Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

~~[illegible]~~
~~A. 100~~
KW 235
D 40

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

TITI LIVII
Historiarum Libri
ex recenſione Heinſiana.

LVGD. BATAVORVM,
Ex *Officina* Elzeviriana. *Anno* 1634.

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Nobiliſſimo Ampliſſimoq; Viro

D. ADRIANO PLOSIO AB AEMSTEL,

Ordinis S. Michaëlis Equiti, Domino de Oudegeyn, Toparchæ in Tienhoven & Geyn; in Conſeſſu Potentiſſimorum Ordd. Generalium Fœderatarum Belgii Provinciarum Deputato ordinario.

SI æternam populi Quiritium Romani Majeſtatem, ipſa, Vir Ampliſſime,

Terrarum Dea gentiumque Roma,

quanta ab origine qualiſq; fuit, exprimendam ſibi deſumpſiſſet; jure dubites, vtrumne, eloquentia majori, &; quod proprium imperii illius, gravitate, id factura fuerit, quam autor ille; quem fortuna gentis, nunquam in memoria ac

 animis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

animis mortalium interituræ, huic deſtinaſſe muneri videtur. Qui ſic per ætates omnes, ab infantia, ad eam uſque, qua terrarum orbi, primo æmula, mox par, quo creſceret non habuit, cum militari diſciplina, ritibus, ſolennibus, decretis, plebiſcitis, legibus, ac magiſtratibus, divinis denique ac humanis, immortalitati conſecravit; ut naſcenti ſimul ac ſurgenti, adfuiſſe dicas: ut cum ipſa creſcat ac aſſurgat; etiam, cum opus eſt, loquatur ac balbutiat. Adeo, ut, quod nutrices ſolent, emergentem primum, ac ſub lupa ſua vagientem, ſenſim altius producat. nuſquam magis quam de libertate ejus, cum qua nata eſt, ſollicitus. Quam ut conſecuta eſt ſub Regibus, è quibus conditores habuit ac patres, ita ſub iiſdem Regibus amiſit. Donec major annis, & jam ſuæ ſpon-

tis, Brutos, Collatinos, Mucios, ac Coclites, non tam alumnos libertatis quam miracula, effudit. quorum ſpiritus, & animos, & voces, ita repræſentat, ut & agere eadem & loqui credas. Sua enim illis dedit: qui & ipſe, totus libertatem ſpirans, loqui aliter non potuit. Ita autem loquitur, ut eadem pro libertate auſurum dejeres. quam periclitantem ſub Decemviris, eodem robore ac virtute idem populus reſtituit ac vindicavit. Donec iterum ambitione plurium diſtractus, ac civilibus defeſſus bellis, ſua intereſſe exiſtimavit, ut Cæſaribus ſerviret. Felix ſatis, quam diu adhuc optimis; niſi ſic ad peſſimos deventum eſſet. nunquam enim ſervitus, ne ſecioſa quidem, legit, quibus ſerviat, ſed accipit: quanquam, etiam deterrima, ſed nimia, plerumque liber-

tatem peperit. Quam ideo, ſub Regibus ſic partam, ſub Principibus optavit tantum populus Quiritium, nec conſecutus eſt. Nihil autem triſtius funeſtiusve in tam pulchro corpore ac diffuſo, quam quod parte ſui deſiderium totius movet. Neque enim ſatis infeſtiſſimæ Fortunæ videbatur, Romam ipſam, cum tot monumentis, thermis, cippis, ſtatuis, porticibus, coloſſis, ſuſtuliſſe, ac, ut loquitur vir Sanctus, effeciſſe, *vt mater eadem ſuorum eſſet & ſepulchrum*, niſi ſpiritus divini viro, vocem alibi interrupiſſet, niſi ſacrum hoc depoſitum, aut Veſtam potius, & flammam, ſanctiorem ea quam Pontifices colebant, prope extinxiſſet. Qui, præterquam, quod non pauci libri perierunt, pedem quoque alibi, in iis quæ ſuperſunt, trahit: ſæpe & per hiatus alibi ſingultat. Plura tamen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ac propemodum atrociora ſunt, quæ ſciolis, aut negligentibus typographis, debentur. quorum notas ac veſtigia, editiones, quas commendant tituli, ac maxime, quod fidem ſuperat, poſteriores, præ ſe ferunt. Vt relliquiæ quoque ipſæ, tanquam in cadavere, ſed negligenter habito ac jam corrupto, vindicandæ fuerint. Quæ cum jam hoc ipſo pluris ſint quod aliqua jam non ſint, dandam operam exiſtimavimus, ut, quæ ſuperſunt, emendatiora legerentur. Neque enim minus luculente de autoribus merentur, qui cum cura eos diligentiaque exprimunt atque edunt, elegantia typorum ac ſplendore illuſtrant, commode diſtinguunt ac emendant, quam qui commentariis prolixis, quos ambitioſe adornant, quidam & extollunt, ut ſubſidio ſint imperitis, nihil erudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tis, præter tædium ac temporis diſpendium, commendant. In ejuſmodi præſertim, quos dicendi genus, non moroſum, moleſtumque ac anxium, ſed candidum, ſed lacteum, ſed limpidum, poſteritati approbat. Inter quos, ſi quiſquam, ſalva tamen gravitate ac majeſtate, regnat autor quem hic damus. Porro, cum cœleſtis ac Romana hæc facundia, ſed ipſa Roma non inferior quam adæquavit, una cum patroni nomine ac exiſtimatione, denuo jam famæ conſecranda eſſet; tuum, Nobiliſſime virorum, nobis placuit. quem, ingenium erectum, eruditio, ejuſq; æſtimatio & amor, plurimarum rerum, ac vel maxime civilium ſcientia, & pro ſcientia autoritas, obſcurum eſſe amplius non ſinit. Vt Romanorum factis ac memoriæ tantiſper præfigatur; donec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

patrii annales, ſuo loco, inter eos conſecrabunt, quos & patria & ætas noſtra, inter primos habet. Vale, &, ut eruditos ſoles, nomen proprium, ac immortalitatem tuam, patrocinio tuere.

Amplit. Tuæ devotiſſ.

D. HEINSIVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ELOGIA AVCTORVM
ac Iudicia de Tito Livio, cum Fragmentis.

Seneca Pater Suaſoria 6.

QVoties magni alicujus mors ab hiſtoricis narrata eſt, toties fere totius conſummatio vitæ, & quaſi funebris laudatio redditur. Hoc ſemel atque iterum à Thucydide factum: idem in pauciſſimis perſonis uſurpatum à Salluſtio. Livius benignius, omnibus magnis viris præſtitit. Sequentes hiſtorici multo id effuſius fecerunt.

Mox eâdem.

Vt eſt natura candidiſſimus omnium magnorum ingeniorum æſtimator T. Livius, pleniſſimum teſtimonium Ciceroni reddidit.

Proœmio lib. 5. Controverſ.

Pertinere ad rem non puto, quomodo Lucius Magius gener Titi Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore ſuum populum habuit; cum illum homines non in ipſius honorem laudarent, ſed in ſoceri.

Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Controverſ. 24.

Titus Livius tam iniquus Salluſtio fuit, ut hanc ipſam ſententiam (Res ſecundæ mire ſunt vitiis obtentui) & tanquam translatam, & tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Salluſtio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet. & facilius putat poſſe à ſe Salluſtium vinci, ſi ante à Thucydide vincatur.

Controverſ. 25.

Titus Livius, de oratoribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, & orationis obſcuritatem, ſeveritatem putant, ajebat, Miltiadem rhetorem eleganter dixiſſe, Ἐπὶ τῷ πλησίον μαίνονται.

Velleius Paterculus lib. 1.

Hiſtoricos (ut & Livium quoq; priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minus octoginta annis circumdatum ævum tulit, &c.

Idem lib. 2.

Pene ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio. inter quæ maxime noſtri ævi eminent, princeps carminum Virgilius Rabiriuſque, & conſecutus Salluſtium Livius, Tibulluſque & Naſo, &c.

Valerius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Valerius Maximus lib. 1. cap. vlt.

Quia ſupra uſitatam rationem excedentia attigimus; ſerpentis quoque à T. Livio curioſe pariter ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Africa apud Bagradam flumen, tantæ magnitudinis anguem fuiſſe, ut Atilii Reguli exercitum uſu amnis prohiberet: multiſque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus eliſis; cum telorum jactu perforari nequiret, ad ultimum balliſtarum tormentis undique petitam, ſilicum crebris & ponderoſis verberibus procubuiſſe: omnibuſque & cohortibus & legionibus ipſa Carthagine viſam terribiliorem. atque etiam cruore ſuo, gurgitibus imbutis, corporiſque jacentis peſtifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde ſubmoviſſe caſtra. Dicit belluæ etiam corium centum viginti pedes longum, in Vrbem miſſum.

Seneca Filius lib. 1. c. 16. de Ira.

Non eſt quod exiſtimes, verum eſſe quod apud diſertiſſimum virum Livium dicitur, Vir ingenii magni magis quam boni. *Non poteſt illud ſeparari: aut & bonum erit, aut nec magnum, &c.*

Idem

Idem lib. de Tranquillitate cap. 9.

Quadringenta librorum millia Alexandriæ arſerunt; pulcherrimum regiæ opulentiæ monumentum. Alius laudaverit, ſicut Livius, qui elegantiæ regum curæque egregium ait opus fuiſſe. Non fuit elegantiæ illud aut curæ, ſed ſtudioſa luxuria.

Idem Epiſtola 100.

Adfer quem Fabiano poſſis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad Philoſophiam pertinentes, pene totidem ſunt quot Fabiani. Cedam. ſed non ſtatim puſillum eſt, ſi quid maximo minus eſt. Dic Aſinium Pollionem. Cedam, ſed ut reſpondeam, In re tanta eminere eſt, & poſt duos eſſe. Nomina adhuc Livium. ſcripſit enim & Dialogos, quos non magis philoſophiæ annumerare poſſis quam hiſtoriæ: & ex profeſſo philoſophiam continentes libros. huic quoque dabo locum. Vide tamen quam multos antecedat, qui à tribus vincitur, & tribus eloquentiſſimis.

Idem lib. 5. Natur. quæſt. cap. 18.

Nunc quod de Cæſare olim majore, vulgo dictitatum eſt, & à Tito Livio poſitum, In incerto eſſe, utrum illum magis naſci Reipublicæ profuerit, an non naſci; *dici etiam de ventis poteſt.*

Idem epiſtola 46.

Librum tuum, quem mihi promiſeras, accepi, & tanquam lecturus ex commodo, adaperui, ac tantum deguſtare volui. Deinde blanditus eſt ipſe ut procederem longius. Qui quam diſertus fuerit, ex hoc intelligas licet: brevis mihi viſus eſt; cum eſſet nec mei nec tui temporis, ſed qui primo aſpectu, aut T. Livii aut Epicuri poſſet videri. Tanta autem dulcedine me tenuit & traxit, ut illum ſine ulla dilatione perlegerem.

Fabius Quintil. lib. 1. Inſtit. orat. c. 9.

Peregrina porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut homines, ut inſtituta etiam multa, venerunt. Taceo de Tuſcis & Sabinis, & Præneſtinis quoque. nam ut eorum ſermone utentem Vectium Lucilius inſectatur, quemadmodum Pollio deprehendit in Livio Patavinitatem: licet omnia Italica pro Romanis habeam.

Idem lib. 8. cap. 1.

Attica anus Theophraſtum, hominem alioqui diſſertiſſimum, annotata unius affectatione verbi, hoſpitem dixit: nec alio ſe id deprehendiſſe interrogata reſpondit, quam quod nimium Attice loqueretur. Et in Tito

Livio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Livio, miræ facundiæ viro, putat ineſſe Pollio Aſinius quandam Patavinitatem, &c.

Lib. 9. cap. 2.

Apud hiſtoricos reperiuntur obliquæ allocutiones. vt in T. Livii primo ſtatim libro, Vrbes quoque, vt cætera, ex infimo naſci.

Lib. 9. cap. 4.

T. Livius Hexametri exordio cœpit: Facturuſne operæ precium ſim. *Nam ita edidit: eſtq; melius quam quomodo emendatur.*

Lib. 2. Inſtit. cap. 4.

Sæpe etiam quæri ſolet, de tempore, de loco, quo geſta res dicitur. nonnunquam de perſona quoq;: ſicut Livius frequentiſſime dubitat, & alii ab aliis hiſtorici diſſentiunt.

Lib. ejuſdem cap. 6.

Ego optimos quidem, & ſtatim & ſemper, ſed tamen eorum candidiſſimum quemque, & maxime expoſitum, velim: vt Livium à pueris magis quam Salluſtium. & hic hiſtoriæ majoris eſt auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus ſit. Cicero, ut mihi quidem videtur, & jucundus incipientibus quoque, & apertus eſt ſatis: nec prodeſſe tantum, ſed etiam amari poteſt. tum (quemadmodum Livius præcipit) ut quiſque erit Ciceroni ſimillimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Lib.10. cap. 1.

Fuerit igitur brevitas illa tutiſſima, quæ eſt apud Livium, in epiſtola ad Filium ſcripta; Legendos Demoſthenem atq; Ciceronem; tum ita ut quiſque eſſet Demoſtheni & Ciceroni ſimillimus.

Eodem capite.

Neque illa Salluſtiana brevitas, qua nihil apud aures vacuas atque eruditas poteſt eſſe perfectius; apud occupatum variis cogitationibus judicem, & ſæpius ineruditum, captanda nobis eſt. neque illa Livii lactea vbertas ſatis docebit eum, qui non ſpeciem expoſitionis, ſed fidem quærit.

Poſt multa ibidem.

At non hiſtoria ceſſerit Græcis: nec opponere Thucydidi Salluſtium verear. Nec indignetur ſibi Herodotus æquari T. Livium; cum in narrando miræ jucunditatis clariſſimique candoris; tum in concionibus, ſupra quam enarrari poteſt, eloquentem. ita dicuntur omnia cum rebus tum perſonis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos qui ſunt dulciores, ut parciſſime dicam, nemo hiſtoricorum commendavit magis. ideoque immortalem illam Salluſtii velocitatem diverſis virtu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

virtutibus conſecutus eſt. Nam mihi egregie dixiſſe videtur Servilius Novianus, pares eos magis quam ſimiles.

Plinius Avunculus Præfat. Natur. Hiſt. ad Veſpaſ. Imp.

Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudiis cauſſam eorum eſſe, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi. idque & in aliis operibus ipſe feci, & profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum; in Hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Vrbis, quodam volumine ſic orſum: Satis jam ſibi gloriæ quæſitum. & potuiſſe ſe deſinere, ni animus inquies paſceretur opere. Profectò enim populi gentium victoris, & Romani nominis gloriæ, non ſuæ, compoſuiſſe illa decuit. Majus meritum eſſet, operis amore, non animi cauſa perſeveraſſe; & hoc populo Rom. præſtitiſſe non ſibi.

Cornelius Tacitus oratione Cremutii Cordi, lib. 4. Annal.

Brutum & Caſſium laudaviſſe dicor. quorum res geſtas cum plurimi compoſuerint, nemo ſine honore memoravit. Titus Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompejum tantis laudibus tulit, ut Pompejanum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

pejanum eum Auguſtus appellaret. neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe ut inſignis viros nominat.

Suetonius Tranquillus Caligula.

Sed & Virgilii & T. Livii ſcripta & imagines, paulum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoverit. quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ; alterum, ut verboſum in hiſtoria negligentemque carpebat.

Idem Claudii cap. 41.

Hiſtoriam in adoleſcentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, ſcribere aggreſſus eſt.

Idem Domitiani cap. 10.

Metium Pompoſianum quod habere Imperatoriam geneſim vulgo ferebatur; & quod depictum orbem terræ in membranis, concioneſq; Regum ac Ducum ex T. Livio circumferret (interemit.)

Plutarchus

Auctoritatem Livii adducit in Vita Camilli,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

milli, Marcelli, Catonis Majoris, Flaminii, Sullæ, Luculli, Cæſaris. item Quæſtione Romana 25. ſed ſine elogio.

Martialis lib. 14. Epigr. 190. de Livio in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens.
Quem mea non totum Bibliotheca capit.

Plinius Junior lib. 2. epiſt. 3.

Numquamne legiſti, Gaditanum quendam Titi Livii nomine gloriaque commotum, ad viſendum eum ab ultimo terrarum veniſſe, ſtatimque, vt viderat, abiiſſe?

Statius Papinius, lib. 4. Sylv. 7. ad Maximum Junium.

Sed tuas artes puer ante diſcat;
Omne quîs mundi ſenium remenſus,
Orſa Salluſti brevis, & Timavi
Reddis alumnum.

Juſtinus, Trogi abbreviator lib. 38. Hiſtor. cap. 6.

Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis inſererem; quam obliquam Pompejus Trogus expoſuit: quoniam in Livio & in Salluſtio

repre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

reprehendit, quod conciones directas pro ſua oratione operi ſuo inſerendo, hiſtoriæ modum exceſſerint.

Auſonius, de Staphylio Rhetore.

Grammatice ad Scaurum atque Probum
promptiſſime rhetor,
Hiſtoriam callens Livii & Herodoti.

Flavius Vopiſcus in Aureliano.

Aſſerente Tiberiano, quod Pollio incurioſè, multa breviter prodidiſſet; me contra dicente, neminem ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam attinet, non aliquid eſſe mentitum; prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifeſtis teſtibus convincerentur.

Idem in Probo.

Cn. Pompejum tribus fulgentem triumphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum geſtarum majeſtate ſublimem, quis tandem noſſet, niſi eum M. Tullius, & T. Livius in literas retuliſſent? &c.

Mox eodem capite.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sal-
luſtios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

luſtios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer viros, in vita Principum & temporibus digerendis, ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Iulium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæteroſque, qui hæc & talia, non tam diſerte quàm verè, memoriæ prodiderunt.

Cenſorinus lib. de die Natali cap. 17.

Titus Livius libro CXXXVI. Eodem anno ludos ſæculares ingenti apparatu fecit, quos centeſimo quoque anno (his enim terminis ſæculum terminari) fieri mos.

Euſebius in Chronico.

Ea quæ de Catilina, Cethego, Lentulo, & conſule Cicerone, Salluſtius ſcribit & Livius, hoc geſta ſunt tempore.

Idem.

Meſſala Corvinus Orator naſcitur, & T. Livius Patavinus ſcriptor hiſtoricus.

Idem.

Livius Hiſtoricus, Patavii moritur.

D. Hie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

D. Hieronymus Procemio in Danielem.

Ad intelligendas extremas partes Danielis, multiplex hiſtoria Græcorum neceſſaria eſt, &c. præcipueq; noſtri Livii, & Pompeii Trogi, atq; Iuſtini; qui omnem extremæ viſionis narrant hiſtoriam: & poſt Alexandrum vſque ad Cæſarem Auguſtum, Syriæ & Ægypti, id eſt, Seleuci, & Antiochi, & Ptolomæorum, bella deſcribunt.

Idem Epiſtola ad Paullinum. tom.3.

Ad Titum Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hiſpaniæ Galliarumque finibus, quoſdam veniſſe nobiles legimus; & quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſæculis celebrandumque miraculum; vt tantam vrbem ingreſſi, aliud extra vrbem quærerent.

De quo Gaditano iterum epiſtola ad D. Auguſtinum quadam.

Sido-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Sidonius Apollinaris Paneg. Anthemii.

— vel quicquid in ævum
Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Caſſiodorus.

C. Cæſar VI. *& M. Agrippa* III. *Cæſar leges protulit, judices ordinavit, provincias diſpoſuit, & ideo Auguſtus cognominatus eſt: cujus temporibus floruit Virgilius, Horatius, & Livius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARVM AB VRBE CONDITA
DECADIS PRIMÆ
LIBER PRIMVS.

In eundem Epitome.

ADventus Æneæ in Italiam, & res ab eo geſtæ; Aſcanii regnum Albæ, & Silvii Æneæ, ac deinceps Silviorum regum, primo libro continentur. Numitoris filia à Marte compreſſa, nati Romulus & Remus: Amulius obtruncatus. Vrbs à Romulo condita. Senatus lectus. Cum Sabinis bellatum. Opima ſpolia Iovi Feretrio lata. In curias populus diviſus. Fidenates & Veientes victi. Romulus conſecratus. Numa Pompilius ritus ſacrorum tradidit: Iano templum conſtituit: ejuſque portam, pacatis omnibus circa populis, primus clauſit: cum Dea Ægeria ſibi congreſſus nocturnos eſſe ſimulans, feroces populi animos ad religionem perpulit. Tullus Hoſtilius Albanos bello petiït. Poſthæc Tergeminorum pugna. Horatius abſolutus. Metii Fuffetii ſupplicium: Alba diruta: Albani in civitatem recepti: Sabinis bellum indictum. Ad poſtremum fulmine Tullus abſumptus eſt. Ancus Marcius cæremonias à Numa inſtitutas renovavit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Latinis victis, & ad civitatem aſcitis, montem Aventinum aſsignavit: Politorium urbem Latinorum bello repetitam, quam priſci Latini occupaverant, diruit: pontem ſublicium in Tiberim fecit: Ianiculum collem urbi addidit: fines imperii protulit: Oſtiam condidit. Regnavit annos triginta tres. Eo regnante Lucumo Damarati Corinthii filius à Tarquiniis, Etruriæ civitate, Romam venit, & in amicitiam Anci receptus, Tarquinii nomen ferre cœpit; & poſt mortem Anci regnum excepit. Centum additis, Patrum numerum auxit: Latinos ſubegit, Circum deſignavit, ludos edidit: Sabinorum bello petitus, equitum centurias ampliavit. Is tentandæ ſcientiæ cauſſa Attii Navii auguris, conſuluiſſe fertur, an id, de quo cogitaret, effici poſſet: quod quum ille fieri poſſe reſpondiſſet; juſsiſſe eum novacula cotem præcidere, idqueprotinus ab Attio factum. Sabinos præterea acie vicit: vrbem muro circumdedit, cloacas fecit. occiſus eſt ab Ancii filiis, quum regnaſſet annos triginta octo. Succeſsit ei Ser. Tullius, natus ex captiva nobili Corniculana; cui puero adhuc in cunis poſito caput arſiſſe traditum eſt. Is Vejontes atque Etruſcos prælio fudit. Cenſum primus omnium egit. Luſtrum condidit, quo cenſa octoginta millia eſſe dicuntur. Claſſes centuriaſque deſcripſit. Pomœrium protulit: Colles urbi, Quirinalem, Viminalem, Eſquilinumque adjecit. Templum Dianæ cum Latinis in Aventino fecit. Interfectus eſt à L. Tarquinio Priſci filio, conſilio filiæ ſuæ Tulliæ, cum regnaſſet annos triginta quatuor. Poſt hunc L. Tarquinius Superbus, neque Patrum, neque populi juſſu regnum invaſit: quo die ſcelerata Tullia per patris jacentis corpus carpentum egit. Armatos circa ſe ad cuſtodiam corporis ſui habuit. Turnum Herdonium fraude in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

interemit. Bellum cum Volſcis geſſit: & ex eorum præda templum Iovi in Capitolio fecit. Terminus & Iuventas non addixere: quorum aræ moveri non potuerunt: Filii Sexti Tarquinii dolo, Gabios in poteſtatem ſuam redegit. Hujus filiis Delphos profectis, & conſulentibus, quis eorum regnaturus eſſet Romæ, dictum eſt, eum regnaturum, qui primum matrem oſculatus eſſet. Quod reſponſum cum ipſi aliter interpretarentur, Iunius Brutus, qui cum iis profectus erat, prolapſum ſe ſimulavit, & terram oſculatus eſt. idque factum ejus eventum rei comprobavit. Nam quum impotenter ſe gerendo Tarquinius Superbus, omnes in odium ſui adduxiſſet; ad ultimum, propter expugnatam nocturna vi à Sexto filio ejus Lucretiæ pudicitiam, quæ vocato patre ad ſe Tricipitino, & viro Collatino, obteſtata, ne inulta mors ejus eſſet, cultro ſe interemit; Bruti opera maxime expulſus eſt, quum regnaſſet annos viginti quinq;. Tunc conſules primum creati ſunt, L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

FActurus ne operæ precium ſim, ſi à primordio Vrbis res populi Romani perſcripſerim; nec ſatis ſcio: nec ſi ſciam, dicere auſim. Quippe qui quum veterem tum vulgatam eſſe rem videam, dum novi ſemper ſcriptores, aut in rebus certius aliquid allaturos ſe, aut ſcribendi arte rudem vetuſtatem ſuperaturos credunt. Vtcunque erit, juvabit tamen rerum geſtarum memoriæ principis terrarum populi, pro virili parte & meipſum conſuluiſſe. &, ſi in tanta ſcriptorum turba mea fama in obſcuro ſit, nobilitate ac magnitudine eorum, qui nomini officient meo, me conſoler. Res eſt præterea, & immenſi operis, ut quæ ſupra ſeptingenteſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mum annum repetatur: & quæ ab exiguis profecta initiis, eo creverit, ut jam magnitudine laboret ſua: & legentium pleriſque haud dubito, quin primæ origines, proximaq; originibus, minus præbitura voluptatis ſint; feſtinantibus ad hæc nova, quibus jam pridem prævalentis populi vires ſe ipſæ conficiunt. Ego contra hoc quoque laboris præmium petam, uti me à conſpectu malorum, quæ noſtra tot per annos vidit ætas, tantiſper certe dum priſca illa tota mente repeto, avertam; omnis expers curæ, quæ ſcribentis animum, etſi non flectere à vero, ſolicitum tamen efficere poſſit. Quæ ante conditam condendamve urbem, poëticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum geſtarum monumentis traduntur; ea nec affirmare nec refellere, in animo eſt. Datur hæc venia antiquitati, ut miſcendo humana divinis, primordia urbium auguſtiora faciat. Et, ſi cui populo licere oportet, conſecrare origines ſuas, & ad Deos referre auctores; ea belli gloria eſt populo Romano: ut quum ſuum, conditoriſque ſui parentem Martem potiſſimum ferat; tam & hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quam imperium patiuntur. Sed hæc & his ſimilia, utcunque animadverſa aut exiſtimata erunt, haut in magno equidem ponam diſcrimine. Ad illa mihi pro ſe quiſque acriter intendat animum, quæ vita, qui mores fuerint: per quos viros, quibuſque artibus, domi militiæque, & partum & auctum imperium ſit. labente deinde paulatim diſciplina, velut deſidentes primo mores ſequatur animo: deinde ut magis magiſque lapſi ſint, tum ire cœperint præcipites; donec ad hæc tempora, quibus nec vitia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vitia noſtra, nec remedia pati poſſumus, perventum eſt. Hoc illud eſt præcipue in cognitione rerum ſalubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri: inde tibi tuæque reipublicæ quod imitêre, capias: inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites. Cæterum aut me amor negotii ſuſcepti fallit, aut nulla unquam reſpublica nec major, nec ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit: nec in quam tam ſeræ avaritia luxuriaque immigraverint: nec ubi tantus ac tam diu paupertati ac parſimoniæ honos fuerit. adeo, quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper divitiæ avaritiam, & abundantes voluptates deſiderium, per luxum atque libidinem pereundi perdendique omnia, invexere. Sed querelæ, ne tum quidem gratæ futuræ, quum forſitan & neceſſariæ erunt; ab initio certe tantæ ordiundæ rei abſint. Cum bonis potius omnibus votiſque ac precationibus Deorum Dearumque, ſi, ut poëtis, nobis quoque mos eſſet, libentius inciperemus, ut orſis tanti operis ſucceſſus proſperos darent.

IAM primum omnium ſatis conſtat, Troja capta in cæteros ſævitum eſſe Trojanos; duobus, Ænea Antenoreque, & vetuſti jure hoſpitii, & quia pacis reddendæque Helenæ ſemper auctores fuerant, omne jus belli Achivos abſtinuiſſe. Caſibus deinde variis Antenorem cum multitudine Henetûm, qui ſeditione ex Paphlagonia pulſi, & ſedes & ducem, rege Pylæmene ad

Trojam amiſſo, quærebant, veniſſe in intimum maris Adriatici ſinum: Euganeiſque, qui inter mare Alpeſque incolebant, pulſis, Henetos, Trojanoſque eas tenuiſſe terras: & in quem primum egreſſi ſunt locum, Troja vocatur; pagoque inde Trojano nomen eſt. gens univerſa Veneti appellati. Æneam ab ſimili clade domo profugum, ſed ad majora initia rerum ducentibus fatis, primo in Macedoniam veniſſe: inde in Siciliam quærentem ſedes delatum: ab Sicilia, claſſe Laurentem agrum tenuiſſe: Troja & huic loco nomen eſt. Ibi egreſſi Trojani, ut quibus ab immenſo prope errore nihil præter arma & naves ſupereſſet, quum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aborigineſque, qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim advenarum armati ex urbe atq; agris concurrunt. Duplex exinde fama eſt: alii prœlio victum Latinum, pacem cum Ænea, deinde affinitatem junxiſſe tradunt. alii, quum inſtructæ acies conſtitiſſent, priuſquam ſigna canerent, proceſſiſſe Latinum inter primores, ducemq; advenarum evocaſſe ad colloquium. percunctatum deinde, qui mortales eſſent, unde, aut quo caſu profecti domo, quidve quærentes in agrum Laurentem exiſſent? Poſtquam audierit, multitudinem Trojanos eſſe; ducem Æneam, filium Anchiſæ & Veneris: cremata patria & domo profugos, ſedem, condendæque urbi locum quærere, & nobilitatem admiratum gentis virique, & animum vel bello vel paci paratum, dextera data fidem futuræ amicitiæ ſanxiſſe. Inde fœdus ictum inter duces, inter exercitus ſalutationem factam. Æneam apud Latinum fuiſſe in hoſpitio. ibi Latinum apud penates

Deos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Deos domeſticum publico adjunxiſſe fœdus, filia Æneæ in matrimonium data. ea res utique Trojanis ſpem affirmat tandem ſtabili certaq; ſede finiendi erroris. Oppidum condunt. Æneas ab nomine uxoris Lavinium appellat. Brevi ſtirps quoq; virilis ex novo matrimonio fuit; cui Aſcanium parentes dixere nomen. Bello inde Aborigines Trojanique ſimul petiti. Turnus Rex Rutulorum, cui pacta Lavinia ante adventum Æneæ fuerat, prælatum ſibi advenam ægre patiens, ſimul Æneæ Latinoque bellum intulerat. Neutra acies læta ex eo certamine abiit. victi Rutili: victores Aborigenes Trojaniq; ducem Latinum amiſere. Inde Turnus Rutulique diffiſi rebus, ad florentes Etruſcorum opes, Mezentiumque eorum regem confugiunt: qui Cære opulento tum oppido imperitans, jam inde ab initio minime lætus novæ origine urbis, & tum nimio plus quam ſatis tutum eſſet accolis, rem Trojanam creſcere ratus, haud gravatim ſocia arma Rutulis junxit. Æneas adverſus tanti belli terrorem, ut animos Aborigenum ſibi conciliaret, ne ſub eodem jure ſolum, ſed etiam nomine omnes eſſent; Latinos utramque gentem appellavit. Nec deinde Aborigenes Trojanis ſtudio ac fide erga regem Æneam ceſſere. fretuſque his animis coaleſcentium indies magis duorum populorum Æneas, quamquam tanta opibus Etruria erat, ut jam non terras ſolum, ſed mare etiam per totam Italiæ longitudinem, ab Alpibus ad fretum Siculum fama nominis ſui impleſſet; tamen quum mœnibus bellum propulſare poſſet, in aciem copias eduxit. Secundum inde prœlium Latinis, Æneæ etiam ultimum

mum operum mortalium fuit. ſitus eſt, quemcunque eum dici jus faſque eſt, ſuper Numicium flumen : Iovem indigetem appellant. Nondum maturus imperio Aſcanius Æneæ filius erat: tamen id imperium ei ad puberem ætatem incolume manſit. tantiſper tutela muliebri (tanta indoles in Lavinia erat) res Latina & regnum avitum, paternumque puero ſtetit. Haud nihil ambigam (quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?) hiccine fuerit Aſcanius, an major quam hic, Creuſa matre Ilio incolumi natus, comeſque inde paternæ fugæ, quem Iulum eundem Iulia gens auctorem nominis ſui nuncupat. Is Aſcanius, ubicunque & quacunque matre genitus (certe natum Ænea conſtat) abundante Lavinii multitudine, florentem jam (ut tum res erant) atque opulentam urbem matri, ſeu novercæ, reliquit: novam ipſe aliam ſub Albano monte condidit. quæ ab ſitu porrectæ in dorſo urbis Longa Alba appellata. Inter Lavinium & Albam Longam coloniam deductam triginta ferme interfuere anni. tantum tamen opes creverant, maxime fuſis Etruſcis, ut ne morte quidem Æneæ, nec deinde, inter muliebrem tutelam, rudimentumque primum puerilis regni, movere arma, aut Mezentius Etruſcique, aut ulli alii accolæ auſi ſint. Pax ita convenerat, ut Etruſcis Latiniſque fluvius Albula, quem nunc Tiberim vocant, finis eſſet. Silvius deinde regnat, Aſcanii filius, caſu quodam in ſilvis natus. Is Æneam Silvium creat. is deinde Latinum Silvium. Ab eo coloniæ aliquot deductæ, Priſci Latini appellati. Manſit Silvium poſtea omnibus cognomen, qui Albæ regnarunt. Latino

tino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tino Alba ortus, Alba Atys, Aty Capys, Capy Capetus, Capeto Tiberinus, qui in trajectu Albulæ amnis ſubmerſus, celebre ad poſteros nomen flumini dedit. Agrippa inde Tiberini filius: poſt Agrippam Romulus Silvius à patre accepto imperio regnat. Aventino, fulmine ipſe ictus, regnum per manus tradidit. is ſepultus in eo colle, qui nunc eſt pars Romanæ urbis, cognomen colli fecit. Proca deinde regnat: is Numitorem atque Amulium procreat. Numitori, qui ſtirpis maximus erat, regnum vetuſtum Silviæ gentis legat. Plus tamen vis potuit, quam voluntas patris, aut verecundia ætatis. Pulſo fratre, Amulius regnat. addit ſceleri ſcelus: ſtirpem fratris virilem interimit: fratris filiæ Rheæ Silviæ per ſpeciem honoris, quum Veſtalem eam legiſſet, perpetua virginitate ſpem partus adimit. Sed debebatur, ut opinor, fatis tantæ origo urbis, maximique ſecundum Deorũ opes imperii principium. Vi compreſſa Veſtalis, quum geminum partum edidiſſet, ſeu ita rata, ſeu quia deus auctor culpæ honeſtior erat, Martem incertæ ſtirpis patrem nuncupat. Sed nec dii, nec homines, aut ipſam aut ſtirpem à crudelitate regia vindicant: ſacerdos vincta in cuſtodiam datur: pueros in profluentem aquam mitti jubet. Forte quadam divinitus ſuper ripas Tiberis effuſus lenibus ſtagnis, nec adiri uſquam ad juſti curſum poterat amnis: & poſſe quamvis languida mergi aqua infantes, ſpem ferentibus dabat. ita velut defuncti regis imperio, in proxima alluvie, ubi nunc vicus Ruminalis eſt (Romularem vocatam ferunt) pueros exponunt. vaſtæ tum in iis ſolitudines erant. Tenet fama, quum fluitantem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

alveum, quo expoſiti erant pueri, tenuis in ſicco aqua deſtituiſſet, lupam ſitientem ex montibus qui circa ſunt, ad puerilem vagitum curſum flexiſſe: eam ſummiſſas infantibus adeo mitem præbuiſſe mammas, ut lingua lambentem pueros magiſter regii pecoris invenerit: Fauſtulo fuiſſe nomen ferunt. Ab eo ad ſtabula Laurentiæ uxori educandos datos. Sunt, qui Laurentiam vulgato corpore lupam inter paſtores vocatam putent: inde locum fabulæ ac miraculo datum. Ita geniti, ita educati, quum primum adolevit ætas, nec in ſtabulis, nec ad pecora ſegnes, venando peragrare circa ſaltus. Hinc robore corporibus animiſque ſumto, jam non feras tantum ſubſiſtere, ſed in latrones præda onuſtos impetum facere, paſtoribuſque rapta dividere: & cum his creſcente indies grege juvenum, ſeria ac jocos celebrare. Iam tum in Palatino monte Lupercal hoc fuiſſe ludicrum ferunt, & à Palanteo urbe Arcadica Palatium, deinde Palatinum montem appellatum. ibi Evandrum, qui ex eo genere Arcadum multis ante tempeſtatibus ea tenuerat loca, ſolenne allatum ex Arcadia inſtituiſſe, ut nudi juvenes Lycæum Pana venerantes, per luxum atque laſciviam currerent. quem Romani deinde vocarunt Inuum. Huic deditis ludicro, quum ſolenne notum eſſet, inſidiatos ob iram prædæ amiſſæ latrones; quum Romulus vi ſe defendiſſet, Remum cepiſſe: captum regi Amulio tradidiſſe. Vltro accuſantes, crimini maxime dabant, in Numitoris agros ab his impetum fieri: inde eos collecta juvenum manu hoſtilem in modum prædas agere. ſic Numitori ad ſupplicium Remus deditur. Iam inde ab initio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Fauſtulo ſpes fuerat, regiam ſtirpem apud ſe educari: nam & expoſitos juſſu regis infantes ſciebat, & tempus, quo ipſe eos ſuſtuliſſet, ad idipſum congruere; ſed rem immaturam, niſi aut per occaſionem, aut per neceſſitatem aperiri noluerat. neceſſitas prior venit. ita metu ſubactus, Romulo rem aperit. Forte & Numitori, quum in cuſtodia Remum haberet, audiſſetque geminos eſſe fratres, comparando eorum ætatem, & ipſam minime ſervilem indolem, tetigerat animum memoria nepotum: ſciſcitandoq; eodem pervenit, ut haud procul eſſet, quin Remum agnoſceret. Ita undiq; regi dolus nectitur. Romulus non cum globo juvenum (nec enim erat ad vim apertam par) ſed aliis alio itinere juſſis certo tẽpore ad regiam venire paſtoribus, ad regem impetum facit: & à domo Numitoris alia comparata manu adjuvat Remus. ita regẽ obtruncant. Numitor inter primũ tumultum hoſtes invaſiſſe urbem atque adortos regiam dictitans, quum pubem Albanam in arcem præſidio armiſque obtinendam advocaſſet, poſteaquam juvenes perpetrata cæde pergere ad ſe gratulantes vidit, extemplo advocato concilio, ſcelera in ſe fratris, originẽ nepotum, ut geniti, ut educati, ut cogniti eſſent, cædem deinceps tyranni, ſeque ejus auctorem oſtendit. Iuvenes per mediam concionem agmine ingreſſi, quum avum regem ſalutaſſent, ſecuta ex omni multitudine conſentiens vox, ratum nomen imperiumque regi effecit. Ita Numitori Albana permiſſa re, Romulum Remumq; cupido cepit, in iis locis ubi expoſiti, ubique educati erant, urbis condendæ. & ſupererat multitudo Albanorum Latinorumq;. ad id paſtores quoq; acceſſerant: qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

qui omnes facile ſpem facerent, parvam Albam, parvũ Lavinium, præ ea urbe quæ conderetur, fore. Intervenit deinde his cogitationibus avitum malum, regni cupido, atque inde fœdum certamen coortum à ſatis miti principio: quoniam gemini eſſent, nec ætatis verecundia diſcrimen facere poſſet, ut Dii, in quorum tutela ea loca eſſent, auguriis legerent, qui nomen novæ urbi daret, qui condita imperio regeret. Palatinum Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandũ templa capiunt. Priori Remo augurium veniſſe fertur, ſex vultures: jamque, nunciato augurio, quum duplex numerus Romulo ſe oſtendiſſet, utrumque regem ſua multitudo conſalutaverat. tempore illi præcepto, at hi numero avium regnũ trahebant. Inde cum altercatione congreſſi, certamine irarum ad cædem vertuntur. ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatior fama eſt, ludibrio fratris Remum novos tranſiluiſſe muros: inde ab irato Romulo (quum verbis quoque increpitans adjeciſſet, Sic deinde quicunq; alius tranſiliet mœnia mea) interfectum. Ita ſolus potitus imperio Romulus; condita urbs conditoris nomine appellata. Palatinum primum, in quo ipſe erat educatus, muniit: ſacra Diis aliis Albano ritu, Græco Herculi, ut ab Evandro inſtituta erant, facit. Herculem in ea loca Geryone interemto boves mira ſpecie abegiſſe memorant, ac prope Tiberim fluvium, qua præ ſe armentum agens, nando trajecerat, loco herbido, ut quiete & pabulo læto reficeret boves, ipſum feſſum via procubuiſſe. ibi quum eum cibo vinoque gravatum ſopor oppreſſiſſet, paſtor accola ejus loci, nomine Cacus, ferox viribus, captus pulchritudine

dine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dine boum, quum avertere eam prædam vellet; quia, ſi agendo armentum in ſpeluncam compuliſſet, ipſa veſtigia quærentem dominum eo deductura erant; averſos boves eximium quemque pulchritudine caudis in ſpeluncam traxit. Hercules ad primam auroram ſomno excitus, quum gregem perluſtraſſet oculis, & partem abeſſe numero ſenſiſſet, pergit ad proximam ſpeluncam, ſi forte eo veſtigia ferrent. quæ ubi omnia foras verſa vidit, nec in partem aliam ferre, confuſus atque incertus animi, ex loco infeſto agere porro armentum occepit. Inde quum actæ boves quædam ad deſiderium, ut fit, relictarum mugiſſent, reddita incluſarum ex ſpelunca boum vox Herculem convertit. quem quum vadentem ad ſpeluncam Cacus prohibere conatus eſſet; ictus clava, fidem paſtorum nequicquam invocans, morte occubuit. Evander tum ea, profugus ex Peloponneſo, auctoritate magis quam imperio regebat loca: venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines; venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum, miratæ hæ gentes fuerant. is tum Evander concurſu paſtorum trepidantium circa advenam manifeſtæ reum cædis excitus, poſtquam facinus facinoriſq; cauſam audivit; habitum formamq; viri aliquantum ampliorem auguſtioremque humana intuens, rogitat qui vir eſſet. Vbi nomen patremque ac patriam accepit; *Iove nate, Hercules, ſalve*, inquit, *te mihi mater viridica interpres Deum aucturum cœleſtium numerum cecinit: tibique aram hic dicatum iri, quam opulentiſſima olim in terris gens*

Maxi-

Maximam vocet, tuoque ritu colat. Dextra Hercules data, *accipere ſe omen, impleturumque fata, ara condita atque dicata,* ait. Ibi tum primum bove eximia capta de grege, ſacrum, adhibitis ad miniſterium dapemque Potitiis ac Pinariis, quæ tum familiæ maxime inclytæ ea loca incolebant, factum. Forte ita evenit, ut Potitii ad tempus præſto eſſent, iiſque exta apponerentur. Pinarii extis adeſis ad ceteram venirent dapem. inde inſtitutum manſit, donec Pinarium genus fuit, ne extis ſolennibus veſcerentur. Potitii ab Euandro edocti, antiſtites ſacri ejus per multas ætates fuerunt. donec tradito ſervis publicis ſolenni familiæ miniſterio, genus omne Potitiorum interiit. Hæc tum ſacra Romulus una ex omnibus peregrina ſuſcepit; jam tum immortalitatis virtute partæ, ad quam eum ſua fata ducebant, fautor. Rebus divinis rite perpetratis, vocataque ad concilium multitudine, quæ coaleſcere in populi unius corpus nulla re, præterquam legibus poterat, jura dedit: quæ ita ſancta generi hominum agreſti fore ratus, ſi ſeipſe venerabilem inſignibus imperii feciſſet, quum cetero habitu ſe auguſtiorem, tum maxime lictoribus duodecim ſumptis fecit. Alii ab numero avium, quæ augurio regnum portenderant, eum ſecutum numerum putant. me haud pœnitet eorum ſententiæ eſſe, quibus & apparitores & hoc genus ab Etruſcis finitimis, unde ſella curulis, unde toga prætexta ſumpta eſt, numerum quoque ipſum ductum placet: & ita habuiſſe Etruſcos, quod ex duodecim populis communiter creato rege, ſingulos ſinguli populi lictores dederint. Creſcebat interim urbs munitionibus,

quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quum alia atque alia appetendo loca, in ſpem magis futuræ multitudinis, quam ad id, quod tum hominum erat, munirent. Deinde, ne vana urbis magnitudo eſſet, adjiciendæ multitudinis cauſa, vetere conſilio condentium urbes, qui obſcuram atque humilem conciendo ad ſe multitudinem, natam è terra ſibi prolem ementiebantur; locum qui nunc ſeptus denſis ſentibus inter duos lucos eſt, Aſylum aperit. eo ex finitimis populis turba omnis, ſine diſcrimine, liber an ſervus eſſet, avida novarum rerum perfugit. idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit. Quum jam virium haud pœniteret, conſilium deinde viribus parat. centum creat ſenatores, ſive quia is numerus ſatis erat: ſive quia ſoli centum erant, qui creari patres poſſent. Patres certe ab honore, patriciique progenies eorum appellati. Iam res Romana adeo erat valida, ut cuilibet finitimarum civitatum bello par eſſet; ſed penuria mulierum, hominis ætatem duratura magnitudo erat. quippe quibus nec domi ſpes prolis, nec cum finitimis connubia eſſent. Tum ex conſilio patrum Romulus legatos circa vicinas gentes miſit, qui ſocietatem connubiumque populo peterent. Vrbes quoque, ut cetera, ex infimo naſci: deinde quas ſua virtus ac Dii juvent, magnas opes ſibi magnumque nomen facere. Satis ſcire, origini Romanæ & Deos affuiſſe, & non defuturam virtutem. proinde ne gravarentur homines cum hominibus ſanguinem & genus miſcere. Nuſquam benigne legatio audita eſt: adeo ſimul ſpernebant, ſimul tantam in medio creſcentem molem ſibi ac poſteris ſuis metuebant. A pleriſque rogitantibus dimiſſi,

ec-

ecquod feminis quoque aſylum aperuiſſent? id enim demum compar connubium fore. Ægre id Romana pubes paſſa, & haud dubie ad vim ſpectare res cœpit. cui tempus locumq; aptum ut daret Romulus, ægritudinem animi diſſimulans, ludos ex induſtria parat Neptuno Equeſtri ſolenneis: Conſualia vocat. Indici deinde finitimis ſpectaculum jubet: quantoq; apparatu tum ſciebant aut poterant, concelebrant; ut rem claram exſpectatamque facerent. Multi mortales convenere, ſtudio etiam videndæ novæ urbis; maxime proximi quique, Cæninenſes, Cruſtumini, Antemnates. Iam Sabinorum omnis multitudo, cum liberis ac conjugibus venit. invitati hoſpitaliter per domos, quum ſitum mœniaque & frequentem tectis urbem vidiſſent, mirantur tam brevi rem Romanam creviſſe. Vbi ſpectaculi tempus venit, deditæque eo mentes cum oculis erant, tum ex compoſito orta vis: ſignoque dato, juventus Romana ad rapiendas virgines diſcurrit. magna pars forte, ut in quem quæque inciderat, raptæ, quaſdam forma excellentes primoribus patrum deſtinatas ex plebe homines, quibus datum negotium erat, domos deferebant. Vnam longe ante alias ſpecie ac pulchritudine inſignem à globo Talaſſii cujuſdam raptam ferunt. multiſque ſciſcitantibus, cuinam eam ferrent, identidem, ne quis violaret, Talaſſio ferri clamitatum. inde nuptialem hanc vocem factam. Turbato per metum ludicro, mœſti parentes virginum profugiunt, incuſantes violati hoſpitii fœdus, Deumque invocantes, cujus ad ſolenne ludoſque, per fas ac fidem decepti, veniſſent. Nec raptis aut ſpes de ſe melior aut indignatio minor:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nor: ſed ipſe Romulus circuibat docebatque, Patrum id ſuperbia factum, qui connubium finitimis negaſſent: illas tamen in matrimonio, in ſocietate fortunarum omnium civitatiſque, & quo nihil carius humano generi ſit, liberûm fore. Mollirent modo iras; & quibus ſors corpora dediſſet, darent animos. Sæpe ex injuria poſtmodum gratiam ortam: eoque melioribus uſuras viris, quod annixurus pro ſe quiſque ſit, ut quum ſua vice functus officio ſit, parentum etiam patriæque expleat deſiderium. Accedebant blandiciæ virorũ factum purgantium, cupiditate atque amore: quæ maxime ad muliebre ingenium efficaces preces ſunt. Iam admodum mitigati animi raptis erant. at raptarum parentes tum maxime ſordida veſte, lacrimiſque & querelis civitates concitabant. nec domi tantum indignationes continebant, ſed congregabantur undique ad Titum Tatium regem Sabinorum: & legationes eo, quod maximum Tatii nomen in his regionibus erat, conveniebant. Cæninenſes Cruſtuminique & Antemnates erant, ad quos ejus injuriæ pars pertinebat. Lente agere iis Tatius Sabinique viſi ſunt. Ipſi inter ſe tres populi communiter bellum parant. Nec Cruſtumini quidem atque Antemnates, pro ardore iraque Cæninenſium ſatis ſe impigre movent. ita per ſeipſum nomen Cæninum in agrum Romanum impetum facit. Sed effuſe vaſtantibus fit obvius cum exercitu Romulus, levique certamine docet, vanam ſine viribus iram eſſe: exercitum fundit, fugatque: fuſum perſequitur: regem in prœlio obtruncat, & ſpoliat. duce hoſtium occiſo, urbem primo impetu capit. Inde exercitu victore reducto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ducto, ipſe cum factis vir magnificus, tum factorum oſtentator haud minor, ſpolia ducis hoſtium cæſi ſuſpenſa, fabricato ad id apte ferculo gerens, in Capitolium aſcendit: ibique ea quum ad quercum paſtoribus ſacram depoſuiſſet, ſimul cum dono deſignavit templo Iovis fines, cognomenque addidit Deo: *Iupiter Feretri*, inquit, *hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumque iis regionibus, quas modo animo metatus ſum, dedico: ſedem opimis ſpoliis. quæ regibus ducibuſque hoſtium cæſis, me auctorem ſequentes, poſteri ferent*. Hæc templi eſt origo, quod primum omnium Romæ ſacratum eſt. ita deinde Diis viſum, nec irritam conditoris templi vocem eſſe, qua laturos eo ſpolia poſteros nuncupavit: nec multitudine compotum, ejus doni vulgari laudem. Bina poſtea intra tot annos, tot bella, opima parta ſunt ſpolia. adeo rara ejus fortuna decoris fuit. Dum ea ibi Romani gerunt, Antemnatium exercitus, per occaſionem ac ſolitudinem hoſtiliter in fines Romanos incurſionem facit. raptim & ad hos Romana legio ducta, palantes in agris oppreſſit. Fuſi igitur primo impetu & clamore hoſtes: oppidum captum. duplicique victoria ovantem Romulum Herſilia conjunx precibus raptarum fatigata, orat, ut parentibus earum det veniam, & in civitatem accipiat: ita rem coaleſcere concordia poſſe. facile impetratum. Inde contra Cruſtuminos profectus, bellum inferentes. Ibi minus etiam, quod jam alienis cladibus ceciderant animi, certaminis fuit. Vtroq; coloniæ miſſæ. plures inventi, qui propter ubertatem terræ in Cruſtuminium nomina darent. & Romam inde frequenter migratum eſt à parentibus

tibus maxime ac propinquis raptarum. Noviſſimum ab Sabinis bellum ortum, multoque id maximum fuit. nihil enim per iram aut cupiditatem actum eſt: nec oſtenderunt bellum prius, quam intulerunt. Conſilio etiam additus dolus. Sp. Tarpeius Romanæ prę erat arci. Hujus filiam virginem auro corrumpit Tatius, ut armatos in arcem accipiat. aquam forte ea tum ſacris extra mœnia petitum ierat. Accepti obrutam armis necavere: ſeu ut vi capta potius arx videretur, ſeu prodendi exempli cauſa, ne quid uſquam fidum proditori eſſet. Additur fabulæ (quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo, gemmatoſque magna ſpecie annulos habuerint) pepigiſſe eam, quod in ſiniſtris manibus haberent; eo ſcuta illi pro aureis donis congeſta. Sunt qui eam ex pacto tradendi, quod in ſiniſtris manibus eſſet, decreto arma petiſſe dicant: & fraude viſam agere, ſua ipſam peremptam mercede. Tenuere tamen arcem Sabini: atque inde poſtera die, quum Romanus exercitus inſtructus, quod inter Palatinum Capitolinumque collem campi eſt, compleſſet; non prius deſcenderunt in æquum, quam ira & cupiditate recuperandæ arcis ſtimulante animos, in adverſum Romani ſubiere. Principes utrinque pugnam ciebant: ab Sabinis Metius Curtius, ab Romanis Hoſtus Hoſtilius. hic rem Romanam iniquo loco ad prima ſigna animo atque audacia ſuſtinebat. Vt Hoſtus cecidit, confeſtim Romana inclinatur acies: fuſaque eſt ad veterem portam palatii. Romulus & ipſe turba fugientium actus, arma ad cœlum tollens, *Iupiter tuis*, inquit, *juſſus avibus hic in Palatino prima urbi fundamenta jeci.*

arcem

arcem jam ſcelere emptam Sabini habent. inde huc armati ſuperata media valle tendunt. At tu, pater Deûm hominumque, hinc ſaltem arce hoſtes: deme terrorem Romanis fugamque fœdam ſiſte. Hic ego tibi templum Statori Iovi, quod monumentum ſit poſteris, tua præſenti ope ſervatam urbem eſſe, voveo. Hæc precatus, veluti ſenſiſſet auditas preces, Hinc, inquit, Romani, Iupiter optimus maximus reſiſtere atque iterare pugnam jubet. Reſtitere Romani, tanquam cœleſti voce juſſi. ipſe ad primores Romulus provolat. Metius Curtius ab Sabinis princeps ab arce decucurrerat, & effuſos egerat Romanos, toto quantum foro ſpacium eſt. nec procul jam à porta Palatii erat, clamitans, *Vicimus perfidos hoſpites, imbelles hoſtes. Iam ſciunt longe aliud eſſe virgines rapere, aliud pugnare cum viris.* In eum hæc gloriantem cum globo ferociſſimorum juvenum Romulus impetum facit. Ex equo tum forte Metius pugnabat: eo pelli facilius fuit: pulſum Romani perſequuntur. & alia Romana acies audacia regis accenſa, fundit Sabinos. Metius in paludem ſeſe, ſtrepitu ſequentium, trepidante equo, conjecit: adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. Et ille quidem annuentibus ac vocantibus ſuis, favore multorum addito animo, evadit. Romani Sabiniq; in media convalle duorum montium redintegrant prę̨lium. ſed res Romana erat ſuperior. Tum Sabinæ mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, crinibus ſparſis, ſciſſaque veſte, victo malis muliebri pavore, auſæ ſe inter tela volantia inferre, ex tranſverſo impetu facto, dirimere infeſtas acies, dirimere iras: hinc patres, hinc viros orantes, ne ſe ſanguine nefando ſoceri generique reſper-

reſpergerent: ne parricidio macularent partus ſuos, nepotum illi, liberûm hi progeniem. Si affinitatis inter vos, ſi connubii piget, in nos vertite iras: nos cauſſa belli, nos vulnerum ac cædium viris ac parentibus ſumus. melius peribimus, quam ſine alteris veſtrûm viduæ aut orbæ vivemus. Movet res tum multitudinem, tum duces. Silentium & repentina fit quies. inde ad fœdus faciendum duces prodeunt: nec pacem modo, ſed & civitatem unam ex duabus faciunt, regnum conſociant, imperium omne conferunt Romam. Ita geminata urbe, ut Sabinis tamen aliquid daretur, Quirites à Curibus appellati. monumentum ejus pugnæ, ubi primum ex profunda emerſus palude equum Curtius in vado ſtatuit, Curtium lacum appellarunt. Ex bello tam triſti læta repente pax, cariores Sabinas viris ac parentibus, & ante omnes Romulo ipſi fecit. Itaque quum populum in curias triginta divideret, nomina earum curiis impoſuit. Id non traditur, quum haud dubie aliquanto numerus major hoc mulierum fuerit, ætate, an dignitatibus ſuis virorumve, an ſorte lectæ ſint, quæ nomina curiis darent. Eodem tempore & centuriæ tres equitum conſcriptæ ſunt; Ramnenſes ab Romulo; ab Tito Tatio Titienſes appellati. Lucerum nominis & originis cauſa incerta eſt. Inde non modo commune, ſed concors etiam regnum duobus regibus fuit. Poſt aliquot annos, propinqui regis Tatii legatos Laurentium pulſant. quumque Laurentes jure gentium agerent; apud Tatium gratia ſuorum & preces plus poterant. Igitur illorum pœnam in ſe vertit. nam Lavinii, quum ad ſolemne ſacrificium eo veniſſet, concurſu

facto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

facto, interficitur. Eam rem minus ægre quam dignum erat, tuliſſe Romulum ferunt. ſeu ob infidam ſocietatem regni, ſeu quia haud injuria cæſum credebat. Itaque bello quidem abſtinuit: ut tamen expiarentur legatorum injuriæ, regiſque cædes, fœdus inter Romam Laviniumque urbes renovatum eſt. Et cum his quidem inſperata pax erat: aliud multo propius, atque in ipſis prope portis bellum ortum. Fidenates nimis vicinas prope ſe convaleſcere opes rati, priuſquam tantum roboris eſſet, quantum futurum apparebat, occupant bellum facere. juventute armata immiſſa, vaſtatur agri quod inter urbem ac Fidenas eſt. Inde ad lævam verſi, quia dextra Tiberis arcebat, cum magna trepidatione agreſtium populantur: tumultuſque repens ex agris in urbem illatus, pro nuncio fuit. Excitus Romulus (neque enim dilationem pati tam vicinum bellum poterat) exercitum educit: caſtra à Fidenis mille paſſuum locat. ibi modico præſidio relicto, egreſſus cum omnibus copiis; partem militum locis circa denſa obſita virgulta obſcuris ſubſidere in inſidiis juſſit. cum parte majore atq; omni equitatu profectus, id quod quærebat, tumultuoſo & minaci genere pugnæ obequitando ipſis prope portis, hoſtem excivit; fugæ quoque quæ ſimulanda erat, eadem equeſtris pugna cauſſam minus mirabilem dedit. & quum velut inter pugnæ fugæque conſilium trepidante equitatu, pedes quoque referret gradum, plenis repente portis effuſi hoſtes, impulſa Romana acie, ſtudio inſtandi ſequendique trahuntur ad locum inſidiarum. Inde ſubito exorti Romani, tranſverſam invadũt hoſtium aciem. Addunt pavorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mota è caſtris ſigna eorum, quæ in præſidio relicti fuerant. ita multiplici terrore perculſi Fidenates; prius pene quam Romulus quique cum eo equites erant, circumagerent frenis equos, terga vertunt: multoque effuſius (quippe vera fuga) qui ſimulantes paulo ante ſecuti erant, oppidum repetebant. non tamen eripuere ſe hoſti: hærens in terga Romanus, prius quam fores portarum objicerentur, velut agmine uno irrumpit. Belli Fidenatis contagione irritati Veientium animi, & conſanguinitate, (nam Fidenates quoq; Etruſci fuerunt) & quod ipſa propinquitas loci, ſi Romana arma omnibus infeſta finitimis eſſent, ſtimulabat; in fines Romanos excurrerunt, populabundi magis quam juſti more belli. Itaque non caſtris poſitis, non expectato hoſtium exercitu, raptam ex agris prædam portantes, Veios rediere: Romanus contra, poſtquam hoſtem in agris non invenit, dimicationi ultimæ inſtructus intentuſque Tiberim tranſit. quem poſtquam caſtra ponere, & ad urbem acceſſurum Veientes audivere; obviam egreſſi, ut potius acie decernerent, quam incluſi, de tectis mœnibuſque dimicarent. Ibi viribus nulla arte adiutis, tantum veterani robore exercitus, rex Romanus vicit: perſecutuſque fuſos ad mœnia hoſtes, vrbe valida muris ac ſitu ipſo munita abſtinuit: agros rediens vaſtat, ulciſcendi magis quam prædæ ſtudio. Eaque clade haud minus quam adverſa pugna ſubacti Veientes, pacem petitum oratores Romam mittunt. Agri parte mulctatis, in centum annos induciæ datæ. Hæc ferme Romulo regnante, domi militiæque geſta: quorum nil abſonum fidei divinæ originis, divini-

tatiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tatiſque poſt mortem creditæ fuit: non animus in regno avito recuperando, non condendæ urbis conſilium, non bello ac pace firmandæ. ab illo enim profectu viribus datis tantum valuit, ut in quadraginta deinde annos tutam pacem haberet. multitudini tamen gratior fuit quam patribus; longe ante alios acceptiſſimus militum animis. trecentoſque armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellavit, non in bello ſolum, ſed etiam in pace habuit. His immortalibus editis operibus, quum ad exercitum recenſendum concionem in campo ad Capræ paludem haberet, ſubito coorta tempeſtas cum magno fragore tonitribuſque tam denſo regem operuit nimbo, ut conſpectum ejus concioni abſtulerit. nec deinde in terris Romulus fuit. Romana pubes, ſedato tandem pavore, poſtquam ex tam turbido die ſerena & tranquilla lux rediit, ubi vacuam ſedem regiam vidit; etſi ſatis credebat Patribus, qui proximi ſteterant, ſublimem raptum procella; tamen velut orbitatis metu icta, mœſtum aliquandiu ſilétium obtinuit. Deinde à paucis initio facto, Deum Deo natum, regem parentemque urbis Romanæ ſalvere univerſi Romulum jubent: pacem precibus expoſcunt, uti volens propitius ſuam ſemper ſoſpitet progeniem. Fuiſſe credo tum quoque aliquos, qui diſcerptum regem Patrum manibus taciti arguerent: manavit enim hæc quoque, ſed perobſcura, fama. Illam alteram admiratio viri & pavor præſens nobilitavit. Conſilio etiam unius hominis addita rei dicitur fides. namque Proculus Iulius ſolicita civitate deſiderio regis, & infenſa Patribus, gravis, ut traditur, quamvis magnæ rei auctor,

auctor, in concionem prodit. *Romulus,* inquit, *Quirites, parens urbis hujus, prima hodierna luce cœlo repente delapſus, ſe mihi obvium dedit. quum perfuſus horrore venerabunduſque aſtitiſſem, petens precibus, ut contra intueri fas eſſet; abi, nuncia,* inquit, *Romanis, Cæleſtes ita velle, ut mea Roma caput orbis terrarum ſit: proinde rem militarem colant: ſciantque, & ita poſteris tradant, nullas opes humanas armis Romanis reſiſtere poſſe. hæc,* inquit, *locutus, ſublimis abiit.* Mirum, quantum illi viro nuncianti hæc fides fuerit; quamq; deſiderium Romuli apud plebem exercitumque, facta fide immortalitatis, lenitum ſit. Patrum interim animos certamen regni ac cupido verſabat. nec dum à ſingulis, quia nemo magnopere eminebat in novo populo, pervenerant factiones: inter ordines certabatur. oriundi ab Sabinis, ne, quia poſt Tatii mortem ab ſua parte non erat regnatum in ſocietate æqua, poſſeſſionem imperii amitterent, ſui corporis creari regem volebant. Romani veteres peregrinum regem aſpernabantur. in variis voluntatibus, regem tamen omnes volebant; libertatis dulcedine nondum experta. Timor deinde Patres inceſſit; ne civitatem ſine imperio, exercitum ſine duce, multarum circa civitatum irritatis animis vis aliqua externa adoriretur. & eſſe igitur aliquod caput placebat: & nemo alteri concedere in animum inducebat. Itaq; rem inter ſe centum Patres, decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis qui ſummæ rerum præeſſent, conſociant. decem imperitabant, unus cum inſignibus imperii & lictoribus erat: quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

omnes in orbem ibat: annuumque intervallum regni fuit. id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Fremere deinde plebs; multiplicatam ſervitutem, centum pro uno dominos factos: nec ultra, niſi regem, & ab ipſis creatum videbantur paſſuri. Quum ſenſiſſent ea moveri Patres, offerendum ultro rati quod amiſſuri erant, ita gratiam ineunt, ſumma poteſtate populo permiſſa, ut non plus darent juris quam detinerent. decreverunt enim, ut cum populus regem juſſiſſet, id ſic ratum eſſet ſi Patres auctores fierent: hodieque in legibus magiſtratibuſque rogandis uſurpatur idem jus, vi adempta. priuſquam populus ſuffragium ineat, in incertum comitiorum eventum Patres auctores fiunt. Tum interrex concione advocata: *Quod bonum, fauſtum, felixque ſit,* inquit, *Quirites, Regem create; ita Patribus viſum eſt. Patres deinde, ſi dignum qui ſecundus ab Romulo numeretur, crearitis, auctores fient.* Adeo id gratum plebi fuit, ut ne victi beneficio viderentur, id modo ſciſcerent, juberentque, ut Senatus decerneret, qui Romæ regnaret. Inclyta juſtitia religioq; ea tempeſtate Numæ Pompilii erat. Curibus Sabinis habitabat conſultiſſimus vir, ut in illa quiſquam ætate eſſe poterat, omnis divini atque humani juris. Auctorem doctrinæ ejus, quia non extat alius, falſo Samium Pythagoram edunt: quem, Servio Tullio regnante Romæ, centum amplius poſt annos, in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotonem, juvenum æmulantium ſtudia cœtus habuiſſe conſtat. Ex quibus locis, etſi ejuſdem ætatis fuiſſet, qua fama in Sabinos, aut quo linguæ commercio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cio quenquam ad cupiditatem diſcendi exciviſſet? quove præſidio unus per tot gentes, diſſonas ſermone moribuſque, perveniſſet? Suopte igitur ingenio temperatum animum virtutibus fuiſſe opinor magis; inſtructumque non tam peregrinis artibus, quam diſciplina tetrica ac triſti veterum Sabinorum. quo genere nullum quondam incorruptius fuit. Audito nomine Numæ Patres Romani, quanquam inclinari opes ad Sabinos, rege inde ſumpto, videbantur; tamen neq; ſe quiſquam, nec factionis ſuæ alium, nec denique Patrum aut civium quenquam præferre illi viro auſi; ad unum omnes Numæ Pompilio regnum deferendum decernunt. Accitus, ſicut Romulus, augurato urbe condenda, regnum adeptus eſt. De ſe quoque Deos conſuli juſſit. inde ab augure (cui deinde, honoris gratia, publicum id perpetuumque ſacerdotium fuit) deductus in arcem, in lapide ad meridiem verſus conſedit. Augur ad lævam ejus, capite velato ſedem cepit, dextra manu baculum ſine nodo aduncum tenens, quem lituum appellaverunt. inde ubi, proſpectu in urbem agrumque capto, Deos precatus, regiones ab oriente ad occaſum determinavit; dextras ad meridiem partes, lævaſque ad ſeptentrionem eſſe dixit. Signum contra quod longiſſime conſpectum oculi ferebant, animo finivit. Tum, lituo in lævam manum tranſlato, dextra in capite Numæ impoſita, precatus eſt ita: *Iupiter pater, ſi eſt fas, hunc Numam Pompilium, cujus ego caput teneo, regem Romæ eſſe, ut tua ſigna nobis certa ac clara ſint inter eos fines, quos feci.* Tum peregit verbis auſpicia, quæ mitti vellet. quibus miſſis, declaratus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

rex Numa de templo deſcendit. Qui regno ita potitus, urbem novam, conditam vi & armis, jure eam legibuſque ac moribus de integro condere parat. quibus quum inter bella aſſueſcere videret non poſſe (quippe efferatis militia animis) mitigandum ferocem populum armorum deſuetudine ratus, Ianum ad infimum Argiletum, indicem pacis bellique fecit: apertus, ut in armis eſſe civitatem; clauſus, pacatos circa omnes populos ſignificaret. Bis deinde poſt Numæ regnum clauſus fuit: ſemel T. Manlio conſule, poſt Punicum primum perfectum bellum: iterum, quod noſtræ ætati Dii dederunt ut videremus, poſt bellum Actiacum, ab Imperatore Cæſare Auguſto, pace terra mariq; parta. Clauſo eo, quum omnium circa finitimorum ſocietate ac fœderibus junxiſſet animos, poſitis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur ocio animi, quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat; omnium primum rem ad multitudinem imperitam & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, Deorum metum iniiciendum ratus eſt. qui quum deſcendere ad animos ſine aliquo commento miraculi non poſſet, ſimulat ſibi cum Dea Ægeria congreſſus nocturnos eſſe: ejus ſe monitu, quæ acceptiſſima Diis eſſent, ſacra inſtituere, ſacerdotes ſuos cuique Deorum præficere. Atque omnium primum, ad curſum lunæ, in duodecim menſes deſcribit annũ. quem (quia tricenos dies ſingulis menſibus luna non explet, deſuntque dies ſolido anno, qui ſolſtitiali circumagitur orbe) intercalares menſibus interponendo, ita diſpenſavit, ut vigeſimo anno ad metam eandem Solis unde orſi eſſent, plenis anno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

annorum omnium ſpaciis dies congruerent. Idem nefaſtos dies faſtoſque fecit: quia aliquando nihil cum populo agi utile futurum erat. Tum ſacerdotibus creandis animum adjecit: quanquam ipſe plurima ſacra obibat; ea maxime quæ nunc ad Dialem flaminem pertinent. Sed quia in civitate bellicoſa plures Romuli quam Numæ ſimiles reges putabat fore, ituroſque ipſos ad bella, ne ſacra regiæ vicis desererentur, flaminem Iovi aſſiduum ſacerdotem creavit: inſignique eum veſte & curuli regia ſella adornavit. huic duos flamines adjecit: Marti unum, alterum Quirino. Virgineſque Veſtæ legit; Alba oriundum ſacerdotium, & genti conditoris haud alienum. his, ut aſſiduæ templi antiſtites eſſent, ſtipendium de publico ſtatuit: virginitate aliiſque cæremoniis venerabiles ac ſanctas fecit. Salios item duodecim Marti Gradivo legit, tunicæque pictæ inſigne dedit, & ſuper tunicam æneum pectori tegumen: cœleſtiaque arma, quæ ancilia appellantur, ferre; ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltatu juſſit. Pontificem deinde Numam Marcium, Marci filium, ex Patribus legit, eique ſacra omnia exſcripta exſignataque attribuit; quibus hoſtiis, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fierent, atque unde in eos ſumptus pecunia erogaretur. Cætera quoque omnia publica privataque ſacra, Pontificis ſcitis ſubjecit. ut eſſet quo conſultum plebs veniret: ne quid divini juris, negligendo patrios ritus, peregrinoſque aſciſcendo, turbaretur. Nec cœleſtes modo cæremonias, ſed juſta quoque funebria, placandoſque Manes, ut idem Pontifex edoceret: quæque prodigia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

digia fulminibus, aliove quo viſo miſſa ſuſciperentur atque curarentur: ad ea elicienda ex mentibus divinis, Iovi Elicio aram in Aventino dicavit, Deumque conſuluit auguriis, quæ ſuſcipienda eſſent. Ad hæc conſultanda procurandaque, multitudine omni à vi & armis converſa, & animi aliquid agendo occupati erant, & Deorum aſſidua inſidens cura, quum intereſſe rebus humanis cœleſte Numen videretur, ea pietate omnium pectora imbuerat; ut fides ac jusjurandum, proximo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent. & quum ipſi ſe homines in regis, velut unici exempli, mores formarent; tum finitimi etiam populi, qui ante, caſtra, non urbem, poſitam in medio, ad ſolicitandam omnium pacem crediderant, in eam verecundiam adducti ſunt, ut civitatem totam in cultum verſam Deorum, violari ducerent nefas. Lucus erat, quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua. quo quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris, velut ad congreſſum Deæ, inferebat, Camœnis eum lucum ſacravit; quod earum ſibi concilia cum conjuge ſua Ægeria eſſent. Et ſoli Fidei ſolenne inſtituit. ad id ſacrarium flamines bigis, curru arcuato vehi juſſit, manuque ad digitos uſque involuta rem divinam facere: ſignificantes fidem tutandam, ſedemque ejus etiam in dextris ſacratam eſſe. Multa alia ſacrificia, locaque ſacris faciendis, quæ Argeos pontifices vocant, dedicavit. Omnium tamen maximum ejus operum fuit, tutela per omne regni tempus, haud minor pacis quam regni. Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt. Romulus ſeptem & triginta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ginta regnavit annos: Numa tres & quadraginta. Tum valida, tum temperata & belli & pacis artibus erat civitas. Numæ morte ad interregnum res rediit. Inde Tullum Hoſtilium, nepotem Hoſtilii, cujus in infima arce clara pugna adverſus Sabinos fuerat, regem populus juſſit. Patres auctores facti. Hic non ſolum proximo regi diſſimilis, ſed ferocior etiam Romulo fuit. tum ætas vireſque, tum avita quoque gloria animum ſtimulabat. Seneſcere igitur civitatem otio ratus, undique materiam excitandi belli quærebat. Forte evenit, ut agreſtes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas invicem agerent. Imperitabat tum C. Cluilius Albæ. utrinque legati fere ſub idem tempus ad res repetendas miſſi. Tullius præceperat ſuis, nequid cum Albano prius, quam mandata agerent. ſatis ſciebat, negaturum Albanum; ita pie bellum indici poſſe. Ab Albanis ſocordius res acta: excepti hoſpitio ab Tullo blande ac benigne, comiter regis convivium celebrant. tantiſper Romani & res repetiverant priores, & neganti Albano, bellum in trigeſimum diem indixerant. hæc renunciant Tullo. Tum legatis Tullus dicendi poteſtatem, quid petentes venerint, facit. illi omnium ignari, primum purgando terunt tempus: *Se invitos quicquam, quod minus placeat Tullo, dicturos, ſed imperio ſubigi: res repetitum ſe veniſſe. Ni reddantur, bellum indicere juſſos.* Ad hæc Tullus: *Nunciate,* inquit, *regi veſtro, regem Romanum Deos facere teſtes, uter prius populus res repetentes legatos aſpernatus dimiſerit, ut in eum omnes expetant hujuſce clades belli.* Hæc nunciant domum Albani. Et bellum utrinque ſumma ope

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

parabatur, civili ſimillimum bello, prope inter parentes natoſque: Trojanam utramque prolem, quum Lavinium ab Troja, ab Lavinio Alba, ab Albanorum ſtirpe regum, oriundi Romani eſſent. Eventus tamen belli minus miſerabilem dimicationem fecit: quod nec acie certatum eſt, & tectis modo dirutis alterius urbis, duo populi in unum confuſi ſunt. Albani priores ingenti exercitu in agrum Romanum impetum fecere. caſtra ab urbe haud plus quinq; millia paſſuum locant, foſſa circundant: foſſa Cluilia ab nomine ducis per aliquot ſæcula appellata eſt, donec cum re nomen quoque vetuſtate abolevit. In his caſtris Cluilius Albanus rex moritur. dictatorem Albani Metium Fuffetium creant. Interim Tullus ferox, præcipue morte regis, magnumque Deorum numen ab ipſo capite orſum, in omne nomen Albanum expetiturum pœnas ob bellum impium dictitans, nocte præteritis hoſtium caſtris, infeſto exercitu in agrum Albanum pergit. Ea res ab ſtativis excivit Metium. is ducit quam proxime ad hoſtem poteſt; inde legatum præmiſſum nunciare Tullo jubet, priuſquam dimicent, opus eſſe colloquio: ſi ſecum congreſſus ſit, ſatis ſcire ea ſe allaturum, quæ nihilominus ad rem Romanam, quam ad Albanam pertineant. Haud aſpernatus Tullus, tametſi vana afferebantur, ſuos in aciem educit. exeunt contra & Albani. Poſtquam inſtructi utrinq; ſtabant, cum paucis procerum in medium duces procedunt. Ibi infit Albanus: *Injurias & non redditas res ex fœdere, quæ repetitæ ſunt, & ego regem noſtrũ Cluilium cauſam hujuſce eſſe belli, audiſſe videor: nec te dubito, Tulle, eadem præ te ferre. ſed ſi vera potius*

potius quam dictu ſpecioſa dicenda ſunt, cupido imperii duos cognatos vicinoſque populos ad arma ſtimulat. Neque recte, an perperam, interpretor: fuerit iſta ejus deliberatio, qui bellum ſuſcepit. me Albani gerendo bello ducem creavere. Illud te, Tulle, monitum velim: Etruſca res, quanta circa nos teq; maxime ſit, quo propiores vos, hoc magis ſcis. multum illi terra, plurimum mari pollent. Memor eſto, jam quum ſignum pugnæ dabis, has duas acies ſpectaculo fore; ut feſſos confectoſque ſimul, victorem ac victum aggrediantur. Itaque, ſi nos Dii amant, quoniam non contenti libertate certa, in dubiam imperii ſervitiique aleam imus; ineamus aliquam viam, qua utri utris imperent, ſine magna clade, ſine multo ſanguine utriuſque populi decerni poßit. Haud diſplicet res Tullo, quanquam, tum indole animi tum ſpe victoriæ, ferocior erat. Quærentibus utrinque ratio initur, cui & fortuna ipſa præbuit materiam. Forte in duobus tum exercitibus erant trigemini fratres, nec ætate nec viribus diſpares. Horatios Curatioſque fuiſſe, ſatis conſtat, nec ferme res antiqua alia eſt nobilior. tamen in re tam clara nominum error manet; utrius populi Horatii, utrius Curiatii fuerint. Auctores utroque trahunt: plures tamen invenio, qui Romanos Horatios vocent. hos ut ſequar, inclinat animus. Cum trigeminis agunt reges, ut pro ſua quiſq; patria dimicent ferro. ibi imperium fore, unde victoria fuerit. Nihil recuſatur: tempus & locus convenit. Priuſquam dimicarent, fœdus ictum inter Romanos & Albanos eſt his legibus, ut cujus populi cives eo certamine viciſſent, is alteri populo cum bona pace imperitaret. Fœdera alia aliis legibus, ceterum eodem modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

omnia fiunt. Tum ita factum accepimus, nec ullius vetuſtior fœderis memoria eſt. Fetialis regem Tullum ita rogavit: *Iubeſne me, Rex, cum patre patrato populi Albani fœdus ferire?* jubente rege, *Sagmina,* inquit, *te, Rex, poſco.* Rex ait, *Puram tollito.* Fetialis ex arce graminis herbam puram attulit. poſtea regem ita rogavit. *Rex, facisne me tu regium nuntium populi Romani Quiritium? vaſa, comiteſque meos?* Rex reſpondit: *Quod ſine fraude mea, populique Romani Quiritium fiat, facio.* Fetialis erat M. Valerius. is patrem patratum Sp. Fuſium fecit, verbena caput capilloſque tangens (pater patratus ad jusjurandum patrandum, id eſt, ſanciendum fit) fœdus, multiſque id verbis, quæ longo effata carmine non operæ eſt referre, peragit. Legibus deinde recitatis: *Audi,* inquit, *Iupiter, audi pater patrate populi Albani, audi tu populus Albanus, ut illa palam prima poſtrema, ex illis tabulis cerave recitata ſunt, ſine dolo malo, utique ea hic hodie rectiſsime intellecta ſunt, illis legibus populus Romanus prior non deficiet. Si prior defexit publico conſilio, dolo malo; tu illo die Iupiter populum Romanum ſic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes polleſque.* Id ubi dixit, porcum ſaxo ſilice percuſſit. Sua item carmina Albani, ſuumque juſjurandum per ſuum Dictatorem ſuoſque ſacerdotes peregerunt. Fœdere icto, trigemini, ſicut convenerat, arma capiunt. Quum ſui utroſque adhortarentur, Deos patrios, patriam ac parentes, quicquid civium domi, quicquid in exercitu ſit, illorum tunc arma, illorum intueri manus; feroces & ſuopte ingenio, & pleni adhortantium vocibus, in medium inter

duas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

duas acies procedunt. Conſederant utrinque pro caſtris duo exercitus, periculi magis præſentis, quam curæ expertes. quippe imperium agebatur, in tam paucorum virtute atque fortuna poſitum. itaque ergo erecti ſuſpenſique in minime gratum ſpectaculum animo intenduntur. Datur ſignum. infeſtiſque armis, velut acies, terni juvenes magnorum exercituum animos gerentes, concurrunt: nec his nec illis periculum ſuum; publicum imperium ſervitiumque obverſatur animo: futuraque ea deinde patriæ fortuna, quam ipſi feciſſent. Vt primo ſtatim concurſu increpuere arma, micanteſque fulſere gladii, horror ingens ſpectantes perſtringit: & neutro inclinata ſpe, torpebat vox ſpirituſque. Conſertis deinde manibus, quum jam non motus tantum corporum, agitatioque anceps telorum armorumque, ſed vulnera quoque & ſanguis ſpectaculo eſſent; duo Romani, ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis, exſpirantes corruerunt. ad quorum caſum quum conclamaſſet gaudio Albanus exercitus, Romanas legiones jam ſpes tota, nondum tamen cura deſeruerat, exanimes vice unius, quem tres Curiatii circumſteterant. Forte is integer fuit; ut univerſis ſolus nequaquam par, ſic adverſus ſingulos ferox. ergo, ut ſegregaret pugnam eorum, capeſſit fugam, ita ratus ſecuturos, ut quemque vulnere affectum corpus ſineret. Iam aliquantum ſpacii ex eo loco, ubi pugnatum eſt, aufugerat, quum reſpiciens videt magnis intervallis ſequentes: unum haud procul ab ſeſe abeſſe. in eum magno impetu redit. Et dum Albanus exercitus inclamat Curiatiis, ut opem ferant fratri, jam Horatius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ratius cæſo hoſte victor ſecundam pugnam petebat. tum clamore qualis ex inſperato faventium ſolet, Romani adjuvant militem ſuum: & ille defungi prœlio feſtinat. Prius itaque quam alter, qui nec procul aberat, conſequi poſſet; & alterum Curiatium conficit. Iamque æquato Marte ſinguli ſupererant; ſed nec ſpe nec viribus pares. alterum intactum ferro corpus & geminata victoria, ferocem in certamen tertium dabant: alter feſſum vulnere, feſſum curſu trahens corpus, victuſque fratrum ante ſe ſtrage, victori obiicitur hoſti. nec illud prœlium fuit. Romanus exultans, *Duos*, inquit, *fratrum Manibus dedi: tertium, cauſſam belli hujuſce, ut Romanus Albano imperet, dabo.* Male ſuſtinenti arma, gladium ſuperne jugulo defigit: jacentem ſpoliat. Romani ovantes ac gratulantes Horatium accipiunt: eo majore cum gaudio, quo propius metum res fuerat. Ad ſepulturam inde ſuorum nequaquam paribus animis vertuntur, quippe imperio alteri aucti, alteri ditionis alienæ facti. Sepulchra extant, quo quiſque loco cecidit. duo Romana uno loco propius Albam, tria Albana Romam verſus; ſed diſtantia locis, ut & pugnatum eſt. Priuſquam inde digrederentur, roganti Metio ex fœdere icto quid imperaret, imperat Tullus, uti juventutem in armis habeat: uſurum ſe eorum opera, ſi bellum cum Vejentibus foret. ita exercitus inde domos adducti. Princeps Horatius ibat, tergemina ſpolia præ ſe gerens: cui ſoror virgo, quæ deſponſa uni ex Curiatiis fuerat, obvia ante portam Capenam fuit: cognitoq; ſuper humeros fratris paludamento ſponſi, quod ipſa confecerat, ſolvit crines, & flebi-

liter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

liter nomine ſponſum mortuum appellat. Movet feroci juveni animũ comploratio ſororis, in victoria ſua, tantoq; gaudio publico. Stricto itaq; gladio, ſimul verbis increpans, transfigit puellam. *Abi hinc cum immaturo amore ad ſponſum*, inquit, *oblita fratrum mortuorum vivique, oblita patriæ. Sic eat, quæcumque Romana lugebit hoſtem.* Atrox viſum id facinus Patribus plebiq;: ſed recens meritum facto obſtabat. tamen raptus in jus ad regem. Rex, ne ipſe tam triſtis ingratique ad vulgus judicii, aut, ſecundum judicium, ſupplicii auctor eſſet; concilio populi advocato, *Duumviros*, inquit, *qui Horatio perduellionẽ judicent ſecundum legem, facio.* Lex horrendi carminis erat, *Duumviri perduellionem judicent. Si à Duumviris provocarit, provocatione certato: ſi vincent, caput obnubito: infelici arbori reſte ſuſpendito. Verberato vel intra pomœrium, vel extra pomœrium.* Hac lege Duumviri creati, qui ſe abſolvere non rebantur ea lege ne innoxium quidem poſſe, quum condemnaſſent. Tum alter ex his, *P. Horati, tibi perduellionem judico*, inquit: *I lictor, colliga manus.* Acceſſerat lictor, iniiciebatque laqueum. tum Horatius, auctore Tullo, clemente legis interprete, Provoco, inquit. ita de provocatione certatum ad populum eſt. Moti homines ſunt in eo judicio, maxime P. Horatio patre proclamante, ſe filiam jure cæſam judicare. ni ita eſſet, patrio jure in filium animadverſurum fuiſſe. Orabat deinde, ne ſe, quem paullo ante cum egregia ſtirpe conſpexiſſent, orbum liberis facerent. Inter hæc ſenex juvenem amplexus, ſpolia Curiatiorum fixa eo loco, qui nunc Pila Horatia appellatur, oſtentans, *Hunccine*, ajebat, *quem modo decoratum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tum ovantemque victoria incedentem vidiſtis, Quirites, eum ſub furca vinctum inter verbera & cruciatus videre poteſtis? quod vix Albanorum oculi tam deforme ſpectaculum ferre poſſent. I, lictor, colliga manus, quæ paullo ante armatæ imperium populo Romano pepererunt. I, caput obnube liberatoris urbis hujus. Arbori infelici ſuſpende; verbera vel intra pomœrium, modo inter illa pila, & ſpolia hoſtium: vel extra pomœrium, modo intra ſepulchra Curiatiorum. Quo enim ducere hunc juvenem poteſtis, ubi non ſua decora eum à tanta fœditate ſupplicii vindicent? Non tulit populus nec patris lacrimas, nec ipſius parem in omni periculo animum: abſolveruntque admiratione magis virtutis quam jure cauſſæ. Itaque ut cædes manifeſta, aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri, filium expiaret pecunia publica. Is quibuſdam piacularibus ſacrificiis factis, quæ deinde genti Horatiæ tradita ſunt, tranſmiſſo per viam tigillo, capite adoperto, velut ſub jugum miſit juvenem. Id hodie quoque publice ſemper refectum manet: Sororium tigillum vocant. Horatiæ ſepulchrum, quo loco corruerat icta, conſtructum eſt ſaxo quadrato. Nec diu pax Albana manſit. invidia vulgi, quod tribus militibus fortuna publica commiſſa fuerit, vanum ingenium dictatoris corrupit; & quoniam recta conſilia haud bene evenerant, pravis reconciliare popularium animos cœpit Igitur, ut prius in bello pacem, ſic in pace bellum quærens, quia ſuæ civitati animorum plus quam virium cernebat eſſe, ad bellum palam atque ex edicto gerendum, alios concitat populos: ſuis per ſpeciem ſocietatis proditionem reſervat. Fidenates colonia Romana,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mana, Vejentibus ſociis conſilii aſſumptis; pacto tranſitionis Albanorum, ad bellum atq; arma incitantur. Quum Fidenæ apertè deſciſſent, Tullus Metio exercituque ejus ab Alba accito contra hoſtes ducit. ubi Anienem tranſiit, ad confluentes collocat caſtra. Inter eum locum & Fidenas, Vejentium exercitus Tiberim tranſierat. Hi & in acie prope flumen tenuere dextrum cornu: in ſiniſtro Fidenates propius montes conſiſtunt. Tullus adverſus Vejentem hoſtem dirigit ſuos: Albanos contra legionem Fidenatium collocat. Albano non plus animi erat quam fidei. nec manere ergo, nec tranſire apertè auſus, ſenſim ad montes ſuccedit. Inde ubi ſatis ſubiſſe ſeſe ratus eſt, erigit totã aciem: fluctuanſque animo ut tereret tempus, ordines explicat. Conſilium erat, quà fortuna rem daret, ea inclinare vires. Miraculo primo eſſe Romanis qui proximi ſteterant, ut nudari latera ſua ſociorum digreſſu ſenſerunt: inde eques citato equo nunciat regi, abire Albanos. Tullus in re trepida duodecim vovit Salios, fanaque Pallori ac Pavori. equitem clara increpans voce, ut hoſtes exaudirent, redire in prælium jubet: Nihil trepidatione opus eſſe: ſuo juſſu circumduci Albanum exercitum, ut Fidenatium nuda terga invadat. idem imperat, ut haſtas equites erigere jubeat. Id factum, magnæ parti peditum Romanorum conſpectum abeuntis Albani exercitus interſepſit. qui viderant, id quod ab rege auditum erat, rati, eo acrius pugnant. Terror ad hoſtes tranſit, & audiverant clara voce dictum: & magna pars Fidenatium, ut qui coloni additi Romanis eſſent, Latine ſciebant. Itaquè ne ſubito ex col-

libus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

libus decurſu Albanorum intercluderentur ab oppido, terga vertunt. Inſtat Tullus, fuſoque Fidenatium cornu, in Vejentem alieno pavore perculſum ferocior redit. Nec illi tulere impetum: ſed ab effuſa fuga flumen objectum à tergo arcebat. Quo poſtquam fuga inclinavit; alii arma fœde jactantes, in aquam cæci ruebant; alii, dum cunctantur in ripis, inter fugæ pugnæque conſilium oppreſſi. Non alia ante Romana pugna atrocior fuit. Tum Albanus exercitus ſpectator certaminis, deductus in campos. Metius Tullo devictos hoſtes gratulatur: contra Tullus Metium benigne alloquitur. Quod bene vertat, caſtra Albanos Romanis caſtris jungere jubet: ſacrificium luſtrale in diem poſterum parat. Vbi illuxit, paratis omnibus, ut aſſolet, vocari ad concionem utrumque exercitum jubet. Præcones ab extremo orſi, primos excivere Albanos: hi novitate etiam rei moti, ut regem Romanum concionantem audirent, proximi conſtitêre. Ex compoſito armata circumdatur Romana legio. centurionibus datum negotium erat, ut ſine mora imperia exequerentur. Tum ita Tullus infit: *Romani, ſi unquam antè alias ullo in bello fuit, quod primum Diis immortalibus gratias ageretis, deinde veſtræ ipſorum virtuti; heſternum id prœlium fuit. Dimicatum eſt enim non magis cum hoſtibus, quam, quæ dimicatio major ac periculoſior eſt, cum proditione ac perfidia ſociorum. Nam, ne vos falſa opinio teneat, injuſſu meo Albani ſubiere ad montes. nec imperium illud meum, ſed conſilium, & imperii ſimulatio fuit: ut nec vobis ignorantibus deſeri vos, averteretur à certamine animus, & hoſtibus circumveniri ſe à tergo ratis, terror ac fuga iniiceretur.*

Nec

Nec ea culpa, quam arguo, omnium Albanorum eſt. ducem ſecuti ſunt: ut & vos, ſi quo ego inde agmen declinare voluiſſem, feciſſetis. Metius ille eſt ductor itineris hujus, Metius idem hujus machinator belli, Metius fœderis Romani Albaniq; ruptor. Audeat deinde talia alius, niſi in hunc inſigne jam documentum mortalibus dedero. Centuriones armati circumſiſtunt. rex cætera, ut orſus erat, peragit. *Quod bonum fauſtum, felixque ſit populo Romano, ac mihi vobiſq;, Albani; populum omnem Albanum Romam traducere in animo eſt. Civitatem dare plebi, primores in Patres legere; unam urbem, unam Rempublicam facere. Vt ex uno quondam in duos populos diviſa Albana res eſt, ſic nunc in unum redeat.* Ad hæc, Albana pubes inermis ab armatis ſepta, in variis voluntatibus, communi tamen metu cogente, ſilentium tenet. Tum Tullus: *Meti Fuffeti,* inquit, *ſi ipſe diſcere poſſes fidem ac fœdera ſervare; vivo tibi ea diſciplina à me adhibita eſſet. Nunc quoniam tuum inſanabile ingenium eſt, tu tuo ſupplicio doce humanum genus ea ſancta credere, quæ à te violata ſunt. Vt igitur paullo ante animum inter Fidenatem Romanamque rem ancipitem geſsiſti, ita jam corpus paßim diſtrahendum dabis.* Exinde, duabus admotis quadrigis, in currus earum diſtentum illigat Metium. deinde in diverſum iter equi concitati, lacerum in utroque curru corpus, qua inhæſerant vinculis membra, portantes. Avertere omnes à tanta fœditate ſpectaculi oculos. Primum ultimumque illud ſupplicium apud Romanos exempli parum memoris legum humanarum fuit. in aliis gloriari licet, nulli gentium mitiores placuiſſe pœnas. Inter hæc jam præmiſſi Albam erant equites, qui mul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

multitudinem traducerent Romam. Legiones deinde ductæ ad diruendam urbem. quæ, ubi intravêre portas, non quidem fuit tumultus ille, nec pavor, qualis captarum eſſe urbium ſolet, quum effractis portis, ſtratisve ariete muris, aut arce vi capta, clamor hoſtilis, & curſus per urbem armatorum omnia ferro flammaque miſcet: ſed ſilentium triſte, ac tacita mœſtitia ita defixit omnium animos, ut præ metu obliti quid relinquerent, quid ſecum ferrent, deficiente conſilio, rogitanteſq; alii alios, nunc in liminibus ſtarent, nunc errabundi domos ſuas, ultimum illas viſuri, pervagerentur. Vt vero jam equitum clamor exire jubentium inſtabat, jam fragor tectorũ quæ diruebantur, ultimis urbis partibus audiebatur; pulviſque ex diſtantibus locis ortus, velut nube inducta omnia impleverat; raptim quibus quiſque poterat elatis, quum larem ac penates, tectaque in quibus natus quiſque educatuſque eſſet, relinquentes exirent; jam continens agmẽ migrantium impleverat vias: & conſpectus aliorum mutua miſeratione integrabat lacrimas. voceſque etiam miſerabiles exaudiebantur: mulierum præcipue, quum obſeſſà ab armatis templa auguſta præterirent, ac velut captos relinquerent Deos. Egreſſis urbem Albanis, Romanus paſſim publica privataq; omnia tecta adæquat ſolo, unaq; hora quadringentorum annorum opus quibus Alba ſteterat, excidio ac ruinis dedit. Templis tamen Deûm (ita enim edictum ab rege fuerat) temperatum eſt. Roma interim creſcit Albæ ruinis. duplicatur civium numerus. Cælius additur urbi mons, &, quo frequentius habitaretur, eam ſedem Tullus regiæ

capit, ibique deinde habitavit. Principes Albanorum in Patres, ut ea quoque pars Reip. creſceret, legit; Tullios, Servilios, Quintios, Geganeos, Curiatios, Clœlios: templumque, ordini ab ſe aucto curiam fecit, quæ Hoſtilia uſq; ad patrum noſtrorum ætatem appellata eſt. & ut omnium ordinum viribus aliquid ex novo populo adiiceretur, equitum decem turmas ex Albanis legit. Legiones & veteres eodem ſupplemento explevit, & novas ſcripſit. Hac fiducia virium Tullus Sabinis bellum indicit; genti ea tempeſtate ſecundum Etruſcos opulentiſſimæ viris armiſque. Vtrinque injuriæ factæ, ac res nequicquam erant repetitæ. Tullus ad Feroniæ fanum mercatu frequenti negotiatores Romanos comprehenſos querebatur. Sabini ſuos prius in lucum confugiſſe; ac Romæ retentos. hæ cauſæ belli ferebantur. Sabini haud parum memores, & ſuarum virium partem Romæ ab Tatio locatam, & Romanam rem nuper etiam adjectione populi Albani auctam; circumſpicere & ipſi externa auxilia. Etruria erat vicina, proximi Etruſcorum Vejentes. Inde ob reſiduas bellorum iras maxime ſolicitatis ad defectionem animis, voluntarios traxere. & apud vagos quoſdam ex inopi plebe etiam merces valuit. Publico auxilio nullo adjuti ſunt. valuitque apud Vejentes (nam de cæteris minus mirum eſt) pacta cum Romulo induciarum fides. Quum bellum utrinque ſumma ope pararetur, vertique in eo res videretur, utri prius arma inferrent, occupat Tullus in agrum Sabinum tranſire. Pugna atrox ad ſilvam Malitioſam fuit. ubi & peditum quidem robore, ceterum equitatu aucto nuper,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

per, plurimum Romana acies valuit. Ab equitibus repente inveĉtis turbati ordines ſunt Sabinorum : nec pugna deinde illis conſtare, nec fuga explicari ſine magna cæde potuit. Deviĉtis Sabinis, quum in magna gloria magniſque opibus regnum Tulli ac tota res Romana eſſet, nunciatum regi patribuſque eſt, in monte Albano lapidibus pluiſſe. Quod quum credi vix poſſet, miſſis ad id viſendum prodigium, in conſpeĉtu, haud aliter quam quum grandinem venti glomeratam in terras agunt, crebri cecidere cælo lapides. Viſi etiam audire vocem ingentem ex ſummi cacuminis luco, ut patrio ritu ſacra Albani facerent, quæ, velut Diis quoque ſimul cum patria reliĉtis, oblivioni dederant : & aut Romana ſacra ſuſceperant, aut fortunæ, ut fit, obirati, cultum reliquerant Deûm. Romanis quoque ab eodem prodigio novendiale ſacrum publice ſuſceptum eſt : ſeu voce cœleſti ex Albano monte miſſa (nam id quoque traditur) ſeu aruſpicum monitu. manſit certe ſolenne, ut quandocunque idem prodigium nunciaretur, feriæ per novem dies agerentur. Haud ita multo poſt peſtilentia laboratum eſt. unde quum pigritia militandi oriretur; nulla tamen ab armis quies dabatur ab bellicoſo rege : ſalubriora etiam credente militiæ quam domi juvenum corpora eſſe. donec ipſe quoque longinquo morbo eſt implicitus. Tunc adeo fraĉti ſimul cum corpore ſunt ſpiritus illi feroces, ut qui nihil ante ratus eſſet minus regium, quam ſacris dedere animum, repente omnibus magnis parviſque ſuperſtitionibus obnoxius degeret, religionibuſque etiam populum imple-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mpleret. vulgo jam homines, eum ſtatum rerum qui ſub Numa rege fuerat, requirentes, unam opem ægris corporibus relictam, ſi pax veniaque ab Diis impetrata eſſet, credebant. Ipſum regem tradunt, volventem commentarios Numæ, quum ibi quædam occulta ſolennia ſacrificia Iovi Elicio facta inveniſſet, operatum his ſacris ſe abdidiſſe: ſed non rite initum aut curatum id ſacrum eſſe; nec ſolum nullam ei oblatam cæleſtium ſpeciem, ſed ira Iovis, ſolicitati prava religione, fulmine ictum cum domo conflagraſſe. Tullus magna gloria belli regnavit annos duos & triginta. Mortuo Tullo, res, ut inſtitutum jam inde ab initio erat, ad Patres redierat. hique interregem nominaverant. quo comitia habente, Ancum Martium regem populus creavit: Patres fuere auctores. Numæ Pompilii regis nepos, filia ortus, Ancus Martius erat. qui ut regnare cœpit, & avitæ gloriæ memor, & quia proximum regnum, cetera egregium, ab una parte haud ſatis proſperum fuerat; aut neglectis religionibus, aut prave cultis, longeque antiquiſſimum ratus, ſacra publica, ut ab Numa inſtituta erant, facere; omnia ea ex commentariis regis pontificem maximum, in album relata, proponere in publico jubet. inde & civibus ocii cupidis, & finitimis civitatibus facta ſpes, in avi mores atque inſtituta regem abiturum. Igitur Latini, cum quibus Tullo regnante ictum fœdus erat, ſuſtulerant animos: & quum incurſionem in agrum Romanum feciſſent, repetentibus res Romanis, ſuperbe reſponſum reddunt; deſidem Romanum regem, inter ſacella & aras acturum eſſe regnum rati. Medium erat in Anco ingenium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nium, & Numæ,& Romuli memor:&,præterquam quod avi regno magis neceſſariam fuiſſe pacem credebat, quum in novo tum feroci populo; etiam quod illi contigiſſet ocium, ſine injuria id ſe haud facile habiturum: tentari patientiam, & tentatam contemni: temporaque eſſe Tullo regi aptiora,quam Numę. Vt tamen, quoniam Numa in pace religiones inſtituiſſet, à ſe bellicæ cærimoniæ proderentur; nec gererentur ſolum, ſed etiam indicerentur bella aliquo ritu; jus ab antiqua gente Æquicolis, quod nunc feciales habent, deſcripſit, quo res repetuntur. Legatus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen eſt) *Audi Iupiter*, inquit, *audite fines* (cujuſcunque gentis ſunt, nominat) *audiat fas. Ego ſum publicus nuncius populi Romani, juſte pieque legatus venio, verbiſque meis fides ſit.* Peragit deinde poſtulata. Inde Iovem teſtem facit: *Si ego injuſte impieque illos homines illasque res dedier nuncio populi Romani mihi expoſco, tum patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe.* Hæc quum fines ſupraſcandit, hæc, quicunque ei primus vir obvius fuerit, hæc, portam ingrediens, hæc, forum ingreſſus, paucis verbis carminis concipiendiq; jurisjurandi mutatis, peragit. ſi non deduntur, quos expoſcit, diebus tribus & triginta (tot enim ſolemnes ſunt) peractis, bellum ita indicit: *Audi Iupiter, & tu Iuno; Quirine, Diique omnes cæleſtes, voſque terreſtres, voſque inferni audite. Ego vos teſtor. populum illum,* (quicunque eſt, nominat) *injuſtum eſſe, neque jus perſolvere. Sed de iſtis rebus in patria majores natu conſulemus, quo pacto jus noſtrum adipiſcamur.* Cum his nuncius Romam ad con-

ſulendum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſulendum redit. Confeſtim Rex his ferme verbis Patres conſulebat: *Quarum rerum, litium, cauſarum condixit pater patratus populi Romani Quiritium patri patrato priſcorum Latinorum, hominibuſque priſcis Latinis, quas res dari, fieri, ſolvi oportuit, quas res nec dederunt, nec fecerunt, nec ſolverunt, dic,* inquit ei, quem primum ſententiam rogabat, *Quid cenſes?* Tum ille: *Puro pioque duello quærendas cenſeo; itaque conſentio conſciſcoque.* Inde ordine alii rogabantur: quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem ſententiam ibat, bellum erat conſenſu fieri ſolitum; ut fetialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret, & non minus tribus puberibus præſentibus diceret: *Quod populi priſcorum Latinorum, hominesque priſci Latini adverſus populum Romanum Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod populus Romanus Quiritium bellum cum priſcis Latinis juſsit eſſe, ſenatusque populi Romani Quiritium cenſuit, conſenſit, conſcivit, ut bellum cum priſcis Latinis fieret; ob eam rem ego populuſque Romanus populis priſcorum Latinorum, hominibuſque priſcis Latinis, bellum indico facioque.* id ubi dixiſſet, haſtam in fines eorum emittebat. Hoc tum modo ab Latinis repetitæ res, ac bellum indictum: moremq; eum poſteri acceperunt. Ancus demandata cura ſacrorum flaminibus. ſacerdotibuſque aliis, exercitu novo conſcripto, profectus, Politorium urbem Latinorum vi cepit. ſecutuſque morem regum priorum, qui rem Romanam auxerant, hoſtibus in civitatem accipiendis multitudinem omnem Romam traduxit. & quum circa Palatium ſedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque arcem,

Cœlium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Cœlium montem Albani impleſſent; Aventinum novæ multitudini datum. additi eidem haud ita multo poſt, Tellenis Ficanaque captis, novi cives. Politorium inde rurſus bello repetitum, quod vacuum occupaverant priſci Latini. eaque cauſſa diruendæ urbis ejus fuit Romanis, ne hoſtium ſemper receptaculum eſſet. Poſtremo omni bello Latino Medulliam compulſo, aliquandiu ibi Marte incerto, varia victoria pugnatum eſt: nam & urbs tuta munitionibus, præſidioque firmata valido erat, & caſtris in aperto poſitis, aliquoties exercitus Latinus cominus cum Romanis ſigna contulerat. Ad ultimum omnibus copiis connixus Ancus, acie primum vincit: inde ingenti præda potitus, Romam redit. tum quoque multis millibus Latinorum in civitatem acceptis; quibus ut jungeretur Palatio Aventinum, ad Murciæ datæ ſedes. Ianiculum quoque adjectum; non inopia loci, ſed ne quando ea arx hoſtium eſſet. id non muro ſolum, ſed etiam, ob commoditatem itineris, ponte ſublicio, tum primum in Tiberi facto, conjungi urbi placuit. Quiritium quoque foſſa, haud parvum munimentum à planioribus aditu locis, Anci regis opus eſt. Ingenti incremento rebus auctis, quum in tanta multitudine hominum, diſcrimine recte an perperam facti confuſo, facinora clandeſtina fierent, carcer ad terrorem increſcentis audaciæ media urbe, imminens foro, ædificatur. Nec urbs tantum hoc rege crevit, ſed etiam ager fineſque. Silva Mæſia Veientibus adempta: uſque ad mare imperium prolatum, & in ore Tiberis Hoſtia urbs condita: ſalinæ circa factæ, egregieque rebus bello

geſtis

geſtis, ædes Iovis Feretrii amplificata. Anco regnante, Lucumo vir impiger, ac divitiis potens, Romam commigravit, cupidine maximè ac ſpe magni honoris, cujus adipiſcendi Tarquiniis (nam ibi quoque peregrina ſtirpe oriundus erat) facultas non fuerat. Damarati Corinthii filius erat; qui ob ſeditiones domo profugus quum Tarquiniis forte conſediſſet, uxore ibi ducta duos filios genuit. Nomina his Lucumo atque Aruns fuerunt. Lucumo ſuperfuit patri bonorum omnium hæres: Aruns prior quam pater moritur; uxore gravida relicta. Nec diu manet ſuperſtes filio pater: qui quum, ignorans nurum ventrem ferre, immemor in teſtando nepotis deceſſiſſet, puero poſt avi mortem in nullam ſortem bonorum nato, ab inopia Egerio inditum nomen, Lucumoni contra omnium hęredi bonorum quum divitiæ jam animos facerent, auxit, ducta in matrimonium Tanaquil, ſummo loco nata, & quæ haud facile iis, in quibus nata erat, humiliora ſineret. Ea quum innupſiſſet, ſpernentibus Etruſcis Lucumonem exule advena ortum, ferre indignitatem non potuit, oblitaque ingenitæ erga patriam caritatis, dummodo virum honoratum videret, conſilium migrandi ab Tarquiniis cepit. Roma eſt ad id potiſſimum viſa. in novo populo, ubi omnis repentina atque ex virtute nobilitas ſit, futurum locum forti ac ſtrenuo viro: regnaſſe Tatium Sabinum: accerſitum in regnum Numam à Curibus: & Ancum Sabina matre ortum, nobilemque una imagine Numæ eſſe. Facile perſuadet, ut cupido honorum, & cui Tarquinii materna tantum patria eſſet. Sublatis itaque

C rebus,

rebus, commigrant Romam. Ad Ianiculum
forte ventum erat. ibi ei carpento ſedenti cum
uxore, aquila ſuſpenſis demiſſa leniter alis pi-
leum aufert: ſuperque carpentum cum ma-
gno clangore volitans, rurſus velut miniſterio
divinitus miſſa, capiti apte reponit. inde ſubli-
mis abiit. Accepiſſe id augurium læta dicitur
Tanaquil; perita, ut vulgo Etruſci, cœleſtium
prodigiorum mulier. Excelſa & alta ſperare
complexa virum jubet. eam alitem ea regione
cœli & ejus Dei nunciam veniſſe. circa ſum-
mum culmen hominis auſpicium feciſſe. le-
vaſſe humano ſuperpoſitum capiti decus, ut
divinitus eidem redderet. Has ſpes cogitatio-
neſque ſecum portantes, urbem ingreſſi ſunt,
domicilioque ibi comparato, L. Tarquinium
Priſcum edidere nomen. Iam & Romanis con-
ſpicuum eum novitas divitiæque faciebant:
& ipſe quoque fortunam benigno alloquio,
comitate invitandi, beneficiiſque, quos pote-
rat, ſibi conciliando, adjuvabat. donec in re-
giam quoque de eo fama perlata eſt; notitiam-
que eam brevi, apud regem liberaliter dextre-
que obeundo officia, in familiaris amicitiæ
adduxerat jura, ut publicis pariter ac priva-
tis conciliis, bello domique intereſſet. & per
omnia expertus, poſtremo tutor etiam liberis
regis teſtamento inſtitueretur. Regnavit An-
cus annos quatuor & viginti; cuilibet ſuperio-
rum regum belli paciſque & artibus & gloria
par. Iam filii prope puberem ætatem erant.
eo magis Tarquinius inſtare, ut quam pri-
mum comitia regi creando fierent. Quibus
indictis, ſub tempus pueros venatum ablega-
vit. Iſque primus & petiſſe ambitioſe regnum

& ora-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

& orationem dicitur habuiſſe ad conciliandos plebis animos compoſitam: *quum, ſe non rem novam petere: quippe qui non primus, quod quiſquam indignari mirarive poſſet, ſed tertius Romæ peregrinus regnum affectet. & Tatium non ex peregrino ſolum, ſed etiam ex hoſte regem factum. & Numam ignarum urbis, non petentem, in regnum ultro accitum. Se, ex quo ſui potens fuerit, Romam cum conjuge ac fortunis omnibus commigraſſe: majorem partem ætatis ejus, qua civilibus officiis fungantur homines, Romæ ſe quam in vetere patria vixiſſe. domi militiæque ſub haud pœnitendo magiſtro, ipſo Anco rege, Romana ſe jura, Romanos ritus didiciſſe. Obſequio & obſervantia in regem cum omnibus, benignitate erga alios cum rege ipſo certaſſe.* Hæc eum haud falſa memorantem, ingenti conſenſu populus Romanus regnare juſſit. Ergo virum, cætera egregium, ſecuta, quam in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio eſt. nec minus regni ſui firmandi, quam augendæ Reipublicæ memor, centum in Patres legit; qui deinde minorum gentium ſunt appellati. factio haud dubia regis, cujus beneficio in curiam venerant. Bellum primum cum Latinis geſſit, & oppidum ibi Appiolas vi cepit: prædaque inde majore, quam quanta belli fama fuerat, revecta, ludos opulentius inſtructiuſque quam priores reges fecit. Tum primum circo, qui nunc maximus dicitur, deſignatus locus eſt. loca diviſa Patribus, equitibuſque, ubi ſpectacula ſibi quiſque facerent; fori appellati. Spectavere furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes. ludicrum fuit, equi pugileſque ex Etruria maxime acciti ſolennes deinde annui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

manſere ludi, Romani magnique varie appellati. Ab eodem rege & circa forum privatis ædificanda diviſa ſunt loca: porticus, tabernæque factæ. Muro quoque lapideo circumdare urbem parabat, quum Sabinum bellum cœptis intervenit. Adeoque ea ſubita res fuit, ut prius Anienem tranſirent hoſtes, quam obviam ire ac prohibere exercitus Romanus poſſet. Itaque trepidatum Romæ eſt. & primo dubia victoria magna utrimque cæde pugnatum eſt. Reductis deinde in caſtra hoſtium copiis, datoque ſpacio Romanis ad comparandum de integro bellum, Tarquinius equitem maxime ſuis deeſſe viribus ratus, ad Ramnenſes, Titienſes, Luceres, quas centurias Romulus ſcripſerat, addere alias conſtituit, ſuoque inſignes relinquere nomine. Id quia inaugurato Romulus fecerat, negare Accius Navius inclitus ea tempeſtate augur, neque mutari, neque novum conſtitui, niſi aves addixiſſent, poſſe. Ex eo ira regi mota, eludenſque artem (ut ferunt) Agedum, inquit, divine tu, inaugura, fierine poſſit, quod nunc ego mente concipio. Quum ille in augurio rem expertus, profecto futuram dixiſſet. Atqui hæc animo agitavi, inquit, te novacula cotem diſciſſurum. cape hęc, & perage quod aves tuę fieri poſſe portendunt. tum illum haud cunctanter diſcidiſſe cotem ferunt. Statua Accii poſita capite velato, quo in loco res acta eſt, in comitio, in gradibus ipſis ad lævam curiæ fuit: cotem quoque eodem loco ſitam fuiſſe memorant, ut eſſet ad poſteros miraculi ejus monumentum. Auguriis certe ſacerdotioque augurum tantus honos acceſſit, ut nihil belli domique poſtea, niſi au-
ſpicato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſpicato gereretur: concilia populi, exercitus vocati, ſumma rerum, ubi aves non admiſiſſent, dirimerentur. Neque tum Tarquinius de equitum centuriis quicquam mutavit, numero alterum tantum adjecit, ut mille & trecenti equites in tribus centuriis eſſent. Poſteriores modo ſub iiſdem nominibus, qui additi erant, appellati ſunt: quas nunc, quia geminatæ ſunt, ſex vocant centurias. Hac parte copiarum aucta, iterum cum Sabinis confligitur. Sed præterquam quod viribus creverat Romanus exercitus, ex occulto etiam additur dolus, miſſis qui magnam vim lignorum in Anienis ripa jacentem, ardentem in flumen conjicerent: ventoque juvante accenſa ligna, & pleraque in ratibus impacta ſubliciis quum hærerent, pontem ſuccendunt. Ea quoque res in pugna terrorem attulit Sabinis. Effuſis eadem fugam impediit: multique mortales quum hoſtem effugiſſent, in flumine ipſo periêre: quorum fluitantia arma ad urbem cognita in Tiberi, prius pene, quam nunciari poſſet, inſignem victoriam fecere. Eo prœlio præcipua equitum gloria fuit. utrinque ab cornibus poſitos, quum jam pelleretur media peditum ſuorum acies, ita incurriſſe ab lateribus ferunt, ut non ſiſterent modo Sabinas legiones ferociter inſtantes cedentibus, ſed ſubito in fugam verterent. Montes effuſo curſu Sabini petebant, & pauci tenuere; maxima pars, ut antè dictum eſt, ab equitibus in flumen acti ſunt. Tarquinius inſtandum perterritis ratus, præda captiviſque Romam miſſis, ſpoliis hoſtium (votum id Vulcano erat) ingenti cumulo accenſis, pergit porro in agrum Sabinum exercitum inducere:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

& quanquam male geſta res erat, nec geſturos melius ſperare poterant, tamen quia conſulendi res non dabat ſpacium, iere obviam Sabini tumultuario milite. iterumque ibi fuſi, perditis jam prope rebus pacem petiêre. Collatia, & quicquid circa Collatiam agri erat, Sabinis ademptum. Egerius (fratris hic filius erat regis Collatiæ) in præſidio relictus. deditoſque Collatinos ita accipio, eamque deditionis formulam eſſe. Rex interrogavit, *Eſtiſne vos legati oratoreſque miſſi à populo Collatino, ut vos populumque Collatinum dederetis? Sumus. Eſt ne populus Collatinus in ſua poteſtate? Eſt. Deditiſne vos populum Collatinum, urbem, agros, aquam, terminos, delubra, utenſilia, divina humanaque omnia, in meam populique Romani ditionem? Dedimus. At ego recipio.* Sabino bello perfecto Tarquinus triumphans, Romam rediit. inde priſcis Latinis bellum fecit. ubi nuſquam ad universæ rei dimicationem ventum eſt. Ad ſingula oppida circumferendo arma, nomen omne Latinum domuit. Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, hæc de priſcis Latinis, aut qui ad Latinos defecerant, capta oppida. Pax deinde facta. Majore inde animo pacis opera inchoata, quam quanta mole geſſerat bella: ut non quietior populus domi eſſet, quam militiæ fuiſſet. Nam & muro lapideo, cujus exordium operis Sabino bello turbatum erat, urbem, quà nondum munierat, cingere parat: & infima urbis loca circa forum, aliaſque interjectas collibus convalles, quia ex planis locis haud facile evehebant aquas, cloacis è faſtigio in Tiberim ductis ſiccat: & aream ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ad ædem in Capitolio Iovis, quam voverat bello Sabino, jam præſagiente animo futuram olim amplitudinem loci, occupat fundamentis. Eo tempore in regia prodigium viſu eventuque mirabile fuit. Puero dormienti, cui Servio Tullio nomen fuit, caput arſiſſe ferunt multorum in conſpectu. Plurimo igitur clamore inde ad tantæ rei miraculum orto, excitum regem. & quum quidam familiarium aquam ad reſtinguendum ferret, ab regina retentum: ſedatoq; jam tumultu, moveri vetuiſſe puerum; donec ſua ſponte experrectus eſſet. Mox cum ſomno & flammam abiiſſe. Tum abducto in ſecretum viro Tanaquil, *Videsne tu puerum hunc,* inquit, *quem tam humili cultu educamus? Scire licet hunc lumen quondam rebus noſtris dubiis futurum, præſidiumque regiæ afflictæ. proinde materiem ingentis publice privatimque decoris, omni indulgentia noſtra nutriamus.* Inde puerum liberûm loco cœptum haberi, erudirique artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Evenit facile, quod Diis cordi eſſet. Iuvenis evaſit vere indolis regiæ. nec quum quæreretur gener Tarquinio, quiſquam Romanæ juventutis ulla arte conferri potuit. Filiamque ei ſuam Rex deſpondit. Hic quacunque de cauſa tantus illi honos habitus, credere prohibet ſerva natum eum, parvumque ipſum ſerviſſe. Eorum magis ſententiæ ſum, qui Corniculo Capto Servii Tullii, qui princeps in illa urbe fuerat, gravidam viro occiſo uxorem, quum inter reliquas captivas cognita eſſet, ob unicam nobilitatem ab regina Romana prohibitam ferunt ſervitio, partum Romæ edidiſſe, in priſci Tarquinii domo. Inde tanto

 benefi-

beneficio, & inter mulieres familiaritatem auctam, & puerum ut in domo à parvo eductum, in charitate atque honore fuiſſe: fortunam matris, quod capta patria in hoſtium manus venerit, ut ſerva natus crederetur feciſſe. Duodequadrageſimo ferme anno, ex quo regnare cœperat Tarquinius, non apud regem modo, ſed apud Patres plebemque longe maximo honore Servius Tullius erat. Tum Anci filii duo, etſi antea ſemper pro indigniſſimo habuerant, ſe patrio regno tutoris fraude pulſos; regnare Romæ advenam, non modo vicinæ, ſed ne Italicæ quidem ſtirpis: tum impenſius his indignitas creſcere, ſi ne ab Tarquinio quidem ad ſe rediret regnum, ſed præceps inde porro ad ſervitia caderet: ut in eadem civitate poſt centeſimum fere annum, quam Romulus Deo prognatus, Deus ipſe, tenuerit regnum, donec in terris fuerit, id ſervus ſerva natus poſſideat. tum commune Romani nominis, tum præcipue id domus ſuæ dedecus fore, ſi Anci regis virili ſtirpe ſalva, non modo advenis, ſed ſervis etiam regnum Romæ pateret. Ferro igitur eam arcere contumeliam ſtatuunt. Sed & injuriæ dolor in Tarquinium ipſum magis quam in Servium eos ſtimulabat: & quia gravior ultor cædis, ſi ſupereſſet, Rex futurus erat, quam privatus: tum, Servio occiſo, quemcunque alium generum delegiſſet, eundem regni hæredem facturus videbatur. Ob hæc ipſi regi inſidiæ parantur. Ex paſtoribus duo ferociſſimi delecti ad facinus, quibus conſueti erant uterque agreſtibus ferramentis; in veſtibulo regię quam potuere tumultuoſiſſime, ſpecie rixæ in ſe omnes apparitores regios con-
vertunt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vertunt, inde, quum ambo regem appellarent, clamorq; eorum penitus in regiam perveniſſet, vocati ad regem pergunt. Primo uterque vociferari, & certatim alter alteri obſtrepere. coërciti ab lictore, & juſſi invicem dicere, tandem obloqui deſiſtunt. Vnus rem ex compoſito orditur. Dum intentus in eum ſe Rex totus averteret, alter elatam ſecurim in caput dejecit; relictoq; in vulnere telo, ambo ſe foras ejiciunt. Tarquinium moribundum quum qui circa erant excepiſſent, illos fugientes, lictores comprehendunt. clamor inde, concurſuſq; populi, mirantium quid rei eſſet. Tanaquil inter tumultum claudi regiam jubet, arbitros ejicit: ſimul quæ curando vulneri opus ſunt, tanquam ſpes ſubeſſet, ſedulo comparat: ſimul ſi deſtituat ſpes, alia præſidia molitur. Servio propere accito, quum pene exſanguem virum oſtendiſſet; dextram tenens, orat, ne inultam mortem ſoceri, ne ſocrum inimicis ludibrio eſſe ſinat. *Tuum eſt*, inquit, *Servi, ſi vir es, regnum: non eorum qui alienis manibus peſſimum facinus fecere. Erige te, Deoſque duces ſequere, qui clarum hoc fore caput divino quondam circumfuſo igni portenderunt. Nunc te illa cæleſtis excitet flamma. nunc expergiſcere vere. Et nos peregrini regnavimus. Qui ſis, non unde natus ſis, reputa. Si tua re ſubita conſilia torpent, at tu mea ſequere.* Quum clamor impetuſque multitudinis vix ſuſtineri poſſet, ex ſuperiore parte ædium per feneſtras in novam viam verſas (habitabat enim Rex ad Iovis Statoris) populum Tanaquil alloquitur; *Iubet bono animo eſſe, ſopitum fuiſſe regem ſubito ictu. ferrum haud alte in corpus deſcendiſſe. jam ad ſe rediſſe. Inſpectum vulnus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

abſterſo cruore. omnia ſalubria eſſe. confidere propediem ipſum eos viſuros. Interim Servio Tullio jubere populum dicto audientem eſſe. Eum jura redditurum, obiturumque alia regis munia. Servius cum trabea & lictoribus prodit; ac ſede regia ſedens alia decernit, de aliis conſulturum ſe regem eſſe ſimulat. Itaque per aliquot dies, quum jam exſpiraſſet Tarquinius, celata morte, per ſpeciem alienæ fungendæ vicis, ſuas opes firmavit. tum demum palam facta, ex comploratione in regia orta, Servius præſidio firmo munitus, primus injuſſu populi, voluntate Patrum regnavit. Anci liberi jam tunc comprehenſis ſceleris miniſtris, ut vivere regem, & tantas eſſe opes Servii nunciatum eſt, Sueſſam Pometiam exulatum ierant. Nec jam publicis magis conſiliis Servius quam privatis munire opes, & ne qualis Anci liberûm animus adverſus Tarquinium fuerat, talis adverſus ſe Tarquinii liberûm eſſet, duas filias juvenibus regiis, Lucio atque Arunti Tarquiniis, jungit. Nec rupit tamen fati neceſſitatem humanis conſiliis, quin invidia regni etiam inter domeſticos infida omnia atque infeſta faceret. Peropportune ad præſentis quietem ſtatus bellum cum Veientibus (jam enim induciæ exierant) aliiſque Etruſcis ſumptum. In eo bello & virtus & fortuna enituit Tullii. fuſoque ingenti hoſtium exercitu, haud dubius Rex, ſeu Patrum, ſeu plebis animos periclitaretur, Romam rediit. Aggrediturque inde pacis longe maximum opus. Vt quemadmodum Numa divini auctor juris fuiſſet, ita Servium conditorem omnis in civitate diſcriminis, ordinumque, quibus inter gradus dignitatis fortunæque aliquid inter-

interlucet, poſteri fama ferrent. Cenſum enim inſtituit, rem ſaluberrimam tanto futuro imperio: ex quo belli paciſque munia non viritim, ut ante, ſed pro habitu pecuniarum fierent. Tum claſſes, centuriaſque, & hunc ordinem ex cenſu deſcripſit, vel paci decorum, vel bello. Ex iis, qui centum millium æris, aut majorem cenſum haberent, LXXX. confecit centurias, quadragenas ſeniorũ ac juniorum. Prima claſſis omnes appellati. Seniores, ad urbis cuſtodiam ut præſto eſſent: Iuvenes, ut foris bella gererent. arma his imperata, galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære. hæc ut tegumenta corporis eſſent. Tela in hoſtem, haſtaque & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrûm centuriæ, quæ ſine armis ſtipendia facerent. datum munus, ut machinas in bello ferrent. Secunda claſſis intra centum uſque ad quinq; & ſeptuaginta millium cenſum inſtituta. & ex his ſenioribus, junioribuſque viginti conſcriptæ centuriæ: arma imperata, ſcutum pro clypeo, & præter loricam omnia eadem. Tertiæ claſſis in quinquaginta millium cenſum eſſe voluit. totidem centuriæ & hæ, eodemque diſcrimine ætatum factæ: nec de armis quicquam mutatum; ocreæ tantum ademptæ. In quarta claſſe cenſus quinque & viginti millium, totidem centuriæ factæ. arma mutata, nihil præter haſtam & verutum datum. Quinta claſſis aucta, centuriæ triginta factæ: fundas, lapideſque miſſiles hi ſecum gerebant. in his accenſi, cornicines, tibicineſque in tres centurias diſtributi. Vndecim millibus hæc claſſis cenſebatur. Hoc minor cenſus reliquam multitudinem habuit. inde una centuria facta eſt immunis militia. Ita pedeſtri exer-

citu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

citu ornato, diſtributoque, equitum ex primoribus civitatis XII. ſcripſit centurias. Sex item alias centurias, tribus ab Romulo inſtitutis, ſub iiſdem, quibus inauguratæ erant nominibus fecit. Ad equos emendos dena millia æris ex publico data. & quibus equos alerent, viduæ attributæ, quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent. Hæc omnia in dites à pauperibus inclinata onera. Deinde eſt honos additus. non enim (ut ab Romulo traditum, ceteri ſervaverant Reges) viritim ſuffragium eadem vi, eodemque jure promiſcue omnibus datum eſt: ſed gradus facti, ut neque excluſus quiſquam ſuffragio videretur, & vis omnis penes primores civitatis eſſet. Equites enim vocabantur primi: LXXX inde primæ claſſis centuriæ. Ibi ſi variaret, quod raro incidebat, ut ſecundæ claſſis vocarentur: nec fere unquam infra ita deſcenderent, ut ad infimos pervenirent. Nec mirari oportet, hunc ordinem, qui nunc eſt, poſt expletas quinque & triginta tribus, duplicato earum numero, centuriis juniorum ſeniorumque, ad inſtitutam ab Servio Tullio ſummam non convenire. quadrifariam enim urbe diviſa regionibus collibuſque quæ habitabantur, partes, Tribus eas appellavit. Vt ego arbitror, ab tributo: nam ejus quoque æqualiter ex cenſu conferendi ab eodem inita ratio eſt. Neque hæ tribus ad centuriarum diſtributionem numerumque quicquam pertinuere. Cenſu perfecto, quem maturaverat metu legis de incenſis latæ, eum vinculorum minis mortiſque edixit, ut omnes cives Romani, equites peditеſque, in ſuis quiſque centuriis in campo Martio prima luce adeſſent.

Ibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Ibi inſtructum exercitum omnem ſuovetaurilibus luſtravit. idque conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt. Millia LXXX eo luſtro civium cenſa dicuntur. Adiicit ſcriptorũ antiquiſſimus Fabius Pictor, eorum qui ferre arma poſſent, eum numerum fuiſſe. Ad eam multitudinem urbs quoque amplificanda viſa eſt. Addit duos colles; Quirinalem Viminalemque. inde deinceps auget Eſquilias: ibique ipſe, ut loco dignitas fieret, habitat. Aggere & foſſis & muro circumdat urbem. ita pomœrium profert. Pomœrium, verbi vim ſolam intuentes, poſtmœrium interpretantur eſſe. Eſt autem magis circa murum locus; quem in condendis urbibus quondam Etruſci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis inaugurato conſecrabant: ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiam conjungunt; & extrinſecus puri aliquid ab humano cultu pateret ſoli. Hoc ſpacium, quod neque habitari, neque arari fas erat, non magis quod poſt murum eſſet, quam quod murus poſt id, pomœrium Romani appellarunt. & in urbis incremento ſemper, quantum mœnia proceſſura erunt, tantum termini hi conſecrati proferebantur. Aucta civitate magnitudine urbis, formatis omnibus domi & ad belli & ad pacis uſus, ne ſemper armis opes acquirerentur, conſilio augere imperium conatus eſt. ſimul & aliquod addere urbi decus. Iam tum erat inclitum Dianæ Epheſiæ fanum: id communiter à civitatibus Aſiæ factum fama ferebat. Quum conſenſum Deoſque conſociatos laudaret mire Servius inter proceres Latinorum, cum quibus publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

publice privatimque hoſpitia amicitiaſque de induſtria junxerat, ſæpe iterando eadem, perpulit tandem, ut Romæ fanum Dianæ populi Latini cum populo Romano facerent. Ea erat confeſſio, caput rerum Romam eſſe; de quo toties armis certatum fuerat. Id quanquam omiſſum jam ex omnium cura Latinorum, ob rem toties infeliciter tentatam armis, videbatur; uni ſe ex Sabinis fors dare viſa eſt privato conſilio imperii recuperandi. Bos in Sabinis nata cuidam patrifamiliæ dicitur, miranda magnitudine, ac ſpecie. Fixa per multas ætates cornua in veſtibulo templi Dianæ, monumentum ei fuere miraculo. Habita, ut erat, res prodigii loco eſt: & cecinere vates, cujus civitatis eam civis Dianæ immolaſſet, ibi fore imperium, idque carmen pervenerat ad antiſtitem fani Dianæ. Sabinus, ut primum apta dies ſacrificio viſa eſt, bovem Romam actam deducit ad fanum Dianæ, & ante aram ſtatuit. Ibi antiſtes Romanus, quum eum magnitudo victimæ celebrata fama moviſſet, memor reſponſi, Sabinum ita alloquitur: *Quidnam tu hoſpes paras?* inquit, *inceſte ſacrificium Dianæ facere? Quin tu ante vivo perfunderis flumine? Infima valle præfluit Tiberis.* Religione tactus hoſpes, qui omnia, ut prodigio reſponderet eventus, cuperet ritè facta, extemplo deſcendit ad Tiberim. Interea Romanus immolat Dianæ bovem. id mirè gratum regi atque civitati fuit. Servius, quamquam jam uſu haud dubie regnum poſſederat, tamen quia interdum jactari voces à juvene Tarquinio audiebat, ſe injuſſu populi regnare, conciliata prius voluntate plebis, agro capto ex hoſtibus viritim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tim diviſo, auſus eſt ferre ad populum, vellent juberentne ſe regnare? tantoque conſenſu, quanto haud quiſquam alius antè rex eſt declaratus. Neque ea res Tarquinio ſpem affectandi regni minuit: imo eo impenſius, quia de agro plebis adverſum Patrum voluntatem ſenſerat agi, criminandi Servii apud Patres, creſcendique in curia ſibi occaſionem datam ratus eſt. & ipſe juvenis ardentis animi, & domi uxore Tullia inquietum animum ſtimulante. Tulit enim & Romana regia ſceleris tragici exemplum, ut tædio regum maturior veniret libertas; ultimumque regnum eſſet, quod ſcelere partum foret. Hic L. Tarquinius, Priſci Tarquinii regis filius nepoſne fuerit, parum liquet: pluribus tamen auctoribus filium crediderim. Fratrem habuerat Aruntem Tarquinium, mitis ingenii juvenem. His duobus, ut ante dictum eſt, duæ Tulliæ regis filiæ nupſerant, & ipſæ longe diſpares moribus. Forte ita inciderat, ne duo violenta ingenia matrimonio jungerentur, fortuna credo populi Romani, quo diuturnius Servii regnum eſſet, conſtituique civitatis mores poſſent. Angebatur ferox Tullia, nihil materiæ in viro neque ad cupiditatem, neque ad audaciam eſſe; tota in alterum verſa Tarquinium, eum mirari, eum virum dicere, ac regio ſanguine ortum: ſpernere ſororem, quod virum nacta muliebri ceſſaret audacia. Contrahit celeriter ſimilitudo eos, ut ferè fit malum malo aptiſſimum. ſed initium turbandi omnia à fœmina ortum eſt. Ea ſecretis viri alieni aſſuefacta ſermonibus, nullis verborum contumeliis parcere, de viro ad fratrem, de ſorore ad virum, & ſe rectius viduam,

& il-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

& illum cælibem futurum fuiſſe contendere, quam cum impari jungi, ut elangueſcendum aliena ignavia eſſet. Si ſibi eum, quo digna eſſet, Dii dediſſent virum; domi ſe propediem viſuram regnum fuiſſe, quod apud patrem videat. Celeriter adoleſcentem ſuæ temeritatis implet. Aruns Tarquinius, & Tullia minor prope continuatis funeribus quum domos vacuas novo matrimonio feciſſent, junguntur nuptiis; magis non prohibente Servio quam approbante. Tum vero indies infeſtior Tullii ſenectus, infeſtius cœpit regnum eſſe. jam enim ab ſcelere aliud ſpectare mulier ſcelus: nec nocte, nec interdiu virum conquieſcere pati, ne gratuita præterita parricidia eſſent. *Non ſibi defuiſſe, cui nupta diceretur, nec cum quo tacita ſerviret: defuiſſe qui ſe regno dignum putaret: qui meminiſſet ſe eſſe Priſci Tarquinii filium. qui habere, quam ſperare regnum mallet. Si tu is es, cui nuptam eſſe me arbitror, & virum & regem appello: ſin minus, eo nunc peius mutata eſt res, quod iſthic cum ignavia eſt ſcelus. Quin accingeris? Non tibi ab Corintho, nec ab Tarquiniis, ut patri tuo, peregrina regna moliri neceſſe eſt. Dii te penates, patriique, & patris imago, & domus regia, & in domo regale ſolium, & nomen Tarquinium creat vocatque regem. Aut ſi ad hæc parum eſt animi, quid fruſtraris civitatem? quid te ut regium juvenem conſpici ſinis? Faceſſe hinc Tarquinios, aut Corinthum. Devolvere retro ad ſtirpem, fratri ſimilior, quam patri.* His aliiſque increpando juvenem inſtigat, nec conquieſcere ipſa poteſt: ſi, quum Tanaquil peregrina mulier tantum moliri potuiſſet animo, ut duo continua regna, viro, ac deinceps genero, dediſſet; ipſa regio

regio ſemine orta, nullum momentum in dando adimendoque regno faceret. His muliebribus inſtinctus furiis Tarquinius, circumire & prehenſare minorum maxime gentium Patres, admonere paterni beneficii; ac pro eo gratiam repetere: allicere donis juvenes: tum de ſe ingentia pollicendo, tum regis criminibus omnibus locis creſcere. poſtremo, ut jam agendæ rei tempus viſum eſt, ſtipatus agmine armatorum, in forum irrupit: inde omnibus perculſis pavore, in regia ſede pro curia ſedens, Patres in curiam per præconem ad regem Tarquinium citari juſſit. Convenere extemplo, alii jam ante ad hoc præparati, alii metu, ne, non veniſſe, fraudi eſſet: novitate ac miraculo attoniti, etiam de Servio actum rati. Ibi Tarquinius maledicta ab ſtirpe ultima orſus; *Servum, ſervaque natum poſt mortem indignam parentis ſui, non interregno, ut antea inito, non comitiis habitis, non per ſuffragium populi, non auctoribus Patribus, muliebri dono regnum occupaſſe. Ita natum, ita creatum regem, fautorem infimi generis hominum, ex quo ipſe ſit, odio alienæ honeſtatis ereptum primoribus agrum ſordidiſſimo cuique diviſiſſe: omnia onera, quæ communia quondam fuerint, inclinaſſe in primores civitatis: inſtituiſſe cenſum, ut inſignis ad invidiam locupletiorum fortuna eſſet, & parata ubi vellet, egentiſſimis largiretur.* Huic orationi Servius quum interveniſſet, trepido nuncio excitatus, extemplo à veſtibulo curiæ magna voce, *Quid hoc,* inquit, *Tarquini, rei eſt? qua tu audacia me vivo vocare auſus es Patres? aut in ſede conſidere mea?* Quum ille ferociter ad hæc, *Se patris ſui tenere ſedem, multo quam ſervum potiorem filium regis regni hære-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hæredem : ſatis illum diu per licentiam eludentem inſultaſſe dominis; clamor ab utriuſque fautoribus oritur & concurſus populi fiebat in curiam : apparebatque regnaturum, qui viciſſet. Tum Tarquinius, neceſſitate jam etiam ipſa cogente, ultima audere, multo & ætate & viribus validior, medium arripit Servium : elatumque è curia, in inferiorem partem per gradus deiicit. Inde ad cogendum Senatum in curiam redit. Fit fuga regis apparitorum, atque comitum. Ipſe prope exſanguis quum ſemianimi regio comitatu domum ſe reciperet, perveniſſetque ad ſummum Cyprium vicum, ab iis qui miſſi ab Tarquinio fugientem conſecuti erant, interficitur. Creditur, quia non abhorret à cetero ſcelere, admonitu Tulliæ id factum. carpento certe (id quod ſatis conſtat) in forum invecta, nec reverita cœtum virorum, evocavit virum è curia:regemque prima appellavit. à quo faceſſere juſſa ex tanto tumultu, quum ſe domum reciperet, perveniſſetque ad ſummum Cyprium vicum, ubi Dianium nuper fuit; flectente carpentum dextra in Virbium clivum, ut in collem Eſquiliarium eveheretur, reſtitit pavidus, atque inhibuit frenos is qui jumenta agebat, jacentemque dominæ Servium trucidatum oſtendit. Fœdum inhumanumque inde traditur ſcelus, monumentoque locus eſt : Sceleratum vicum vocant, quo amens agitantibus furiis ſororis ac viri, Tullia per patris corpus carpentum egiſſe fertur : partemque ſanguinis ac cædis paternæ cruento vehiculo contaminata ipſa reſperſaq; tuliſſe ad penates ſuos virique ſui : quibus iratis, malo regni principio ſimiles propediem exitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

exitus ſequerentur. Servius Tullius regnavit annos quatuor & quadraginta, ita ut bono etiam moderatoque ſuccedenti regi difficilis æmulatio eſſet. Cæterum id quoque ad gloriam acceſſit, quod cum illo ſimul juſta ac legitima regna occiderunt. Idipſum tam mite ac tam moderatum imperium, tamen quia unius eſſet, deponere eum in animo habuiſſe quidam auctores ſunt, niſi ſcelus inteſtinum liberandæ patriæ conſilia agitanti interveniſſet. Inde L. Tarquinius regnare occœpit, cui Superbo cognomen facta indiderunt, quia ſocerum gener ſepultura prohibuit; Romulum quoque inſepultum periſſe, dictitans: primoreſque Patrum, quos Servii rebus faviſſe credebat, interfecit. conſcius deinde male quærendi regni ab ſeipſo adverſus ſe exemplum capi poſſe, armatis corpus circumſepſit. Neque enim ad jus regni quicquam præter vim habebat: ut qui neque populi juſſu, neque auctoribus Patribus regnaret. Eo accedebat, ut in caritate civium nihil ſpei reponenti metu regnum tutandum eſſet: quem ut pluribus incuteret, cognitiones capitalium rerum, ſine conſiliis per ſe ſolus exercebat: perque eam cauſam occidere, in exilium agere, bonis multare poterat: non ſuſpectos modo aut inviſos, ſed unde nihil aliud quam prædam ſperare poſſet. Ita Patrum præcipue numero imminuto, ſtatuit nullos in Patres legere; quo contemptior paucitate ipſa ordo eſſet: minuſque per ſe nihil agi indignarentur. Hic enim regum primus traditum à prioribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſolvit. domeſticis conſiliis Rempublicam adminiſtravit. bellum, pacem, fœdera, ſocie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſocietates per ſe ipſe cum quibus voluit, injuſſu populi ac Senatus fecit, diremitque. Latinorum ſibi maxime gentem conciliabat, ut peregrinis quoque opibus tutior inter cives eſſet. neque hoſpitia modo cum primoribus eorum, ſed affinitates quoque jungebat. Octavo Mamilio Tuſculano, is longe princeps Latini nominis erat, ſi famæ credimus, ab Vlyſſe Deaque Circe oriundus: ei Mamilio filiam nuptum dat; perque eas nuptias multos ſibi cognatos amicoſque ejus conciliat. Iam magna Tarquinii auctoritas inter Latinorum proceres erat, quum in diem certam ut ad Lucum Ferentinæ conveniant, indicit: eſſe, quæ agere de rebus communibus velit. Conveniunt frequentes prima luce. ipſe Tarquinius diem quidem ſervavit, ſed paulo antequam ſol occideret, venit. Multa ibi tota die in concilio variis jactata ſermonibus erant. Turnus Herdonius ab Aricia ferociter in abſentem Tarquinium erat invectus; Haud mirum eſſe, Superbo ei inditum Romæ cognomen (jam enim ita clam quidem muſſitantes, vulgo tamen eum appellabant) *An quicquam ſuperbius eſſe quam ludificari ſic omne nomen Latinum? Principibus longe ab domo excitis, ipſum qui concilium indixerit non adeſſe. tentari profecto patientiam, ut ſi jugum acceperint, obnoxios premat. Cui enim non apparere, affectare eum imperium in Latinos? Quod ſi ſui bene crediderint cives, aut ſi creditum illud & non raptum parricidio ſit, credere & Latinos: quanquam ne ſic quidem alienigenæ deberent. Sin ſuos ejus pœniteat (quippe qui alii ſuper alios trucidentur, exulatum eant, bona amittant) quid ſpei melioris Latinis portendi? Si ſe audiant, domum ſuam quen-*

uenque inde abituros. neque magis obſervaturos iem concilii, quam ipſe, qui indixerit, obſervet. Hæc atque alia eodem pertinentia ſeditioſus facinoroſuſque homo, hiſque artibus opes domi nactus, quum maximè diſſereret, intervenit Tarquinius. Is finis orationi fuit. Averſi omnes ad Tarquinium ſalutandum. qui ſilentio facto, monitus à proximis ut purgaret ſe, quod id temporis veniſſet, diſceptatorem ait ſe ſumptum inter patrem & filium. Curâ reconciliandi eos in gratiam, moratum eſſe. & quia ea res exemiſſet illum diem, poſtero die acturum, quæ conſtituiſſet. Ne id quidem ab Turno tuliſſe tacitum ferunt. dixiſſe enim, Nullam breviorem eſſe cognitionem, quam inter patrem & filium, pauciſque tranſigi verbis poſſe: ni pareat patri, habiturum infortunium eſſe. Hæc Aricinus in regem Romanum increpans, ex concilio abiit. Quam rem Tarquinius aliquanto, quam videbatur, ægrius ferens, confeſtim Turno necem machinatur, ut eundem terrorem, quo civium animos domi oppreſſerat, Latinis iniiceret. & quia pro imperio palam interfici non poterat, oblato falſo crimine inſontem oppreſſit. per adverſæ factionis quoſdam Aricinos, ſervum Turni auro corrupit, in diverſorium ejus vim magnam gladiorum inferri clam ſineret. ea quum una nocte perfecta eſſent, Tarquinius paulo ante lucem accitis ad ſe principibus Latinorum, quaſi re nova perturbatus, *moram ſuam heſternam, velut Deorum quadam providentia illatam,* ait, *ſaluti ſibi atque illis fuiſſe. ab Turno dici ſibi & primoribus populorum parari necem, ut Latinorum ſolus imperium teneat. Aggreſſurum fuiſſe heſter-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

heſterno die in concilio. dilatam rem eſſe, quod auctor concilii abſuerit, quem maxime peteret. Inde illam abſentis inſectationem eſſe natam, quod morando ſpem deſtituerit. Non dubitare, ſi vera deferantur, quin prima luce, ubi ventum in concilium ſit, inſtructus cum conjuratorum manu armatuſque venturus ſit. Dici gladiorum ingentem numerum eſſe ad eum convectum. id vanum necne ſit, extemplo ſcire poſſe. Rogare eos, ut inde ſecum ad Turnum veniant. Suſpectam fecit rem, & ingenium Turni ferox, & oratio heſterna, & mora Tarquinii; quod videbatur ob eam differri cædes potuiſſe. Eunt inclinatis quidem ad credendum animis, tamen niſi gladiis deprehenſis, cetera vana exiſtimaturi. Vbi eſt eo ventum, Turnum ex ſomno excitatum circumſiſtunt cuſtodes; comprehenſiſque ſervis, qui caritate domini vim parabant, quum gladii abditi ex omnibus locis diverticuli protraherentur; enimvero manifeſta res viſa. injectæque Turno catenæ: & confeſtim Latinorum concilium magno cum tumultu advocatur. Ibi tam atrox invidia orta eſt, gladiis in medio poſitis, ut indicta cauſa, novo genere lethi, dejectus ad caput aquæ Ferentinæ, crate ſuperne injecta, ſaxiſque congeſtis, mergeretur. Revocatis deinde ad concilium Latinis, Tarquinius, collaudatiſque qui Turnum novantem res pro manifeſto parricidio merita pœna affeciſſent, ita verba fecit: *Poſſe quidem ſe vetuſto jure agere, quod quum omnes Latini ab Alba oriundi ſint, in eo fœdere teneantur, quo ab Tullo res omnis Albana cum colonis ſuis in Romanum ceſſerit imperium. Ceterum ſe utilitatis id magis omnium cauſa cenſere, ut renovetur id fœdus: ſecundaque potius for-*

tuna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

una populi Romani, ut participes Latini fruantur, quam urbium excidia, vaſtationeſque agrorum quas Anco prius, patre deinde ſuo regnante, perpeſſi ſint, ſemper aut exſpectent, aut patiantur. Haud difficulter perſuaſum Latinis: quanquam in eo fœdere ſuperior Romana res erat. ceterum & capita nominis Latini ſtare, ac ſentire cum rege videbant, & Turnus ſui cuique periculi, ſi adverſatus eſſet, recens erat documentum. Ita renovatum fœdus, indictumque junioribus Latinorum, ut ex fœdere die certa ad lucum Ferentinæ armati frequentes adeſſent. Qui ubi ad edictum Romani regis ex omnibus populis convenêre: ne ducem ſuum, neve ſecretum imperium, propriave ſigna haberent, miſcuit manipulos ex Latinis Romaniſque, ut ex binis ſingulos faceret, binoſque ex ſingulis. ita geminatis manipulis, centuriones impoſuit. Nec ut injuſtus in pace Rex, ita dux belli pravus fuit. quin ea arte æquaſſet ſuperiores reges, ni degeneratum in aliis, huic quoque decori offeciſſet. Is primus Volſcis bellum in ducentos amplius poſt ſuam ætatem annos movit: Sueſſamque Pometiam ex his vi cepit. ubi quum divendita præda quadringenta talenta argenti aurique recepiſſet; concepit animo eam amplitudinem Iovis templi, quæ digna Deûm hominumque rege, quæ Romano imperio, quæ ipſius etiam loci majeſtati eſſet. Captivam pecuniam in ædificationem ejus templi ſepoſuit. Excepit deinde eum lentius ſpe bellum, quo Gabios propinquam urbem nequicquam vi adortus, quum obſidendi quoque urbem ſpes pulſo à mœnibus adempta eſſet, poſtremo minime arte Romana, fraude ac dolo aggreſſus eſt.

eſt. nam quum velut poſito bello fundamentis templi jaciendis, aliiſque urbanis operibus intentum ſe eſſe ſimularet; Sextus filius ejus, qui minimus ex tribus erat, transfugit ex compoſito Gabios, patris in ſe ſævitiam intolerabilem conquerens; *Iam ab alienis in ſuos vertiſſe ſuperbiam: & liberorum quoque eum frequentiæ tædere, ut quam in curia ſolitudinem fecerit, domi quoque faciat: ne quam ſtirpem, ne quem hæredem regni relinquat. Se quidem inter tela ac gladios patris elapſum, nihil uſquam ſibi tutum, niſi apud hoſtes L. Tarquinii crediđiſſe. Nam, ne errarent, manere his bellum, quod poſitum ſimuletur: & per occaſionem eum incautos invaſurum. Quod ſi apud eos ſupplicibus locus non ſit, pererraturum ſe omne Latium: pulſumque ſe inde, Volſcos & Æquos, & Hernicos petiturum: donec ad eos perveniat, qui à patrum crudelibus atque impiis ſuppliciis tegere liberos ſciant. Forſitan etiam ardoris aliquid ad bellum armaque ſe adverſus ſuperbiſſimum regem ac ferociſſimum populum inventurum.* Quum ſi nihil morarentur, infenſus ira porro inde abiturus videretur; benigne ab Gabinis excipitur. vetant mirari, ſi qualis in cives, qualis in ſocios, talis ad ultimum in liberos eſſet. In ſeipſum poſtremo ſæviturum, ſi alia deſint. Sibi vero gratum adventum ejus eſſe: futurumque credere brevi, ut illo adjuvante, ab portis Gabinis ſub Romana mœnia bellum transferatur. Inde in concilia publica adhiberi. ubi quum de aliis rebus aſſentire ſe veteribus Gabinis diceret, quibus hæ notiores eſſent; ipſe identidem belli auctor eſſe, in eo ſibi præcipuam prudentiam aſſumere, quod utriuſque populi vires noſſet, ſciretque inviſam

ſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſam profecto ſuperbiam regiam civibus eſſe, quam ferre ne liberi quidé potuiſſent. Ita quum ſenſim ad rebellandum primores Gabinorum incitaret, ipſe cum promptiſſimis juvenum prædatum atque in expeditiones iret, & dictis factiſq; omnibus ad fallendum inſtructis vana accreſceret fides; dux ad ultimum belli legitur. Ibi quum, inſcia multitudine quid ageretur, prœlia parva inter Romam Gabioſque fierent, quibus plerumque Gabina res ſuperior eſſet: tum certatim ſummi infimique Gabinorum Sex. Tarquinium dono Deûm ſibi miſſum ducem credere. Apud milites vero obeundo pericula ad labores, pariter prædam munifice largiendo, tanta caritate eſſe, ut non pater Tarquinius potentior Romæ, quam filius Gabiis eſſet. Itaque poſtquam ſatis virium collectum ad omnes conatus videbat: tum è ſuis unum ſciſcitatum Romam ad patrem mittit, quidnam ſe facere vellet? quandoquidem ut omnia unus Gabiis poſſet, ei Dii dediſſent. Huic nuncio, quia credo dubiæ fidei videbatur, nihil voce reſponſum eſt. rex velut deliberabundus, in hortum ædium tranſit, ſequente nuncio filii: ibi inambulans tacitus, ſumma papaverum capita dicitur baculo decuſſiſſe. Interrogando expectandoq; reſponſum nuncius feſſus, ut re imperfecta, redit Gabios, quæ dixerit ipſe, quæque viderit, refert. ſeu ira, ſeu odio, ſeu ſuperbia inſita ingenio, nullam eum vocem emiſiſſe. Sexto ubi quid vellet parens, quidve præciperet, tacitis ambagibus, patuit; primores civitatis, criminando alios apud populum, alios ſua ipſis invidia opportunos interemit. multi palam: quidam, in quibus mi-

nus ſpecioſa criminatio erat futura, clam interfecti. Patuit quibuſdam volentibus fuga, aut in exilium acti ſunt. abſentiumque bona juxta atque interemptorum diviſa fuere. Largitionis inde prædæque & privati dulcedine commodi, ſenſus malorum publicorum adimi, donec orba conſilio auxilioq; Gabina res, regi Romano ſine ulla dimicatione in manum traditur. Gabiis receptis, Tarquinius pacem cum Æquorum gente fecit: fœdus cum Tuſcis renovavit. Inde ad negotia urbana animum convertit. quorum erat primum, ut Iovis templum in monte Tarpeio, monumentum regni ſui nominiſque relinqueret: Tarquinios reges ambos, patrem voviſſe, filium perfeciſſe. Et ut libera à ceteris religionibus area eſſet tota Iovis, templique ejus quod inædificaretur; exaugurare fana ſacellaque ſtatuit: quæ aliquot ibi à Tatio rege primum in ipſo diſcrimine adverſus Romulum pugnæ, vota, conſecrata, inaugurataq; poſtea fuerant. Inter principia condendi hujus operis, moviſſe numen ad indicandam tanti imperii molem traditur Deos: nam quum omnium ſacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere. idque omen auguriumque ita acceptum eſt, non motam Termini ſedem, unumque eum Deorum non evocatum ſacratis ſibi finibus, firma ſtabiliaq; cuncta portendere. Hoc perpetuitatis auſpicio accepto, ſecutum aliud magnitudinem imperii portendens prodigium eſt. caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi dicitur apparuiſſe. Quæ viſa ſpecies, haud per ambages, arcem eam imperii caputque rerum fore portendebat. idq; ita cecinere vates, quiq; in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

in urbe erant, quoſque ad eam rem conſultandam ex Etruria acciverant. Augebatur ad impenſas regis animus. Itaque Pometinæ manubiæ, quæ perducendo ad culmen operi deſtinatæ erant, vix in fundamenta ſuppeditavere. eo magis Fabio, præterquam quod antiquior eſt, crediderim, quadraginta ea ſola talenta fuiſſe; quam Piſoni, qui quadraginta millia pondo argenti ſepoſita in eam rem ſcribit: quam ſummam pecuniæ, neq; ex unius tum urbis præda ſperandam; & nullius, ne horum quidem magnificentiæ operum fundamenta non exſuperaturam. Intentus perficiendo templo, fabris undique ex Etruria accitis, non pecunia ſolùm ad id publica eſt uſus, ſed operis etiam ex plebe, qui quum haud parvus & ipſe militiæ adderetur labor, minùs tamen plebs gravabatur, ſe templa Deûm exædificare manibus ſuis: quæ poſthac & ad alia, ut ſpecie minora, ſic laboris aliquanto majoris, traducebatur opera: foros in circo faciendos, cloacamque maximam receptaculum omnium purgamentorum urbis ſub terram agendam: quibus duobus operibus vix nova hæc magnificentia quicquam adæquare potuit. His laboribus exercita plebe, quia & urbi multitudinem, ubi uſus non eſſet, oneri rebatur eſſe: & colonis mittendis occupari latius imperii fines volebat; Signiam Circeioſque colonos miſit: præſidia urbi futura terra marique. Hæc agenti, portentum terribile viſum, anguis ex columna lignea elapſus, quum terrorem fugamque in regiam feciſſet, ipſius regis non tam ſubito pavore perculit pectus, quam anxiis implevit curis. Itaque quum ad publica prodigia Etruſci tantum vates adhiberentur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hoc, velut domeſtico exterritus viſu, Delphos ad maxime inclitum in terris oraculum mittere ſtatuit. neque reſponſa ſortium ulli alii committere auſus, duos filios per ignotas ea tempeſtate terras, ignotiora maria in Græciam miſit. Titus & Aruns profecti. comes his additus L. Iunius Brutus, Tarquinia ſorore regis natus. juvenis longe alius ingenio quam cujus ſimulationem induerat. Is quum primores civitatis, in quibus fratrem ſuum, ab avunculo interfectum audiſſet; neque in animo ſuo quicquam regi timendum, neque in fortuna concupiſcendum relinquere ſtatuit: contemptu tutus eſſe, ubi in jure parum præſidii eſſet. Ergo ex induſtria factus ad imitationem ſtultitiæ, quum ſe ſuaque prædæ eſſe regi ſineret, Bruti quoque haud abnuit cognomen: ut ſub ejus obtentu cognominis, liberator ille populi Romani, animus latens aperiretur tempore ſuo. Is tum ab Tarquiniis ductus Delphos, ludibrium verius quam comes, aureum baculum incluſum corneo cavato ad id baculo tuliſſe donum Apollini dicitur, per ambages effigiem ingenii ſui. Quo poſtquam ventũ eſt, perfectis patris mandatis, cupido inceſſit animos juvenum, ſciſcitandi ad quem eorum regnum Romanum eſſet venturum. Ex infimo ſpecu vocem redditam ferunt; *Imperium ſummum Romæ habebit, qui veſtrum primus, ô juvenes, oſculum matri tulerit.* Tarquinii, ut Sextus qui Romæ relictus fuerat, ignarus reſponſi, experſq; imperii eſſet, rem ſumma ope taceri jubent; ipſi inter ſe uter prior, quum Romam rediſſet, matri oſculum daret, ſorti permittunt. Brutus alio ratus ſpectare Pythicam vocem, velut ſi prolapſus ceci-

diſſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

diſſet, terram oſculo contigit: ſcilicet quod ea communis mater omnium mortalium eſſet. Reditum inde Romam, ubi adverſus Rutulos bellum ſumma vi parabatur. Ardeam Rutuli habebant, gens ut in ea regione atq; in ea ætate, divitiis præpollens. eaq; ipſa cauſa belli fuit, quod rex Romanus, tum ipſe ditari, exhauſtus magnificentia publicorum operum, tum præda delinire popularium animos ſtudebat; præter aliam ſuperbiam regno infeſtos etiam, quod ſe in fabrorum miniſteriis ac ſervili tamdiu habitos opere ab rege indignabantur. Tentata res eſt, ſi primo impetu capi Ardea poſſet. ubi id parum proceſſit, obſidione munitionibuſque cœpti premi hoſtes. In iis ſtativis, ut fit longo magis quam acri bello, ſatis liberi commeatus erant: primoribus tamen magis, quam militibus. Regii quidẽ juvenes interdum ocium conviviis commeſſationibuſque inter ſe terebant. forte potantibus his apud Sextũ Tarquinium, ubi & Collatinus cœnabat Tarquinius Egerii filius, incidit de uxoribus mentio: ſuam quiſq; laudare miris modis. inde certamine accenſo, Collatinus negat *verbis opus eſſe: paucis id quidem horis poſſe ſciri, quantum ceteris præſtet Lucretia ſua. Quin, ſi vigor juventæ ineſt, conſcendimus equos, inviſimuſque præſentes noſtrarum ingenia? Id cuique ſpectatiſſimum ſit, quod nec opinato viri adventu occurrerit oculis.* Incaluerant vino. age ſane, omnes citatis equis advolant Romam. Quo quum primis ſe intendentibus tenebris perveniſſent, pergunt inde Collatiam: ubi Lucretiam, haudquaquam ut regias nurus, quas in convivio luxuque cum æqualibus viderant tempus terentes, ſed nocte ſera deditam

lanę inter lucubrantes ancillas in medio ædium ſedentem inveniunt. Muliebris certaminis laus penes Lucretiam fuit. adveniens vir Tarquiniique excepti benigne. victor maritus comiter invitat regios juvenes. Ibi Sextum Tarquinium mala libido Lucretiæ per vim ſtuprandæ capit. tum forma, tum ſpectata caſtitas incitat. Et tum quidem ab nocturno juvenili ludo in caſtra redeunt. Paucis interjectis diebus, Sextus Tarquinius inſcio Collatino cum comite uno Collatiam venit. ubi exceptus benigne ab ignaris conſilii, quum poſt cœnam in hoſpitale cubiculum deductus eſſet; amore ardens, poſtquam ſatis omnia tuta circa, ſopitique omnes videbantur, ſtricto gladio ad dormientem Lucretiam venit, ſiniſtraq; manu mulieris pectore oppreſſo, *Tace Lucretia*, inquit, *Sextus Tarquinius ſum, ferrum in manu eſt: moriere, ſi emiſeris vocem.* Quum pavida è ſomno mulier, nullam opem, prope mortem imminentem videret, tum Tarquinius fateri amorem; orare, miſcere precibus minas: verſare in omnes partes muliebrem animum. ubi obſtinatam videbat, & ne mortis quidem metu inclinari, addit ad metum dedecus. cum mortua jugulatum ſervum nudum poſiturum ait, ut in ſordido adulterio necata dicatur. Quo terrore quum viciſſet obſtinatam pudicitiam velut victrix libido, profectuſque inde Tarquinius ferox expugnato decorę muliebri eſſet; Lucretia mœſta tanto malo nuntium Romam eundem ad patrem, Ardeamque ad virum mittit, ut cum ſingulis fidelibus amicis veniant: ita facto maturatoque opus eſſe: rem atrocem incidiſſe. Sp. Lucretius cum P. Valerio Voleſi filio, Collatinus cum

L. Iu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

L. Iunio Bruto venit; cum quo forte Romam rediens, ab nuncio uxoris erat conventus. Lucretiam ſedentem mœſtam in cubiculo inveniunt. adventu ſuorum lacrimæ obortæ. quærentique viro, *Satin' ſalvæ? minime*, inquit, *quid enim ſalvi eſt mulieri amiſſa pudicitia? Veſtigia viri alieni, Collatine, in lecto ſunt tuo. Ceterum corpus eſt tantum violatum, animus inſons. mors teſtis erit. Sed date dextras fidemque, haud impune adultero fore. Sextus eſt Tarquinius, qui hoſtis pro hoſpite priore nocte vi armatus mihi ſibique, ſi vos viri eſtis, peſtiferum hinc abſtulit gaudium.* Dant ordine omnes fidem: conſolantur ægram animi, avertendo noxam ab coacta in auctorem delicti. mentem peccare, non corpus: & unde conſilium abfuerit, culpam abeſſe. *Vos*, inquit, *videritis quid illi debeatur: ego me, etſi peccato abſolvo, ſupplicio non libero. nec ulla deinde impudica Lucretiæ exemplo vivet.* Cultrum, quem ſub veſte abditum habebat, eum in corde defigit: prolapſaque in vulnus, moribunda cecidit. Conclamant vir paterque. Brutus illis luctu occupatis cultrum ex vulnere Lucretiæ extractum, manantem cruore præ ſe tenens, *Per hunc*, inquit, *caſtiſſimum, ante regiam injuriam, ſanguinem juro, voſque Dii, teſtes facio, me L. Tarquinium Superbum, cum ſcelerata conjuge, & omni liberorum ſtirpe, ferro, igni, quacunque de hinc vi poſſim, exacturum. nec illos, nec alium quenquam regnare Romæ paſſurum.* Cultrum deinde Collatino tradit. Inde Lucretio ac Valerio, ſtupentibus miraculo rei, unde novum in Bruti pectore ingenium, ut præceptum erat, jurant: totique ab luctu verſi in iram, Brutum jam inde ad expugnandum regnum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vocantem ſequuntur ducem. Elatum domo Lucretiæ corpus, in forum deferunt, concientque miraculo, ut fit, rei novæ atq; indignitate homines; pro ſe quiſque ſcelus regium ac vim queruntur. Movet tum patris mœſtitia tum Brutus, caſtigator lacrimarum atque inertium querelarum, auctorque quod viros, quod Romanos deceret; arma capienda adverſus hoſtilia auſos. Ferociſſimus quiſque juvenum cum armis voluntarius adeſt. ſequitur & cetera juventus. Inde pari præſidio relicto Collatiæ ad portas, cuſtodibuſque datis, ne quis eum motum regibus nunciaret; ceteri armati duce Bruto Romam profecti. Vbi eo ventum eſt, quacunque incedit armata multitudo, pavorem ac tumultum facit. rurſus ubi anteire primores civitatis vident, quicquid ſit, haud temere eſſe rentur. Nec minorem motum animorum Romæ tam atrox res facit, quam Collatiæ fecerat. Ergo ex omnibus locis urbis in forum curritur. Quo ſimul ventum eſt, præco ad tribunum Celerum, in quo tum magiſtratu forte Brutus erat, populum advocavit. Ibi oratio habita, nequaquam ejus pectoris ingeniique quod ſimulatum ad eam diem fuerat, de vi ac libidine Sexti Tarquinii, de ſtupro infando Lucretiæ & miſerabili cæde, de orbitate Tricipitini, cui morte filiæ cauſa mortis indignior ac miſerabilior eſſet. addita ſuperbia ipſius regis, miſeriæque & labores plebis in foſſas cloacaſq; exhauriendas demerſæ. Romanos homines victores omnium circa populorum, opifices ac lapicidas pro bellatoribus factos. Indigna Servii Tullii regis memorata cædes, & invecta corpori patris nefando vehiculo filia: invocatique ulto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ultores parentum Dii. His atrocioribuſque, credo, aliis, quæ præſens rerum indignitas haudquaquam relatu ſcriptoribus facilia ſubiicit, memoratis, incenſam multitudinem perpulit, ut imperium regi abrogaret, exuleſque eſſe juberet L. Tarquinium cum conjuge ac liberis. Ipſe junioribus qui ultro nomina dabant lectis armatiſque, ad concitandum inde adverſus regem exercitum Ardeam in caſtra eſt profectus; imperium in urbe Lucretio, præfecto urbis jam ante ab rege inſtituto, reliquit. Inter hunc tumultum Tullia domo profugit: execrantibus quacunque incedebat invocantibuſque parentum furias viris mulieribuſque. Harum rerum nunciis in caſtra perlatis; quum re nova trepidus rex pergeret Romam ad comprimendos motus, flexit viam Brutus (ſenſerat enim adventum) ne obvius fieret; eodemque fere tempore diverſis itineribus Brutus Ardeam, Tarquinius Romam, venerunt. Tarquinio clauſæ portæ, exiliumque indictum: liberatorem urbis, læta caſtra accepere; exactique inde liberi regis. Duo patrem ſecuti ſunt, qui exulatum Cære in Etruſcos ierunt. Sextus Tarquinius Gabios, tanquam in ſuum regnum profectus, ab ultoribus veterum ſimultatum, quas ſibi ipſe cædibus rapiniſque conciverat, eſt interfectus. L. Tarquinius Superbus regnavit annos quinque & viginti. Regnatum Romæ ab condita urbe ad liberatam annos ducentos quadraginta quatuor. Duo conſules inde comitiis centuriatis à præfecto urbis ex commentariis Servii Tullii creati ſunt; L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

EPITOME
LIBRI II.

BRVTVS *jurejurando populum aſtrinxit, neminem regnare Romæ paſſurum Tarquiniorum: Collatinum collegam ſuum propter affinitatem Tarquiniorum ſuſpectum, coëgit conſulatu ſe abdicare, & civitate cedere. bona regum diripi juſſit: agrum Marti conſecravit: qui Campus Martius nominatus eſt. adoleſcentes nobiles, in quibus ſuos quoque & ſororis filios, quia conjuraverant de recipiendis regibus, ſecuri percuſſit. ſervo indici, cui Vindicius nomen fuit, libertatem dedit: ex cujus nomine vindicta eſt appellata. Quum adverſus reges, qui contractis Veientium, & Tarquinienſium copiis bellum intulerant, exercitum duxiſſet, in acie cum Arunte filio Superbi commortuus eſt: eumque matronæ annum luxerunt. P. Valerius conſul legem de provocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum eſt. Porſena Rex Cluſinorum, bello pro Tarquiniis ſuſcepto, quum ad Ianiculum veniſſet, ne Tiberim tranſiret, virtute Coclitis Horatii prohibitus eſt: qui, dum alii pontem ſublicium reſcindunt, ſolus Etruſcos ſuſtinuit: & ponte rupto, armatus ſe in flumen miſit: & ad ſuos tranavit. Alterum acceſſit virtutis exemplum à Mucio: qui, quum ad feriendum Porſenam caſtra hoſtium intraſſet, occiſo ſcriba, quem regem eſſe putabat, comprehenſus, impoſitam altaribus manum in quibus ſacrificatum erat, exuri paſſus eſt: dixitque tales trecentos eſſe conjuratos in mortem ipſius regis. quorum admiratione coactus Porſena pacis conditiones ferre, bellum omiſit, acceptis obſidibus. ex quibus virgo una Clœlia deceptis cuſtodibus per Tiberim ad ſuos tranavit:*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

navit: & quum reddita eſſet Porſenæ; honorifice remiſſa, equeſtrique ſtatua donata eſt. Ap. Claudius ex Sabinis Romam transfugit: ob hoc Claudia tribus adjecta eſt. Numerus tribuum ampliatus eſt, ut eſſent viginti una. Adverſus Tarquinium Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem, A. Poſtumius dictator proſpere pugnavit apud lacum Regillum. Plebs, quum propter nexos ob æs alienum Sacrum in montem ſeceſſiſſet, conſilio Menenii Agrippæ ſeditione revocata eſt. Idem Agrippa quum deceſſiſſet, propter paupertatem publico impendio elatus eſt. Tribuni plebis quinque creati ſunt. Oppidum Volſcorum Corioli captum eſt virtute & opera C. Marcii, qui ob hoc Coriolanus vocatus eſt. Tib. Atinius, vir de plebe, quum in viſu admonitus eſſet, ut de quibuſdam religionibus ad Senatum perferret, & neglexiſſet, amiſſo filio, debilis factus, poſteaquam delatus ad Senatum lectica, eadem illa indicaverat, uſu pedum recepto, domum reverſus eſt. Quum C. Marcius Coriolanus, qui in exilium erat pulſus dux Volſcorum factus, exercitum hoſtium urbi Romæ admoviſſet, & miſſi ad eum primum legati, poſtea ſacerdotes fruſtra deprecati eſſent, ne bellum patriæ inferret: Veturia mater, & Volumnia uxor impetraverunt ab eo, ut recederet. Lex agraria primum lata eſt. Sp. Caſſius conſularis regni crimine damnatus eſt, necatuſque. Oppia virgo Veſtalis ob inceſtum viva defoſſa eſt. Quum vicini hoſtes Veientes, incommodi magis, quam graves eſſent, familia Fabiorum id bellum gerendum depopoſcit. miſitque in id trecentos ſex armatos: qui ad Cremeram ad unum ab hoſtibus cæſi ſunt: uno impubere domi relicto. Appius Claudius conſul quum adverſus Volſcos contumaciâ exercitus male pugnatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

gnatum eſſet, decimum quemque militum fuſte percuſſit. Res præterea adverſum Volſcos, & Æquos & Veientes, & ſeditiones inter Patres, plebemque continet.

LIBERI jam hinc populi Romani res, pace belloque geſtas, annuos magiſtratus, imperiaque legum potentiora quam hominũ peragam. Quæ libertas ut lætior eſſet, proximi regis ſuperbia fecerat. nam priores ita regnarunt, ut haud immeritò omnes deinceps conditores partium cœptæ urbis, quas novas ipſi ſedes ab ſe auctæ multitudini addiderunt, numerentur: neque ambigitur, quin Brutus idem, qui tantum gloriæ Superbo exacto rege meruit, peſſimo publico id facturus fuerit, ſi libertatis immaturæ cupidine priorum regum alicui regnum extorſiſſet. Quid enim futurum fuit, ſi illa paſtorum convenarumque plebs transfuga ex ſuis populis, ſub tutela inviolati templi, aut libertatem, aut certe impunitatem adepta ſoluta regio metu, agitari cœpta eſſet tribunitiis procellis? & in aliena urbe cum patribus ſerere certamina, priuſquam pignora conjugum ac liberorum, caritaſque ipſius ſoli, cui longo tempore aſſueſcitur, animos eorum conſociaſſet? Diſſipatæ res nondum adultæ diſcordia forent: quas fovit tranquilla moderatio imperii, eoque nutriendo perduxit, ut bonam frugem libertatis maturis jam viribus ferre poſſent. Libertatis autem originem inde magis, quia annuum imperium conſulare factum eſt, quam quod diminutum quicquam ſit ex regia poteſtate, numeres. Omnia jura, omnia

inſignia

inſignia primi conſules tenuere. id modo cautum eſt, ne, ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Brutus prior concedente collega faſces habuit: qui non acrior vindex libertatis fuerat, quam deinde cuſtos fuit. Omnium primum avidum novæ libertatis populum, ne poſtmodum flecti precibus aut donis regiis poſſet, jurejurando adegit, neminem Romæ paſſuros regnare. Deinde quo plus virium in ſenatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus regis diminutum Patrum numerum, primoribus equeſtris gradus lectis, ad trecentorum ſummam explevit. traditumque inde fertur, ut in ſenatum vocarentur, qui patres, quique conſcripti eſſent. conſcriptos videlicet in novum ſenatum appellabant lectos. Id mirum quantum profuit ad concordiam civitatis, jungendoſque Patribus plebis animos. Rerum deinde divinarum habita cura. & quia quædam publica ſacra per ipſos reges factitata erant, necubi regum deſiderium eſſet, regem ſacrificulum creant. Id ſacerdotium pontifici ſubjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret. ac neſcio an nimis undique eam minimis quoque rebus muniendo, modum exceſſerint; Conſulis enim alterius, quum nihil aliud offenderit, nomen inviſum civitati fuit. *Nimium Tarquinios regno aſſueſſe. initium à Priſco factum. Regnaſſe deinde Servium Tullium. ne intervallo quidem facto oblitum tanquam alieni regni Superbum Tarquinium, velut hereditatem gentis ſcelere ac vi repetiſſe. Pulſo Superbo, penes Collatinum imperium eſſe. Neſcire Tarquinios privatos vivere. non placere nomen. periculoſum libertati eſſe.* Hic

primo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

primo ſenſim tentantium animos ſermo per totam civitatem eſt datus, ſolicitamque ſuſpicione plebem Brutus ad concionem vocat. Ibi omnium primum jusjurandum populi recitat. *Neminem regnare paſſuros, nec eſſe Romæ unde periculum libertati foret. Id ſumma ope tuendum eſſe: neque ullam rem quæ eo pertineat, contemnendam. Invitum ſe dicere hominis cauſa: nec dicturum fuiſſe, ni caritas Reipubl. vinceret. Non credere populum Romanum, ſolidam libertatem recuperatam eſſe. Regium genus, regium nomen, non ſolum in civitate, ſed etiam in imperio eſſe. Id officere, id obſtare libertati. Hunc tu,* inquit, *tua voluntate L. Tarquini remove metum. Meminimus, fatemur, ejeciſti reges. Abſolve beneficium tuum, Aufer hinc regium nomen. Res tuas tibi non ſolum reddent cives tui, auctore me: ſed ſi quid deeſt, munifice augebunt. Amicus abi, exonera civitatem vano forſitan metu. Ita perſuaſum eſt animis, cum gente Tarquinia regnum hinc abiturum.* Conſuli primo tam novæ rei ac ſubitæ admirati incluſerat vocem. Dicere deinde incipientem primores civitatis circumſiſtunt, eadem multis precibus orant. Et ceteri quidem movebant minus: poſtquam Sp. Lucretius major ætate ac dignitate, ſocer præterea ipſius, agere varie, rogando alternis ſuadendoque cœpit, ut vinci ſe conſenſu civitatis pateretur, timens conſul, ne poſtmodum privato ſibi eadem illa cum bonorum amiſſione, additaque alia inſuper ignominia, acciderent, abdicavit ſe conſulatu: rebuſque ſuis omnibus Lavinium tranſlatis, civibuſque ſuis omnibus Lavinium tranſlatis, civitate ceſſit. Brutus ex Senatusconſulto ad populum tulit, ut omnes Tarquiniæ gentis exules eſſent: collegam ſibi comitiis centuriatis creavit

creavit P. Valerium, quo adiutore reges ejecerat. Quum haud cuiquam in dubio eſſet, bellum ab Tarquiniis imminere, id quidem ſpe omnium ſerius fuit. ceterum id quod non timebant, per dolum ac proditionem prope libertas amiſſa eſt. Erant in Romana juventute adoleſcentes aliquot, nec ij tenui loco orti, quorum in regno libido ſolutior fuerat, æquales ſodaleſque adoleſcentium Tarquiniorum; aſſueti more regio vivere. Eam tum æquato jure omnium licentiam quærentes, libertatem aliorum in ſuam vertiſſe ſervitutem inter ſe conquerebantur. *Regem hominem eſſe, à quo impetres, ubi jus, ubi injuria opus ſit: eſſe gratiæ locum, eſſe beneficio; & iraſci & ignoſcere poſſe: inter amicum atque inimicum diſcrimen noſſe. Leges, rem ſurdam, inexorabilem eſſe, ſalubriorem melioremque inopi quam potenti: nihil laxamenti nec veniæ habere, ſi modum exceſſeris. periculoſum eſſe, in tot humanis erroribus ſola innocentia vivere.* Ita, jam ſua ſponte ægris animis, legati ab regibus ſuperveniunt, ſine mentione reditus, bona tantum repetentes. eorum verba poſtquam in ſenatu audita ſunt, per aliquot dies ea conſultatio tenuit: ne non reddita belli cauſa, reddita belli materia & adjumentum eſſent. Interim legati alii alia moliri, aperte bona repetentes, clam recuperandi regni conſilia ſtruere. &, tanquam ad id quod agi videbatur, ambientes nobilium adoleſcentium animos pertentant. à quibus placidè oratio accepta eſt, his literas ab Tarquiniis reddunt: & de accipiendis clam nocte in urbem regibus colloquuntur. Vitelliis Aquiliiſque fratribus primo commiſſa res eſt. Vitelliorum ſoror conſuli nupta Bruto erat;

jamque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

jamque ex eo matrimonio adoleſcentes erant liberi, Titus Tiberiuſque: eos quoque in ſocietatem conſilii avunculi aſſumunt. præterea & nobiles aliquot adoleſcentes conſcii aſſumpti, quorum vetuſtate memoria abiit. Interim quum in ſenatu viciſſet ſententia, quæ cenſebat reddenda bona; eamque ipſam cauſam moræ in urbe haberent legati, quod ſpacium ad vehicula comparanda à conſulibus ſumpſiſſent, quibus regum aſportarent res; omne id tempus cum conjuratis conſultando abſumunt: evincuntque inſtando, ut literæ ſibi ad Tarquinios darentur: nam aliter quî credituros eos, non vana ab legatis ſuper rebus tantis afferri? Datæ literæ, ut pignus fidei eſſent, manifeſtum facinus fecerunt. nam quum, pridie quam legati ad Tarquinios proficiſcerentur, & cœnatum forte apud Vitellios eſſet, conjuratique ibi, remotis arbitris, multa inter ſe, de novo, ut fit, conſilio egiſſent; ſermonem eorum ex ſervis unus excepit, qui jam antea id ſenſerat agi: ſed eam occaſionem, ut literæ legatis darentur, quæ deprehenſæ rem coarguere poſſent, expectabat. poſtquam datas ſenſit, rem ad conſules detulit. Conſules ad deprehendendos legatos conjuratoſque profecti domo, ſine tumultu rem omnem oppreſsêre: literarum in primis habita cura, ne intercciderent. proditoribus extemplò in vincula conjectis, de legatis paullulum addubitatum eſt: & quanquam viſi ſunt commiſiſſe, ut hoſtium loco eſſent, jus tamen gentium valuit. De bonis regiis, quæ reddenda antè cenſuerant, res integra refertur ad Patres. illi victi ira vetuêre reddi, vetuêre in publicum redigi. Diripienda plebi ſunt data; ut

contacta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

contacta regia præda ſpem in perpetuum cum his pacis amitteret. Ager Tarquiniorum, qui inter urbem ad Tiberim fuit, conſecratus Marti, Martius deinde campus fuit. Fortè ibi tum ſeges farris dicitur fuiſſe matura meſſi. quem campi fructum quia religioſum erat conſumere, deſectam cum ſtramento ſegetem magna vis hominum ſimul immiſſa corbibus fudêre in Tiberim, tenui fluentem aqua, ut mediis caloribus ſolet. ita in vadis hæſitantis frumenti acervos ſediſſe illitos limo. Inſulam inde paulatim, & aliis, quæ fert temere flumen, eodem invectis, factam. poſtea credo additas moles, manuque adiutum, ut tam eminens area, firma templis quoq; ac porticibus ſuſtinendis eſſet: direptis bonis regum, damnati proditores, ſumtumque ſupplicium. conſpectius eo, quod pœnæ capiendæ miniſterium patri de liberis conſulatus impoſuit: & qui ſpectator erat amovendus, eum ipſum fortuna exactorem ſupplicii dedit. Stabant deligati ad palum nobiliſſimi juvenes. ſed à ceteris, velut ab ignotis capitibus, conſulis liberi omnium in ſe averterant oculos, miſerebatque non pœnæ magis homines quam ſceleris, quo pœnam meriti eſſent, illos eo potiſſimum anno, patriam liberatam, patrem liberatorem, conſulatum ortum ex domo Iunia, patres, plebem, quicquid Deorum hominumque Romanorum eſſet, induxiſſe in animum, ut Superbo quondam regi, tum infeſto exuli proderent. Conſules in ſedem proceſſere ſuam, miſſique lictores ad ſumendum ſupplicium, nudatos virgis cædunt, ſecurique feriunt: quum inter omne tempus pater, vultuſque & os ejus, ſpectaculo eſſet; eminente

animo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

animo patrio inter publicæ pœnæ miniſterium. Secundum pœnam nocentium, ut in utramq; partem arcendis ſceleribus exemplum nobile eſſet, præmium indici, pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primum dicitur vindicta liberatus. quidam vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant; Vindicio ipſi nomen fuiſſe. Poſt illum obſervatum, ut qui ita liberati eſſent, in civitatem accepti viderentur. His, ſicut acta erant, nunciatis, incenſus Tarquinius non dolore solùm tantæ ad irritum cadentis ſpei, ſed etiam odio iraque, poſtquam dolo viam obſeptam vidit, bellum apertè moliendum ratus; circumire ſupplex Etruriæ urbes; orare maxime Veientes Tarquinienſeſque, *ne ſe ortum ejuſdem ſanguinis, extorrem, egentem, ex tanto modo regno cum liberis adoleſcentibus ante oculos ſuos perire ſinerent. Alios peregrè in regnum Romam accitos: ſe regem augentem bello Rom. imperium, à proximis ſcelerata conjuratione pulſum. Eos inter ſe, quia nemo unus ſatis dignus regno viſus ſit, partes regni rapuiſſe: bona ſua diripienda populo dediſſe, ne quis expers ſceleris eſſet. Patriam ſe regnumque ſuum repetere, & perſequi ingratos cives velle. Ferrent opem, adjuvarent, ſuas quoque veteres injurias ultum irent, toties cæſas legiones, agrum ademptum.* Hæc moverunt Veientes, ac pro ſe quiſque, Romano ſaltem duce ignominias demendas, belloque amiſſa repetenda, minaciter fremunt. Tarquinienſes nomen ac cognatio movet. pulchrum videbatur ſuos Romæ regnare. Ita duo duarum civitatum exercitus, ad repetendum regnum, bello perſequendos Romanos, ſecuti Tarquinium. Poſtquam in agrum Romanum ventum est

obvia

bviam hoſti conſules eunt. Valerius quadrato
gmine peditem ducit: Brutus ad exploran-
um cum equitatu anteceſſit. Eodem modo
rimus eques hoſtium agminis fuit. Præerat
runs Tarquinius filius regis. Rex ipſe cum
gionibus ſequebatur. Aruns, ubi ex lictoribus
rocul conſulem eſſe; deinde jam propius, ac
rtius facie quoque Brutum cognovit; inflam-
atus ira, *Ille eſt vir*, inquit, *qui nos extorres ex-
lit patria. Ipſe, en ille noſtris decoratus inſigni-
s, magnifice incedit. Dii regum ultores adeſte.*
oncitat calcaribus equum, atque in ipſum in-
ſtus conſulem dirigit. Senſit in ſe iri Brutus.
ecorum erat tum ipſis capeſſere pugnam du-
bus: avide itaque ſe certamini offert. adeoque
feſtis animis concurrerunt, neuter, dum ho-
em vulneraret, ſui protegendi corporis me-
or, ut contrario ictu per parmam uterque
ansfixus, duabus hærentes haſtis moribundi
equis lapſi ſint. ſimul & cetera equeſtris pu-
a cœpit, neque ita multò poſt & pedites ſu-
rveniunt. Ibi varia victoria, & velut æquo
arte pugnatum eſt. dextra utrinque cornua
cere, læva ſuperata. Veientes vinci ab Roma-
milite aſſueti, fuſi fugatique ſunt. Tarqui-
enſis novus hoſtis non ſtetit ſolum, ſed etiam
ſua parte Romanum pepulit. Ita quum pu-
atum eſſet, tantus terror Tarquinium atque
ruſcos inceſſit, ut omiſſa irrita re, nocte am-
exercitus, Veiens Tarquinienſiſq; ſuas quiſ-
e abirent domos. Adjiciunt miracula huic
gnæ; ſilentio proximæ noctis ex ſilva Arſia
gentem editam vocem: Silvani vocem eam
editam, hæc dicta, Vno plus Etruſcorum ceci-
ſſe in acie: vincere bello Romanum. Ita certe
inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

inde abiere Romani ut victores, Etruſci pro vi-
ctis. Nam poſtquam illuxit, nec quiſquam ho-
ſtium in conſpectu erat, P. Valerius Conſul ſpo-
lia legit: triumphanſque inde Romam rediit:
collegæ funus, quanto tum potuit apparatu,
fecit. ſed multò majus morti decus publica
fuit mœſtitia, eo ante omnia inſignis, quia ma-
tronæ annum, ut parentem eum luxerunt:
quod tam acer ultor violatæ pudicitiæ fuiſſet.
Conſuli deinde qui ſuperfuerat, ut ſunt muta-
biles vulgi animi, ex favore, non invidia modo,
ſed ſuſpicio etiam cum atroci crimine orta.
Regnum eum affectare, fama ferebat: quia nec
collegam ſubrogaverat in locum Bruti, & ædi-
ficabat in ſumma Velia. ibi alio atque munito
loco arcem inexpugnabilem fore. Hæc dicta
vulgo creditaque quum indignitate angerent
conſulis animum, vocato ad concilium popu-
lo, ſummiſſis faſcibus in concionem aſcendit.
Gratum id multitudini ſpectaculum fuit; ſum-
miſſa ſibi eſſe imperii inſignia: confeſſionem-
que factam, populi quam conſulis majeſtatem
vimque majorem eſſe. Vbi audire juſſi, conſul
laudare fortunam collegæ, *quod liberata patria*
in ſummo honore pro Republica dimicans, matura
gloria, necdum ſe vertente in invidiam, mortem oc-
cubuiſſet. ſe ſuperſtitem gloriæ ſuæ ad crimen atqu
invidiam ſupereſſe: ex liberatore patriæ ad Aquilio
Vitellioſque recidiſſe. Nunquam ne ergo, inquit
ulla adeo à vobis ſpectata virtus erit, ut ſuſpicion
violari nequeat? Ego me illum acerrimum regur
hoſtem, ipſum cupiditatis regni crimen ſubiturur
timerem? Ego ſi in ipſa arce Capitolioque habita
rem, metui me crederem poſſe à civibus meis? tar
levi momento mea apud vos fama pendet? Adeone e

fund

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

*ndata leviter fides, ut ubi ſim, quam qui ſim, ma-
 referat? Non obſtabunt P. Valerii ædes libertati
ſtræ, Quirites: tuta erit vobis Velia. Deferam non
planum modo ædes, ſed colli etiam ſubjiciam: ut
 ſupra ſuſpectum me civem habitetis. In Velia
ificent, quibus melius quam P. Valerio creditur
ertas.* Delata confeſtim materia omnis infra
liam: & ubi nunc Vicepotæ eſt, domus in
imo clivo ædificata. Latæ deinde leges non
um, quæ regni ſuſpicione conſulem abſolve-
nt, ſed quæ adeo in contrarium verterent, ut
pularem etiam facerent. inde cognomen
tum Poblicolæ eſt. ante omnes de provoca-
ne adverſus magiſtratus ad populum, ſa-
ndoque cum bonis capite ejus, qui regni oc-
pandi conſilia iniſſet. Gratæ in vulgus leges
ere, quas quum ſolus pertuliſſet, ut ſua unius
his gratia eſſet; tum deinde comitia, collegæ
rogando habuit. Creatus Sp. Lucretius Con-
, qui magno conatu non ſufficientibus jam
ibus ad conſularia munera obeunda, intra
ucos dies moritur. Suffectus in Lucretii lo-
m M. Horatius Pulvillus. Apud quoſdam
eres auctores non invenio Lucretium con-
em: Bruto ſtatim Horatium ſuggerunt. cre-
, quia nulla geſta res inſignem fecerit con-
atum, memoria intercidiſſe. Nondum dedi-
a erat in Capitolio Iovis ædes. Valerius Ho-
iuſque Conſules ſortiti uter dedicaret. Ho-
io forte evenit. Poplicola ad Veientium
lum profectus. Ægrius quam dignum erat
ere Valerii neceſſarii, dedicationem tam in-
i templi Horatio dari. id omnibus modis
pedire conati, poſtquam alia fruſtra tenta-
erant; poſtem jam tenenti conſuli, fœdum
inter

inter precationem Deûm nuncium incutiunt: mortuum ejus filium eſſe, funeſtaque familia dedicare eum templum non poſſe. Non crediderit factum, an tantum animo roboris fuerit; nec traditur certum, nec interpretatio eſt facilis. Nihil aliud ad eum nuncium à propoſito averſus, quam ut cadaver efferri juberet, tenens poſtem, precationem peragit, & dedicat templum. Hæc poſt exactos reges domi militiæque geſta primo anno. Inde P. Valerius iterum, T. Lucretius, conſules facti. Iam Tarquinii ad Lartem Porſenam Cluſinum regem perfugerant. ibi miſcendo conſilium preceſque, nunc orabant, ne ſe oriundos ex Etruſcis, ejuſdem ſanguinis nominiſque, egentes exulare pateretur: nunc monebant etiam, *ne orientem morem pellendi reges inultum ſineret. ſatis libertatem ipſam habere dulcedinis, niſi quanta vi civitates eam expetant, tanta regna reges defendant. Æquari ſumma infimis. nihil excelſum, nihil quod ſupra cætera emineat, in civitatibus fore. Adeſſe finem regnis rei inter Deos homineſque pulcherrimæ.* Porſena tum regem eſſe Romæ, tum Etruſcæ gentis re gem, amplum Tuſcis ratus, Romam infeſt exercitu venit. Non unquam alias antè tantu terror ſenatum invaſit. Adeo valida res tun Cluſina erat, magnumque Porſenæ nomen. nec hoſtes modo timebant, ſed ſuoſmet ip cives, ne Romana plebs metu perculſa, rece ptis in urbem regibus, vel cum ſervitute pacem acciperet. Multa igitur blandimenta plebi pe id tempus ab ſenatu data. annonæ inprim habita cura, & ad frumentum comparandu miſſi, alii in Volſcos, alii Cumas. Salis quoq vendendi arbitrium, quia impenſo pretio v

niba

bat, in publicum omni ſumptu, ademptum
ivatis. Portoriis quoque & tributo plebe li-
rata, ut divites conferrent, qui oneri feren-
eſſent. pauperes ſatis ſtipendii pendere, ſi li-
ros educarent. Itaque hæc indulgentia Pa-
um, aſperis poſtmodũ rebus in obſidione ac
me, adeo concordem civitatem tenuit, ut re-
um nomen non ſummi magis quam infimi
rrerent: nec quiſquam unus malis artibus
ſtea tam popularis eſſet, quam tum bene im-
rando univerſus ſenatus fuit. Quum hoſtes
eſſent, pro ſe quiſque in urbem ex agris de-
igrant: urbem ipſam ſepiunt præſidiis: alia
uris, alia Tiberi objecto videbantur tuta.
ns ſublicius iter pene hoſtibus dedit. ni unus
r fuiſſet, Horatius Cocles: id munimentum
o die fortuna urbis Romanæ habuit: qui po-
us fortè in ſtatione pontis, quum captum
pentino impetu Ianiculum, atque inde cita-
s decurrere hoſtes vidiſſet, trepidamque tur-
m ſuorum arma ordineſque relinquere, re-
ehenſans ſingulos, obſiſtens, obteſtanſque
eûm & hominum fidem, teſtabatur: nequic-
am deſerto præſidio eos fugere. Si tranſi-
m pontem à tergo reliquiſſent: tam plus ho-
um in Palatio Capitolioque, quam in Iani-
lo fore. Itaque monere, præcipere, ut pon-
n, ferro, igni, quacunque vi poſſent, inter-
mpant. Se impetum hoſtium, quantum cor-
re uno poſſet obſiſti, excepturum. Vadit
de in primum aditum pontis: inſigniſque in-
r conſpecta cedentium pugnæ terga, obver-
cominus ad ineundum prœlium armis, ipſo
iraculo audaciæ obſtupefecit hoſtes. duos
men cum eo pudor tenuit, Sp. Larcium ac
T. Her-

T. Herminium, ambos claros genere factiſque. Cum his primam periculi procellam, & quod tumultuoſiſſimum pugnæ erat, parumper ſuſtinuit. deinde eos quoque ipſos exigua parte pontis relicta, revocantibus qui reſcindebant, cedere in tutum coëgit. Circumferens inde truces minaciter oculos ad proceres Etruſcorum; nunc ſingulos provocare, nunc increpare omnes, Servitia regum ſuperborum, ſuæ libertatis immemores, alienam oppugnatum venire. Cunctati aliquamdiu ſunt, dum alius alium, ut prœlium incipiant, circumſpectant. pudor deinde commovit aciem, & clamore ſublato undique in unum hoſtem tela conjiciunt. Quæ quum in objecto cuncta ſcuto hæſiſſent, neque ille minus obſtinatus ingenti pontem obtineret gradu; jam impetu conabantur detrudere virum. quum ſimul fragor rupti pontis, ſimul clamor Romanorum alacritate perfecti operis ſublatus, pavore ſubito impetum ſuſtinuit. Tum Cocles, *Tiberine pater*, inquit, *te ſancte precor, hæc arma & hunc militem propitio flumine accipias*. Ita ſic armatus in Tiberim deſiluit multiſque ſuper incidentibus telis incolumis ad ſuos tranavit; rem auſus plus famæ habituram ad poſteros, quam fidei. Grata erga tantam virtutem civitas fuit: ſtatua in comitio poſita agri quantum uno die circumaravit, datum. Privata quoque inter publicos honores ſtudia eminebant. nam in magna inopia pro domeſticis copiis unuſquiſque ei aliquid, fraudans ipſe victu ſuo, contulit. Porſena primo conatu repulſus, conſiliis ab oppugnanda urbe ad obſidendam verſis, præſidio in Ianiculo locato, ipſe in plano ripiſque Tiberis caſtra poſuit,
navibu

navibus undique accîtis, & ad cuſtodiam, ne quid Romam frumenti ſubvehi ſineret; & ut prædatum milites trans flumen per occaſiones aliis atque aliis locis trajicerent. brevique adeo infeſtum omnem Romanum agrum reddidit, ut non cetera ſolum ex agris, ſed pecus quoque omne in urbem compelleretur, neq; quiſquam extra portas propellere auderet. Hoc tantum licentiæ Etruſcis, non metu magis quam conſilio conceſſum. namque Valerius conſul, intentus in occaſionem, multos ſimul & effuſos improviſo adoriundi, in parvis rebus negligens ultor, gravem ſe ad majora vindicem ſervabat. Itaque, ut eliceret prædatores, edicit ſuis, poſtero die frequentes porta Eſquilina, quæ averſiſſima ab hoſte erat, expellerent pecus: ſcituros id hoſtes ratus, quod in obſidione & fame ſervitia infida transfugerent. Et ſciere perfugæ indicio: multoque plures, ut in ſpem univerſæ prædæ, flumen trajiciunt. P. Valerius inde T. Herminium cum modicis copiis ad ſecundum lapidem Gabina via occultum conſidere jubet: Sp. Lartium, cum expedita juventute, ad portam Collinam ſtare, donec hoſtis prætereat. deinde ſe objicere ne ſit ad flumẽ reditus. Conſulum alter T. Lucretius porta Nævia cum aliquot manipulis militum egreſſus: ipſe Valerius Cælio monte cohortes delectas educit. hique primi apparuere hoſti. Herminius, ubi tumultum ſenſit, concurrit ex inſidiis: verſiſque in Lucretium Etruſcis, terga cædit. dextra lævaque, hinc à porta Collina, illinc ab Nævia redditus clamor. ita cæſi in medio prædatores, neque ad pugnam viribus pares, & ad fugam ſeptis omnibus viis. finiſque ille tam effuſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vagandi, Etruſcis fuit. Obſidio erat nihilominus, & frumenti cum ſumma caritate inopia; ſedendoque expugnaturum ſe urbem, ſpem Porſena habebat: quum C. Mucius adoleſcens nobilis, cui indignum videbatur, populum Romanum ſervientem, quum ſub regibus eſſet, nullo bello, nec ab hoſtibus ullis obſeſſum eſſe; liberum eundem populum ab iiſdem Etruſcis obſideri, quorum ſæpe exercitus fuderit: itaque magno audacique aliquo facinore eam indignitatem vindicandam ratus, primo ſua ſponte penetrare in hoſtium caſtra conſtituit: dein metuens, ne ſi conſulum injuſſu & ignaris omnibus iret, fortè deprehenſus à cuſtodibus Romanis retraheretur ut transfuga, fortuna tum urbis crimen affirmante, ſenatum adiit: *Tranſire Tiberim*, inquit *Patres, & intrare, ſi poſſim, caſtra hoſtium volo: non prædo, nec populationum invicem ultor. Majus, ſi Dii juvant, in animo eſt facinus.* Approbant patres. abdito intra veſtem ferro proficiſcitur. Vbi eo venit, in confertiſſima turba prope regium tribunal conſtitit. Ibi quum ſtipendium forte militibus daretur, & ſcriba cum rege ſedens pari fere ornatu multa ageret, eum milites vulgo adirent; timens ſciſcitari uter Porſena eſſet, ne ignorando regem ſemetipſe aperiret quis eſſet, quo temere traxit fortuna facinus, ſcribam pro rege obtruncat. Vadentem inde qua per trepidam turbã cruento mucrone ſibi ipſe fecerat viam, quum concurſu ad clamorem facto, comprehenſum regii ſatellites retraxiſſent ante tribunal regis; deſtitutus tum quoque, inter tantas fortunæ minas, metuendus magis quam metuens: *Romanus ſum*, inquit, *civis: C. Mucium*

vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vocant. hoſtis hoſtem occidere volui. nec ad mortem minus animi eſt, quam fuit ad cædem. Et facere & pati fortia, Romanum eſt. Nec unus in te ego hos animos geſſi: longus poſt me ordo eſt idem petentium decus. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat, accingere, ut in ſingulas horas capite dimices tuo: ferrum hoſtemque in veſtibulo habeas regiæ. Hoc tibi juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prœlium timueris. Uni tibi, & cum ſingulis, res erit. Quum Rex, ſimul ira infenſus, periculoque conterritus, circumdari ignes minitabundus juberet, niſi exprومeret propere, quas inſidiarum ſibi minas per ambages jaceret: *En tibi,* inquit, *ut ſentias quam vile corpus ſit iis qui magnam gloriam vident:* dextramque accenſo ad ſacrificium foculo injicit. quem quum velut alienato ab ſenſu torreret animo; prope attonitus miraculo Rex, quum ab ſede ſua proſiluiſſet, amoverique ab altaribus juvenem juſſiſſet: *Tu vero abi,* inquit, *in te magis quam in me hoſtilia auſus. Iuberem macte virtute eſſe, ſi pro mea patria iſta virtus ſtaret. Nunc jure belli liberum te, intactum, inviolatumque hinc dimitto.* Tum Mucius, quaſi remunerans meritum, *Quandoquidem,* inquit, *eſt apud te virtuti honos, ut beneficio tuleris à me, quod minis nequiſti; trecenti conjuravimus principes juventutis Romanæ, ut in te hac via graſſaremur. Mea prima ſors fuit. ceteri, ut cuique ceciderit primo, quoad te opportunum fortuna dederit, ſuo quiſq; tempore aderunt.* Mucium dimiſſum, cui poſtea Scævolæ à clade dextræ manus cognomentum inditum, legati à Porſena Romam ſecuti ſunt. Adeo moverat eum & primi periculi caſus, quo nihil ſe præter errorem inſidiatoris texiſſet; & ſubeunda

 dimi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dimicatio toties quot conjurati ſupereſſent; ut pacis conditiones ultro ferret Romanis. Iactatum in conditionibus nequicquam de Tarquiniis in regnum reſtituendis, magis quia id negare ipſe nequiverit Tarquiniis, quam quod negatum iri ſibi ab Romanis ignoraret. De agro Veientibus reſtituendo, impetratum: expreſſaque neceſſitas obſides dandi Romanis, ſi Ianiculo præſidium deduci vellent. His conditionibus compoſita pace, exercitum ab Ianiculo deduxit Porſena, & agro Romano exceſſit. Patres C. Mucio virtutis cauſa trans Tiberim agrum dono dedere, quæ poſtea ſunt Mucia prata appellata. Ergo ita honorata virtute, feminæ quoque ad publica decora excitatæ. Clœlia virgo, una ex obſidibus, quum caſtra Etruſcorum fortè haud procul ripa Tiberis locata eſſent, fruſtrata cuſtodes, dux agminis virginum inter tela hoſtium Tiberim tranavit: ſoſpiteſque omnes Romam ad propinquos reſtituit. Quod ubi regi nunciatum eſt, primò incenſus ira, oratores Romam miſit ad Clœliam obſidem depoſcendam; alias haud magni facere: deinde in admirationem verſus, *Supra Coclites Mucioſque dicere id facinus eſſe*, & præ ſe ferre, *quemadmodum, ſi non dedatur obſes, pro rupto ſe fœdus habiturum*; *ſic deditam, inviolatam ad ſuos remiſſurum*. Vtrinque conſtitit fides: & Romani pignus pacis ex fœdere reſtituerunt: & apud regem Etruſcum non tuta ſolum, ſed honorata etiam virtus fuit: laudatamque virginem parte obſidum ſe donare dixit: ipſa quos vellet, legeret. Productis omnibus elegiſſe impuberes dicitur: quod & virginitati decorum, & conſenſu obſidum ipſo-

rum

rum probabile erat; eam ætatem potiſſimum liberari ab hoſte, quæ maxime opportuna injuriæ eſſet. Pace redintegrata, Romani novam in femina virtutem novo genere honoris, ſtatua equeſtri, donavere. in ſumma Sacra via fuit poſita virgo inſidens equo. Huic tam pacatæ profectioni ab urbe regis Etruſci abhorrens mos, traditus ab antiquis, uſque ad noſtram ætatem inter cetera ſolennia manet; bonis vendendis, bona Porſenæ regis vendendi. Cujus originem moris, neceſſe eſt aut inter bellum natam eſſe, neque omiſſam in pace: aut mitiore creviſſe principio, quam hic præ ſe ferat titulus, bona hoſtiliter vendendi. Proximum vero eſt ex iis quæ traduntur: Porſenam deſcendentem ab Ianiculo, caſtra opulenta, convecto ex propinquis ac fertilibus Etruriæ arvis commeatu, Romanis dono dediſſe; inopi tum urbe ab longinqua obſidione. ea deinde, ne populo immiſſo diriperentur hoſtiliter, veniſſe bona, quæ Porſenæ appellata, gratiam muneris magis ſignificante titulo, quam auctionem fortunæ regiæ, quæ ne in poteſtate quidem populi Romani eſſet. Omiſſo Romano bello Porſena, ne fruſtra in ea loca exercitus adductus videretur, cum parte copiarum filium Aruntem Ariciam oppugnatum mittit. Primo Aricinos res nec opinata perculerat. acceſita deinde auxilia & à Latinis populis, & à Cumis, tantum ſpei fecere, ut acie decernere auderent. Prœlio inito, adeo concitato impetu ſe intulerant Etruſci, ut funderent ipſo incurſu Aricinos. Cumanæ cohortes arte adverſus vim uſæ, declinavere paululum; effuſeque prælatos hoſtes cõverſis ſignis ab tergo adortæ

 ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſunt. Ita in medio prope jam victores cæſi Etruſci: pars perexigua, duce amiſſo, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes & fortuna & ſpecie ſupplicium delati ſunt. ibi benigne excepti, diviſique in hoſpitia. Curatis vulneribus alii profecti domos, nuncii hoſpitalium beneficiorum. Multos Romæ hoſpitum urbiſque caritas tenuit. his locus ad habitandum datus, quem deinde *Tuſcum vicum* appellarunt. P. Lucretius inde & P. Valerius Publicola tertium conſules facti. Eo anno poſtremum legati à Porſena de reducendo in regnum Tarquinio venerunt. quibus quum reſponſum eſſet, miſſurum ad regem ſenatum legatos; miſſi confeſtim honoratiſſimus quiſque ex Patribus, *Non, quin breviter reddi reſponſum potuerit, non recipi reges, ideo potius delectos Patrum ad eum miſſos, quam legatis ejus Romæ daretur reſponſum: ſed ut in perpetuum mentio ejus rei finiretur, neu in tantis mutuis beneficiis invicem animi ſollicitarentur: quum ille peteret, quod contra libertatem populi Romani eſſet: & Romani, niſi in perniciem ſuam faciles eſſe vellent, negarent, cui nihil negatum vellent. Non in regno populum Romanum, ſed in libertate eſſe. ita induxiſſe in animum, hoſtibus potius, quam regibus portas patefacere. Eam eſſe voluntatem omnium, ut qui libertati erit in illa urbe finis, idem urbi ſit. Proinde ſi ſalvam eſſe vellet Romam, ut patiatur liberam eſſe, orare.* Rex verecundia victus, *Quando id certum atque obſtinatum eſt*, inquit, *neque ego obtundam ſæpius eadem nequicquam agendo: nec Tarquinios ſpe auxilii, quod nullum in me eſt, fruſtrabor. Alium hinc, ſeu bello opus eſt, ſeu quiete, exilio quærant locum, ne quid meam vobiſcum pacem diſtineat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Dictis facta amiciora adjecit. obſidum quod reliquum erat, reddidit. agrum Veientem, fœdere ad Ianiculum icto ademptum, reſtituit. Tarquinius ſpe omni reditus inciſa, exulatum ad generum Mamilium Octavum Tuſculum abiit. Romanis pax fida ita cum Porſena fuit. Conſules deinde M. Valerius, P. Poſtumius. Eo anno bene pugnatum cum Sabinis, conſules triumpharunt. Majore inde mole Sabini bellum parabant. adverſus eos, & ne quid ſimul ab Tuſculo, (unde etſi non apertum, ſuſpectum tamen bellum erat,) repentini periculi oriretur, P. Valerius quartum, T. Lucretius iterum conſules facti. Seditio inter belli paciſque auctores orta in Sabinis, aliquantum inde virium tranſtulit ad Romanos. namque Atta Clauſus, cui poſtea Appio Claudio fuit Romæ nomen, cum pacis ipſe auctor à turbatoribus belli premeretur, nec par factioni eſſet, ab Regillo magna clientium comitatus manu, Romam transfugit. His civitas data, agerque trans Anienem. vetus Claudia tribus, additis poſtea novis tribulibus qui ex eo venerant agro, appellata. Appius inter Patres lectus haud ita multo poſt in principum dignationem pervenit. Conſules infeſto exercitu in agrum Sabinum profecti, quum ita vaſtatione, deinde prœlio afflixiſſent opes hoſtium, ut diu nihil inde rebellionis timere poſſent, triumphantes Romam redierunt. P. Valerius omnium conſenſu princeps belli paciſque artibus, anno poſt, Agrippa Menenio, P. Poſtumio Conſulibus, moritur, gloria ingenti, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri ſumptus deeſſet, de publico eſt elatus. Luxêre matronæ, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ut Brutum. Eodem anno duæ coloniæ Latinæ, Pometia & Cora, ad Auruncos deficiunt. cum Auruncis bellum initum: fuſoque ingenti exercitu, qui ſe ingredientibus fines conſulibus ferociter obtulerat, omne Auruncum bellum Pometiam compulſum eſt. Nec magis poſt prœlium, quam in prœlio cædibus temperatum eſt. & cæſi aliquanto plures erant quam capti, & captos paſſim trucidaverunt. nec ab obſidibus quidem, qui c c c accepti numero erant, ira belli abſtinuit. Et hoc anno Romæ triumphatum. Secuti conſules Opiter Virginius, & Sp. Caſſius Pometiam primo vi, deinde vineis aliiſque operibus oppugnaverunt. in quos Aurunci magis jam inexpiabili odio, quam ſpe aliqua, aut occaſione coorti, quum plures igni quam ferro armati excurriſſent, cæde incendioque cuncta complent: vineis incenſis, multis hoſtium vulneratis & occiſis, conſulum quoque alterum (ſed utrum, nomen auctores non adjiciunt) gravi vulnere ex equo deiectum prope interfecerunt. Romam inde male geſta re reditum. inter multos ſaucios conſul ſpe incerta vitæ relictus. Interjecto deinde haud magno ſpatio, quod vulneribus curandis ſupplendoque exercitui ſatis eſſet: tum ira majore belli, tum viribus etiam auctis Pometiæ arma illata. & quum vineis refectis, aliaque mole belli jam in eo eſſet, ut in muros evaderet miles, deditio eſt facta. ceterum nihilominus fœde dedita urbe quam ſi capta foret, Aurunci paſſim principes ſecuri percuſſi, ſub corona venierunt coloni alii; oppidum dirutum, ager veniit. Conſules magis ob iras graviter ultas, quam ob magnitudinem perfecti belli triumpharunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

pharunt. Inſequens annus Poſtumum Cominium & T. Lartium, Conſules habuit. Eo anno Romæ, quum per ludos ab Sabinorum juventute per laſciviam ſcorta raperentur, concurſu hominum rixa ac prope prœlium fuit: parvaque ex re ad rebellionem ſpectare res videbatur. Supra belli Latini metum id quoque acceſſerat, quod triginta jam conjuraſſe populos, concitante Octavo Mamilio, ſatis conſtabat. In hac tantarum exſpectatione rerum ſolicita civitate, dictatoris primum creandi mentio orta, ſed nec quo anno, nec quibus conſulibus, quia ex factione Tarquinia eſſent (id quoque enim traditur) parum creditum ſit, nec quis primum dictator creatus ſit, ſatis conſtat. apud veterrimos tamen auctores T. Lartium Dictatorem primum, Sp. Caſſium magiſtrum equitum, creatos invenio. Conſulares legêre, ita lex jubebat, de dictatore creando lata. Eo magis adducor, ut credam Lartium, qui conſularis erat, potius quam Manium Valerium, M. filium, Voleſi nepotem, qui nondum conſul fuerat, moderatorem & magiſtrum conſulibus appoſitum. qui ſi maxime ex ea familia legi dictatorem vellent, patrem multo potius M. Valerium ſpectatæ virtutis & conſularem virum legiſſent. Creato dictatore primum Romæ, poſtquam præferri ſecures viderunt, magnus plebem metus inceſſit, ut intentiores eſſent ad dicto parendum. neque enim ut in conſulibus, qui pari poteſtate eſſent, alterius auxilium, neque provocatio erat: neque ullum uſquam niſi in cura parendi auxilium. Sabinis etiam, creatus Romæ dictator (eo magis quod propter ſe creatum crediderant) metum incuſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

itaque legatos de pace mittunt: quibus orantibus dictatorem ſenatumque, ut veniam erroris hominibus adoleſcentibus darent; reſponſum, ignoſci adoleſcentibus poſſe, ſenibus non poſſe, qui bella ex bellis ſererent. actum tamen eſt de pace: impetrataq; foret, ſi quod impenſæ factũ in bellũ erat, præſtare Sabini (id enim poſtulatum erat) in animum induxiſſent. Bellum indictum. tacitæ induciæ quietum annum tenuere. Conſules Servius Sulpitius, Manius Tullus nihil dignum memoria actum. T. Æbutius deinde & C. Vetuſius. His conſulibus Fidenæ obſeſſæ, Cruſtumeria capta, Præneſte ab Latinis ad Romanos deſcivit. nec ultra bellum Latinum, gliſcens jam per aliquot annos, dilatum. A. Poſtumius dictator. T. Æbutius magiſter equitum magnis copiis peditum equitumque profecti ad lacum Regillum in agro Tuſculano agmini hoſtium occurrerunt. & quia Tarquinios eſſe in exercitu Latinorum auditum eſt, ſuſtineri ira non potuit, quin extemplo confligerent. Ergo etiam prœlium aliquanto quam cetera gravius atque atrocius fuit. non enim duces ad regendam modo conſilio rem affuere, ſed ſuismetipſis corporibus dimicantes miſcuere certamina. nec quiſquam procerum ferme hac aut illac ex acie ſine vulnere, præter dictatorem Romanum exceſſit. In Poſtumium, prima in acie ſuos adhortantem inſtruentemque, Tarquinius Superbus, quamquam jam ætate & viribus erat gravior, equum infeſtus admiſit: ictuſque ab latere, concurſu ſuorum, receptus in tutum eſt. Et ad alterum cornu Æbutius magiſter equitum in Octavum Mamilium impetum dederat: nec fefellit veniens

Tuſcu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Tuſculanum ducem: contra quem & ille concitat equum. tantaque vis infeſtis venientium haſtis fuit, ut brachium Æbutio trajectum ſit, Mamilio pectus percuſſum. Hunc quidem in ſecundam aciem Latini recepere. Æbutius quum ſaucio brachio tenere telum non poſſet, pugna exceſſit. Latinus dux nihil deterritus vulnere, prœlium ciet: & quia ſuos perculſos videbat, accerſit cohortem exulum Romanorum, cui L. Tarquinii filius præerat. ea quò majore pugnabat ira ob erepta bona, patriamque ademptam, pugnam parumper reſtituit. Referentibus jam pedem ab ea parte Romanis, M. Valerius, Publicolæ frater, conſpicatus ferocem juvenem Tarquinium oſtentantem ſe in prima exulum acie, domeſtica etiam gloria accenſus, ut cujus familiæ decus ejecti reges erant, ejuſdem interfecti forent; ſubdit calcaria equo, & Tarquinium infeſto ſpiculo petit. Tarquinius retro in agmen ſuorum infenſo ceſſit hoſti. Valerium temere invectum in exulum aciem, ex transverſo quidam adortus transfigit: nec quicquam equitis vulnere equo retardato, moribundus Romanus labentibus ſuper corpus armis, ad terram defluxit. Dictator Poſthumius, poſtquam cecidiſſe talem virum, exules ferociter citato agmine invehi, ſuos perculſos cedere, animadvertit; cohorti ſuæ, quam de electa manu præſidii cauſa circa ſe habebat, dat ſignum, ut quem ſuorum fugientem viderint, pro hoſte habeant. ita metu ancipiti verſi à fuga Romani in hoſtem, & reſtituta acies. Cohors dictatoris tum primum prœlium iniit. integris corporibus animiſque, feſſos adorti exules, cædunt. Ibi alia inter proceres coorta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

orta pugna. Imperator Latinus, ubi cohortem exulum à dictatore Romano prope circumventam vidit, ex ſubſidiariis manipulos aliquot in primam aciem ſecum rapit. hos agmine venientes T. Herminius legatus conſpicatus, interque eos inſignem veſte armiſque Mamilium noſcitans, tanto vi majore, quam paulo ante magiſter equitum cum hoſtium duce prœlium iniit, ut & uno ictu transfixum per latus occiderit Mamilium, & ipſe inter ſpoliandum corpus hoſtis veruto percuſſus, quum victor in caſtra eſſet relatus, inter primam curationem exſpiraverit. Tum ad equites dictator advolat, obteſtans, ut feſſo jam pedite, deſcendant ex equis, & pugnam capeſſant. Dicto paruere: deſiliunt ex equis, provolant in primum, & pro anteſignanis parmas objiciunt. Recipit extemplo animum pedeſtris acies. Poſtquam juventutis proceres æquato genere pugnæ ſecum partem periculi ſuſtinentes vidit; tum demum impulſi Latini, perculſaque inclinavit acies. Equitibus admoti equi, ut perſequi hoſtem poſſent. ſecuta & pedeſtris acies. Ibi nihil nec divinæ nec humanæ opis Dictator prætermittens, ædem Caſtori voviſſe fertur: ac pronunciaſſe militi præmia, qui primus, qui ſecundus, caſtra hoſtium intraſſet. tantuſque ardor fuit, ut eodem impetu, quo fuderant hoſtem, Romani caſtra caperent. Hoc modo ad lacum Regillum pugnatum eſt. Dictator & magiſter equitum, triumphantes in urbem rediêre. Triennio deinde nec certa pax nec bellum fuit. Conſules Q. Clœlius & T. Lartius. Inde A. Sempronius & M. Minutius. his conſulibus ædes Saturno dedicata: Saturnalia inſtitutus feſtus dies. A. deinde

Poſtu-

Poſtumius & T. Virginius conſules facti. Hoc demum anno ad Regillum lacum pugnatum, apud quoſdam invenio: A. Poſtumium, quia collega dubiæ fidei fuerit, ſe conſulatu abdicaſſe. dictatorem inde factum. Tanti errores implicant temporum, aliter apud alios ordinatis magiſtratibus, ut nec qui conſules ſecundum quoſdam, nec quid quoque anno actum ſit, in tanta vetuſtate, non rerum modo, ſed etiam auctorum, digerere poſſis. Ap. Claudius deinde & P. Servilius conſules facti. Inſignis hic annus eſt nuncio Tarquinii mortis. Mortuus eſt Cumis, quo ſe poſt fractas opes Latinorum ad Ariſtodemum tyrannum contulerat. Eo nuncio erecti Patres, erecta plebs. ſed Patribus nimis luxurioſa ea fuit lætitia: plebi, cui ad eam diem ſumma ope inſervitum erat, injuriæ à primoribus fieri cœpere. Eodem anno Signia colonia, quam rex Tarquinius deduxerat, ſuppleto numero colonorum, iterum deducta eſt. Romæ tribus una & triginta factæ. Ædes Mercurii dedicata eſt idibus Maiis. Cum Volſcorum gente, Latino bello neque pax, neque bellum fuerat, nam & Volſci comparaverant auxilia, quæ mitterent Latinis, ni maturatum ab dictatore Romano eſſet: & maturavit Romanus, ne prælio uno cum Latino Volſcoque contenderet. Hac ira conſules in Volſcum agrum legiones duxere. Volſcos conſilii pœnam non metuentes, nec opinata res perculit. Armorum immemores, obſides dant trecentos principum à Cora atque Pometia liberos. ita ſine certamine inde abductæ legiones. Nec ita multo poſt Volſcis levatis metu, ſuum rediit ingenium: rurſus occultum parant bellum;

Her-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Hernicis in ſocietatem armorum aſſumptis. Legatos quoq; ad ſolicitandum Latium paſſim dimittunt. Sed recens ad Regillum lacum accepta clades, Latinos ira odioque ejus, quicumque arma ſuaderet, ne ab legatis quidem violandis abſtinuit. Comprehenſos Volſcos Romam duxere. Ibi traditi conſulibus. indicatumque eſt, Volſcos Hernicoſq; parare bellum Romanis. Relata re ad Senatum, adeo fuit gratum patribus, ut & captivorum ſex millia Latinis remitterent: & de fœdere, quod prope in perpetuum negatum fuerat, rem ad novos magiſtratus reiicerent. Enimvero tum Latini gaudere facto, pacis auctores in ingenti gloria eſſe. Coronam auream Iovi donum in Capitolium mittunt. cum legatis donoque, qui captivorum remiſſi ad ſuos fuerant, magna circumfuſa multitudo venit. Pergunt domos eorum apud quem quiſque ſervierant: gratias agunt, liberaliter habiti cultique in calamitate ſua. inde hoſpitia jungunt. Nunquam alias antè publicè privatimq; Latinum nomen Romano imperio conjunctius fuit. Sed & bellum Volſcum imminebat, & civitas ſecum ipſa diſcors inteſtino inter Patres plebemq; flagrabat odio; maxime propter nexos ob æs alienum. Fremebat, ſe foris pro libertate & imperio dimicantes, domi à civibus captos & oppreſſos eſſe: tutioremque in bello quam in pace, inter hoſtes quam inter cives libertatem plebis eſſe. invidiamque eam ſua ſponte gliſcentem, inſignis unius calamitas accendit. Magno natu quidam cum omnium malorum ſuorum inſignibus ſe in forum projecit. obſita erat ſqualore veſtis, fœdior corporis habitus, pallore ac

macie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

macie perempti. Ad hoc promiſſa barba & capilli efferaverant ſpeciem oris. Noſcitabatur tamen in tanta deformitate, & ordines duxiſſe ajebant, aliaque militiæ decora vulgo, miſerantes eum, jactabant. ipſe teſtes honeſtarum aliquot locis pugnarum, cicatrices adverſo pectore oſtentabat. Sciſcitantibus unde ille habitus, unde deformitas, quum circumfuſa turba eſſet prope in concionis modum; *Sabino bello*, ait, *ſe militantem, quia propter populationes agri non fructu modo caruerit, ſed villa incenſa fuerit, direpta omnia, pecora abacta, tributum iniquo ſuo tempore imperatum, æs alienum feciſſe: id cumulatum uſuris, primo ſe agro paterno avitoque exuiſſe, deinde fortunis aliis: poſtremo velut tabem perveniſſe ad corpus. Ductum ſe ab creditore, non in ſervitium, ſed in ergaſtulum & carnificinam eſſe.* Inde oſtentare tergum fœdum recentibus veſtigiis verberum. Ad hæc viſa auditaque, clamor ingens oritur. Non jam foro ſe tumultus continet, ſed paſſim totam urbem pervadit. Nexu vincti, ſolutique ſe undique in publicum proripiunt, implorant Quiritium fidem. Nullo loco deeſt ſeditionis voluntarius comes. multis paſſim agminibus per omnes vias cum clamore in forum curritur. Magno cum periculo ſuo, qui fortè Patrum in foro erant, in eam turbam inciderunt. nec temperatum manibus foret, ni propere conſules, P. Servilius, & Ap. Claudius, ad comprimendam ſeditionem interveniſſent. At in eos multitudo verſa, oſtentare vincula ſua, deformitatemque aliam. Hæc ſe meritos dicere, exprobrantes ſuam quiſque alius alibi militiam. Poſtulare multo minaciter magis quam ſuppliciter, ut ſenatum vocarent:

curiamque ipſi, futuri arbitri moderatoreſque publici conſilii, circumſiſtunt. Pauci admodum Patrum, quos caſus obtulerat, contracti ad conſules: ceteros metus non curia modo, ſed etiam foro arcebat. nec agi quicquam per infrequentiam poterat ſenatus. Tum vero eludi atq; extrahi ſe multitudo putare: & Patrum qui abeſſent, non caſu, non metu, ſed impediendæ rei cauſſa abeſſe, & conſules ipſos tergiverſari: nec dubie ludibrio eſſe miſerias ſuas. Iam prope erat, ut ne conſulum quidem majeſtas coërceret iras hominum. quum, incerti, morando an veniendo plus periculi contraherent, tandem in ſenatum veniunt: frequentiq; tandem curia, non modo inter patres, ſed ne inter conſules quidem ipſos, ſatis conveniebat. Appius vehementis ingenii vir, imperio conſulari rem agendam, cenſebat: uno aut altero arrepto, quieturos alios. Servilius lenibus remediis aptior, concitatos animos flecti, quam frangi putabat quum tutius, tum facilius eſſe. Inter hæc major alius terror. Latini equites cum tumultuoſo advolant nuncio: Volſcos infeſto exercitu ad urbem oppugnandam venire. quæ audita (adeo duas ex una civitate diſcordia fecerat) longe aliter Patres ac plebem affecere. Exultare gaudio plebes; ultores ſuperbiæ Patrum adeſſe dicere Deos. alius alium confirmare, ne nomina darent: cum omnibus potius, quam ſolos perituros. patres militarent, patres arma caperent, ut penes eoſdem pericula belli, penes quos præmia eſſent. At vero curia mœſta ac trepida ancipiti metu, & ab cive, & ab hoſte, Servilium conſulem, cui ingenium magis populare erat, orare, ut tantis circum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ircumventam terroribus expediret Rempu-licam. Tum conſul, miſſo ſenatu, in concio-em prodit. ibi curæ eſſe patribus oſtendit, ut onſulatur plebi. ceterum deliberationi de ma-ima quidem illa, ſed tamen parte civitatis, etum pro univerſa Republ. interveniſſe. nec oſſe, quum hoſtes prope ad portas eſſent, bel-o prævertiſſe quicquam: nec, ſi ſit laxamenti liquid, aut plebi honeſtum eſſe, niſi mercede rius accepta, arma pro patria non cepiſſe: eque patribus ſatis decorum, per metum po-ius, quam poſtmodum voluntate, afflictis ci-ium ſuorum fortunis conſuluiſſe. Concioni einde edicto addidit fidem, quo edixit, *Ne quis ivem Romanum vinctum aut clauſum teneret, uo minus ei nominis edendi apud conſules poteſtas eret. Ne quis militis, donec in caſtris eſſet, bona oſſideret, aut venderet: liberos nepotésve ejus mo-aretur.* Hoc propoſito edicto, & qui aderant exi, profiteri extemplo nomina; & undique x tota urbe proripientium ſe ex privato, quum etinendi jus creditori non eſſet, concurſus in forum, ut ſacramento dicerent, fieri. Magna a manus fuit: neque aliorum magis in Volſco ello virtus atque opera enituit. Conſul copias contra hoſtem educit. parvo dirimente inter-vallo caſtra ponit. Proxima inde nocte Volſci diſcordia Romana freti, ſi qua nocturna tranſ-tio proditiove fieri poſſit, tentant caſtra. Senſere vigiles: excitatus exercitus: ſigno dato concurſum eſt ad arma. Ita fruſtra id inceptum Volſcis fuit. reliquum noctis utrimque quieti datum. Poſtero die prima luce Volſci, foſſis repletis, vallum invadunt. Iamque ab omni parte munimenta vellebantur, quum conſul

quam-

quamquam cuncti undiq; ,& nexi ante omnes, ut ſignum daret, clamabant, experiendi animos militum cauſſa parumper moratus, poſtquam ſatis apparebat ingens ardor, dato tandem aderumpendum ſigno, militem avidum certaminis emittit. Primo ſtatim incurſu pulſi hoſtes: fugientibus, quoad inſequi pedes potuit, terga cæſa: eques uſque ad caſtra pavidos egit. mox, ipſa caſtra legionibus circundatis, quum Volſcos inde etiam pavor expuliſſet, capta direptaque. Poſtero die ad Sueſſam Pometiam, quo confugerant hoſtes, legionibus ductis, intra paucos dies oppidum capitur: captum prædæ datum. inde paulum recreatus egens miles. Conſul cum maxima gloria ſua victorem exercitum Romam reducit. decedentem Romam Ecetranorum Volſcorum legati, rebus ſuis timentes, poſt Pometiam captam, adeunt. His ex Senatuſconſulto data pax, ager ademptus. Confeſtim & Sabini Romanos territavere: tumultus enim fuit verius quam bellum. Nocte in urbe nunciatum eſt, exercitum Sabinum prædabundum ad Antenem amnem perveniſſe. ibi paſſim diripi atq; incendi villas. Miſſus extemplo eo cum omnibus copiis equitum A. Poſtumius, qui dictator bello Latino fuerat. ſecutus conſul Servilius cum delecta peditum manu. Pleroſque palantes eques circumvenit. nec advenienti peditum agmini reſtitit Sabina legio. Feſſi tum itinere tum populatione nocturna, magna pars, in villis repleti cibo vinoque, vix fugæ quod ſatis eſſet virium, habuere. Nocte una audito perfectoque bello Sabino, poſtero die in magna jam ſpe undique partæ pacis, legati Aurunci ſenatum adeunt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

decedatur Volſco agro, bellum indicentes. um legatis ſimul exercitus Auruncorum do- o profectus erat. cujus fama haud procul m ab Aricia viſi, tanto tumultu concivit Ro- anos, ut nec conſuli ordine patres, nec paca- m reſponſum arma inferentibus, arma ipſi pientes dare poſſent. Ariciam infeſto agmi- itur: nec procul inde cum Auruncis ſigna llata: prælioque uno debellatum eſt. Fuſis uruncis, victor tot intra paucos dies bellis, omanus, promiſſa conſulis, fidemque ſena- is exſpectabat: quum Appius & inſita ſuper- a animo, & ut collegæ vanam faceret fidem, uam aſperrime poterat, jus de creditis pecu- is dicere. deinceps & qui ante nexi fuerant, reditoribus tradebantur, & nectebantur alii. uod ubi cui militi inciderat, collegam appel- bat, concurſus ad Servilium fiebat: illius pro- iſſa jactabant, illi exprobrabant ſua quiſque elli merita, cicatriceſq; acceptas. Poſtulabant, t referret ad ſenatum, aut ut auxilio eſſet con- l civibus ſuis, imperator militibus. Movebant onſulem hæc, ſed tergiverſari res cogebat. deo in alteram cauſam non collega ſolum ræceps erat, ſed omnis factio nobilium. ita edium ſe gerendo, nec plebis vitavit odium, ec apud Patres gratiam iniit. Patres mollem onſulem & ambitioſum rati; plebs, fallacem. revique apparuit, æquaſſe eum Appii odium. ertamen conſulibus inciderat, uter dedicaret Mercurii ædem. Senatus à ſe rem ad populum ejecit: utri eorum dedicatio juſſu populi data ſſet, eum præeſſe annonæ, mercatorum col- egium inſtituere, ſolemnia pro pontifice juſſit uſcipere. Populus dedicationem ædis dat

M. Læ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

M. Lætorio primipili centurioni: quod facile appareret, non tam ad honorem ejus, cui curatio altior faſtigio ſuo data eſſet factum, quam ad conſulum ignominiam. Sævire inde utique conſulum alter, Patreſque. ſed plebi creverant animi, & longe alia quam primo inſtituerant via graſſabantur. Deſperato enim conſulum ſenatuſque auxilio, quum in jus duci debitorem vidiſſent, undique convolabant. neque decretum exaudiri conſulis præ ſtrepitu & clamore poterat: neque, quum decreviſſet, quiſquam obtemperabat. Vi agebatur, metuſque omnis & periculum libertatis, quum in conſpectu conſulis ſinguli à pluribus violarentur, in creditores à debitoribus verterat. Super hæc timor inceſſit Sabini belli: delectuque decreto, nemo nomen dedit, furente Appio, & inſectante ambitionem collegæ: qui populari ſilentio rempublicam proderet, & ad id, quod de credita pecunia jus non dixiſſet, adiiceret, ut ne delectum quidem ex ſenatuſconſulto haberet. *non eſſe tamen deſertam omnino rempublicam, neque projectum conſulare imperium. Se unum & ſuæ & patrum majeſtatis vindicem fore.* Quum circumſtaret quotidiana multitudo licentia accenſa, arripi unum inſignem ducem ſeditionum juſſit. Ille, quum à lictoribus jam traheretur, provocavit: nec ceſſiſſet provocationi conſul, quia non dubium erat populi judicium; niſi ægre victa pertinacia foret; conſilio magis & auctoritate principum, quàm populi clamore. adeo ſupererant animi ad ſuſtinendam invidiam. Creſcere inde malum indies, non clamoribus modo apertis, ſed, quod multo pernicioſius erat, ſeceſſione occultiſque colloquiis. Tan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ındem inviſi plebi conſules magiſtratu ab-
ınt. Servilius neutris, Appius Patribus mire
atus. A. Virginius inde, & T. Vetuſius con-
latum ineunt. Tum vero plebs, incerta qua-
 habitura conſules eſſet, cœtus nocturnos,
ars in Eſquilinis, pars in Aventino facere, ne
 foro ſubitis trepidaret conſiliis, & omnia
mere ac fortuito ageret. Eam rem conſules
ti, ut erat, perniciosam, ad Patres deferunt:
d delatam conſulere ordine non licuit. adeo
ımultuoſe excepta eſt clamoribus undique, &
dignatione Patrum, ſi quod imperio conſu-
ri exſequendum eſſet, invidiam ejus conſules
l ſenatum reiicerent. *Profecto ſi eſſent in repu-
ica magiſtratus, nullum futurum fuiſſe Romæ
ſi publicum concilium. Nunc in mille curias,
ncioneſque (quum alia in Eſquiliis, alia in A-
entino fiant concilia) diſperſam & diſſipatam
ſe rempublicam. Vnum Hercule virum (id enim
us eſſe quam conſulem) qualis Appius Claudius
ıerit, momento temporis diſcuſſurum illos cœtus
uiſſe.* Correpti conſules, quum quid ergo ſe
ıcere vellent (nihil enim ſegnius molliuſve,
ıam Patribus placeat, acturos) percunctarent;
ecernunt, ut delectum quam acerrimum ha-
eant. ocio laſcivire plebem. Dimiſſo ſenatu,
nſules in tribunal aſcendunt. citant nomi-
atim juniores. Quum ad nomen nemo re-
onderet, circumfuſa multitudo in concionis
ıodum, negare, *Vltra decipi plebem poſſe. Nun-
uam unum militem habituros, ni præſtaretur fi-
es publica. libertatem unicuique prius reddendam
ſe, quam arma danda; ut pro patria civibuſque,
on pro dominis pugnent.* Conſules quid manda-
um eſſet à ſenatu, videbant: ſed eorum, qui
intra

intra parietes curiæ ferociter loquerentur, neminem adeſſe invidiæ ſuæ participem, & apparebat atrox cum plebe certamen. Prius itaque quam ultima experirentur, ſenatum iterum conſulere placuit. tum vero ad ſellas conſulum propere convolavere minimus quiſque natu Patrum, abdicare conſulatu jubentes, & deponere imperium, ad quod tuendum animus deeſſet. Vtraque re ſatis experta; tum demum conſules: *Ne prædictum negetis, Patres Conſcripti, adeſt ingens ſeditio. Poſtulamus, ut ii qui maxime ignaviam increpant, adſint nobis habentibus delectum. Acerrimi cujuſque arbitrio, quando ita placet, rem agemus.* Redeunt in tribunal, citari nominatim unum ex iis qui in conſpectu erant, dedita opera jubent. Quum ſtaret tacitus, & circa eum aliquot hominum, ne forte violaretur, conſtitiſſet globus, lictorem ad eum conſules mittunt. quo repulſo, tum vero, indignũ facinus eſſe, clamitantes, qui Patrum conſulibus aderant, devolant de tribunali, ut lictori auxilio eſſent. Sed ab lictore nihil aliud quam prehendere prohibito, quum converſus in Patres impetus eſſet, conſulum interceſſu rixa ſedata eſt: in qua tamen ſine lapide, ſine telo plus clamoris atque irarum quam injuriæ fuerat. Senatus tumultuoſe vocatus, tumultuoſius conſulitur, quæſtionem poſtulantibus iis qui pulſati fuerant, decernente ferociſſimo quoque, non ſententiis magis, quam clamore & ſtrepitu. Tandem quum iræ reſediſſent, exprobrantibus conſulibus, nihilo plus ſanitatis in curia, quam in foro eſſe, ordine conſuli cœpit. Tres fuêre ſententiæ. P. Virginius rem non vulgabat: *de iis tantum, qui fidem ſecuti P. Servili*

con-

conſulis, Volſco, Aurunco Sabinoque militaſſent bello, agendum cenſebat. T. Largius, *Non id tempus eſſe, ut merita tantummodo exſolverentur. totam plebem ære alieno demerſam eſſe: nec ſiſti poſſe, ni omnibus conſulatur. quin ſi alia aliorum ſit conditio, accendi magis diſcordiam, quam ſedari.* Ap. Claudius, & natura immitis, & efferatus, hinc plebis odio, illinc Patrum laudibus, *Non miſeriis*, ait, *ſed licentia tantum concitum turbarum: & laſcivire magis plebem, quam ſævire. Id adeo malum ex provocatione natum. quippe minas eſſe conſulum, non imperium; ubi ad eos, qui una peccaverint, provocare liceat. Agedum*, inquit, *dictatorem, à quo provocatio non eſt, creemus. Iam hic, quo nunc omnia ardent, conticeſcet furor. Pulſet tum mihi lictorem, qui ſciet jus de tergo vitaque ſua penes unum illum eſſe, cujus majeſtatem violavit.* Multis, ut erat, horrida & atrox videbatur Appii ſententia: rurſus Virginii Largiiq; exemplo haud ſalubres: utique Largii putabant ſententiam, quæ totam fidem tolleret. medium maximè, & moderatum utroque conſilium Virginii habebatur. Sed factione reſpectuque rerum privatarum, quæ ſemper offecere officientque publicis conſiliis; Appius vicit: ac prope fuit, ut dictator ille idem crearetur. quæ res utique alienaſſet plebem periculoſiſſimo tempore, quum Volſci Æquique & Sabini forte una omnes in armis eſſent. Sed curæ fuit conſulibus & ſenioribus Patrum, ut imperium ſuo vehemens, manſueto permitteretur ingenio. Manium Valerium dictatorem Voleſi filium creant. Plebs etſi adverſus ſe creatum dictatorem videbat, tamen quum provocationem fratris lege haberet, nihil ex ea fami-

lia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lia triſte nec ſuperbum timebat. Edictum deinde à dictatore propoſitum confirmavit animos, Servilii ferè conſulis edicto conveniens. ſed & homini & poteſtati melius rati credi, omiſſo certamine nomina dedêre. Quantus numquam antè exercitus, legiones decem effectæ. ternæ inde datæ conſulibus: quatuor dictator uſus. Nec poterat jam bellum differri. Æqui Latinum agrum invaſerant. oratores Latinorum à Senatu petebant, ut aut mitterent ſubſidium, aut ſeipſos tuendorum finium cauſſa capere arma ſinerent. Tutius viſum eſt, defendi inermes Latinos, quam pati retractare arma. Vetuſius conſul miſſus eſt. is finis populationibus fuit. Ceſſere Æqui campis: locoque magis quam armis freti, ſummis ſe jugis montium tutabantur. Alter conſul in Volſcos profectus, ne & ipſe tereret tempus, vaſtandis maximè agris hoſtem ad conferenda propius caſtra, dimicandumque acie, excivit. Medio inter caſtra campo ante ſuum quiſque vallum infeſtis ſignis conſtitere. multitudine aliquantum Volſci ſuperabant. Itaque effuſi, & contemptim pugnam iniere. Conſul Romanus nec promovit aciem, nec clamorem reddi paſſus, defixis pilis ſtare ſuos juſſit: ubi ad manum veniſſet hoſtis, tum coortos tota vi gladiis rem gerere. Volſci curſu & clamore feſſi, quum ſe velut ſtupentibus metu intuliſſent Romanis, poſtquam impreſſionem ſenſere ex adverſo factam, & ante oculos micare gladios, haud ſecus quam ſi inſidias incidiſſent, turbati vertunt terga: & ne ad fugam quidem ſatis virium fuit, quia curſu in prœlium ierant. Romani contra, quia principio pugnæ quieti ſteterant, vigen-

gentes corporibus facile adepti feſſos; & caſtra impetu ceperunt, & caſtris exutum hoſtem Velitras perſecuti, uno agmine victores cum victis in urbem irrupere. pluſque ibi ſanguinis promiſcua omnium generum cæde; quam in ipſa dimicatione factum. paucis data venia, qui inermes in deditionem venerunt. Dum hæc in Volſcis geruntur, dictator Sabinos, ubi longe plurimum belli fuerat, fundit fugatque, exuitque caſtris. Equitatu immiſſo mediam turbaverat hoſtium aciem, qua, dum ſe cornua latius pandunt, parum apte introrſum ordinibus aciem firmaverant. turbatos pedes invaſit. eodem impetu caſtra capta, debellatumq; eſt. Poſt pugnam ad Regillum lacum non alia illis annis pugna clarior fuit. dictator triumphans urbem invehitur. Super ſolitos honores locus in circo ipſi, poſteriſque ad ſpectaculum datus. ſella in eo loco curulis poſita. Volſcis devictis Veliternus ager ademptus: Velitras coloni ab urbe miſſi & colonia deducta. Cum Æquis poſt aliquanto pugnatum eſt; invito quidem conſule, quia loco iniquo ſubeundum erat ad hoſtes: ſed milites extrahi rem criminantes, ut dictator, priuſquam ipſi redirent in urbem, magiſtratu abiret: irritaque, ſicut ante conſulis, promiſſa ejus caderent, perpulere, ut fortè temere in adverſos montes agmen erigeret. Id male commiſſum, ignavia hoſtium in bonum vertit: qui, priuſquam ad conjectum teli veniretur, obſtupefacti audacia Romanorum, relictis caſtris, quæ munitiſſimis tenuerant locis, in adverſas valles deſiluere. ubi ſatis prædæ & victoria incruenta fuit. Ita trifariam re bello bene geſta, de domeſticarum rerum eventu,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nec Patribus nec plebi cura deceſſerat. tanta quum gratia tum arte præparaverant fœneratores, quæ non modo plebem, ſed ipſum etiam dictatorem fruſtrarentur. Namque Valerius, poſt Vetuſii conſulis reditum, omnium actionum in Senatu primam habuit pro victore populo, retulitque quid de nexis fieri placeret. quæ cum rejecta relatio eſſet, *Non placeo*, inquit, *concordiæ auctor. optabitis Medius fidius propediem, ut mei ſimiles Romana plebs patronos habeat. Quod ad me attinet, neque fruſtrabor ultra cives meos, neque ipſe fruſtra dictator ero. Diſcordiæ inteſtinæ, bellum externum, fecere, ut hoc magiſtratu egeret Reſpublica. Pax foris parta eſt, domi impeditur. privatus potius quam dictator ſeditioni interero.* ita curia egreſſus, dictatura ſe abdicavit. Apparuit cauſſa plebi, ſuam vicem indignantem magiſtratu abiſſe. itaque, velut perſoluta fide, quoniam per eum non ſtetiſſet quin præſtaretur, decedentem domum cum favore ac laudibus proſecuti ſunt. Timor inde Patres inceſſit, ne ſi dimiſſus exercitus foret, rurſus cœtus occulti conjurationeſque fierent. itaque quamquam per dictatorem delectus habitus eſſet, tamen, quia in conſulum verba juraſſent, ſacramento teneri militem rati, per cauſſam renovati ab Æquis belli, educi ex urbe legiones juſſere. quo facto maturata eſt ſeditio. Et primo agitatum dicitur de conſulum cæde, ut ſolverentur ſacramento: doctos deinde nullam ſcelere religionem exolvi, Sicinio quodam auctore injuſſu conſulum in Sacrum montem ſeceſſiſſe, trans Anienem amnem, tria ab urbe millia paſſuum. ea frequentior fama eſt, quam, cujus Piſo auctor eſt, in Aventinum ſeceſſio-

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nem factam eſſe. Ibi, ſine ullo duce, vallo foſſaque communitis caſtris, quieti, rem nullam niſi neceſſariam ad victum ſumendo, per aliquot dies neque laceſſiti, neque laceſſentes ſeſe tenuere. Pavor ingens in urbe, metuque mutuo ſuſpenſa erant omnia. Timere relicta ab ſuis plebes violentiam Patrum, timere Patres reſidem in urbe plebem, incerti, manere eam an abire mallent, quamdiu autem tranquillam, quæ ſeceſſerit, multitudinem fore? quid futurum deinde, ſi quod externum interim bellum exiſtat? nullam profecto, niſi in concordia civium, ſpem reliquam ducere. eam per æqua, per iniqua, reconciliandam civitati eſſe. Placuit igitur oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum, & quod inde oriundus erat, plebi carum. Is intromiſſus in caſtra, priſco illo dicendi & horrido modo, nihil aliud, quam hoc narraſſe fertur: *Tempore, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum conſentiebant, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerat, indignatas reliquas partes, ſua cura, ſuo labore ac miniſterio ventri omnia quæri: ventrem in medio quietum, nihil aliud, quam datis voluptatibus frui. Conſpiraſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. hac ira dum ventrem fame domare vellent, ipſa unà membra, totumque corpus, ad extremam tabem veniſſe. Inde apparuiſſe, ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe: nec magis ali quam alere eum; reddentem in omnes corporis partes hunc, quo vivimus vigemuſque, diviſum pariter in venas maturum confecto cibo, ſanguinem.* Comparando hinc quam inteſtina corporis ſeditio ſimilis eſſet iræ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

plebis in Patres, flexiſſe mentes hominum. Agi deinde de concordia cœptum, conceſſumque in conditiones, ut plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxiliatio adverſus conſules eſſet. neve cui Patrum capere eum magiſtratum liceret. Ita tribuni plebeii creati duo, C. Licinius, & L. Albinus. hi tres collegas ſibi creaverunt. in his Sicinium fuiſſe ſeditionis auctorem. de duobus qui fuerint, minus convenit. Sunt qui duos tantum in ſacro monte creatos tribunos eſſe dicant, ibique ſacratam legem latam. Per ſeceſſionem plebis Sp. Caſſius, & Poſtumus Cominius conſulatum inierunt: his conſulibus cum Latinis populis ictum fœdus. ad id feriendum conſul alter Romæ manſit, alter ad Volſcum bellum miſſus, Antiates Volſcos fundit fugatque: compulſos in oppidum Longulam perſecutus, mœnibus potitur. inde Poluſcam, item Volſcorum, cepit: tum magna vi adortus eſt Coriolos. Erat tum in caſtris inter primores juvenum C. Marcius, adoleſcens, & conſilio & manu promptus, cui cognomē poſtea Coriolano fuit. Quum ſubito exercitum Romanum Coriolos obſidentem, atque in oppidanos, quos intus clauſos habebat, intentum, ſine ullo metu extrinſecus imminentis belli, Volſcæ legiones profectæ ab Antio invaſiſſent, eodemque tempore ex oppido erupiſſent hoſtes; fortè in ſtatione Marcius fuit. Is cum delecta militum manu, non modo impetum erumpentium retudit, ſed per patentem portam ferox irrupit: cædeque in proxima urbis facta, ignem temerè arreptum, imminentibus muro ædificiis injecit. Clamor inde oppidanorum miſtus muliebri puerilique plo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ploratu ad terrorem, ut ſolet, primo ortu, & Romanis auxit animum, & turbavit Volſcos: utpote capta urbe, cui ad ferendam opem venerant. Ita fuſi Volſci Antiates, Corioli oppidum captum. tantumque ſua laude obſtitit famæ conſulis Marcius, ut, niſi fœdus cum Latinis, columna ænea inſculptum monumento eſſet, ab Sp. Caſſio uno, quia collega abfuerat, ictum; Poſtumum Cominium bellum geſſiſſe cum Volſcis, memoria ceſſiſſet. Eodem anno Agrippa Menenius moritur; vir omni vita pariter Patribus ac plebi carus: poſt ſeceſſionem carior plebi factus. Huic interpreti arbitroque concordiæ civium, legato Patrum ad plebem, reductori plebis Romæ in urbem, ſumptus funeri defuit. extulit eum plebs ſextantibus collatis in capita. Conſules deinde T. Geganius, P. Minucius facti. Eo anno, quum & foris quieta omnia bella eſſent, & domi ſanata diſcordia, aliud multo gravius malum civitatem invaſit. caritas primum annonæ, ex incultis per ſeceſſionem plebis agris: fames deinde, qualis clauſis ſolet. ventumque ad interitum ſervitiorum utique & plebis eſſet, ni conſules providiſſent, dimiſſis paſſim ad frumentum coëmendum, non in Etruriam modo dextris ab Hoſtia littoribus, lævoque per Volſcos mari uſque ad Cumas, ſed quæſitum in Sicilia quoque. adeo finitimorum odia longinquis coëgerant indigere auxiliis. Frumentum Cumis quum coëmptum eſſet, naves, pro bonis Tarquiniorum, ab Ariſtodemo tyranno, qui hæres erat, retentæ ſunt. in Volſcis Pomptinoque ne emi quidem potuit: periculum quoque ab impetu hominum ipſis frumentatoribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

toribus fuit. Ex Etruſcis frumentum Tiberi venit: eo ſuſtentata eſt plebs. Incommodo bello in tam arctis commeatibus vexati forent, ni Volſcos jam moventes arma, peſtilentia ingens invaſiſſet. ea clade conterritis hoſtium animis, ut etiam ubi ea remiſiſſet, terrore aliquo tenerentur, & Velitris auxere numerum colonorum Romani, & Norbæ in montes novam coloniam, quæ arx in Pomptino eſſet, miſerunt. M. Minucio deinde, & A. Sempronio conſulibus, magna vis frumenti ex Sicilia advecta: agitatumque in Senatu, quanti plebi daretur. Multi veniſſe tempus premendæ plebis putabant, recuperandique jura, quæ extorta ſeceſſione ac vi patribus eſſent: in primis Marcius Coriolanus, hoſtis tribunitiæ poteſtatis. *Si annonam*, inquit, *veterem volunt, jus priſtinum reddant Patribus. Cur ego plebeios magiſtratus, cur Sicinium potentem pollentemque video, ſub jugum miſſus, tamquam à latronibus redemptus. Egone has indignitates diutius patiar, quam neceſſe eſt? Tarquinium regem qui non tulerim, Sicinium feram? Secedat nunc, avocet plebem, patet via in Sacrum montem, alioſque colles. Rapiant frumenta ex agris noſtris, quemadmodum tertio anno rapuere. Fruantur, utantur annona, quam furore ſuo fecere. Audeo dicere, hoc malo domitos ipſos potius cultores agrorum fore, quam ut armati per ſeceſſionem coli prohibeant.* Haud tam facile dictu eſt, faciendum ne fuerit, quam potuiſſe arbitror fieri, ut conditionibus laxandi annonam, & tribunitiam poteſtatem, & omnia invitis jura impoſita Patres demerent ſibi. Et Senatui nimis atrox viſa ſententia eſt, & ira plebem prope armavit. *Fame jam ſe ſicut*

hoſtes

hoſtes peti, cibo victuque fraudari: peregrinum frumentum, quæ ſola alimenta ex inſperato fortuna dederit, ab ore rapi, niſi C. Marcio vincti dedantur tribuni, niſi de tergo plebis Romanæ ſatis fiat. Eum ſibi carnificem novum exortum, qui aut mori, aut ſervire jubeat. In exeuntem è curia impetus factus eſſet, ni peropportune Tribuni diem dixiſſent. Ibi ira eſt ſuppreſſa. ſe judicem quiſque, ſe dominum vitæ neciſque inimici factum videbat. Contemptim primo Marcius audiebat minas tribunitias: auxilii, non pœnæ jus datum illi poteſtati: plebiſque, non patrum tribunos eſſe. ſed adeo coorta erat infenſa plebs, ut unius pœna defungendum eſſet patribus. Reſtiterunt tamen adverſa invidia, uſique ſunt, qua ſuis quiſque, qua totius ordinis viribus. Ac primo tentata res eſt, ſi diſpoſitis clientibus abſterrendo ſingulos à coitionibus, conciliiſque, diſiicere rem poſſent. Vniverſi deinde proceſſere (quicquid erat Patrum, reos diceres) precibus plebem expoſcentes: unum ſibi civem, unum Senatorem, ſi innocentem abſolvere nollent, pro nocente donarent. Ipſe quum die dicta non adeſſet, perſeveratum in ira eſt. Damnatus abſens in Volſcos exulatum abiit, minitans patriæ, hoſtileſque jam tum ſpiritus gerens. Venientem Volſci benigne excepere. benignius indies colebant: quo major ira in ſuos eminebat, crebræque nunc querelæ, nunc minæ percipiebantur. Hoſpitio utebatur Attii Tulli. Longe is tum princeps Volſci nominis erat, Romaniſque ſemper infeſtus. ita quum alterum vetus odium, alterum ira recens ſtimularet, conſilia conferunt de Romano bello. Haud facile credebant, plebem ſuam impelli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

poſſe, ut toties infeliciter tentata arma caperent. Multis ſæpe bellis, peſtilentia poſtremo amiſſa juventute, fractos ſpiritus eſſe, arte agendum in exoleto jam vetuſtate odio, ut recenti aliqua ira exacerbarentur animi. Ludi forte ex inſtauratione magni Romæ parabantur. inſtaurandis hæc cauſſa fuerat ludis. Manè ſervum quidam paterfamiliæ, nondum commiſſo ſpectaculo, ſub furca cæſum medio egerat circo. cœpti inde ludi, velut ea res nihil ad religionem pertinuiſſet. Haud ita multo poſt, Tib. Atinio, de plebe homini, ſomnium fuit. Viſus Iupiter dicere, Sibi ludis præſultatorem diſplicuiſſe: niſi magnifice inſtaurarentur hi ludi, periculum urbi fore. iret, ea conſulibus nunciaret. Quanquam haud ſane liber erat religione animus; verecundia tamen majeſtatis magiſtratuum timorem vicit, ne in ore hominum pro ludibrio abiret. Magno illi ea cunctatio ſtetit. filium namque intra paucos dies amiſit. cujus repentinæ cladis, ne cauſa dubia eſſet, ægro animi eadem illa in ſomnis obverſata ſpecies, viſa eſt rogitare, Satin' magnam ſpreti numinis haberet mercedem? majorem inſtare, ni eat propere ac nunciet conſulibus. Iam præſentior res erat: cunctantem tamen, ac prolatantem, ingens vis morbi adorta eſt, debilitate ſubita. Tum enimvero Deorum ira admonuit. feſſus igitur malis præteritis inſtantibuſque, conſilio propinquorum adhibito, quum viſa atque audita, & obverſatum toties ſomno Iovem minas iraſque cœleſtes repræſentatas caſibus ſuis expoſuiſſet; conſenſu inde haud dubio omnium qui aderant, in fo-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

rum ad conſules lectica defertur. inde in curiam juſſu conſulum delatus, eadem illa quum Patribus ingenti omnium admiratione enarraſſet; ecce aliud miraculum: qui captus omnibus membris delatus in curiam eſſet, eum functum officio pedibus ſuis domum rediiſſe, traditum memoriæ eſt. Ludi quam ampliſſimi ut fierent, ſenatus decernit. Ad eos ludos, auctore Attio Tullo, vis magna Volſcorum venit. Priuſquam committerentur ludi, Tullus, ut domi compoſitum cum Marcio fuerat, ad conſules venit. dicit eſſe, quæ ſecreto agere de Republica velit. Arbitris remotis, *Invitus*, inquit, *quod ſequius ſit, de meis civibus loquor. Non tamen admiſſum quicquam ab iis, criminatum venio, ſed cautum, ne admittant. Nimio plus quam velim, noſtrorum ingenia ſunt mobilia. Multis id cladibus ſenſimus. Quippe qui non noſtro merito, ſed veſtra patientia incolumes ſimus. Magna hic nunc Volſcorum multitudo eſt. ludi ſunt. ſpectaculo intenta civitas erit. Memini quid per eandem occaſionem ab Sabinorum juventute in hac urbe commiſſum ſit. horret animus, ne quid inconſultè ac temere fiat. Hæc, noſtra veſtraque cauſſa, prius dicenda vobis, conſules, ratus ſum. Quod ad me attinet, extemplo hinc domum abire in animo eſt, ne cujus facti dictive contagione præſens violer.* Hæc locutus, abiit. Conſules quum ad Patres rem dubiam ſub auctore certo detuliſſent, auctor magis, ut fit, quam res ad præcavendum vel ex ſupervacuo movit. factoq; ſenatuſconſulto, ut urbem excederent Volſci, præcones dimittuntur, qui omnes eos proficiſci ante noctem juberent. Ingens pavor primo diſcurrentes ad ſuas res tollendas in hoſpitia perculit. Proficiſcenti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

bus deinde indignatio oborta : Se, ut conſceleratos contaminatoſque, ab ludis, feſtis diebus, cœtu quodammodo hominum Deorumque, abactos eſſe. Quum prope continuato agmine irent, prægreſſus Tullus ad caput Ferentinum, ut quiſque veniret, primores eorum excipiens, quærendo, indignandoque, & eos ipſos ſedulo audientes ſecunda iræ verba, & per eos multitudinem aliam in ſubjectum viæ campum deduxit. Ibi in concionis modum orationē exorſus, *Veteres populi Romani injurias, cladeſq; gentis Volſcorum, ut omnia*, inquit, *oblitiviſcamini alia, hodiernam hanc contumeliam, quo tandem animo fertis, qui per noſtrã ignominiam ludos commiſère? An non ſenſiſtis triumphatum hodie de vobis eſſe? Vos omnibus civibus, peregrinis, tot finitimis populis, ſpectaculo abeuntes fuiſſe? Veſtras conjuges, veſtros liberos traductos per ora hominum? Quid eos, qui audivere vocem præconis? quid, qui vos videre abeuntes? quid eos, qui huic ignominioſo agmini fuere obvii, exiſtimaſſe putatis? niſi aliquod profecto nefas eſſe, quo, ſi interſimus ſpectaculo, violaturi ſimus ludos, piaculumque merituri. ideo nos ab ſede piorum, cœtu, concilioque abigi. Quid, deinde, illud non ſuccurrit, vivere nos, quod maturavimus proficiſci? Si hæc profectio, & non fuga eſt: & hanc urbem vos non hoſtium ducitis, ubi ſi unum diem morati eſſetis, moriendum omnibus fuit? Bellum vobis indictum eſt: magno eorum malo, qui indixere, ſi viri eſtis.* Ita & ſua ſponte irarum pleni, & incitati, domos inde digreſſi ſunt, inſtigandoque ſuos quiſq; populos effecère, ut omne Volſcum nomen deficeret. Imperatores ad id bellum de omnium populorum ſententia lecti Attius Tullus, & C. Marcius exul Romanus, in quo aliquanto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quanto plus ſpei repoſitum. Quam ſpem nequaquam fefellit:ut facile appareret, ducibus validiorem,quam exercitu remRomanam eſſe. Circeios profectus, primum colonos, inde Romanos expulit : liberamque eam urbem Volſcis tradidit. Inde in Latinam viam tranſverſis tramitibus tranſgreſſus, Satricum,Longulam,Poluſcam,Coriolos,novella hæc Romanis oppida ademit. Inde Lavinium recepit : tunc deinceps Corbionem, Vitelliam, Trebiam, Labicos , Pedum cepit.Poſtremum,ad urbem à Pedo ducit: & ad foſſas Cluilias quinque ab urbe millia paſſuum caſtris poſitis,populatur inde agrum Romanum : cuſtodibus inter populatores miſſis, qui patritiorum agros intactos ſervarent. ſive infenſus plebi magis, ſive ut diſcordia inde inter Patres plebemque oriretur. Quæ profecto orta eſſet, adeò tribuni jam ferocem per ſe plebem criminando in primores civitatis inſtigabant. ſed externus timor maximum concordiæ vinculum, quamvis ſuſpectos, infenſoſque inter ſe jungebat animos.Id modo non conveniebat; quod ſenatus conſuleſque , nuſquam alibi ſpem , quam in armis ponebant : plebes omnia quam bellum malebat. Sp.Nautius jam, & Sext. Furius conſules erant. Eos recenſentes legiones, præſidia per muros, aliaque in quibus ſtationes vigiliaſque eſſe placuerat , loca diſtribuentes , multitudo ingens pacem poſcentium primum ſeditioſo clamore conterruit . deinde vocare ſenatum , referre de legatis ad C. Marcium mittendis coëgit. Acceperunt relationem Patres; poſtquam apparuit labare plebis animos. miſſique de pace ad Marcium oratores, atrox reſponſum retulerunt : *Si Volſcis ager red-*

deretur,

deretur, poſſe agi de pace: ſi præda belli per ocium frui velint, memorem ſe & civium injuriæ, & hoſpitum beneficii, adniſurum, ut appareat, exilio ſibi irritatos non fractos animos eſſe. Iterum deinde iidem miſſi, non recipiuntur in caſtra. Sacerdotes quoque ſuis inſignibus velatos iſſe ſupplices ad caſtra hoſtium, traditum eſt, nihilo magis quam legatos flexiſſe animum. Tum matronæ ad Veturiam matrem Coriolani, Volumniamque uxorem frequentes coëunt. id publicum conſilium; an muliebris timor fuerit, parum invenio. Pervicere certe, ut & Veturia magno natu mulier, & Volumnia, duos parvos ex Marcio ferens filios ſecum, in caſtra hoſtium irent: & quam armis viri defendere urbem non poſſent, mulieres precibus lacrimiſque defenderent. Vbi ad caſtra ventum eſt, nunciatumque Coriolano, adeſſe ingens mulierum agmen; primò, ut qui nec publica majeſtate in legatis, nec in ſacerdotibus, tanta offuſa oculis animoque religione, motus eſſet; multo obſtinatior adverſus lacrimas muliebres erat. Dein familiarium quidam qui inſignem mœſtitia inter cæteras cognoverat Veturiam, inter nurum nepoteſque ſtantem; *Niſi me fruſtrantur,* inquit, *oculi, mater tibi conjunxque & liberi adſunt.* Coriolanus prope ut amens, conſternatus, ab ſede ſua quum ferret matri obviæ complexum; mulier in iram ex precibus verſa, *Sine priuſquam complexum accipio, ſciam,* inquit, *ad hoſtem, an ad filium venerim: captiva materve in caſtris tuis ſim. In hoc me longa vita, & infelix ſenecta traxit, ut exulem te, deinde hoſtem viderem? Potuiſti populari hanc terram, quæ te genuit atque aluit? Non tibi, quamvis infeſto animo & minaci per-*

perveneras, ingredienti fines, ira cecidit? non quum in conſpectu Roma fuit, ſuccurrit, intra illa mœnia domus ac penates mei ſunt, mater, conjunx liberique? Ergo ego niſi peperiſſem, Roma non oppugnaretur. niſi filium haberem, libera in libera patria mortua eſſem. Sed ego nihil jam pati, nec tibi turpius quam mihi miſerius poſſum: nec ut ſim miſerrima, diu futura ſum. De his videris: quos ſi pergis, aut immatura mors, aut longa ſervitus manet. Vxor deinde ac liberi amplexi. Fletuſque ab omni turba mulierum ortus, & comploratio ſui patriæque, fregêre tandem virum. complexus inde ſuos, dimittit: ipſe retro ab urbe caſtra movit. Abductis deinde legionibus ex agro Romano, invidia rei oppreſſum periſſe tradunt; alii alio leto. apud Fabium longe antiquiſſimum auctorem, uſque ad ſenectutem vixiſſe eundem invenio. Refert certe hanc ſæpe eum exacta ætate uſurpaſſe vocem, Multo miſerius ſeni exilium eſſe. Non inviderunt laudes ſuas mulieribus viri Romani. adeò ſine obtrectatione gloriæ alienæ vivebatur. Monumento quoque quod eſſet, templum Fortunæ muliebri ædificatum dedicatumque eſt. Rediêre deinde Volſci adjunctis Æquis in agrum Romanum. ſed Æqui Accium Tullium haud ultra tulere ducem. Hinc ex certamine, Volſci Æquine imperatorem conjuncto exercitui darent, ſeditio, deinde atrox prœlium ortum. Ibi fortuna populi Romani duos hoſtium exercitus, haud minus pernicioſo quam pertinaci certamine confecit. Conſules T. Sicinius, & C. Aquilius. Sicinio Volſci, Aquilio Hernici (nam ii quoque in armis erant) provincia evenit. Eo anno Hernici devicti: cum

Volſcis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Volſcis æquo Marte diſceſſum eſt. Sp. Caſſius, deinde & Proculus Virginius conſules facti. cum Hernicis fœdus ictum, agri partes duæ ademptæ. inde dimidium Latinis, dimidium plebi diviſurus conſul Caſſius erat. Adjiciebat huic muneri agri aliquantum, quem publicum poſſideri à privatis criminabatur. Id multos quidem Patrum, ipſos poſſeſſores, periculo rerum ſuarum terrebat. ſed & publica Patribus ſolicitudo inerat; largitione conſulem periculoſas libertati opes ſtruere. Tum primum lex agraria promulgata eſt: nunquam deinde uſq; ad hanc memoriam ſine maximis motibus rerum agitata. Conſul alter largitioni reſiſtebat, auctoribus Patribus, nec omni plebe adverſante. quæ primò cœperat faſtidire, munus vulgatum à civibus iſſe in ſocios: ſæpè deinde & Virginium conſulem in concionibus, velut vaticinantem, audiebat, *Peſtilens collegæ munus eſſe. Agros illos ſervitutem iis qui acceperint laturos. regno viam fieri. Quid ita enim aſſumi ſocios, & nomen Latinum? Quid attinuiſſe, Hernicis paulo ante hoſtibus capti agri tertiam partem reddi, niſi ut hæ gentes pro Coriolano duce Caßium habeant?* Popularis jam eſſe diſſuaſor, & interceſſor legis agrariæ cœperat: uterque deinde conſul certatim plebi indulgere. Virginius dicere, paſſurum ſe aſſignari agros, dum ne cui, niſi civi Romano, aſſignentur: Caſſius, quia in agraria largitione ambitioſus in ſocios, eoque civibus vilior erat; ut alio munere ſibi reconciliaret civium animos, jubere pro Siculo frumento pecuniam acceptam retribui populo. Id verò haud ſecus, quam præſentem mercedem regni aſpernata plebs, adeo propter ſuſpicionem inſitam

ſitam regni, velut abundarent omnia, munera ejus in animis hominum reſpuebantur. Quem, ubi primum magiſtratu abiit, damnatum necatumque conſtat. Sunt qui patrem auctorem ejus ſupplicii ferant. Eum cognita domi cauſſa verberaſſe ac necaſſe, peculiumque filii Cereri conſecraviſſe. ſignum inde factum eſſe, & inſcriptum, EX CASSIA FAMILIA DATVM. Invenio apud quoſdam, idque propius fidem eſt, à quæſtoribus Cæſone Fabio, & L. Valerio, diem dictam perduellionis: damnatumque populi judicio: dirutas publicè ædes. ea eſt area ante Telluris ædem. Cæterum ſive illud domeſticum, ſive publicum fuit judicium, damnatur Ser. Cornelio, Q. Fabio conſulibus. Haud diuturna ira populi in Caſſium fuit. Dulcedo agrarię legis ipſa per ſe dempto auctore ſubibat animos. accenſaq; ea cupiditas eſt, malignitate Patrum, qui, devictis eo anno Volſcis Æquiſque, militem præda fraudavêre. quicquid captum ex hoſtibus eſt, vendidit Fabius conſul, ac redegit in publicum. Inviſum erat Fabium nomen plebi, propter noviſſimum conſulem: tenuêre tamen Patres, ut cum L. Æmilio Cæſo Fabius conſul crearetur. Eo infeſtior facta plebes, ſeditione domeſtica bellum externum excivit: bello deinde civiles diſcordiæ intermiſſæ. uno animo Patres ac plebs rebellantes Volſcos & Æquos, duce Æmilio, proſpera pugna vicêre. Plus tamen hoſtium fuga quam prœlium abſumpſit: adeo pertinaciter fuſos inſecuti ſunt equites. Caſtoris ędes eodem anno Idibus Quintilibus dedicata eſt. vota erat Latino bello, Poſtumio dictatore. filius ejus duumvir ad id ipſum creatus dedicavit. Solicitati & eo anno

ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſunt dulcedine agrariæ legis animi plebis. Tribuni plebis popularem poteſtatem lege populari celebrabant. Patres ſatis ſuperque gratuiti furoris in multitudine credentes eſſe, largitiones temeritatiſq; invitamenta horrebant. acerrimi Patribus duces ad reſiſtendum conſules fuere. Ea igitur pars Reipublicæ vicit. nec in præſens modo, ſed in venientem etiam annum M. Fabium Cæſonis fratrem, & magis inviſum alterum plebi accuſatione Sp. Caſſii, L. Valerium conſulem dedit. Certatum eo quoque anno cum tribunis eſt. vana lex, vanique legis auctores, jactando irritum munus, facti. Fabium inde nomen ingens poſt tres continuos conſulatus, unoque velut tenore omnes expertos tribunitiis certaminibus, habitum. itaque ut bene locatus manſit in ea familia aliquandiu honos. Bellum inde Veiens initum: & Volſci rebellarunt. ſed ad bella externa propè ſupererant vires: abutebantur iis inter ſemetipſos certando. Acceſsêre ad ægras jam omnium gentes prodigia cœleſtia, propè quotidianas in urbe agriſque oſtentantia minas. motique ira numinis, cauſſam nullam aliam vates canebant, publicè privatimque nunc extis, nunc per aves conſulti, quam haud ritè ſacra fieri. qui terrores tamen eò evaſere, ut Oppia virgo Veſtalis damnata inceſti pœnas dederit. Q. Fabius inde, & C. Iulius conſules facti. Eo anno non ſegnior diſcordia domi, & bellum foris atrocius fuit. Ab Æquis arma ſumpta. Veientes agrum quoque Romanorum populantes inierunt. quorum bellorum creſcente cura, Cæſo Fabius, & Sp. Furius conſules fiunt. Ortonam Latinam urbem Æqui oppugnabant. Veientes pleni jam popula-

opulationum Romam ipſam ſe oppugnatu-
os minitabantur. Qui terrores,quum compe-
ere deberent, auxêre inſuper animos plebis:
dibatq; non ſua ſponte plebi mos detractan-
i militiam. ſed Sp. Licinius tribunus plebis,
eniſſe tempus ratus, per ultimam neceſſita-
em legis agrariæ Patribus injungendæ, ſuſce-
erat rem militarem impediendam. Cæterum
ota invidia tribunitiæ poteſtatis verſa in au-
torem eſt, nec in eum conſules acrius, quam
pſius ejus collegæ coorti ſunt. auxilioque eo-
um delectum conſules habent. Ad duo ſimul
ella exercitus ſcribitur. ducendus Fabio in
Veientes, in Æquos Furio datur. Et in Æquis
quidem nihil dignum memoria geſtum eſt. Fa-
bio aliquanto plus negotii cum civibus, quam
cum hoſtibus fuit. unus ille vir ipſe conſul rem-
publicam ſuſtinuit, quam exercitus odio con-
ſulis, quantum in ſe fuit, prodebat. Nam quum
conſul præter cæteras imperatorias artes, quas
parando gerendoque bello edidit plurimas, ita
inſtruxiſſet aciem, ut ſolo equitatu emiſſo ex-
ercitum hoſtium funderet, inſequi fuſos pedes
noluit. nec illos, & ſi non adhortatio inviſi du-
cis, ſuum ſaltem flagitium, & publicum in præ-
ſentia dedecus, poſtmodo periculum, ſi ani-
mus hoſti rediſſet, cogere potuit gradum ac-
celerare; aut, ſi aliud nihil, inſtare inſtructos.
Injuſſu ſigna referunt, mœſtique (crederes vi-
ctos) execrantes nunc imperatorem, nunc na-
vatam ab equite operam, redeunt in caſtra.
Nec huic tam peſtilenti exemplo remedia ulla
ab imperatore quæſita ſunt. adeo excellenti-
bus ingeniis citius defuerit ars, qua civem re-
gant, quam qua hoſtem ſuperent. Conſul Ro-

mam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mam rediit, non tam belli gloria aucta, quam irritato exacerbatoque in ſe militum odio. Obtinuere tamen Patres, ut in Fabia gente conſulatus maneret. M. Fabium conſulem creant: Fabio collega Cn. Manlius datur. Et hic annus tribunum auctorem legis agrariæ habuit. Tib. Pontificius fuit. is eandem viam, velut proceſſiſſet Sp. Licinio, ingreſſus, delectum pauliſper impediit. Perturbatis iterum Patribus, Appius Claudius *Victam tribunitiam poteſtatem* dicere *priore anno; in præſentia re ipſa, exemplo in perpetuum. quando inventum ſit, ſuis ipſam viribus diſſolvi. Neque enim unquam defuturum, qui ex collega victoriam ſibi & gratiam melioris partis bono publico velit quæſitam. Et plures, ſi pluribus opus ſit, tribunos, ad auxilium conſulum paratos fore: & unum vel adverſus omnes ſatis eſſe. Darent modo & conſules & primores Patrum operam, ut ſi minus omnes, aliquos tamen ex tribunis Reipublicæ ac ſenatui conciliarent.* Præceptis Appii moniti Patres, & univerſi comiter ac benigne tribunos appellare: & conſulares, ut cuique eorum privatim aliquid juris adverſus ſingulos erat, partim gratia, partim auctoritate obtinuere, ut tribunitiæ poteſtatis vires ſalubres vellent Reipublicæ eſſe. quatuorque tribunorum adverſus unum moratorem publici commodi auxilio delectum conſules habent. Inde ad Veiens bellum profecti, quo undique ex Etruria auxilia convenerant, non tam Veientium gratia concitata: quam quod in ſpem ventum erat, diſcordia inteſtina diſſolvi rem Romanam poſſe. Principeſque in omnium Etruriæ populorum conciliis fremebant, *Æternas opes eſſe Romanas, niſi inter ſemetipſos ſeditionibus ſæviant. id unum*

veno-

norum, eam labem civitatibus opulentis reper-m, ut magna imperia mortalia eſſent. Diu ſu-ntatum id malum, partim Patrum conciliis, par-m patientia plebis, jam ad extrema veniſſe. Duas vitates ex una factas: ſuos cuique parti magiſtra-s, ſuas leges eſſe. Primùm in delectibus ſævire ſo-os, eoſdem in bello tamen paruiſſe ducibus. quali-nque urbis ſtatu, manente diſciplina militari, ſti potuiſſe: jam non parendi magiſtratibus mo-em, in caſtra quoque Romanum militem ſequi. roximo bello in ipſa acie, in ipſo certamine, con-nſu exercitus traditam ultro victoriam victis Æ-uis: ſigna deſerta, imperatorem in acie relictum, njuſſu in caſtra reditum. Profecto, ſi inſtetur, ſuo ilite vinci Romam poſſe. Nihil aliud opus eſſe, uam indici oſtendique bellum. cætera ſua ſponte ata & Deos geſturos. Hæc ſpes Etruſcos armave-ant; multis invicem caſibus victos victoreſ-que. Conſules quoque Romani, nihil præterea aliud quam ſuas vires, ſua arma horrebant: memoria peſſimi proximo bello exempli terre-bantur, ne rem committerent eo, ubi duæ ſi-mul acies timendæ eſſent. Itaque caſtris ſe te-nebant, tam ancipiti periculo averſi. diem tempuſque forſitan ipſum leniturum iras, ſani-tatemque animis allaturum. Veiens hoſtis Etru-ſcique eo magis præpropere agere. laceſſere ad pugnam: primo obequitando caſtris provo-candoque: poſtremo, ut nihil movebant, qua conſules ipſos, qua exercitum increpando, *Si-mulationem inteſtinæ diſcordiæ, remedium timoris inventum: & conſules magis non confidere, quam non credere ſuis militibus. Novum ſeditionis genus, ſilentium ociumque inter armatos.* ad hæc in no-vitatem generis originiſque, qua falſa, qua vera

jacere.

jacere. Hæc quum ſub ipſo vallo portiſque ſtreperent, haud ægre conſules pati. ac imperitæ multitudini nunc indignatio nunc pudor pectora verſare, & ab inteſtinis avertere malis: nolle inultos hoſtes, nolle ſucceſſum, non Patribus, non conſulibus externa & domeſtica odia certare in animis. Tandem ſuperant externa, adeo ſuperbe inſolenterque hoſtis eludebat. frequentes in prætorium conveniunt, poſcunt pugnam, poſtulant ut ſignum detur. Conſules velut deliberabundi capita conferūt, diu colloquuntur. pugnare cupiebant, ſed retro revocanda & abdenda cupiditas erat, ut adverſando remorandoque incitato ſemel militi adderent impetum. Redditur reſponſum, immaturam rem agi, nondum tempus pugnæ eſſe: caſtris ſe tenerent. Edicunt inde, ut abſtineant pugna. ſi quis injuſſu pugnaverit, ut in hoſtem animadverſuros. Ita dimiſſis, quo minus conſules velle credunt, creſcit ardor pugnandi. accedunt inſuper hoſtes ferocius multo, ut ſtatuiſſe non pugnare conſules cognitum eſt. Quippe impune ſe inſultaturos. non credi militi arma. rem ad ultimum ſeditionis erupturam, finemque veniſſe Romano imperio. His freti concurſant portis, ingerunt probra, ægre abſtinent, quin caſtra oppugnent. Enimvero, non ultra contumeliam pati Romanus poſſe: totis caſtris undique ad conſules curritur. non jam ſenſim, ut ante, per centurionum principes poſtulant, ſed paſſim omnes clamoribus agunt. Matura res erat, tergiverſantur tamen. Fabius deinde, ad creſcentem tumultum, jam metu ſeditionis collega concedente, quum ſilentium claſſico feciſſet; *Ego*

iſtos,

s, Cn. Manli, poſſe vincere ſcio; velle ne ſcirem, fecerunt. Itaque certum atque decretum eſt, non e ſignum, niſi victores ſe redituros ex hac pu- jurent. Conſulem Romanum miles ſemel in e fefellit, Deos nunquam fallet. Centurio erat Flavoleius, inter primores pugnæ flagita-. Victor, inquit, M. Fabi, revertar ex acie. fallat, Iovem patrem, Gradivumq; Martem, oſque iratos invocat Deos. Idem deinceps nnis exercitus in ſe quiſque jurat. Iuratis da-r ſignum, arma capiunt, eunt in pugnam ira-m ſpeique pleni. Nunc jubent Etruſcos pro-a jacere, nunc armatis ſibi quiſque lingua omptum hoſtem offerri. Omnium illo die, a plebis, qua Patrum, eximia virtus fuit. Fa-ium nomen, Fabia gens maxime enituit. mul-s civilibus certaminibus infenſos plebis ani-os illa pugna ſibi reconciliare ſtatuunt. In-ruitur acies: nec Veiens hoſtis Etruſcæque le-iones detrectant. Prope certa ſpes erat, non agis ſecum pugnaturos, quam pugnaverint um Æquis. majus quoque aliquod, in tam ir-itatis animis, & occaſione ancipiti, haud de-perandum eſſe facinus. Res aliter longe eve-it. nam non alio ante bello infeſtior Roma-us (adeo hinc contumeliis hoſtes, hinc con-ules mora exacerbaverant) prœlium iniit. Vix xplicandi ordinis ſpatium Etruſcis fuit, quum ilis inter primam trepidationem, abjectis te-mere magis quam emiſſis, pugna jam ad ma-nus, jam ad gladios, ubi Mars eſt atrociſſimus, venerat. Inter primores genus Fabium inſigne ſpectaculo exemploque civibus erat. ex his Q. Fabium (tertio hic anno ante conſul fuerat) principem in confertos Veientes euntem, ferox

viribus

viribus & armorum arte Tuſcus, incautum inter multas verſantem hoſtium manus, gladio per pectus transfigit. telo extracto, præceps Fabius in vulnus abiit. Senſit utraque acies unius viri caſum, cedebatque inde Romanus: quum M. Fabius conſul tranſiliit jacentis corpus, objectaque parma, *Hoc juraſtis*, inquit, *milites, fugientes vos in caſtra redituros? adeo ignaviſſimos hoſtes magis timetis, quam Iovem, Martemque per quos juraſtis? At ego injuratus aut victor revertar, aut prope te hîc Q. Fabi dimicans cadam.* Conſuli tum Cæſo Fabius prioris anni conſul, *Verbisne iſtis, frater, ut pugnent te impetraturum credis? Dii impetrabunt, per quos juravere. Et nos, ut decet proceres, ut Fabio nomine eſt dignum, pugnando potius quam adhortando accendamus militum animos.* Sic in primum infeſtis haſtis provolant duo Fabii, totamque moverunt ſecum aciem. Prœlio ex parte una reſtituto, nihilo ſegnius in altero cornu Cn. Manlius conſul pugnam ciebat. Vbi prope ſimilis fortuna eſt verſata. nam ut altero in cornu Q. Fabium, ſic in hoc ipſum conſulem Manlium, jam velut fuſos agentem hoſtes, & impigre milites ſecuti ſunt, & ut ille gravi vulnere ictus ex acie ceſſit, interfectum rati, gradum retulere. ceſſiſſentque loco, ni conſul alter cum aliquot turmis equitum in eam partem citato equo advectus, vivere clamitans collegam, ſe victorem fuſo altero cornu adeſſe, rem inclinatam ſuſtinuiſſet. Manlius quoque ad reſtituendam aciem ſe ipſo coram offert. Duorum conſulum cognita ora accendunt militum animos. ſimul & vanior jam erat hoſtium acies, dum, abundante multitudine freti, ſubtracta ſubſidia, mittunt ad caſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſtra oppugnanda. in quæ haud magno certa-
mine impetu facto, dum prædæ magis quam
pugnæ memores tererent tempus; triarii Ro-
mani, qui primam irruptionem ſuſtinere non
potuerant, miſſis ad conſules nunciis quo loco
res eſſent, conglobati ad prætorium redeunt,
& ſua ſponte prœlium ipſi renovant: & Man-
lius conſul revectus in caſtra, ad omnes portas
milite oppoſito, hoſtibus viam clauſerat. Ea
deſperatio Tuſcis rabiem magis quam auda-
ciam accendit. nam quum incurſantes qua-
cunque exitum oſtenderet ſpes, vano aliquo-
ties impetu iſſent; globus iuvenum unus in
ipſum conſulem inſignem armis invadit. Pri-
ma excepta à circumſtantibus tela. ſuſtineri
deinde vis nequit. Conſul mortifero vulnere
ictus cadit, fuſique circa omnes. Tuſcis creſcit
audacia. Romanos terror per tota caſtra tre-
pidos agit. & ad extrema ventum foret, ni le-
gati rapto conſulis corpore patefeciſſent una
porta hoſtibus viam. Ea erumpunt, conſter-
natoque agmine abeuntes, in victorem alte-
rum incidunt conſulem. ibi iterum cæſi, fuſi-
que paſſim. Victoria egregie parta, triſtis ta-
men duobus tam claris funeribus. Itaque con-
ſul, decernente ſenatu triumphum, Si exercitus
ſine imperatore triumphare poſſit, pro eximia
eo bello opera facile paſſurum, reſpondit: ſe
familia funeſta Q. Fabii fratris morte, Republi-
ca ex parte orba conſule altero amiſſo, publico
privatoque deformem luctu lauream non ac-
cepturum. Omni acto triumpho depoſitus
triumphus clarior fuit. adeo, ſpreta in tempore
gloria, interdum cumulatior redit. Funera de-
inde duo deinceps, collegæ fratriſq; ducit. idem

in

in utroque laudator, quum concedendo ill
ſuas laudes, ipſe maximam partem earum fe
ret. neque immemor ejus, quod initio conſul.
tus imbiberat, reconciliandi animos plebi
ſaucios milites curandos dividit Patribus. F
biis plurimi dati: nec alibi majore cura habit
Inde populares jam eſſe Fabii: nec hoc ulla, ni
ſalubri Reipubl. arte. Igitur non Patrum mag
quam plebis ſtudiis Cæſo Fabius cum T. Virg
nio conſul factus, neque bella, neque delectu
neq; ullam aliam priorem curam agere, quar
ut jam aliqua ex parte inchoata concordiæ ſp
primo quoque tempore cum Patribus coal
ſcerent animi plebis. Itaque principio anni cer
ſuit, priuſquam quiſquam agrariæ legis aucto
tribunus exiſteret, occuparent Patres ipſi ſuun
munus facere: captivum agrum plebi quam
maxime æqualiter darent. æquum eſſe haber
eos, quorum ſanguine ac ſudore partus ſit
Aſpernati Patres ſunt: queſti quoque quidam
nimia gloria luxuriare & evaneſcere vividun
quondam illud Cæſonis ingenium. Nullæ dein
de urbanæ factiones fuere. Vexabantur incur
ſionibus Æquorum Latini. eo cum exercitu
Cæſo miſſus, in ipſorum Æquorum agrum de
populabundum tranſit. Æqui ſe in oppida rece
perunt, muriſque ſe tenebant: eo nulla pugna
memorabilis fuit. At à Veiente hoſte clades ac
cepta temeritate alterius conſulis. actumque
de exercitu foret, ni Cæſo Fabius in tempore
ſubſidio veniſſet. Ex eo tempore, neque pax, ne
que bellum cum Veientibus fuit; res proxime
formam latrocinii venerat. legionibus Roma
nis cedebant in urbem. Vbi abductas ſenſerant
legiones, agros incurſabant; bellum quiete,
quietem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quietem bello invicem eludentes. Ita neque omitti tota res, neque perfici poterat. & alia bella aut præſentia inſtabant, ut ab Æquis Volſciſque, non diutius, quam recens dolor proximæ cladis tranſiret, quieſcentibus: aut mox moturos ſe apparebat Sabinos ſemper infeſtos, Etruriamque omnem. ſed Veiens hoſtis, aſſiduus magis quam gravis, contumeliis ſæpius quam periculo animos agitabat: quod nullo tempore negligi poterat, aut averti alio ſinebat. Tum Fabia gens ſenatum adit: conſul pro gente loquitur: *Aſſiduo magis quam magno præſidio, ut ſcitis, Patres conſcripti, bellum Veiens eget. Vos alia bella curate: Fabios hoſtes Veientibus date. Auctores ſumus, tutam ibi majeſtatem Romani nominis fore. Noſtrum id nobis velut familiare bellum, privato ſumptu gerere in animo eſt. Reſpublica & milite illic, & pecunia vacet.* Gratiæ ingentes actæ. Conſul è curia egreſſus, comitante Fabiorum agmine, qui in veſtibulo curiæ ſenatuſconſultum expectantes ſteterant, domum rediit. Iuſſi armati poſtero die ad limen conſulis adeſſe; domos inde diſcedunt. Manat tota urbe rumor: Fabios ad cœlum laudibus ferunt. Familiam unam ſubiiſſe civitatis onus: Veiens bellum in privatam curam, in privata arma verſum. Si ſint duæ roboris ejuſdem in urbe gentes; depoſcant, hæc Volſcos ſibi; illa Æquos. Populo Romano tranquillam pacem agente, omnes finitimos ſubigi populos poſſe. Fabii poſtera die arma capiunt: quo juſſi erant, conveniunt. Conſul paludatus egrediens in veſtibulo, gentem omnem ſuam inſtructo agmine videt. acceptus in medium, ſigna ferri jubet. Nunquam exercitus neque minor numero,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

neque clarior fama & admiratione hominum per urbem inceſſit. Sex & trecenti milites, omnes patricii, omnes unius gentis, quorum neminem ducem ſperneret egregius quibuſlibet temporibus ſenatus, ibant unius familiæ viribus, Veienti populo peſtem minitantes. Sequebatur turba propria, alia cognatorum ſodaliumque; nihil medium, nec ſpem, nec curam, ſed immenſa omnia volventium animo; alia publica ſolicitudine excitata, favore & admiratione ſtupens; ire fortes, ire felices jubent. inceptis eventus pares reddere. Conſulatus inde ac triumphos, omnia præmia ab ſe, omnes honores ſperare. Prætereuntibus Capitolium arcemque & alia templa, quicquid Deorum oculis, quicquid animo occurrit; precantur, ut illud agmen fauſtum atque felix mittant: ſoſpites brevi in patriam ad parentes reſtituant Incaſſum miſſæ preces. infelici via à dextro Iano portæ Carmentalis profecti, ad Cremeram flumen perveniunt. is opportunus viſu locus communiendo præſidio. L. Æmilius inde, & C. Servilius conſules facti. & donec ni aliud quam in populationibus res fuit: non ad præſidium modo tutandum Fabii ſatis erant, ſed tota regione qua Tuſcus ager Romano adjacet, ſua tuta omnia, infeſta hoſtium, vagantes per utrumque finem, fecere. Intervallum deinde haud magnum populationibus fuit dum & Veientes accito ex Etruria exercitu præſidium Cremeræ oppugnant: & Romanæ legiones ab L. Æmilio Conſule adductæ cominus cum Etruſcis dimicant acie. quanquam vi dirigendi aciem ſpacium Veientibus fuit. ade inter primam trepidationem, dum poſt ſign

ord

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ordines introëunt, ſubſidiaque locant, invecta ſubito ab latere Romana equitum ala, non pugnæ modo incipiendæ, ſed conſiſtendi ademit locum. Ita fuſi retro ad ſaxa Rubra (ibi caſtra habebant) pacem ſupplices petunt. cujus impetratæ, ab inſita animis levitate, ante deductum Cremera Romanum præſidium pœnituit. Rurſus cum Fabiis erat Veienti populo ſine ullo majoris belli apparatu certamen: nec erant incurſiones modo in agros, aut ſubiti impetus incurſantium, ſed aliquoties æquo campo collatiſque ſignis certatum. genſque una populi Romani ſæpe ex opulentiſſima, ut tum res erant, Etruſca civitate victoriam tulit. Id primo acerbum indignumque Veientibus viſum. inde conſilium ex re natum, inſidiis ferocem hoſtem captandi: gaudere etiam, multo ſucceſſu Fabiis audaciam creſcere. Itaque & pecora prædantibus aliquoties, velut caſu incidiſſent, obviam acta: & agreſtium fuga vaſti relictri agri: & ſubſidia armatorum ad arcendas populationes miſſa, ſæpius ſimulato quam vero pavore refugerunt. Iamque Fabii adeo contempſerant hoſtem, ut ſua invicta arma, neque loco neque tempore ullo crederent ſuſtineri poſſe. hæc ſpes provexit, ut ad conſpecta procul à Cremera magno campi intervallo pecora (quanquam rara hoſtium apparebant arma) decurrerent. & quum improvidi effuſo curſu inſidias circa ipſum iter locatas ſuperaſſent, palatique paſſim vaga, ut fit pavore injecto, raperent pecora; ſubito ex inſidiis conſurgitur, & adverſi & undique hoſtes erant. Primo clamor circumlatus exterruit, dein tela ab omni parte accidebant. coëuntibuſque Etruſcis,

jam continenti agmine armatorum ſepti, quo magis ſe hoſtis inferebat, cogebantur breviore ſpatio & ipſi orbem colligere. quæ res & paucitatem eorum inſignem, & multitudinem Etruſcorum, multiplicatis in arcto ordinibus, faciebat. Tum omiſſa pugna quam in omnes partes parem intenderant, in unum locum ſe omnes inclinant. eo, niſi corporibus armiſque, rupêre cuneo viam. Duxit via in editum leniter collem. inde primo reſtitere. mox ut reſpirandi ſuperior locus ſpatium dedit, recipiendique à pavore tanto animum, pepulere etiam ſubeuntes: vincebatque auxilio loci paucitas, ni jugo circummiſſus Veiens in verticem collis evaſiſſet. ita ſuperior rurſus hoſtis factus: Fabii cæſi ad unum omnes, præſidiumque expugnatum. CCCVI periiſſe ſatis convenit: unum prope puberem ætate relictum ſtirpem genti Fabiæ, dubiiſque rebus populi Romani ſæpe domi belliq; vel maximum futurum auxilium. Quum hæc accepta clades eſſet, jam C. Horatius & T. Menenius conſules erant. Menenius adverſus Tuſcos victoria elatos confeſtim miſſus: tum quoque male pugnatum eſt, & Ianiculum hoſtes occupavere: obſeſſaque urbs fo ret, ſuper bellum annona premente (tranſie rant enim Etruſci Tiberim) ni Horatius Cos ex Volſcis eſſet revocatus: adeoque id bellum ipſis inſtitit mœnibus, ut primo pugnatum a Spei ſit æquo Marte, iterum ad portam Coll nam. Ibi quamquam parvo momento ſuperio Romana res fuit: meliorem tamen militem recepto priſtino animo, in futura prœlia id cer tamen fecit. A. Virginius & Sp. Servilius con ſules fiunt. poſt acceptam proximam pugn

cla

cladem Veientes abſtinuere acie. populationes erant, & velut ab arce Ianiculi paſſim in Romanum agrum impetus dabant. non uſquam pecora tuta, non agreſtes erant. Capti deinde eadem arte ſunt, qua ceperant Fabios. ſecuti dedita opera paſſim ad illecebras propulſa pecora, præcipitavere in inſidias. quo plures erant, major cædes fuit. Ex hac clade atrox ira majoris cladis cauſſa atque initium fuit. trajecto enim nocte Tiberi, caſtra Servilii Cos. adorti ſunt oppugnare. inde fuſi magna cæde, in Ianiculum ſe ægre receperunt. Confeſtim conſul & ipſe tranſit Tiberim, caſtra ſub Ianiculo communit. poſtero die luce orta, nonnihil & heſterna felicitate pugnæ ferox; magis tamen, quod inopia frumenti, quamvis in præcipitia, dum celeriora eſſent, agebat conſilia; temere adverſo Ianiculo ad caſtra hoſtium aciem erexit, fœdiuſq; inde pulſus quam pridie pepulerat, interventu collegæ ipſe exercituſque eſt ſervatus. inter duas acies Etruſci, quum invicem his atque illis terga darent, occidione occiſi. Ita oppreſſum temeritate felici Veiens bellum. Vrbi cum pace laxior etiam annona rediit, & advecto ex Campania frumento, & poſtquam timor ſibi cuiq; futuræ inopiæ abiit, eo quod abditum fuerat, prolato. Ex copia deinde ocioque laſcivire rurſus animi: & priſtina mala, poſtquam foris deerant, domi quærere. tribuni plebem agitare ſuo veneno, agraria lege: in reſiſtentes incitare Patres, nec in univerſos modo, ſed in ſingulos. Q. Conſidius & Genutius auctores agrariæ legis, T. Menenio diem dicunt. invidiæ erat amiſſum Cremeræ præſidium, quum haud procul inde ſtativa

conſul habuiſſet. Eum oppreſſere: quum & Patres haud minus quam pro Coriolano anxi eſſent: & patris Agrippæ favor haud dum exoleviſſet. In mulcta temperarunt tribuni: quum capitis anquiſiſſent, duo millia æris damnato mulctam edixerunt. ea in caput vertit. Negant tuliſſe ignominiam, ægritudinemque: inde morbo abſumptum eſſe. Alius deinde reus Sp. Servilius, ut conſulatu abiit, C. Nautio & P. Valerio conſulibus, initio ſtatim anni ab L. Cædicio & T. Statio tribunis die dicta, non ut Menenius, precibus ſuis aut Patrum, ſed cum multa fiducia innocentiæ gratiæque tribunitios impetus tulit. Et huic prœlium cum Tuſcis ad Ianiculum erat crimini. ſed fervidi animi vir, ut in publico periculo ante, ſic tum in ſuo, non tribunos modo, ſed plebem oratione feroci refutando, exprobrandoq; T. Menenii damnationem mortemque (cujus Patris munere reſtituta quondam plebs, eos ipſos quibus tum ſæviret magiſtratus, eas leges haberet) periculum audacia diſcuſſit. juvit & Virginius collega teſtis productus participando laudes: magis tamen Menenianum (adeo mutaverant animum) profuit judicium. Certamina domi finita. Veiens bellum exortum; quibus Sabini arma conjunxerant. P. Valerius Conſul accitis Latinorum Hernicorumq; auxiliis, cum exercitu Veios miſſus, caſtra Sabina, quæ pro mœnibus ſociorum locata erant, confeſtim aggreditur: tantamque trepidationem injecit, ut dum diſperſi alii aliâ manipulatim excurrunt ad arcendam hoſtium vim, ea porta cui ſigna primum intulerat caperetur. intra vallum deinde cædes magis quam prœlium eſſe.

tumul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tumultus è caſtris & in urbem penetrat, tanquam Veiis captis. Ita pavidi Veientes ad arma currunt. pars Sabinis eunt ſubſidio, pars Romanos toto impetu intentos in caſtra adoriuntur. Pauliſper averſi turbatique ſunt. deinde & ipſi utroque verſis ſignis reſiſtunt: & eques ab conſule immiſſus Tuſcos fundit fugatque. eademque hora duo exercitus, duæque potentiſſimæ & maximæ finitimæ gentes, ſuperatæ ſunt. Dum hæc ad Veios geruntur, Volſci Æquique in Latino agro poſuerant caſtra, populatique fines erant. eos per ſe ipſi Latini aſſumptis Hernicis ſine Romano aut duce, aut auxilio caſtris exuerunt. Ingenti præda præter ſuas recuperatas res potiti ſunt. miſſus tamen ab Roma conſul in Volſcos C. Nautius. Mos credo non placebat, ſine Romano duce exercituque ſociis propriis viribus conſiliiſque bella gerere. nullum genus calamitatis contumeliæq; non editum in Volſcos eſt: nec tamen perpelli potuere, ut acie dimicarent. L. Furius inde & C. Manlius, conſules. Manlio Veientes provincia evênit. non tamen bellatum. induciæ in annos quadraginta petentibus datæ, frumento ſtipendioque imperato. Paci externæ confeſtim continuatur diſcordia domi. agrariæ legis tribunitiis ſtimulis plebs furebat. Conſules nihil Menenii damnatione, nihil periculo deterriti Servilii, ſumma vi reſiſtunt. abeuntes magiſtratu conſules Genutius tribunus plebis arripuit. L. Æmilius & Opiter Virginius conſulatum ineunt. Vopiſcum Iulium in quibuſdam pro Virginio annalibus conſulem invenio. Hoc anno (quoſcunque conſules habuit) rei ad populum Furius & Manlius circumeunt

ſordidati : non plebem magis quam juniores Patrum. ſuadent monentque, *Honoribus & adminiſtratione Reipublicæ abſtineant ; conſulares vero faſces, prætextam, curulemque ſellam, nihil aliud quam pompam funeris putent. claris inſignibus velut infulis velatos ad mortem deſtinari. Quod ſi conſulatus tanta dulcedo ſit, jam nunc ita animum inducant ; conſulatum captum & oppreſſum ab tribunitia poteſtate eſſe. conſuli, velut apparitori tribunitio, omnia ad nutum imperiumque tribuni agenda eſſe. Si ſe commoverit, ſi reſpexerit Patres, ſi aliud quam plebem eſſe in Republ. crediderit ; exilium Cn. Marcii, Menenii damnationem & mortem, ſibi proponat ante oculos*. His accenſi vocibus Patres, conſilia inde non publica, ſed in privato, ſeductaque à plurium conſcientia habuere. ubi quum id modo conſtaret, jure an injuria eripiendos eſſe reos, atrociſſima quæque maxime placebat ſententia. nec auctor quamvis audaci facinori deerat. Igitur judicii die, quum plebs in foro erecta exſpectatione ſtaret, mirari primo quod non deſcenderet tribunus : deinde quum jam mora ſuſpectior fieret, deterritum à primoribus credere, & deſertam ac proditam cauſam publicam queri. Tandem, qui obverſati veſtibulo tribuni fuerant, nunciant domi mortuum eſſe inventum. quod ubi in totam concionem pertulit rumor ; ſicut acies funditur duce occiſo, ita dilapſi paſſim alii aliò. Præcipuus pavor tribunos invaſerat ; quàm nihil auxilii ſacratæ leges haberent, morte collegæ monitos. Nec Patres ſatis moderate ferre læticiam. adeoque neminem noxæ pœnitebat, ut etiam inſontes feciſſe videri vellent, palamque ferrent, malo domandam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dam tribunitiam poteſtatem. Sub hac peſſimi exempli victoria delectus edicitur: paventibuſque tribunis ſine interceſſione ulla conſules rem peragunt. Tum vero iraſci plebs tribunorum magis ſilentio, quam conſulum imperio: & dicere, *Actum eſſe de libertate ſua: rurſus ad antiqua reditum, cum Genutio una mortuam ac ſepultam tribunitiam poteſtatem. aliud agendum, ac cogitandum, quomodo reſiſtatur Patribus. Id autem unum conſilium eſſe, ut ſe ipſa plebs, quando aliud nihil auxilii habeat, defendat. Quatuor & viginti lictores apparere conſulibus, & eos ipſos plebis homines. Nihil contemptius, neque infirmius, ſi ſint qui contemnant. Sibi quemque ea magna atq; horrenda facere.* His vocibus alii alios quum incitaſſent, ad Voleronem Publium de plebe hominem, quia quod ordines duxiſſet, negaret ſe militem fieri debere, lictor miſſus eſt à conſulibus. Volero appellat tribunos. Quum auxilio nemo eſſet, conſules ſpoliari hominem, & virgas expediri jubent. *Provoco,* inquit, *ad populum,* Volero; *quoniam tribuni civem Romanum in conſpectu ſuo virgis cædi malunt, quam ipſi in lecto ſuo à vobis trucidari.* quo ferocius clamitabat, eo infeſtius circumſcindere & ſpoliare lictor. Tum Volero, & prævalens ipſe, & adjuvantibus advocatis, repulſo lictore, ubi indignantium pro ſe acerrimus erat clamor, eo ſe in turbam confertiſſimam recipit, clamitans, *Provoco, & fidem plebis imploro! adeſte cives! adeſte commilitones! nihil eſt quod exſpectetis tribunos, quibus ipſis veſtro auxilio opus eſt.* Concitati homines, veluti ad prœlium ſe expediunt: apparebatque omne diſcrimen adeſſe, nihil cuiquam ſanctum, non publici fore, non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

privati juris. Huic tantæ tempeſtati quum ſe conſules obtuliſſent, facile experti ſunt, parum tutam majeſtatem ſine viribus eſſe. violatis lictoribus, faſcibus fractis, è foro in curiam compelluntur; incerti quatenus Volero exerceret victoriam. Conticeſcente deinde tumultu, quum ſenatum vocari juſſiſſent, queruntur injurias ſuas, vim plebis, Voleronis audaciam. Multis ferociter dictis ſententiis, vicere ſeniores, quibus, ira Patrum adverſus temeritatem plebis certari, non placuit. Voleronem amplexa favore plebs, proximis comitiis tribunum plebis creat, in eum annum, qui L. Pinarium, P. Furium Conſules habuit. contraque omnium opinionem, qui eum vexandis prioris anni conſulibus permiſſurum tribunatum credebant, poſt publicam cauſam privato dolore habito, ne verbo quidem violatis conſulibus, rogationem tulit ad populum; ut plebeii magiſtratus tributis comitiis fierent. Haud parva res, ſub titulo prima ſpecie minime atroci, ferebatur; ſed quæ patriciis omnem poteſtatem per clientum ſuffragia creandi quos vellent tribunos, auferret. Huic actioni gratiſſimæ plebi, quum ſumma vi reſiſterent Patres; nec, quæ una vis ad reſiſtendum erat, ut intercederet aliquis ex collegio, auctoritate aut conſulum, aut principum adduci poſſet; res tamen ſuo ipſa molimine gravis, magnis certaminibus in annum extrahitur. Plebs Voleronem tribunum reficit. Patres ad ultimum dimicationis rati rem venturam, Ap. Claudium Appii filium, jam inde à paternis certaminibus inviſum infeſtumque plebi, conſulem faciunt. Collega ei T. Quintius datur. Principio ſtatim anni nihil

prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

prius quam de lege agebatur. ſed ut inventor legis Volero, ſic Lætorius, collega ejus, auctor quum recentior, tum acrior erat. Ferocem faciebat belli gloria ingens, quod ætatis ejus haud quiſquam manu promptior erat. Is, quum Volero nihil præterquam de lege loqueretur, inſectatione abſtinens conſulum, ipſe in accuſationem Appii familiæque ſuperbiſſimæ, ac crudeliſſimæ in plebem Romanam, exorſus, quum à Patribus non conſulem, ſed carnificem, ad vexandam & lacerandam plebem creatum eſſe, contenderet; rudis in militari homine lingua non ſuppetebat libertati animoque. Itaque deficiente oratione, *Quandoquidem non tam facile loquor*, inquit, *Quirites, quam quod locutus ſum præſto; craſtino die adeſte. Ego hic aut in conſpectu veſtro moriar, aut perferam legem.* Occupant tribuni templum poſtero die. conſules nobilitaſque ad impediendam legem in concione conſiſtunt. Submoveri Lætorius jubet, præterquam qui ſuffragium ineant. Adoleſcentes nobiles ſtabant, nihil cedentes viatori. tum ex his prehendi quoſdam Lætorius jubet. Conſul Appius negare, jus eſſe tribuno in quenquam, niſi in plebeium. Non enim populi, ſed plebis eum magiſtratum eſſe. nec illum ipſum ſubmovere pro imperio poſſe more majorum: quia ita dicatur; Si vobis videtur, diſcedite Quirites. Facile & contemptim de jure diſſerendo perturbare Lætorium poterat. Ardens igitur ira tribunus, viatorem mittit ad conſulem: conſul lictorem ad tribunum, privatum eſſe clamitans, ſine imperio, ſine magiſtratu. violatuſque eſſet tribunus, ni & concio omnis atrox coorta pro tribuno in conſulem

eſſet:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſſet: & concurſus hominum in forum ex tota urbe concitatæ multitudinis fieret. Suſtinebat tamen Appius pertinacia tantam tempeſtatem: certatumque haud incruento prœlio foret, ni Quintius, conſul alter, conſularibus negotio dato, ut collegam vi, ſi aliter non poſſent, de foro abducerent; ipſe nunc plebem ſævientem precibus leniſſet; nunc oraſſet tribunos, ut concilium dimitterent. Darent iræ ſpatium. non vim ſuam illis tempus ademptuṙum; ſed conſilium viribus additurum. & Patres in populi, & conſulem in Patrum fore poteſtatem. Ægre ſedata ab Quintio plebs, multo ægrius conſul alter à Patribus. Dimiſſo tandem concilio plebis, ſenatum conſules habent. ubi quum timor atque ira invicem ſententias variaſſent; quo magis, ſpacio interpoſito, ab impetu ad conſultandum advocabantur, eo plus abhorrebant à certatione animi. adeo ut Quintio gratias agerent, quod ejus opera mitigata diſcordia eſſet. Ab Appio petitur, Vt tantam conſularem majeſtatem eſſe vellet, quanta in concordi civitate eſſe poſſet. Dum tribuni conſuleſque ad ſe quiſque omnia trahant, nihil relictum eſſe virium in medio. diſtractam laceratamque Rempubl. per magiſtratus. Magis quorum in manu ſit, quam ut incolumis ſit, quæri. Appius contra, teſtari Deos atque homines, Rempublicam prodi per metum ac deſeri. non conſulem ſenatui, ſed ſenatum conſuli deeſſe. graviores accipi leges, quam in Sacro monte acceptæ ſint. Victus tamen Patrum conſenſu quievit. lex ſilentio perfertur. Tum primum tributis comitiis creati tribuni ſunt: numero etiam additos tres, perinde

inde ac duo ante fuerint, Piſo auctor eſt. Nominat quoque tribunos, Cn. Sicinium, L. Numitorium, M. Duilium, Sp. Icilium, L. Mecilium. Volſci tum Æquique, inter ſeditionem Romanam & bellum coortum, vaſtaverant agros: ut ſi qua ſeceſſio plebis fieret, ad ſe receptum haberet. Compoſitis deinde rebus, caſtra retro movere. Ap. Claudius in Volſcos miſſus. Quintio Æqui provincia evênit. Eadem in militia ſævitia Appii quæ domi eſſe; eo liberior, quod ſine tribunitiis vinculis erat. Odiſſe plebem plus quam paterno odio, quod ſe victum videbat ab ea: &, ſe unico conſule electo adverſus tribunitiam poteſtatem, perlatam legem eſſe, quam minore conatu, nequaquam tanta Patrum ſpe, priores impedierint conſules. Hæc ira indignatioque ferocem animum ad vexandum ſævo imperio exercitum ſtimulabat. nec ulla vi domari poterat, tantum certamen animis imbiberant. Segniter, ocioſe, negligenter, contumaciter omnia agere. nec pudor, nec metus coërcebat. Si citius agi vellet agmen, tardius ſedulo incedere: ſi adhortator operis adeſſet, omnes ſua ſponte motam remittere induſtriam. præſenti vultus demittere, tacite prætereuntem execrari: ut invictus ille odio plebeio animus, interdum moveretur. Omni nequiquam acerbitate prompta, nihil jam cum militibus agere: à centurionibus corruptum exercitum dicere: tribunos plebei cavillans interdum, & Volerones vocare. Nihil eorum Volſci neſciebant. inſtabantque eo magis, ſperantes idem certamen animorum adverſus Appium habiturum exercitum Romanum, quod adverſus Fabium conſulem habuiſ-

ſet,

ſet. Cæterum multo Appio quam Fabio violentior fuit. Non enim vincere tantum noluit, ut Fabianus exercitus, ſed vinci voluit. Productus in aciem, turpi fuga petit caſtra, nec ante reſtitit, quam ſigna inferentem Volſcum munimentis vidit, fœdamque extremi agminis cædem. Tum expreſſa vis ad pugnandum, ut victor jam à vallo ſubmoveretur hoſtis: ſatis tamen appareret, capi tantum caſtra militem Romanum noluiſſe. alii gaudere ſua clade atq; ignominia. Quibus nihil infractus ferox Appii animus, quum inſuper ſævire vellet concionemque advocaret; concurrunt ad eum legati tribunique, monentes, ne utique experiri vellet imperium, cujus vis omnis in conſenſu obedientium eſſet. Negare vulgo milites ſe ad concionem ituros: paſſimque exaudiri voces, poſtulantium, ut caſtra ex Volſco agro moveantur. Hoſtem victorem paulo ante prope in portis ac vallo fuiſſe; ingentiſque mali non ſuſpicionem modo, ſed apertam ſpeciem obverſari ante oculos. Victus tandem (quandoquidem nihil præter tempus noxæ lucrarentur) remiſſa concione, iter in ſequentem diem pronunciari quum juſſiſſet, prima luce claſſico ſignum profectionis dedit. Quum maxime agmen è caſtris explicaretur, Volſci, ut eodem ſigno excitati, noviſſimos adoriuntur. A quibus perlatus ad primos tumultus, eo pavore ſignaque & ordines turbavit, ut neque imperia exaudiri, neque inſtrui acies poſſent. nemo ullius niſi fugæ memor. Ita effuſo agmine per ſtragem corporum armorumque evaſere, ut prius hoſtis deſiſteret ſequi, quam Romanus fugere. Tandem collectis ex diſſipato curſu militibus, conſul quum

revo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

revocando nequicquam ſuos perſecutus eſſet, in pacato agro caſtra poſuit, advocataque concione, invectus haud falſo in proditorem exercitum militaris diſciplinæ, deſertorem ſignorum; ubi ſigna, ubi arma eſſent, ſingulos rogitans, inermes milites, ſigno amiſſo ſigniferos; ad hoc centuriones duplicarioſque, qui reliquerant ordines, virgis cæſos ſecuri percuſſit. cætera multitudo ſorte decimus quiſque ad ſupplicium lecti. Contra ea, in Æquis, inter conſulem ac militem, comitate ac beneficiis certatum eſt. & natura Quintius erat lenior, & ſævitia infelix collegæ, quo is magis gauderet ingenio ſuo, effecerat. Huic tantæ concordiæ ducis exercituſque non auſi offerre ſe Æqui; vagari populabundum hoſtem per agros paſſi. Nec ullo ante bello latius inde actæ prædæ. ea omnis militi data eſt. Addebantur & laudes, quibus haud minus quam præmio gaudent militum animi. Tum duci, tum propter ducem Patribus quoque placatior exercitus rediit; ſibi parentem, alteri exercitui dominum datum ab ſenatu, memorans. Varia fortuna belli, atroci diſcordia, domi foriſque annum exactum, inſignem maxime comitia tributa efficiunt. Res major victoria ſuſcepti certaminis quam uſu. plus enim dignitatis comitiis ipſis detractum eſt, Patribus ex concilio ſubmovendis, quam virium aut plebi additum, aut demptum Patribus. Turbulentior inde annus excepit, L. Valerio, Tiberio Æmilio Conſulibus, tum propter certamina ordinum de lege agraria: tum propter judicium Ap. Claudii. cui acerrimo adverſario legis, cauſſamque poſſeſſorum publici agri, tanquam tertio conſuli, ſuſtinenti,

M. Dui-

M. Duilius & Cn. Sicius diem dixêre. Nunquam ante tam inviſus plebi reus ad judicium vocatus populi eſt; plenus ſuarum, plenus paternarum irarum. Patres quoque non temere pro ullo æque annixi ſunt: propugnatorem ſenatus, majeſtatiſque vindicem ſuæ, ad omnes tribunitios plebeioſque oppoſitum tumultus, modum duntaxat in certamine egreſſum, objici iratæ plebi. Vnus è Patribus, ipſe Ap. Claudius, & tribunos & plebem & ſuum judicium pro nihilo habebat. Illum non minæ plebis, non ſenatus preces perpellere unquam potuêre, non modo ut veſtem mutaret, aut ſupplex prenſaret homines; ſed ne ut ex conſueta quidem aſperitate orationis (quum ad populum agenda cauſſa eſſet) aliquid leniret atque ſubmitteret. Idem habitus oris, eadem contumacia in vultu, idem in oratione ſpiritus erat: adeo ut magna pars plebis Appium non minus reum timeret, quam conſulem timuerat. Semel cauſſam dixit, quo ſemper agere omnia ſolitus erat, accuſatorio ſpiritu. adeoque conſtantia ſua & tribunos obſtupefecit & plebem, ut diem ipſi ſua voluntate producerent: trahi deinde rem ſinerent. Haud ita multum interim temporis fuit. ante tamen quam prædicta dies veniret, morbo moritur. cujus laudationem cum tribuni plebis impedire conarentur; plebs fraudari ſolenni honore ſupremum diem tanti viri noluit: & laudationem tam æquis auribus mortui audivit, quam vivi accuſationem audierat: & exequias frequens celebravit. Eodem anno Valerius conſul, cum exercitu in Æquos profectus, quum hoſtẽ ad prœlium elicere non poſſet, caſtra oppugnare eſt adortus. Prohibuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

buit fœda tempeſtas, cum grandine ac tonitribus cœlo dejecta. Admirationem deinde auxit, ſigno receptui dato, tranquilla ſerenitas reddita: ut velut numine aliquo defenſa caſtra oppugnare iterum, religio fuerit. omnis ira belli ad populationem agri vertit. Alter conſul Æmilius in Sabinis bellum geſſit. & ibi, quia hoſtis mœnibus ſe tenebat, vaſtati agri ſunt. Incendiis deinde, non villarum modo, ſed etiam vicorum, quibus frequenter habitabatur, Sabini exciti, quum prædatoribus occurriſſent, ancipiti prœlio digreſſi, poſtero die retulere caſtra in tutiora loca. Id ſatis conſuli viſum, cur pro victo relinqueret hoſtem; integro inde decedens bello. Inter hæc bella, manente diſcordia domi, T. Numicius Priſcus, A. Virginius, conſules facti. Non ultra videbatur latura plebs dilationem agrariæ legis, ultimaque vis parabatur, quum Volſcos adeſſe, fumo ex incendiis villarum fugaque agreſtium cognitum eſt. ea res maturam jam ſeditionem, ac prope erumpentem repreſſit. Conſules coacti ex templo ab ſenatu ad bellum; educta ex urbe juventute, tranquilliorem cæteram plebem fecerunt. Et hoſtes quidem nihil aliud, quam perfuſis vano timore Romanis, citato agmine abeunt. Numicius Antium adverſus Volſcos, Virginius contra Æquos profectus. ibi ex inſidiis prope magna accepta clade, virtus militum, rem prolapſam negligentia conſulis, reſtituit. Melius in Volſcis imperatum eſt. Fuſi primo prœlio hoſtes, fugaque in urbem Antium, ut tum res erant, opulentiſſimam acti. quam conſul oppugnare non auſus, Cenonem aliud oppidum, nequaquam tam opulentum, ab

Antia-

Antiatibus cepit. Dum Æqui Volſcique Romanos exercitus tenent, Sabini uſque ad portas urbis populantes inceſſere. deinde ipſi paucis poſt diebus à duobus exercitibus, utroque per iram conſule ingreſſo in fines, plus cladium quam intulerant, acceperunt. Extremo anno pacis aliquid fuit: ſed ut ſemper alias, ſolicitæ, certamine Patrum & plebis. Irata plebs intereſſe conſularibus comitiis noluit. per Patres clienteſque Patrum conſules creati, T. Quintius & Q. Servilius. ſimilem annum priori conſules habent, ſeditioſa initia, bello deinde externo tranquilla. Sabini Cruſtuminos campos citato agmine tranſgreſſi, quum cædes & incendia circum Anienem flumen feciſſent, à porta prope Collina mœnibuſque pulſi, ingentes tamen prædas hominum pecorumq; egêre. quos Servilius conſul infeſto exercitu inſecutus, ipſum quidem agmen adipiſci æquis locis non potuit: populationem adeo effuſe fecit, ut nihil bello intactum relinqueret, multiplicique capta præda rediret. Et in Volſcis res egregie geſta, tum ducis tum militum opera. Primum æquo campo ſignis collatis pugnatum, ingenti cæde utrinque plurimo ſanguine, & Romani, quia paucitas damna ſentiendo propior erat, gradum retuliſſent, ni ſalubri mendacio conſul, fugere hoſtes ab cornu altero clamitans, concitaſſet aciem. impetu facto, dum ſe putant vincere, vicere. Conſul metuens, ne nimis inſtando renovaret certamen, ſignum receptui dedit. Interceſſere pauci dies, velut tacitis induciis utrinque quiete ſumpta: per quos ingens vis hominum ex omnibus Volſcis Æquiſque populis in caſtra venit; haud dubi-

dubitans, ſi ſenſerint, Romanos nocte abituros. Itaque tertia fere vigilia ad caſtra oppugnanda veniunt. Quintius ſedato tumultu, quem terror ſubitus exciverat, quum manere in tentoriis quietum militem juſſiſſet, Hernicorum cohortem in ſtationem educit: cornicines tubicineſque in equis impoſitos, canere ante vallum jubet, ſolicitumque hoſtem ad lucem tenere. reliquum noctis adeo tranquilla omnia in caſtris fuere, ut ſomni quoque Romanis copia eſſet. Volſcos ſpecies armatorum peditum, quos & plures eſſe, & Romanos putabant, fremitus hinnituſque equorum, qui & inſueto ſedente equite, & inſuper aures agitante ſonitu, ſæviebant, intentos velut ad impetum hoſtium tenuit. Vbi illuxit, Romanus integer ſatiatuſque ſomno, productus in aciem; feſſum ſtando & vigiliis Volſcum primo impetu perculit. quamquam ceſſere magis, quam pulſi hoſtes ſunt: quia ab tergo erant clivi, in quos poſt principia integris ordinibus tutus receptus fuit. Conſul, ubi ad iniquum locum ventum eſt, ſiſtit aciem. miles ægre teneri, clamare & poſcere, ut perculſis inſtare liceat. Ferocius agunt equites circumfuſi ducibus: vociferantur ſe ante ſigna ituros. Dum cunctatur conſul virtute militum fretus, loco parum fidens; conclamant ſe ituros: clamoremque res eſt ſecuta. Fixis in terram pilis, quo leviores in ardua evaderent, curſu ſubeunt. Volſcus effuſis ad primum impetum miſſilibus telis, ſaxa objacentia pedibus ingerit in ſubeuntes, turbatoſque ictibus crebris urget ex ſuperiore loco. ſic prope oneratum eſt ſiniſtrum Romanis cornu, ni referentibus jam gradum, conſul increpando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

pando ſimul temeritatem, ſimul ignaviam, pudore metum excuſſiſſet. Reſtitêre primo obſtinatis animis: deinde, ut in obtinentes locum vires ferebant, audent ultro gradum inferre; & clamore renovato commovent aciem. tum rurſus impetu capto enituntur atque exſuperant iniquitatem loci. Iàm prope erat ut in ſummum clivi jugum evaderent, quum terga hoſtes dedere: effuſoque curſu pene agmine uno fugientes ſequenteſque caſtris incidere. In eo pavore caſtra capiuntur. qui Volſcorum effugere potuerunt, Antium petunt. Antium & Romanus exercitus ductus: paucos circumſeſſum dies deditur. nulla oppugnantium nova vi; ſed quod jam inde ab infœlici pugna, caſtriſque amiſſis, ceciderant animi.

EPITOME

LIBRI III.

SEditiones de agrariis legibus factæ. Capitolium ab exulibus & ſervis occupatum, cæſis iis receptum eſt. Cenſus bis actus. priore luſtro cenſa civium capita, centum quatuor & viginti millia ducenta quatuordecim, præter orbos, orbaſque. ſequenti, centum triginta duo millia quadringenta novem. Quum adverſus Æquos res male geſta eſſet, L. Quintius Cincinnatus dictator factus, quum rure intentus ruſtico operi eſſet, ad id bellum gerendum accerſitus eſt. Is victos hoſtes ſub jugum miſit. Tribunorum plebis numerus ampliatus eſt: ut eſſent decem, trigeſimo ſexto anno à primis tribunis plebis. Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad conſtituendas eas proponendaſque decemviri pro

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

onſulibus ſine ullis aliis magiſtratibus creati, altero & trecenteſimo anno, quam Roma condita erat: & ut à regibus ad conſules, ita à conſulibus ad decemviros tranſlatum imperium. Ii decem tabulis legum poſitis, quum modeſte ſe in eo honore geſſiſſent, & ob id in alterum quoque annum eundem eſſe magiſtratum placuiſſet, quum complura impotenter feciſſent, magiſtratum noluerunt deponere, & in tertium annum retinuerunt: donec invicto eorum imperio finem attulit libido Ap. Claudii. Qui quum in amorem virginis incidiſſet, ſubmiſſo, qui eam in ſervitutem peteret; neceſſitatem patri ejus Virginio impoſuit, rapto ex taberna proxima cultro, ut filiam interimeret, cum aliter eam tueri non poſſet, ne in poteſtatem ſtuprum illaturi veniret. Hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs incitata, montem Aventinum occupavit: coëgitque decemviros abdicare ſe magiſtratu. ex quibus Appius, & unus collegarum, qui præcipue pœnam meruerant, in carcerem conjecti; cæteri in exilium acti. Res præterea contra Sabinos, & Volſcos, & Æquos proſpere geſtas continet. & parum honeſtum populi Romani judicium: qui judex inter Ardeates & Aricinos ſumptus, agrum de quo ambigebatur, ſibi adjudicavit.

ANTIO capto Tib. Æmilius & Q. Fabius conſules fiunt. Hic erat Fabius qui unus exſtinctæ ad Cremeram genti ſuperfuerat. Iam priore conſulatu Æmilius dandi agri plebi fuerat auctor. Itaque ſecundo quoque conſulatu ejus, & agrarii ſe in ſpem legis erexerant; & tribuni, rem contra conſules ſæpe tentatam, adjutore utique conſule, obtineri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

neri poſſe rati, ſuſcipiunt: & conſul manebat in ſententia ſua. Poſſeſſores & magna pars Patrum, tribunitiis ſe jactare actionibus principem civitatis, & largiendo de alieno popularem fieri querentes, totius invidiam rei à tribunis in conſulem averterant. Atrox certamen aderat, ni Fabius conſilio neutri parti acerbo rem expediſſet. T. Quintii ductu & auſpicio agri capti priore anno aliquantum à Volſcis eſſe. Antium propinquam, opportunam, & maritimam urbem, coloniam deduci poſſe: ita ſine querelis poſſeſſorum plebem in agros ituram; civitatem in concordia fore. Hæc ſententia accepta eſt. Triumviros agro dando creat T. Quintium, A. Virginium, P. Furium. juſſi nomina dare, qui agrum accipere vellent. Fecit ſtatim (ut fit) faſtidium copia: adeoque pauci nomina dedere, ut ad explendum numerum coloni Volſci adderentur: cætera multitudo poſcere Romæ agrum malle, quam alibi accipere. Æqui à Q. Fabio (is eo cum exercitu venerat) pacem petiere, irritamq; eam ipſi ſubita incurſione in agrum Latinum fecêre. Q. Servilius inſequenti anno, is enim cum Sp. Poſtumio conſul fuit, in Æquos miſſus, in Latino agro ſtativa habuit. intra caſtra quies neceſſaria morbo implicitum exercitum tenuit. Extractum in tertium annũ bellum eſt, Q. Fabio & T. Quintio conſulibus. Fabio extra-ordinem, quia is victor pacem Æquis dederat, ea provincia data. qui haud dubia ſpe profectus, famam nominis ſui pacaturam Æquos, legatos in concilium gentis miſſos nunciare juſſit, *Q. Fabium Cos. dicere, ſe ex Æquis pacem Romam tuliſſe, ab Roma Æquis bellum afferre, eadem dextra armata,*

quam

quam pacatam illis antea dederat. quorum id perfidia & perjurio fiat, Deos nunc teſtes eſſe, mox fore ultores. Se tamen, utcumque ſit, etiam nunc, pœnitere ſua ſponte Æquos, quam pati hoſtilia, malle. Si pœniteat, tutum receptum ad expertam clementiam fore: ſin perjurio gaudeant, Diis magis iratis quam hoſtibus geſturos bellum. Hæc dicta adeo nihil moverunt quemquam, ut legati prope violati ſint; exercituſq; in Algidum adverſus Romanos miſſus. Quæ ubi Romam ſunt nunciata, indignitas rei magis quam periculum, conſulem alterum ab urbe excivit. ita duo conſulares exercitus ad hoſtem acceſſere, acie inſtructa, ut confeſtim dimicarent. Sed quum forte haud multum diei ſupereſſet, unus ab ſtatione hoſtium exclamat: *Oſtentare hoc eſt, Romani, non gerere bellum. in noctem imminentem aciem inſtruitis. longiore luce ad id certamen quod inſtat, nobis opus eſt. Craſtino die oriente ſole redite in aciem: erit copia pugnandi, ne timete.* His vocibus irritatus miles in diem poſterum in caſtra reducitur; longam venire noctem ratus, quæ moram certamini faceret. Tum quidẽ corpora cibo ſomnoque curant. ubi illuxit poſtero die, prior aliquanto conſtitit Romana acies; tandem & Æqui proceſſere. Prœlium fuit utrinque vehemens, quod & Romanus miles ira odioq; pugnabat; & Æquos conſcientia contracti culpa periculi, & deſperatio futuræ ſibi poſtea fidei, ultima audere & experiri cogebat. Non tamen ſuſtinuere aciem Romanam Aequi: pulſique, quum in fines ſuos ſe recepiſſent, nihilo inclinatioribus ad pacem animis ferox multitudo increpare duces, quod in aciem, qua pugnandi arte Romanus excellat, commiſſa res

ſit.

ſit. Aequos populationibus incurſionibuſque meliores eſſe. & multas paſſim manus, quam magnam molem unius exercitus, rectius bella gerere. Relicto itaque caſtris præſidio, egreſſi tanto cum tumultu invaſere fines Romanos, ut ad urbem quoque terrorem pertulerint. nec opinata etiam res plus trepidationis fecit, quod nihil minus quam ne victus, ac prope in caſtris obſeſſus hoſtis, memor populationis eſſet, timeri poterat. agreſteſque pavidi incidentes portis non populationem, nec prędonum parvas manus, ſed omnia vano augentes timore, exercitus & legiones adeſſe hoſtium, & infeſto agmine ruere ad urbem, clamabant. Ab his proximi audita incerta, eoq; vaniora, ferre ad alios. curſus clamorque vocantium ad arma, haud multum à pavore captæ urbis abeſſe. Forte ab Algido Quintius conſul redierat Romam: id remedium timori fuit. tumultuque ſedato, victos timeri increpans hoſtes, præſidia portis impoſuit. Vocato deinde ſenatu, quum ex auctoritate Patrũ juſtitio indicto profectus ad tutandos fines eſſet, Q. Servilio præfecto urbis relicto, hoſtem in agro non invenit. Ab altero conſule res geſta egregie eſt. qui qua venturum hoſtem ſciebat, gravem præda, eoque impeditiore agmine incedentem aggreſſus, funeſtam ei populationem fecit. Pauci hoſtium evaſere ex inſidiis: præda omnis recepta eſt. ſic finem juſtitio quod quatriduum fuit, reditus Quintii conſulis in urbem fecit. Cenſus deinde actus, & conditum à Quintio luſtrum. cenſa civium capita centũ quatuor & viginti millia ducenta quindecim dicuntur præter orbos orbaſque. In Æquis nihil deinde memorabile actum. in oppida ſua ſe recepere

ur

ri ſua popularique paſſi. Conſul, quum aliquoties per omnem hoſtium agrum infeſto agmine populabundus iſſet, cum ingenti laude prædaque Romam rediit. Conſules inde A. Poſtumius Albus, Sp. Furius Fuſus. Furios Fuſios ſcripſere quidam. id admoneo, ne quis immutationem virorum ipſorum eſſe, quæ nominum eſt, putet. Haud dubium erat, quin cum Æquis alter conſulum bellum gereret. Itaque Æqui ab Ecetranis Volſcis præſidium petiere. quo cupide oblato (adeo civitates hæ perpetuo in Romanos odio certavere) bellum ſumma vi parabatur. Sentiunt Hernici, & prædicunt Romanis, Ecetranum ad Æquos deſciſſe. Suſpecta & colonia Antium fuit, quod magna vis hominum inde, quum oppidum captum eſſet, confugiſſet ad Æquos. iſque miles per bellum Æquicum vel acerrimus fuit. Compulſis deinde in oppida Æquis, ea multitudo dilapſa quum Antium rediſſet, ſua ſponte jam infidos colonos Romanis abalienavit. Nec dum matura re, quum defectionem parari delatum ad ſenatum eſſet, datum negotium eſt conſulibus, ut principibus coloniæ Romam excitis, quærerent, quidnam rei eſſet. qui quum haud gravate veniſſent, introducti à conſulibus ad ſenatum, ita reſponderunt ad interrogata, ut magis ſuſpecti quam venerant, dimitterentur. Bellum inde haud dubium haberi. Sp. Furius, conſulum alter, cui ea provincia evenerat, profectus in Æquos, Hernicorum in agro populabundum hoſtem invenit: ignaruſque multitudinis, quia nuſquam univerſa conſpecta fuerat, imparem copiis exercitum temere pugnæ commiſit. primo concurſu pulſus ſe in caſtra recepit, neque

is finis periculi fuit, namque & proxima nocte & poſtero die tanta vi caſtra ſunt circumſeſſa atque oppugnata, ut ne nuncius quidem inde mitti Romam poſſet. Hernici & male pugnatum, & conſulem exercitumque obſideri, nunciaverunt. tantumque terrorem incuſſere Patribus, ut (quæ forma ſenatusconſulti ultimæ ſemper neceſſitatis habita eſt) Poſtumio alteri conſulum negotium daretur, Videret ne quid Reſpubl. detrimenti caperet. Ipſum conſulem Romæ manere ad conſcribendos omnes qui arma ferre poſſent, optimum viſum eſt: proconſulem T. Quintium ſubſidio caſtris cum ſociali exercitu mitti. ad eum explendum Latini Hernicique, & colonia Antium dare Quintio ſubitarios milites (ita tum repentina auxilia appellabant) juſſi. Multi per eos dies motus, multique impetus hinc atque illinc facti, quia ſuperante multitudine hoſtes carpere multifariam vires Romanas, ut non ſuffecturas ad omnia, aggreſſi ſunt. ſimul caſtra oppugnabantur, ſimul pars exercitus ad populandũ agrum Romanum miſſa; urbemq; ipſam, ſi qua fortuna daret, tentandam. L. Valerius ad præſidium urbis relictus, conſul Poſtumius ad arcendas populationes finium miſſus. Nihil remiſſum ab ulla parte curæ aut laboris. vigiliæ in urbe, ſtationes ante portas, præſidiaque in muris diſpoſita: & (quod neceſſe erat in tanto tumultu) juſtitium per aliquot dies ſervatum. Interim in caſtris Furius Coss. quum primo quietus obſidionem paſſus eſſet, in incautum hoſtem decumana porta erupit: & quum perſequi poſſet, metu ſubſiſtit, ne qua ex parte altera in caſtra vis fieret. Furium legatum (frater idem
consuli

conſulis erat) longius extulit curſus: nec ſuos ille redeuntes perſequendi ſtudio, neque hoſtium ab tergo incurſum vidit. ita excluſus, multis ſæpe fruſtra conatibus captis, ut viam ſibi ad caſtra faceret, acriter dimicans, cecidit. Et conſul nuncio circumventi fratris converſus ad pugnam, dum ſe temere magis quam caute in mediam dimicationem infert, vulnere accepto, ægre ab circumſtantibus ereptus, & ſuorum animos turbavit, & ferociores hoſtes fecit. qui cæde legati, & conſulis vulnere accenſi, nulla deinde vi ſuſtineri potuere, quum compulſi in caſtra Romani rurſus obſiderentur, nec ſpe, nec viribus pares: veniſſetque in periculum ſumma rerum, ni T. Quintius peregrinis copiis cum Latino Hernicoque exercitu ſubveniſſet. Is intentos in caſtra Romana Æquos, legatique caput ferociter oſtentantes, ab tergo adortus, ſimul ad ſignum à ſe procul editum ex caſtris eruptione facta, magnam vim hoſtium circumvenit. Minor cædes, fuga effuſior Aequorum in agro fuit Romano. in quos palatos, prædam agentes, Poſtumius aliquot locis, quibus opportuna impoſuerat præſidia, impetum dedit. ii vagi diſſipato agmine fugientes in Quintium victorem cum ſaucio conſule revertentem incidere. Tum conſularis exercitus egregia pugna conſulis vulnus, legati & cohortium ultus eſt cædem. magnæ clades ultro citroque illis diebus & illatæ & acceptæ. Difficile ad fidem eſt in tam antiqua re, quot pugnaverint, ceciderintve, exacto affirmare numero: audet tamen Antias Valerius concipere ſummas: Romanos cecidiſſe in Hernico agro quinque millia ac trecentos: ex prædatorib⁹ Aequorum,

rum, qui populabundi in finibus Romanis vagabantur, ab A. Poſtumio conſule duo millia quadringentos cæſos: cæteram multitudinem prædam agentem quæ inciderit in Quintium, nequaquam pari defunctam eſſe cæde. interfecta inde quatuor millia, & exſequendo ſubtiliter numerum c c ait & xxx. Inde Romam reditum eſt: juſtitium remiſſum. Cœlum viſum eſt ardere plurimo igni: portentaque alia aut obverſata oculis, aut vanas exterritis oſtétavere ſpecies. His avertendis terroribus in triduum feriæ indictæ, per quas omnia delubra pacem Deûm expoſcentium virorum mulierumque turba implebantur. Cohortes inde Latinæ Hernicæque ab ſenatu, gratiis ob impigram militiam actis, remiſſæ domos. Antiates mille milites, quia ſerum auxilium poſt prœlium venerat, prope cum ignominia dimiſſi. Comitia inde habita. creati conſules L. Æbutius, P. Servilius, kalendis Sextilibus, ut tunc principium anni agebatur, conſulatum ineunt. Grave tempus & forte annus peſtilens erat urbi agriſque, nec hominibus magis quam pecori, & auxere vim morbi terrores populationis, pecoribus agreſtibuſque in urbem acceptis. Ea colluvio miſtorũ omnis generis animantium, & odore inſolito urbanos & agreſtem confertum in arcta tecta æſtu ac vigiliis angebat, miniſteriaque invicem ac contagio ipſa vulgabant morbos. Vix inſtantes ſuſtinentibus clades, repente legati Hernici nunciant, in agro ſuo Æquos Volſcoſque conjunctis copiis caſtra poſuiſſe. inde ingenti exercitu fines ſuos depopulari. Præterquam quod infrequens ſenatus judicio erat ſociis afflictam civitatem peſtilentia

eſſe;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſſe; mœſtum etiam reſponſum tulere: ut per ſe ipſi Hernici cum Latinis res ſuas tutarentur. Vrbem Romanam ſubita Deûm ira morbo populari. Si qua ejus mali quies veniat, ut anno ante, ut ſemper alias, ſociis opem laturos. Diſceſſere ſocii, pro triſti nuncio triſtiorem domum referentes: quippe quibus per ſe ſuſtinendum bellum erat, quod vix Romanis fulti viribus ſuſtinuiſſent. Non diutius ſe in Hernico hoſtis continuit. pergit inde infeſtus in agros Romanos; etiam ſine belli injuria vaſtatos. Vbi quum obvius nemo ne inermis quidem fieret, perq; omnia non pręſidiis modo deſerta, ſed etiam cultu agreſti, tranſirent; pervenere ad tertium lapidem Gabina via. Mortuus Aebutius erat Romanus conſul. collega ejus Servilius exiguam in ſpe trahebat animam: affecti pleriq; principum, Patrum major pars, militaris fere ætas omnis; ut non modo ad expeditiones quas in tanto tumultu res poſcebat, ſed vix ad quietas ſtationes viribus ſufficerent. Munus vigiliarum ſenatores, qui per ætatem ac valetudinem poterant, per ſe ipſi obibant: circuitio ac cura ædilium plebei erat. ad eos ſumma rerum ac majeſtas conſularis imperii venerat. Deſerta omnia, ſine capite, ſine viribus, Dii præſides ac fortuna Vrbis tutata eſt, quæ Volſcis Aequiſque, prędonum potius mentem quam hoſtium dedit. adeo enim nulla ſpes non potiundi modo, ſed ne adeundi quidem Romana mœnia animos eorum cepit: tectaque procul viſa atque imminentes tumuli avertere mentes eorum: ut totis paſſim caſtris fremitu orto; quid in vaſto ac deſerto agro inter tabem pecorum hominumque, deſides ſine præda tempus tererent:

rerent: quum integra loca Tuſculanum agrum opimum copiis petere poſſent; ſigna repente convellerent: transverſiſque itineribus per Lavicanos agros in Tuſculanos colles tranſirent. eò vis omnis tempeſtaſque belli converſa eſt. Interim Hernici Latinique, pudore etiam non miſericordia ſolum, moti, ſi nec obſtitiſſent communibus hoſtibus, infeſto agmine Romanam urbem petentibus, nec opem ullam obſeſſis ſociis ferrent, conjuncto exercitu Romam pergunt. Vbi quum hoſtes non inveniſſent, ſecuti famem ac veſtigia, obvii fiunt deſcendentibus à Tuſculano in Albanam vallem. ibi haudquaquam æquo prœlio pugnatum eſt: fideſque ſua ſociis parum felix in præſentia fuit. Haud minor Romæ fit morbo ſtrages, quam quanta ferro ſociorum facta erat. conſul qui unus ſupererat, moritur. mortui & alii clari viri, M. Valerius, T. Virginius Rutilus, augures; Ser. Sulpicius, Curio Maximus; & per ignota capita latè evagata eſt vis morbi: inopſque ſenatus auxilii humani, ad Deos populum ac vota vertit. juſſi cum conjugibus ac liberis ſupplicatum ire, pacemque expoſcere Deûm. Ad id quod ſua quemque mala cogebant, auctoritate publica evocati, omnia delubra implent. ſtratæ paſſim matres crinibus templa verrentes, veniam irarum cœleſtium, finemque peſti expoſcunt. Inde paullatim, ſeu pace Deûm impetrata, ſeu graviore tempore anni jam circumacto, defuncta morbis corpora ſalubriora eſſe incipere: verſiſque animis jam ad publicam curam, quum aliquot interregna exiſſent, P. Valerius Publicola, tertio die quam interregnum inierat, conſules creat L. Lucretium Tricipitinum,

& T. Ve-

& T. Veturium Geminum; ſive ille Vetuſius fuit. Ante diem tertium Idus Sextiles conſulatum ineunt, jam ſatis valida civitate, ut non ſolum arcere bellum, ſed ultro etiam inferre poſſet. Igitur nunciantibus Hernicis, in fines ſuos tranſcendiſſe hoſtes; impigre promiſſum auxilium. duo conſulares exercitus ſcripti. Veturius miſſus in Volſcos ad bellum ultro inferendum. Tricipitinus populationibus arcendis ſociorum agro oppoſitus, non ultra quam in Hernicos procedit. Veturius primo prœlio hoſtes fundit fugatque. Lucretium, dum in Hernicis ſedet, prædonum agmen fefellit, ſupra montes Præneſtinos ductum. Inde dimiſſum in campos, vaſtavere agros Præneſtinum Gabinumque: ex Gabino in Tuſculanos flexere colles. urbi quoque Romæ ingens præbitus terror, magis in re ſubita, quam quod ad arcendam vim parum virium eſſet. Q. Fabius præerat urbi. is armata juventute, diſpoſitiſque præſidiis, tuta omnia ac tranquilla fecit. Itaque hoſtes præda ex proximis locis rapta, appropinquare urbi non auſi, quum circumacto agmine redirent, quanto longius ab urbe hoſtium abſcederent, eo ſolutiore cura in Lucretium incidunt conſulem, jam ante exploratis itineribus ſuis inſtructum, & ad certamen intentum. Igitur præparatis animis, repentino pavore perculſos adorti, aliquanto pauciores multitudinem ingentem fundunt, fugantque. & compulſos in cavas valles, quum exitus haud in facili eſſet, circumveniunt. Ibi Volſcum nomen prope deletum eſt. tredecim millia quadringentos ſeptuaginta cecidiſſe in acie ac fuga, mille ducentos quinquaginta vivos captos, ſigna viginti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſeptem militaria relata, in quibuſdam annalibus invenio. ubi etſi adjectum aliquid numero ſit, magna certè cædes fuit. Victor conſul ingenti præda potitus, eadem in ſtativa rediit. Tunc conſules caſtra conjungunt: & Volſci Aequique afflictas vires ſuas in unum contulere. Tertia illa pugna eo anno fuit. eadem fortuna victoriam dedit. fuſis hoſtibus etiam caſtra capta. Sic res Romana in antiquum ſtatum rediit: ſecundæque belli res extemplo urbanos motus excitaverunt. C. Terentillus Arſa, tribunus plebis eo anno fuit. is conſulibus abſentibus ratus locum tribunitiis actionibus datum, per aliquot dies Patrum ſuperbiam ad plebem criminatus; maximè in conſulare imperium, tamquam nimium, nec tolerabile liberæ civitati, invehebatur: *nomine enim tantum minus invidioſum, re ipſa prope atrocius quam regium eſſe. Quippe duos pro uno dominos acceptos immoderata, infinita poteſtate: qui ſoluti atque effrenati ipſi, omneis metus legum omniaque ſupplicia verterent in plebem. Quæ ne æterna illis licentia ſit, legem ſe promulgaturum, ut quinque viri creentur legibus de imperio conſulari ſcribendis. Quod populus in ſe jus dederit, eo conſulem uſurum: non ipſos libidinem ac licentiam ſuam pro lege habituros.* Qua promulgata lege, quum timerent Patres, ne abſentibus conſulibus jugum acciperent, ſenatus à præfecto urbis Q. Fabio vocatur: qui adeò atrociter in rogationem latoremque ipſum eſt invectus, ut nihil, ſi ambo conſules infeſti circumſtarent tribunum, relictum minarum atque terroris ſit: *inſidiatum eum, & tempore capto adortum Rempublicam. Si quem ſimilem ejus priore anno inter morbum bellumque, irati Dii*

tribunum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tribunum dediſſent, non potuiſſe ſiſti, mortuis duobus conſulibus. Iacente ægra civitate in colluvione omnium rerum, ad tollendum è Republica conſulare imperium laturum leges fuiſſe; ducem Volſcis Æquiſque ad oppugnandam urbem futurum. Quid tandem illi non licere? Si quid conſules ſuperbè in aliquem civium aut crudeliter fecerint, diem dicere: accuſare his ipſis judicibus, quorum in aliquem ſævitum ſit. Non illum conſulare imperium, ſed tribunitiam poteſtatem inviſam, intolerandamq; facere: quam pacatam reconciliatamq; patribus de integro in antiqua redigi mala. neq; illum ſe deprecari, quo minus pergat ut cœperit. Vos, inquit Fabius, *cæteri tribuni oramus, ut primum omnium cogitetis, poteſtatem iſtam ad ſingulorum auxilium, non ad perniciem univerſorum comparatam eſſe. tribunos plebis vos creatos, non hoſtes Patribus. Nobis miſerum, invidioſum vobis eſt, deſertam Rempub. invadi. non jus veſtrum, ſed invidiam minueritis. Agite cum collega, ut rem integram in adventum conſulum differat. ne Æqui quidem ac Volſci, morbo abſumptis priore anno conſulibus, crudeli ſuperboque nobis bello inſtitere.* Agunt cum Terentillo tribuni, dilataque in ſpeciem actione, re ipſa ſublata, conſules extemplo accerſit. Lucretius cum ingenti præda, majore multo gloria rediit. & auget gloriam adveniens, expoſita omni in campo Martio præda, ut ſuum quiſque per triduum cognitum abduceret. reliqua vendita, quibus domini non exſtitere. Debebatur omnium conſenſu conſuli triumphus: ſed dilata res eſt, tribuno de lege agente: id antiquius conſuli fuit. Iactata per aliquot dies tum in ſenatu res, tum ad populum eſt. ceſſit ad ultimum majeſtati conſulis tribunus, & deſtitit. tum

imperatori exercituique honos ſuus redditus. Triumphavit de Volſcis Æquiſque: triumphantem ſecutæ ſuæ legiones. alteri conſuli datum, ut ovans ſine militibus urbem iniret. Anno deinde ſequenti lex Terentilla ab toto relata collegio, novos aggreſſa conſules eſt. erant conſules P. Volumnius, Ser. Sulpitius. Eo anno cœlum ardere viſum, terra ingenti concuſſa motu eſt. bovem locutam, cui rei priore anno fides non fuerat, creditum. Inter alia prodigia & carne pluit: quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuiſſe fertur. quod intercidit, ſparſum ita jacuiſſe per aliquot dies, ut nihil odor mutaret. Libri per duumviros ſacrorum aditi: pericula à conventu alienigenarum prædicta, ne qui in loca ſumma urbis impetus cædeſq; inde fierent. inter cætera monitum, ut ſeditionibus abſtineretur. Id factum ad impediendam legem tribuni criminabantur, ingenſque aderat certamen. Ecce (ut idem in ſingulos annos orbis volveretur) Hernici nunciant, Volſcos & Æquos, etſi acciſæ res ſint, reficere exercitus: Antii ſummam rei poſitam: Ecetræ Antiates colonos palam concilia facere. id caput, eas vires belli eſſe. Vt hæc dicta in ſenatu ſunt, delectus indicitur: conſules belli adminiſtrationem inter ſe diſpartiri juſſit. Alteri, ut Volſci, alteri ut Æqui provincia eſſet. Tribuni coram in foro perſonare, *Fabulam compoſitam Volſci belli, Hernicos ad partes paratos. jam ne virtute quidem premi libertatem populi Rom. ſed arte eludi. quia occidione prope occiſos Volſcos, & Æquos movere ſua ſponte arma poſſe, id fides abierit; novos hoſtes quæri. coloniam fidam, propinquam, infamem fieri. bellum innoxiis Antiatibus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tiatibus indici: geri cum plebe Romana. quam oneratam armis ex urbe præcipiti agmine acturi eſſent; exilio & relegatione civium ulciſcentes tribunos. Sic, ne quid aliud actum putent, victam legem eſſe; niſi dum integra res ſit, dum domi, dum togati ſint, caveant, ne poſſeſſione urbis pellantur, ne jugum accipiant. Si animus ſit, non defore auxilium. conſentire omnes tribunos. nullum terrorem externum, nullum periculum eſſe. Caviſſe Deos priore anno, ut tuto libertas defendi poſſet. Hæc tribuni. At ex parte altera conſules in conſpectu eorum, poſitis ſellis, delectum habebant. eo decurrunt tribuni, concionemque ſecum trahunt. citati pauci, velut rei experiundæ cauſa, & ſtatim vis coorta. Quemcunque lictor juſſu conſulis prehendiſſet, tribunus mitti jubebat. neque ſuum cuique jus modum faciebat, ſed virium ſpe & manu obtinendum erat quod intenderes. Quemadmodum ſe tribuni geſſiſſent in prohibendo delectu, ſic patres in lege, quæ per omnes comitiales dies ferebatur, impedienda, gerebant. Initium erat rixæ, quum diſcedere populum juſſiſſent tribuni, quod patres ſe ſummoveri haud ſinebant. nec ferè ſeniores rei intererant; quippe quæ non conſilio regenda, ſed permiſſa temeritati audaciæque eſſet. Multum & conſules ſe abſtinebant, ne cui in colluvione rerum majeſtatem ſuam contumeliæ offerrent. Cæſo erat Quintius, ferox juvenis, qua nobilitate gentis, qua corporis magnitudine ac viribus. ad ea munera data à Diis, & ipſe addiderat multa belli decora, facundiamque in foro; ut nemo, non lingua, non manu promptior, in civitate haberetur. Hic quum in medio Patrum agmine conſtitiſſet, eminens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

inter alios, velut omnes dictaturas conſulatuſque gerens in voce ac viribus ſuis, unus impetus tribunitios populareſque procellas ſuſtinebat. Hoc duce, ſæpe pulſi foro tribuni, fuſa ac fugata plebs eſt. qui obvius fuerat, mulctatus nudatuſque abibat: ut ſatis appareret, ſi ſic agi liceret, victam legem eſſe. Tum prope jam perculſis aliis tribunis, A. Virginius, ex collegio unus, Cæſoni capitis diem dicit. atrox ingenium accenderat eo facto magis, quam conterruerat: eo acrius obſtare legi, agitare plebem, tribunos velut juſto perſequi bello. Accuſator pati reum ruere, invidiæque flammam ac materiam criminibus ſuis ſuggerere: legem interim non tam ad ſpem perferendi, quam ad laceſſendam Cæſonis temeritatem ferre. Ibi multa ſæpe ab juventute inconſulte dicta factaque, in unius Cæſonis ſuſpectum incidunt ingenium: tamen legi reſiſtebatur. Et A. Virginius identidem plebi; *Ecquid*, inquit, *ſentitis, jam vos, Quirites, Cæſonem ſimul civem & legem quam cupitis, habere non poſſe? Quanquam quid ego legem loquor? libertati obſtat, omnes Tarquinios ſuperbia exſuperat. Exſpectate dum conſul aut dictator fiat, quem privatum viribus & audacia regnantem videtis.* Aſſentiebantur multi, pulſatos ſe querentes; & tribunum ad rem peragendam ultro incitabant. Iam aderat judicio dies, apparebatque vulgò homines in damnatione Cæſonis libertatem agi credere. tum demum coactus cum mulcta indignitate prenſabat ſingulos. ſequebantur neceſſarii, principes civitates. T. Quintius Capitolinus, qui ter conſul fuerat, quum multa referret ſua familiæque decora, affirmabat, *Neque in Quintia*

gente,

gente, neque in civitate Romana tantam indolem tam maturæ virtutis unquam extitiſſe. Suum primum militem fuiſſe, ſe ſæpe vidente pugnaſſe in hoſtem. Sp. Furius. *Miſſum ab Quintio Capitolino ſibi eum in dubiis ſuis rebus veniſſe ſubſidio. neminem unum eſſe, cujus magis opera putet Rempublicam reſtitutam.* L. Lucretius Cos. anni prioris, recenti gloria nitens, ſuas laudes participare cum Cæſone, memorare pugnas, referre egregia facinora, nunc in expeditionibus, nunc in acie: ſuadere & monere, *juvenem egregium, inſtructum naturæ fortunæque omnibus bonis, maximum momentum rerum ejus civitatis, in quamcunque veniſſet, ſuum quam alienum mallent civem eſſe. Quod offendat in eo, fervorem & audaciam, ætatem quotidie auferre; quod deſideretur conſilium, id indies creſcere. Seneſcentibus vitiis, matureſcente virtute, ſinerent tantum virum ſenem in civitate fieri.* Pater inter hos L. Quintius, cui Cincinnato cognomen erat, non iterando laudes, ne cumularet invidiam, ſed veniam errori, atque adoleſcentiæ petendo, ſibi, qui non dicto, non facto quemquam offendiſſet, ut condonarent filium, orabat. Sed alii averſabantur preces, aut verecundia, aut metu: alii ſe ſuoſque mulctatos querentes, atroci reſponſo judicium ſuum præferebant. Premebat reum, præter vulgatam invidiam, crimen unum; quod M. Volſcius Fictor, qui ante aliquot annos tribunus plebis fuerat, teſtis exſtiterat, *Se haud multo poſt quam peſtilentia in urbe fuerat, in juventutem graſſantem in Subura incidiſſe. ibi rixam natam eſſe, fratremque ſuum majorem natu, nec dum ex morbo ſatis validum, pugno ictum à Cæſone cecidiſſe ſemianimem. Inter manus*

domum ablatum, mortuumq; inde arbitrari. nec ſib rem exequi tam atrocem per conſules ſuperiorum annorum licuiſſe. Hæc Volſcio clamitante, adec concitati homines ſunt, ut haud multum ab fuerit, quin impetu populi Cæſo interiret. Virginius arripi jubet hominem & in vincula duci. patricii vi contra vim reſiſtunt. T. Quintius clamitat, *Cui rei capitalis dies dicta ſit, & de qua futurum propediem judicium, eum indemnatum indicta cauſa non debere violari.* Tribunus *ſupplicium negat ſumpturum ſe de indemnato; ſervaturi tamẽ in vinculis eſſe ad judicij diem. ut qui hominem necaverit, de eo ſupplicij ſumendi copia populo Romano fiat.* Appellati tribuni medio decreto jus auxilii ſui expediunt: in vincula conjici vetant: ſiſti reum, pecuniamque, niſi ſiſtatur, populo promitti, placere pronunciant. Summam pecuniæ, quantam æquum eſſet promitti, veniebat in dubium: id ad ſenatum rejicitur. Reus, dum conſulerentur Patres, retentus in publico eſt. vades dare placuit. unum vadem tribus millibus æris obligarunt. quot darentur, permiſſum tribunis eſt. decem finierunt. tot vadibus accuſator vadatus eſt reum. Hic primus vades publicos dedit. dimiſſus è foro, nocte proxima, inſciis conſulibus, in Tuſcos in exilium abiit. Iudicii die quum excuſaretur ſolum vertiſſe exilii cauſa, nihilominus, Virginio comitia habente, collegæ appellati, dimiſere concilium: pecunia à patre exacta crudeliter, ut divenditis omnibus bonis, aliquandiu trans Tiberim, veluti relegatus, in vili quodam tugurio viveret. Hoc judicium, & promulgata lex exercuit civitatem, ab externis armis otium fuit; quum, velut victores tribuni, per-

culſis

culſis Patribus Cæſonis exilio prope perlatam eſſe crederent legem, & quod ad ſeniores Patrum pertineret, ceſſiſſet poſſeſſione Reipublicæ. juniores, id maxime quod Cæſonis sodalium fuit, auxere iras in plebem, non minuerunt animos. ſed ibi plurimum profectum eſt, quod modo quodam temperavere impetus ſuos. Quum primò poſt Cæſonis exilium lex cœpta ferri eſt, inſtructi paratique cum ingenti clientium exercitu, ſic tribunos, ubi primum ſummoventes præbuere cauſam, adorti ſunt, ut nemo unus inde præcipuum quicquam gloriæ domum invidiæve ferret; mille pro uno Cæſones extitiſſe, plebs quereretur. Mediis diebus, quibus tribuni de lege non agerent, nihil eiſdem illis placidius aut quietius erat. benigne ſalutare, alloqui plebis homines, domum invitare, adeſſe in foro, tribunos ipſos cetera pati, ſine interpellatione concilia habere: nunquam ulli neque publice, neque privatim truces eſſe, niſi quum de lege agi cœptum eſſet. Alibi popularis juventus erat. nec cætera modo tribuni tranquille peregere, ſed refecti quoque in inſequentem annum, ne voce quidem incommoda, nedum ut ulla vis fieret, paulatim permulcendo tractandoque manſuefecerant plebem. His per totum annum artibus lex eluſa eſt: Accipiunt civitatem placidiorem conſules C. Claudius Appii filius, & P. Valerius Publicola. Nihil novi novus annus attulerat. legis ferendæ aut accipiendæ cura civitatem tenebant. Quantum juniores Patrum plebi ſe magis inſinuabant, eo acrius contra tribuni tendebant, ut plebi ſuſpectos eos criminando facerent. *Conjurationem factam,*

Cæſo-

Cæſonem Romæ eſſe: interficiendorum tribunorum, trucidandæ plebis conſilia inita. Id negotii datum ab ſenioribus Patrum, ut juventus tribunitiam poteſtatem è Republica tolleret, formaque eadem civitatis eſſet, quæ ante Sacrum montem occupatum fuerat. Et ab Volſcis & Aequis ſtatum jam ac prope ſolenne in ſingulos annos bellum timebatur: propiuſque aliud novum malum, nec opinato exortum. Exules, ſervique ad quatuor millia hominum, & quingenti, duce Ap. Herdonio Sabino, nocte Capitolium atque arcem occupavere. Confeſtim in arce facta cædes eorum, qui conjurare & ſimul capere arma noluerant. alii inter tumultum præcipites pavore in forum devolant. alternæ voces, Ad arma, &, Hoſtes in urbe ſunt, audiebantur. Conſules & armare plebem, & inermem pati timebant. Incerti, quod malum repentinum, externum an inteſtinum, ab odio plebis, an ab ſervili fraude, urbem invaſiſſet, ſedabant tumultus, ſedando interdum movebant. nec enim poterat pavida & conſternata multitudo regi imperio. Dant tamen arma, non vulgo; tantum ut in incerto hoſte præſidium ſatis fidum ad omnia eſſet. Soliciti reliquum noctis incertique, qui homines, quantus numerus hoſtium eſſet, in ſtationibus diſponendis ad opportuna omnia urbis loca, egêre. Lux deinde aperuit bellum, ducemque belli. Servos ad libertatem Ap. Herdonius ex Capitolio vocabat, *Se miſerrimi cujuſque ſuſcepiſſe cauſam, ut exules injuria pulſos in patriam reduceret, & ſervituti grave jugum demeret. id male populo Romano auctore fieri. Si ibi ſpes non ſit, ſe Volſcos, & Æquos, & omnia extrema tentaturum, & concitaturum*

urum. Dilucere res magis Patribus atque conſulibus. præterea tamen quæ denunciabantur, ne Veientium neu Sabinorum id conſilium eſſet, timere: & quum tantum in urbe hoſtium eſſet, mox Sabinæ Etruſcæq; legiones, ex compoſito adeſſent, tum æterni hoſtes Volſci & Aequi, non ad populabundos, ut ante, fines, ſed ad urbem, ut ex parte captam, venirent. Multi & varii timores. inter ceteros imminebat terror ſervilis, ne ſuus cuique domi hoſtis eſſet, cui nec credere, nec non credendo, ne infeſtior fieret, fidem abrogare, ſatis erat tutum. Vixque concordia ſiſti videbatur poſſe: tantum ſuperantibus aliis ab emergentibus malis, nemo tribunos aut plebem timebat. manſuetum id malum, & per aliorum quietem malorum ſemper exoriens, tumque eſſe peregrino terrore ſopitum videbatur. Ad id prope unum maxime inclinatis rebus,incubuit: tantus enim tribunos furor tenuit, ut non bellum, ſed vanam imaginem belli, ad avertendos ab legis cura plebis animos, Capitolium inſediſſe contenderent: patritiorum hoſpites clienteſque, ſi perlata lege fruſtra tumultuatos eſſe ſe ſentiant, majore quam venerint ſilentio abituros. Concilium inde legi perferendæ habere, avocato populo ab armis. Senatum interim conſules habent, alio ſe majore tribunis metu oſtendente, quam quem nocturnus hoſtis intulerat. Poſtquam arma poni & diſcedere homines ab ſtationibus nunciatum eſt, P. Valerius, collega ſenatum retinente, ſe ex curia proripit,inde in templum ad tribunos venit: *Quid hoc rei eſt*, inquit, *tribuni? Ap. Herdonii ductu & auſpicio Rempublicam everſuri eſtis? Tam felix*

vobis

vobis corrumpendis fuit, qui ſervitia veſtra no
commovit auctor? Quum hoſtes ſupra caput ſin
diſcedi ab armis, legeſque ferri placet? Inde a
multitudinem oratione verſa: *Si vos urbis, Qu*
rites, ſi veſtri nulla cura tangit; at vos veremin
Deos patrios ab hoſtibus captos. Iupiter optim
maximus, Iuno regina, & Minerva, alii Dii Dea
que obſidentur. caſtra ſervorum publicos veſtr
penates tenent. Hæc vobis forma ſanæ civitatis vi
detur? Tantum hoſtium non ſolum intra mur
eſt, ſed in arce ſupra forum, curiamque: comiti
interim in foro ſunt: ſenatus in curia eſt: velu
quum ocium ſuperat, ſenator ſententiam dicit: al
Quirites ſuffragium ineunt. Non quicquid Pa
trum plebiſque eſt, conſules, tribunos, Deos hom
neſque omnes armatos opem ferre, in Capitoliu
currere, liberare ac pacare auguſtiſſimam illa
domum Iovis optimi maximi decuit? Romule pa
ter, tu mentem tuam, qua quondam arcem ab h
iiſdem Sabinis auro captam recepiſti, da ſtirpi tu
jube hanc ingredi viam, quam tu dux, quam tu
ingreſſus exercitus eſt. Primus en ego conſul, qua
tum mortalis Deûm poſſum, te, ac tua veſtigi
ſequar. Vltimum orationis fuit, *Se arma caper*
vocare omnes Quirites ad arma. ſi quis impedia
jam ſe conſularis imperii, jam tribunitiæ poteſta
tis, ſacrarumque legum oblitum, quiſquis ille ſi
ubicunque ſit, in Capitolio, in foro, pro hoſte hab
iturum. Iuberent tribuni, quoniam in Ap. Herd
nium vetarent, in P. Valerium conſulem ſumi a
ma. auſurum ſe in tribunis, quod princeps famili
ſuæ auſus in regibus eſſet. Vim ultimam appare
bat futuram, ſpectaculoque ſeditionem Roma
nam hoſtibus fore. nec lex tamen ferri, nec ir
in Capitolium conſul potuit: nox certamin
cœpt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſepta oppreſſit, tribuni ceſſere nocti, timentes
onſulum arma. Amotis inde ſeditionis aucto-
bus, Patres circumire plebem, inferenteſque
in circulos, ſermones tempori aptos ſerere:
dmonere, *Vt viderent in quod diſcrimen Rem-*
ubl. adducerent. Non inter patres ac plebem cer-
tamen eſſe; ſed ſimul Patres, plebemque, arcem ur-
is, templa Deorum, penates publicos privatoſque
oſtibus dedi. Dum hæc in foro ſedandæ diſcor-
liæ cauſſa aguntur, conſules interim, ne Sabi-
ius, ne Veiens hoſtis moveretur, circa portas
nuroſque diſceſſerant. Eadem nocte & Tuſcu-
um de arce capta, Capitolioque occupato, &
lio turbatæ urbis ſtatu nuncii veniunt. L. Ma-
nilius Tuſculi tum dictator erat. is confeſtim
convocato ſenatu, atque introductis nunciis,
magnopere cenſet, *Ne exſpectent, dum ab Romæ*
legati auxilium petentes veniant: periculum ipſum,
diſcrimenque ac ſociales Deos, fidemque fœderum,
id poſcere. Demerendi beneficio tam potentem, tam
propinquam civitatem, nunquam parem occaſio-
nem daturos Deos. Placet ferri auxilium, juven-
tus conſcribitur, arma dantur. Romam prima
luce venientes, procul ſpeciem hoſtium præ-
buere. Aequi aut Volſci venire viſi ſunt. dein-
de ubi vanus terror abiit, accepti in urbem
agmine in forum deſcendunt. ibi jam P. Vale-
rius, relicto ad portarum præſidia collega, in-
ſtruebat aciem. Auctoritas viri moverat, affir-
mantis, *Capitolio recuperato, & urbe pacata, ſi ſe*
doceri ſiviſſent quæ fraus à tribunis occulta in lege
ferretur; memorem ſe majorum ſuorum, memo-
rem cognominis, quod populi colendi velut heredi-
taria cura ſibi à majoribus tradita eſſet, concilium
plebis non impediturum. Hunc ducem ſecuti, ne-
qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quiquam reclamantibus tribunis, in clivu
Capitolinum erigunt aciem. adjungitur
Tuſculana legio. certare ſocii civeſque, u
recuperatæ arcis ſuum decus facerent. d
uterque ſuos adhortatur. Trepidare tum h
ſtes, nec ulli ſatis rei, præterquam loco fide
trepidantibus inferunt ſigna Romani, ſociiqu
Iam in veſtibulum perruperant templi, qu
P. Valerius, inter primores pugnam ciens, i
terficitur. P. Volumnius conſularis vidit
dentem. is dato negotio ſuis, ut corpus ob
gerent, ipſe in locum vicemque conſulis p
volat. Præ ardore impetuque tantæ rei ſen
non pervenit ad militem: prius vicit, quam
pugnare ſine duce ſentiret. Multi exulum, c
de ſua fœdavere templum, multi vivi cap
Herdonius interfectus. Ita Capitolium recu
ratum. De captivis, ut quiſque liber aut ſerv
eſſet, ſuæ fortunæ à quoque ſumptum ſupp
cium eſt. Tuſculanis gratiæ actæ: Capitoliu
purgatum atq; luſtratum. In conſulis domu
plebes quadrantes, ut funere ampliore effer
tur, jactaſſe fertur. Pace parta, inſtare tum t
buni Patribus, ut P. Valerii fidem exolueren
inſtare Claudio, *ut collegæ manes fraude libera*
agi de lege ſineret. Conſul, *antequam collegam*
ſubrogaſſet, negare *paſſurum agi de lege.* Hæ
nuere contentiones uſque ad comitia conſu
ſubrogandi. Decembri menſe ſummo Patru
ſtudio L. Quintius Cincinnatus pater Cæſo
conſul creatur, qui magiſtratum ſtatim oc
peret. Perculſa erat plebes conſulem habitu
iratum, potentem favore Patrum, virtute ſ
tribus liberis, quorum nemo Cæſoni cedeb
magnitudine animi; conſilium & modum a
hibe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

bendo, ubi res poſceret, priores erant. Is ut
agiſtratum iniit, aſſiduis concionibus pro tri-
ınali, non in plebe coërcenda, quam ſenatu
ıſtigando, vehementior fuit. *cujus ordinis lan-*
ıore, perpetui jam tribuni plebis, non ut in Repu-
lica populi Romani, ſed ut in perdita domo, lin-
ıa, criminibuſque regnarent. Cum Cæſone filio ſuo
irtutem, conſtantiam, omnia juventutis belli do-
ıique decora pulſa ex urbe Romana, & fugata eſſe.
oquaces, ſeditioſos, ſemina diſcordiarum, iterum
ıtque tertium tribunos peſſimis artibus regia licen-
ia vivere. Aulus, inquit, *ille Virginius, quia in*
Capitolio non fuit, minus ſupplicii, quam Ap. Her-
donius meruit? plus hercule aliquanto, qui vere
rem æſtimare velit. Herdonius, ſi nihil aliud, ho-
ſtem ſe fatendo prope denunciavit, ut arma capere-
tis: hic negando bella eſſe, arma vobis ademit, nu-
doſque ſervis veſtris & exulibus objecit. Et vos
(C. Claudii pace, & P. Valerii mortui loquor) prius
in clivum Capitolinum ſigna intuliſtis, quam hos
hoſtes de foro tolleretis? Pudet Deorum hominum-
que. quum hoſtes in arce, in Capitolio eſſent, exu-
lum & ſervorum dux profanatis omnibus in cella
Iovis optimi maximi habitaret, Tuſculi antequam
Romæ ſumpta ſunt arma. In dubio fuit, utrum
L. Mamilius Tuſculanus dux, an P. Valerius, &
C. Claudius conſules Romanam arcem liberarent,
& qui ante Latinos, ne pro ſe quidem ipſis, quum
in finibus hoſtem haberent, attingere arma paßi ſu-
mus; nunc, niſi Latini ſua ſponte arma ſumpſiſ-
ſent, capti & deleti eramus. Hoc eſt, tribuni, auxi-
lium plebi ferre? inermem eam hoſti trucidandam
obiicere? Scilicet, ſi quis vobis humilimus homo de
veſtra plebe, quam partem, veluti abruptam à ce-
tero populo veſtram patriam peculiaremque Remp.
feciſtis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

feciſtis, ſi quis ex his domum ſuam obſeſſam à j
milia armata nunciaret, ferendum auxilium p
taretis. Iupiter optimus maximus, exulum atq
ſervorum ſeptus armis, nulla humana ope dign
erat? & hi poſtulant, ut ſacroſancti habeantu
quibus ipſi Dii neque ſacri, neque ſancti ſunt.
enim divinis humaniſque obruti ſceleribus, leg
vos hoc anno perlaturos dictitatis? Tum herci
illo die quo ego cõſul ſum creatus, male geſta Reſpu
eſt, pejus multo quam cum P. Valerius conſ
periit, ſi tuleritis. Iam primum omnium, inqui
Quirites in Volſcos & Æquos mihi atque colle
legiones ducere, in animo eſt. Neſcio quo fato, m
gis bellantes quam pacati propitios habemus Dei
quantum periculum ab illis populis fuerit ſi Ca
tolium ab exulibus obſeſſum ſciſſent, ſuſpicari
præterito, quam re ipſa experiri, eſt melius. Mo
verat plebem oratio conſulis. erecti Patres r
ſtitutam credebant Rempublicam conſul alte
comes animoſior quam auctor, ſuſcepiſſe co
legam priorem actionem tam gravis rei faci
paſſus, in peragendis conſiliis conſularis offic
partem ad ſe vendicabat. Tum tribuni eluder
tes velut vana dicta, perſequi, quærendo, *qu*
nam modo exercitum educturi conſules eſſent, qu
delectum habere nemo paſſurus eſſet? Nobis ver
inquit Quintius, *nihil delectu opus eſt, quum, qu*
tempore P. Valerius ad recipiendum Capitoliu
arma plebi dedit, omnes in verba juraverint, con
venturos ſe juſſu conſulis, nec injuſſu abituro
Edicimus itaque, omnes qui in verba juraſtis, cra
ſtina die armati ad lacum Regillum adſitis. Ca
villari tum tribuni, *& populum exoluere religion*
velle: privatum eo tempore Quintium fuiſſe, quun
ſacramento adacti ſint. Sed nondum hæc, qua
nun

unc tenet ſeculum, negligentia Deûm vene- it: nec interpretando ſibi quiſque juſiuran- um & leges aptas faciebat, ſed ſuos potius nores ad ea accommodabat. Igitur tribuni, t impediendæ rei nulla ſpes erat, de proferen- o exercitu agere. eo magis quod *& augures* *iſſos adeſſe ad Regillum lacum* fama exierat: *lo- umque inaugurari, ubi auſpicato cum populo agi oſſet. ut quicquid Romæ vi tribunitia rogatum ſſet, id comitiis ibi abrogaretur. Omnes id juſſuros, uod conſules vellent. neque enim provocationem ſſe longius ab urbe mille paſſuum: & tribunos, ſi eo veniant in alia turba Quiritium, ſubjectos fore onſulari imperio.* Terrebant hæc: ſed ille maxi- nus terror animos agitabat, quod ſæpius Quin- ius dictabat, *Se conſulum comitia non habitu- rum. Non ita civitatem ægram eſſe, ut conſuetis remediis ſiſti poſſit. dictatore opus eſſe Reipubl. ut qui ſe moverit ad ſolicitandum ſtatum civitatis, ſentiat ſine provocatione dictaturam eſſe.* Senatus in Capitolio erat. eo tribuni cum perturbata plebe veniunt. multitudo clamore ingenti, nunc conſulum, nunc Patrum fidem implo- rant. nec ante moverunt de ſententia conſu- lem, quam tribuni ſe in auctoritate Patrum futuros eſſe, polliciti ſunt. Tunc referente con- ſule de tribunorum & plebis poſtulatis, ſena- tusconſulta fiunt, *Neque tribuni legem eo anno ferrent, neq; conſules ab urbe exercitum educerent. In reliquum magiſtratus continuari, & eoſdem tribunos refici, judicare Senatum contra Rempu- blicam eſſe.* Conſules fuere in Patrum poteſtate, tribuni reclamantibus conſulibus refecti. Pa- tres quoque ne quid cederent plebi, & ipſi L. Quintium conſulem reficiebant. Nulla toto anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

anno vehementior actio conſulis fuit. *Mirer,*
inquit, *ſi vana veſtra, Patres conſcripti, ad plebem*
auctoritas eſt? Vos elevatis eam, quippe quia plebs
ſenatuſconſultum in continuandis magiſtratibu
ſolvit, ipſi quoque ſolutum vultis, ne temeritati
multitudinis cedatis: tanquam id ſit plus poſſe in
civitate, plus levitatis ac licentiæ habere. leviu
enim, vaniuſque profecto eſt, ſua decreta & con-
ſulta tollere, quam aliorum. Imitamini, Patres
conſcripti, turbam inconſultam: qui exemplo alii
eſſe debetis, aliorum exemplo peccetis potius, quam
alii veſtro recte faciant; dum ego, ne imiter tribu-
nos, nec me contra Senatuſconſultum conſulem re-
nunciari patiar. Te vero, C. Claudi, adhortor, u
& ipſe populum Rom. hac licentia arceas: & d
me hoc tibi perſuadeas, me ita accepturum, ut non
honorem meum à te impeditum, ſed gloriam ſpret
honoris auctam, invidiamque quæ ex continuato e
impenderet, levatam putem. Communiter indo
edicunt, *Ne quis L. Quintium conſulem faceret*
ſi quis feciſſet, ſe id ſuffragium non obſervaturos
Conſules creati Q. Fabius Vibulanus tertium
& L. Cornelius Maluginenſis. Cenſus actus eo
anno. luſtrum propter Capitolium captum
conſulem occiſum, condi religioſum fuit
Q. Fabio & L. Cornelio conſulibus, principio
anni ſtatim res turbulentæ. Inſtigabant ple-
bem tribuni. bellum ingens à Volſcis & Aequi
Latini atque Hernici nunciabant. jam Anti
Volſcorum legiones eſſe: & ipſam coloniam
ingens metus erat defecturam. ægreque impe
tratum à tribunis, ut bellum præverti ſinerent
Conſules inde partiri provincias. Fabio ut An
tium legiones duceret, datum: Cornelio u
Romæ præſidio eſſet, ne qua pars hoſtium, qu

Aequi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Aequis mos erat, ad populandum veniret. Hernici & Latini juſſi milites dare ex fœdere: duæque partes ſociorum in exercitu, tertia civium fuit. Poſtquam ad diem præſtitutum venerunt ſocii, conſul extra portam Capenam caſtra locat. inde luſtrato exercitu Antium profectus, haud procul oppido, ſtativiſque hoſtium conſedit. Vbi quum Volſci, quia nondum ab Æquis veniſſet exercitus, dimicare non auſi, quemadmodum quieti vallo ſe tutarentur, pararent; poſtero die Fabius non permiſtam unam ſociorum civiumque, ſed trium populorum tres ſeparatim acies circa vallum hoſtium inſtruxit. Ipſe erat medius cum legionibus Romanis. inde ſignum obſervare juſſit, ut pariter & ſocii rem inciperent, referrentq; pedem, ſi receptui ceciniſſet. equites item ſuæ cuique parti poſt principia collocat. Ita trifariam adortus caſtra circumvenit: & quum undique inſtaret, non ſuſtinentes impetum, Volſcos vallo deturbat. Tranſgreſſus inde munitiones, pavidam turbam inclinatamq; in partem unam caſtris expellit. Inde effuſe fugientes eques, cui ſuperare vallum haud facile fuerat, quum ad id ſpectator pugnæ aſtitiſſet, libero campo adeptus, parte victoriæ fruitur, territos cædendo. Magna & in caſtris & extra munimenta cædes fugientium fuit: ſed præda major, quia vix arma ſecum efferre hoſtis potuit, deletuſque exercitus foret, niſi fugientes ſilvæ texiſſent. Dum ad Antium hæc geruntur, interim Aequi robore juventutis præmiſſo, arcem Tuſculanam improviſo nocte capiunt: reliquo exercitu haud procul mœnibus Tuſculi conſidunt, ut diſtenderent hoſtium copias. Hæc celeriter Romam, ab Roma in

caſtra Antium perlata, movent Romanos haud ſecus, quam ſi Capitolium captum nunciaretur. adeo & recens erat Tuſculanorum meritum, & ſimilitudo ipſa periculi, repoſcere datum auxilium videbatur. Fabius omiſſis omnibus, prædam ex caſtris raptim Antium convehit. Ibi modico præſidio relicto, citatum agmen Tuſculum rapit. nihil præter arma & quod cocti ad manum fuit cibi, ferre militi licuit. Commeatum ab Roma conſul Cornelius ſubvehit. Aliquot menſes Tuſculi bellatum. parte exercitus conſul caſtra Aequorum oppugnabat: partem Tuſculanis dederat ad arcem recuperandam. Vi nunquam eo ſubire potuit. fame poſtremo inde detraxit hoſtē. Quo poſtquam ventum ad extremum eſt, inermes nudique omnes ſub jugum ab Tuſculanis miſſi. hos ignominioſa fuga domum ſe recipientes, Romanus conſul in Algido conſecutus, ad unum omnes occidit. Victor ad Columen (id loco nomen eſt) exercitu relicto, caſtra locat. Et alter conſul poſtquam mœnibus Romanis jam pulſo hoſte periculum eſſe deſierat, & ipſe ab Roma profectus. Ita bifariam conſules ingreſſi hoſtium fines, ingenti certamine hinc Volſcos, hinc Aequos populantur. Eodem anno deſciſſe Antiates, apud pleroſque auctores invenio. L. Cornelium conſulem id bellum geſſiſſe, oppidumque cepiſſe; certum affirmare, quia nulla apud vetuſtiores ſcriptores ejus rei mentio eſt, non auſim. Hoc bello perfecto tribunitium domi bellum Patres territat. Clamant fraude fieri, quod foris teneatur exercitus: fruſtrationem eam legis tollendæ eſſe. ſe nihilominus rem ſuſceptam peracturos. Obtinuit tamen P. Lucretius præ-

fectu

fectus urbis, ut actiones tribunitię in adventum conſulum differrentur. Erat & nova exorta cauſſa motus. A. Cornelius, & Q. Servilius quæſtores, M. Volſcio, quod falſus haut dubio teſtis in Cæſoné extitiſſet, diem dixerant. multis enim emanabat indiciis, neq; fratre Volſcii, ex quo ſemel fuerit æger, unquam non modo viſum in publico, ſed ne aſſurrexiſſe quidem ex morbo, multorumq; tabe menſium mortuum: nec his temporibus, in quæ teſtis crimen conjeciſſet, Cæſonem Romæ viſum: affirmantibus, qui una meruerant, ſecum eum tum frequenté ad ſigna ſine ullo commeatu fuiſſe. ni ita eſſet, multi privatim ferebant Volſcio judicé. Quum ad judicium ire non auderet, omnes eæ res in unũ congruentes, haud magis dubiam damnationem Volſcii, quam Cæſonis Volſcio teſte fuerat, faciebant. In mora tribuni erant, qui comitia quæſtores habere de reo, niſi prius habita de lege eſſent, paſſuros negabant. ita extracta utraque res in conſulum adventum eſt. Qui ubi triumphantes victore cum exercitu urbem inierunt, quia ſilentium de lege erat, perculſos magna pars credebant tribunos. At illi (etenim extremum anni jam erat) quartum affectantes tribunatum, in comitiorum diſceptationem ab lege certamen averterant. & quum conſules nihilominus adverſus continuationem tribunatus, quam ſi lex minuendæ ſuæ majeſtatis cauſſa promulgata ferretur, tetendiſſent, victoria certaminis penes tribunos fuit. Eodé anno Aequis pax eſt petentibus data. Cenſus, res priore anno inchoata, perficitur: idque luſtrum ab origine urbis decimum conditũ. Fuerunt cenſa civium capita, centum triginta duo millia qua-

dringenta novem. Conſulum magna domi belliqueeo anno gloria fuit: quod & foris pacem peperêre, & domi, etſi non concors, minus tamen quam alias infeſta civitas fuit. L. Minucius inde, & C. Nautius conſules facti, duas reſiduas anni prioris cauſſas exceperunt. Eodem modo conſules legem, tribuni judicium de Volſcio impediebant: ſed in quæſtoribus novis major vis, major auctoritas erat. Cum M. Valerio Valerii filio, Voleſi nepote, quæſtor erat T. Quintius Capitolinus, qui ter conſul fuerat. Is quoniam neque Quintiæ familiæ Cæſo, neque Reipubl. maximus juvenum reſtitui poſſet, falſum teſtem, qui dicendæ cauſſæ innoxio poteſtatem ademiſſet, juſto ac pio bello perſequebatur. Quum Virginius maximè è tribunis de lege ageret, duûm menſium ſpatium conſulibus datum eſt ad inſpiciendam legem: ut, cum edocuiſſent populum, quid fraudis occultæ ferretur, ſinerent deinde ſuffragium inire. hoc intervalli datum, res tranquillas in urbe fecit. Nec diuturnam quietem Æqui dederunt. qui rupto fœdere, quod ictum erat priore anno cum Romanis, imperium ad Gracchum Cluilium deferunt. is tum longe princeps in Æquis erat. Graccho duce in Lavicanum agrum, inde in Tuſculanum hoſtili populatione veniunt, plenique prædæ in Algido caſtra locant. In ea caſtra Q. Fabius, P. Volumnius, A. Poſtumius legati, ab Roma venerunt queſtum injurias, & ex fœdere res repetitum. eos Aequorum imperator, *quæ mandata habeant ab ſenatu Romano, ad quercum jubet dicere. ſe alia interim acturum.* quercus ingens arbor prætorio imminebat, cujus umbra opaca ſedes erat. Tum ex legatis

unus

unus abiens, *& hæc,* inquit, *ſacrata quercus, & quicquid Deorum eſt, audiant fœdus à vobis ruptum: noſtriſque & nunc querelis adſint, & mox armis, quum Deorum hominumque ſimul violata jura exequemur.* Romam ut redière legati, ſenatus juſſit alterum conſulem contra Gracchum in Algidum exercitum ducere: alteri populationem finium Aequorum provinciam dedit. Tribuni ſuo more impedire delectum. & forſitan ad ultimum impediſſent; ſed novus ſubito additus terror eſt. Vis Sabinorum ingens propè ad mœnia urbis infeſta populatione venit. fœdati agri, terror injectus urbi eſt. Tum plebs benignè arma cepit. reclamantibus fruſtra tribunis, magni duo exercitus ſcripti. alterum Nautius contra Sabinos duxit: caſtriſque ad Eretum poſitis, per expeditiones parvas plerumque nocturnis incurſionibus, tantam vaſtitatem in Sabino agro reddidit, ut comparati ad eam propè intacti bello fines Romani viderentur. Minucio neque fortuna nec vis animi eadem ingerendo negotio fuit. nam quum haud procul ab hoſte caſtra poſuiſſet, nulla magnopere clade accepta caſtris ſe pavidus tenebat. Quod ubi ſenſerunt hoſtes, crevit ex metu alieno, ut fit, audacia: & nocte adorti caſtra, poſtquam parum vis aperta profecerat, munitiones poſtero die circumdant. quæ priuſquam undique vallo objecto clauderent exitus, quinque equites inter ſtationes hoſtium emiſſi, Romam pertulère, conſulem exercitumque obſideri. Nihil tam nec opinatum, nec tam inſperatum accidere potuit. Itaque tantus pavor, tantaque trepidatio fuit, quanta, ſi urbem, non caſtra hoſtes obſiderent. Nautium conſulem

accerſunt, in quo quum parum præſidii videretur, dictatoremque dici placeret, qui rem perculſam reſtitueret; L. Quintius Cincinnatus conſenſu omnium dicitur. Operæpretium eſt audire, qui omnia præ divitiis humana ſpernunt, neque honori magno locum, neque virtuti putant eſſe, niſi ubi effuſe affluant opes. Spes unica imperii populi Romani L. Quintius, trans Tiberim, contra eum ipſum locum, ubi nunc navalia ſunt, quatuor jugerum colebat agrum, quæ prata Quintia vocantur. Ibi ab legatis, ſeu foſſam fodiens bipalio innixus, ſeu quum araret; operi certè, id quod conſtat, agreſti intentus; ſalute data invicem redditaque, rogatus ut *(quod bene verteret ipſi, reique publicæ)* togatus mandata ſenatus audiret. admiratus, rogitanſque, *ſatin' ſalva eſſent omnia,* togam properè è tugurio proferre uxorem Raciliam jubet. Qua ſimul, abſterſo pulvere ac ſudore, velatus proceſſit; dictatorem eum gratulantes conſalutant: in urbem vocant: qui terror ſit in exercitu, exponunt. Navis Quintio publicè parata fuit, tranſvectumque tres obviam egreſſi filii excipiunt. inde alii propinqui atque amici, tum Patrum major pars. Ea frequentia ſtipatus, antecedentibus lictoribus deductus eſt domum, & plebis concurſus ingens fuit. ſed ea nequaquam tam læta Quintium vidit; & imperii nimium, & virum in ipſo imperio vehementiorem rata. Et illa quidem nocte nihil præterquam vigilatum eſt in urbe. Poſtero die dictator, quum ante lucem in forum veniſſet, magiſtrum equitum dicit L. Tarquitium patriciæ gentis, ſed qui quum ſtipendia pedibus propter paupertatem feciſſet, bello tamen pri-

mus

mus longe Romę juventutis habitus eſſet. Cum magiſtro equitum in concionem venit, juſtitium edicit, claudi tabernas tota urbe jubet, vetat quemquam privatæ quicquam rei agere. Tum quicunque ætate militari eſſent, armati cum cibariis in dies quinque coctis, valliſque duodenis, ante ſolis occaſum Martio in campo adeſſent. quibus ætas ad militandum gravior eſſet, vicino militi, dum is arma pararet, vallumque peteret, cibaria coquere juſſit. Sic juventus diſcurrit ad vallum petendum. ſumpſere, unde cuique proximum fuit: prohibitus nemo eſt: impigreque omnes ad edicta dictatoris præſto fuere. Inde compoſito agmine, non itineri magis apto, quam prælio, ſi res ita tuliſſet, legiones ipſe dictator, magiſter equitum ſuos equites ducit. In utroque agmine, quas tempus ipſum poſcebat adhortationes erant: *adderent gradum, maturato opus eſſe, ut nocte ad hoſtem pervenire poſſent. conſulem exercitumque Romanum obſideri. tertium diem jam clauſos eſſe: quid quæq; nox aut dies ferat, incertum eſſe: puncto ſæpe temporis maximarum rerum momenta verti. Accelera ſignifer, ſequere miles*, inter ſe quoq; gratificantes ducibus clamabant. media nocte in Algidum perveniunt: & ut ſenſere jam propè hoſtes eſſe, ſigna conſtituunt. Ibi dictator quantum nocte proſpici poterat, equo circumvectus, contemplatuſque, qui tractus caſtrorum, quæque forma eſſet, tribunis militum imperavit, ut ſarcinas in unum coniici jubeant. militem cum armis valloq; redire in ordines ſuos. facta, quæ imperavit. Tum quo fuerat ordine in via, exercitum omnem longo agmine circumdat hoſtium caſtris, & ubi ſignum datum ſit, clamo-

rem omnes tollere jubet. clamore ſublato, ante ſe quemque ducere foſſam, & jacere vallum. Edito imperio, ſignum ſecutum eſt. juſſa miles exſequitur, clamor hoſtes circumſonat. Superat inde caſtra hoſtium, & in caſtra conſulis venit: alibi pavorē, alibi gaudium ingens facit. Romani, civilem eſſe clamorem, atq; auxilium adeſſe, inter ſe gratulantes, ultro ex ſtationibus ac vigiliis territant hoſtem. Conſul differendum negat. *Illo clamore non adventum modo ſignificari, ſed rem ab ſuis cœptam: mirumque eſſe, ni jam exteriore parte caſtra hoſtium oppugnentur. Itaque arma ſuos capere, & ſe ſubſequi* jubet. Nocte initum prœlium eſt, legionibus dictatoris clamore ſignificantibus, ab ea quoque parte rem in diſcrimine eſſe. Iam ſe ad prohibenda circumdari opera Æqui parabant, quum ab interiore hoſte prœlio cœpto, ne per media ſua caſtra fieret eruptio, à munientibus ad pugnantes introrſum verſi, vacuam noctem operi dedêre. pugnatumque cum conſule ad lucem eſt. Luce prima jam circumvallati ab dictatore erant, & vix adverſus unum exercitum pugnam ſuſtinebant. tum à Quintiano exercitu, qui confeſtim à perfecto opere ad arma rediit, invaditur vallum. hic inſtabat nova pugna, illa nihil remiſerat prior. Tum ancipiti malo urgente à prœlio ad preces verſi, hinc dictatorem, hinc conſulem orare, ne in occidione victoriam ponerent, ut inermes ſe inde abire ſinerent. Ab conſule ad dictatorem ire juſſis, ignominiam infenſus addidit. Gracchum Cluilium ducem, principeſq; alios, vinctos adduci jubet, oppido Corbione decedi; *Sanguinis ſe Æquorum non egere: licere abire: ſed ut exprimatur*

tan-

tandem confeſſio, ſubactam domitamque eſſe gentem, ſub jugum abituros. Tribus haſtis jugum fit, humi fixis duabus, ſuperque eas tranſverſa una deligata. ſub hoc jugo dictator Æquos miſit. Caſtris hoſtium receptis, plenis omnium rerum (nudos enim emiſerat) prædam omnem ſuo tantum militi dedit: conſularem exercitum, ipſumque conſulem increpans, *Carebis,* inquit, *prædæ parte, miles, ex eo hoſte, cui prope prædæ fuiſti. & tu L. Minuci, donec conſularem animum incipias habere, legatus his legionibus præeris.* Ita ſe Minucius abdicat conſulatu, juſſuſq; ad exercitum manet. Sed adeo tum imperio meliori animus manſuete obediens erat, ut beneficii magis, quam ignominiæ hic exercitus memor, & coronam auream dictatori libræ pondo decreverit, & proficiſcentem eum patronum ſalutaverit. Romæ à Q. Fabio præfecto urbis ſenatus habitus triumphantē Quintium, quo veniebat agmine, urbem ingredi juſſit. ducti ante currum hoſtium duces: militaria ſigna prælata: ſecutus exercitus præda onuſtus. Epulæ inſtructæ dicuntur fuiſſe ante omnium domos: epulanteſque cum carmine triumphali, & ſolennibus jocis, commeſſantium modo, currum ſecuti ſunt. Eo die L. Mamilio Tuſculano, approbantibus cunctis, civitas data eſt. Confeſtimq; ſe dictator magiſtratu abdicaſſet, ni comitia M. Volſci falſi teſtis tenuiſſent: ea ne impedirent tribuni, dictatoris obſtitit metus. Volſcius damnatus Lanuvium exulatum abiit. Quintius decimoſexto die dictatura in ſex menſes accepta ſe abdicavit. Per eos dies conſul Nautius ad Eretum cum Sabinis egregie pugnat. ad vaſtatos agros ea quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

clades acceſſit Sabinis. Minucio Q. Fabius ſucceſſor in Algidum miſſus. Extremo anno agitatum de lege ab tribunis eſt. ſed quia duo exercitus aberant, ne quid ferretur ad populum, Patres tenuere. plebes vicit, ut quintum eoſdem tribunos crearent. Lupos viſos in Capitolio ferunt à canibus fugatos; ob id prodigium luſtratum Capitolium eſſe. Hæc eo anno geſta. Sequuntur conſules, Q. Minucius, C. Horatius Pulvillus: cujus initio anni quum foris ocium eſſet, domi ſeditiones iidem tribuni, eadem lex faciebat. ulteriuſque ventum foret (adeo exarſerant animis) ni velut dedita opera, nocturno impetu Æquorum Corbione amiſſum præſidium, nunciatum eſſet. Senatum conſules vocant, jubentur ſubitarium ſcribere exercitum, atque in Algidum ducere. Inde poſito legis certamine, nova de delectu contentio exorta. vincebaturq; conſulare imperium tribunitio auxilio, quum alius additur terror: Sabinum exercitum prædatũ deſcendiſſe in agros Romanos, inde ad urbem venire. Is metus perculit, ut ſcribi militem tribuni ſinerent; non ſine pactione tamen, ut quoniam ipſi quinquennium eluſi eſſent, parvumque id plebi præſidium foret, decem deinde tribuni plebis crearentur. Expreſſit hoc neceſſitas Patribus. id modo excepere, ne poſtea eoſdem tribunos juberent. Tribunitia comitia (ne id quoque poſt bellum, ut cetera vanum eſſet) extemplo habita. Triceſimoſexto anno à primis tribunis plebis, decẽ creati ſunt; bini ex ſingulis claſſibus. itaque cautum eſt ut poſtea crearentur. Delectu deinde habito, Minucius contra Sabinos profectus, non invenit hoſtem. Horatius, quum jam Æqui Corbione

inter-

interfecto præſidio Ortonam etiam cepiſſent, in Algido pugnat: multos mortales occidit, fugat hoſtem non ex Algido modo ſed à Corbione Ortonaque. Corbionem etiam diruit propter proditum præſidium. Deinde M. Valerius, Sp. Virginius conſules facti. Domi foriſque otium fuit. annona propter aquarum intemperiem laboratum eſt. De Aventino publicando lata lex eſt. Tribuni plebis iidem refecti. Hi ſequente anno, T. Romilio & C. Veturio conſulibus, legem omnibus concionibus ſuis celebrant, Pudere ſe numeri ſui nequiquam aucti, ſi ea res æque ſuo biennio jaceret, ac toto ſuperiore luſtro jacuiſſet. Quum maximè hæc agerent, trepidi nuncii ab Tuſculo veniunt, Æquos in agro Tuſculano eſſe. Fecit pudorem recens ejus populi meritum morandi auxilii: ambo conſules cum exercitu miſſi, hoſtem in ſua ſede in Algido inveniunt. Ibi pugnatum. ſupra ſeptem millia hoſtium cæſa: alii fugati: præda parta ingens. Eam propter inopiam ærarii conſules vendiderunt. Invidiæ tamen res ad exercitum fuit. ea denique tribunis materiam criminandi ad plebem conſules præbuit. Itaque ergo, ut magiſtratu abiêre, Sp. Tarpeio, A. Haterio conſulibus, dies dicta eſt. Romilio ab C. Claudio Cicerone, tribuno plebis, Veturio ab L. Halieno, ædili plebis. Vterq; magna Patrum indignatione damnatus. Romilius x. milibus æris, Veturius xv milibus. Nec hæc priorum calamitas conſulum, ſegniores novos fecerat conſules; & ſe damnari poſſe ajebant: & plebem, & tribunos legem ferre non poſſe. Tum abjecta lege, quæ promulgata conſenuerat, tribuni lenius agere cum Patribus. Finem tandem

cer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

certaminum facerent, ſi plebeiæ leges diſplic
rent, at illi communiter legum latores, & e
plebe, & ex Patribus, qui utriſque utilia ferren
quæq; æquandæ libertatis eſſent, ſinerent cre
ri. Rem non aſpernabantur Patres: daturu
leges neminem niſi ex Patribus ajebant. Quu
de legibus conveniret, de latore tantum diſcre
paret; miſſi legati Athenas Sp. Poſtumius Albu
A. Manlius, P. Sulpitius Camerinus. juſſique in
clitas leges Solonis deſcribere, & aliarum Græ
ciæ civitatũ inſtituta, mores, juraque noſcer
Ab externis bellis quietus annus fuit, quietic
inſequens, P. Horatio & Sexto Quintilio con
ſulibus, perpetuo ſilentio tribunorum: quo
primo legatorum qui Athenas ierant, legum
peregrinarum exſpectatio præbuit; deinde du
ſimul mala ingentia exorta, fames peſtilentia
fœda homini, fœda pecori. Vaſtati agri ſunt
urbs aſſiduis exhauſta funeribus; multæ & clar
lugubres domus. Flamen Quirinalis Ser. Corne
lius mortuus: augur C. Horatius Pulvillus: i
cujus locum C. Veturium eo cupidius, qui
damnatus à plebe erat, augures legêre. Mortuu
conſul Quintilius: quatuor tribuni plebis. Mul
tiplici clade fœdatus annus. ab hoſte otium fui
inde conſules C. Menenius, P. Seſtius Capitoli
nus. Neq; eo anno quicquam belli externi fui
domi motus orti. Iam redierant legati cum At
ticis legibus. eo intentius inſtabant tribuni, u
tandem ſcribendarũ legum initium fieret. Pla
cet creari decemviros ſine provocatione, & n
quis eo anno alius magiſtratus eſſet. Admiſce
renturne plebeii, controverſia aliquamdiu fuit
poſtremo cõceſſum Patribus, modo ne lex Icili
de Aventino, aliæq; ſacratę leges abrogarentur

Anno

Anno trecenteſimo altero, quam condita Roma erat, iterum mutatur forma civitatis, ab conſulibus ad decemviros, quemadmodum ab regibus ante ad conſules venerat, tranſlato imperio. Minus inſignis, quia non diuturna mutatio fuit. Læta enim principia magiſtratus ejus nimis luxuriavere. eo citius lapſa res eſt: repetitumque, duob⁹ uti mandaretur conſulũ nomen imperiumque. Decemviri creati Ap. Claudius, T. Genutius, P. Seſtius, L. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Horatius, T. Romilius, Sp. Poſtumius. Claudio & Genutio, quia deſignati conſules in eum annum fuerant, pro honore honor redditus: & Seſtio alteri conſulum prioris anni, quod eam rem collega invito ad Patres retulerat. His proximi legati tres habiti, qui Athenas ierant. ſimul ut pro legatione tam longinqua præmio eſſet honos; ſimul peritos legum peregrinarum ad condenda nova jura uſui fore credebant. Supplevere ceteri numerum. Graves quoque ętate electos noviſſimis ſuffragiis ferunt, quo minus ferociter aliorum ſcitis adverſarentur. Regimen totius magiſtratus penes Appium erat, favore plebis. adeoque novum ſibi ingenium induerat, ut plebicola repente, omniſque auræ popularis captator evaderet, pro truci ſævoque inſectatore plebis. Decimo die jus populo ſinguli reddebant. eo die penes præfectum juris faſces duodecim erant: collegis novem ſinguli accenſi apparebant. & unica concordia inter ipſos (qui conſenſus privatis interdum inutilis eſſet) ſumma adverſus alios æquitas erat. Moderationis eorum argumentum exemplo unius rei notaſſe, ſatis erit. Quum ſine provocatione creati

eſſent;

eſſent; defoſſo cadavere, domi apud P. Seſtium patriciæ gentis virum, invento prolatoque in concionem, in re juxta manifeſta atque atroci C. Iulius decemvir diem Seſtio dixit, & accuſator ad populum extitit, cujus rei judex legitimus erat: diſceſſitque jure ſuo, ut demptum de vi magiſtratus, populi libertati adjiceret. Quum promptum hoc jus velut ex oraculo incorruptum pariter ab his ſummi infimiq; ferrent, tum legibus condendis opera dabatur: ingentique hominum exſpectatione propoſitis decem tabulis populum ad concionem advocaverunt: &, *quod bonum, fauſtum, felixque reipublicæ, ipſis, liberiſque eorum eſſet, ire, & legere leges propoſitas juſſere. Se, quantum decem hominum ingeniis provideri potuerit, omnibus ſummis infimiſque jura æquaſſe. plus pollere multorum ingenia, conſiliaq;. Verſarent in animis ſecum unamquamque rem, agitarent deinde ſermonibus: atque in medium, quid in quaque re plus minuſve eſſet, conferrent. Eas leges habiturum populum Romanum, quas conſenſus omnium, non juſſiſſe latas magis, quam tuliſſe videri poſſet.* Quum ad rumores hominum de unoquoque legum capite edito, ſatis correctæ viderentur, centuriatis comitiis Decem tabularum leges perlatæ ſunt: qui nunc quoque in hoc immenſo aliarum ſuper alias acervatarum legum cumulo, fons omnis publici privatique eſt juris. Vulgatur deinde rumor, duas deeſſe tabulas; quibus adjectis, abſolvi poſſe velut corpus omnis Romani juris. Ea exſpectatio, quum dies comitiorum appropinquaret, deſiderium decemviros iterum creandi fecit. Iam plebs, præterquam quod conſulum nomen haud ſecus quam regum peroſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

erat, ne tribunitium quidem auxilium, cedentibus invicem appellatione decemviris, quærebat. Poſtquam vero comitia decemviris creandis in trinum nundinum indicta ſunt; tanta exarſit ambitio, ut primores quoque civitatis (metu credo, ne tanti poſſeſſio imperii vacuo ab ſe relicto loco, haud ſatis dignis pateret) prenſarent homines; honorem ſumma ope ab ſe impugnatum, ab ea plebe, cum qua contenderant, ſuppliciter petentes. Dimiſſa jam in diſcrimen dignitas, ea ætate, eiſque honoribus actis, ſtimulabat Ap. Claudium. neſcires utrum inter decemviros, an inter candidatos numerares. Propior interdum petendo, quam gerendo magiſtratui erat. criminari optimates, extollere canditatorum leviſſimum quemq; humillimumque. ipſe medius inter tribunicios Duilios Iciliosque in foro volitare, per illos ſe plebi venditare: donec collegæ quoque, qui unicè illi dediti fuerant ad id tempus, conjecere in eum oculos; mirantes quid ſibi vellet. Apparere nihil ſinceri eſſe; *Profecto haud gratuitam in tanta ſuperbia comitatem fore. nimium in ordinem ſeipſum cogere. & vulgari cum privatis, non tam properantis abire magiſtratu, quam viam ad continuandum magiſtratum quærentis eſſe.* Propalam obviam ire cupiditati parum auſi, obſecundando molire impetum aggrediuntur. comitiorum illi habendorum, quando minimus natu ſit, munus conſenſu injungunt. Ars hæc erat, ne ſemetipſe creare poſſet; quod præter tribunos plebis (& idipſum peſſimo exemplo,) nemo umquam feciſſet. ille enimvero, quod bene vertat, habiturum ſe comitia profeſſus, impedimentum pro occaſione arripuit. dejectiſque

honore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

honore per coitionem duobus Quintiis, Ca
tolino & Cincinnato, & patruo ſuo C. Cla
dio, conſtantiſſimo viro in optimatium cauſ
& aliis ejuſdem faſtigii civibus, nequaqua
ſplendore vitæ pares decemviros creat, ſe
primis, quod haud ſecus factum improbaba
boni quam nemo facere auſurum credider
Creati cum eo M. Cornelius Maluginenſi
M. Sergius, L. Minucius, Q. Fabius Vibulanu
Q. Pœtilius, T. Antonius Merenda, Cæſo, Du
lius, Sp. Oppius Cornicen, Man. Rabuleius. I
finis Appio alienæ perſonæ ferendæ fuit. ſu
jam inde vivere ingenio cœpit, novoſque coll
gas jam prius quam inirent magiſtratum, i
ſuos mores formare. Quotidie coibant rem
tis arbitris: inde impotentibus inſtructi conſ
liis, quæ ſecreto ab aliis coquebant, jam hau
diſſimulando ſuperbiam, rari aditus, coll
quentibus difficiles, ad idus Majas rem perdux
re. Idus tum Majæ ſolennes ineundis magiſtr
tibus erant. Initio igitur magiſtratus primu
honoris diem denunciatione ingentis terror
inſignem fecere. nam quum ita priores decem
viri ſervaſſent, ut unus faſces haberet, & ho
inſigne regium in orbem, ſuam cujuſque vice
per omnes iret, ſubito omnes cum duodeni
faſcibus prodiere. Centum viginti lictores fo
rum impleverant, & faſcibus ſecures illigata
prçferebant. nec attinuiſſe demi ſecurim, quu
ſine provocatione creati eſſent, interpretaban
tur. Decem regum ſpecies erat; multiplicatuſ
que terror non infimis ſolum, ſed primoribu
Patrum; ratis cçdis cauſſam ac principium quç
ri. ut ſi quis memorem libertatis vocem aut i
ſenatu, aut in populo miſiſſet, ſtatim virgæ ſe
cureſqu

ureſque etiam ad ceterorum metum expedi-
entur. Nam præterquam quod in populo ni-
il erat præſidii, ſublata provocatione, inter-
eſſionem quoque conſenſu ſuſtulerant: quum
riores decemviri appellatione collegæ corrigi
eddita ab ſe jura tuliſſent; & quædam quæ ſui
udicii videri poſſent, ad populum rejeciſſent.
liquandiu æquatus inter omnes terror fuit:
aulatim totus vertere in plebem cœpit. Abſti-
ebatur à Patribus: in humiliores libidinoſe
rudeliterque conſulebatur: hominum, non
auſſarum toti erant; ut apud quos gratia vim
equi haberet. Iudicia domi conflabant, pro-
unciabant in foro. Si quis collegam appellaſ-
ſet, ab eo, ad quem venerat, ita diſcedebat, ut
pœniteret non prioris decreto ſtetiſſe. Opinio
etiam ſine auctore exierat, non in præſentis
modo temporis eos injuriam conſpiraſſe, ſed
fœdus clandeſtinum inter ipſos jurejurando
ictum, ne comitia haberent, perpetuoque de-
cemviratu poſſeſſum ſemel retinerent impe-
rium. Circumſpectare tum patritiorum vultus
plebeii: & inde libertatis captare auram, unde
ſervitutem timendo, in eum ſtatum Rempubli-
cam adduxerant. Primores Patrum odiſſe de-
cemviros, odiſſe plebem: nec probare quæ fie-
rent; & credere haud indignis accidere. avidè
ruendo ad libertatem, in ſervitutem elapſos
juvare nolle: cumulare quoque injurias, ut tæ-
dio præſentium conſules duo tandem, & ſta-
tus priſtinus rerum in deſiderium veniant. Iam
& proceſſerat pars major anni, & duæ tabulæ
legum ad prioris anni decem tabulas erant ad-
jectæ: nec quicquam jam ſupererat, ſi hæ quo-
que leges centuriatis comitiis perlatæ eſſent,
cur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cur eo magiſtratu Reipublicæ opus eſſet. Exſ
ctabant quam mox conſulibus creandis co
tia edicerentur. Id modo plebs agitabat, qu
nam modo tribunitiam poteſtatem , mu
mentum libertatis, rem intermiſſam , repa
rent. Quum interim mentio comitiorum nu
fieri, & decemviri, qui primo tribunitios h
mines, quia id populare habebatur, circum
oſtentaverant plebi, patritiis juvenibus ſep
rant latera. eorum catervæ tribunalia obſi
bant. Hi ferre, agere plebem plebiſque res; qu
fortuna, qua quicquid cupitum foret, pote
tioris eſſet. Et jam ne tergo quidem abſtineb
tur: virgis cædi alii, alii ſecuri ſubjici. & ne g
tuita crudelitas eſſet, bonorum donatio ſe
domini ſupplicium. Hac mercede juventus n
bilis corrupta, non modo non ire obviam i
juriæ; ſed propalam licentiam ſuam mall
quam omnium libertatem. Idus Majæ vene
Nullis ſubrogatis magiſtratibus , privati p
decemviris, neque animis ad imperium inh
bendum imminutis, neque ad ſpeciem hono
inſignibus prodeunt. id vero regnum haud d
biè videri. Deploratur in perpetuum liberta
nec vindex quiſquam exiſtit, aut futurus vid
tur. nec ipſi ſolum deſponderant animos , ſ
contemni cœpti erant à finitimis populis : in
periumque ibi eſſe, ubi non eſſet libertas, ind
gnabantur. Sabini magna manu incurſione
in agrum Romanum fecere: lateque popula
quum hominum atque pecudum inulti præd
egiſſent, recepto ad Eretum, quod paſſim vag
tum erat, agmine, caſtra locant: ſpem in di
cordia Romana ponentes. eam impedime
tum delectui fore. Non nuncii ſolum , ſed p
urbe

·bem agreſtium fuga trepidationem injecit. ecemviri conſultant quid opus facto ſit. deitutis inter Patrum & plebis odia addit terrom inſuper alium fortuna. Æqui alia ex parte ſtra in Algido locant: depopulatumque inde curſionibus Tuſculanum agrum, legati ab uſculo præſidium orantes, nunciant. Is pavor erculit decemviros, ut ſenatum ſimul duobus rcumſtantibus urbem bellis conſulerent. ciıri jubent in curiam Patres, haud ignari quanı invidiæ immineret tempeſtas: omnes vaſtati gri periculorumque imminentium cauſſas in congeſturos: tentationemque eam fore aboɛndi ſibi magiſtratus, ni conſenſu reſiſterent, nperioque inhibendo acriter in paucos præɛrocis animi, conatus aliorum comprimerent. 'oſtquam audita vox in foro eſt præconis, Pares in curiam ad decemviros vocantis; velut ıova res, quia intermiſerant jam diu morem onſulendi ſenatus, mirabundam plebem conertit, *quidnam incidiſſet, cur ex tanto intervallo em deſuetam uſurparent. Hoſtibus belloque graiam habendam, quod ſolitum quicquam liberæ civitatis fieret.* Circumſpectare omnibus fori paribus ſenatorem, raroque uſquam noſcitare. uriam inde, ac ſolitudinem circa decemviros ntueri; quum & ipſi conſenſu inviſum imperium, & plebs, quia privatis jus non eſſet vocandi ſenatum, non convenire Patres, interpretarentur, jam caput fieri libertatē repetentium, ſi ſe plebs comitem ſenatui det, & quemadmodum Patres vocati non coëant in ſenatum; ſic plebs abnuat delectum. Hæc fremebat plebes. Patrum haud ferè quiſquam in foro, in urbe rari erant. indignitate rerum ceſſerant in

agros;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

agros; ſuarumque rerum erant, amiſſa pub[illegible] tantum ab injuria ſe abeſſe rati, quantum à [illegible]tu congreſſuque impotentium dominoru[illegible] amoviſſent. Poſtquam citati non conve[illegible]bant, dimiſſi circa domos apparitores ſimu[illegible] pignora capienda, ſciſcitandumque, num c[illegible]ſulto detrectarent? referunt, ſenatum in a[illegible] eſſe. Lætius id decemviris accidit, quam ſi p[illegible]ſentes detrectare imperium referrent. Iuſ[illegible] acciri omnes, ſenatumque in diem poſte[illegible] indicunt. qui aliquanto ſpe ipſorum frequ[illegible]tior, convenit. quo facto proditam à Patr[illegible] plebs libertatem rata, quod iis qui jam mi[illegible]ſtratu abiſſent, privatiſque jus abeſſet, tanq[illegible] jure cogentibus, ſenatus paruiſſet. Sed mi[illegible] obedienter ventum in curiam, quam obn[illegible] dictas ſententias, accepimus. L. Valerium[illegible]titum proditum memoriæ eſt, poſt relation[illegible] Ap. Claudii, priuſquam ordine ſententiæ r[illegible]rentur, poſtulando, ut de Republ. liceret d[illegible]re; prohibentibus minaciter decemviris, p[illegible]diturum ſe ad plebem denunciantem, tu[illegible]tum exciviſſe. Nec minus ferociter M. H[illegible]tium Barbatum iſſe in certamen, *Decem [illegible]quinios* appellantem, *admonentemque, Valeri[illegible] Horatiis ducibus pulſos reges. Nec nominis hom[illegible]tum pertæſum eſſe: quippe quo Iovem appellari[illegible] ſit, quo Romulum conditorem urbis, deincepſque [illegible]ges appellatos, quod ſacris etiam ut ſolenne reten[illegible] ſit. Superbiam, violentiamque tum peroſos re[illegible] quæ ſi in rege tum eodem, aut in filio regis fer[illegible] non fuerint, quem laturum in tot privatis? V[illegible]rent, ne vetando in curia libere homines loqui, e[illegible] curiam etiam moverent vocem. neque ſe videre[illegible] ſibi minus privato ad concionem populum voc[illegible]*

qu

um illis ſenatum cogere liceat. Vbi vellent, experentur quanto ferocior dolor in libertate ſua vinanda, quam cupiditas in injuſta dominatione reenda eſſet. De bello Sabino eos referre; tanquam ajus ullum populo Romano bellum ſit, quam cum qui legum ferendarum cauſſa creati, nihil juris civitate reliquerint: qui comitia, qui annuos maſtratus, qui viciſsitudinem imperitandi (quod um exæquandæ ſit libertatis) ſuſtulerint: qui ivati faſces & regium imperium habeant. Fuiſſe gibus exactis, patritios magiſtratus, creatos poſtea st ſeceſsionem plebis, plebeios. Cujus illi partis eſnt, rogitare. Populares? quid enim eos per populum iſſe? Optimates? qui anno jam prope ſenatum non abuerint: tunc ita habeant ut de Republ. loqui proibeant? Ne nimium in metu alieno ſpei ponerent. raviora quæ patiantur videri jam hominibus, uam quæ metuant. Hæc vociferante Horatio, uum decemviri nec iræ, nec ignoſcendi mo-lum reperirent, nec quo evaſura res eſſet, cerierent; C. Claudii, qui patruus Appii decem-viri erat, oratio fuit precibus quam jurgio ſimilis, orantis per ſui fratris, parentiſque ejus manes; *Vt civilis potius ſocietatis, in qua natus eſſet, quam fœderis nefarie icti cum collegis, meminiſſet. multo id magis ſe illius cauſa orare, quam reipublicæ. Quippe remp. ſi à volentibus nequeat, ab invitis jus expetituram. Sed ex magno certamine magnas excitari ferme iras, earum eventum ſe horrere.* Quum aliud prꝛterquam de quo retuliſſent, decemviri dicere prohiberent; Claudium interpellandi verecundia fuit. Sententiam igitur peregit, nullum placere ſenatusconſultum fieri. Omneſque ita accipiebant, privatos eos à Claudio judicatos: multique ex conſularibus

verbo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

verbo aſſenſi ſunt. Alia ſententia aſperior
ſpeciem, vim minorem aliquanto habuit, q
patricios coire ad prodendum interregem
bebat. cenſendo enim quoſcunque magiſtra
eſſe qui ſenatum haberent, judicabat; quos p
vatos fecerat auctor nullius ſenatusconſulti
ciendi. Ita labante jam cauſa decemviroru
L. Cornelius Maluginenſis, M. Cornelii dece
viri frater, quum ex conſularibus ad ultimu
dicendi locum conſulto ſervatus eſſet, ſimula
do curam belli, fratrem collegaſque ejus tuel
tur: *quonam fato incidiſſet, mirari ſe* dictitans,
decemviros, qui decemviratum petiſſent, aut ſo
aut hi maxime oppugnarent? aut quid ita, quum
tot menſes vacua civitate nemo, juſtive magiſtra
ſummæ rerum præeſſent, controverſiam fecerit; nu
demum quum hoſtes prope ad portas ſint, civiles
ſcordias ſerant: niſi quod in turbido minus perſ
cuum fore putent, quid agatur. Ceterum nemin
majore cura occupatis animis, verum eſſe præju
cium rei tantæ afferre. Sibi placere de eo, quod Va
rius Horatiuſq; ante Idus Majas decemviros abi
magiſtratu inſimulent, bellis, quæ immineant per
ctis, repub. in tranquillum redacta, ſenatu diſcepta
te, agi: & jam nunc ita ſe parare Ap. Claudium,
Comitiorum, quæ decemviris creandis decemvir i
habuerit, ſciat ſibi rationem reddendam eſſe, utru
in unum annum creati ſint, an donec leges, quæ de
ſent, perferrentur. In præſentia omnia præter bellu
omitti placere: cujus ſi falſo famã vulgatam, vana
non nuncios ſolum, ſed Tuſculanorum etiam legat
attuliſſe putent: ſpeculatores mittendos cenſere, q
certius explorata referant. Sin fides & nunciis & l
gatis habeatur, delectum primo quoq; tempore hab
ri, decemviros quo cuiq; eorum videatur, exercit

ducen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ꝛere: nec rem aliam præverti. In hanc ſenten-
ım ut diſcederetur, juniores Patrum evince-
nt. Ferociores iterum coorti Valerius Hora-
ſque, vociferari, *ut de republ. liceret dicere. di-*
ros ad populum, ſi in ſenatu per factionem non li-
ıt. Neque enim ſibi privatos, aut in curia aut in
ıcione poſſe obſtare. neq; ſe imaginariis faſcibus eo-
m ceſſuros eſſe. Tum Appius, jam prope eſſe ra-
s, ut, ni violentiæ eorum pari reſiſteretur au-
cia, victum imperium eſſet: Non erit melius,
quit, niſi de quo conſulimus, vocem miſiſſe. &
l Valerium negantẽ ſe privato reticere, licto-
m accedere juſſit. Iam Quiritium fidẽ implo-
nte Valerio à curiç limine, L. Cornelius com-
exus Appium, non cui ſimulabat conſulendo,
iremit certamen. factaq; per Cornelium Vale-
o dicendi gratia quæ vellet. Quum libertas nõ
ltra vocem exceſſiſſet, decemviri propoſitum
nuere. Cõſulares quoq; ac ſeniores ab reſiduo
ribunitiç poteſtatis odio, cujus deſiderium ple-
i multo acrius, quam conſularis imperii rebã-
ur eſſe, prope malebant poſtmodum ipſos de-
emviros voluntate abire magiſtratu, quam in-
idia eorum exſurgere rurſus plebem. ſi leniter
ucta res ſine populari ſtrepitu ad conſules re-
iſſet, aut bellis interpoſitis, aut moderatione
onſulum in imperiis exercendis, poſſe in obli-
ionem tribunorum plebem adduci. Silentio
Patrum edicitur delectus. juniores, quum ſine
provocatione imperium eſſet, ad nomina re-
ſpondent. Legionibus ſcriptis, inter ſe decem-
viri comparabant, quos ire ad bellũ, quos præ-
eſſe exercitibus oporteret. Principes inter de-
cemviros erant Q. Fabius & App. Claudius. bel-
lum domi majus, quam foris apparebat. Appii
violen-

violentiam aptiorem rati ad comprimen-
urbanos motus: in Fabio minus in bono c-
ſtans, quam gnavum in malitia ingenium e-
Hunc enim virum egregium olim domi n-
tiæq; decemviratus collegæq; ita mutavera-
ut Appii quam ſui ſimilis mallet eſſe. huic
lum in Sabinis, Man. Rabuleio, & Q. Pet-
additis collegis, mandatum. M. Corneliu-
Algidum miſſus cum L. Minutio, & T. An-
nio, & Cæſone Duellio, & M. Sergio: Sp. (-
pium Ap. Claudio adiutorem ad urbem tu-
dam æquo omnium decemvirorum impe-
decernunt. Nihilo militiæ quam domi me-
Reſpublica adminiſtrata eſt. illa modo in d-
bus culpa, quòd, ut odio eſſent civibus, f-
rant. Alia omnis penes milites noxa erat: qu-
quid ductu atque auſpicio decemvirorum p-
ſperè uſquam gereretur, vinci ſe per ſuum at-
illorum dedecus patiebantur. Fuſi & ab Sab-
ad Eretum, & in Algido ab Æquis exerci-
erant. ab Ereto per ſilentium noctis prof-
propius urbem inter Fidenas Cruſtumenian-
loco edito caſtra communierant. perſecu-
hoſtibus nunquam ſe ęquo certamine comn-
tentes, natura loci ac vallo, non virtute aut-
mis tutabantur. Majus flagitium in Algido, m-
jor etiam clades accepta: caſtra quoque ami-
erant, exutuſque omnibus utenſilibus mi-
Tuſculum ſe fide miſericordiaq; victurus ho-
tum (qui tum non feſellerunt) contulerat. I-
mam tanti terrores allati, ut poſito jam de-
virali odio Patres vigilias in urbe habendas c-
ſerent: omnes qui per ætatem arma ferre p-
ſent, cuſtodire mœnia, ac pro portis ſtatio-
agere juberent: arma Tuſculum ad ſupplem-
t

tum decernerent, decemviroſq; ab arce Tuſculi digreſſos in caſtris militem habere: caſtra alia à Fidenis in Sabinum agrum transferri: belloque ultro inferendo deterreri hoſtes à conſilio urbis oppugnandæ. Ad clades ab hoſtibus acceptas, duo nefanda facinora decemviri belli domique adjiciunt. L. Siccium in Sabinis per invidiam decemviralem tribunorum creandorum, ſeceſſioniſq; mentiones ad vulgus militum ſermonibus occultis ſerentem, proſpeculatum ad locum caſtris capiendum mittunt. datur negotium militibus, quos miſerant expeditionis ejus comites, ut eum opportuno adorti loco interficerent. Haud inultum interfecere. nam circa repugnantem aliquot inſidiatores cecidere, quum ipſe ſe prẹvalidus pari viribus animo circumventus tutaretur. Nunciant in caſtra ceteri, Præcipitatum in inſidias eſſe Siccium egregie pugnantem, militeſque quoſdam cum eo amiſſos. Primo fides nunciantibꝰ fuit. Profecta deinde cohors ad ſepeliendos qui ceciderant, decemvirorum permiſſu, poſtquam nullum ſpoliatum ibi corpus, Sicciumque in medio jacentem, armatumque omnibus in eum verſis corporibus videre, hoſtium neq; corpus ullum, nec veſtigia abeuntium; profecto ab ſuis interfectum memorantes, retulere corpus. Invidiæque plena caſtra erant, & Romam ferri protinus Siccium placebat, ni decemviri funus militare ei publica impenſa facere maturaſſent. Sepultus ingenti militum mœſtitia, peſſima decemvirorum in vulgus fama eſt. Sequitur aliud in urbe nefas ab libidine ortum, haud minus fœdo eventu, quam quod per ſtuprum cædemque Lucretiæ urbe regnoque Tarquinios expulerat;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lerat: ut non finis ſolum idem decemviris, q
regibus, ſed cauſſa etiam eadem imperii ami
tendi eſſet. Ap. Claudium virginis plebeiæ ſt
prandæ libido cepit. Pater virginis L. Virginiu
honeſtum ordinem in Algido ducebat; vir e
empli recti domi militiæque. Perinde uxor i
ſtituta fuerat, liberi quoque inſtituebantur. D
ſponderat filiam L. Icilio tribunitio, viro ac
& pro cauſſa plebis expertæ virtutis. Hanc vi
ginem adultam, forma excellentem, Appi
amore ardens, precio ac ſpe pellicere adortu
poſtquam omnia pudore ſepta animadver
rat, ad crudelem ſuperbamque vim animu
convertit. M. Claudio clienti negotium ded
ut virginem in ſervitutem aſſereret. neque
deret ſecundum libertatem poſtulantibus vi
dicias: quod pater puellæ abeſſet, locum inju
eſſe ratus. Virgini venienti in forum (ibi na
que in tabernis literarum ludi erant) miniſ
decemviri libidinis manum injecit; ſerva
natam, ſervamque appellans eſſe. ſequique
jubebat; cunctantem vi abſtracturum. Pavi
puella ſtupente; ad clamorem nutricis fid
Quiritium implorantis, fit converſus. Virgi
patris ſponſique Icilii populare nomen celeb
tur. notos gratia eorum, turbam indignit
rei virgini conciliat. Iam à vi tuta erat; qu
aſſertor, nihil opus eſſe multitudine concit
ait, ſe jure graſſari, non vi. Vocat puellam
jus; auctoribus qui aderant, ut ſequeretur.
tribunal Appii perventum eſt. notam judici
bulam petitor, quippe apud ipſum auctor
argumenti, peragit, puellam domi ſuæ nat
furtoque inde in domum Virginii tranſlat
ſuppoſitam eſſe. Id ſe indicio compertũ affe
pro

probaturumque, vel ipſo Virginio judice, ad quē major pars injuriæ ejus pertineat. Interim dominum ſequi ancillam, ęquum eſſe. Advocati puellæ, quum Virginium reip. cauſſa dixiſſent abeſſe, biduo affuturum, ſi nunciatum ei ſit; iniquum eſſe, abſentem de liberis dimicare; poſtulant, ut rem integram in patris adventum differat. lege ab ipſo lata vindicias det ſecundū libertatem. neu patiatur virginem adultam, famæ prius, quam libertatis periculum adire. Appius decreto prę̨fatus, *quam libertati faverit, eam ipſam legem declarare, quam Virginiȷ amici poſtulationi ſuæ prætendant. Ceterum ita in ea firmum libertati fore præſidium, ſi nec cauſſis, nec perſonis variet. In his enim quæ aſſerantur in libertatem, quia quivis lege agere poſſit, id juris eſſe: in ea quæ in patris manu ſit, neminem eſſe alium, cui dominus poſſeſſione cedat. Placere itaque patrem accerſiri. interea juris ſui jacturam aſſertorem non facere, quin ducat puellam, ſiſtendamque in adventum ejus, qui pater dicatur, promittat.* Adverſus injuriam decreti quum multi magis fremerent, quam quiſquam unus recuſare auderet; P. Numitorius, puellæ avunculus, & ſponſus Icilius, interveniunt. dataque inter turbam via, quum multitudo Icilii maxime interventu reſiſti poſſe Appio crederet, lictor decreſſe ait: vociferantemq; Icilium ſummovet. Quum placidum quoque ingenium tam atrox injuria accendiſſet, *Ferro hinc tibi ſummovendus ſum, Appi,* inquit, *ut tacitum feras, quod celari vis. Virginem ego hanc ſum ducturus, nuptam pudicamque habiturus. Proinde omnes collegarum quoque lictores convoca, expediri virgas & ſecures jube: non manebit extra domum patris ſponſa Iciliȷ. Non, ſi tribunitium auxilium &*

provocationem plebi Romanæ, duas arces libertatis tuendæ, ademiſtis, ideo in liberos quoq; noſtros conjugeſque regnum veſtræ libidini datum eſt. Sævite in tergum & in cervices noſtras, pudicitia ſaltem in tuto ſit. Huic ſi vis afferetur, ego præſentium Quiritium pro ſponſa, Virginius militū pro unica filia, omnes Deorum hominumque implorabimus fidem. neque tu iſtud unquam decretum ſine cæde noſtra referes. Poſtulo, Appi, etiam atque etiam conſideres quo progrediare. Virginius viderit de filia, ubi venerit, quid agat. Hoc tantum ſciat, ſibi, ſi hujus vindiciis ceſſerit, conditionem filiæ quærendam eſſe. me vindicantem ſponſam in libertatem, vita citius deſeret, quam fides. Concitata multitudo erat, certamenque inſtare videbatur. lictores Icilium circumſteterant: nec ultra minas tamen proceſſum eſt. Quum Appius, *Non Virginium defendi ab Icilio, ſed inquietum hominem, & tribunatum etiam nunc ſpirantem, locum ſeditionis quærere*, diceret; *non præbiturum ſe illi eo die materiam: ſed ut jam ſciret, non id petulantiæ ſuæ, ſed Virginio abſenti & patrio nomini & libertati datum. Ius eo die ſe non dicturum, neq; decretum interpoſiturum: à M. Claudio petiturum, ut decederet jure ſuo, vindicariq; puellam in poſterum diem pateretur. Quod niſi pater poſtero die affuiſſet, denunciare ſe Icilio ſimilibuſq; Icilij, neq; legi ſuæ latorem, neq; decemviro conſtantiam defore: nec ſe utiq; collegarū lictores convocaturum ad coërcendos ſeditionis auctores. contentum ſe ſuis lictoribus fore.* Quum dilatum tempus injuriæ eſſet, ſeceſſiſſentque advocati puellæ, placuit omnium primum fratrem Icilii, filiumque Numitorii, impigros juvenes, pergere inde recta ad portam: & quantum accelerari poſſet, Virginium acciri è caſtris. In eo verti

puella

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

puellæ ſalutem, ſi poſtero die vindex injuriæ ad tempus præſto eſſet. Iuſſi pergunt, citatiſque equis nuncium ad patrem perferunt. Quum inſtaret aſſertor puellę, ut vindicaret, ſponſoreſq; daret; atque id ipſum agi diceret Icilius, ſedulo tempus terens, dum præciperent iter nuncii miſſi in caſtra; manus tollere undiq; multitudo, & ſe quiſque paratum ad ſpondendum Icilio oſtendere. Atq; ille lacrimabundus, *Gratum eſt*, inquit, *craſtina die veſtra opera utar. ſponſorum nunc ſatis eſt*. Ita vindicatur Virginia ſpondentibus propinquis. Appius pauliſper moratus, ne ejus rei cauſſa ſediſſe videretur; poſtquam omiſſis rebus aliis, præ cura unius nemo adibat, domum ſe recepit: collegiſque in caſtra ſcribit, *ne Virginio commeatum dent, atque etiam in cuſtodia habeant*. Improbum cõſilium, ſerum, ut debuit, fuit: & jam commeatu ſumpto profectus Virginius prima vigilia erat, quum poſtero die mane de retinendo eo nequiquam literæ redduntur. At in urbe, prima luce, quum civitas in foro exſpectatione erecta ſtaret; Virginius ſordidatus, filiam ſuam obſoleta veſte comitantibus aliquot matronis, cum ingenti advocatione in forum deducit. Circumire ibi & prenſare homines cœpit: & non orare ſolum precariam opem, ſed pro debita petere, *Se pro liberis eorum ac conjugibus quotidie in acie ſtare: nec alium virum eſſe, cujus ſtrenuè ac ferociter facta in bello plura memorari poſſent. Quid prodeſſe, ſi incolumi urbe, quæ capta ultima timeantur, liberis ſuis ſint patienda?* Hæc propè concionabundus circumibat homines. Similia his ab Icilio jactabantur. comitatus muliebris plus tacito fletu, quam ulla vox movebat. Adverſus quæ omnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

obſtinato animo Appius (tanta vis amentię verius quam amoris mentem turbaverat) in tribunal aſcendit: & ultro querente pauca petitore, *quod jus ſibi pridie per ambitionem dictũ non eſſet*; priuſquam aut ille poſtulatum perageret, aut Virginio reſpondendi daretur locus, Appius interfatur. Quem decreto ſermonem prætenderit, forſan aliquem verum auctores antiqui tradiderunt. quia nuſquam ullum in tanta fœditate decreti veriſimilẽ invenio; id quod conſtat, nudum videtur proponendum, Decreſſe vindicias ſecundum ſervitutem. Primo ſtupor omnes admiratione rei tam atrocis defixit. ſilentium inde aliquamdiu tenuit. Deinde quum M. Claudius circumſtantibus matronis iret ad prehendendam virginem, lamentabiliſque eum mulierum cõploratio excepiſſet; Virginius intentans in Appium manus, *Icilio*, inquit, *Appi, non tibi filiam deſpondi: & ad nuptias, non ad ſtuprum educavi. Placet pecudum ferarumque ritu promiſcuè in concubitus ruere? Paſſurine hæc iſti ſint, neſcio. non ſpero eſſe paſſuros illos qui arma habent.* Quum repelleretur aſſertor virginis à globo mulierum circumſtantiumque advocatorum, ſilentium factum per præconem. Decemvir alienato ad libidinem animo, negat *ex heſterno tantum convicio Icilij violentiaque Virginij, cujus teſtem populum Romanum habeat, ſed certis quoque indiciis compertum ſe habere, nocte tota cœtus in urbe factos eſſe ad movendam ſeditionem. Itaque ſe haud inſcium ejus dimicationis, cum armatis deſcendiſſe: non ut quemquam quietum violaret, ſed ut turbantes civitatis ocium, pro majeſtate imperij coërceret. Proinde quieſſe erit melius.* *I*, inquit, *lictor, ſummove turbam; &*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

da viam domino ad prehendendum mancipium. Quum hæc intonuiſſet plenus iræ, multitudo ipſa ſe ſua ſponte dimovit, deſertaque præda injuriæ puella ſtabat. Tum Virginius, ubi nihil uſquam auxilii vidit, *Quæſo*, inquit, *Appi, primum ignoſce patrio dolori, ſi quid inclementius in te ſum invectus: deinde ſinas hic coram virgine nutricem percontari quid hoc rei ſit. Ut ſi falſo pater dictus ſum, æquiore hinc animo diſcedam.* Data venia, ſeducit filiam ac nutricem prope Cloacinæ ad tabernas, quibus nunc Novis eſt nomen. atque ibi ab lanio cultro arrepto, *Hoc te uno, quo poſſum*, ait, *modo, filia, in libertatem vindico*. Pectus deinde puellæ transfigit: reſpectanſque ad tribunal, *Te*, inquit, *Appi, tuumque caput ſanguine hoc conſecro.* Clamore ad tam atrox facinus orto excitus Appius, comprehendi Virginium jubet. ille ferro, quacunque ibat, viam facere: donec multitudine etiam proſequentium ruente ad portam perrexit. Icilius Numitoriuſque exſangue corpus ſublatum oſtentant populo: ſcelus Appii, puellæ infelicem formam, neceſſitatem patris deplorant. Sequentes clamitant matronæ, *Eamne liberorum procreandorum conditionem? ea pudicitiæ præmia eſſe?* ceteraque quæ in tali re muliebris dolor, quo eſt mœſtior imbecillo animo, eò miſerabilia magis querentibus ſubjicit. Virorum & maxime Icilii vox tota, tribunitiæ poteſtatis ac provocationis ad populum ereptæ, publicarumque indignationum, erat. Concitatur multitudo partim atrocitate ſceleris, partim ſpe per occaſionem repetendæ libertatis. Appius nunc vocari Icilium, nunc retractantem arripi, poſtremò, quum locus adeundi ap-

paritoribus non daretur, ipſe cum agmine patriciorum juvenum per turbam vadens, in vincula duci jubet. Iam circa Icilium non ſolum multitudo, ſed duces quoque multitudinis erant, L. Valerius, & M. Horatius. qui, repulſo lictore, ſi jure ageret, vindicare ſe à privato Icilium, ajebant: ſi vim afferre conaretur, ibi quoque haud impares fore. Hinc atrox rixa oritur. Valerium Horatiumque lictor decemviri invadit. Franguntur à multitudine faſces. In concionem Appius aſcendit. Sequuntur Horatius, Valeriuſque, eos concio audit, decemviro obſtrepitur. Iam pro imperio Valerius diſcedere à privato lictores jubebat: quum fractis animis Appius, vitæ metuens, in domum ſe propinquam foro inſciis adverſariis capite obvoluto recepit. Sp. Oppius, ut auxilio collegæ eſſet, in forum ex altera parte irrumpit. videt imperium vi victum. Agitatis deinde conſiliis, atque ex omni parte aſſentiendo multis auctoribus, trepidus, ſenatum poſtremo vocari juſſit. ea res, quod magnæ parti Patrum diſplicere acta decemvirorum videbantur, ſpe per ſenatum finiendæ poteſtatis ejus, multitudinem ſedavit. Senatus nec plebem irritandam cenſuit: & multo magis providendum, ne quid Virginii adventus in exercitu motus faceret. Itaque miſſi juniores Patrum in caſtra, quæ tum in monte Vecilio erant; nunciant decemviris, *ut omni ope à ſeditione milites contineant*. Vbi Virginius majorem quam reliquerat in urbe, motum excivit. Nam præterquam quod agmine prope quadringentorum hominum veniens, qui ab urbe indignitate rei accenſi comites ei ſe dederant, conſpectus eſt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſtrictum etiam telum, reſperſuſque ipſe cruore tota in ſe caſtra convertit. & togæ multifariam in caſtris viſæ, majoris aliquanto quam erat, ſpeciem urbanæ multitudinis fecerant: Quærentibus quid rei eſſet; flens diu vocem non miſit: tandem ut jam ex trepidatione concurrentium turba conſtitit, ac ſilentium fuit, ordine cuncta ut geſta erant, expoſuit. Supinas deinde tendens manus, commilitones appellans orabat, *Ne, quod ſcelus Ap. Claudij eſſet, ſibi attribuerent: neu ſe ut parricidam liberûm averſarentur. Sibi vitam filiæ ſuæ cariorem fuiſſe, ſi libere ac pudice vivere licitum fuiſſet. quum velut ſervam ad ſtuprum rapi videret, morte amitti melius ratum, quam contumelia liberos: miſericordia ſe in ſpeciem crudelitatis lapſum. Nec ſe ſuperſtitem filiæ futurum fuiſſe, niſi ſpem ulciſcendæ mortis ejus in auxilio commilitonum habuiſſet. Illis etiam filias, ſorores, conjugeſque eſſe. nec cum filia ſua libidinem Appij Claudij extinctam eſſe; ſed quo impunitior ſit, eo effrenatiorem fore. Aliena calamitate documentum datum illis cavendæ ſimilis injuriæ. quod ad ſe attineat, uxorem ſibi fato ereptam: filiam, quia non ultra pudica victura fuerit, miſeram, ſed honeſtam mortem occubuiſſe. Non eſſe jam Appij libidini locum in domo ſua. ab alia violentia ejus, eodem ſe animo ſuum corpus vindicaturum, quo vindicaverit filiæ. Ceteri ſibi ac liberis ſuis conſulerent.* Hæc Virginio vociferanti ſucclamabat multitudo, nec illius dolori, nec ſuæ libertati ſe defuturos. Et immiſti turbæ militum togati, quum eadem illa querendo, docendoque quanto viſa quam audita indigniora potuerint videri. ſimul profligatam jam rem nunciando

Romæ eſſe, inſecutoſque qui Appium prope interemptum in exilium abiſſe dicerent; perpulerunt, ut ad arma conclamaretur, vellerentque ſigna, & Romam proficiſcerentur. Decemviri ſimul iis quæ videbant, iiſque quæ acta Romæ audierant, perturbati; alius in aliam partem caſtrorum ad ſedandos motus diſcurrunt. & leniter agentibus reſponſum non redditur. imperium ſi quis inhiberet, & viros & armatos ſe eſſe, reſpondetur. Eunt agmine ad urbem, & Aventinum inſidunt; ut quiſque occurrerat, plebem ad repetendam libertatem, creandoſque tribunos plebis adhortantes, alia vox nulla violenta audita eſt. Senatum Sp. Oppius habet: nihil placet aſpere agi. quippe ab ipſis datum locum ſeditionis eſſe. Mittuntur tres legati conſulares, Sp. Tarpeius, C. Iulius. P. Sulpicius, qui quęrerent ſenatus verbis, cujus juſſu caſtra deſeruiſſent? aut quid ſibi vellent, qui armati Aventinum obſediſſent? belloque averſo ab hoſtibus patriam ſuam cepiſſent? Non defuit quid reſponderetur: deerat qui daret reſponſum; nullo dum certo duce, nec ſatis audentibus ſingulis invidiæ ſe offerre. id modo à multitudine conclamatum eſt, ut L. Valerium, & M. Horatium ad ſe mitterent. his ſe daturos reſponſum. Dimiſſis legatis, admonet milites Virginius, *in re non maxima paulo ante trepidatum eſſe, quia ſine capite multitudo fuerit: reſponſumque quamquam non inutiliter, fortuito tamen magis conſenſu, quam communi conſilio eſſe. Placere decem creari, qui ſummæ rei præeſſent, militarique honore tribunos militum appellari.* Quum ad eum ipſum primum is honos deferretur, *Melioribus meis veſtriſque*

rebus

rebus reſervate, inquit, *iſta de me judicia. Nec mihi filia in vita honorem ullum jucundum eſſe patitur: nec in perturbata Republica eos utile eſt præeſſe vobis, qui proximi invidiæ ſint. Si quis uſus mei eſt, nihilo minor ex privato capietur.* Ita decem numero tribunos militares creant. Neque in Sabinis quievit exercitus. ibi quoque auctore Icilio Numitorioque, ſeceſſio ab decemviris facta eſt; non minore motu animorum Siccii cædis memoria renovata, quam quem nova fama de Virginia adeo fœde ad libidinem petita, accenderat. Icilius ubi audivit tribunos militum in Aventino creatos, ne comitiorum militarium prærogativam urbana comitia iiſdem tribunis plebis creandis ſequerentur; peritus rerum popularium, imminenſque ei poteſtati, & ipſe prius quam iretur ad urbem, pari poteſtate eundem numerum ab ſuis creandum curat. Porta Collina urbem intravere ſub ſignis, mediaque urbe agmine in Aventinum pergunt. ibi conjuncti alteri exercitui. viginti tribunis militum negotium dederunt, ut ex ſuo numero duos crearent, qui ſummæ rerum preeſſent. M. Oppium, Sex Manilium creant. Patres ſoliciti de ſumma rerum, quum ſenatus quotidie eſſet, jurgiis ſæpius terunt tēpus quam conſiliis. Siccii cædes decemviris & Appiana libido, & dedecora militiæ objiciebantur. Placebat Valerium Horatiumque ire in Aventinum. illi negabant ſe aliter ituros, quam ſi decemviri deponerent inſignia magiſtratus ejus, quo anno jam ante abiſſent. Decemviri querentes, ſe in ordinem cogi, non ante quam perlatis legibus, quarum cauſa creati eſſent, depoſituros imperium ſe ajebant. Per M. Duilium, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

qui tribunus plebis fuerat, certior facta plebs, contentionibus aſſiduis nihil tranſigi, in Sacrum montem ex Aventino tranſit: affirmante Duilio non prius quam deſeri urbem videant, curam in animos Patrum deſcenſuram. *admoniturum Sacrum montem conſtantiæ plebis. ſcituros, quod ſine reſtituta poteſtate redigi in concordiam res nequeant.* Via Nomentana, cui tum Ficulnenſi nomen fuit, profecti, caſtra in monte Sacro locavere; modeſtiam patrum ſuorum, nihil violando imitati. Secuta exercitum plebs, nullo qui per ætatem ire poſſet retractante. Proſequuntur conjuges liberique, cui nam ſe relinquerent in ea urbe, in qua nec pudicitia, nec libertas ſancta eſſet, miſerabiliter rogitantes. Quum vaſta Romæ omnia inſueta ſolitudo feciſſet, in foro præter paucos ſeniorum nemo eſſet; vocatis utique in ſenatum Patribus, deſertum apparuiſſet forum; plures jam quam Horatius & Valerius vociferabantur, *Quid exſpectabitis, Patres Conſcripti? Si decemviri finem pertinaciæ non faciunt, ruere ac deflagrare omnia paſſuri eſtis? Quod autem iſtud imperium eſt, decemviri, quod amplexi tenetis? Tectis ac parietibus jura dicturi eſtis. Non pudet lictorum veſtrorum maiorem prope numerum in foro conſpici, quam togatorum, aliorumque? Quid ſi hoſtes ad urbem veniant, facturi eſtis? quid ſi plebs mox, ubi parum ſeceſſione moveamur, armata veniat? Occaſione urbis vultis finiri imperium? Atqui aut plebs non eſt habenda, aut habendi ſunt tribuni plebis. Nos citius caruerimus patriciis magiſtratibus quam illi plebeis. Novam inexpertamque eam poteſtatem eripuere patribus noſtris, ne nunc dulcedine ſemel capti ferant deſiderium. quum præſertim*

nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nec nos temperemus imperiis, quo minus illi auxilii egeant. Quum hæc ex omni parte jactarentur, victi conſenſu decemviri, futuros ſe, quando ita videatur, in poteſtate patrum affirmant. Id modo ſimul orant ac monent, ut ipſis ab invidia caveatur: nec ſuo ſanguine ad ſupplicia Patrum plebem aſſuefaciant. Tum Valerius Horatiuſque miſſi ad plebem, conditionibus, quibus videretur, revocandam componendaſque res, decemviris quoque ab ira & impetu multitudinis præcavere jubentur. Profecti gaudio ingenti plebis in caſtra, accipiuntur: quippe liberatores haud dubie & motus initio, & exitu rei. Ob hæc iis advenientibus gratiæ actæ. Icilius pro multitudine verba facit. Idem, quum de conditionibus ageretur, quærentibus legatis quæ poſtulata plebis eſſent; compoſito jam ante adventum legatorum conſilio ea poſtulavit, ut appareret in æquitate rerum plus quam in armis reponi ſpei. Poteſtatem enim tribunitiam provocationemque repetebant; quæ ante decemviros creatos auxilia plebis fuerant. & ne cui fraudi eſſet, conciſſe milites aut plebem ad repetendam per ſeceſſionem libertatem. De decemvirorum modo ſupplicio atrox poſtulatum fuit. Dedi quippe eos æquum cenſebant, vivoſq; igni concrematuros minabantur. Legati ad ea: *Quæ conſilii fuerunt, adeo æqua poſtulaſtis, ut ultro nobis deferenda fuerint. libertati enim ea præſidia petitis, non licentiæ ad impugnandum alios. Iræ veſtræ magis ignoſcendum quam indulgendum eſt. quippe qui crudelitatis odio in crudelitatem ruitis: & prius pene quam ipſi liberi ſitis, dominari jam in adverſarios vultis. Nunquam ne quieſcet civitas noſtra à ſuppliciis, aut*

Patrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Patrum in plebem Romanam, aut plebis in patre
Scuto vobis magis, quam gladio opus eſt. Satis ſ
perque humilis eſt, qui jure æquo in civitate vivi
nec inferendo injuriam, nec patiendo. Etiam,
quando metuendos vos præbituri eſtis, quum rec
peratis magiſtratibus legibuſque veſtris, judic
penes vos erunt, de capite noſtro fortuniſque. tun
ut quæque cauſſa erit, ſtatuetis. nunc libertate
repeti, ſatis eſt. Facerent ut vellent permittent
bus cunctis, mox redituros ſe legati rebus pe
fectis affirmant. Profecti quum mandata pleb
Patribus expoſuiſſent; alii decemviri, quand
quidem præter ſpem ipſorum ſupplicii ſui nu
la mentio fieret, haud quicquam abnuere. A
pius truci ingenio, & invidia præcipua, odiu
in ſe aliorum ſuo in eos metiens odio, *Ha*
ignavo, inquit, *imminet fortuna. Video donec a*
ma adverſariis tradantur, differri adverſus n
certamen. dandus invidiæ eſt ſanguis. Nihil ne e
quidem moror, quo minus decemviratu abea
Factum ſenatuſconſultum, *Ut decemviri ſe pr*
mo quoque tempore magiſtratu abdicarent. Q. F
rius pontifex maximus tribunos plebis crearet:
ne cui fraudi eſſet ſeceſſio militum plebiſque. H
ſenatuſconſultis perfectis, dimiſſo ſenatu d
cemviri prodeunt in concionem, abdicantq
ſe magiſtratu; ingenti hominum lætitia. Nu
ciantur hæc plebi. legatos quicquid in ur
hominum ſupererat, proſequitur. Huic mul
tudini læta alia turba ex caſtris occurrit. co
gratulantur libertatem concordiamq; civita
reſtitutam. Legati pro concione: *Quod bonu*
fauſtum, felixque ſit vobis, Reique publicæ, red
in patriam ad penates, conjuges liberoſque veſtro
ſed qua hic modeſtia fuiſtis, ubi nullius ager in

u

uſu rerum neceſſario tantæ multitudini eſt viola-tus. Eam modeſtiam ferte in urbem. in Aventi-num ite, unde profecti eſtis. Ibi felici loco, ubi pri-ma initia inchoaſtis libertatis veſtræ, tribunos ple-bis creabitis. præſto erit pontifex maximus, qui co-mitia habeat. Ingens aſſenſus alacritaſque cun-cta approbantium fuit. Convertunt inde ſigna, profectiq; Romam certant cum obviis gaudio. armati per urbem ſilentio in Aventinum per-veniunt. Ibi extemplo, pontifice maximo co-mitia habente, tribunos plebis creaverunt, omnium primum A. Virginium, inde L. Ici-lium, & P. Numitorium avunculum Virginiæ, auctores ſeceſſionis: tum C. Sicinium, proge-niem ejus, quem primum tribunum plebis crea-tum in Sacro monte, proditum memoriæ eſt: & M. Duilium, qui tribunatum inſignem ante decemviros creatos geſſerat, nec in decemvi-ralibus certaminibus plebi defuerat. Spe dein-de magis quam meritis electi, M. Titinnius, M. Pomponius, C. Apronius, P. Villius, C. Op-pius. Tribunatu inito L. Icilius, extemplo ple-bem rogavit, & plebs ſcivit, ne cui fraudi eſſet ſeceſſio ab decemviris facta. Confeſtim de con-ſulibus creandis cum provocatione M. Duilius rogationem pertulit. ea omnia in pratis Fla-miniis concilio plebis acta, quem nunc Circum Flaminium appellant. Per interregem deinde conſules creati, L. Valerius, & M. Horatius. qui extemplo magiſtratum occeperunt: quo-rum conſulatus popularis ſine ulla Patrum in-juria, nec ſine offenſione fuit. quicquid enim libertati plebis caveretur, id ſuis decedere opibus credebant. Omnium primum; quum veluti in controverſo jure eſſet, tenerenturne Patres

ple-

plebiſcitis ; legem centuriatis comitiis tulere,
Ut quod tributim plebes juſſiſſet, populum teneret.
qua lege tribunitiis rogationibus telum acerri-
mum datum eſt. Aliam deinde conſularem le-
gem de provocatione, unicum præſidium li-
bertatis, decemvirali poteſtate everſam, non
reſtituunt modo, ſed etiam in poſterum mu-
niunt; ſanciendo novam legem, *Ne quis ullum*
magiſtratum ſine provocatione crearet. qui creaſ-
ſet, eum jus faſque eſſet occidi: néve ea cædes capi-
talis noxæ haberetur. Et quum plebem hinc pro-
vocatione, hinc tribunitio auxilio ſatis firmaſ-
ſent, ipſis quoque tribunis ut ſacroſancti vide-
rentur (cujus rei prope jam memoria aboleve-
rat) relatis quibuſdam ex magno intervallo
cæremoniis, renovarunt. & quum religione
inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt; ſan-
ciendo, *Ut qui tribunis plebis, ædilibus, judicibus*
decemviris nocuiſſet, ejus caput Iovi ſacrum eſſet,
familia ad ædem Cereris, Liberi Liberæque venum
iret. Hac lege juris interpretes negant quem-
quam ſacroſanctum eſſe: ſed eum qui eorum
cuiquam nocuerit, ſacrum ſanciri. Itaque ædi-
lem prehendi, ducique à majoribus magiſtra-
tibus: quod etſi non jure fiat (nocere enim ei
cui hac lege non liceat) tamen argumentum
eſſe, non haberi pro ſacroſancto ædilem: tri-
bunos vetere jurejurando plebis, quum pri-
mum eam poteſtatem creavit, ſacroſancto
eſſe. Fuere qui interpretarentur, eadem ha
Horatia lege conſulibus quoque & prætoribu
quia eiiſdem auſpiciis, quibus conſules crearen
tur, cautum eſſe: judicem enim conſulem ap
pellari. Quæ refellitur interpretatio, quod hi
temporibus nondum conſulem judicem, ſe
pra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

rætorem appellari mos fuerit. Hæ conſulares
ges fuêre. Inſtitutum etiam ab iiſdem conſu-
bus : ut ſenatusconſulta in ædem Cereris ad
diles plebis deferrentur. quæ ante arbitrio
onſulum ſupprimebantur, vitiabanturque.
I. Duilius deinde tribunus plebis plebem ro-
avit, plebeſque ſcivit; qui plebem ſine tribunis
eliquiſſet, quique magiſtratum ſine provoca-
one creaſſet, tergo ac capite puniretur. Hæc
mnia ut invitis, ita non adverſantibus patri-
is tranſacta : quia nondum in quemquam
num ſæviebatur. Fundata deinde & poteſtate
ribunicia, & plebis libertate; tum tribuni ag-
redi ſingulos tutum maturumque jam rati,
ccuſatorem primum Virginium, & Appium
eum deligunt. Quum diem Appio Virginius
ixiſſet, & Appius ſtipatus patriciis juvenibus
ı forum deſcendiſſet; redintegrata extemplo
ſt omnibus memoria fœdiſſimæ poteſtatis,
uum ipſum ſatelliteſque ejus vidiſſent. Tum
irginius, *Oratio*, inquit, *rebus dubiis inventa eſt.
aque neque ego accuſando apud vos eum, tempus
ram, à cujus crudelitate voſmetipſi armis vin-
icaſtis : nec iſtum ad cetera ſcelera impudentiam
ı defendendo ſe adiicere patiar. Omnium igitur
bi, Appi Claudi, quæ impie nefarieque per bien-
ium alia ſuper alia es auſus, gratiam facio. unius
intum criminis, niſi judicem vindices te, ab liber-
ıte in ſervitutem contra leges vindicias non de-
iſſe, in vincula te duci jubeo.* Nec in tribunitio
uxilio Appius, nec in judicio populi ullam
pem habebat. attamen & tribunos appellavit:
t nullo morante arreptus à viatore, Provoco,
ıquit. Audita vox una vindex libertatis ex eo
iſſa ore, quo vindiciæ nuper ab libertate dictæ
erant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

erant, ſilentium fecit. Et, dum pro ſe quiſque
Deos tandem eſſe, & non negligere humana fre
munt, *& ſuperbiæ crudelitatique, etſi ſeras, no*
leves tamen venire pœnas; provocare qui provoca
tionem ſuſtuliſſet: & implorare præſidium popul
qui omnia jura populi obtriſſet; rapique in vincu
egentem iure libertatis, qui liberum corpus in ſerv
tutem addixiſſet; ipſius Appii inter concion
murmur fidem populi Romani implorant
vox audiebatur. Majorum merita in Remp
blicam domi militiæq; commemorabat. *Suu*
infelix erga plebem Romanã ſtudium, quod æqua
darum legum cauſſa cum maxima offenſione P
trum conſulatu abiſſet: ſuas leges, quibus mane
tibus lator earum in vincula ducatur. Ceterum ſ
propria bona malaque, quum cauſſæ dicendæ da
facultas ſit, tum ſe experturum. In præſentia
communi jure civitatis civem Romanum die di
poſtulare, ut dicere liceat, ut judicium populi R
mani experiri. Non ita ſe invidiam pertimuiſſe,
nihil in æquitate & miſericordia civium ſuor
ſpei habeat. Quod ſi indicta cauſſa in vincula d
catur, iterum ſe tribunos plebis appellare, & mon
ne imitentur quos oderint. Quod ſi tribuni eod
fœdere obligatos ſe fateantur tollendæ appellati
cauſſa, in quam conſpiraſſe decemviros crimin
ſint; ait ſe provocare ad populum: implorare le
de provocatione, & conſulares, & tribunitias
ipſo anno latas. Quem enim provocaturum, ſi h
indemnato indicta cauſſa non liceat? Cui plebeio
humili præſidium in legibus fore, ſi Ap. Clau
non ſit? ſe documento futurum, utrum novis le
bus dominatio, an libertas firmata ſit: & appella
provocatioque adverſus iniuriam magiſtratu
oſtentata tantum inanibus literis, an verè data

C

ontra Virginius, unum Ap. Claudium, & le-
m expertem & civilis & humani fœderis
e ajebat. *Reſpicerent tribunal homines, caſtel-
n omnium ſcelerum: ubi decemvir ille perpetuus,
is, tergo, ſanguini civium infeſtus, virgas, ſecu-
ſque omnibus minitans, Deorum hominumque
ntemptor, carnificibus non lictoribus ſtipatus,
n ab rapinis & cædibus animo ad libidinem ver-
, virginem ingenuam in oculis populi Romani,
lut bello captam, à complexu patris abreptam,
niſtro cubiculi ſui clienti dono dederit. Ubi cru-
li decreto, nefandiſque vindiciis dexteram patris
filiam armaverit: ubi tollentes corpus ſemianime
rginis, ſponſum avunculumque in carcerem duci
ſſerit; ſtupro interpellato magis, quam cæde mo-
s. & illi carcerem ædificatum eſſe, quod domi-
lium plebis Romanæ vocare ſit ſolitus. Proinde ut
e iterum ac ſæpius provocet, ſic ſe iterum ac ſæpius
dicem illi ferre, ni vindicias ab libertate in ſervi-
tem dederit. ſi ad judicem non eat, pro damnato
vincula duci jubere.* Vt haud quoquam im-
robante, ſic magno motu animorum, quum
nti viri ſupplicio ſuamet plebi jam nimia li-
ertas videretur, in carcerem eſt conjectus. tri-
unus ei diem prodixit. Inter hæc ab Latinis
Hernicis legati gratulatum de concordia
atrum ac plebis Romam venerunt, donum-
re ob eam Iovi optimo maximo coronam
uream in Capitolium tulere parvi ponderis,
rout res haud opulentæ erant: colebanturque
ligiones pie magis quam magnifice. Iiſdem
uctoribus cognitum eſt, Æquos Volſcoſque
umma vi bellum apparare. Itaque partiri pro-
incias conſules juſſi. Horatio Sabini, Valerio
qui Volſcique evenere. Quum ad ea bella de-
lectum

lectum edixiſſent, favore plebis non junio[res]
modo ſed emeritis etiam ſtipendiis, pars m[a]
gna voluntariorum, ad nomina danda pra[esto]
fuere. eoque non copia modo, ſed genere eti[am]
militum veteranis admiſtis firmior exerc[itus]
fuit. Priuſquam urbem egrederentur, leges [de]
cemvirales, quibus *tabulis duodecim* eſt nom[en]
in æs inciſas in publico propoſuerunt. Sunt [qui]
juſſu tribunorum ædiles functos eo miniſt[erio]
ſcribant. C. Claudius, qui peroſus decemv[iro]
rum ſcelera, & ante omnes fratris filii ſuper[biæ]
infeſtus, Regillum antiquam in patriam ſe c[on]
tulerat. is magno jam natu quum ad peri[cula]
ejus deprecanda rediſſet, cujus vitia fuge[rat]
ſordidatus cum gentilibus clientibuſque in [fo]
ro prenſabat ſingulos: orabatque, *Ne Clau[diæ]*
genti eam inuſtam maculam vellent, ut carcer[e &]
vinculis viderentur digni: virum honorati[ſſimæ]
imaginis futurum ad poſteros, legum latorem [con]
ditoremque Romani juris, jacere vinctum inter [fu]
res nocturnos ac latrones. Averterent ab ira [pa]
rumper ad cognitionem cogitationemque anim[os:]
& potius unum tot Claudiis deprecantibus con[do]
narent, quam propter unius odium multorum [pre]
ces aſpernarentur. Se quoque id generi ac no[mini]
dare; nec cum eo in gratiam rediſſe, cuius adv[erſæ]
fortunæ velit ſuccurſum. Virtute libertatem r[e]
peratam eſſe: clementia concordiam ordinum [ſta]
biliri poſſe. Erant quos moveret ſua magis [pie]
tate, quam ejus pro quo agebat cauſſa. ſed [Vir]
ginius *ſui potius ut miſererentur,* orabat *filia[e]*
nec gentis Claudiæ regnum in plebem ſortitæ, ſe[d ne]
ceſſariorum Virginiæ & trium tribunorum p[...]
audirent. qui ad auxilium plebis creati, ipſi p[...]
fidem atque auxilium implorarent. Iuſtiore[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

rimæ videbantur. itaque ſpe inciſa, priuſ-
am prædicta dies adeſſet, Appius ſibi mor-
n conſcivit. Subinde arreptus à P. Numito-
S. Oppius, invidiæ proximus, quod in urbe
rat, quum injuſtæ vindiciæ à collega dice-
atur. Plus tamen facta injuria Oppio, quam
n prohibita, invidiæ fecit. teſtis productus,
i ſeptem & viginti enumeratis ſtipendiis,
ies extra ordinem donatus, donaque ea ge-
as in conſpectu populi ſciſſa veſte, tergum
eratum virgis oſtendit, nihilum deprecans,
in ſi quam ſuam noxam reus dicere poſſet, priva-
in ſe iterum ſæviret. Oppius quoque ductus
vincula eſt, & ante judicii diem finem ibi vi-
fecit. Bona Claudii Oppiique tribuni publi-
vere. collegæ eorum exilii cauſſa ſolum ver-
unt: bona publicata ſunt. & Claudius aſſer-
r Virginiæ, die dicta damnatus, ipſo remit-
ate Virginio ultimam pœnam, dimiſſus Ti-
r exulatum abiit: Maneſq; Virginiæ mortuæ
am vivæ, feliciores, per tot domos ad peten-
s pœnas vagati, nullo relicto ſonte tandem
ieverunt. Ingens metus inceſſerat Patres,
ltuſque jam iidem tribunorum erant, qui de-
mvirorum fuerant, quum M. Duilius tribu-
s plebis inhibito ſalubriter modo nimiæ po-
ſtatis, *Et libertatis*, inquit, *noſtræ & pœnarum*
inimicis ſatis eſt. itaque hoc anno nec diem dici
iquam, nec in vincula duci quemquam ſum paſ-
rus. Nam neque vetera peccata repeti jam obli-
rata placet, quum nova expiata ſint decemviro-
m ſuppliciis: & nihil admiſſum iri, quod vim
ibunitiam deſideret, ſpondet perpetua conſulum
mborum in libertate veſtra tuenda cura. Ea pri-
um moderatio tribuni, metum Patribus
dem-

dempſit, eademque auxit conſulum invidia
quod adeo toti plebis fuiſſent, ut Patrum ſa
tis libertatiſq; prior plebeio magiſtratui, qu
patricio cura fuiſſet. & ante inimicos ſati
pœnarum ſuarum cepiſſet, quam obviam
ros licentiæ eorum conſules appareret. Mu
que erant qui mollius conſultũ dicerent, qu
legum ab iis latarum Patres auctores fuiſſ
neque erat dubium, quin turbato Reipubl
ſtatu tempori ſuccubuiſſent. Conſules re
urbanis compoſitis, fundatoque plebis ſt
in provincias diverſi abire. Valerius adve
conjunctos jam in Algido exercitus Æquon
Volſcorumq; ſuſtinuit conſilio bellum. Q
ſi extemplo rem fortunæ commiſiſſet, h
ſcio, an (qui tum animi ab decemvirorum
felicibus auſpiciis Romanis hoſtibuſque era
magno detrimento certamen ſtaturum fu
Caſtris mille paſſuum ab hoſte poſitis, co
continebat. hoſtes medium inter bina ca
ſpacium acie inſtructa complebant. provo
tibuſque ad prœlium, reſponſum Romanus
mo reddebat. tandem fatigati ſtando, ac
quicquam exſpectando certamen Æqui Vo
que, poſtquam conceſſum propemodum
victoria credebant; pars in Hernicos, pa
Latinos prædatum abeunt. relinquitur m
caſtris præſidium, quam ſatis virium ad ce
men. quod ubi ſenſit conſul, reddit illatum
tea terrorem: inſtructaque acie ultro ho
laceſſit. Vbi illi, conſcientia quid abeſſet vir
detrectavere pugnam; crevit extemplo Ro
nis animus, & pro victis habebant pavente
tra vallum. Quum per totum diem ſteti
intenti ad certamen, nocte ceſſere: & Ro

ıidem pleni ſpei corpora curabant. Haud ıaquam pari hoſtes animo, nuncios paſſim epidi ad revocandos prædatores dimittunt: curritur ex proximis locis, ulteriores non inenti. Vbi illuxit, egreditur caſtris Romanus, allum invaſurus, ni copia pugnæ fieret. & oſtquam multa jam dies erat, neque movebaır quicquam ab hoſte, jubet ſigna inferri conıl. motaque acie indignatio Æquos & Volſcos ıceſſit, ſi victores exercitus vallum potius uam virtus & arma contegerent. igitur & ipſi fflagitatum ab ducibus ſignum pugnæ accepere. Iamque pars egreſſa portis erat: deincepſue alii ſervabant ordinem, in ſuum quiſque ocum deſcendentes, quum conſul Romanus rius, quam totis viribus fulta conſtaret hotium acies, intulit ſigna: adortuſque nec omnes dum eductos, nec qui erant, ſatis explicatis ordinibus, prope fluctuantem turbam repidantium huc atque illuc, circumſpectaniumque ſe ac ſuos, addito turbatis mentibus clamore atque impetu, invadit. Retulere primo pedem hoſtes. deinde quum animos collegiſſent & undique duces, victiſne ceſſuri eſſent, increparent; reſtituitur pugna. Conſul ex altera parte *Romanos meminiſſe jubebat, illo die primum liberos pro libera urbe Romana pugnare. Sibimetipſis victuros, non ut decemvirorum victores præmium eſſent. Non Appio duce rem geri, ſed conſule Valerio: à liberatoribus populi Romani orto; liberatore ipſo. Oſtenderent prioribus prœliis per duces, non per milites ſtetiſſe, ne vincerent. Turpe eſſe, contra cives plus animi habuiſſe, quam contra hoſtes: & domi, quam foris, ſervitutem magis timuiſſe. Unam Virginiam fuiſſe, cuius pudicitiæ in*

in pace periculum eſſet : unum Appium civem p
riculoſæ libidinis. at ſi fortuna belli inclinet, om
nium liberis ab tot millibus hoſtium periculum for
Nolle ominari quæ nec Iupiter nec Mars pater pa
ſuri ſint iis auſpiciis conditæ urbi accidere. Aven
tini Sacrique montis admonebat, *ut ubi liber*
tas parta eſſet paucis ante menſibus, eo imperium i
libatum referrent : oſtenderentque eandem indole
militibus Romanis poſt exactos decemviros eſſe, qu
ante creatos fuerit : nec æquatis legibus immini
tam virtutem populi Romani eſſe. Hæc ubi int
ſigna peditum dicta dedit ; advolat deinde a
equites ; *Agite juvenes*, inquit, *præſtate virtu*
peditem, ut honore atque ordine præſtatis. Prim
concurſu pedes movit hoſtem. pulſum vos immiſ
equis exigite è campo. Non ſuſtinebunt impetum
& nunc cunctantur magis, quam reſiſtunt. Con
citant equos permittuntque in hoſtem, ped
ſtri jam turbatum pugna : & perruptis ordin
bus elati ad noviſſimam aciem, pars libero ſp
tio circumvecti, jam fugam undique capeſſe
tes, pleroſque à caſtris avertunt, prætereq
tanteſque abſterrent. Peditum acies & con
ipſe, viſque omnis belli fertur in caſtra : capt
que cum ingenti cæde, majore præda potitu
Hujus pugnæ fama perlata non in urbem m
do, ſed in Sabinos ad alterum exercitum.
urbe lætitia modo celebrata eſt : in caſtris an
mos militum ad æmulandum decus accend
Iam Horatius eos excurſionibus ſufficiend
prœliiſque levibus experiundo aſſuefecerat ſ
potius fidere, quam meminiſſe ignominiæ d
cemvirorum ductu acceptæ, parvaque cert
mina in ſummam totius profecerant ſpei. N
ceſſabant Sabini feroces ab re priore anno be
geſ

eſta, laceſſere atque inſtare, rogitantes *Quid*
atrocinii modo procurſantes pauci, recurrenteſque,
rerent tempus, & in multa prœlia parvaque car-
erent ſummam unius belli? Quin illi congrederen-
ur acie, inclinandamque ſemel fortunæ rem da-
ent? Ad id quod ſua ſponte ſatis collectum
nimorum erat, indignitate etiam Romani
ccendebantur. Iam alterum exercitum victo-
em in urbem rediturum, ſibi ultro per contu-
nelias hoſtem inſultare. quando autem ſe, ſi
um non ſint, pares hoſtibus fore? Vbi hæc fre-
nere militem in caſtris conſul ſenſit, concione
dvocata, *Quemadmodum*, inquit, *in Algido*
es geſta ſit, arbitror vos milites audiſſe. qualem
iberi populi exercitum decuit eſſe, talis fuit. conſilio
ollegæ, virtute militum victoria parta eſt. Quod
d me attinet, id conſilii animique habiturus ſum,
uod vos milites mihi effeceritis. & trahi bellum
alubriter, & mature perfici poteſt. Si trahendum
ſt, ego ut in dies ſpes virtuſque creſcat, eadem qua
nſtitui diſciplina efficiam. Si jam ſatis animi eſt,
ecernique placet, agite dum clamorem, qualem in
ciem ſublaturi eſtis, tollite hic, indicem voluntatis
virtutiſque veſtræ. Poſtquam ingenti alacritate
lamor eſt ſublatus, *Quod bene vertat, geſturum*
e illis morem, poſteroque die in aciem deducturum,
affirmat. Reliquum diei apparandis armis con-
umptum eſt. Poſtero die ſimul inſtrui Roma-
nam aciem Sabini videre, & ipſi jam avidi cer-
aminis procedunt. Prœlium fuit, quale inter
identes ſibimet ambos exercitus, veteris per-
petuæque alterum gloriæ, alterum nuper nova
victoria elatum. Conſilio etiam Sabini vires
adjuvere. nam quum æquaſſent aciem, duo
extra ordinem millia, quæ in ſiniſtrum cornu

Romanorum in ipſo certamine impreſſionem facerent, tenuere. quæ ubi illatis ex tranſverſo ſignis degravabant prope circumventum cornu; equites duarum legionum ſexcenti fere ex equis deſiliunt, cedentibuſque jam ſuis provolant in primum, ſimulque & hoſti ſe opponunt: & æquato primum periculo, pudore deinde animos peditum accendunt. Verecundiæ erat, equitem ſuo alienoque marte pugnare: peditem ne ad pedes quidem digreſſo equiti parem eſſe. Vadunt igitur in prœlium ab ſua parte omiſ ſum, & locum ex quo ceſſerant, repetunt: mo mentoque non reſtituta modo pugna, ſed in clinatur etiam Sabinis cornu. Eques inter or dines peditum tectus ſe ad equos recipit. tranſ volat inde partem alteram, ſuis victoriæ nun cius, ſimul & in hoſtes jam pavidos: quipp fuſo ſuæ partis validiore cornu impetum facit non aliorum eo prœlio virtus magis enituit Conſul providere omnia, laudare fortes, in crepare ſicubi ſegnior pugna eſſet. Caſtigat fortium ſtatim virorum opera edebant: tan tumque hos pudor, quantum alios laudes ex citabant. Redintegrato clamore undiq; omne connixi hoſtem avertunt, nec deinde Roman vis ſuſtineri potuit. Sabini fuſi paſſim per agro caſtra hoſti ad prædam relinquunt. ibi non ſo ciorum ſicut in Algido res, ſed ſuas Romanu populationibus agrorum amiſſas recipit. G mina victoria duobus bifariam prœliis part maligne ſenatus in unum diem ſupplication conſulum nomine decrevit. Populus injuſſu altero die frequens iit ſupplicatum. & hæc vag populariſque ſupplicatio ſtudiis prope celebra tior fuit. Conſules ex compoſito, eodem bidu

a

ad urbem acceſſere, ſenatumque in Martium campum evocavere. ubi quum de rebus ab ſe geſtis agerent, queſti primores Patrum ſenatum inter milites dedita opera terroris cauſſa haberi. itaque inde conſules, ne criminationi locus eſſet, in prata Flaminia, ubi nunc ædes Apollinis eſt (Circum jam tum Apollinarem appellabant) avocavere ſenatum. Vbi quum ingenti conſenſu Patrum negaretur triumphus, L. Icilius tribunus plebis tulit ad populum de triumpho conſulum: multis diſſuaſum prodeuntibus, maximè C. Claudio vociferante, *De Patribus, non de hoſtibus conſules triumphare velle. gratiamque pro privato merito in tribunum, non pro virtute honorem peti. nunquam antè de triumpho per populum actum. ſemper æſtimationem arbitriumque ejus honoris penes ſenatum fuiſſe. ne reges quidem majeſtatem ſummi ordinis imminuiſſe. ne ita omnia tribuni poteſtatis ſuæ implerent, ut nullum publicum conſilium ſinerent eſſe. Ita demum liberam civitatem fore, ita æquatas leges, ſi ſua quiſque jura ordo, ſuam majeſtatem teneat.* in eandem ſententiam multa & à ceteris ſenioribus Patrum cum eſſent dicta, omnes tribus eam rogationem acceperunt. Tum primum ſine auctoritate ſenatus, populi juſſu triumphatum eſt. Hæc victoria tribunorum plebiſque prope in haud ſalubrem luxuriam vertit; conſpiratione inter tribunos facta, ut iidem tribuni reficerentur. & quo ſua minus cupiditas emineret, conſulibus quoque continuarent magiſtratum. Conſenſum Patrum cauſſabantur, quo per contumeliam conſulum jura plebis labefactata eſſent. *Quid futurum, nondum firmatis legibus ſi novos tribunos per factiones ſuas conſules*

adorti eſſent? non enim ſemper Valerios Horatioſq; conſules fore, qui libertati plebis ſuas opes poſtferrent. Forte quadam utili ad tempus, ut comitiis præeſſet, potiſſimum M. Duilio ſorte evenit, viro prudenti, & ex continuatione magiſtratus invidiam imminentem cernenti. qui quum ex veteribus tribunis negaret ullius ſe rationem habiturum, pugnarentque collegæ ut liberas tribus in ſuffragium mitteret, aut concederet ſortem comitiorum collegis, habiturus è lege potius comitia, quam ex voluntate Patrum; injecta contentione Duilius conſules ad ſubſellia accitos, quum interrogaſſet, quid de comitiis conſularibus in animo haberent, reſpondiſſentque, ſe novos conſules creaturos; auctores popularis ſententiæ, haud populares nactus, in concionem cum iis proceſſit. Vbi quum conſules producti ad populum, interrogatique, ſi eos P. R. memor libertatis per illos receptæ domi, memor militiæ rerumque geſtarum conſules iterum faceret, quidnam facturi eſſent, nihil ſententiæ ſuæ mutaſſent; collaudatis conſulibus, quod perſeverarent ad ultimum diſſimiles decemvirorum eſſe, comitia habuit: & quinq; tribunis plebis creatis, quum præ ſtudiis apertè petentium novem tribunorum alii candidati tribus non explerent, concilium dimiſit: nec deinde comitiorũ cauſſam habuit. Satisfactum legi ajebat, quæ numero nuſquam præfinito tribunis, modo ut relinquerentur, ſanciret: & ab iis qui creati eſſent, cooptari collegas juberet. Recitabatque rogationis carmen, in quo, *Si tribunos plebis decem rogabo, ſi quos minus hodie decem tribunos plebis fecerint: hi tum utiq; quos ſibi collegas cooptaſſent, ut*

ut illi legitimi eadem lege tribuni plebei ſint, ut illi quos hodie tribunos plebei feceritis. Duilius quum ad ultimum perſeveraſſet, negando quindecim tribunos plebis Rempubl. habere poſſe, victa collegarum cupiditate, pariter Patribus plebiq; acceptus, magiſtratu abiit. Novi tribuni plebis in cooptandis collegis Patrum voluntatem fovêrunt. duos etiam patritios conſulareſque, Sp. Tarpeium & A. Haterium cooptavêre. Conſules creati, Lar. Herminius, T. Virginius Cælimontanus, nihil magnopere ad Patrum aut plebis cauſſam inclinati, ocium domi ac foris habuêre. L. Trebonius tribunus plebis infeſtus Patribus, quod ſe ab iis in cooptandis tribunis fraude captum proditumque à collegis, ajebat; rogationem tulit, *ut qui plebem Romanam tribunos plebis rogaret, is uſque eo rogaret, dum decem tribunos plebis faceret,* inſectandiſque Patribus, unde Aſpero etiam inditum eſt cognomen, tribunatum geſſit. Inde M. Geganius Macerinus, & C. Iulius conſules facti, conciones tribunorum adverſus nobilium juventutem ortas, ſine inſectatione poteſtatis ejus, conſervata majeſtate Patrum, ſedavere. plebem decreto ad bellum Volſcorum & Æquorum delectu ſuſtinendo, rem ab ſeditionibus continuere: urbano quoque otio foris omnia tranquilla eſſe affirmantes, per diſcordias civiles externos tollere animos. Cura pacis, concordiæ quoque inteſtinæ cauſſa fuit. ſed alter ſemper ordo gravis alterius modeſtiæ erat. quieſcenti plebi ab junioribus Patrum injuriæ fieri cœptæ. ubi tribuni auxilio humilioribus eſſent, in primis parum proderat: deinde ne ipſi quidem inviolati erant; utique poſtremis menſibus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſibus, quum & per coitiones potentiorum injuria fieret, & vis poteſtatis omnis aliquanto poſteriore anni parte languidior fermè eſſet: jamque plebs ita in tribunatu ponere aliquid ſpei, ſi ſimiles Icilio tribunos haberet: nomine tantum ſe biennio habuiſſe. Seniores contra Patrum, ut nimis feroces, ſuos credere juvenes eſſe; ita malle, ſi modus excedendus eſſet, ſuis quam adverſariis ſupereſſe animos. adeo moderatio tuendæ libertatis, dum æquari velle ſimulando ita ſe quiſque extollit, ut deprimat alium, in difficili eſt; cavendoque ne metuant homines, metuendos ultro ſe efficiunt: & injuriam à nobis repulſam, tanquam aut facere aut pati neceſſe ſit, injungimus aliis. T. Quintius Capitolinus quartum, & Agrippa Furius conſules inde facti, nec ſeditionem domi, nec foris bellū acceperunt: ſed imminebat utrumque. Iam non ultra diſcordia civium reprimi poterat, & tribunis & plebe incitata in Patres, quum dies alicui nobilium dicta novis ſemper certaminibus conciones turbaret. ad quarum primum ſtrepitum, velut ſigno accepto, arma cepere Æqui ac Volſci: ſimul quod perſuaſerant iis duces cupidi prædarum, biennio antè delectum indictum haberi non potuiſſe, abnuente jam plebe imperium. *eo, adverſus ſe non eſſe miſſos exercitus. diſſolvi licentia militandi morem, nec pro communi jam patria Romam eſſe. quicquid irarum ſimultatumque cum externis fuerit, in ipſos verti. occæcatos lupos inteſtina rabie, opprimendi occaſionem eſſe.* Conjunctis exercitibus Latinum primum agrum populati ſunt: deinde, poſtquam ibi nemo vindex occurrebat, tum vero exultantibus belli auctoribus, ad

mœnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mœnia ipſa Romæ populabundi regione portæ ſquilinæ acceſſere; vaſtationem agrorum urbi er contumeliam oſtentantes. unde poſtquam multi prædam præ ſe agentes, retro ad Corbionem agmine ière, Quintius conſul ad concionem populum vocavit. Ibi in hanc ſententiam locutum accipio: *Etſi mihi nullius noxæ conſcius, Quirites, ſum, tamen cum pudore ſummo in concionem veſtram proceſſi. Hoc vos ſcire, hoc poſteris memoriæ traditum iri, Æquos & Volſcos vix Hernicis modo pares, T. Quintio quartum conſule ad mœnia urbis Romæ impune armatos veniſſe. Hanc ego ignominiam (quamquam jamdiu ita vivitur, is ſtatus rerum eſt, ut nihil boni divinet animus) ſi huic potiſſimum imminere anno ſciſſem, vel exilio, vel morte, ſi alia fuga honoris non eſſet, vitaſſem. Ergo, ſi viri arma illa habuiſſent, quæ in portis fuêre noſtris, capi Roma me conſule potuit? ſatis honorum, ſatis ſuperque vitæ erat. mori conſulem tertium oportuit. Quem tandem ignaviſſimi hoſtium contempſere? nos conſules? an vos Quirites? Si culpa in nobis eſt, auferte imperium indignis: & ſi id parum eſt, inſuper pœnas expetite. Si in vobis, nemo Deorum nec hominum ſit, qui veſtra puniat peccata Quirites, voſmet tantum pœniteat. Non illi veſtram ignaviam contempſere, nec ſuæ virtuti confiſi ſunt, quippe toties fuſi fugatique, caſtris exuti, agro mulctati, ſub jugum miſſi, & ſe & vos novere. Diſcordia ordinum eſt venenum urbis hujus; Patrum ac plebis certamina: dum nec nobis imperii, nec vobis libertatis eſt modus, dum tædet vos patriciorum, nos plebeiorum magiſtratuum; ſuſtulere illi animos. Pro Deorum fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupiſtis. concordiæ*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cauſſa conceſſimus. Decemviros deſideraſtis. creari paſſi ſumus. Decemvirorum vos pertæſum eſt. coegimus abire magiſtratu. Manente in eoſdem privatos ira veſtra, mori atque exulare nobiliſſimos viros honoratiſſimoſque paſſi ſumus. Tribunos plebis creare iterum voluiſtis. creaſtis. Conſules facere veſtrarum partium, etſi Patribus videbamus iniquum; patricium quoque magiſtratum plebi donum fieri vidimus auxilium tribunitium, provocationem ad populum, ſcita plebis injuncta patribus. ſub titulo æquandarum legum noſtra jura oppreſſa tulimus & ferimus. Qui finis erit diſcordiarum? Ecquando unam urbem habere, ecquando communem hanc eſſe patriam licebit? Victi nos æquiore animo quieſcimus, quam victores. ſatiſne eſt nobis, vos metuendos eſſe? Adverſus nos Aventinum capitur, adverſus nos Sacer occupatur mons. Eſquilias quidem ab hoſte prope captas, & ſcandentem in aggerem Volſcum hoſtem nemo ſubmovit. in nos viri, in nos armati eſtis. Agite dum, ubi hic curiam circumſederitis, & forum infeſtum feceritis, & carcerem impleveritis principibus; iiſdem iſtis ferocibus animis egredimini extra portam Eſquilinam: aut ſi ne hoc quidem audetis, ex muris viſite agros veſtros, ferro ignique vaſtatos, prædam abigi, fumare incenſa paſſim tecta. At enim communis res per hæc loco eſt pejore: ager uritur, urbs obſidetur, belli gloria penes hoſtes eſt. Quid tandem privatæ res veſtræ quo in ſtatu ſunt? Iam unicuique ex agris ſua damna nunciabuntur. quid eſt tandem domi, unde ea expleatis? Tribuni vobis amiſſa reddent ac reſtituent? vocis verborumque quantum voletis, ingerent, & criminum in principes & legum aliarum ſuper alias, & concionum. Sed ex illis

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

[c]oncionibus nunquam veſtrûm quiſquam re for[t]unaque domum auctior rediit. Ecquis retulit ali[q]uid ad conjugem & liberos, præter odia, offenſio[n]es, ſimultates publicas privataſque? à quibus [ſ]emper non veſtra virtute innocentiaque, ſed auxi[l]io alieno tuti ſitis. At Hercules, quum ſtipendia, [v]obis conſulibus, non tribunis ducibus, & in caſtris [n]on in foro faciebatis, & in acie veſtrum clamo[r]em hoſtes, non in concione Patres Romani horre[b]ant, præda parta, agro ex hoſte capto, pleni fortu[n]arum gloriæque ſimul publicæ, ſimul privatæ [t]riumphantes domum ad penates redibatis. nunc [o]neratum veſtris fortunis hoſtem abire ſinitis. Hæ[r]ete affixi concionibus, & in foro vivite. ſequitur vos neceſſitas militandi quam fugitis. Grave erat in Æquos & Volſcos proficiſci? Ante portas eſt bellum. ſi inde non pellitur, jam intra mœnia erit, & arcem & Capitolium ſcandet, & in domos veſtras vos perſequetur. Biennio ante ſenatus delectum haberi, & educi exercitum in Algidum juſſit. ſedemus deſides domi, mulierum ritu inter nos altercantes; præſenti pace læti, nec cernentes ex ocio illo brevi multiplex bellum rediturum. His ego gratiora dictu alia eſſe ſcio: ſed me vera pro gratis loqui, etſi meum ingenium non moneret, neceſſitas cogit. Vellem equidem vobis placere Quirites, ſed multo malo vos ſalvos eſſe; qualicunque erga me animo futuri eſtis. Natura hoc ita comparatum eſt, ut qui apud multitudinem ſua cauſſa loquitur, gratior eo ſit, cujus mens nihil præter publicum commodum videt. niſi forte aſſentatores publicos, plebicolas iſtos, qui vos nec in armis, nec in ocio eſſe ſinunt, veſtra vos cauſſa incitare & ſtimulare putatis. Concitati, aut honori aut quæſtui illis eſtis: & quia in concordia ordinum nullos ſe uſquam eſſe

 vident,

vident, malæ rei ſe quam nullius, turbarum ac ſeditionum, duces eſſe volunt. Quarum rerum ſi vos tædium tandem capere poteſt, & patrum veſtroſq; antiquos mores vultis pro his novis ſumere, nulla ſupplicia recuſo, niſi paucis diebus hos populatores agrorum noſtrorum fuſos fugatoſque caſtris exuero. & à portis noſtris mœnibuſque ad illorum urbes hunc belli terrorem, quo nunc vos attoniti eſtis, tranſtulero. Raro aliâs tribuni popularis oratio acceptior plebi, quam tunc ſeveriſſimi conſulis fuit. Iuventus quoque quæ inter tales metus detrectationem militiæ, telum acerrimum adverſus Patres habere ſolita erat, bellum & arma ſpectabat, & agreſtum fuga, ſpoliatiq; in agris & vulnerati, fœdiora iis, quæ ſubiiciebantur oculis nunciantes, totam urbem ira implevêre. In ſenatum ubi ventum eſt, ibi vero in Quintium omnes verſi, ut unum vindicem majeſtatis Romanæ intueri, & primores Patrũ *dignam* dicere *concionem imperio conſulari, dignam tot conſulatibus anteactis, dignam vita omni plena honorum ſæpe geſtorum, ſæpius meritorum. Alios conſules aut per proditionem dignitatis patrum plebi adulatos, aut acerbe tuendo jura ordinis aſperiorem domando multitudinem feciſſe: T. Quintium orationem memorem majeſtatis; Patrum concordiæque ordinum, & temporum in primis habuiſſe. Orare eum collegamque, ut capeſſerent Rempubl. orare tribunos, ut uno animo cum conſulibus bellum ab urbe ac mœnibus propulſari vellent, plebemque obedientem in re tam trepida Patribus præberet: appellare tribunos, communem patriam auxiliumque eorum implorare, vaſtatis agris, urbe propè oppugnata.* Conſenſu omnium delectus decernitur habeturque. Quum conſules in con-

ncione pronunciaſſent, Tempus non eſſe
ſſas cognoſcendi: omnes juniores poſtero
prima luce in campo Martio adeſſent:
noſcendis cauſſis eorum qui nomina non dediſ-
ſe, bello perfecto ſe daturos tempus; pro deſertore
urum, cujus non probaſſent cauſſam; omnis
entus affuit poſtero die. Cohortes ſibi quæ-
centuriones legerunt: bini ſenatores ſin-
is cohortibus præpoſiti. Hæc omnia adeo
ture perfecta accepimus, ut ſigna eo ipſo
à quæſtoribus ex ærario prompta delataq;
campum, quarta diei hora mota ex campo
t: exercituſque novus, paucis cohortibus
erum militum voluntate ſequentibus, man-
it ad decimum lapidem. Inſequens dies ho-
m in conſpectum dedit: caſtraque ad Cor-
nē caſtris ſunt conjuncta. Tertio die quum
Romanos; illos, quum toties rebellaſſent,
nſcientia culpæ ac deſperatio irritaret, mora
micandi nulla eſt facta. In exercitu Romano
um duo conſules eſſent poteſtate pari; quod
uberrimum in adminiſtratione magnarum
rum eſt, ſumma imperii, concedente Agrip-
, penes collegam erat: & prælatus ille faci-
ati ſummittentis ſe comiter reſpondebat;
mmunicando conſilia laudeſque, & æquan-
imparem ſibi. In acie Quintius dextrum
rnu, Agrippa ſiniſtrum tenuit: Sp. Poſtumio
bo legato datur media acies tuenda: lega-
m alterum Ser. Sulpicium equitibus præfi-
unt. Pedites ab dextro cornu egregie pugna-
re; haud ſegniter reſiſtentibus Volſcis. Ser.
lpicius per mediam hoſtium aciem cum equi-
tu perrupit. unde quum eâdem reverti poſ-
t ad ſuos, priuſquam hoſtis turbatos ordines
reſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

reficeret, terga impugnare hoſtium ſatius viſum eſt. momentoque temporis in averſam incurſando aciem ancipiti terrore diſſipaſſet hoſtes, ni ſuo proprio eum prœlio equites Volſcorum & Æquorum exceptum aliquandiu tenuiſſent. Ibi vero Sulpicius, *Negare cunctandi tempus eſſe, circumventos intercluſoſque ab ſuis* vociferans, *ni equeſtre prœlium conniſi omni vi perficerent. Nec fugare equitem integrum ſatis eſſe. conficerent equos viroſque, ne quis reveheretur inde ad prœlium, aut integraret pugnam. non poſſe illos reſiſtere ſibi, quibus conferta peditum acies ceſſiſſet.* Haud ſurdis auribus dicta: impreſſione una totum equitatum fudêre, magnam vim ex equis præcipitavêre: ipſos, equoſque ſpiculis confodêre. is finis pugnæ equeſtris fuit. Tunc adorti peditum aciem, nuncios ad conſules rei geſtæ mittunt, ubi jam inclinabatur hoſtium acies. nuncius deinde vincentibus Romanis animos auxit, & referentes gradum perculit Æquos. In media primum acie vinci cœpti, qua præmiſſus equitatus turbaverat ordines. Siniſtrum deinde cornu ab Quintio conſule pelli cœptum: in dextro plurimum laboris fuit. Ibi Agrippa, ætate viribuſque ferox, quum omni parte pugnæ melius rem geri, quam apud ſe videret; accepta ſigna ab ſigniferis ipſe inferre, quædam jacere etiam in confertos hoſtes cœpit. Cujus ignominiæ metu concitati milites, invaſere hoſtem. ita æquata ex omni parte victoria eſt. Nuncius tum à Quintio venit, victorem jam ſe imminere hoſtium caſtris, nolle irrumpere antequam ſciat debellatũ & in ſiniſtro cornu eſſe. Si jam fudiſſet hoſtes, conferret ad ſe ſigna, ut ſimul omnis exercitus præda potiretur. Victor

Agrip-

Agrippa cum mutua gratulatione ad victorem collegam, caſtraq; hoſtium venit, ibi paucis defendentibus momentoque fuſis, ſine certamine in munitiones irrumpunt: prædaque ingenti compotem exercitum, ſuis etiam rebus recuperatis, quæ populatione agrorum amiſſæ erant, reducunt. Triumphum nec ipſos poſtulaſſe, nec delatum iis ab ſenatu, accipio: nec traditur cauſſa ſpreti aut non ſperati honoris. Ego quantum in tanto intervallo temporum conjicio, quum Valerio atque Horatio conſulibus, qui præter Volſcos & Æquos Sabini etiam belli perfecti gloriam pepererant, negatus ab ſenatu triumphus eſſet, verecundiæ fuit pro parte dimidia rerum conſulibus petere triumphum. ne etiam ſi impetraſſent, magis hominum ratio, quam meritorum habita videretur. Victoriam honeſtam ex hoſtibus partam, turpe domi de finibus ſociorum judicium populi deformavit. Aricini atque Ardeates de ambiguo agro quum ſępe bello certaſſent, multis invicem cladibus feſſi, judicem populum Romanum cepere. Quum ad cauſſam orandam veniſſent, concilio populi à magiſtratibus dato, magna contentione actum. jamq; editis teſtibus quum tribus vocari & populum inire ſuffragium oporteret, conſurgit P. Scaptius de plebe, magno conatu: &, *Si licet*, inquit, *conſules de republica dicere; errare ego populum in hac cauſſa non patiar.* Quum, ut vanum, eum negarent conſules audiendum eſſe, vociferantemq; prodi publicam cauſſam, ſummoveri juſſiſſent, tribunos appellat. Tribuni, ut fere ſemper reguntur à multitudine magis quam regunt, dedere cupidæ audiendi plebi, ut quæ vellet, Scaptius diceret.

Ibi

Ibi inſit. *Annum ſe tertium & octogeſimum agere, & in eo agro de quo agitur militaſſe, non juvenem, ſed viceſima iam ſtipendia merentem, quum ad Coriolos ſit bellatum. Eò ſe rem vetuſtate obliteratam, ceterum ſuæ memoriæ infixam afferre. Agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorū fuiſſe, captiſque Coriolis iure belli publicum populi Romani factum. Mirari ſe, quonam more Ardeates Ariciniq;, cuius agri jus nunquā uſurpaverint incolumi Coriolana re, eum ſe à populo Romano, quem pro domino iudicem fecerint, intercepturos ſperent. Sibi exiguum vitæ tempus ſupereſſe: non potuiſſe ſe tamen inducere in animum, quin quem agrum miles pro virili parte manu cepiſſet, eum ſenex quoque voce, qua una poſſet, vindicaret. Magnoperè ſe ſuadere populo, ne inutili pudore ſuam ipſe cauſſam damnaret.* Conſules, quum Scaptium, non ſilentio modo, ſed cum aſſenſu etiam audiri animadvertiſſent; Deos hominesq; teſtantes flagitium ingens fieri, Patrum primores accerſunt. cum his circumire tribunos, orare, *Ne peſſimum facinus peiore exemplo admitterent; judices in ſuam rem litem vertendo; quum præſertim, etiamſi fas ſit, curam emolumenti ſui judici eſſe; nequaquam tantum agro intercipiendo acquiratur, quantum amittatur alienandis injuria ſociorū animis. Nam famæ quidem ac fidei damna maiora eſſe, quam quæ æſtimari poſſent. Hoc legatos referre domum? hoc vulgari? hoc ſocios audire? hoc hoſtes? Quo cum dolore hos? quo cum gaudio illos? Scaptione hoc concionali ſeni aſſignaturos putarent finitimos populos? Clarum hac fore imagine Scaptium nomen. populum Romanum quadruplatoris & interceptoris litis alienæ perſonam laturum. quem enim hoc privatæ rei judicem feciſſe, ut ſibi controver-*

ſioſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſioſam adiudicaret rem? Scaptium ipſum id quidem, etſi præmortui jam ſit pudoris, non facturum. Hæc conſules, hæc patres vociferantur. ſed plus cupiditas, & auctor cupiditatis Scaptius valet. Vocatæ tribus judicaverunt agrum publicum populi Romani eſſe. Nec abnuitur ita fuiſſe, ſi ad judices alios itum foret: nunc haud ſanè quicquam bona cauſſa elevatur dedecus judicii. idque non Aricinis Ardeatibuſque, quam patribus Romanis, fœdius atque acerbius viſum. Reliquum anni quietum ab urbanis motibus & ab externis manſit.

EPITOME

LIBRI IV.

LEx de connubio Patrum & plebis à tribunis plebis, contentione magna, Patribus repugnantibus, perlata eſt. Tribuni militares. Aliquot annis res populi Romani domi militiaque per hoc genus magiſtratus adminiſtrata. Item cenſores tunc primum creati. Ager Ardeatinus Romani populi iudicio ablatus, miſſis in eum colonis, reſtitutus eſt. Cum fame populus Romanus laboraret, Sp. Melius eques Romanus frumentum populo ſua impenſa largitus eſt: & ob id factum conciliata ſibi plebe, regnum affectans, à C. Servilio Ahala magiſtro equitum, iuſſu Quintij Cincinnati dictatoris, occiſus eſt. L. Minutius index bove aurata donatus eſt. Legatis Romanis à Fidenatibus occiſis, quoniam ob Rempublicam occubuerant, ſtatuæ in roſtris poſitæ ſunt. Cornelius Coſſus tribunus militum, occiſo Tolumnio rege Veientium, opima ſpolia ſecunda retulit. Mamercus Æmilius dictator, cenſuræ honore, qui

antea

antea per quinquennium gerebatur, anni & ſex menſium ſpatio finito, ob eam rem à cenſoribus notatus eſt. Fidenæ in poteſtatem redactæ eoque coloni miſſi ſunt. quibus occiſis Fidenates quum deſciſſent à populo Romano; à Mamerco Æmilio dictatore victi ſunt, & Fidenæ captæ. Conjuratio ſervorum oppreſſa. Poſtumius tribunus militum, propter crudelitatem ab exercitu occiſus eſt. Stipendium ex ærario tum primum militibus datum. Res præterea geſtas adverſum Volſcos & Veientes, Fidenates, & Faliſcos, continet.

HOs ſecuti M. Genutius & P. Curtius conſules. Fuit annus domi forisque infeſtus. nam anni principio & de connubio Patrum & plebis C. Canuleius tribunus plebis rogationem promulgavit; qua contaminari ſanguinem ſuum Patres, confundique jura gentium rebantur. Et mentio primo ſenſim illata à tribunis, ut alterum ex plebe conſulem liceret fieri, eò proceſſit deinde, ut rogationem novem tribuni promulgarent, *ut populo poteſtas eſſet, ſeu de plebe, ſeu de Patribus vellet, conſules faciendi*. Id vero ſi fieret, non vulgari modo cum infimis, ſed prorſus auferri à primoribus ad plebem, ſummum imperium credebant. Læti ergo audiêre Patres, Ardeatium populum ob injuriam agri abjudicati deſciſſe, & Veientes depopulatos extrema agri Romani, & Volſcos Æquoſque, ob communitam Verruginem, fremere. adeo vel infelix bellum ignominioſæ paci præferebant. His itaque in majus etiam acceptis, ut inter ſtrepitum tot bellorum conticeſcerent actiones tribunitiæ, delectus haberi, bellum,

ellum, armaque vi ſumma apparari jubent; ſi
uo intentius poſſit, quam T. Quintio conſu-
e, apparatum ſit. Tum C. Canuleius pauca in
enatu vociferatus, nequiquam territando cō-
ules avertere plebem à cura novarum legum;
unquam eos ſe vivo delectum habituros, an-
equam ea, quæ promulgata ab ſe collegiſque
ſſent, plebes ſciviſſet; confeſtim ad concionem
dvocavit. Eodem tempore & conſules ſena-
um in tribunum, & tribunus populum in con-
ules incitabat. Negabant conſules. *Iam ultra
erri poſſe furores tribunitios. ventum jam ad fi-
em eſſe: domi plus belli concitari, quam foris. Id ad-
o non plebis, quam patrum, neque tribunorum ma-
is, quam conſulum culpa accidere. cujus rei præ-
nium ſit in civitate, eam maximis ſemper auctibus
reſcere: ſic pace bonos, ſic bello fieri. Maximum
Romæ præmium ſeditionum eſſe: id & ſingulis uni-
verſiſque ſemper honori fuiſſe. Reminiſcerentur
quam majeſtatem ſenatus ipſi à Patribus accepiſ-
ſent, quam liberis tradituri eſſent; ut quemadmo-
dum plebs gloriari poſſet, ſe auctiorem ampliorem q;
eſſe. finem ergo non fieri, nec futurum, donec quam
felices ſeditiones, tam honorati ſeditionum auctores
eſſent. Quas, quantaſque res C. Canuleium aggreſ-
ſum? colluvionem gentium, perturbationem auſpi-
ciorum publicorum privatorumque afferre; ne quid
ſinceri, ne quid incontaminati ſit: ut diſcrimine o-
mni ſublato; nec ſe quiſquam, nec ſuos noverit.
Quam enim aliam vim connubia promiſcua habe-
re, niſi ut ferarum prope ritu vulgentur concubitus
plebis, patrumque? ut qui natus ſit, ignoret cujus
ſanguinis, quorum ſacrorum ſit; dimidius patrum
ſit, dimidius plebis, ne ſecum quidem ipſe concors.
Parum id videri, quod omnia divina humanaque*

tur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

turbentur: jam ad conſulatum vulgi turbatore
accingi: & primo, ut alter conſul ex plebe fieret, i
modo ſermonibus tentaſſe. nunc rogari, ut ſeu ex pa
tribus, ſeu ex plebe velit, populus conſules creet: &
creaturos haud dubie ex plebe ſeditioſiſſimũ quem
que. Canuleios igitur Icilioſque conſules fore. ne i
Iupiter optimus maximus ſineret, regiæ majeſtati
imperium eo recidere: & ſe millies morituros po
tius, quam ut tantum dedecoris admitti patiantur
Certum habere, majores quoque ſi divinaſſent, con
cedendo omnia non mitiorem in ſe plebem, ſed aſpe
riorem, alia ex aliis iniquiora poſtulando, quum
prima impetraſſet, futuram; primo quamlibet di
micationẽ ſubituros fuiſſe potius, quam eas leges ſi
imponi paterentur. quia tum conceſſum ſit de tribu
nis, iterum conceſſum eſſe. Finem non fieri poſſe. i
eadem civitate tribunos plebis, & Patres eſſe: au
hunc ordinem, aut illum magiſtratum tollendu
eſſe; potiuſque ſero, quam nunquam obviam eun
dum audaciæ temeritatique. Illine ut impune prim
diſcordias ſerentes concitent finitima bella, deind
adverſus ea quæ concitaverint, armari civitate
defendique prohibeant? & quum hoſtes tantum no
accerſierint, exercitus conſcribi adverſus hoſtes no
patiantur? Sed audeat Canuleius in ſenatu prol
qui, ſe niſi ſuas leges tanquam victoris Patres acc
pi ſinant, delectum haberi prohibiturum. quid e
aliud, quam minari ſe proditurum patriam? oppu
gnari atque capi paſſurum? quid eam vocem an
morum, non plebi Romanæ, ſed Volſcis & Æqu
& Veientibus allaturam? Nonne Canuleio duce ſe ſp
raturos Capitolium atque arcem ſcandere poſſe,
Patribus tribuni cum jure majeſtate adempta, an
mos etiam eripuerint? Conſules paratos eſſe duc
prius adverſus ſcelus civium, quam adverſus h
ſtiu

um arma. Quum maxime hæc in ſenatu agentur, Canuleius pro legibus ſuis & adverſus nſules ita diſſeruit: *Quantopere vos Quirites ntemnerent Patres, quam indignos ducerent, qui ıa ſecum urbe intra eadem mœnia viveretis, ſæpe uidem & antè videor animadvertiſſe: nunc taen maxime, quod adeo atroces in has rogationes ſtras coorti ſunt, quibus quid aliud quam admomus cives nos eorum eſſe, & ſi non eaſdem opes ıbere, eandem tamen patriam incolere? Altera nnubium petimus quod finitimis externiſque dari let. nos quidem civitatem, quæ plus quam connuum eſt, hoſtibus etiam victis, dedimus. Altera ihil novi ferimus, ſed id, quod populi eſt, repetimus tque uſurpamus: ut quibus velit, populus Romaus honores mandet. Quid tandem eſt, cur cœlum c terras miſceant, cur in me impetus modo penè in natu ſit factus? negent ſe manibus temperaturos, iolaturoſque denuncient ſacroſanctam poteſtatem? i populo Romano liberum ſuffragium datur, ut uibus velit conſulatum mandet, & non præciditur bes plebeio quoque, ſi dignus ſummo honore erit, adiiſcendi ſummi honoris, ſtare urbs hæc non poterit? le imperio actum eſt? & perinde hoc valet, plebeiuſe conſul fiat, tanquam ſervum, aut libertinum aliuis conſulem futurum dicat? Ecquid ſentitis in uanto contemptu vivatis? Lucis vobis hujus parem, ſi liceat, adimant. quod ſpiratis, quod vocem nittitis, quod formas hominũ habetis, indignantur. Quin etiam (ſi Diis placet) nefas aiunt eſſe, conſulem plebeium fieri. Obſecro vos; ſi non ad faſtos, non ad commentarios pontificum admittimur; ne ea quidem ſcimus, quæ omnes peregrini etiam ſciunt; conſules in locum regum ſucceſſiſſe: nec aut juris aut majeſtatis quicquam habere, quod non in re-*

gibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

gibus ante fuerit? En umquam creditis fando audi
tum eſſe, Numam Pompilium, non modo non patri
tium, ſed ne civem quidem Romanum, ex Sabin
agro accitum, populi juſſu, patribus auctoribus Ro
mæ regnaſſe? L. deinde Tarquinium non modo Ro
manæ, ſed nec Italicæ quidem gentis, Demarati Co
rinthij filium, incolam ab Tarquiniis, vivis liber
Anci, regem factum? Servium Tullium poſt hun
captiua Corniculana natum, patre nullo, matre ſer
va, ingenio & virtute regnum tenuiſſe? Quid enim
de T. Tatio Sabino dicam, quem ipſe Romulus pa
rens urbis in ſocietatem regni accepit. Ergo dum
nullum faſtiditur genus, in quo eniteret virtus, cre
vit imperium Romanum. Pœniteat nunc vos plebe
conſulis, quum majores noſtri advenas reges non fa
ſtidierint: & ne regibus quidem exactis clauſa urb
fuerit peregrinæ virtuti. Claudiam certè gentem
poſt reges exactos, ex Sabinis non in civitatem mod
accepimus, ſed etiam in patriciorum numerum. E
peregrino ne patricius, deinde conſul fiat; civis Rom
ſi ſit ex plebe, præciſa conſulatus ſpes erit? Utrum
tandem non credidimus fieri poſſe, ut vir fortis a
ſtrenuus, pace belloque bonus ex plebe, ſit Numa
L. Tarquinio, Servio Tullio ſimilis? An, ne ſi ſit qui
dem, ad gubernacula reipubl. accedere eum pati
mur? potiuſque decemviris, deterrimis mortalium
qui tum omnes ex patribus erant, quam optimis re
gum, novis hominibus ſimiles conſules ſumus hab
turi? At enim nemo poſt reges exactos de plebe con
ſul fuit. Quid poſtea? Nullane res nova inſtitu
debet? & quod nondum eſt factum (multa enim
nondum ſunt facta in novo populo) ea, ne ſi utili
quidem ſint, fieri oportet? Pontifices, augures, Ro
mulo regnante nulli erant: ab Numa Pompili
creati. cenſus in civitate, & deſcriptio centuria

rum

m claſsiumq; non erat: ab Servio Tullio eſt facta. nſules numquam fuerant : regibus exactis creati nt. Dictatoris nec imperium, nec nomen fuerat : ud Patres eſſe cœpit. Tribuni plebis, ædiles, quæſto-, nulli erant : inſtitutum eſt ut fierent. Decem-ros legibus ſcribendis intra decem hos annos & eavimus, & è Republ. ſuſtulimus. Quis dubitat, in in æternum urbe condita, & in immenſum eſcente, nova imperia, ſacerdotia, jura gentium, minumque, inſtituantur ? Hoc ipſum, ne connu-um patribus cum plebe eſſet, non decemviri tule-nt pauci his annis peſsimo exemplo publico, cum mma injuria plebis? An eſſe ulla major, aut in-gnior contumelia poteſt, quam partem civitatis elut contaminatam, indignam connubio haberi? Quid eſt aliud, quam exilium intra eadem mœnia, uam relegationem pati, ne affinitatibus, ne propin-uitatibus immiſceamur? Cavent, ne ſocietur ſan-uis. Quid? hoc ſi polluit nobilitatem iſtam veſtram, uam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis, non enere nec ſanguine, ſed per cooptationem in patres abetis, aut ab regibus lecti, aut poſt reges exactos uſſu populi; ſinceram ſervare privatis conſiliis non oteratis, nec ducendo ex plebe, neque veſtras filias rroreſq; enubere ſinendo è Patribus? Nemo plebeius atriciæ virgini vim afferret: patriciorum libido eſt. emo invitum pactionem nuptialem quemquam fa-ere coegiſſet. Verum enimvero lege id prohiberi, & onnubium tolli Patrum ac plebis, id demum contu-meliosum plebi eſt. cur enim non confertis, ne ſit con-nubium divitibus ac pauperibus ? Quod privato-rum conſiliorum ubique ſemper fuit, ut in quam cuique femina conveniſſet domum, nuberet; ex qua pactus eſſet vir domo, in matrimonium duceret; id vos ſub legis ſuperbiſsimæ vincula conjicitis,

qua

qua dirimatis ſocietatem civilem, duaſque ex un
civitate faciatis. Cur non ſancitis, ne vicinus patr
cio ſit plebeius? ne eodem itinere eat? ne idem conv
vium ineat? ne in foro eodem conſiſtat? Quid eni
in re eſt aliud, ſi plebeiam patricius duxerit, ſi pa
triciam plebeius? quid juris tandem mutatur? nem
pe patrem ſequuntur liberi. nec quod nos ex conn
bio veſtro petamus, quicquam eſt; præterquam
hominum, ut civium numero ſimus. nec vos (n
in contumeliam ignominiamque noſtram certa
juvat) quod contendatis, quicquam eſt. Deniqu
utrum tandem populi Romani an veſtrum ſun
mum imperium eſt? Regibus exactis, utrum vob
dominatio, an omnibus æqua libertas parta eſt? Op
tet licere populo Romano, ſi velit, jubere legem?
ut quæq; rogatio promulgata erit, vos delectum p
pœna decernetis? & ſimul ego tribunus vocare tr
bus in ſuffragium cœpero, tu ſtatim conſul ſacr
mento juniores adiges & in caſtra educes: & min
beris plebi, minaberis tribuno? Quid, ſi non qua
tum iſtæ minæ adverſus plebis conſenſum valere
bis jam experti eſſetis? ſcilicet quia nobis conſult
volebatis, certamine abſtinuiſtis. an ideo non eſt
micatum, quod quæ pars firmior, eadem modeſti
fuit? Nec nunc erit certamen, Quirites. animos v
ſtros illi tentabunt ſemper, vires non experient
Itaque ad bella iſta, ſeu falſa ſeu vera ſunt, conſ
les, parata vobis plebs eſt, ſi connubiis redditis, una
hanc civitatem tandem facitis, ſi coaleſcere, ſi ju
gi, miſcerique vobis privatis neceſſitudinibus p
ſunt: ſi ſpes, ſi aditus ad honores viris ſtrenuis
fortibus datur: ſi in conſortio, ſi in ſocietate r
publ. eſſe, ſi, quod æquæ libertatis eſt, invicem
nuis magiſtratibus parere, atque imperitare lic
Si hæc impediet aliquis; ferte ſermonibus, & mul

plic

cate fama bella; nemo eſt nomen daturus, nemo ma capturus: nemo dimicaturus pro ſuperbis do-nis, cum quibus nec in re publica honorum, nec in vata connubij ſocietas eſt. Quum in concione conſules proceſſiſſent, & res à perpetuis ora-onibus in altercationem vertiſſet; interro-nti tribuno, cur plebeium conſulem fieri nō porteret? ut fortaſſe verè, ſic parum utiliter in æſens certamen reſpondit, quod nemo ple-ius auſpicia haberet. ideoq; decemviros con-bium diremiſſe, ne incerta prole auſpicia rbarentur. Plebes ad id maxima indignatione arſit, quod auſpicari, tamquam inviſi Diis im-ortalibꝰ negarentur poſſe. nec antè finis con-ntionum fuit, (quum & tribunum acerrimū ictorem plebs nacta eſſet: & ipſa cum eo per-nacia certaret) quam victi tandem Patres, ut e connubio ferretur conceſsêre: ita maximè ati contentionem de plebeiis conſulibus tribu-os, aut totam depoſituros, aut poſt bellum di-turos eſſe, contentamque interim connubio lebem, paratam delectui fore. Quum Canu-eius, victoria de Patribus & plebis favore in-ens eſſet; accenſi alii tribuni ad certamen pro ogatione ſua ſumma vi pugnant. & creſcente n dies fama belli, delectum impediunt. Conſu-es, quum per ſenatum, intercedentibus tribu-is, nihil agi poſſet, conſilia principum domi abebant. apparebat autem, aut hoſtibus, aut ivibus, de victoria concedendum eſſe. Soli ex onſularibus Valerius atque Horatius non in-ererant conſiliis. C. Claudii ſententia conſu-es armabat in tribunos: Quintiorum, Cincin-natique & Capitolini ſententiæ abhorrebant à cæde, violandiſque quos fœdere icto cum plebe

ſacro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſacroſanctos accepiſſent. Per hæc conſilia eò deducta res eſt, ut tribunos militum conſular poteſtate promiſcue ex patribus ac plebe creai ſinerent: de conſulibus creandis nihil mutare tur. eoque contenti tribuni, contenta pleb fuit. Comitia tribunis conſulari poteſtate tri bus creandis indicuntur. quibus indictis, ex templo quicunque aliquid ſeditioſe dixerat au fecerat, quam maxime tribunitii, & prenſar homines, & concurſare toto foro candita cœpere: ut patritios deſperatio primo irritat plebe adipiſcendi honoris, deinde indignatic ſi cum his gerendus eſſet honos, deterreret. pc ſtremo coacti tamen à primoribus petière, n ceſſiſſe poſſeſſione Reipubl. viderentur. Even tus eorum comitiorum docuit, alios animos i contentione libertatis dignitatiſque, alios ſ cundum depoſita certamina incorrupto jud cio eſſe: tribunos enim omnes patricios crea vit populus; contentus eo, quod ratio habit plebeiorum eſſet. Hanc modeſtiam æquitatem que & altitudinem animi, ubi nunc in uno ir veneris, quæ tunc populi univerſi fuit? Ann trecenteſimo decimo, quam urbs Roma cond ta erat, primum tribuni militum pro conſul bus magiſtratum ineunt, A. Sempronius Atra tinus, L. Attilius, T. Cæcilius, quorum in ma giſtratu concordia domi, pacem etiam for præbuit. Sunt qui propter adjectum Æquorur Volſcorumque bello, & Ardeatium defectior Veiens bellum, quia duo conſules obire tot ſ mul bella nequirent, tribunos militum tr creatos dicant, ſine mentione promulgatæ l gis de conſulibus creandis ex plebe: & imperic & inſignibus conſularibus uſos. Non tame

pr

ro firmato jam ſtetit magiſtratus ejus jus: quia tertio menſe quam inierunt, augurum decreto, perinde ac vitio creati honore abiere: quod C. Curiatius, qui comitiis eorum præfuerat, parum rectè tabernaculum cepiſſet. Legati ab Ardeatibus Romam venerunt: ita de injuria querentes, ut ſi demeretur ea, in fœdere atque amicitia manſuros reſtituto agro appareret. Ab ſenatu reſponſum eſt, *judicium populi reſcindi ab ſenatu non poſſe, præterquam quod nullo nec exemplo, nec jure fieret, concordiæ etiam ordinum cauſſa. Si Ardeates ſua tempora exſpectare velint, arbitriumque ſenatui levandæ injuriæ ſuæ permittant, fore, ut poſtmodum gaudeant ſe iræ moderatos: ſciantque Patribus æque curæ fuiſſe, ne qua injuria in eos oriretur, ac ne orta diuturna eſſet.* Ita legati, quum ſe rem integram relaturos dixiſſent, comiter dimiſſi. Patricii, quum ſine curuli magiſtratu Reſpubl. eſſet, coiere, & interregem creavêre. contentio, conſuleſne, an tribuni militum crearentur, in interregno rem dies complures tenuit. Interrex ac ſenatus, conſulum comitia; tribuni plebis & plebs tribunorum militum ut habeantur, tendunt. Vicerunt Patres, quia & plebs patriciis ſeu hunc ſeu illum delatura honorem, fruſtra certare ſuperſedit: & principes plebis ea comitia malebant, quibus non haberetur ratio ſui, quam quibus ut indigni præterirentur. tribuni quoque plebis certamen ſine effectu in beneficio apud primores Patrum reliquêre. T. Quintius Barbatus interrex conſules creat L. Papirium Mugilanum, L. Sempronium Atratinum. His conſulibus cum Ardeatibus fœdus renovatum eſt. idque monumenti eſt, conſules eos illo anno fuiſſe,

qui neque in annalibus priſcis, neque in libris magiſtratuum inveniuntur. credo, quod tribuni militum initio anni fuerunt: eò, perinde ac ſi totum annum in imperio fuerint, ſuffectis his conſulibus, prætermiſſa nomina conſulum horum. Licinius Macer auctor eſt, & in fœdere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetæ inventos. Et foris, quum tot terrores à finitimis oſtentati eſſent, & domi ocium fuit. Hunc annum, (ſeu tribunos modo, ſeu tribunis ſuffectos conſules quoque habuit,) ſequitur annus haud dubiis conſulibus, M. Geganio Macerino iterum, T. Quintio Capitolino quintum conſulibus. Idem hic annus cenſuræ initium fuit; rei à parva origine ortæ. quæ deinde tanto incremento aucta eſt, ut morum diſciplinæque Romanæ penes eam regimen, ſenatus, equitumque centuriæ, decoris decoriſque diſcrimen ſub ditione ejus magiſtratus, publicorum jus, privatorumque locorum, & vectigalia populi Romani, ſub nutu atque arbitrio eſſent. Ortum autem initium rei eſt, quod in populo per multos annos incenſo, neque differri cenſus poterat, neque conſulibus, quum tot populorum bella imminerent, operæ erat id negotium agere. Mentio illata ab ſenatu eſt, Rem operoſam ac minime conſularem ſuo proprio magiſtratu egere: cui ſcribarum miniſterium, cuſtodiæque & tabularum cura, cui arbitrium formulę cenſendi ſubjiceretur. Et Patres, quamquam rem parvam, tamen quo plures patricii magiſtratus in Republica eſſent, læti accepêre: id quod evenit, futurum credo etiam rati, ut mox opes eorum qui præeſſent, ipſi honori jus majeſtatemque adjicerent. & tribuni (id

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quod tunc erat) magis neceſſariam; quam ſpecioſi miniſterii procurationem intuentes, ne parvis quoque rebus incommodè adverſarentur; haud ſanè tetendêre. Quum à primoribus civitatis ſpretus honor eſſet, Papirium Semproniumque quorum de conſulatu dubitabatur, ut eo magiſtratu parum ſolidum conſulatum explerent, cenſui agendo populus ſuffragiis pręfecit. Cenſores ab re appellati ſunt. Dum hæc Romæ geruntur, legati ab Ardea veniunt, pro veterrima ſocietate, renovatoque fœdere recenti auxilium prope everſæ urbi implorantes. frui namque pace optimo conſilio cum populo Romano ſervata, per inteſtina arma non licuit, quorum cauſſa atque initium traditur ex certamine factionum ortum. quæ fuere eruntque pluribus populis magis exitio, quam bella externa, quam fames, morbive, quæque alia in Deûm iras, velut ultima publicorum malorum vertunt. Virginem plebeii generis maxime forma notam petiêre juvenes: alter virgini genere par, tutoribus fretus, qui & ipſi ejuſdem corporis erant; nobilis alter, nulla re, pręterquam forma captus. adiuvabant eum optimatium ſtudia, per quæ domum quoque puellæ certamen partium penetravit. nobilis ſuperior judicio matris eſſe, quæ quam ſplendidiſſimis nuptiis jungi puellam volebat. tutores, in ea quoque re partium memores, ad ſuum tendere. Quum res peragi intra parietes nequiſſet, ventum in jus eſt. poſtulatu audito matris tutorumque, magiſtratus ſecundum parentis arbitrium dant jus nuptiarum. ſed vis potentior fuit. namque tutores inter ſuæ partis homines, de injuria decreti palam in

foro concionati, manu facta virginem ex domo matris rapiunt. adverſus quos infeſtior coorta optimatium acies ſequitur accenſum injuria juvenem. fit prœlium atrox. Pulſa plebs, nihil Romanæ plebi ſimilis, armata ex urbe profecta, colle quodam capto, in agros optimatium cum ferro ignique excurſiones facit. urbem quoque, omnis etiam expertem ante certaminis, multitudine opificum ad ſpem prædæ evocata, obſidere parat. nec ulla ſpecies, cladeſque belli abeſt; velut contacta civitate rabie duorum juvenum, funeſtas nuptias ex occaſu patriæ petentium. Parum parti utrique domi armorum bellique eſt viſum. optimates Romanos auxilium urbis obſeſſæ; plebs ad expugnandam ſecum Ardeam Volſcos excivêre. Priores Volſci duce Æquo Cluilio Ardeam venerant, & mœnibus hoſtium vallum objecere. Quod ubi Romam eſt nunciatum, extemplo M. Geganius conſul cum exercitu profectus, tria millia paſſuum ab hoſte locum caſtris cepit, præcipitique jam die curare corpora milites jubet. quarta deinde vigilia ſigna profert: cœptumque opus adeo approperatum eſt, ut ſole orto Volſci firmiore ſe munimento ab Romanis circumvallatos, quàm à ſe urbem viderent. & alia parte conſul muro Ardeæ brachium injunxerat; qua ex oppido ſui commeare poſſent. Volſcus imperator, qui ad eam diem, non commeatu præparato, ſed ex populatione agrorum rapto in diem frumento, aluiſſet militem; poſtquam ſeptus vallo repente inops omnium rerum erat, ad colloquium conſule evocato, ſi ſolvendæ obſidionis cauſſà venerit Romanus, abducturũ ſe inde Volſcos ait.

Ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

adverſus ea conſul; victis conditionis accipiendas eſſe, non ferendas; reſpondit, neque ut venerint ad oppugnandos ſocios populi Romani ſuo arbitrio, ita abituros Volſcos eſſe. Dedi imperatorem, arma poni jubet. fatentes victos ſe eſſe, imperio parere. aliter tam abeuntib⁹, quam manentibus ſe hoſtem infenſum, victoriam potius ex Volſcis, quam pacem infidam Romam relaturũ. Volſci exiguam ſpem in armis ponentes, alia undiq; abſciſſa quum tentaſſent; præter cetera adverſa, loco quoque iniquo ad puguam congreſſi, iniquiore ad fugam, quum ab omni parte cæderentur, ad preces à certamine verſi, dedito imperatore, traditiſq; armis ſub jugum miſſi; cum ſingulis veſtimentis ignominiæ cladiſq; pleni dimittuntur. & quum haud procul urbe Tuſculo conſediſſent, vetere Tuſculanorum odio inermes oppreſſi dederũt pœnas, vix nunciis cædis relictis. Romanus conſul Ardeæ turbatas ſeditione res, principibus ejus motus ſecuri percuſſis, boniſque eorum in publicum Ardeatium redactis, compoſuit: demptamque injuriam judicii tanto beneficio populi Romani Ardeates credebant. ſenatui ſupereſſe aliquid ad delendum publicæ avaritiæ monumentum videbatur. Conſul triumphans in urbem rediit, Cluilio Volſcorum duce ante currum ducto, prælatiſque ſpoliis, quibus dearmatum exercitum hoſtium ſub jugũ miſerat. Æquavit, quod haud facile eſt, Quintius conſul togatus armati gloriam collegæ: qua concordiæ paciſq; domeſticam curam, jura infimis ſummiſque moderando ita tenuit, ut eum & Patres ſeverum conſulem, & plebs ſatis comem crediderint. Et adverſus tribunos auctoritate plura quam certa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mine tenuit quinque conſulatus eodem tenore geſti, vitaque omnis conſulariter acta, verendum pene ipſum magis, quam honorem faciebant. eò tribunorum militarium nulla mentio his conſulibus fuit. Conſules creant M. Fabium Vibulanum, Poſtumum Æbutium Cornicinem. Fabius & Æbutius conſules, quo majori gloriæ rerum domi foriſque geſtarum ſuccedere ſe cernebant (maxime autem memorabilem annum apud finitimos ſocios hoſteſque eſſe, quod Ardeatibus in re præcipiti tanta foret cura ſubventum) eò impenſius, ut delerent prorſus ex animis hominum infamiam judicii, ſenatusconſultum fecerunt; ut quoniam civitas Ardeatium inteſtino tumultu redacta ad paucos eſſet, coloni eò præſidii cauſa adverſus Volſcos ſcriberentur. Hoc palam relatum in tabulas, ut plebem tribunoſque falleret, judicii reſcindendi conſilium initum. Conſenſerant autē, ut multo majore parte Rutulorum colonorum quam Romanorum ſcripta: nec ager ullus divideretur, niſi is qui interceptus judicio infami erat: nec ulli prius Romano ibi, quam omnibus Rutulis diviſus eſſet, gleba ulla agri aſſignaretur. Sic ager ad Ardeates rediit. Triumviri ad coloniam Ardeam deducendam creati, Agrippa Menenius, T. Clœlius Siculus, M. Ebucius Ælua. qui præter minime populare miniſterium agro aſſignando ſociis, quem populus Romanus ſuum judicaſſet, quum plebem offendiſſent, ne primoribus quidem Patrum ſatis accepti, quod nihil gratiæ cujuſquam dederant; vexationes, ad populum jam die dicta ab tribunis, colonis aſcripti remanendo in colonia, quam teſtem integritatis juſtitiæque habebant, vitavêre.

avêre. Pax domi foriſque fuit, & hoc & inſequenti anno, C. Furio Pacilo, & M. Papirio Craſſo, conſulibus. Ludi ab decemviris, per ſeceſſionem plebis à Patribus, ex ſenatusconſulto voti, eo anno facti ſunt. Cauſa ſeditionum nequiquam à Petillio quæſita. qui tribunus plebis iterum ea ipſa denunciando factus, neque ut de agris dividendis plebi referrent conſules ad ſenatum, pervincere potuit: & quum magno certamine obtinuiſſet, ut conſulerentur Patres, conſulum an tribunorum placeret comitia haberi; conſules creari juſſi ſunt. ludibrioque erant minæ tribuni denunciantis ſe delectum impediturum, quum, quietis finitimis, neque bello, neque belli apparatu opus eſſet. Sequitur hanc tranquillitatem rerum annus, Proculo Geganio Macerino, L. Menenio Lanato conſulibus, multiplici clade ac periculo inſignis, ſeditionibus, fame; regno propè per largitionis dulcedinem in cervices accepto. Vnum abfuit bellum externum: quo ſi aggravatæ res eſſent, vix ope Deorum omnium reſiſti potuiſſet. Cœpêre à fame mala, ſeu adverſus annus frugibus fuit, ſeu dulcedine concionum & urbis, deſerto agrorum cultu. nam utrumque traditur. & Patres plebem deſidem, & tribuni plebis, nunc fraudem nunc negligentiam conſulum accuſabant. Poſtremo pepulêre plebei, haud adverſante ſenatu, ut L. Minucius præfectus annonæ crearetur; felicior in eo magiſtratu ad cuſtodiam libertatis futurus, quàm ad curationem miniſterii ſui: quamquam poſtremo annonæ quoque levatæ, haud immeritam & gratiam & gloriam tulit. Qui quum multis circa finitimos populos legationib. terra

marique nequiquam miſſis (niſi quod ex Etruria haud ita multum frumenti advectum eſt) nullum momentum annonæ feciſſet, & revolutus ad diſpenſationem inopiæ, profiteri cogendo frumentum, & vendere quod uſui menſtruo ſupereſſet, fraudandoque parte diurni cibi ſervitia, criminando inde & objiciendo iræ populi frumentarios, acerba inquiſitione aperiret magis quam levaret inopiam, multi ex plebe ſpe amiſſa, potius quam ut cruciarentur trahendo animam, capitibus obvolutis ſe in Tiberim præcipitaverunt. Tum Sp. Melius ex equeſtri ordine, ut illis temporibus, prædives, rem utilem peſſimo exemplo, pejore conſilio eſt aggreſſus. frumento namque ex Etruria, privata pecunia per hoſpitum clientiumq; miniſteria coempto (quę credo ipſa res ad levandam publica cura annonam impedimento fuerat) largitiones frumenti facere inſtituit: plebemque hoc munere delinitam, quacunque incederet conſpectus elatuſque ſupra modum hominis privati, ſecum trahere; haud dubium conſulatum favore ac ſpe deſpondentem. Ipſe, ut eſt humanus animus inſatiabilis eo quod fortuna ſpondet, ad altiora & non conceſſa tendere. & quoniam conſulatus quoque eripiendus invitis Patribus eſſet, de regno agitare: id unum dignum tanto apparatu conſiliorum & certamine, quod ingens exſudandum eſſet, præmium fore. Iam comitia conſularia inſtabant. quæ res eum nec dum compoſitis maturiſve ſatis conſiliis, oppreſſit. Conſul ſextum creatus T. Quintius Capitolinus, minime opportunus vir novanti res: collega additur ei Agrippa Menenius, cui Lanato erat cognomen, & L. Minucius

ius præfectus annonæ; ſeu refectus, ſeu quoad
es poſceret, in incertum creatus. nihil enim
conſtat, niſi in libros linteos utroque anno re-
atum inter magiſtratus præfecti nomen. Hic
Minucius eandem Reipubl. curationem agens,
quam Melius privatim agendam ſuſceperat,
quum in utraque domo genus idem hominum
verſaretur, rem compertam ad ſenatum re-
fert, Tela in domum Melii conferri, eumque
conciones domi habere: ac non dubia regni cõ-
ſilia eſſe. tempus agendæ rei nondum ſtare; ce-
tera jam conveniſſe. & tribunos mercede em-
ptos ad prodendam libertatem, & partita du-
cibus multitudinis miniſteria eſſe. Serius ſe pe-
ne, quam tutum fuerit, ne cujus incerti vaniq;
auctor eſſet, ea deferre. Quæ poſtquam ſunt au-
dita, & undiq; primores Patrum & prioris anni
conſules increparent, quod eas largitiones, cœ-
tuſq; plebis in privata domo paſſi eſſent fieri, &
novos cõſules, quod exſpectaſſent, donec à præ-
fecto annonæ tanta res ad ſenatum deferretur,
quæ conſulem non auctorem ſolum deſidera-
ret, ſed etiam vindicem; tum T. Quintius, con-
ſules immerito increpari, ait, qui conſtricti legi-
bus de provocatione ad diſſolvendũ imperium
latis, nequaquam tantum virium in magiſtratu
ad eam rem pro atrocitate vindicandam quan-
tum animi haberent. opus eſſe non forti ſolum
viro, ſed etiam libero, exſolutoque legum vin-
culis. Itaque ſe dictatorem L. Quintium dictu-
rum. ibi animum parem tantæ poteſtati eſſe.
Approbantib⁹ cunctis, primo Quintius abnue-
re: &, quid ſibi vellent, rogitare, qui ſe ætate ex-
acta tantæ dimicationi objicerent. Dein quum
undique plus in illo ſenili animo non conſilii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

modo, ſed etiam virtutis eſſe, quam in omnibus aliis dicerent, laudibuſque haud immeritis onerarent, & conſul nihil remitteret; precatus tandem Deos immortales Cincinnatus, ne ſenectus ſua in tam trepidis rebus damno decorive Reipubl. eſſet, dictator à conſule dicitur. ipſe deinde C. Servilium Ahalam magiſtrum equitum dicit. Poſtero die, diſpoſitis præſidiis quum in forum deſcendiſſet, converſaq; in eum plebs novitate rei ac miraculo eſſet, & Mæliani, atque ipſe dux eorum in ſe intentam vim tanti imperii cernerent; expertes conſiliorum regni, qui tumultus, quod bellum repens, ad dictatoriam majeſtatem, aut Quintium poſt octogeſimum annum rectorem Reipub. quæſiſſet, rogitarent; miſſus ab dictatore Servilius magiſter equitum; ad Melium, Vocat te, inquit, dictator. quum pavidus ille, quid vellet, quæreret; Serviliuſque cauſſam dicendam eſſe proponeret, crimenq; à Minucio delatum ad ſenatum diluendum. tunc Melius recipere ſe in catervam ſuorum. & primum circumſpectans tergiverſari: poſtremo quum apparitor juſſu magiſtri equitum eum duceret; ereptus à circumſtantibus, fugienſque, fidem plebis Romanæ implorare: & opprimi ſe conſenſu Patrum dicere, quod plebi benigne feciſſet. orare, ut opem ſibi ultimo in diſcrimine ferrét, neve ante oculos ſuos trucidari ſinerent. Hæc eum vociferantem aſſecutus Ahala Servilius obtruncat: reſperſuſque cruore obtruncati, ſtipatus caterva patriciorum juvenum, dictatori renunciat, Vocatum ad eum Melium, repulſo apparitore concitantem multitudinem, pœnam meritam habere; Tum dictator, *Macte virtute*, inquit,

C. Ser-

Servili eſto, liberata Republica. Tumultuan-
em deinde multitudinem incerta exiſtimatio-
e facti, ad concionem vocari juſſit; & Me-
um jure cæſum pronunciavit, etiam ſi regni cri-
ine inſons fuerit; qui vocatus à magiſtro equitum
l dictatorem non veniſſet. Se ad cauſſam cogno-
endam conſediſſe: qua cognita, habiturum fuiſſe
Melium ſimilem cauſſæ fortunam. Vim parantem,
e judicio ſe committeret, vi coercitum eſſe. nec cum
tanquam cum cive agendum fuiſſe; qui natus in
bero populo, inter jura legeſque, ex qua urbe reges
xactos ſciret, eodemque anno ſororis filios regis, &
beros conſulis liberatoris patriæ, propter pactionem
ndicatam recipiendorum in urbem regum, à patre
ecuri eſſe percuſſos, ex qua Collatinum Tarquinium
onſulem, nominis odio abdicare ſe magiſtratu atq;
xulare juſſum, in qua de Sp. Caſsio poſt aliquot
nnos propter conſilia inita de regno, ſupplicium
umptum, in qua nuper decemviros bonis, exilio, ca-
ite mulctatos ob ſuperbiam regiam, in ea Sp. Me-
ius ſpem regni conceperit. Et quis homo? quam-
quam nullam nobilitatem, nullos honores, nulla me-
rita cuiquam ad dominationem pandere viam; ſed
tamen Claudios, Caſsios, conſulatibus, decemvirati-
bus ſuis, majorumq; honoribus, ſplendore familia-
rum ſuſtuliſſe animos, quod nefas fuerit, Sp. Me-
lium, cui tribunatus plebis magis optandus, quam
ſperandus fuerit. Frumentarium divitem bilibre
farris ſperaſſe libertatem ſe civium ſuorum emiſſe,
ciboque objiciendo ratum victorem finitimorum o-
mnium populum in ſervitutẽ perlici poſſe. Ut quem
ſenatorem concoquere civitas vix poſſet, regem fer-
ret: Romuli conditoris, ab Diis orti, recepti ad Deos,
inſignia atq; imperium habentem. Non pro ſcelere id
magis, quam pro monſtro habendum. Nec ſatis eſſe
ſan-

ſanguine ejus expiatũ, niſi tecta parieteſq; intra quæ tantum amentiæ conceptum eſſet, diſſiparentur: bonaque contacta preciis regni mercandi, publicarentur. jubere itaque quæſtores, vendere ea bona, atque in publicum redigere. Domum deinde, ut monumento area eſſet oppreſſę nefariæ ſpei, dirui extemplo juſſit. id Æquimelium appellatum eſt. L. Minucius bove aurato extra portam trigeminam eſt donatus, ne plebe quidem invita, quia frumentum Melianum aſſibus in modios æſtimatum plebi diviſit. Hunc Minucium apud quoſdam auctores tranſiſſe à Patribus ad plebem, undecimumque tribunum plebis cooptatum, ſeditionẽ motam ex Meliana cęde ſedaſſe, invenio. Ceterum vix credibile eſt, numerum tribunorum Patres augeri paſſos. idq; potiſſimũ exemplum à patricio homine introductum: nec deinde id plebem conceſſum ſemel obtinuiſſe, aut certe tentaſſe. ſed ante omnia refellit falſum imaginis titulum, paucis ante annis lege cautum, ne tribunis collegam cooptare liceret. Q. Cæcilius, Q. Iunius, Sext. Titinnius, ſoli ex collegio tribunorum, neq; tulerant de honoribus Minucii legẽ: & criminari nunc Minucium, nunc Servilium apud plebem, queriq; indignam necem Melii non deſtiterant. Pervicerunt igitur, ut tribunorum militum potius quam conſulum comitia haberentur: haud dubii, quin ſex lectis (tot enim jam creari licebat) & plebeii aliqui, profitendo ſe ultores fore Melianæ cædis, crearentur. Plebs, quamquam agitata multis eo anno & variis motibus erat, nec plures quam tres tribunos conſulari poteſtate creavit, & in iis L. Quintium Cincinnati filium: ex cujus dictaturæ invidia tumultus quærebatur:

Præ-

Prælatus ſuffragiis Quintio Mamercus Æmilius vir ſummę dignitatis. L. Iulium tertium creant. In horum magiſtratu Fidenæ colonia Romana ad Lartem Tolumnium Veientium regem ac Veientes defecere. Majus additum defectioni ſcelus. C. Fulcinium, C. Iulium Tullum, Sp. Nautium, L. Roſcium legatos Romanos, cauſſam novi conſilii quærentes, juſſu Tolumnii interfecerunt. Levant quidam regis facinus. in teſſerarum proſpero jactu vocem ejus ambiguam, ut occidi juſſiſſe videretur, à Fidenatibus exceptam, cauſſam mortis legatis fuiſſe. Rem incredibilem: interventu Fidenatium novorum ſociorum, conſulentium de cæde ruptura jus gentium, non averſum ab intentione luſus animum: nec deinde in horrorem verſum facinus. propius eſt fidem, obſtringi Fidenatium populum, ne reſpicere ſpem ullam ab Romanis poſſet conſcientia tanti ſceleris, voluiſſe. Legatorum qui Fidenis cæſi erant, ſtatuæ publice in Roſtris poſitæ ſunt. Cum Veientibus Fidenatibuſque, præterquam finitimis populis, ab cauſſa etiam tam nefanda bellum exorſis, atrox dimicatio inſtabat. Itaque ad curam ſummæ rerum quieta plebe, tribuniſque ejus, nihil controverſiæ fuit, quin conſules crearentur, M. Geganius Macerinus tertium, & L. Sergius Fidenas; à bello credo, quod deinde geſſit, appellatus. Hic enim primus cis Anienem cum rege Veientium ſecundo prœlio conflixit: nec incruentam victoriam retulit. Major itaque ex civibus amiſſis dolor, quam lætitia fuſis hoſtibus fuit. & ſenatus, ut in trepidis rebus, dictatorem dici Mamercum Æmilium juſſit. Is magiſtrum equitum ex collegio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

legio prioris anni, quo ſimul tribuni militum conſulari poteſtate fuerant, L. Quintium Cincinnatum, dignum parente juvenem, dixit. Ad delectum à conſulibus habitum centuriones veteres belli periti adjecti: & numerus amiſſorum proxima pugna expletus. Legatos, Quintium Capitolinum, & M. Fabium Vibulanum ſequi ſe dictator juſſit. Quum poteſtas major, tum vir quoque poteſtati par, hoſtes ex agro Romano trans Anienem ſubmovere, colleſque inter Fidenas atque Anienem cœperunt, referentes caſtra: nec ante in campos digreſſi ſunt, quam legiones auxilio Faliſcorum venerunt. Tum demum caſtra Etruſcorum pro mœnibus Fidenarum poſita. & dictator Romanus haud procul inde ad confluentes conſedit in utriuſque ripis amnis, qua ſequi munimento poterat, vallo interpoſito. poſtero die in aciem eduxit. Inter hoſtes fuere variæ ſententiæ. Faliſcus procul ab domo militiam ægre patiens, ſatiſque fidens ſibi, poſcere pugnam. Veienti Fidenatique plus ſpei in trahendo bello eſſe. Tolumnius, quamquam ſuorum magis placebant conſilia, ne longinquam militiam paterentur Faliſci, poſtero die ſe pugnaturum edicit. Dictatori ac Romanis, quod detrectaſſet pugnam hoſtis, animi acceſſere: poſteroq; die jam militibus caſtra urbemque ſe oppugnaturos frementibus, ni copia pugnæ fiat; utrimque acies inter bina caſtra in medium campi procedunt. Veiens multitudine abundans, qui inter dimicationem caſtra Romana aggrederentur, poſt montes circummiſit. Trium populorum exercitus ita ſtetit inſtructus, ut dextrum cornu Veientes, ſiniſtrum Faliſci tenerent,

ent, medii Fidenates eſſent. Dictator dextro
ornu adverſus Faliſcos, ſiniſtro contra Veien-
em Capitolinus Quintius intulit ſigna. ante
nediam aciem cum equitatu magiſter equi-
um proceſſit. Parumper ſilentium & quies
uit; nec Etruſcis, niſi cogerentur, pugnam
nituris; & dictatore arcem Romanam reſpe-
tante, ut ab auguribus ſimul aves rite admi-
ſſent, ex compoſito tolleretur ſignum. Quod
bi conſpexit, primos equites clamore ſublato
n hoſtem emiſit. ſecuta peditum acies ingenti
i conflixit. Nulla parte legiones Etruſcæ ſuſti-
nuere impetum Romanorum. eques maxime
eſiſtebat, equitumque longe fortiſſimus ipſe
ex ab omni parte effuſe ſequentibus obequi-
ans Romanis, trahebat certamen. Erat tum
nter equites tribunus militum A. Cornelius
Coſſus, eximia pulchritudine corporis, animo
ac viribus par, memorque generis, quod am-
pliſſimum acceptum, majus auctiuſque reliquit
poſteris. is quum ad impetum Tolumnii, qua-
cunque ſe intendiſſet, trepidantes Romanas
videret turmas, inſignemque eum regio habitu
volitantem tota acie cognoviſſet, *Hiccine eſt,*
inquit, *ruptor fœderis humani violatorque gentium
juris? Iam ego hanc mactatam victimam, (ſi mo-
do ſancti quicquam in terris eſſe Dii volunt) lega-
torum manibus dabo.* Calcaribus ſubditis infeſta
cuſpide in unum fertur hoſtem. quem quum
ictum equo dejeciſſet; confeſtim & ipſe haſta
innixus, ſe in pedes excipit. Aſſurgentem ibi
regem umbone reſupinat, repetitumque ſæpius
cuſpide ad terram affixit. tum exſangui de-
tracta ſpolia, caputque abſciſſum victor ſpicu-
lo gerens, terrore cæſi regis, hoſtes fundit. itaq;
equi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

equitũ quoq; fuſa acies, quæ una fecerat anceps certamen. Dictator fugatis legionibus inſtat, & ad caſtra compulſos cædit. Fidenatium plurimi locorum notitia effugere in montes. Coſſus Tiberim cum equitatu tranſvectus, ex agro Veientano ingentem detulit prædam ad urbem. Inter prœlium & ad caſtra Romana pugnatũ eſt adverſus partem copiarum, ab Tolumnio, ut ante dictum eſt, ad caſtra miſſam. Fabius Vibulanus corona primũ vallum defendit: intentos deinde hoſtes in vallum, egreſſus dextra principali cum triariis repẽte invadit. quo pavore injecto, cædes minor, quia pauciores erant: fuga non minus trepida, quam in acie fuit. Omnibus locis re bene geſta, dictator ſenatuſconſulto juſſuq; populi triumphans in urbẽ rediit. Longe maximum triumphi ſpectaculum fuit, Coſſus ſpolia opima regis interfecti gerens. in eum milites carmina incondita, æquantes eum Romulo, canere. Spolia in æde Iovis Feretrii, prope Romuli ſpolia, quæ prima Opima appellata ſola ea tempeſtate erant, cum ſolenni dedicatione dono fixit. averteratq; in ſe à curru dictatoris civium ora, & celebritatis ejus diei fructum prope ſolus tulerat. Dictator coronam auream libræ pondo ex publica pecunia, populi juſſu in Capitolio Iovi donum poſuit. Omnes ante me auctores ſecutus, A. Cornelium Coſſum tribunum militũ, ſecunda ſpolia opima Iovis Feretrii templo intuliſſe, expoſui. ceterum, præterquam quod ea rite opima ſpolia habentur, quę dux duci detraxerit; nec ducẽ novimus, niſi cujus auſpicio bellum geritur; titulus ipſe ſpoliis inſcriptus, illos mequearguit, conſulem ea Coſſum cepiſſe. Hoc ego quum Auguſtũ Cæſarem, templorum omnium

mnium cõditorem aut reſtitutorẽ, ingreſſum
:dem Feretrii Iovis, quam vetuſtate dilapſam
efecit, ſeipſum in thorace linteo ſcriptũ legiſſe
udiſſem; prope ſacrilegium ratus ſum, Coſſum
poliorum ſuorum, Cæſaremque ipſius templi
uctorem ſubtrahere teſtem. qui ſi ea in re ſit
rror, quod tam veteres annales, quodque ma-
giſtratuum libri, quos linteos in æde repoſitos
Monetæ Macer Licinius citat identidem aucto-
res; ſeptimo poſt demum anno cum T. Quin-
tio Penno, A. Cornelium Coſſum conſulem
habeant; exiſtimatio communis omnibus eſt.
nam etiam illud accedit, ne tam clara pugna in
eum annum transferri poſſet, quod imbelle
triennium ferme peſtilentia inopiaque frugum
circa A. Cornelium conſulem fuit: adeo, ut
quidam annales velut funeſti, nihil præter no-
mina conſulum ſuggerant. Tertius ab conſu-
latu Coſſi annus, tribunum eum militum con-
ſulari poteſtate habet: eodem anno magiſtrum
equitum. quo in imperio alteram inſignem
edidit pugnam equeſtrem. ea libera conjectura
eſt. Sed (ut ego arbitror) vana verſare in omnes
opiniones licet: quum auctor pugnæ recenti-
bus ſpoliis in ſacra ſede poſitis, Iovem prope
ipſum, cui vota erant, Romulumque intuens,
haud ſpernendos falſi tituli teſtes, ſeſe A. Cor-
nelium Coſſum conſulem ſcripſerit. M. Cor-
nelio Maluginenſe, L. Papirio Craſſo conſuli-
bus, exercitus in agrum Veientem & Faliſcum
ducti: prædæ abactæ hominum pecorumque:
hoſtis in agris nuſquam inventus, neque pu-
gnandi copia facta. urbes tamen non oppu-
gnatæ: quia peſtilentia populum invaſit. Et
ſeditiones domi quæſitæ ſunt, nec motæ ta-
men,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

men, ab Sp. Melio tribuno plebis, qui favore nominis moturum ſe aliquid ratus, & Minucio diem dixerat: & rogationem de publicandis bonis Servilii Ahalæ tulerat: falſis criminibus à Municio circumventũ Melium arguens, Servilio cædem civis indemnati obiiciens: quæ vaniora ad populum ipſo auctore fuere. Ceterum magis vis morbi ingraveſcens curæ erat, terroreſque ac prodigia: maxime quod crebris motibus terræ ruere in agris nunciabantur tecta. Obſecratio itaque à populo duumviris præeuntibus eſt facta. Peſtilentior inde annus C. Iulio iterum, & L. Virginio conſulibus, tantum metum vaſtitatis in urbe agriſque fecit, ut non modo prædandi cauſſa quiſquam ex agro Romano non exiret, bellive inferendi memoria Patribus aut plebi eſſet; ſed ultro Fidenates, qui ſe primo aut oppido, aut montibus, aut muris tenuerant, populabundi deſcenderent in agrum Romanum. deinde Veientium exercitu accito (nam Faliſci perpelli ad inſtaurandum bellum, neque clade Romanorum, neque ſociorum precibus potuere) duo populi tranſiêre Anienem: atque haud procul Collina porta ſigna habuêre. Trepidatum itaque non in agris magis, quam in urbe eſt. Iulius conſul in aggere muriſque explicat copias. à Virginio ſenatus in æde Quirini conſulitur. Dictatorem dici A. Servilium placet: cui Priſco alii, alii Structo fuiſſe cognomen tradunt. Virginius dum collegam conſuleret, moratus; permittente eo, nocte dictatorem dixit. is ſibi magiſtrum equitum Poſtumum Æbutium Eluam dicit. Dictator omnes luce prima extra portam Collinam adeſſe jubet. quibuſcunque vires ſuppetebant

ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ad arma ferenda, præſto fuère: ſigna ex ærario prompta feruntur ad dictatorem. Quæ quum agerentur, hoſtes in loca altiora conceſſere. eo dictator agmine infeſto ſubit: nec procul Numento ſignis collatis fudit Etruſcas legiones. compulit inde in urbem Fidenas, valloque circumdedit. Sed neque ſcalis capi poterat urbs alta, & munita: neque in obſidione vis ulla erat: quia frumentum non neceſſitati modo ſatis, ſed copiæ quoque abundè ex antè convecto ſufficiebat. Ita expugnandi pariter cogendique ad deditionem ſpe amiſſa; dictator in locis, propter propinquitatem notis, ab averſa parte urbis maxime neglecta, quia ſuapte natura tutiſſima erat, agere in arcem cuniculum inſtituit. ipſe diverſiſſimis locis ſubeundo ad mœnia quadrifariam diviſo exercitu, qui alii aliis ſuccederent ad pugnam, continenti die ac nocte prœlio, ab ſenſu operis hoſtes avertebat: donec perfoſſo à caſtris monte, erecta in arcem via eſt, intentiſque Etruſcis ad vanas à certo periculo minas, clamor ſupra caput hoſtilis captam urbem oſtendit. Eo anno C. Furius Pacilus, & M. Geganius Macerinus, cenſores, villam publicam in campo Martio probaverunt: ibique primum cenſus populi eſt actus. Eoſdem conſules inſequenti anno refectos, Iulium tertium, Virginium iterum, apud Marcum Licinium invenio. Valerius Antias, & Q. Tubero, Marcum Manlium, & Q. Sulpicium conſules in eum annum edunt. cæterum in tam diſcrepanti editione, & Tubero & Macer libros linteos auctores profitentur: neuter tribunos militum eo anno fuiſſe, traditum à ſcriptoribus antiquis, diſſimulat. Licinio libros haud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dubiè ſequi linteos placet: & Tubero incertus veri eſt. ſed inter cetera vetuſtate incomperta, hoc quoque in incerto poſitum. Trepidatum in Etruria eſt poſt Fidenas captas, non Veientibus ſolum exterritis metu ſimilis excidii, ſed etiam Faliſcis memoria initi primo cum iis belli: quamquam rebellantibus non affuerant. Igitur quum duæ civitates legatis circa viginti duos populos miſſis impetraſſent, ut ad Voltumnæ fanum indiceretur omni Etruriæ concilium; velut magno inde tumultu imminente, ſenatus Mamercum Æmilium dictatorem iterum dici juſſit. ab eo A. Poſtumius Tubertus magiſter equitum eſt dictus: bellumque tanto majore quam proximo conatu apparatum eſt, quanto plus erat ab omni Etruria periculi quam ab duobus populis fuerat. Ea res aliquanto exſpectatione omnium tranquillior fuit. Itaque quum renunciatum à mercatoribus eſſet; negata Veientibus auxilia, juſſoſque ſuo conſilio bellum initum, ſuis viribus exequi; nec adverſarum rerum quærere ſocios, cum quibus ſpem integram communicati non ſint; tum dictator, ne nequiquam creatus eſſet, materia quærendæ bello gloriæ adempta, in pace aliquid operis edere, quod monumentum eſſet dictaturæ, cupiens, cenſuram minuere parat: ſeu nimiam poteſtatem ratus; ſeu non tam magnitudine honoris, quam diuturnitate offenſus. Concione itaque advocata, *Rempubl. foris gerendam,* ait, *tutaque omnia præſtanda, Deos immortales ſuſcepiſſe: ſe, quod intra muros agendum eſſet, libertati pop. Rom. conſulturum. maximum autem ejus cuſtodiam eſſe, ſi magna imperia diuturna non eſſent: & temporis modus imponeretur,*

quibus juris imponi non poſſet. Alios magiſtratus annuos eſſe; quinquennalem cenſuram gravem eſſe: iiſdem per tot annos magna parte vitæ obnoxios vivere. ſe legem laturum, ne plus quam annua ac ſemeſtris cenſura eſſet. Conſenſu ingenti populi legem poſtero die pertulit. *Et ut reipſa,* inquit, *ſciatis Quirites, quam mihi diuturna non placeant imperia, dictatura me abdico.* Depoſito ſuo magiſtratu, modo aliorum magiſtratui impoſito, fine alteri; congratulatione ac favore ingenti populi domum eſt reductus. Cenſores ægre paſſi, Mamercum, quod magiſtratum populi Romani minuiſſet, tribu moverunt, octuplicatoque cenſu ærarium fecerunt. quam rem ipſum ingenti animo tuliſſe ferunt: cauſſam potius ignominiæ intuentem, quam ignominiam. Primores Patrum, quamquam diminutum cenſuræ jus voluiſſent, exemplo acerbitatis cenſoriæ offenſos. quippe quum ſe quiſque diutius ac ſæpius ſubjectum cenſoribus fore cerneret, quam cenſuram geſturum. Populi certè tanta indignatio coorta dicitur, ut vis à cenſoribus nullius auctoritate præterquam ipſius Mamerci, deterreri quiverit. Tribuni plebis aſſiduis concionibus prohibendo conſularia comitia, quum res propè ad interregnum perducta eſſet, evicere tandem, ut tribuni militum conſulari poteſtate crearentur: victoriæ præmium, quod petebatur, ut plebeius crearetur, nullum fuit. omnes patricii creati ſunt, M. Fabius Vibulanus, M. Foſſius, L. Sergius Fidenas. Peſtilentia eo anno aliarum rerum ocium præbuit. ædes Apollini pro valetudine populi vota eſt. multa duumviri ex libris placandæ Deûm iræ, avertendæq; à populo peſtis

cauſſa,

cauſſa, fecère: magna tamen clades in urb[e]
agriſque promiſcuè hominum pecorumqu[e]
pernicie accepta. famem cultoribus agrorum
timentes in Etruriam, Pomptinumque agrum
& Cumas, poſtremo in Siciliam quoque frumenti
cauſſa miſere. Conſularium comitiorum
nulla mentio habita eſt. Tribuni militum
conſulari poteſtate omnes patricii creati ſunt,
L. Pinarius Mamercus, L. Furius Medullinus,
Sp. Poſtumius Albus. Eo anno vis morbi levata,
neque à penuria frumenti, quia antè provisum
erat, periculum fuit. Conſilia ad movenda
bella in Volſcorum Æquorumque conciliis,
& in Etruria ad fanum Voltumnæ agitata.
Ibi prolatæ in annum res: decretoque cautum,
ne quod ante concilium fieret; nequicquam
Veiente populo querente, eandem, qua
Fidenæ deletæ ſint, imminere Veis fortunam.
Interim Romæ principes plebis jam diu nequicquam
imminentes ſpei majoris honoris, dum
foris ocium eſſet, cœtus indicere in domos tribunorum
plebis. ibi ſecreta conſilia agitare
queri, *ſe à plebe adeò ſpretos, ut quum per tot anno[s]
tribuni militum conſulari poteſtate creentur, null[us]
unquam plebeio ad eum honorē aditus fuerit. multum
providiſſe ſuos majores, qui caverint, ne cu[i]
patricio plebeii magiſtratus paterent: aut patricio[s]
habendos fuiſſe tribunos plebis. adeò ſe ſuis etiam
ſordere; nec à plebe minus, quam à patribus contemni.*
Alii purgare plebem, culpam in Patre[s]
vertere, *eorum ambitione artibuſque fieri, ut ob[ſeptum]
plebi ſit ad honorem iter. ſi plebi reſpirare a[b]
eorum miſtis precibus miniſque liceat, memore[m]
eam ſuorum inituram ſuffragia eſſe, & parto auxilio
imperium quoque aſcituram.* Placet tollenda[m]
ambi[tionem]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mbitionis cauſſa tribunos legem promulgare, e cui album inveſtimentum addere, petitio- is cauſſa liceret. Parva nunc res, & vix ſerio genda videri poſſit, quæ tunc ingenti certa- nine Patres ac plebem accendit. Vicêre tamen ribuni, ut legem perferrent: apparebatque ir- itatis animis plebem ad ſuos ſtudia inclinatu- am. quæ ne libera eſſent, ſenatuſconſultum actum eſt, ut conſularia comitia haberentur. Tumultus cauſſa fuit, quem ab Æquis & Vol- ſcis, Latini atque Hernici nunciârant. T. Quin- ius Lucii filius, Cincinnatus (eidem & Penno ognomen additur) & C. Iulius Mento, con- ſules facti: nec ultra terror belli eſt dilatus. Le- ge ſacrata, quæ maxima apud eos vis cogendæ militiæ erat, delectu habito, utrimque validi exercitus profecti in Algidum convenêre. ibi- que ſeorſum Æqui, ſeorſum Volſci, caſtra com- munivêre, intentiorque quam unquam antè, muniendi exercendique militem cura ducibus erat. eo plus nuncii terroris Romam attulere. Senatui dictatorem dici placuit: quia etſi ſæpe victi populi, majore tamen conatu quam aliàs unquam rebellarent: & aliquantum Romanæ juventutis morbo abſumptũ erat. ante omnia privata conſulum diſcordia, quæ inter ipſos erat, & certamina in conſiliis omnibus terre- bant. Sunt qui male pugnatum ab his conſu- libus in Algido auctores ſint, eamque cauſſam dictatoris creandi fuiſſe. Illud ſatis conſtat, ad alia diſcordes, in uno adverſus Patrum volun- tatem conſenſiſſe, ne dicerent dictatorem: donec, quum alia aliis terribiliora afferrentur, nec in auctoritate ſenatus conſules eſſent, Q. Servilius Priſcus ſummis honoribus egregie

uſus;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

uſus; *Vos*, inquit, *tribuni plebis, quoniam ad extrema ventum eſt, ſenatus appellat, ut in tanto diſcrimine Reipubl. dictatorem dicere conſules pro poteſtate veſtra cogatis.* Qua voce audita, occaſionem oblatam rati tribuni augendæ poteſtatis, ſecedunt: proque collegio pronunciant, *placere conſules ſenatui dicto audientes eſſe: ſi adverſus conſenſum ampliſſimi ordinis ultra tendant, in vincula ſe duci eos juſſuros.* Conſules ab tribunis, quam ab ſenatu vinci maluerunt: proditum à Patribus ſummi imperii jus, datumque ſub jugum tribunitiæ poteſtati conſulatum, memorantes. ſiquidem cogi aliquid pro poteſtate ab tribuno conſules, & (quo quid ulterius privato timendum foret?) in vincula etiam duci poſſent. Sors ut dictatorem diceret, (nam ne id quidẽ inter collegas convenerat) T. Quinctio evênit. is A. Poſtumium Tubertum, ſocerum ſuum ſeveriſſimi imperii virum, dictatorem dixit: ab eo L. Iulius magiſter equitum eſt dictus. Simul edicitur & juſtitium: neque aliud tota urbe agi, quam bellum apparari: cognitio vacantium militiæ munere poſt bellum differtur. Ita dubii quoque inclinant ad nomina danda, & Hernicis Latiniſque milites imperati. utrimque enixe obeditum dictatori eſt. Hæc omnia celeritate ingenti acta: relictoque C. Iulio conſule ad præſidium urbis, & L. Iulio magiſtro equitum ad ſubita belli miniſteria, ne qua res, qua eguiſſent in caſtris, moraretur; dictator, præeunte A. Cornelio pontifice maximo, ludos magnos tumultus cauſſa vovit: profectuſque ab urbe, diviſo cum Quintio conſule exercitu, ad hoſtes pervenit. Sicut bina caſtra hoſtium parvo inter ſe ſpatio diſtantia viderant,

rant, ipſi quoque mille ferme paſſus ab hoſte, dictator Tuſculo, conſul Lanuvio propiorem ocum caſtris ceperunt. Ita quatuor exercitus otidem munimenta, planitiem in medio non parvis modo excurſionibus ad prœlia, ſed vel ad explicandas utrimque acies ſatis patentem habebant. nec ex quo caſtris caſtra collata ſunt, ceſſatum à levibus prœliis eſt: facile patiente dictatore, conferendo vires ſpem univerſæ victoriæ, tentato paullatim eventu certaminum, ſuos præcipere. Itaque hoſtes nulla in prœlio uſto relicta ſpe, noctu adorti caſtra conſulis, em in caſum ancipitis eventus committunt. Clamor ſubito ortus, non conſulis modo vigiles, exercitum deinde omnem, ſed dictatorem quoque ex ſomno excivit. Vbi præſenti ope res gebant, conſul nec animo deficit, nec conſilio: pars militum portarum ſtationes firmant: ars corona vallum cingunt. In alteris apud dictatorem caſtris, quo minus tumultus eſt, eo lus animadvertitur quid opus facto ſit. miſſum extemplo ad caſtra ſubſidium: cui Sp. Poſtumius Albus legatus præficitur. ipſe parte copiarum parvo circuitu, locum maximè ſecretum ab tumultu petit: unde ex nec opinato verſum hoſtem invadat. Q. Sulpicium legatum præficit caſtris: M. Fabio legato aſſignat quites. nec ante lucem movere jubet manum, nter nocturnos tumultus moderatu difficilem. Omnia, quæ vel alius imperator prudens c impiger in tali re præciperet ageretque, præcipit ordine atque agit. illud eximium conſilii nimique ſpecimen, & neutiquam vulgatæ udis, quod ultro ad oppugnanda caſtra hoſtium, unde majore agmine profectos explora-

N tum

tum fuerat, M. Geganium cum cohortibus delectis miſit. qui poſtquam intentos homines in eventum periculi alieni, pro ſe incautos neglectis vigiliis ſtationibuſque eſt adortus; prius pene cepit caſtra, quam oppugnari hoſtes ſatis ſcirent. inde fumo, ut convenerat, datum ſignum. Vbi conſpectum ab dictatore eſt, exclamat, capta hoſtium caſtra: nunciarique paſſim jubet. Et jam luceſcebat, omniaque ſub oculis erant: & Fabius cum equitatu impetum dederat, & conſul eruptionem è caſtris in trepidos jam hoſtes fecerat. Dictator autem parte altera, ſubſidia & ſecundam aciem adortus, circumagenti ſe ad diſſonos clamores ac ſubitos tumultus, hoſti undique objecerat victorem peditem equitemque. Circumventi igitur jam in medio ad unum omnes, pœnas rebellionis dediſſent, ni Vectius Meſſius ex Volſcis nobilior vir factis quam genere, jam orbem volventes ſuos increpans clara voce, *Hic præbituri*, inquit, *vos telis hoſtium eſtis indefenſi, inulti? Quid igitur arma habetis? aut quid ultro bellum intuliſtis; in otio tumultuoſi, in bello ſegnes? Quid hic ſtantibus ſpei eſt? an Deum aliquem protecturum vos, rapturumque hinc putatis? Ferro via facienda eſt. Hac, qua me prægreſſum videritis, agite, qui viſuri domos, parentes, conjuges, liberos eſtis, ite mecum. Non murus, nec vallum, ſed armati armatis obſtant. virtute pares, neceſſitate, quæ ultimum ac maximum telum eſt, ſuperiores eſtis.* Hæc locutum, exſequentemque dicta redintegrato clamore ſecuti, dant impreſſionem, qua Poſtumius Albus cohortes objecerat: & moverunt victorem, donec dictator pedem jam referentibus ſuis advenit. eoque omne prœlium ver-

ſum

um eſt. Vni viro Meſſio fortuna hoſtium in-
ititur, multa utrimque vulnera, multa paſſim
ædes eſt. Iam nec duces quidem Romani in-
ruenti pugnant. Vnus Poſtumius ictus ſaxo,
erfracto capite acie exceſſit. non dictatorem
umerus vulneratus, non Fabium propè af-
ixum equo femur, non brachium abſciſſum
onſulem ex tam ancipiti prœlio ſubmovit.
Meſſium impetus per ſtratos cæde hoſtes cum
lobo fortiſſimorum juvenum extulit ad caſtra
'olſcorum, quæ nondum capta erant. eodem
mnis acies inclinatur. Conſul effuſos uſque ad
allum perſecutus, ipſa caſtra vallumque aggre-
itur: eodem & dictator alia parte copias ad-
movet. non ſegnior oppugnatio eſt, quam
ugna fuerat. Conſulem ſignum quoque intra
allum injeciſſe ferunt, quo milites acrius ſubi-
ent: repetendoque ſigno primam impreſſio-
nem factam. Et dictator perrupto vallo, jam
n caſtra prœlium intulerat. Tum abiici arma
aſſim, ac dedi hoſtes cœpti. caſtriſque & his
aptis, hoſtes, præter ſenatores, omnes venun-
ati ſunt. Prædæ pars, ſua cognoſcentibus La-
inis atque Hernicis reddita. partem ſub haſta
ictator vendidit: prœpoſitoq; conſule caſtris,
pſe triumphans invectus urbem, dictatura ſe
bdicavit. Egregiæ dictaturæ triſtem memo-
iam faciunt, qui filium A. Poſtumio, quod oc-
aſione bene pugnandi captus, injuſſu diſceſſe-
it præſidio; victorem ſecuri percuſſum tra-
unt. Nec libet credere: & licet, in variis opi-
ionibus. & argumento eſt, quod imperia Man-
ana, non Poſtumiana appellata ſint: quum
ui prior auctor tam ſævi exempli foret, occu-
aturus inſignem titulum crudelitatis fuerit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Imperioſo quoq; Manlio cognomen inditum: Poſtumius nulla triſti nota eſt inſignitus. C. Iulius conſul ædem Apollinis abſente collega ſine ſorte dedicavit: ægre id paſſus Quintius, quum dimiſſo exercitu in urbem rediſſet, nequiquam in ſenatu eſt conqueſtus. Inſigni magnis rebus anno additur, nihil tum ad rem Romanam pertinere viſum, quod Carthaginenſes tanti hoſtes futuri, tum primum per ſeditiones Siculorum ad partis alterius auxilium in Siciliam exercitum trajecêre. Agitatum in urbe ab tribunis plebis, ut tribuni militum conſulari poteſtate crearentur: nec obtineri potuit. Conſules fiunt L. Papirius Craſſus, L. Iulius. Æquorum legati fœdus ab ſenatu cum petiſſent, & pro fœdere deditio oſtentaretur, inducias annorum octo impetraverunt. Volſcorum res, ſuper acceptam in Algido cladem, pertinaci certamine inter pacis belliq; auctores, in jurgia & ſeditiones verſa. Vndique ocium fuit Romanis. Legem de mulctarum æſtimatione pergratam populo, quum ab tribunis parari conſules unius ex collegio proditione excepiſſent, ipſi præoccupaverunt ferre. Conſules L. Sergius Fidenas iterum, Hoſtus Lucretius Tricipitinus. Nihil dignum dictu actum his conſulibus. Secuti eos conſules, A. Cornelius Coſſus, T. Quintius Pennus iterum. Veientes in agrum Romanum excurſiones fecerunt. Fama fuit, quoſdam ex Fidenatium juventute participes ejus populationis fuiſſe: cognitioque ejus rei L. Sergio & Q. Servilio, & Mamerco Æmilio permiſſa. Quidam Hoſtiam relegati, quod, cur per eos dies à Fidenis abfuiſſent, parum conſtabat. colonorum additus numerus, agerque iis bello intercepto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

emptorum aſſignatus. Siccitate eo anno plurimum laboratum eſt: nec cœleſtes modo defuerunt aquæ, ſed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes ſuffecit amnes. defectus alibi aquarum circa torridos fontes rivoſque, ſtragem ſiti pecorum morientium dedit: ſcabie alia abſumpta. vulgarique contactu in homines morbi, & primo in agreſtes ingruerant, ſervitiaque. urbs deinde impletur. Nec corpora modo affecta tabo, ſed animos quoque multiplex religio, & pleraque externa, invaſit; novos ritus ſacrificando, vaticinando inferentibus in domos, quibus quæſtui ſunt capti ſuperſtitione animi: donec publicus jam pudor ad primores civitatis pervenit; cernentes in omnibus vicis ſacelliſque peregrina atque inſolita piacula pacis Deûm expoſcendæ. Datum inde negotium ædilibus, ut animadverterent, ne qui, niſi Romani Dii, neu quo alio more quam patrio, colerentur. Iræ adverſus Veientes in ſequentem annum, C. Servilio Ahala, L. Papirio Mugilano conſulibus, dilatæ ſunt. Tunc quoque ne confeſtim bellum indiceretur, neve exercitus mitterentur, religio obſtitit. feciales prius mittendos ad res repetendas cenſuere. Cum Veientibus nuper acie dimicatum ad Nomentum & Fidenas fuerat. induciæque inde, non pax, facta: quarum & dies exierat, & ante diem rebellaverant. Miſſi tamen feciales: nec eorum quum more patrum jurati repeterent res, verba ſunt audita. Controverſia inde fuit, utrum populi juſſu indiceretur bellum, an ſatis eſſet ſenatuſconſultum. Pervicêre tribuni, denunciando impedituros ſe delectum, ut conſules de bello ad populum deferrent. omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

centuriæ juſſere. In eo quoque plebs ſuperior fuit, quod tenuit, ne conſules in proximum annum crearentur. Tribuni militum conſulari poteſtate quatuor creati ſunt. T. Quintius Pennus ex conſulatu, C. Furius, M. Poſtumius, A. Cornelius Coſſus: ex iis Coſſus præfuit urbi. tres delectu habito profecti ſunt Veios, documentoq; fuere, quam plurium imperium bello inutile eſſet. tendendo ad ſua quiſque conſilia, quum aliud alii videretur, aperuerunt ad occaſionem locum hoſti. incertam namque aciem, ſignum aliis dari receptui, aliis cani jubentibus, invaſere opportune Veientes: caſtra propinqua turbatos, ac terga dantes accepêre. plus itaque ignominiæ quam cladis eſt acceptum. Mœſta civitas, vinci inſueta, odiſſe tribunos, poſcere dictatorem: in eo verti ſpes civitatis. & quum ibi quoque religio obſtaret ne non poſſet niſi ab conſule dici dictator, augures conſulti, eam religionem exemêre. A. Cornelius dictatorem Mamercum Æmilium dixit: & ipſe ab eo magiſter equitum eſt dictus. adeo ſimul fortuna civitatis virtute vera eguit, ut nihil cenſoria animadverſio effecerit, quo minus regimen rerum ex notata indigne domo peteretur. Veientes re ſecunda elati, miſſis circum Etruriæ populos legatis jactando tres duces Romanos ab ſe uno prœlio fuſos, quum tamen nullam publici conſilii ſocietatem moviſſent, voluntarios undique ad ſpem prædæ adſciverunt. Vni Fidenatium populo rebellare placuit: &, tanquam niſi ab ſcelere bellum ordiri nefas eſſet, ſicut legatorum antea, ita tum novorum colonorum cæde imbutis armis, Veientibus ſeſe conjungunt. Conſultare inde principes duorum popu-

populorum, Veios an Fidenas ſedem belli caperent. Fidenæ viſæ opportuniores. itaq; trajecto Tiberi, Veientes Fidenas tranſtulerunt bellum. Romæ terror ingens erat, accito exercitu ab Veis, eoq; ipſo ab re malè geſta perculſo, caſtra locantur ante portam Collinam: & in muris armati diſpoſiti, & juſtitium in foro, tabernæque clauſæ, fiuntque omnia caſtris quam urbi ſimiliora. Tum trepidam civitatem præconibus per vicos dimiſſis dictator ad concionem advocatam increpuit, *quod animos ex tam levibus fortunæ momentis ſuſpenſos gererent, ut parva jactura accepta, quæ ipſa non virtute hoſtium, nec ignavia Romani exercitus, ſed diſcordia imperatorum accepta ſit, Veientem hoſtem ſexies victum pertimeſcant: Fidenaſque prope ſæpius captas quam oppugnatas. Eoſdem & Romanos & hoſtes eſſe, qui per tot ſæcula fuerint: eoſdem animos, eaſdem corporis vires, eadem arma gerere. ſe quoque eundem dictatorem Mamercum Æmilium eſſe, qui antè Veientium Fidenatiumq; adjunctis Faliſcis ad Nomentum exercitus fuderit. & magiſtrum equitum A. Cornelium eundem in acie fore, qui priore bello tribunus militum Larte Polumnio rege Veientium in conſpectu duorum exercituum occiſo, ſpolia opima Iovis Feretrii templo intulerit. Proinde, memores, ſecum triumphos, ſecum ſpolia, ſecum victoriam eſſe: cum hoſtibus, ſcelus legatorum contra jus gentium interfectorum, cædem in pace Fidenatium colonorum, inducias ruptas, ſeptimam infelicem defectionem; arma caperent. Simul caſtra caſtris conjunxiſſent, ſatis confidere, nec ſceleratiſſimis hoſtibus diuturnum ex ignominia exercitus Romani gaudium fore: & populum Romanum intellecturum, quanto melius de Republica meriti ſint, qui ſe*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dictatorem tertium dixerint, quam eos, qui, ob ereptum cenſura regnum, labem ſecunda dictatura ſua impoſuerint. Votis deinde nuncupatis profectus, mille & quingentos paſſus citra Fidenas caſtra locat: dextra montibus, læva Tiberi amne ſeptus. T. Quintium Pennum legatum occupare montes jubet, occultumq; id jugum capere, quod ab tergo hoſtibus foret. Ipſe poſtero die, quum Etruſci pleni animorum ab priſtini diei meliore occaſione quam pugna in aciem proceſſiſſent, cunctatus parumper, dum ſpeculatores referrent, Quintium evaſiſſe in jugum propinquum arci Fidenarum, ſigna profert: peditumque aciem inſtructam pleno gradu in hoſtem inducit: magiſtro equitum præcipit, ne injuſſu pugnam incipiat: ſe, quum opus ſit, equeſtri auxilio ſignum daturum. tum ut memor regiæ pugnæ, memor opimi doni, Romuliq; ac Iovis Feretrii, rem gereret. Legiones impetu ingenti confligunt. Romanus odio accenſus, impium Fidenatem, prædoné Veientem, ruptores induciarum, cruentos legatorum infanda cæde, reſperſos ſanguine colonorum ſuorum, perfidos ſocios, imbelles hoſtes compellans, factis ſimul dictiſq; odium explet. Conculſerat primo ſtatim congreſſu hoſtem: quum repentè patefactis Fidenarum portis, nova erupit acies, inaudita antè id tempus inuſitataque. ignibus armata ingens multitudo, facibuſque ardentibus tota collucens, velut fanatico inſtincta curſu in hoſtem ruit: formaque inſolitæ pugnæ Romanos parumper exterruit. Tum dictator magiſtro equitum, equitibuſque, tum ex montibus Quintio accito prœlium ciens, ipſe in ſiniſtrũ cornu, quod incendio ſimilius quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

prœlio territum ceſſerat flammis, accurrit: claraque voce, *Fumóne victi, inquit, velut examen apum loco veſtro exacti, inermi cedetis hoſti? Non ferro extinguetis ignes? non faces has ipſas pro ſe quiſque, ſi igni non telis pugnandum eſt, ereptas ultro inferetis? Agite, nominis Romani ac virtutis patrum veſtræque memores, vertite incendium hoc in hoſtium urbem: & ſuis flammis delete Fidenas, quas veſtris beneficiis placare non potuiſtis. Legatorum hoc vos veſtrorum colonorumque ſanguis, vaſtatiq; fines monent.* Ad imperium dictatoris mota cuncta acies: faces partim emiſſæ excipiuntur, partim vi eripiuntur. utraque acies armatur igni. Magiſter equitum & ipſe novat pugnam equeſtrem. frenos ut detrahant equis, imperat: & ipſe princeps calcaribus ſubditis evectus, effreno equo in medios ignes infertur: & alii concitati equi libero curſu ferunt equitem in hoſtem. Pulvis elatus miſtuſque fumo, lucem ex oculis virorum equorumque aufert. ea quæ militem terruerat ſpecies, nihil terruit equos. ruinæ igitur ſimilem ſtragem eques quacunque pervaſerat, dedit. Clamor deinde accidit novus, qui quum utramque mirabundam in ſe aciem vertiſſet, dictator exclamat, Quintium legatum & ſuos ab tergo hoſtem adortos: ipſe redintegrato clamore infert acrius ſigna. Quum duæ acies, duo diverſa prœlia, circumventos Etruſcos & à fronte & ab tergo urgerent, neque in caſtra retro, neque in montes, unde ſe novus hoſtis objecerat, iter fugæ eſſet, & equitem paſſim liberi frenis diſpuliſſent equi, Veientium maxima pars Tiberim effuſi petunt: Fidenatium qui ſuperſunt, ad urbem Fidenas tendunt. Infert pavidos fuga in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mediam cædem: obtruncantur in ripis: alios in aquam compulſos gurgites ferunt: etiam peritos nandi laſſitudo & vulnera & pavor degravant: pauci ex multis tranant. alterũ agmen fertur per caſtra in urbem: eadem & Romanos ſequentes impetus rapit. Quintium maximè, & cum eo digreſſos modo de montibus, recentiſſimum ad laborem militem, quia ultimo prœlio advenerat. Hi poſtquam miſti hoſtibus portam intravêre, in muros evadunt: ſuiſque capti oppidi ſignum ex muro tollunt. Quod ubi dictator conſpexit, (jam enim & ipſe in deſerta hoſtium caſtra penetraverat) cupientem militem diſcurrere ad prædam, ſpe injecta majoris in urbe prædæ, ad portam ducit: receptuſq; intra muros in arcem, quo ruere fugientium turbam videbat, pergit. Nec minor cædes in urbe quam in prœlio fuit, donec abjectis armis, nihil pręter vitam petentes dictatori deduntur. Vrbs caſtraque diripiuntur. Poſtero die ſingulis captivis ab equite ad centurionem ſorte ductis, & quorum eximia virtus fuerat, binis; aliis ſub corona venundatis, exercitum victorem opulentumq; præda triumphans dictator Romam reduxit; juſſoque magiſtro equitum abdicare ſe magiſtratu, ipſe deinde abdicat die ſextodecimo: reddito in pace imperio, quod in bello trepidiſque rebus acceperat. Claſſibus quoque ad Fidenas pugnatum cum Veientibus, quidam in annales retulêre: rem æque difficilem atque incredibilem; nec nunc lato ſatis ad hoc amne; & tum aliquanto, ut à veteribus accepimus, arctiore. niſi in trajectu fortè fluminis prohibendo aliquarum navium concurſum in majus (ut fit) celebrantes, navalis victoriæ vanum titu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

titulum appetivêre. Inſequens annus tribunos militares conſulari poteſtate habuit, A. Sempronium Atratinum, L. Quintium Cincinnatum, L. Furium Medullinum, L. Horatium Barbatum. Veientibus annorum viginti induciæ datæ, & Æquis triennii, quum plurium annorum petiſſent: Et ab ſeditionibus urbanis ocium fuit. Annum inſequentem neque bello foris, neque domi ſeditione inſignem, ludi bello voti celebrem & tribunorum militum apparatu, & finitimorum concurſu fecere. Tribuni conſulari poteſtate erant, A. Claudius Craſſus, Sp. Nautius Rutilus, T. Sergius Fidenas, Sextus Iulius Iulus. ſpectaculum comitate etiam hoſpitum, ad quod publico conſenſu venerant, advenis gratius fuit. Poſt ludos, conciones ſeditioſæ tribunorum plebis fuerunt, objurgantium multitudinem, *quod admiratione eorum quos odiſſent, ſtupens, in æterno ſeipſa teneret ſervitio: & non modo ad ſpem conſulatus in partem revocandam adſpirare non auderet, ſed ne in tribunis quidem militum creandis (quæ communia eſſent comitia Patrum ac plebis) aut ſui aut ſuorum meminiſſet. Deſineret ergo mirari, cur nemo de commodis plebis ageret: eo impendi laborem ac periculum, unde emolumentum atque honos ſperetur. Nihil non aggreſſuros homines, ſi magna conatis magna præmia proponantur. Ut quidem aliquis tribunus plebis ruat cæcus in certamina periculo ingenti, fructu nullo, ex quibus pro certo habeat; Patres adverſus quos tenderet, bello inexpiabili ſe perſecuturos, apud plebem, pro qua dimicaverit, nihilo ſe honoratiorem fore, neque ſperandum neque poſtulandum eſſe. Magnos animos, magnis honoribus fieri. neminem ſe plebeium contempturum,*

ubi

ubi contemni deſiſſent. Experiendam rem denique in uno aut altero eſſe, ſitne aliquis plebeius ferendo magno honori: an portento ſimile miraculoque ſit, fortem ac ſtrenuum virum aliquem exſiſtere ortum ex plebe. Summa vi expugnatum eſſe, ut tribuni militum conſulari poteſtate & ex plebe crearentur. Petiſſe viros domi militiaque ſpectatos: primis annis ſugillatos, repulſos, riſui Patribus fuiſſe: deſiſſe poſtremo præbere ad contumeliam os. Nec ſe videre cur non lex quoque abrogetur, qua id liceat quod nunquam futurum ſit. minorem quippe ruborem fore in juris iniquitate, quam ſi per indignitatem ipſorum prætereantur. Hujus generis orationes cum aſſenſu auditæ, incitavêre quoſdam ad petendum tribunatum militum, alium alia de commodis plebis laturum ſe in magiſtratu profitentem. Agri publici dividendi, coloniarumque deducendarum oſtentatæ ſpes: & vectigali poſſeſſoribus agrorum impoſito, in ſtipendium militum erogandi æris. Captatum deinde tempus ab tribunis militum, quo per diſceſſum hominum ab urbe, quum Patres clandeſtina denunciatione revocati ad diem certam eſſent, ſenatuſconſultum fieret abſentibus tribunis plebis: ut quoniam Volſcos in Hernicorum agros prædatum exiſſe, fama eſſet, ad rem inſpiciendam tribuni militum proficiſcerentur, conſulariaque comitia haberentur. Profecti Appium Claudium, filium decemviri, præfectum urbis relinquunt; impigrum juvenem, & jam inde ab incunabulis imbutum odio tribunorum plebiſque. tribunis plebis nec cum abſentibus iis, qui ſenatuſconſultum fecerant, nec cum Appio tranſacta re, quod contenderent,

derent, fuit. Creati conſules, C. Sempronius Atratinus, Q. Fabius Vibulanus. Peregrina res, ſed memoria digna traditur, eo anno facta: Vulturnum Etruſcorum urbem, quæ nunc Capua eſt, ab Samnitibus captam: Capuamque ab duce eorum Capye, vel (quod propius vero eſt) à campeſtri agro appellatum. Cepere autem, prius bello fatigatis Etruſcis, in ſocietatem urbis agrorumque accepti: deinde feſto die graveis ſomno epuliſq; incolas veteres novi coloni nocturna cæde adorti. His rebus actis, conſules ii, quos diximus, idibus Decembribus magiſtratum occœpêre. Iam non ſolum qui ad id miſſi erant, retulerant imminere Volſcum bellum: ſed legati quoque ab Latinis & Hernicis nunciabant, Non ante unquam Volſcos nec ducibus legendis, nec exercitui ſcribendo intentiores fuiſſe. Vulgo fremere, aut in perpetuum arma bellumq; oblivioni danda, jugumque accipiendum: aut iis cum quibus de imperio certetur, nec virtute, nec patientia, nec diſciplina rei militaris cedendum eſſe. Haud vana attulere: ſed nec perinde Patres moti ſunt, & C. Sempronius cui ea provincia ſorte evênit, tanquam conſtantiſſimæ rei, fortunæ fretus, quod victoris populi exercitum adverſus victos duxiſſet, omnia temerè ac negligenter egit. adeò ut diſciplinæ Romanæ plus in Volſco exercitu, quam in Romano eſſet. Ergo fortuna, ut ſæpe alias, virtutem eſt ſecuta. Primo prælio quod ab Sempronio incaute inconſulteque commiſſum eſt, non ſubſidiis firmata acie, non equite aptè locato, concurſum eſt. clamor indicium primum fuit, quo res inclinatura eſſet. excitatior crebiorque ab hoſte ſublatus, ab Romanis

manis diſſonus, impar, ſegnis, ſæpe iteratus, incerto clamore prodidit pavorem animorum. Eo ferocior illatus hoſtis, urgere ſcutis, micare gladiis: altera ex parte nutant circumſpectantibus galeæ, & incerti trepidant, applicantque ſe turbæ. Signa nunc reſiſtentia deferuntur ab anteſignanis, nunc inter ſuos manipulos recipiuntur. nondum fuga certa, nondum victoria erat. tegi magis Romanus quam pugnare. Volſcus inferre ſigna, urgere aciem, plus cædis hoſtium videre, quam fugæ. Iam omnibus locis ceditur, nequiquam Sempronio conſule objurgante atque hortante; nihil nec imperium, nec majeſtatis valebat: dataque mox terga hoſtibus forent, ni Sex. Tempanius, decurio equitum, labente jam re, præſenti animo ſubveniſſet. qui quum magna voce exclamaſſet, ut equites, qui ſalvam Rempublicam vellent eſſe, ex equis deſilirent; omnium turmarum equitibus, velut ad conſulis imperium motis, *Niſi hæc*, inquit, *armata cohors ſiſtat impetum hoſtium, actum de imperio eſt. Sequimini pro vexillo cuſpidem meam. oſtendite Romanis Volſcisque neque equitibus vobis ullos equites, nec peditibus eſſe pedites pares.* Quum clamore comprobata adhortatio eſſet, vadit alte cuſpidem gerens. quacunque incedunt, vi viam faciunt: eò ſe inferunt objectis parmis, ubi ſuorum plurimum laborem vident. reſtituitur omnibus locis pugna, in quę eos impetus tulit: nec dubium erat, quin ſi tam pauci ſimul obire omnia poſſent, terga daturi hoſtes fuerint. Et quum jam parte nulla ſuſtinerentur, dat ſignum Volſcis imperator, ut parmatis, novæ cohorti hoſtium locus detur; donec impetu illati ab ſuis excludantur.

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Quod ubi eſt factum, interclusi equites, nec perrumpere eadem qua tranſierant, poſſe; ibi maximè confertis hoſtibus, qua viam fecerant. Et conſul legioneſque Romanæ, quum, quod tegumen modo omnis exercitus fuerat, nuſquam viderent; ne tot fortiſſimos viros interclusos opprimeret hoſtis, tendunt in quemcunque caſum. Diverſi Volſci, hinc conſulem ac legiones ſuſtinêre: altera fronte inſtare Tempanio atque equitibus. qui quum ſæpe conati nequiſſent perrumpere ad ſuos, tumulo quodam occupato, in orbem ſe tutabantur; nequaquam inulti. Nec pugnæ finis ante noctem fuit. conſul quoque nuſquam remiſſo certamine, dum quicquam ſuperfuit lucis, hoſtem tenuit. nox incertos diremit: tantuſque ab imprudentia eventus utraque caſtra tenuit pavor, ut relictis ſauciis, & magna parte impedimentorum, ambo pro victis exercitus ſe in montes proximos reciperent. Tumulus tamen circumſeſſus ultra mediam noctem eſt. quum circumſedentibus nunciatum eſſet, caſtra deſerta eſſe, victos rati ſuos, & ipſi qua quemque in tenebris pavor tulit, fugerunt. Tempanius, metu inſidiarum, ſuos ad lucem tenuit. digreſſus deinde ipſe cum paucis ſpeculatum, quum ab ſauciis hoſtibus ſciſcitando comperiſſet caſtra Volſcorum deſerta eſſe, lætus ab tumulo ſuos devocat, & in caſtra Romana penetrat. ubi quum vaſta deſertaque omnia, atque eandem quam apud hoſtes fœditatem inveniſſet, priuſquam Volſcos cognitus error reduceret, quibus poterat ſauciis ductis ſecum, ignarus quam regionem conſul petiſſet, ad urbem proximis itineribus pergit. Iam eo fama pugnæ adverſæ caſtrorumque

de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

deſertorum prælata erat: & ante omnia deplorati erant equites, non privato magis quam publico luctu. Fabiusque conſul terrori urbi quoque injecto, ſtationē ante portas agebat: quum equites procul viſi, non ſine terrore ab dubiis, quinam eſſent. mox cogniti, tantam ex metu lætitiam fecere, ut clamor urbem pervaderet; gratulantium ſalvos victoreſque rediſſe equites: & ex mœſtis paulò antè domibus, quæ conclamaverant ſuos, procurreretur in vias, pavidæque matres ac conjuges, oblitæ præ gaudio decoris, obviam agmini occurrerent; in ſuos quæque ſimul corpore atque animo vix præ gaudio compotes effuſæ. Tribunis plebis qui M. Poſtumio & T. Quintio diem dixerant, quod ad Veios eorum opera male pugnatum eſſet, occaſio viſa eſt per recens odium Sempronii conſulis renovandæ in eos invidiæ. Itaque, advocata concione, quum proditam Veis Rempublicam eſſe ab ducibus, proditum deinde, quia illis impune fuerit, in Volſcis ab conſule exercitum, traditos ad cædem fortiſſimos equites, deſerta fœde caſtra, vociferati eſſent; C. Iulius unus ex Tribunis Tempanium equitem vocari juſſit coramque eis, *Sexte Tempani*, inquit, *quæro de te, arbitreriſne C. Sempronium conſulem, aut in tempore pugnam iniſſe, aut firmaſſe ſubſidiis aciem, aut ullo boni conſulis functum officio? &, tune ipſe victis legionibus Romanis, tuo conſilio equitem ad pedes deduxeris, reſtitueriſque pugnam? excluſo deinde ab acie noſtra tibi atq; equitibus, num aut conſul ipſe ſubvenerit, aut miſerit præſidium? poſtero denique die ecquid præſidii uſquam habueris? an tu cohorſque in caſtra veſtra virtute perruperitis? ecquem in caſtris conſulem,*

ecquem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ecquem exercitum inveneritis? an deſerta caſtra, relictos ſaucios militos? Hæc pro virtute tua fideque, qua una hoc bello Reſpubl. ſtetit, dicenda tibi ſunt hodie. Denique, ubi C. Sempronius, ubi legiones noſtræ ſint? deſertus ſis, an deſerueris conſulem exercitumque? victi denique ſimus, an vicerimus? Adverſus hęc Tempanii oratio incompta fuiſſe dicitur: ceterum militariter gravis, non ſuis vana laudibus, non crimine alieno læta: *Quanta prudentia rei bellicæ in C. Sempronio eſſet, non militis de imperatore æſtimationem eſſe, ſed populi Romani fuiſſe, quum eum comitiis conſulem legeret. Itaque ne ab ſe Imperatoria conſilia, neu conſulares artes exquirerent; quæ penſitanda quoque magnis animis atque ingeniis eſſent; ſed quod viderit, referre poſſe. Vidiſſe autem ſe priusquam ab acie intercluderetur, conſulem in prima acie pugnantem: adhortantem, inter ſigna Romana telaque hoſtium verſantem: poſtea ab conſpectu ſuorum ablatum. Ex ſtrepitu tamen & clamore ſenſiſſe uſque ad noctem extractum certamen: nec ad tumulum, quem ipſe tenuerat, præ multitudine hoſtium credere perrumpi potuiſſe. Exercitus ubi eſſet, ſe neſcire: arbitrari velut ipſe in re trepida loci præſidio ſe ſuoſque ſit tutatus, ſic conſulem ſervandi exercitus cauſſa loca tutiora caſtris cepiſſe. Nec Volſcorum meliores res eſſe credere, quam populi Romani fortunam. noctemque omnia erroris mutui impleſſe.* precantemque deinde, ne ſe feſſum labore ac vulneribus tenerent; cum ingenti laude non virtutis magis quam moderationis, dimiſſum. Quum hæc agerentur, jam conſul via Lavicana ad fanum Quietis erat. eò miſſa plauſtra jumentaque alia ab urbe, exercitum affectum prælio ac via nocturna excepere. Paulò poſt in urbem

urbem eſt ingreſſus conſul, non ab ſe magis enixè amovens culpam, quam Tempanium meritis laudibus ferens. Mœſtæ civitati ab re malè geſta, & iratæ ducibus, M. Poſtumius reus objectus, qui tribunus militum pro conſule ad Veios fuerat, decem millibus æris gravis damnatur. T. Quintium collegam ejus, quia & in Volſcis conſul auſpicio dictatoris Poſtumii Tuberti, & ad Fidenas legatus dictatoris alterius Mamerci Æmilii, res proſperè geſſerat, totam culpam ejus temporis in prædamnatum collegam transferentem, omnes tribus abſolverunt. profuiſſe ei Cincinnati patris memoria dicitur, venerabilis viri, & exactæ jam ætatis Capitolinus Quintius, ſuppliciter orans, ne ſe brevi reliquo vitæ ſpatio tam triſte nuncium ferre ad Cincinnatum paterentur. Plebs tribunos plebis abſentes, Sex. Tempanium, A. Sellium, L. Antiſtium, Sp. Icilium, fecit. quos & pro centurionibus ſibi præfecerant Tempanio auctore equites. Senatus, quum odio Sempronii, conſulare nomen offenderet; tribunos militum conſulari poteſtate creari juſſit. creati ſunt L. Manlius Capitolinus; Q. Antonius Merenda, L. Papirius Mugillanus. Principio ſtatim anni L. Hortenſius tribunus plebis C. Sempronio conſuli anni prioris diem dixit. quem quum quatuor collegæ inſpectante populo Romano orarent; ne imperatorem ſuum innoxium, in quo nihil præter fortunam reprehendi poſſet, vexaret; ægrè Hortenſius pati, tentationem eam credens eſſe perſeverantiæ ſuæ: nec precibus tribunorum, quæ in ſpeciem modo jactentur, ſed auxilio confidere reum. Itaque modo ad eum converſus, Vbi illi patricii ſpiritus, ub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſubnixus & fidens innocétiæ animus eſſet, quę-rebat. ſub tribunicia umbra conſularem virum delituiſſe. modò ad collegas: *Vos autem ſi reum perago, quid acturi eſtis? an erepturi jus populo, & everſuri tribuniciam poteſtatem plebi?* Quum illi, & de Sempronio, & de omnibus ſummam populi Romani poteſtatem eſſe dicerent; nec ſe judicium populi tollere aut velle aut poſſe: ſed ſi preces ſuæ pro imperatore, qui ſibi parentis eſſet loco, non valuiſſent, ſe veſtem cum eo mutaturos: tum Hortenſius, *Non videbit,* inquit, *plebs Romana ſordidatos tribunos ſuos. C. Sempronium nihil moror, quando hoc eſt in imperio conſecutus, ut tam carus eſſet militibus.* Nec pietas quatuor tribunorum, quam Hortenſii tam placabile ad juſtas preces ingenium, pariter plebi Patribuſque gratior fuit. Non diutius fortuna Æquis indulſit, qui ambiguam victoriam Volſcorum pro ſua amplexi fuerant. Proximô anno Numerio Fabio Vibulano, T. Quintio Capitolini filio Capitolino conſulibus, ductu Fabii, cui ſorte ea provincia evenerat, nihil dignum memoratu actum. quum trepidam tantum oſtendiſſent aciem Æqui, turpi fuga funduntur, haud magno conſulis decore. itaq; triumphus negatur. Ceterum, ob Sempronianæ cladis levatam ignominiam, ut ovans urbem intraret, conceſſum eſt. Quemadmodum bellum minore quam timuerant, dimicatione erat perfectum; ſic in urbe ex tranquillo nec opinata moles diſcordiarum inter plebem ac Patres exorta eſt; cœpta ab duplicando quæſtorum numero. quam rem, ut præter duos urbanos quæſtores, duo conſulibus ad miniſteria belli præſto eſſent, à conſulibus relatam, quum &

Patres

Patres ſumma ope approbaſſent; conſulibus tribuni plebis certamen intulerunt, ut pars quæſtorum (nam ad id tempus patricii creati erant) ex plebe fieret. Adverſus quam actionem primo & conſules & patres ſumma ope enixi ſunt: concedendo deinde, ut quemadmodum tribunis conſulari poteſtate creandis uſi ſunt, adæque in quæſtoribus liberum eſſet arbitrium populi. quum parum proficerent, totam rem de augendo quæſtorũ numero omittunt. Excipiunt omiſſam tribuni, aliæque ſubinde, inter quas & agrariæ legis, ſeditioſæ actiones exiſtunt: propter quos motus quum ſenatus conſules quam tribunos creari mallet, neque poſſet per interceſſiones tribunitias ſenatusconſultum fieri; Reſpublica à conſulibus adinterregnum, neque id ipſum (nam coire patricios tribuni prohibebant) ſine certamine ingenti, redit. Quum pars major ſequentis anni per novos tribunos plebis, & aliquot interreges certaminibus extracta eſſet, modo prohibentibus tribunis patricios coire ad prodendum interregem, modo interregem interpellantibus, ne ſenatusconſultum de comitiis conſularibus faceret; poſtremò L. Papirius Mugillanus proditus interrex, caſtigando nunc Patres, nunc tribunos plebis; *deſertam omiſſamque ab hominibus Rempublicam Deorum providentia curaque exceptam* memorabat *Veientium induciis, & cunctatione Æquorum ſtare. Unde ſi quid increpet terroris, ſine patricio magiſtratu placere Rempublicam opprimi. non exercitum, non ducem ſcribendo exercitui eſſe. an bello inteſtino bellum externum propulſaturos? Quæ ſi in unum conveniant, vix Deorum opibus quin obruatur Romana res,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

res, reſiſti poſſe. quin illi remittendo de ſumma quiſque juris, mediis copularent concordiam: Patres patiendo tribunos militum pro conſulibus fieri: tribuni plebis non intercedendo, quò minus quatuor quæſtores promiſcuè de plebe ac patribus libero ſuffragio populi fierent. Tribunitia primum comitia ſunt habita. creati tribuni conſulari poteſtate omnes patricii, L. Quintius Cincinnatus tertium, Sex. Furius Medullinus iterum, M. Manlius, A. Sempronius Atratinus. Hoc tribuno comitia quæſtorum habente, petentibuſque inter aliquot plebeios filio Antiſtii tribuni plebis, & fratre alterius tribuni plebis Sex. Pompilii, nec poteſtas, nec ſuffragatio horum valuit: quin quorum patres avoſq; conſules viderant, eos nobilitate præferrent. Furere omnes tribuni plebis, ante omnes Pompilius Antiſtiuſque, repulſa ſuorum accenſi, *Quidnam id rei eſſet? non ſuis beneficiis, non Patrum injuriis, non denique uſurpandi libidine, quum liceat quod antea non licuerit, ſi non tribunum militarem, ne quæſtorem quidem quemquam ex plebe factum. non valuiſſe patris pro filio, fratris pro fratre preces, tribunorum plebis, poteſtatis ſacroſanctæ ad auxilium libertatis creatæ. Fraudem profecto in re eſſe, & A. Sempronium comitiis plus artis adhibuiſſe, quam fidei. Ejus injuria queri ſuos honore dejectos.* Itaque quum in ipſum & innocentia tutum, & magiſtratu, in quo tunc erat, impetus fieri non poſſet, flexêre iras in C. Sempronium patruelem Atratini: eique ob ignominiam Volſci belli adjutore collega M. Canuleio diem dixere. Subinde ab eiſdem tribunis mentio in ſenatu de agris dividendis illata eſt: cui actioni ſemper acerrimè C. Sempronius reſtiterat: ratus id

quod

quod erat, aut depoſita cauſſa leviorem futurum apud Patres reum, aut perſeverante ſub judicii tempus plebem offenſurum; adverſæ invidiæ objici maluit, & ſuæ nocere cauſæ quam publicæ deeſſe: ſtetitque in eadem ſententia, Ne qua largitio ceſſura in trium gratiam tribunorum fieret. nec tum agrum plebi, ſed ſibi invidiam quæri. Se quoque ſubiturum eam tempeſtatem forti animo. nec ſenatui tanti ſe civem aut quemquam alium debere eſſe, ut in parcendo uni malum publicum fiat. Nihilo dimiſſiore animo, quum dies venit, cauſſa ipſe pro ſe dicta, nequiquam omnia expertis patribus ut mitigarent plebem, quindecim millibus æris damnatur. Eodem anno Poſtumia virgo Veſtalis de inceſtu cauſſam dixit; crimine innoxia; ob ſuſpicionem propter cultum amœniorem, ingeniumque liberius quam virginem decet, parum abhorrens famam. Ampliatam, deinde abſolutam pro collegii ſententia pontifex maximus, abſtinere jocis, colique ſanctè potius quam ſcitè juſſit. Eodem anno à Campanis Cumæ, quam Græci tum urbem tenebant, capiuntur. Inſequens annus tribunos militum conſulari poteſtate habuit, Agrippam Menenium Lanatum, P. Lucretium Tricipitinum, Sp. Nautium, C. Servilium. Annus felicitate populi Romani periculo potius ingenti, quam clade inſignis. Servitia urbem ut incenderent diſtantibus locis, conjurarunt: populoque ad opem paſſim ferendam tectis intento, ut arcem Capitoliumque armati occuparent. Avertit nefanda conſilia Iupiter: indicioque duorum comprehenſi ſontes, pœnas dederunt. indicibus dena millia gravis æris, quæ tum divitiæ habe-

habebantur, ex ærario numerata, & libertas præmium fuit. Bellum inde ab Æquis reparari cœptum: & novos hoſtes Lavicanos conſilia cum veteribus jungere, haud incertis auctoribus Romam eſt allatum. Æquorum jam velut anniverſariis armis aſſueverat civitas. Lavicos legati miſſi quum reſponſa inde retuliſſent dubia, quibus necdum bellum parari, nec diuturnam pacem fore appareret: Tuſculanis negotium datum *adverterent animos, ne quid novi tumultus Lavicis oriretur*. Ad inſequentis anni tribunos militum conſulari poteſtate inito magiſtratu, legati ab Tuſculo venerunt L. Sergium Fidenatem, M. Papirium Mugillanum, C. Servilium Priſci filium, quo dictatore Fidenæ captæ fuerant. Nunciabant legati Lavicanos arma cepiſſe, & cum Æquorum exercitu depopulatos agrum Tuſculanum, caſtra in Algido poſuiſſe. tum Lavicanis bellum indictum: factoque ſenatusconſulto, ut duo ex tribunis ad bellum proficiſcerentur, unus res Romę curaret; certamen ſubito inter tribunos exortum ſe quiſque belli ducem potiorem ferre, curam urbis ut ingratam ignobilemque aſpernari. Quum parum decorum inter collegas certamen mirabundi Patres conſpicerent, Q. Servilius; *Quando nec ordinis hujus ulla*, inquit, *nec Reip. eſt verecundia, patria majeſtas altercationem iſtam dirimet. filius meus extra ſortem urbi præerit. Bellum utinam qui appetunt, conſideratius concordiuſque quam cupiunt, gerant*. Delectum haberi non ex toto paſſim populo placuit: decem tribus ſorte ductæ ſunt. ex his ſcriptos juniores duo tribuni ad bellum duxêre. Cœpta inter eos in urbe certamina, cupiditate eadem imperii,

multo

multo impenſius in caſtris accendi: nihil ſentire idem, pro ſententia pugnare: ſua conſilia velle, ſua imperia ſola rata eſſe. contemnere invicem & contemni, donec caſtigantibus legatis tandem ita comparatum eſt, ut alternis diebus ſummam imperii haberent. Quæ quum allata Romam eſſent, dicitur Q. Servilius, ætate & uſu doctus, precatus ab Diis immortalibus, ne diſcordia tribunorum damnoſior Reipubl. eſſet, quam ad Veios fuiſſet: & velut haud dubia clade imminente, inſtitiſſe filio, ut milites ſcriberet, & arma pararet. Nec falſus vates fuit. nam ductu L. Sergii, cujus dies imperii erat, loco iniquo ſub hoſtium caſtris, quum, quia ſimulato metu receperat ſe hoſtis ad vallum, ſpes vana expugnandi caſtra eo traxiſſet, repentino impetu Æquorum per ſupinam vallem fuſi ſunt, multique in ruina majore quam fuga oppreſſi obtruncatique: caſtraque eo die ægre retenta. poſtero die circũfuſis jam magna ex parte hoſtibus, per averſam portam fuga turpi deſeruntur. duces legatique & quod circa ſigna roboris de exercitu fuit, Tuſculũ petiere. Palati alii per agros paſſim multis itineribus, majoris quam accepta erat cladis nuncii Romam contenderunt. Minus trepidationis fuit, quod eventus timori hominum congruens fuerat: & quod ſubſidia quæ reſpicerent in re trepida, præparata erant ab tribuno militum: juſſuq; ejuſdem, per minores magiſtratus, ſedato in urbe tumultu, ſpeculatores propere miſſi nunciavere, Tuſculi duces exercitumque eſſe; hoſtem caſtra loco non moviſſe. & quod plurimum animorum fecit, dictator ex ſenatusconſulto dictus Q. Servilius Priſcus; vir, cujus providentiam in Repub.
quum

quum multis aliis tempeſtatibus ante experta civitas erat, tum eventu ejus belli, quod uni certamen tribunorum ſuſpectum ante rem male geſtam fuerat; magiſtro equitum creato, à quo ipſe tribuno militum dictator erat dictus, filio ſuo, ut tradidêre quidam, (nam alii Ahalam Servilium magiſtrum equitum eo anno fuiſſe ſcribunt) novo exercitu profectus ad bellum, accitis qui Tuſculi erant, duo millia paſſuum ab hoſte locum caſtris cepit. Tranſierat ex re bene geſta ſuperbia negligentiaque ad Æquos, quæ in Romanis ducibus fuerat. itaque primo ſtatim prœlio quum dictator equitatu immiſſo anteſignanos hoſtium turbaſſet, legionum inde ſigna inferri propere juſſit, ſigniferumque ex ſuis unum cunctantem occidit. Tantus ardor ad dimicandum fuit, ut impetum Æqui non tulerint: victique acie quum fuga effuſa petiſſent caſtra, brevior tempore & certamine minor caſtrorũ oppugnatio fuit, quam prœlium fuerat. Captis direptiſq; caſtris, quum prædam dictator militi conceſſiſſet, ſecutique fugientem ex caſtris hoſtem equites, renunciaſſent omnes Lavicanos victos, magnam partem Æquorum Lavicos confugiſſe; poſtero die ad Lavicos ductus exercitus: oppidumque corona circumdatum, ſcalis captum ac direptum eſt. Dictator exercitu victore Romam reducto, die octavo quam creatus erat, magiſtratu ſe abdicavit; & opportune ſenatus prius quam ab tribunis plebis agrariæ ſeditiones mentione illata de agro Lavicano dividendo fierent, cenſuit frequens, *coloniam Lavicos deducendam*. coloni ab urbe mille & quingenti miſſi bina jugera acceperunt. Captis Lavicis, ac deinde tribunis militũ

O creatis

creatis conſulari poteſtate, Agrippa Menenio Lanato, & L. Servilio Structo, & P. Lucretio Tricipitino, iterum omnibus his, & Sp. Rutilio Craſſo, & inſequenti anno A. Sempronio Atratino tertium, & duobus iterum M. Papirio Mugillano, & Sp. Nautio Rutilo, biennium tranquillæ externæ res, diſcordia domi ex agrariis legibus fuit. Turbatores vulgi erant Sp. Mæcilius quartum, & Metilius tertium, tribuni plebis ambo abſentes creati. & quum rogationem promulgaſſent, ut ager ex hoſtibus captus viritim divideretur, magnæque partis nobilium eo plebiſcito publicarentur fortunæ (nec enim ferme quicquam agri, ut in urbe alieno ſolo poſita, non armis partum erat: nec quod veniſſet aſſignatumve publice eſſet, præter quam plebs habebat) atrox plebi Patribuſque propoſitum videbatur certamen: nec tribuni militum nunc in ſenatu, nunc in conciliis privatis principum cogendis, viam conſilii inveniebant. quum Ap. Claudius, nepos ejus, qui decemvir legibus ſcribendis fuerat, minimus natu ex Patrum concilio, dicitur dixiſſe, *Vetus ſe ac familiare conſilium domo afferre. proavum enim ſuum Appium Claudium oſtendiſſe Patribus viam unam diſſolvendæ tribuniciæ poteſtatis per collegarum interceſſionem. Facile homines novos auctoritate principum de ſententia deduci, ſi temporum interdum potius quam majeſtatis memor adhibeatur oratio. Pro fortuna illis animos eſſe. ubi videant collegas principes agendæ rei gratiam omnem ad plebem præoccupaſſe, nec locum in ea relictum ſibi; haud gravate acclinaturos ſe ad cauſſam ſenatus, per quam univerſo ordini cum primoribus ſe Patrum concilient.* Approbantibus cunctis, &

ante

nte omnes Q. Servilio Priſco, quod non dege-
neraſſet ab ſtirpe Claudia, collaudante juve-
nem, negotium datur, ut, quos quiſque poſſet
x collegio tribunorum ad interceſſionem per-
icerent. Miſſo ſenatu prenſantur à principibus
ribuni: ſuadendo, monendo, pollicendoque
ratum id ſingulis privatim, gratum univerſo
enatui fore, ſex ad interceſſionem comparave-
e. Poſteroque die quum ex compoſito relatum
d ſenatum eſſet de ſeditione, quam Mæcilius
Metiliuſque largitione peſſimi exempli conci-
ent; eæ orationes à primoribus Patrum habitę
unt, ut pro ſe quiſque jam nec conſilium ſibi
ppetere diceret, nec ſe ullam opem cernere
liam uſquam, præter quam in tribunitio auxi-
io. in ejus poteſtatis fidé circumventam Remp.
amquam privatum inopem confugere. Præ-
larum ipſis poteſtatiq; eſſe, non ad vexandũm
enatum, diſcordiamque ordinum movendam,
lus in tribunatu virium eſſe, quam ad reſiſten-
um improbis collegis. Fremitus deinde uni-
erſi ſenatus ortus, quum ex omnibus partibus
uriæ tribuni appellarentur, tum ſilentio facto,
i qui præparati erant gratia principum, quam
ogationem à collegiis promulgatam ſenatus
enſeat diſſolvendæ Reipubl. eſſe, ei ſe interceſ-
uros oſtendunt. Gratiæ interceſſoribus ab ſe-
natu actæ. Latores rogationis concione advo-
ata, proditores plebis commodorum, ac ſer-
os conſularium appellantes, aliaque truci ora-
ione in collegas invecti, actionem depoſuere.
Duo aſſidua bella inſequens annus habuiſſet,
uo P. Cornelius Coſſus, C. Valerius Potitus,
Quintius Cincinnatus, Numerius Fabius Vibu-
anus, tribuni militum conſulari poteſtate fue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

runt:ni Veiens bellum religio principum diſtu-
liſſet; quorum agros Tiberis ſuper ripas effuſus
maxime ruinis villarum vaſtavit. Simul Æquos
triennio ante accepta clades prohibuit Vola-
nis, ſuæ gentis populo, præſidium ferre. Excur-
ſiones inde in confinem agrum Lavicanum fa-
ctæ erant, noviſque colonis bellum illatum.
quam noxam quum ſe conſenſu omnium Æ-
quorum defenſuros, ſperaſſent; deſerti ab ſuis,
ne memorabili quidem bello, per obſidionem
levemque unam pugnam, & oppidum & fines
amiſere. Tentatum ab L. Sextio tribuno plebis,
ut rogationem ferret, qua Volas quoque ſicut
Lavicos. coloni mitterentur, per interceſſionẽ
collegarum, qui nullum plebiſcitum, niſi ex au-
ctoritate ſenatus paſſuros ſe perferri oſtende-
runt, diſcuſſum eſt. Volis inſequente anno re-
ceptis, Æqui coloniaque eo deducta, novis vi-
ribus oppidum firmarunt, tribunis militum
Romæ conſulari poteſtate Cn. Cornelio Coſſo,
L. Valerio Potito, Q. Fabio Vibulano iterum,
M. Poſtumio Regillenſi. Huic bellum adverſus
Æquos permiſſum eſt, pravæ mentis homini:
quam tum victoria magis, quam bellum oſten-
dit. Nam exercitu impigre ſcripto, ductoque
ad Volas, quum levibus prœliis Æquorum ani-
mos fregiſſet, poſtremo in oppidum irrupit:
deinde ab hoſtibus in cives certamen vertit: &
quum inter oppugnationem prædam militi
fore edixiſſet, capto oppido, fidem mutavit.
Eam magis adducor ut credam iræ cauſſam ex-
ercitui fuiſſe, quã quod in urbe nuper direpta
coloniaque nova, minus prædicatione tribun
prædæ fuerit. auxit eam iram, poſtquam a
collegis accerſitus propter ſeditiones tribun
tia:

.as, in urbem revertit. Audita vox ejus in con-
ione ſtolida, ac prope vecors: qua Sextio tri-
uno plebis legem agrariam ferenti, ſimul Vo-
s quoque ut mitterentur coloni laturum ſe
centi, dignos enim eſſe qui armis cepiſſent,
orum urbem agrumque Volanum eſſe; Malum
uidem militibus meis, inquit, niſi quieverint.
uod auditum, non concionem magis, quam
ox Patres offendit: & tribunus plebis, vir acer
ec infacundus, nactus inter adverſarios ſuper-
um ingenium immodicamq; linguam, quam
ritando agitandoque in eas impelleret voces,
uæ invidiæ non ipſi tantū, ſed cauſſæ atq; uni-
erſo ordini eſſent, neminem ex collegio tri-
unorum militum ſæpius quam Poſtumium in
iſceptationem trahebat. Tum vero ſecundum
um ſævum atq; inhumanum dictum, *Auditis,*
nquit, *Quirites, ſicut ſervis malum minantem mi-
tibus? tamen hæc bellua dignior vobis tanto honore
idebitur, quam qui vos urbe agriſque donatos in
olonias mittunt, qui ſedem ſenectuti veſtræ proſpi-
iunt, qui pro veſtris commodis adverſus tam cru-
eles ſuperboſque adverſarios depugnant. Incipite
einde mirari, cur pauci jam veſtram ſuſcipiant
auſſam. quid ut à vobis ſperent? an honores, quos
dverſariis potius quam populi Romani propugna-
oribus datis. Ingemuiſtis modo voce hujus audita:
uid id refert? Iam ſi ſuffragium detur, hunc qui
nalum vobis minatur, iis qui agros ſedeſque ac
ortunas ſtabilire volunt, præferetis.* Perlata hæc
ox Poſtumii ad milites, multo in caſtris ma-
orem indignationem movit. Prædæne inter-
eptorem fraudatoremque etiam malum mi-
itari militibus? Itaque quum fremitus aper-
e eſſet, & quæſtor P. Seſtius eadem violentia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

coerceri putaret ſeditionem poſſe qua mota erat; miſſo ad vociferantem quendam militem lictore, quum inde clamor & jurgium oriretur, ſaxo ictus turba excedit: inſuper increpante qui vulneraverat, habere quæſtorem, quod imperator eſſet militibus minatus. Ad hunc tumultum accitus Poſtumius, aſperiora omnia fecit acerbis quæſtionibus, crudelibus ſuppliciis. poſtremo quum modum iræ nullum faceret, ad vociferationem eorum, quos necari ſub crate juſſerat, concurſu facto, ipſe ad interpellantis pœnam vecors de tribunali decurrit. Ibi quum ſummoventes paſſim lictores centurioneſque vexarent turbam, eo indignatio erupit, ut tribunus militum ab exercitu ſuo lapidibus cooperiretur. Quod tam atrox facinus poſtquam eſt Romam nunciatum, tribunis militum de morte collegæ per ſenatum quæſtiones decernentibus, tribuni plebis intercedebant. ſed ea contentio ex certamine alio pendebat: quod cura inceſſerat Patres, ne metu quæſtionum plebs irata, tribunos militum ex plebe crearet: tendebantque ſumma ope, ut conſules crearentur. Quum ſenatusconſultum fieri tribuni plebis non paterentur, iidem intercederent conſularibus comitiis, res ad interregnum rediit. victoria deinde penes patres fuit. Q. Fabio Vibulano interrege comitia habente, conſules creati ſunt M. Cornelius Coſſus, L. Furius Medullinus. His conſulibus principio anni ſenatusconſultum factum eſt, ut de quæſtione Poſtumianæ cædis tribuni primo quoque tempore ad plebem ferrent: plebſque præficeret quæſtioni quem vellet. A plebe conſenſu populi conſulibus ne-
gotium

gotium mandatur. qui ſumma moderatione ac lenitate per paucorum ſupplicium, quos ſibimetipſos conciſſe mortem ſatis creditum eſt, tranſacta re; nequivere tamen conſequi, ut non ægerrime id plebs ferret. jacere tamdiu irritas ſanctiones quæ de ſuis commodis ferrentur: quum interim de ſanguine ac ſupplicio ſuo latam legem confeſtim exerceri, & tantam vim habere. Aptiſſimum tempus erat, vindicatis ſeditionibus delinimentum animis Volani agri diviſionem objici: quo facto minuiſſent deſiderium agrariæ legis, quæ poſſeſſo per injuriam agro publico Patres pellebat. Tunc hæc ipſa indignitas angebat animos: non in retinendis modo publicis agris, quos vi teneret, pertinacem nobilitatem eſſe: ſed ne vacuum quidem agrum nuper ex hoſtibus captum plebi dividere: mox paucis, ut cetera, futurum prædæ. Eodem anno adverſus Volſcos, populantes Hernicorum fines, legiones ductæ à Furio conſule, quum hoſtem ibi non inveniſſent, Ferentinum, quo magna multitudo Volſcorum ſe contulerat, cepere. Minus prædæ quam ſperaverant, fuit: quod Volſci poſtquam ſpes tuendi exigua erat, ſublatis rebus nocte, oppidum reliquerunt. poſtero die prope deſertum capitur. Hernicis ipſe ager dono datus. Annum modeſtia tribunorum quietum excepit trib. pleb. L. Icilius, Q. Fabio Ambuſto, C. Furio Pacilo conſulibus. Is tum principio ſtatim anni, velut penſum nominis familiæque ſeditiones agrariis legibus promulgandis cieret; peſtilentia coorta, minacior tamen quam pernicioſior, cogitationes hominum à foro certaminibuſque publicis

ad domum curamque corporum nutriendorum avertit. minuſque eam damnoſam fuiſſe quam ſeditio futura fuerit, credunt. Defuncta civitate plurimorum morbis, perpaucis funeribus, peſtilentem annum, inopia frugum neglecto cultu agrorum (ut plerumque fit) excepit, M. Papirio Atratino, C. Nautio Rutilo conſulibus. Iam fames quam peſtilentia triſtior erat: ni dimiſſis circa omnes populos legatis, qui Etruſcum mare, quique Tiberim accolunt, ad frumentum mercandum, annonæ foret ſubventum. Superbè ab Samnitibus, qui Capuam habebant Cumaſque, legati prohibiti commercio ſunt: contra ea benignè ab Siculorum tyrannis adjuti. maximos commeatus ſummo Etruriæ ſtudio Tiberis devexit. Solitudinem in civitate ægra experti conſules ſunt: quum in legationes non plus ſingulis ſenatoribus invenientes, coacti ſunt binos equites adjicere. Præterquam ab morbo annonaque, nihil eo biennio inteſtini externive incommodi fuit. at ubi hæ ſolicitudines diſceſſere, omnia quibus turbari ſolita erat civitas, domi diſcordia, foris bellum exortum. Mamerco Æmilio, C. Valerio Potito, conſulibus, bellum Æqui parabant: Volſcis, quanquam non publico conſilio capeſſentibus arma, voluntariis mercede ſecutis militiam. Ad quorum famam hoſtium (jam enim in Latinum Hernicumque tranſcenderant agrum) delectum habentem Valerium conſulem M. Mænius tribunus plebis legis agrariæ lator, quum impediret, auxilioque tribuni nemo invitus ſacramento diceret; repente nunciatur, arcem Caruentanam ab hoſtibus occupatam eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Ea ignominia accepta, quum apud Patres invidiæ Mænio fuit, tum cæteris tribunis jam ante præparatis interceſſoribus legis agrariæ, præbuit juſtiorem cauſſam reſiſtendi collegæ. Itaque quum res diu ducta per altercationem eſſet; conſulibus Deos hominesque teſtantibus, quicquid ab hoſtibus cladis ignominiæque aut jam acceptum eſſet aut immineret, culpam penes Mænium fore, qui delectum impediret; Mænio contra vociferante, ſi injuſti domini poſſeſſione agri publici cederent, ſe moram delectui non facere; decreto interpoſito novem tribuni ſuſtulerunt certamen, pronunciaveruntque ex collegii ſententia, *C. Valerio conſuli ſe, damnum aliamque coercitionem, adverſus interceſſionem collegæ delectus cauſſa detrectantibus militiam inhibenti, auxilio futuros eſſe*. Hoc decreto conſul armatus, quum paucis appellantibus tribunum, collum torſiſſet; metu ceteri ſacramento dixere. Ductus exercitus ad Caruentanam arcem, quamquam inviſus infeſtuſque conſuli erat, impigre primo ſtatim adventu, dejectis qui in præſidio erant, arcem recepit. prædatores ex præſidio per negligentiam dilapſi, occaſionem aperuere ad invadendum. Prædæ ex aſſiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congeſta erant, fuit aliquantum. venditum ſub haſta conſul in ærarium redigere quæſtores juſſit; tum prædicans participem prædæ fore exercitum, quum militiam non abnuiſſet. Auctæ inde plebis ac militum in conſulem iræ. itaque quum ex ſenatusconſulto urbem ovans introiret, alternis inconditi verſus militari licentia jactati: quibus conſul increpitus, Mænii celebre

nomen laudibus fuit, quum ad omnem mentionem tribuni, favor circumcumſtantis populi plauſuque & aſſenſu cum vocibus militum certaret. Pluſque ea res, quam prope ſolennis militum laſcivia in conſulem, curæ Patribus injecit. & tamquam haud dubius inter tribunos militum honos Mænii, ſi peteret, conſularibus comitiis eſt excluſus. Creati conſules ſunt Cn. Cornelius Coſſus, L. Furius Medullinus iterum. Non alias ægrius plebs tulit, tribunicia ſibi comitia non commiſſa. eum dolorem quæſtoriis comitiis ſimul oſtendit & ulta eſt; tunc primum plebeis quæſtoribus creatis: ita, ut in quatuor creandis, uni patricio Cæſoni Fabio Ambuſto relinqueretur locus: tres plebeii, Q. Silius, P. Ælius, P. Pupius, clariſſimarum familiarum juvenibus prçferrentur. Auctores fuiſſe tam liberi populo ſuffragii Icilios accipio, ex familia infeſtiſſima patribus, tres in eum annum tribunos plebis creatos. Hi multarum magnarumque rerum molem avidiſſimo adeo populo oſtentantes, cum affirmaſſent nihil ſe moturos, ſine quæſtoriis quidem comitiis, quæ ſola promiſcua plebi patribuſque reliquiſſet ſenatus, ſatis animi populo eſſet ad id, quod tamdiu vellent, & per leges liceret. Pro ingenti itaque victoria id fuit plebi. quæſturamque non honoris ipſius finem æſtimabant: ſed patefactus ad conſulatum ac triumphos locus novis hominibus videbatur. Patres contra, non pro communicatis, ſed pro amiſſis honoribus fremere: negare, Si ea ita ſint, liberos tollendos eſſe: qui pulſi majorum loco, cernenteſque alios in poſſeſſione dignitatis ſuæ, Salii, Flamineſque nuſquam alio,

quam

quam ad ſacrificandum pro populo ſine imperiis ac poteſtatibus relinquantur. Irritatis utriuſque partis animis, quum & ſpiritus plebes ſumpſiſſet, & tres ad popularem cauſſam celeberrimi nominis haberet duces; Patres omnia quæſtoriis comitiis, ubi utrumque plebi liceret, ſimilia fore cernentes, tendere ad conſulum comitia, quę nondum promiſcua eſſent. Icilii contra tribunos militum creandos dicere, & tandem aliquando impartiendos plebi honores. Sed nulla erat conſularis actio, quam impediendo id quod petebant, exprimerent: quum mira opportunitate Volſcos & Æquos prædatum extra fines exiſſe in agrum Latinum Hernicumque, affertur. ad quod bellum ubi ex ſenatusconſulto conſules delectum habere occipiunt; obſtare tunc enixe tribuni, ſibi plebique eam fortunam oblatam memorantes. Tres erant, & omnes acerrimi viri, generoſique etiam ut inter plebeios, duo ſinguli ſingulos ſibi conſules aſſervandos aſſidua opera deſumunt. uni concionibus data nunc detinenda, nunc concienda plebs. Nec delectum conſules, nec comitia quæ petebant, tribuni expediebant. inclinante deinde fortuna ad cauſſam plebis nuncii veniunt, arcem Caruentanam, dilapſis ad prædam militibus qui in præſidio erant, Æquos interfectis paucis cuſtodibus arcis invaſiſſe. alios recurrentes in arcem, alios palantes in agris cæſos. Ea adverſa civitati res, vires tribunitiæ actioni adjecit. nequiquam enim tentati, ut tum denique deſiſterent impediendo bello, poſtquam non ceſſere nec publicæ tempeſtati, nec ſuæ invidiæ; pervincunt, ut ſenatusconſultum fiat de tribu-

tribunis militum creandis: certo tamen pacto, ne cujus ratio haberetur qui eo anno tribunus plebis eſſet: neve quis reficeretur in annum tribunus plebis: haud dubiè Icilios denotante ſenatu, quos mercedem ſeditioſi tribunatus petere conſulatum inſimulant. Tum delectus haberi, bellumque omnium ordinum conſenſu apparari cœptum. Conſules ambo profecti ſint ad arcem Caruentanam. an alter ad comitia habenda ſubſtiterit, incertum diverſi auctores faciunt: illa pro certo habenda, in quibus non diſſentiunt. Ab arce Caruentana quum diu nequiquam oppugnata eſſet, receſſum: Verruginem in Volſcis eodem exercitu receptam; populationeſque & prædas & in Æquis & in Volſco agro ingentes factas. Romæ ſicut plebis victoria fuit in eo, ut quæ mallent, comitia haberent: ita eventu comitiorum Patres vicere. namque tribuni militum conſulari poteſtate contra ſpem omnium tres patricii creati ſunt, C. Iulius Tullus, P. Cornelius Coſſus, C. Servilius Ahala. Artem adhibitam ferunt à patriciis (cujus eos Icilii tum quoque inſimulabant) quod turbam indignorum candidatorum intermiſcendo dignis, tædio ſordium in quibuſdam inſignium, populum à plebeiis avertiſſent. Volſcos deinde & Æquos, ſeu Caruentana arx retenta, in ſpem, ſeu Verrugine amiſſum præſidium, ad iram quum impuliſſet, fama affertur, ſumma vi ad bellum coortos: caput rerum Antiates eſſe. eorum legatos utriuſque gentis populos circumiſſe, caſtigantes ignaviam, Quod abditi intra muros populabundos in agris vagari Romanos priore anno, & opprimi Verruginis præſidium

dium

dium, paſſi eſſent. jam non exercitus modo armatos, ſed colonias etiam in ſuos fines mitti: nec ipſos modo Romanos ſua diviſa habere, ſed Ferentinum etiam de ſe captũ Hernicis donaſſe. Ad hæc quum inflammarentur animi, ut ad quoſque ventum erat, numerus juniorum conſcribebatur. Ita omnium populorum juventus Antium contracta, ibi caſtris poſitis hoſtem operiebantur. Quæ ubi tumultu majore etiam quam res erat, nunciantur Romam, ſenatus extemplo (quod in rebus trepidis ultimum conſilium erat) dictatorem dici juſſit. quam rem ægre paſſos, Iulium Corneliumque ferunt: magnoque certamine animorum rem actam: quum primores Patrum nequiquam conqueſti, non eſſe in auctoritate ſenatus tribunos militum, poſtremò etiam tribunos plebis appellarent, & conſulis quoque ab ea poteſtate vim ſuper tali re inhibitam referrent; tribuni plebis læti diſcordia Patrum, nihil eſſe in his auxilii dicerent, qui non civium, non denique hominum numero eſſent. ſi quando promiſcui honores, communicata Reſpubl. eſſet; tum ſe animadverſuros, ne qua ſuperbia magiſtratuum irrita ſenatuſconſulta eſſent. Interim patricii ſoluti legum magiſtratuumque verecundia, per ſe quoque tribuniciam poteſtatem agerent. Hæc contentio minimè idoneo tempore, quum tantum belli in manibus eſſet, occupaverat cogitationes hominum: donec ubi diu alternis Iulius Corneliuſque, quum ad id bellum ipſi ſatis idonei duces eſſent, non eſſe æquum, mandatum ſibi à populo eripi honorem, diſſeruere; tum Ahala Servilius tribunus militum, *Tacuiſſe ſe tamdiu* ait, *non quia incertus*

ſenten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſententiæ fuerit: (quem enim bonum civem ſecernere ſua à publicis conſilia?) ſed quia maluerit collegas ſua ſponte cedere auctoritati ſenatus, quàm tribuniciam poteſtatem adverſus ſe implorari paterentur. Tum quoque, ſi res ſineret, libenter ſe daturum tempus iis fuiſſe ad receptum nimis pertinacis ſententiæ. ſed quum belli neceſſitates non exſpectent humana conſilia potiorem ſibi collegarum gratia Rempubl. fore. &, ſi maneat in ſententia ſenatus, dictatorem nocte proxima dicturum: ac ſi quis intercedat ſenatusconſulto; auctoritate ſe fore contentum. Quo facto, quum haud immeritam laudem gratiamque apud omnes tuliſſet, dictatore P. Cornelio dicto, ipſe ab eo magiſter equitum creatus eſt. Exemplo fuit collegis, eumque intuentibus quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus eſſent. Bellum haut memorabile fuit. uno atque eo facili prœlio cæſi ad Antium hoſtes. victor exercitus depopulatus Volſcum agrum. caſtellum ad lacum Fucinum vi expugnatum: atque in eo tria millia hominum capta, ceteris Volſcis intra mœnia compulſis, nec defendentibus agros. Dictator bello ita geſto, ut tantum non defuiſſe fortunæ videretur, felicitate quam gloria major in urbem rediit, magiſtratuque ſe abdicavit. Tribuni militum mentione nulla comitiorum conſularium habita (credo ob iram dictatoris creati) tribunorum militum comitia edixerunt. Tum verò gravior cura Patribus inceſſit; quippe quum prodi cauſſam ab ſuis cernerent. Itaque ſicut priore anno per indigniſſimos ex plebeiis candidatos omnium etiam dignorum tædium fecerant; ſic tum primoribus, Patrum ſplendore gratiaque ad peten-

petendum præparatis, omnia loca obtinuere; ne cui plebeio aditus eſſet. Quatuor creati ſunt, omnes jam functi eo honore, L. Furius Medullinus, C. Valerius Potitus, Numerius Fabius Vibulanus, C. Servilius Ahala. hic refectus continuato honore, quum ob alias virtutes, tum ob recentem favorem unica moderatione partum. Eo anno, quia tempus induciarum cum Veienti populo exierat, per legatos fecialeſque res repeti cœptæ. quibus venientibus ad finem, legatio Veientium obviam fuit. Petiere, ne prius quàm ipſi ſenatum Romanũ adiſſent, Veios iretur. Ab ſenatu impetratum, quia diſcordia inteſtina laborarent Veientes, ne res ab iis repeterentur. tantum abfuit ut ex incommodo alieno ſua occaſio peteretur. Et in Volſcis accepta clades, amiſſo Verrugine præſidio. ubi tantũ in tempore fuit momenti, ut quum, precantibus opem militibus, qui ibi à Volſcis obſidebantur, ſuccurri, ſi maturatum eſſet, potuiſſet; ad id venerit exercitus ſubſidio miſſus, ut ab recenti cæde palati ad prædandum hoſtes, opprimerentur. Tarditatis cauſſa, in ſenatu magis fuit quam in tribunis. qui, quia ſumma vi reſiſtere nunciabantur, parum cogitaverunt, nulla virtute ſuperâri humanarum virium modum. Fortiſſimi milites, non tamen nec vivi, nec poſt mortem inulti fuêre. Inſequenti anno, P. & Cn. Corneliis Coſſis, Numerio Fabio Ambuſto, L. Valerio Potito, tribunis militum conſulari poteſtate, Veiens bellum motum, ob ſuperbum reſponſum Veientis ſenatus, qui legatis repetentibus res, ni faceſſerent propere urbe finibuſq; daturos quod Lars Tolumnius dediſſet, reſponderi juſſit. Id Patres

ægre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ægre paſſi, decrevêre, ut tribuni militum de bello indicendo Veientibus primo quoque die ad populum ferrent. Quod ubi primò promulgatum eſt, fremere juventus, *Nondum debellatum cum Volſcis eſſe: modo duo præſidia occidione occiſa, & cum periculo retineri. Nullum annum eſſe, quo non acie dimicetur. & tanquam pœniteat laboris, novum bellum cum finitimo populo & potentiſſimo parari, qui omnem Etruriam ſit concitaturus.* Hæc ſua ſponte agitata, inſuper tribuni plebis accendunt. *Maximum bellum patribus cum plebe eſſe* dictitant: *eam de induſtria vexandam militia, trucidandamque hoſtibus objici: eam procul urbe haberi atq; ablegari, ne domi per ocium memor libertatis coloniarumque, aut agri publici, aut ſuffragii libere ferendi conſilia agitet:* prenſanteſque veteranos, ſtipendia cujuſque, & vulnera ac cicatrices numerabant: quid jam integri eſſe in corpore loci ad nova vulnera accipienda, quid ſupereſſe ſanguinis qui dari pro Republica poſſet? rogitantes. Hæc quum in ſermonibus, concionibuſque interdum agitantes, avertiſſent plebem ab ſuſcipiendo bello, profertur tempus ferendæ legis: quam, ſi ſubjecta invidiæ eſſet, antiquari apparebat. Interim tribunos militum in Volſcum agrum ducere erercitum placuit. Cn. Cornelius unus Romæ relictus. Tres tribuni, poſtquam nullo loco caſtra Volſcorum eſſe, nec commiſſuros ſe prœlio apparuit, tripartito ad devaſtandos fines diſceſſere: Valerius Antium petit, Cornelius Ecetras. quacumque inceſſere, latè populati ſunt tecta agroſque, ut diſtinerent Volſcos. Fabius, quod maxime petebatur, ad Anxur oppugnandum ſine ulla populatione acceſſit.

Anxur

Anxur fuit quæ nunc Tarracinæ ſunt; urbs prona in paludes. ab ea parte Fabius oppugnationem oſtendit. Circummiſſæ quatuor cohortes cum C. Servilio Ahala, quum imminentem urbi collem cepiſſent; ex loco altiore, qua nullum erat præſidium, ingenti clamore ac tumultu mœnia invaſere. ad quem tumultum obſtupefacti, qui adverſus Fabium urbem infimam tuebantur, locum dedere ſcalas admovendi. plenaque hoſtium cuncta erant, & in muris diu cædes pariter fugientium ac reſiſtentium armatorum atque inermium fuit. Cogebantur itaque victi, quia cedentibus ſpei nihil erat, pugnam inire: quum pronunciatum repente ne quis præter armatos violaretur, reliquam omnem multitudinem voluntariam exuit armis: quorum ad duo millia & quingenti vivi capiuntur. à cetera præda Fabius militem abſtinuit, donec collegæ venirent: ab illis quoque exercitibus captum Anxur dictitans eſſe, qui cæteros Volſcos à præſidio ejus loci avertiſſent. Qui ubi venerunt, oppidum vetere fortuna opulentum, tres exercitus diripuere: eaque primum benignitas imperatorum, plebem Patribus conciliavit. Additum deinde omnium maxime tempeſtivo principum in multitudinem munere, ut ante mentionem ullam plebis tribunorumve decerneret ſenatus, ut ſtipendium miles de publico acciperet, quum ante id tempus de ſuo quiſque functus eo munere eſſet. Nihil acceptum unquam à plebe tanto gaudio traditur, concurſum itaque ad curiam eſſe: prenſataſque exeuntium manus, & Patres verè appellatos: effectum eſſe fatentibus, ut nemo pro tam munifica patria, donec quicquam vi-

rium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

rium ſupereſſet, corpori aut ſanguini ſuo parceret: quum commoditas juvaret, rem familiarem ſaltem acquieſcere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum Reipubl. eſſet. tum quod ultro ſibi oblatum eſſet, non à tribunis plebis umquam agitatum, non ſuis ſermonibus efflagitatum: id efficiebat multiplex gaudium, cumulatioremque gratiam rei. Tribuni plebis communis ordinum lætitiæ concordiæque ſoli expertes, negare, Tam id lætum Patribus univerſis, nec proſperum fore quam ipſi crederent. conſilium ſpecie prima melius fuiſſe quam uſu appariturum. Vnde enim eam pecuniam confici poſſe, niſi tributo populo indicto? *ex alieno igitur aliis largitos. neque id etiam ſi ceteri ferant, paſſuros eos, quibus jam emerita ſtipendia eſſent, meliore conditione alios militare quam ipſi militaſſent. & eoſdem in ſua ſtipendia impenſas feciſſe, & in aliorum facere.* His vocibus moverunt partem plebis. poſtremò indicto jam tributo, edixerunt etiam tribuni, auxilio ſe futuros, ſi quis in militare ſtipendium tributum non contuliſſet. Patres bene cœptam rem perſeveranter tueri: conferre ipſi primi: & quia nondum argentum ſignatum erat, æs grave plauſtris quidam ad ærarium convehentes, ſpecioſam etiam collationem faciebant. Quum ſenatus ſumma fide ex cenſu contuliſſet, primores plebis, nobilium amici ex compoſito conferre incipiunt. quos quum & à Patribus collaudari, & à militari ætate tamquam bonos cives conſpici vulgus hominum vidit, repentè ſpreto tribunitio auxilio, certamen conferendi eſt ortum. & lege perlata de indicendo Veientibus bello, exercitum magna ex parte volun-

tarium

tarium novi tribuni militum conſulari poteſtate Veios duxere. Fuere autē tribuni T. Quintius Capitolinus, P. Quintius Cincinnatus, C. Iulius Iulus iterum, A. Manlius, L. Spurius Medullinus iterum, Manius Æmilius Mamercinus. Ab his primum circumſeſſi Veii ſunt, ſub cujus initium obſidionis quum Etruſcorum concilium ad fanum Voltumnæ frequenter habitum eſſet, parum conſtitit, bellone publico gentis univerſæ tuendi Veientes eſſent. Ea oppugnatio ſegnior inſequenti anno fuit, parte tribunorum exercituſque ad Volſcum avocata bellum. Tribunos militum conſulari poteſtate is annus habuit C. Valerium Potitum tertium, Manium Sergium Fidenatem, P. Cornelium Maluginenſem, Cn. Cornelium Coſſum, Cæſonem, Fabium Ambuſtum, Sp. Nautium Rutilum iterum. Cum Volſcis inter Ferentinum atque Ecetram ſignis collatis dimicatum. Romanis ſecunda fortuna pugnæ fuit. Artena inde Volſcorum oppidum ab tribunis obſideri cœpta. inde inter eruptionem tentatam compulſo in urbem hoſte, occaſio data eſt Romanis irrumpendi, præterque arcem, cetera capta in arcem munitam natura globus armatorum conceſſit. Infra arcem cæſi captique multi mortales. arx deinde obſidebatur: nec aut vi capi poterat, quia pro ſpatio loci ſatis præſidii habebat; aut ſpem dabat deditionis, omni publico frumento, priuſquam urbs caperetur, in arcem convecto. tædioque receſſum inde foret, ni ſervus arcem Romanis prodidiſſet. ab eo milites per locum arduum accepti, cepere. à quibus quum cuſtodes trucidarentur, cetera multitudo, repentino pavore oppreſſa, in

in deditionem venit. Diruta & arce & urbe Artena, reductæ legiones ex Volſcis; omniſque vis Romana Veios converſa eſt. Proditori, præter libertatem, duarum familiarum bona in præmium data. Servius Romanus vocitatus. Sunt, qui Artenam Veientium, non Volſcorum fuiſſe credant. Præbet errorem, quod ejuſdem nominis urbs inter Cære atque Veios fuit: ſed eam reges Romani delevere, Cæretumque non Veientium fuerat. Altera hæc nomine eodem in Volſco agro fuit, cujus excidium eſt dictum.

EPITOME

LIBRI V.

IN obſidione Veiorum hibernacula militibus facta ſunt. ea res quum eſſet nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemem militiæ requiem. Equites tum primum equis ſuis merere cœperunt. Quum inundatio ex lacu Albano facta eſſet, vates qui eam rem interpretaretur, de hoſtibus captus eſt. Furius Camillus dictator decem annos obſeſſos Veios cepit: ſimulachrum Iunonis Romam tranſtulit: decimam partem prædæ Delphos Apollini miſit. Idem tribunus militum, quum Faliſcos obſideret, proditos hoſtium filios parentibus remiſit: ſtatimque deditione facta, Faliſcorum victoriam juſtitia conſecutus eſt. Quum alter ex cenſoribus, C. Iulius deceſſiſſet, in locum ejus M. Cornelius ſuffectus eſt. nec id poſtea factum eſt: quoniam eo luſtro à Gallis Roma capta eſt. Furius Camillus, quum ei dies à L. Apuleio tribuno plebis dicta eſſet, in exilium abiit. Quum

Seno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Senones Galli Cluſium obſiderent, & legati à Senatu miſſi ad componendam inter eos & Cluſinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Cluſinorum ſtetiſſent; hoc facto eorum concitati Senones urbem infeſto exercitu petierunt, fuſiſque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem, præter Capitolium, in quod ſe juventus contulerat: majores natu cum inſignibus honorum, quos quiſque geſſerat, in veſtibulis ædium ſedentes occiderunt. & quum per averſam partem Capitolii jam in ſummum evaſiſſent, proditi clangore anſerum, M. Manlii præcipue opera dejecti ſunt. coactus deinde propter famem Romanis deſcendere, ut mille pondo auri darent, & hoc precio finem obſidionis emerent; Furius Camillus dictator abſens creatus, inter pendendum aurum cum exercitu venit: & Gallos poſt ſextum menſem urbe expulit, ceciditque. Ædes Aio Loquutio facta, quo loco ante urbem captam vox audita erat, adventare Gallos. Dictum eſt ad Veios migrandum eſſe, propter incenſam & dirutam urbem. quod conſilium Camillo auctore diſcuſſum eſt. Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditæ, qui, quum in forum veniſſet, manipularius ſuis dixerat, Sta miles, heic optime manebimus.

PACE alibi parta, Romani Veiique in armis erant, tanta ira odioque, ut victis finem adeſſe appareret. Comitia utriuſque populi longe diverſa ratione facta ſunt. Romani auxêre tribunorum militum conſulari poteſtate numerum. octo, quot nunquam antea creati, Manius Æmilius Mamercinus iterum, L. Valerius Potitus tertium, Ap. Claudius Craſſus, M. Quintilius Varus, L. Iulius Iulus, M. Poſtumius,

ſtumius, M. Furius Camillus, M. Poſtumius Albinus. Veientes contra, tædio annuæ ambitionis, quæ interdum diſcordiarum cauſſa erat, regem creavere. Offendit ea res populorum Etruriæ animos, non majore odio regni quam ipſius Regis. gravis jam is antea genti fuerat opibus ſuperbiaque, quia ſolennia ludorum, quos intermitti nefas eſt, violenter diremiſſet: quum ob iram repulſæ, quod ſuffragio duodecim populorum alius ſacerdos ei prælatus eſſet, artifices, quorum magna pars ipſius ſervi erant, ex medio ludicro repente abduxit. Gens itaque ante omnes alias eo magis dedita religionibus, quod excelleret arte colendi eas, auxilium Veientibus negandum, donec ſub rege eſſent, decrevit. cujus decreti ſuppreſſa fama Veiis propter metum regis; qui à quo tale quid dictum referretur, pro ſeditionis eum principe, non vani ſermonis auctorem habebat. Romanis etſi quietæ res ex Etruria nunciabantur, tamen, quia omnibus conciliis eam rem agitari afferebatur, ita muniebant, ut ancipitia munimenta eſſent. alia in urbem & contra oppidanorum eruptiones verſa: aliis frons in Etruriam ſpectans auxiliis, ſi qua forte inde venirent, obſtruebatur. Quum ſpes major imperatoribus Romanis in obſidione quam in oppugnatione eſſet, hibernacula etiam, res nova militi Romano, ædificari cœpta: conſiliumque erat, hiemando continuare bellum. quod poſtquam tribunis plebis, jamdiu nullam novandi res cauſſam invenientibus, Romam eſt allatum, in concionem proſiliunt, ſolicitant plebis animos, *Hoc illud eſſe* dictitantes, *quod æra militibus ſint conſtituta. nec ſe fefelliſſe,*

id

l donum inimicorum veneno illitum fore. Veniſſe bertatem plebis : remotam in perpetuum & ableatam ab urbe & ab Republ. juventutem. jam ne iemi quidem aut tempori anni cedere, ac domos r res inviſere ſuas. Quam putarent continuatæ ilitiæ cauſſam eſſe? nullam profecto aliam inenturos, quam ne quid per frequentiam juvenum orum, in quibus vires omnes plebis eſſent, agi de ommodis eorum poſſet. Vexari præterea & ſubigi nulto acrius, quam Veientes. quippe illos hiemem ub tectis ſuis agere, egregiis muris ſituque naturali rbem tutantes: militem Romanum in opere ac laore, nivibus pruiniſque obrutum ſub pellibus duare; ne hiemis quidem ſpacio, quæ omnium bellorum terra marique ſit quies, arma deponentem. Hoc neque reges, neque ante tribuniciam poteſtaem creatam, ſuperbos illos conſules, neque triſte dictatoris imperium, neque importunos decemviros injunxiſſe ſervitutis, ut perennem militiam facerent, quod tribuni militum in plebe Romana regnũ exercerent. Quidnam illi conſules dictatoreſve facturi eſſent, qui proconſularem imaginem tam ſævam ac trucem fecerint? Sed id accidere haud immerito. non fuiſſe ne in octo quidem tribunis militum locum ulli plebeio. Antea trina loca cum contentione ſumma patricios explere ſolitos: nunc jam octojuges ad imperia obtinenda ire: & ne in turba quidem hærere plebeium quemquam: qui, ſi nihil aliud, admoneat collegas; liberos, & cives eorum, non ſervos militare, quos hieme ſaltem in domos ac tecta reduci oporteat: & aliquo tempore anni parentes liberoſque ac conjuges inviſere, & uſurpare libertatem, & creare magiſtratus. Hæc, taliaque vociferantes, adverſarium haud imparem nacti ſunt, Ap. Claudium, relictum à

colle-

collegis ad tribunitias ſeditiones comprimendas; virum imbutum jam ab juventa certaminibus plebeis: quem auctorem aliquot annis ante fuiſſe, memoratum eſt per collegarum interceſſionem tribunitiæ poteſtatis diſſolvendæ. Is tum jam, non promptus ingenio tantum, ſed uſu etiam exercitatus, talem orationem habuit: *Si umquam dubitatum eſt, Quirites, utrum tribuni plebis, veſtra an ſua cauſſa ſeditionum ſemper auctores fuerint, id ego hoc anno deſiſſe dubitari, certum habeo. & quum lætor tandem longi erroris vobis finem factum eſſe, tum quod ſecundis potiſſimum veſtris rebus hic error eſt ſublatus, & vobis, & propter vos Reipublicæ gratulor. An eſt quiſquam qui dubitet, nullis injuriis veſtris, ſi quæ forte aliquando fuerunt, umquam æque quam munere Patrum in plebem, quum æra militantibus conſtituta ſunt, tribunos plebis offenſos ac concitatos eſſe? quid illos aliud aut tum timuiſſe creditis, aut hodie turbare velle, niſi concordiam ordinum, quam diſſolvendæ maxime tribunitiæ poteſtatis rentur eſſe? Sic, hercule, tamquam artifices improbi, opus quærunt. qui & ſemper ægri aliquid eſſe in Republ. volunt, ut ſit ad cujus curationem à vobis adhibeantur. Vtrum enim defenditis, an impugnatis plebem? utrum militantium adverſarii eſtis, an cauſſam agitis? Niſi forte hoc dicitis, Quicquid patres faciunt, diſplicet; ſive illud pro plebe, ſive contra plebem eſt. Et quemadmodum ſervis ſuis vetant domini quicquam rei cum alienis hominibus eſſe, pariterque in iis beneficio ac maleficio abſtineri, æquum cenſent; ſic vos interdicitis Patribus commercio plebis: ne nos comitate ac munificentia noſtra provocemus plebem, nec plebs nobis dicto audiens atque obediens ſit. Quanto tandem, ſi quicquam*

quam in vobis, non dico civilis, ſed humani eſſet. favere vos magis, & quantum in vobis eſſet, indulgere potius comitati Patrum atque obſequio plebis oportuit? quæ ſi perpetua concordia ſit, quis non ſpondere auſit, maximum hoc imperium inter finitimos brevi futurum eſſe? Atque ego, quam hoc conſilium collegarum meorum, quo abducere infecta re à Veiis exercitum noluerunt, non utile ſolum, ſed etiam neceſſarium fuerit, poſtea diſſeram: nunc de ipſa conditione militantium dicere libet. Quam orationem, non apud vos ſolum, ſed etiam in caſtris ſi habeatur, ipſo exercitu diſceptante, æquam arbitror videri poſſe. in qua ſi mihi ipſi nihil quod dicerem, in mentem venire poſſet, adverſariorum certe orationibus contentus eſſem. Negabant nuper danda eſſe æra militibus, quia numquam data eſſent. quonam modo igitur nunc indignari poſſunt, quibus aliquid novi adjectum commodi ſit, eis laborem etiam novum proportione injungi? Nuſquam nec opera ſine emolumento, nec emolumentum ferme ſine impenſa opera eſt. labor voluptaſque diſſimilima natura, ſocietate quadam inter ſe naturali ſunt juncta. Moleſte antea ferebat miles, ſe ſuo ſumptu operam Reipubl. præbere: gaudebat idem partem anni ſe agrum ſuum colere, quærere unde domi militiæque ſe ac ſuos tueri poſſet. Gaudet nunc fructui ſibi Rempublicam eſſe, & lætus ſtipendium accipit. æquo igitur animo patiatur ſe ab domo, ab re familiari, cui gravis impenſa non eſt, paulo diutius abeſſe. An ſi ad calculos eum Reſpubl. vocet, non merito dicat, annua æra habes, annuam operam ede? An tu æquum cenſes militia ſemeſtri ſolidum te ſtipendium accipere? Invitus in hac parte orationis, Quirites, moror: ſic enim agere debent qui mercenario milite utuntur. at nos

tamquam cum civibus agere volumus : agique tamquam cum patria nobiſcum, æquum cenſemus. Aut non ſuſcipi bellum oportuit : aut geri pro dignitate populi Romani, & perfici quam primum oportet. Perficietur autem, ſi urgemus obſeſſos : ſi non ante abſcedimus, quam ſpei noſtræ finem captis Veiis impoſuerimus. Si, hercule, nulla alia cauſſa, ipſa indignitas perſeverantiam imponere debuit. Decem quondam annos urbs oppugnata eſt ob unam mulierem ab univerſa Græcia : quam procul ab domo? quot terras, quot maria diſtans? Nos intra viceſimum lapidem, in conſpectu prope urbis noſtræ annuam oppugnationem perferre piget. ſcilicet, quia levis cauſſa belli eſt; nec ſatis quicquam juſti coloris eſt, quod nos ad perſeverandum ſtimulet. Septies rebellarunt, in pace nunquam fidi fuerunt. agros noſtros millies depopulati ſunt : Fidenates deficere à nobis coegerunt : colonos noſtros ibi interfecerunt : auctores fuere contra jus gentium cædis impiæ legatorum noſtrorum : Etruriam omnem adverſus nos concitare voluerunt, hodieque id moliuntur : res repetentes legatos noſtros haud procul abfuit quin violarent. Cum his molliter & per dilationes bellum geri oportet? Si nos tam juſtum odium nihil movet, ne illa quidem, oro vos, movent? Operibus ingentibus ſepta urbs eſt, quibus intra muros coercetur hoſtis. agrum non coluit, & culta evaſtata ſunt bello. Si reducimus exercitum, quis eſt qui dubitet illos, non à cupiditate ſolum ulciſcendi, ſed etiam neceſſitate impoſita ex alieno prædandi, quum ſua amiſerint, agrum noſtrum invaſuros? non differimus igitur bellum iſto conſilio, ſed intra fines noſtros accipimus. Quid? illud quod proprie ad milites pertinet, quibus boni tribuni plebis quum ſtipendium extorquere voluerint, nunc con-

ſultum

ſultum repente volunt, quale eſt? Vallum foſſamq́ ingentis utramque rem operis, per tantum ſpatii duxerunt: caſtella primo pauca, poſtea exercitu aucto creberrima fecerunt: munitiones non in urbem modo, ſed in Etruriam etiam ſpectantes, ſi qua inde auxilia veniant, oppoſuere. Quid turres, quid vineas teſtudineſq́, & alium oppugnandarum urbium apparatum, loquar? quum tantum laboris exhauſtum ſit, & ad finem jam operis tandem perventum. Relinquendane hæc cenſetis, ut ad æſtatem rurſus novus de integro his inſtituendis exſudetur labor? Quanto eſt minus opera tueri facta, & inſtare, & perſeverare, defungique? Brevis enim profecto res eſt, ſi uno tenore peragitur, nec ipſi per intermiſſiones has intervallaque lentiorem ſpem noſtram facimus. loquor de opere, & de temporis jactura. Quid? periculi, quod differendo bellum adimus, num oblivisci nos hæc tam crebra Etruriæ concilia de mittendis Veios auxiliis patiuntur? Ut nunc res ſe habet, irati ſunt, oderunt, negant miſſuros: quantum in illis eſt, capere Veios licet: quis eſt, qui ſpondeat, eundem, ſi differtur bellum, animum poſtea fore? quum, ſi laxamentum dederis, major frequentiorque legatio itura ſit: quum, id quod nunc offendit Etruſcos, rex creatus Veiis ſpatio mutari interpoſito poſſit, vel conſenſu civitatis, ut eo reconcilient Etruriæ animos, vel ipſius voluntate regis, qui obſtare regnum ſuum ſaluti civium nolit. Videte quot res quam inutiles ſequantur illam viam conſilii: jactura operũ tanto labore factorum: vaſtatio imminens finium noſtrorum: Etruſcum bellum pro Veiente concitatum. Hæc ſunt, tribuni, conſilia veſtra, non, hercule, diſſimilia, ac ſi quis ægro qui curari ſe fortiter paſſus, extemplo convaleſcere poſſit, cibi gratia præſentis aut potionis, longinquam & forſitan inſanabilem morbũ efficiat.

Si medius fidius ad hoc bellum nihil pertineret, ad diſciplinam certe militiæ plurimum intererat, inſueſcere militem noſtrum, non ſolum parta victoria frui; ſed, ſi res etiam lentior ſit, pati tædium, & quamvis ſeræ ſpei exitum exſpectare: &, ſi non ſit æſtate perfectum bellum, hiemem operiri. nec, ſicut æſtivas aves, ſtatim autumno tecta ac receſſum circumſpicere. Obſecro vos, venandi ſtudium ac voluptas homines per nives ac pruinas in montes ſilvaſq; rapit: belli neceſſitatibus eam patientiam non adhibebimus, quã vel luſus ac voluptas elicere ſolet? Adeone effœminata corpora militum noſtrorum eſſe putamus, adeo molles animos, ut hiemen unam durare in caſtris, abeſſe ab domo nõ poſſint? ut tanquam navale bellũ, tempeſtatibus captandis & obſervando tempore anni, gerant, non æſtus, non frigora pati poſſint? Erubeſcant profecto, ſi quis eis hæc obiiciat: contendantque, & animis, & corporibus ſuis virilem patientiam ineſſe, & ſe juxta hieme atq; æſtate bella gerere poſſe: nec ſe patrocinium molliciæ inertiæq; mandaſſe tribunis. & meminiſſe, hanc ipſam poteſtatem non in umbra nec in tectis majores ſuos creaſſe. Hæc virtute militum veſtrorum, hæc Romano nomine ſunt digna: non Veios tantum, nec hoc bellum intueri, quod inſtat; ſed famam & ad alia bella & ad ceteros populos in poſterum quærere. An mediocre diſcrimen opinionis ſecuturum ex hac re putatis? utrum tandem finitimi populum Romanũ eum eſſe putent, cujus ſi qua urbs primum illum breviſſimi temporis ſuſtinuerit impetum, nihil deinde timeat? an hic ſit terror nominis noſtri, ut exercitum Romanum non tædium longinquæ oppugnationis non vis hiemis ab urbe circumſeſſa ſemel amovere poſſit, nec finem ullum alium belli quam victoriam noverit, nec impetu potius bella quam perſe-

verantia gerat? Quæ in omni quidem genere militiæ, maxime tamen in obſidendis urbibus neceſſaria eſt: quarum pleraſque munitionibus, ac naturali ſitu inexpugnabiles, fame, ſitiq; tempus ipſum vincit atque expugnat; ſicut Veios expugnabit: niſi auxilio hoſtibus tribuni plebis fuerint, & Romæ invenerint præſidia Veientes, quæ nequiquam in Etruria quærunt. An eſt quicquam quod Veientibus optatum æque contingere poſſit, quam ut ſeditionibus primum urbs Romana, deinde velut ex contagione caſtra impleantur? At, hercule, apud hoſtes tanta modeſtia eſt, ut non obſidionis tædio, non denique regni, quicquam apud eos novatum ſit: non negata auxilia ab Etruſcis irritaverunt animos. morietur enim extemplo, quicunque erit ſeditionis auctor. Nec cuiquam dicere ea licebit, quæ apud vos impune dicuntur. fuſtuarium meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit. Auctores ſigna relinquendi, & deſerendi caſtra, non uni aut alteri militi, ſed univerſis exercitibus, palam in concione audiuntur. adeo quicquid tribunus plebis loquitur; etſi prodendæ patriæ, diſſolvendæque Reipublicæ eſt, aſſueſtis audire: & dulcedine poteſtatis ejus capti, quælibet ſub ea ſcelera latere ſinitis. Reliquum eſt, ut quæ hic vociferantur, eadem in caſtris & apud milites agant: & exercitus corrumpant, ducibuſque parere non patiantur. quoniam ea demum Romæ libertas eſt, non ſenatus, non magiſtratus, non leges, non mores majorum, non inſtituta Patrum, non diſciplinam vereri militiæ. Par jam etiam in concionibus erat Appius tribunis plebis, quum ſubito, unde minime quis crederet, accepta calamitas apud Veios, & ſuperiorem Appium in cauſſa, & concordiam ordinum majorem ardoremq; ad obſidendos pertinacius Veios fecit. Nam

quum agger promotus ad urbem, vineæque tantum non jam injunctæ mœnibus eſſent. dum opera interdiu fiunt intentius, quam nocte cuſtodiuntur; patefacta repente porta, ingens multitudo, facibus maxime armata, ignes conjecit. horæque momento ſimul aggerem ac vineas, tam longi temporis opus, incendium hauſit: multiq; ibi mortales nequiquam opem ferentes, ferro ignique abſumpti ſunt. Quod ubi Romam eſt nunciatum, mœſtitiam omnibus, ſenatui curam metumque injecit, ne tum vero ſuſtineri nec in urbe ſeditio, nec in caſtris poſſet, & tribuni plebis velut ab ſe victæ Reip. inſultarent: quum repentè, quibus cenſus equeſter erat, equi publici non erant aſſignati, conſilio prius inter ſeſe habito, ſenatum adeunt; factaque dicendi poteſtate, *equis ſe ſuis ſtipendia facturos* promittunt. Quibus quum ampliſſimis verbis gratiæ ab ſenatu actæ eſſent, famaque ea forum atque urbem pervaſiſſet, ſubito ad curiam concurſus fit plebis. Pedeſtris ordinis ſe ajunt nunc eſſe, operamque Reipublicæ extra ordinem polliceri; ſeu Veios, ſeu quo alio ducere velint. ſi Veios ducti ſint, negant ſe inde prius quam capta urbe hoſtium, redituros eſſe. Tum vero jam ſuperfundenti ſe lætitiæ vix temperatum eſt. non enim ſicut equites, dato magiſtratibus negotio, laudari juſſi; neque aut in curiam vocati, quibus reſponſum daretur, aut limine curiæ continebatur ſenatus; ſed pro ſe quiſq; ex ſuperiore loco ad multitudinem in comitio ſtantem, voce manibuſq; ſignificare publicam lætitiam. Beatam urbem Romanam & invictam, & æternam illa concordia dicere: laudare equites, laudare plebem:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

bem: diem ipſum laudibus ferre: victam eſſe fateri comitatem benignitatemque ſenatus. Certatim Patribus plebique manare gaudio lacrimæ; donec revocatis in curiam Patribus, ſenatuſconſultum factum eſt, *Ut tribuni militares concione advocata peditibus equitibuſq; gratias agerent: memorem pietatis eorum erga patriam dicerent ſenatum fore. placere autem omnibus his voluntariam extra ordinem profeßis militiam æra procedere.* & equis certus numerus æris eſt aſſignatus. Tum primum equis merere equites cœperunt. Voluntarius ductus exercitus Veios, non amiſſa modo reſtituit opera, ſed nova etiam inſtituit. ab urbe commeatus intentiore quam antea ſubvehi cura; ne quid tam benemerito exercitui ad uſum deeſſet. Inſequens annus tribunos militum conſulari poteſtate habuit, C. Servilium Ahalam tertium, Q. Servilium, L. Virginium, Q. Sulpicium, A. Manlium iterum, Manium Sergium iterum. his tribunis dum cura omnium in Veiens bellum intenta eſt, neglectum Anxuri præſidium vacationibus militum, & Volſcos mercatores vulgo receptando, proditis repentè portarum cuſtodibus, oppreſſum eſt. minus militum periit, quia præter ægros lixarum in modum omnes per agros vicinaſque urbes negotiabantur. Nec Veiis melius geſta res, quod tum caput omnium curarum publicarum erat. nam & duces Romani plus inter ſe irarum, quam adverſus hoſtes animi habuerunt: & auctum eſt bellum adventu repentino Capenatium atque Faliſcorũ. Hi duo Etruriæ populi, quia proximi regione erant, devictis Veiis, bello quoque Romano ſe proximos fore credentes; Faliſci propria etiam

cauſſa infeſti, quod Fidenati bello ſe jam antea immiſcuerant, per legatos ultro citroque miſſos jurejurando inter ſe obligati, cum exercitibus nec opinato ad Veios acceſſere. Forte ea regione, qua Manius Sergius tribunus militum præerat, caſtra adorti ſunt: ingentemque terrorem intulêre: quia Etruriam omnem excitam ſedibus magna mole adeſſe Romani crediderant. eadem opinio Veientes in urbe concitavit. Ita ancipiti prœlio caſtra Romana oppugnabantur, concurſanteſque, quum huc atque illuc ſigna transferrent, nec Veientem ſatis cohibere intra munitiones, nec ſuis munimentis arcere jam vim, ac tueri ſe ab exteriore poterant hoſte. una ſpes erat, ſi ex majoribus caſtris ſubveniretur, ut diverſæ legiones, aliæ adverſus Capenatem ac Faliſcum, aliæ contra eruptionem oppidanorum pugnarent. Sed caſtris præerat Virginius, privatim Sergio inviſus infeſtuſque. is quum pleraq; caſtella oppugnata, ſuperatas munitiones, utrimque invehi hoſtem nunciaretur, in armis milites tenuit; ſi opus foret auxilio, collegam dictitans ad ſe miſſurum. Hujus arrogantiam pertinacia alterius æquabat; qui ne quam opem ab inimico videretur petiſſe, vinci ab hoſte quam vincere per civem maluit. Diu in medio cæſi milites, poſtremo, deſertis munitionibus perpauci in majora caſtra: pars maxima atque ipſe Sergius Romam pertenderunt. ubi quum omnẽ culpam in collegam inclinaret, acciri Virginium ex caſtris, interea præeſſe legatos placuit. Acta deinde in ſenatu res eſt, certatumque inter collegas maledictis. pauci Reipublicæ huic atq; illi, ut quoſq; ſtudium privatim aut gratia occupaverunt, ad-
ſunt.

ſunt. Primores Patrum, ſive culpa, ſive infelicitate imperatorum tam ignominioſa clades accepta eſſet, cenſuere, Non exſpectandum juſtum tempus comitiorum; ſed extemplo novos tribunos militum creandos eſſe, qui Calendis Octob. magiſtratum occiperent. In quam ſententiam quum pedibus iretur, cæteri tribuni militũ nihil contradicere. at enimvero Sergius Virginiuſque, propter quos pœnitere magiſtratuum ejus anni ſenatum apparebat; primo deprecari ignominiam, deinde intercedere ſenatuſconſulto: negare, Se ante Idus Decembres, ſolenne ineundis magiſtratibus diem, honore abituros eſſe. Inter hæc tribuni plebis, quum in concordia hominum ſecundiſq; rebus civitatis inviti ſilentium tenuiſſent, feroces repente, minari tribunis militum, niſi in auctoritate ſenatus eſſent, ſe in vincula eos duci juſſuros eſſe. Tum C. Servilius Ahala tribunus militum: *Quod ad vos attinet, tribuni plebis, minaſq; veſtras, næ ego libenter experirer quam non plus in his juris quam in vobis animi eſſet. Sed nefas eſt tendere adverſus auctoritatem ſenatus. proinde & vos deſinite inter noſtra certamina locum injuriæ quærere: & collegæ aut facient quod cenſet ſenatus, aut, ſi pertinacius tendent, dictatorem extemplo dicam, qui eos abire magiſtratu cogat.* Quum omnium aſſenſu comprobata oratio eſſet, gauderentque Patres, ſine tribunitiæ poteſtatis terriculis inventam eſſe aliam vim majorem ad coercendos magiſtratus, victi conſenſu omnium comitia tribunorum militum habuere, qui Calendis Octob. magiſtratum occiperent: ſeque eam ante diem magiſtratu abdicavêre. L. Valerio Potito quartum, M. Furio Camillo iterum, Manio Æmilio

Mamercino tertium, Cn. Cornelio Coſſo iterum, Cæſone Fabio Ambuſto, L. Iulio Iulo, tribunis militum conſulari poteſtate, multa domi militiæque geſta. nam & bellum multiplex fuit eodem tempore, & ad Veios, & ad Capenam, & ad Falerios, & in Volſcis, ut Anxur ab hoſtibus recuperaretur. & Romæ ſimul delectu, ſimul tributo conferendo, laboratum eſt: & de tribunis plebis cooptandis contentio fuit: & haud parvum modum duo judicia eorum, qui paulo antè conſulari poteſtate fuerant, excivere. Omnium primum tribunis militum fuit, delectum haberi; nec juniores modo conſcripti, ſed ſeniores etiam coacti nomina dare, ut urbis cuſtodiam agerent. Quantum autẽ augebatur militum numerus, tanto majore pecunia in ſtipendium opus erat: eaq; tributo conferebatur, invitis conferentibus qui domi remanebant, quia tuentibus urbem opera quoque militari laborandum ſerviendumque Reipublicæ erat. Hæc per ſe gravia, indigniora ut viderentur, tribuni plebis ſeditioſis concionibus faciebant; ideo æra militibus conſtituta eſſe arguendo, ut plebis partem militia, partem tributo conficerent. *Unum bellum annum jam tertium trahi, & conſulto male geri, ut diutius gerant. in quatuor deinde bella uno delectu exercitus ſcriptos, & pueros quoq; ac ſenes extractos. Iam non æſtatis nec hiemis diſcrimen eſſe, ne ulla quies umquam miſeræ plebi ſit: quæ nunc etiam vectigalis ad ultimum facta ſit, ut quum confecta labore, vulneribus poſtremo ætate corpora retulerint, incultaque omnia diutino dominorum deſiderio domi invenerint, tributum ex affecta re familiari pendant: æraque militaria, velut fœnore accepta, multiplicia Reipubl. reddant.* Inter

dele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

delectum tributumque & occupatos animos majorum rerum curis, comitiis tribunorum plebis numerus expleri nequivit. Pugnatũ inde in loca vacua, ut patricii cooptarentur. poſtquam obtineri non poterat, tamẽ labefactandę legis Treboniæ cauſſa effectum eſt, ut cooptarentur tribuni plebis C. Lacerius & M. Acutius, haud dubiè patriciorum opibus. Fors ita tulit ut eo anno trib. pleb. C. Trebonius eſſet, qui nomini ac familiæ debitum præſtare videretur Treboniæ legis patrocinium. is quod petiſſent Patres quidam, primo incœpto repulſi, tamen tribunos militum expugnaſſe vociferans, *legem Treboniam ſublatam, & cooptatos tribunos plebis non ſuffragiis populi, ſed imperio patriciorum: & eo devolvi rem, ut aut patricii, aut patriciorum aſſeclæ habendi tribuni plebis ſint. Eripi ſacratas leges, extorqueri tribuniciam poteſtatem. id fraude patriciorum, ſcelere ac proditione collegarum factum* arguere. Quum arderent invidia, non Patres modo, ſed etiam tribuni plebis, cooptati pariter, & qui cooptaverant; tum ex collegio tres, P. Curatius, M. Metilius, & M. Minucius, trepidi rerũ ſuarum in Sergium, Virginiumque prioris anni tribunos militares incurrunt: in eos ab ſe iram plebis invidiamque die dicta avertunt. Quibus delectus, quibus tributum, quibus diutina militia, longinquitaſque belli ſit gravis, qui clade accepta ad Veios doleant, qui amiſſis liberis, fratribus, propinquis, affinibus, lugubres domos habeant; iis publici privatiq; doloris exequendi, jus poteſtatemque ex duobus noxiis capitibus datam, ab ſe memorant. *Omnium namq; malorũ in Sergio Virginioq; cauſſas eſſe: nec id accuſatorem magis arguere, quam fateri reos: qui noxii ambo,*

alter

alter in alterum cauſſam conferant; fugam Sergii Virginius, Sergius proditionem increpans Virginii. Quorũ adeo incredibilem amentiam fuiſſe, ut multo veriſimilius ſit compacto eam rem & cõmuni fraude patriciorum actam. Ab his & prius datum locum Veientibus ad incẽdenda opera, belli trahendi cauſſa: & nunc proditum exercitum; tradita Faliſcis Romana caſtra. Omnia fieri, ut conſeneſcat ad Veios juventus: nec de agris, nec de aliis commodis plebis ferre ad populum tribuni, frequentiaq; urbana celebrare actiones & reſiſtere conſpirationi patriciorũ poßint. Præjudicium jam de reis & ab ſenatu, & à populo Romano, & ab ipſorum collegis factum eſſe. nam & ſenatuſconſulto eos ab Republ. remotos eſſe, & recuſantes abdicare ſe magiſtratu, dictatoris metũ ab collegis coercitos eſſe: & populum Romanum tribunos creaſſe, qui non Idibus Decembribus die ſolenni, ſed extemplo Calend. Octob. magiſtratum occiperent: quia ſtare diutius Reſpubl. his manentibus in magiſtratu non poſſet. Et tamen eos tot judiciis confoſſos prædamnatoſq; venire ad populi judicium: & exiſtimare defunctos ſe eſſe, ſatiſq; pœnarum dediſſe, quod duobus menſibus citius privati facti ſint. Neq; intelligere, nocendi ſibi diutius tum poteſtatem ereptam eſſe non pœnam irrogatam; quippe & collegis abrogatum imperium, qui certè nihil deliquiſſent. Illos repeterent animos Quirites; quos recenti clade accepta habuiſſent, quum fuga trepidum, plenum vulnerum ac pavore incedentẽ portis exercitum viderint; non fortunam, aut quemquam Deorum, ſed hos duces accuſantem. Pro certo ſe habere, neminem in concione ſtare, qui illo die non caput, domum, fortunaſque L. Virginii ac M. Sergii ſit execratus, deteſtatuſque. Minimè convenire, quibus iratos quiſq; Deos precatus ſit, in iis ſua poteſtate, quum liceat & opor-

oporteat, non uti. Nunquam Deos ipſos admovere nocentibus manus. ſatis eſſe, ſi occaſione ulciſcendi læſos arment. His orationib⁹ incitata plebs denis millibus æris gravis reos condemnat; nequiquã Sergio Martem communem belli fortunamque accuſante: Virginio deprecante, Ne infelicior domi, quam militiæ eſſet. In hos verſa ira populi, cooptationis tribunorum, fraudiſque contra legem Treboniam factæ, memoriam obſcuram fecit. Victores tribuni, ut præſenté mercedem judicii plebes haberet, legem agrariam promulgant, tributumque conferri prohibent: quum tot exercitibus ſtipendio opus eſſet, reſque militia ita proſperè gererentur, ut nullo bello veniretur ad exitum rei. namque Veiis caſtra, quæ amiſſa erant, recuperata caſtellis præſidiiſque firmantur. Præerant tribuni militum M. Æmilius, & Q. Fabius. à M. Furio in Faliſcis, & Cn. Cornelio in Capenate agro hoſtes nulli extra mœnia inventi: prædæ actæ incendiiſque villarum ac frugum vaſtati fines: oppida nec oppugnata, nec obſeſſa ſunt. At in Volſcis, depopulato agro Anxur nequiquam oppugnatũ, loco alto ſitum, & poſtquam vis irrita erat, vallo foſſaq; obſideri cœptum. Valerio Potito Volſci provincia evenerat. Hoc ſtatu militarium rerum, ſeditio inteſtina majore mole coorta, quam bella tractabantur. & quum tributum conferri per tribunos non poſſet, nec ſtipendium imperatoribus mitteretur, æraq; militaria flagitaret miles; haud procul erat, quin caſtra quoque urbanæ ſeditionis contagione turbarentur. Inter has iras plebis in Patres, quum tribuni plebis nunc illud tempus eſſe dicerent ſtabiliendæ libertatis, & ab Sergiis Virginiiſque

ad plebeios viros fortes ac ſtrenuos transferendi ſummi honoris; non tamen ultra proceſſum eſt, quam ut unus ex plebe, uſurpandi juris cauſſà, P. Licinius Calvus tribunus militum conſulari poteſtate crearetur: ceteri patricii creati P. Mænius, P. Titinius, P. Mælius, L. Furius Medullinus, L. Publilius Volſcus. Ita plebes mirabatur ſe tantam rem obtinuiſſe, non is modo qui creatus erat; vir nullis antè honoribus uſus, vetus tantum ſenator, & ætate jam gravis. Nec ſatis conſtat, cur primus ac potiſſimus ad novum delibandum honorem ſit habitus. Alii Cn. Cornelii fratris, qui tribunus militum priore anno fuerat, triplexq; ſtipendium equitibus dederat, gratia extractum ad tantum honorem credunt. alii orationem ipſum tempeſtivam de concordia ordinum, Patribus plebique gratam habuiſſe. Hac Victoria comitiorum exultantes tribuni plebis, quod maxime Rempubl. impediebat, de tributo remiſerunt. collatum obedienter miſſumque ad exercitum eſt. Anxur in Volſcis brevì receptum eſt, neglectis die feſto cuſtodiis urbis. Inſignis annus hieme gelida ac nivoſa fuit: adeo ut viæ clauſæ, Tiberis innavigabilis fuerit. Annona ex antè convecta copia nihil mutavit. Et quia P. Licinius ut ceperat haud tumultuoſe magiſtratum, majore gaudio plebis, quam indignatione Patrum ita etiam geſſit; dulcedo invaſit proximis comitiis tribunorum militum plebeios creandi. Vnus M. Veturius ex patriciis candidatis locum tenuit. plebeios alios tribunos militum conſulari poteſtate omnes ferè centuriæ dixere, L. Titinium, P. Menenium, P. Acilium, Cn. Genutium, L. Racilium. Triſtem hiemem,

ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſive ex intemperie cœli, raptim mutatione in contrarium facta, ſive alia qua de cauſſa, gravis peſtilenſq; omnibus animalibus æſtas excepit. cujus inſanabili pernicie quando nec cauſſa nec finis inveniebatur, libri Sibyllini ex ſenatusconſulto aditi ſunt. Duumviri ſacris faciundis, lectiſternio tunc primum in urbe Romana facto, per dies octo Apollinem, Latonamque & Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum, tribus, quam ampliſſimè tum apparari poterat, ſtratis lectis placavere. Privatim quoque id ſacrum celebratum eſt. tota urbe patentibus januis, promiſcuoq; uſu rerum omnium in propatulo poſito, notos ignotoſque paſſim advenas in hoſpitium ductos ferunt.: & cum inimicis quoque benignè ac comiter ſermones habitos, jurgiis ac litibus temperatum. Vinctis quoque dempta in eos dies vincula: religioni deinde fuiſſe, quibus eam opem Dii tuliſſent, vinciri. Interim ad Veios terror multiplex fuit; tribus in unum bellis collatis. namque eodem quo antea modo, circa munimenta, quum repente Capenates Faliſcique ſubſidio veniſſent, adverſus tres exercitus ancipiti prœlio pugnatum eſt. Ante omnia adjuvit memoria damnationis Sergii & Virginii. itaque majoribus caſtris, unde antea ceſſatum fuerat, brevi ſpatio circumductæ copiæ, Capenates in vallum Romanum verſos ab tergo aggrediuntur. Inde pugna cœpta, & Faliſcis intulit terrorem, trepidanteſque eruptio ex caſtris opportunè facta avertit. repulſos deinde inſecuti victores, ingentem ediderunt cædem. Nec ita multo poſt iam palantes, veluti forte oblati, populatores Capenatis agri, reliquias pugnæ abſumpſere: & Veien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Veientium refugientes in urbem, multi antè portas cæſi, dum præ metu, ne ſimul Romanus irrumperet, objectis foribus extremos ſuorum excluſere. Hæc eo anno acta. Et jam comitia tribunorum militum aderant, quorum prope major Patribus quam belli cura erat: quippe non communicatum modo cum plebe, ſed prope amiſſum cernentibus ſummum imperium. Itaque clariſſimis viris ex compoſito præparatis ad petendum, quos prætereundi verecundiam crederent fore; nihilominus ipſi, perinde ac ſi omnes candidati eſſent, cuncta experientes, non homines modo, ſed Deos etiam excipiebant; in religionem vertentes comitia biennio habita: priore anno intolerandam hiemem, prodigiiſque divinis ſimilem coortam: proximo non prodigia, ſed jam eventus, peſtilentiam agris urbique illatam, haud dubia ira Deûm. quos peſtis ejus arcendæ cauſſa placandos eſſe, in libris Fatalibus inventum ſit. Comitiis, auſpicato quæ fierent, indignum Diis viſum honores vulgari, diſcriminaq; gentium confundi. Præterquam majeſtate petentium, religione etiam attoniti homines, patricios omnes, partem magnam honoratiſſimum quemque, tribunos militum conſulari poteſtate creavere, L. Valerium Potitum quintum, M. Valerium Maximum, M. Furium Camillum tertium, L. Furium Medullinum tertium, Q. Servilium Fidenatem iterum, Q. Sulpicium Camerinum iterum. His tribunis ad Veios nihil admodum memorabile actum eſt. tota vis in populationibus fuit. Duo ſummi imperatores, Potitus à Valeriis, Camillus à Capena prædas ingentes egêre; nulla incolumi relicta re, cui

ferro

ferro aut igni noceri poſſet. Prodigia interim multa nunciari; quorum pleraque, & quia ſinguli auctores erant, parum credita ſpretaque: & quia hoſtibus Etruſcis, per quos ea procurarent, aruſpices non erant, in unum omnium curæ verſæ ſunt, quod lacus in Albano nemore ſine ullis cœleſtibus aquis, cauſſave qua alia, quæ rem miraculo eximeret, in altitudinem inſolitam crevit. Quidnam eo Dii portenderent prodigio, miſſi ſciſcitatum oratores ad Delphicum oraculum: ſed propior interpres fatis oblatus ſenior quidam Veiens, qui inter cavillantes in ſtationibus ac cuſtodiis milites Romanos Etruſcoſque, vaticinantis in modum cecinit, *Priuſquam ex lacu Albano aqua emiſſa foret, numquam potiturum Veis Romanum*. Quod primo velut temerè jactum ſperni, agitari deinde ſermonibus cœptum eſt; donec unus ex ſtatione Romana percunctatus proximum oppidanorum (jam per longinquitatem belli commercio ſermonum facto) quiſnam is eſſet, qui per ambages de lacu Albano jaceret; poſtquam audivit aruſpicem eſſe, vir haud intacti religione animi, cauſſatus, de privati portenti procuratione, ſi operæ illi eſſet, conſulere velle, ad colloquium vatem elicuit. Quumque progreſſi ambo à ſuis longius eſſent inermes, ſine ullo metu; prævalens juvenis Romanus ſenem infirmum in conſpectu omnium raptum, nequiquam tumultuantibus Etruſcis, ad ſuos tranſtulit. qui quum perductus ad imperatorem, inde Romam ad ſenatum miſſus eſſet, ſciſcitantibus quidnam id eſſet, quod de lacu Albano docuiſſet; reſpondit, *Profecto iratos Deos Veienti populo illo fuiſſe die, quo ſibi eam mentem objeciſſent.*

ſent, ut excidium patriæ fatale proderet. Itaqu
quæ tum cecinerit divino ſpiritu inſtinctus, ea ſe n
ut indicta ſint, revocare poſſe; & tacendo forſita
quæ Dii immortales vulgari velint, haud minu
quam celanda effando, nefas contrahi. Sic igitur li
bris fatalibus, ſic diſciplina Etruſca traditum eſſe
ut quando aqua Albana abundaſſet, tum, ſi ean
Romanus ritè emiſiſſet, victoriam de Veientibu
dari. antequam id fiat, Deos mœnia Veientium de
ſerturos non eſſe. Exſequebatur inde quæ ſolen
nis derivatio eſſet. Sed auctorem levem, nec ſa
tis fidum ſuper tanta re Patres rati, decrever
legatos ſorteſque oraculi Pythici exſpectanda
Priuſquam à Delphis oratores redirent, Alba
nive prodigii piacula invenirentur, novi tribu
ni militum conſulari poteſtate, L. Iulius Iulus
L. Furius Medullinus quartum, L. Sergius Fide
nas, A. Poſtumius Regillenſis, P. Cornelius Ma
luginenſis, A. Manlius, magiſtratum inierunt
Eo anno Tarquinienſes, novi hoſtes exorti
quia multis ſimul bellis, Volſcorum ad Anxur
ubi præſidium obſidebatur, Æquorum ad La
vicos, qui Romanam ibi coloniam oppugna
bant, ad hoc Veienti quoque & Faliſco, & Ca
penati bello occupatos videbant Romanos, ne
intra muros quietiora negotia eſſe certamini
bus Patrum ac plebis; inter hæc locum injuria
rati eſſe; prædatum in agrum Romanum co
hortes expeditas mittunt. aut enim paſſuro
inultam eam injuriam Romanos, ne novo bel-
lo ſe onerarent: aut exiguo, eoque parum vali-
do exercitu, perſecuturos. Romanis indignitas
major quã cura populationis Tarquinienſium
fuit. eo nec magno conatu ſuſcepta, nec in
longum dilata res eſt. A. Poſtumius, & L. Iulius

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

non juſto delectu (etenim ab tribunis plebis impediebantur) ſed prope voluntariorũ, quos adhortando incitaverant, coacta manu per agrum Cæretem obliquis tramitibus egreſſi, redeuntes à populationibus graveſq; præda Tarquinienſes oppreſſere. multos mortales obtruncant, omnes exuunt impedimentis: & receptis agrorum ſuorum ſpoliis, Romam revertuntur. Biduum ad recognoſcendas res datum dominis: tertio incognita (erant autem ea pleraq; hoſtium ipſorum) ſub haſta veniêre; quodque inde redactum, militibus eſt diviſum. Cætera bella, maximeque Veiens, incerti exitus erant. Iamque Romani, deſperata ope humana, fata & Deos ſpectabant, quum legati ab Delphis venerunt; ſortem oraculi afferentes, congruentem reſponſo captivi vatis. *Romane, aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare ſuo flumine ſinas. emiſſam per agros rigabis, diſsipatamque rivis extingues. Tum tu inſiſte audax hoſtium muris; memor quam per tot annos obſides urbem, ex ea tibi his, quæ nunc panduntur, fatis victoriam datam. Bello perfecto, donum amplum victor ad mea templa portato: ſacraque patria, quorum omiſſa cura eſt, inſtaurata, ut aſſolet, facito.* Ingens inde haberi captivus vates cœptus, eumque adhibere tribuni militum Cornelius Poſtumiusque ad prodigii Albani procurationem ac Deos rite placandos cœpere. Inventumque tandem eſt, ubi neglectas cæremonias, intermiſſumve ſolenne Dii arguerent, Nihil profecto aliud eſſe, quam magiſtratus vitio creatos, Latinas, ſacrumque in Albano monte non rite concepiſſe. Vnam expiationem eorum eſſe, ut tribuni militum abdicarent ſe magi-
ſtratu:

ſtratu: auſpicia de integro repeterentur, & in
terregnum iniretur. Ea ita facta ſunt ex ſen
tusconſulto. Interreges tres deinceps fuere,
Valerius, Q. Servilius Fidenas, M. Furius C
millus. Numquam deſitum interim turbari
comitia interpellantibus tribunis plebis, donc
conveniſſet prius, *ut major pars tribunorum m
litum ex plebe crearetur.* Quæ dum aguntur, con
cilia Etruriæ ad fanum Volumnę habita. poſtu
lantibuſque Capenatibus ac Faliſcis, ut Vei
communi animo conſilioque omnes Etruri
populi ex obſidione eriperent, reſponſum eſt
*antea ſe id Veientibus negaſſe, quia unde conſiliu
non petiſſent ſuper tanta re, auxilium petere no
deberent. nunc jam pro ſe fortunam ſuam illis n
gare. maxime in ea parte Etruriæ gentem inuſit
tam, novos accolas Gallos eſſe, cum quibus nec pa
ſatis fida, nec bellum pro certo ſit: ſanguini tam
nominique & præſentibus periculis conſanguine
rum id dari, ut ſi qui juventutis ſuæ voluntarii a
id bellum eant, non impediant.* Eum magnum ad
veniſſe hoſtium numerum, fama Romæ era
eoque miteſcere diſcordiæ inteſtinę metu com
muni, ut fit, cœptæ. Haud invitis Patribus L
cinium Calvum prærogativa tribunum mil
tum non potentem creant, moderationis ex
pertæ in priore magiſtratu virum, ceterum jam
tum exactæ ætatis: omneſque deinceps ex col
legio ejuſdem anni refici apparebat, L. Titi
nium, P. Menenium, Cn. Genutium, L. Att
lium. qui, priuſquam renunciarentur, jurę vo
catis tribubus, permiſſu interregis, P. Liciniu
Calvus ita verba fecit: *Omen concordiæ, Quiri
tes, rei maximè in hoc tempus utilis, memoria no
ſtri magiſtratus vos his comitiis petere inſequente*

annum

nnum video, ſi collegas eoſdem reficitis, etiam uſu
eliores factos. Me jam non eumdem, ſed umbram
menque P. Licinii relictum videtis. vires corpo-
s affectæ : ſenſus oculorum atque aurium hebetes,
emoria labat, vigor animi obtuſus. En vobis,
iquit, *juvenem,* filium tenens, *effigiem atque*
naginem ejus, quem vos antea tribunum militum
: plebe primum feciſtis. Hunc ego inſtitutum di-
ciplina mea, vicarium pro me Reipubl. do dicoque.
oſq; quæſo Quirites delatum mihi ultro honorem
uic petenti, meiſque pro eo adjectis precibus man-
letis. Datum id petenti patri, filiuſque ejus P.
Licinius tribunus militum conſulari poteſtate,
cum iis quos ſupra ſcripſimus, declaratus. Ti-
inius Genutiuſque tribuni militum, profecti
adverſus Faliſcos Capenateſque, dum bellum
majore animo gerunt, quam conſilio, præcipi-
tavere in inſidias. Genutius morte honeſta te-
meritatem luens, ante ſigna inter primores ce-
cidit. Titinius in editum tumulum ex multa
trepidatione militibus collectis, aciem reſtituit:
nec ſe tamen æquo loco hoſti commiſit. Plus
ignominiæ erat quam cladis acceptum; quæ
propè in cladem ingentem vertit: tantum inde
terroris non Romæ modo, quo multiplex fa-
ma pervenerat, ſed in caſtris quoque fuit ad
Veios. Ægre ibi miles retentus à fuga eſt, quum
pervaſiſſet caſtra rumor, ducibus exercituque
cæſo victorem Capenatem ac Faliſcum, Etru-
riæque omnem juventutem haud procul inde
abeſſe. His tumultuoſiora Romæ, jam caſtra
ad Veios oppugnari, jam partem hoſtium ten-
dere ad urbem agmine infeſto crediderant:
concurſumque in muros eſt, & matronarum
quas ex domo conciverat publicus pavor, ob-
ſecratio-

ſecrationes in templis factæ: precibuſque ab Diis petitum, ut exitium ab urbis tectis templiſque ac Romanis mœnibus arcerent, Veioſque eum averterent terrorem, ſi ſacra renovata rite, ſi procurata prodigia eſſent. Iam Ludi Latinæque inſtaurata erant: jam ex lacu Albano aqua emiſſa in agros, Veioſque fata appetebant. Igitur fatalis dux ad excidium illius urbis ſervandæq; patriæ, M. Furius Camillus dictator dictus, magiſtrum equitum P. Cornelium Scipionem dixit. Omnia repentè mutaverat imperator mutatus. alia ſpes, alius animus hominum, fortuna quoque alia urbis videri. Omnium primum in eos qui à Veiis in illo pavore fugerant, more militari animadvertit, effecitque ne hoſtis maximè timendus militi eſſet. deinde indicto delectu in diem certam, ipſe interim Veios ad confirmandos militum animos intercurrit: inde Romam, ad ſcribendum novum exercitum redit; nullo detrectante militiam. Peregrina etiam juventus Latini Hernicique, operam ſuam pollicentes, ad id bellum venere: quib⁹ quum gratias in ſenatu egiſſet dictator, ſatis jam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex ſenatusconſulto vovit Veiis captis ſe facturum: ædemq; Matutæ matris refectam dedicaturum, jam antè ab rege Servio Tullio dedicatam. Profectus cum exercitu ab urbe exſpectatione hominum majore quam ſpe, in agro primum Nepeſino cum Faliſcis & Capenatibus ſigna confert. Omnia ibi ſumma ratione conſilioq; acta, fortuna etiam, ut fit, ſecuta eſt. non prœlio tantum fudit hoſtes, ſed caſtris quoque exuit, ingentique præda eſt potitus: cujus pars maxima ad quæſtorem redacta eſt: haud ita multum militi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

militi datum. Inde ad Veios exercitus ductus, denſioraq; caſtella facta: & à procurſationibus, quæ multæ temerè inter murum ac vallum fiebant, edicto, ne quis injuſſu pugnaret, ad opus milites traducti. Operum fuit omnium longè maximum ac laborioſiſſimum, cuniculus in arcem hoſtium agi cœptus. quod ne intermitteretur opus, neu ſub terra continuus labor eoſdẽ conficeret, in partes ſex munitorum numerum diviſit: ſenæ horæ in orbẽ operi attributæ ſunt: nocte ac die numquam ante omiſſum, quam in arcem viam facerent. Dictator quum jam in manibus videret victoriam eſſe, urbem opulentiſſimam capi, tantumq; prædæ fore quantum non omnibus in unum collatis antè bellis fuiſſet, ne quam inde aut militum iram ex malignitate prædæ partitæ, aut invidiam apud Patres ex prodiga largitione caperet, literas ad ſenatum miſit. *Deûm immortalium benignitate, ſuis conſiliis, & patientia militum, Veios jam fore in poteſtate populi Romani. quid de præda faciendum cenſerent?* Duæ ſenatum diſtinebant ſententiæ: una ſenis P. Licinii, quem primum dixiſſe à filio interrogatum ferunt, edici palam placere populo, ut qui particeps eſſe prædæ vellet, in caſtra Veios iret: altera Ap. Claudii, qui largitionem novam, prodigam, inęqualem, inconſultam arguens, ſi ſemel nefas ducerent captam ex hoſtibus in ærario exhauſto bellis pecuniam eſſe, auctor erat ſtipendii ex ea pecunia militi numerandi. ut eo minus tributi plebes conferret. Ejus enim doni ſocietatem ſenſuras æqualiter omnium domos: non avidas in direptiones manus ocioſorum urbanorũ prærepturas fortium bellatorum præmia eſſe. quum ita ferme eveniat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

niat, ut quiſegnior ſit, prædæ fortiſſimus qui
que laboris periculique præcipuam petere pa
tem ſoleat. Licinius contra, ſuſpectam & invi
ſam ſemper eam pecuniam fore ajebat: cauſſa
que criminum ad plebem ſeditionumque ind
ac legum novarum præbituram. *Satius igitu*
eſſe reconciliari eo dono plebis animos. exhauſtis at
exinanitis tributo tot annorum ſuccurri: & ſenti
prædæ fructũ ex eo bello, in quo prope conſenuerin
gratius id fore, lætiuſque, quod quiſq; ſua manu e
hoſte captum domum retulerit, quam ſi multiple
alterius arbitrio accipiat. Ipſum dictatorem fuge
invidiam ex eo criminaq;. eo delegaſſe ad ſenatum
Senatum quoq; debere rejectam rem ad ſe permitte
re plebi, ac pati habere quod cuiq; fors belli dederi
Hęc tutior viſa ſententia eſt, quę popularem ſe
natum faceret. Edictum itaque eſt, ad prædam
Veientem, quibus videretur, in caſtra ad dicta
torem proficiſcerentur. Ingens profecta multi
tudo replevit caſtra. tum dictator auſpicato e
greſſus, quum edixiſſet ut arma milites cape
rent, *Tuo ductu,* inquit, *Pythice Apollo, tuoqu*
numine inſtinctus pergo ad delendam urbem Vejos.
tibiq; hinc decimam partem prædæ voveo. Te ſimul
Iuno regina, quæ nunc Veios colis, precor, ut nos vi
ctores in noſtram tuamq; mox futuram urbem ſe
quare: ubi te, dignum amplitudine tua, templum
accipiat. Hæc precatus, ſuperante multitudine,
ab omnibus locis urbem aggreditur, quo mi
nor ab cuniculo ingruentis periculi ſenſus eſſet.
Veientes ignari, ſe jam ab ſuis vatibus, jam ab
externis oraculis proditos, jam in partem præ
dæ ſuæ vocatos Deos, alios votis ex urbe ſua
evocatos hoſtium templa novaſq; ſedes ſpecta
re, ſeque ultimum illum diem agere; nihil minus
timen-

timentes, quam ſubrutis cuniculo mœnibus arcem jam plenam hoſtium eſſe, in muros pro ſe quiſque armati diſcurrunt. mirantes quidnam id eſſet, quod quum tot per dies nemo ſe ab ſtationibus Romanis moviſſet, tum velut repentino icti furore improvidi currerent ad muros. Inſeritur huic loco fabula: immolante rege Veientium, vocem aruſpicis dicentis, qui ejus hoſtiæ exta proſecuiſſet, ei victoriam dari, exauditam in cuniculo, moviſſe Romanos milites, ut adaperto cuniculo exta raperent, & ad dictatorem ferrent. Sed in rebus tam antiquis, ſi, quæ ſimilia veri ſunt, pro veris accipiantur, ſatis habeam. Hęc ad oſtentationem ſcenę gaudentis miraculis aptiora, quam ad fidem, neq; affirmare, neque refellere operæ pretium eſt. Cuniculus delectis militibus eo tempore plenus, in æde Iunonis, quæ in Veientana arce erat, armatos repentè edidit. & pars averſos in muris invadunt hoſtes: pars clauſtra portarum revellunt: pars, quum ex tectis ſaxa tegulæque à mulieribus ac ſervitiis jacerentur, inferunt ignes. Clamor omnia variis terrentium ac paventium vocib9, miſto mulierum ac puerorum ploratu, complet. Momento temporis dejectis ex muro undique armatis, patefactiſque portis, quum alii agmine irruerent, alii deſertos ſcanderent muros, urbs hoſtibus impletur, omnib9 locis pugnatur. Deinde, multa jam edita cæde, ſeneſcit pugna: & dictator pręcones edicere jubet, ut ab inermi abſtineatur. is finis ſanguinis fuit. Dedi inde inermes cœpti: & ad prædam miles permiſſu dictatoris diſcurrit. quæ quum ante oculos ejus aliquantum ſpe atq; opinione major, majoriſq; precii rerum ferretur, dicitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

manus ad cœlum tollens precatus eſſe, *ut ſi cui Deorum hominumque nimia ſua fortuna populi Romani videretur, ut eam invidiam lenire ſuo privato incommodo, quam minimo publico Romani pop. liceret.* Convertentem ſe inter hanc venerationem traditur memoriæ, prolapſum cecidiſſe: idque omen pertinuiſſe poſtea eventu rem conjectantibus viſum ad damnationem ipſius Camilli; captæ deinde urbis Romæ, quod poſt paucos accidit annos, cladem. Atque ille dies cæde hoſtium ac direptione urbis opulentiſſimæ eſt conſumptus. Poſtero die libera corpora dictator ſub corona vendidit. ea ſola pecunia in publicum redigitur, haud ſine ira plebis, & quod retulere ſecum prædæ, nec duci, qui ad ſenatum malignitatis auctores quærendo, rem arbitrii ſui rejeciſſet; nec ſenatui, ſed Liciniæ familiæ, ex qua filius ad ſenatum retuliſſet, pater tam popularis ſententiæ auctor fuiſſet, acceptum referebant. Quum jam humanæ opes egeſtæ à Veiis eſſent, amoliri tum Deûm dona ipſoſque Deos, ſed colentium magis quam rapientium modo, cœpere; namque delecti ex omni exercitu juvenes, purè lotis corporibus, candida veſte, quibus deportanda Romam regina Iuno aſſignata erat, venerabundi templum inire, primo religioſe admoventes manus: quod id ſignum more Etruſco niſi certæ gentis ſacerdos attrectare non eſſet ſolitus. deinde quum quidam ſeu ſpiritu divino tactus, ſeu juvenili joco, Viſne Romam ire Iuno? annuiſſe ceteri Deam conclamaverunt: inde fabulę adjectum eſt, vocem quoque dicentis, Velle, auditam. motam certè ſede ſua parvi molimenti adminiculis, ſequentis modo

acce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

accepimus levem ac facilem tranſlatu fuiſſe: integramque in Aventinum æternam ſedem ſuam, quo vota Romani dictatoris vocaverant, perlatam, ubi templum ei poſtea idem, qui voverat, Camillus dedicavit. Hic Veiorum occaſus fuit, urbis opulentiſſimæ Etruſci nominis; magnitudinem ſuam vel ultima clade indicantis: quod decem æſtates hiemeſque continuas circumſeſſa, quum plus aliquanto cladium intuliſſet quam accepiſſet, poſtremò jam, fato quoque urgente, operibus tamen, non vi, expugnata eſt. Romam ut nunciatum eſt Veios captos, quamquam & prodigia procurata fuerant, & vatum reſponſa, & Pythicæ ſortes notæ, & quantum humanis adjuvari conſiliis potuerat res, ducem M. Furium maximũ imperatorum omnium legerant; tamen quia tot annis variè ibi bellatum erat, multæque clades acceptæ; velut ex inſperato immenſum gaudium fuit. & priuſquam ſenatus decerneret, plena omnia templa Romanarum matrum gratias Diis agentium erant. Senatus in quatriduum, quot dierum nullo antè bello, ſupplicationes decernit. Adventus quoque dictatoris omnibus ordinibus obviam effuſis celebratior, quam ullius unquam antea fuit: triumphuſq; omnem conſuetum honorandi illius diei modum aliquantum exceſſit. Maximè conſpectus ipſe eſt, curru equis albis juncto urbem invectus: parumq; id non civile modò, ſed humanum etiam viſum. Iovis Soliſq; equis æqui paratum dictatorem in religionem etiam trahebant: triumphuſque ob eam unam maximè rem clarior quam gratior fuit. Tum Iunoni reginę templum in Aventino locavit, dedicavitque Matutæ matri. atque his

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

divinis humaniſque rebus geſtis, dictatura ſe abdicavit. Agi deinde de Apollinis dono cœptum. cui ſe decimam voviſſe prædæ partem quum diceret Camillus, pontifices, ſolvendum religione populum cenſerent, haud facilè inibatur ratio jubendi referre prædam populum, ut ex ea pars debita in ſacrũ ſecerneretur. tandem eo, quod leviſſimum videbatur, decurſum eſt, ut qui ſe domumque religione exſolvere vellet, quum ſibimetipſe prædam æſtimaſſet ſuam, decimæ precium partis in publicum deferret: ut ex eo donum aureum, dignum amplitudine templi, ac numine Dei ex dignitate populi Romani fieret. Ea quoq; collatio plebis animos à Camillo alienavit. Inter hæc pacificatum legati à Volſcis & Æquis venerunt: impetrataque pax, magis ut feſſa tam diutino bello acquieſceret civitas, quam quod digni peterent. Veiis captis, ſex tribunos militum conſulari poteſtate inſequens annus habuit, duos P. P. Cornelios, Coſſum & Scipionem, M. Valerium Maximum iterum, Cæſonem Fabium Ambuſtum tertium, L. Furium Medullinum quintum, Q. Servilium tertium. Corneliis Faliſcum bellum, Valerio ac Servilio Capenas ſorte evenit. ab iis non urbes vi aut operibus tentatæ, ſed ager eſt depopulatus, prædæque rerum agreſtium actæ. nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum. Ea clades Capenatem populum ſubegit. pax petentibus data. In Faliſcis bellum reſtabat. Romæ interim multiplex ſeditio erat, cujus leniendæ cauſſa coloniam in Volſcos, quo tria millia civium Romanorum ſcriberentur, deducendum cenſuerant: triumvirique ad id creati, terna jugera & ſeptunces viri-

viritim diviſerant. Ea largitio ſperni cœpta: quia ſpei majoris avertendę ſolatium objectum cenſebant. Cur enim relegari plebem in Volſcos, quum pulcherrima urbs Veii agerq; Veientanus in conſpectu ſit, uberior ampliorque Romano agro? Vrbem quoq; urbi Romæ, vel ſitu, vel magnificentia publicorum privatorumque tectorum ac locorum, præponebant. quin illa quoq; actio movebatur, quæ poſt captam utiq; Romam à Gallis celebratior fuit, transmigrandi Veios. Ceterum, partim plebi, partim ſenatui deſtinabant habitandos Veios; duaſque urbes communes Reipublicæ incoli à Romano populo poſſe. Adverſus quæ quum optimates ita tenderent, ut morituros ſe citius diceret in conſpectu populi Romani, quam quicquam earum rerum rogaretur. quippe nunc in una urbe tantum diſſenſionum eſſe, quid in duabus urbibus fore? Victamne ut quiſquã victrici patriæ præferret, ſineretq; majorem fortunam captis eſſe Veiis, quam incolumibus fuerit? Poſtremò, ſe relinqui à civibus in patria poſſe. ut relinquant patriam atq; cives, nullam vim umquam ſubacturam: & T. Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis ejus lator erat) conditoré Veios ſequantur, relicto Deo Romulo, Dei filio, parente & auctore urbis Romæ. Hæc quum fœdis certaminibus agerentur, (nam partem tribunorum plebis Patres in ſuam ſententiam traxerant) nulla res alia manibus temperare plebem cogebat, quam quòd ubi rixæ committendæ cauſſa clamor ortus eſſet, principes ſenatus primi turbæ offerentes ſe, peti, feriri, atque occidi jubebant. ab horum ætatibus dignitatibuſque & honoribus violandis dum abſti-

nebatur, & ad reliquos ſimiles conatus verecundia irę obſtabat, Camillus identidem omnibus locis concionabatur, *Haud mirũ id quidem eſſe: furere civitatem, quæ damnata votis omnium rerum priorem curam, quam religione ſe exſolvendi, habeat. Nihil de collatione dicere, ſtipis verius, quam decimæ: quando ea ſe, quiſque privatim obligaverit, liberatus ſit populus. Enimvero illud ſe tacere, ſuam conſcientiam non pati: quod ex ea tantum præda, quæ rerum moventium ſit, decima deſignetur. urbis atque agri capti, quæ & ipſa voto contineatur, mentionem nullam fieri.* Quum ea diſceptatio anceps ſenatui viſa, delegata ad pontifices eſſet, adhibito Camillo, viſum collegio, quod ejus ante conceptum votum Veientium fuiſſet, & poſt votum in poteſtatẽ populi Romani veniſſet, ejus partem decimam Apollini ſacram eſſe. Ita in æſtimationem urbs agerque venit: pecunia ex ærario prompta, & tribunis militum conſularibus ut aurum ex ea coemerent, negotium datum. cujus quum copia non eſſet, matronæ cœtibus ad eam rem conſultandam habitis, & communi decreto pollicitæ tribunis militum, aurum & omnia ornamenta ſua, in ærarium detulerunt. Grata ea res, ut quæ maximè, ſenatui unquam fuit: honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento ad ſacra ludoſque carpentis feſto profeſtoque uterentur. Pondere ab ſingulis auri accepto, æſtimatoque ut pecuniæ ſolverentur, crateram auream fieri placuit; quæ donum Apollini Delphos portaretur. Simul ab religione animos remiſerunt, integrant ſeditionem tribuni plebis: incitatur multitudo in omnes principes; ante alios

alios in Camillum. Eum prædam Veientanam publicando ſacrandoque ad nihilum redegiſſe abſentes ferociter increpant: præſentium, quum ſe ultro iratis offerrent, verecundiam habent. Simul extrahi rem ex eo anno viderunt; tribunos plebis latores legis in annum eoſdem reficiunt, & Patres hoc idem de interceſſoribus legis anniſi. ita tribuni plebis magna ex parte iidem refecti. Comitiis tribunorum militum patres ſumma ope evicerunt, ut M. Furius Camillus crearetur. propter bella ſimulabant parari ducem, ſed rogationi tribunitiæ adverſarius quærebatur. Cum Camillo creati tribuni militum conſulari poteſtate, L. Furius Medullinus ſextum, C. Æmilius, L. Valerius Poplicola, Sp. Poſtumius, P. Cornelius iterum. Principio anni tribuni plebis nihil moverunt: donec M. Furius Camillus in Faliſcos, cui id bellum mandatum erat, proficiſceretur. differendo deinde elanguit res: & Camillo, quem adverſarium maximè metuerant, gloria in Faliſcis crevit. Nam quum primò mœnibus ſe hoſtes tenerent, tutiſſimum id rati, populatione agrorum atque incendio villarum coegit eos egredi urbe; ſed timor longius progredi prohibuit. Mille ferè paſſuum ab oppido caſtra locant; nulla re alia fidentes ea ſatis tuta eſſe, quam difficultate aditus, aſperis confragoſiſque circa, & partim arctis, partim arduis viis. Ceterum Camillus captivum indicem ex agris ſecutus ducem, caſtris multa nocte motis, prima luce aliquanto ſuperioribus locis ſe oſtendit. Trifariam Romani muniebant. alius exercitus prœlio intentus ſtabat. Ibi impedire opus conatos hoſtes fundit, fu-

gatque: tantumque inde pavoris Faliſcis injectum eſt, ut effuſa fuga caſtra ſua, quæ propiora erant, prælati, urbem peterent. Multi cæſi vulneratique, priuſquam paventes portis inciderent. caſtra capta, præda ad quæſtores redacta, cum magna militum ira: ſed ſeveritate imperii victi, eandem virtutem & oderant, & mirabantur. Obſidio inde urbis, & munitiones, & interdum per occaſionem impetus oppidanorum in Romanas ſtationes prœliaque parva fieri: & teri tempus, neutro inclinata ſpe; quum frumentum, copiæque aliæ ex ante convecto largius obſeſſis quam obſidentibus ſuppeterent. Videbaturque æque diuturnus futurus labor, ac Veiis fuiſſet; ni fortuna imperatori Romano, ſimul & cognitæ rebus bellicis virtutis ſpecimen, & maturam victoriam dediſſet. Mos erat Faliſcis, eodem magiſtro liberorum & comite uti: ſimulque plures pueri, quod hodie quoq; in Græcia manet, unius curæ demandabantur. principum liberos, ſicut ferè fit, qui ſcientia videbatur præcellere, erudiebat. Is quum in pace inſtituiſſet pueros ante urbem luſus exercendique cauſſa producere; nihil eo more per belli tempus intermiſſo, dum modo brevioribus, modo longioribus ſpatiis trahendo eos à porta luſu ſermonibuſque variatis longius ſolito; ubi res dedit, progreſſus, inter ſtationes eos hoſtium caſtraque inde Romana in prætorium ad Camillum perduxit. ibi ſceleſto facinori ſceleſtiorem ſermonem addidit: Falerios ſe in manus Romanis tradidiſſe: quando eos pueros, quorũ parentes capita ibi rerum ſint, in poteſtatem dediderit. Quæ ubi Camillus audivit, *Non ad ſimilem,* inquit, *tui nec populum,*

lum, nec imperatorem ſceleſtus ipſe cum ſceleſto munere veniſti. Nobis cum Faliſcis, quæ pacto fit humano, ſocietas non eſt. quam ingeneravit natura, utriſque eſt, eritque. Sunt & belli, ſicut pacis jura: juſteq; ea non minus quam fortiter didicimus gerere. Arma habemus, non adverſum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur: ſed adverſus armatos, & ipſos, qui nec læſi, nec laceſſiti à nobis, caſtra Romana ad Veios oppugnarunt. Eos tu, quantum in te fuit, novo ſcelere viciſti: ego Romanis artibus, virtute, opere, armis, ſicut Veios, vincam. Denudatum deinde eum, manibus poſt tergum illigatis, reducendum Falerios pueris tradidit: virgaſque eis, quibus proditorem agerent in urbem verberantes, dedit. Ad quod ſpectaculum concurſu populi primum facto, deinde à magiſtratibus de re nova vocato ſenatu; tanta mutatio animis eſt injecta, ut qui modo efferati odio iraque, Veientium exitum, penè quam Capenatium pacem mallent, apud eos pacem univerſa poſceret civitas. Fides Romana, juſtitia imperatoris, in foro & curia celebrantur: conſenſuq; omnium legati ad Camillum in caſtra, atque inde permiſſu Camilli Romam ad ſenatum, qui dederent Falerios, proficiſcuntur. Introducti ad ſenatũ ita locuti traduntur: *Patres conſcripti, victoria, cui nec Deus, nec homo quiſquam invideat, victi à vobis & imperatore veſtro, dedimus nos vobis: rati, quo nihil victori pulchrius eſt, melius nos ſub imperio veſtro, quam legibus noſtris victuros. Eventu hujus belli duo ſalutaria exempla prodita humano generi ſunt. Vos fidem in bello, quam præſentem victoriam maluiſtis: nos fide provocati, victoriam ultro detulimus. Sub ditione veſtra ſumus. Mittite, qui arma, qui obſides, qui*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

urbem patentibus portis accipiant. Nec vos fidei noſtræ, nec nos imperii veſtri pœnitebit. Camillo, & ab hoſtibus, & à civibus gratiæ actæ. Faliſcis in ſtipendium militum ejus anni, ut populus Romanus tributo vacaret, pecunia imperata. Pace data, exercitus Romam reductus. Camillus meliore multo laude, quam quum triumphantem albi per urbem vexerant equi, inſignis juſtitia fideque, hoſtibus victis quum in urbem rediſſet, tacite ejus verecundiam non tulit ſenatus, quin ſine mora voti liberaretur: crateramq; auream donum Apollini Delphos legati qui ferrent, L. Valerius, L. Sergius, A. Manlius miſſi longa una nave, haud procul freto Siculo à piratis Liparenſium excepti devehuntur Liparas. Mos erat civitatis, velut publico latrocinio partam prædam dividere. forte eo anno in ſummo magiſtratu erat Timaſitheus quidam, Romanis vir ſimilior quam ſuis. qui legatorum nomen donumque, & Deum, cui mitteretur, & doni cauſſam veritus ipſe, multitudinem quoq; quæ ſemper ferme regenti eſt ſimilis, religionis juſtæ implevit: adductoſq; in publicum hoſpitium legatos, cum præſidio etiam navium Delphos proſecutus, Romam inde ſoſpites reſtituit. Hoſpitium cum eo ſenatuſconſulto eſt factum: donaque publice data. Eodem anno in Æquis varie bellatum. adeò ut in incerto fuerit, & apud ipſos exercitus & Romæ, viciſſent victine eſſent. Imperatores Romani fuere ex tribunis militum C. Æmilius, Spurius Poſtumius. Primò rem communiter geſſerunt: fuſis inde acie hoſtibus, Æmilium præſidio Verruginem obtinere placuit, Poſtumium fines vaſtare. Ibi eum in compoſito agmine negligentius, ab re bene

geſta,

geſta, euntem adorti Æqui, terrore injecto in proximos compulere tumulos: pavorque inde Verruginem etiam ad præſidium alterum eſt perlatus. Poſtumius ſuis in tutũ receptis, quum concione advocata terrorem increparet, ac fugam; fuſos eſſe ab ignaviſſimo & fugaciſſimo hoſte; conclamat univerſus exercitus, merito ſe ea audire, & fateri admiſſum flagitium: ſed eoſdem correcturos eſſe, neque diuturnum id gaudium hoſtibus fore. Poſcentes ut confeſtim inde ad caſtra hoſtium duceret (in conſpectu erant poſita in plano) nihil pœnæ recuſabant, ni ea ante noctem expugnaſſent. Collaudatos, corpora curare paratoſque eſſe quarta vigilia jubet, & hoſtes, nocturnam fugam ex tumulo Romanorum ut ab ea via, quæ ferebat Verruginem, excluderent, fuere obvii. prœliumque ante lucem (ſed luna pernox erat) commiſſum eſt: & haud incertius diurno prœlium fuit. Sed clamor Verruginem perlatus, quum caſtra Romana crederent oppugnari, tantum injecit pavoris, ut, nequicquam retinente atq; obſecrante Æmilio, Tuſculum palati fugerent. Inde fama Romam perlata eſt, Poſtumium exercitumque occiſum. Qui, ubi prima lux metum inſidiarum effuſe ſequentibus ſuſtulit, quum perequitaſſet aciem promiſſa repetens, tantum injecit ardoris, ut non ultra ſuſtinuerint impetum Æqui. cædes inde fugientium, qualis ubi ira magis quam virtute res geritur, ad perniciem hoſtium facta eſt, triſtemque ab Tuſculo nuncium nequicquam exterrita civitate, literæ à Poſtumio laureatæ ſequuntur: victoriam populi Romani eſſe: Æquorum exercitum deletum. Tribunorum plebis actiones quia nondum invenerant

finem,

finem, & plebs continuare latoribus legis tribunatum, & Patres reficere interceſſores legi annisi ſunt. ſed plus ſuis comitiis plebs valuit: quem dolorem ulti Patres ſunt, ſenatuſconſulto facto, ut conſules, inviſus plebi magiſtratus, crearentur. Annum poſt quintum decimum creati conſules L. Lucretius Flavus, Servius Sulpicius Camerinus. Principio hujus anni ferociter, quia nemo ex collegio interceſſurus erat, coortis ad perferendam legem tribunis plebis, nec ſegnius ob id ipſum conſulibus reſiſtentibus, omnique civitate in unam eam curam converſa, Vitelliam coloniam Romanam in ſuo agro Æqui expugnant. colonorum pars maxima incolumis, quia noctu proditione oppidum captum, liberam per averſa urbis fugam dederat, Romam perfugere. L. Lucretio conſuli ea provincia evênit. is cum exercitu profectus, acie hoſtes vicit: victorque Romam ad majus aliquanto certamen rediit. Dies dicta erat tribunis plebis biennii ſuperioris A. Virginio, & Q. Pomponio: quos defendi Patrum conſenſu, ad fidem ſenatus pertinebat. neque enim eos aut vitæ ullo crimine alio aut geſti magiſtratus quiſquam arguebat; præterquam quod gratificantes Patribus rogationi tribunitiæ interceſſiſſent. Vicit tamen gratiam ſenatus plebis ira: & peſſimo exemplo innoxii, denis millibus gravis æris condemnati ſunt. id ægre paſſi Patres. Camillus palam ſceleris plebem arguere: quæ jam in ſuos verſa, non intelligeret ſe pravo judicio de tribunis interceſſionem ſuſtuliſſe. interceſſione ſublata, tribunitiam poteſtatem evertiſſe. Nam quod illi ſperarent effrænatam licen-

licentiam ejus magiſtratus Patres laturos, falli eos. Si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli nequeat, aliud telum Patres inventuros eſſe. Conſuleſque increpabat, quod fide publica decipi tribunos eos taciti tuliſſent, qui ſenatus auctoritatem ſecuti eſſent. Hæc propalam concionabundus indies magis augebat iras hominum. Senatum vero incitare adverſus legem haud deſiſtebat: *ne aliter deſcenderent in forum, quum dies ferendæ legis veniſſet, quam ut qui meminiſſent ſibi pro aris, fociſque, & Deum templis, ac ſolo in quo nati eſſent, dimicandum fore. Nam quod ad ſe privatim attineat; ſi ſuæ gloriæ ſibi inter dimicationem patriæ meminiſſe ſit fas, ſibi amplum quoque eſſe, urbem ab ſe captam frequentari. Quotidie ſe frui monimento gloriæ ſuæ, & ante oculos habere urbem latam in triumpho ſuo. inſiſtere omnes veſtigiis laudum ſuarum, ſed nefas ducere deſertam ac relictam ab Diis immortalibus incoli urbem: & in captivo ſolo habitare populum Romanum, & victrice patria victam mutari.* His adhortationibus concitati Patres, principes, ſenes, juveneſque, quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt: diſſipatique per tribus, ſuos quiſque tribules prenſantes, orare cum lacrimis cœpere, Ne eam patriam, pro qua fortiſſime feliciſſimeq; ipſi ac patres eorum dimicaſſent, deſererent: Capitolium, ædem Veſtæ, cetera circa templa Deorum oſtentantes. Ne exulem, extorrem populum Romanum ab ſolo patrio, ac diis penatibus, in hoſtium urbem agerent: eoque rem adducerent, ut melius fuerit non capi Veios, ne Roma deſereretur. Quia non vi agebant, ſed precibus, & inter preces multa Deorum mentio erat, religio-

ligioſum parti maximæ fuit. & legem una plures tribus antiquarunt, quam juſſerunt. Adeoque ea victoria læta patribus fuit, ut poſtero die referentibus conſulibus ſenatuſconſultum fieret, ut agri Veientani ſeptena jugera plebi dividerentur: nec Patribus familiæ tantum, ſed ut omnium in domo liberorum capitum ratio haberetur: vellentque in eam ſpem liberos tollere. Eo munere delinita plebe, nihil certatum eſt, quo minus conſularia comitia haberentur. creati conſules L. Valerius Potitus, M. Manlius, cui Capitolino poſtea fuit cognomen. Hi conſules magnos ludos fecere, quos M. Furius dictator voverat Veienti bello. Eodem anno ædes Iunonis reginæ ab eodem dictatore eodemque bello vota dedicatur: celebratamq; dedicationem ingenti matronarum ſtudio tradunt. Bellum haud memorabile in Algido cum Æquis geſtum eſt; fuſis hoſtibus prius pene quam manus conſererent. Valerio, quod perſeverantior cædendis hoſtibus in fuga fuit, triumphus; Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum eſt. Eodem anno novum bellum cum Volſinienſibus exortum: quo propter famem, peſtilentiamque in agro Romano, ex ſiccitate caloribuſque nimiis ortam, exercitus duci nequivit. ob quæ Volſinienſes Salpinatibus adjunctis ſuperbia elati, ultro agros Romanos incurſavere. Bellum inde duobus populis indictũ. C. Iulius cenſor deceſſit: in ejus locum M. Cornelius ſuffectus. quæ res poſtea religioni fuit: quia eo luſtro Roma eſt capta. Nec deinde umquam in demortui locũ cenſor ſufficitur: conſulibuſque morbo implicitis placuit per interregnũ renovari auſpicia. Itaq; quum ex ſenatuſ-

con-

conſulto conſules magiſtratu ſe abdicaſſent, interrex creatur M. Furius Camillus, qui P. Cornelium Scipionem, is deinde L. Valerium Potitum interregem prodidit: ab eo creati ſex tribuni militum conſulari poteſtate. Vt etiam ſi cui eorum incommoda valetudo fuiſſet, copia magiſtratuum Reipubl. eſſet. Calendis Quintilibus magiſtratuum occœpere L. Lucretius, Servius Sulpicius, M. Æmilius, L. Furius Medullinus, ſeptimum, Agrippa Furius, C. Æmilius, iterum. Ex his L. Lucretio & C. Æmilio Volſinienſes provincia evenit: Salpinates Agrippæ Furio, & Servio Sulpicio. Prius cum Volſinienſibus pugnatum eſt: bellum numero hoſtium ingens, certamine haud ſane aſperum fuit. Fuſa concurſu primo acies in fugam, millia octo armatorum ab equitibus intercluſa, poſitis armis, in deditionem venerunt. Ejus belli fama effecit, ne ſe pugnæ committerent Salpinates. mœnibus armati ſe tutabantur. Romani prædas paſſim & ex Salpinati agro, & ex Volſinienſi, nullo eam vim arcente, egerunt: donec Volſinienſibus feſſis bello, ea conditione ut res populo Romano redderent, ſtipendiumque ejus anni exercitui præſtarent, in viginti annos induciæ datæ. Eodem anno M. Cæditius de plebe nunciavit tribunis, Se in Nova via, ubi nunc ſacellum eſt, ſupra ædem Veſtæ, vocem noctis ſilentio audiſſe clariorem humana, quæ magiſtratibus dici juberet, Gallos adventare. Id, ut fit, propter auctoris humilitatem ſpretum: & quod longinqua, eoque ignotior, gens erat. Neque deorum modo monita ingruente fato ſpreta: ſed humanam quoque opem, quæ una erat, M. Furium ab urbe amovere. qui die dicta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dicta ab L. Apuleio tribuno plebis, propter prædam Veientanam, filio quoque adoleſcente per idem tempus orbatus, quum accitis domū tribulibus & clientibus, quæ magna pars plebis erat, percunctatus animos eorum, reſponſum tuliſſet ſe collaturos quanti damnatus eſſet: abſolvere eum non poſſe; in exilium abiit: precatus ab Diis immortalibus; Si innoxio ſibi ea injuria fieret, primo quoque tempore deſiderium ſui civitati ingratæ facerent. abſens quindecim millibus gravis æris damnatur. Expulſo cive, quo manente, ſi quicquam humanorum certi eſt, capi Roma non potuerat; adventante fatali urbis clade, legati ab Cluſinis veniunt, auxilium adverſus Gallos petentes. Eam gentem traditur fama, dulcedine frugum, maximeque vini nova tum voluptate captam, Alpes tranſiſſe, agroſque ab Etruſcis ante cultos poſſediſſe: & invexiſſe in Galliam vinum illiciendæ gentis cauſſa Aruntem Cluſinum, ira corruptæ uxoris ab Lucumone, cui tutor is fuerat ipſe, præpotente juvene, & à quo expeti pœnæ, niſi externa vis quæſita eſſet, nequirent. hunc tranſeuntibus Alpes ducem, auctoremque Cluſium oppugnandi fuiſſe. Equidem haud abnuerim, Cluſium Gallos ab Arunte, ſeu quo alio Cluſino, adductos: ſed eos qui oppugnaverint Cluſium, non fuiſſe qui primi Alpes tranſierint, ſatis conſtat. ducentis quippe annis antequam Cluſium oppugnarent, urbemque Romam caperent, in Italiam Galli tranſcenderunt: nec cum his primum Etruſcorum, ſed multo ante cum iis, qui inter Apenninum Alpeſque incolebant, ſæpe exercitus Gallici pugnavere. Tuſcorum ante Romanum imperium

lat

ate terra marique opes patuere. mari ſupero nferoque, quibus Italia inſulæ modo cingitur, quantum potuerint, nomina ſunt argumento, quod alterum Tuſcum communi vocabulo gentis, alterum Adriaticum mare, ab Adria Tuſcorum colonia, vocavere Italicæ gentes. Græci eadem Tyrrhenum atque Adriaticum vocant. Ii in utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninum, ad inferum mare, poſtea trans Apenninum totidem, quot capita originis erant, coloniis miſſis. quæ trans Padum omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui ſinum circumcolunt maris, uſque ad Alpes tenuere. Alpinis quoque ea gentibus haud dubie origo eſt, maxime Rhetis: quos loca ipſa efferarunt, ne quid ex antiquo, præter ſonum linguæ, nec eum incorruptum, retinerent. De tranſitu in Italiam Gallorum hæc accepimus: Priſco Tarquinio Romæ regnante, Celtarum, quæ pars Galliæ tertia eſt, penes Bituriges ſumma imperii fuit. ii regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit, virtute fortunaque quum ſua tum publica præpollens, quod in imperio ejus Gallia adeo frugum hominumque fertilis fuit, ut abundans multitudo vix regi videretur poſſe. Hic magno conatu ipſe jam, exonerare prægravante turba regnum cupiens, Belloveſum ac Sigoveſum, ſororis filios, impigros juvenes, miſſurum ſe eſſe in quas Dii dediſſent auguriis ſedes, oſtendit. Quantum ipſi vellent numerum hominum, excirent, ne qua gens arcere advenientes poſſet. Tum Sigoveſo ſortibus dati Hercinii ſaltus: Belloveſo haud paulo lætiorem in Italiam viam Dii dabant. Is, quod eis ex populis abun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

abundabat, Bituriges, Arvernos, Senones, Heduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos, excivit. Profectus ingentibus peditum equitumque copiis, in Tricaſtinos venit. Alpes inde oppoſitæ erant, quas inexſuperabiles viſas, haud equidem miror, nulla dum via (quod quidem continens memoria ſit, niſi de Hercule fabulis credere libet) ſuperatas. Ibi quum velut ſeptos montium altitudo teneret Gallos, circumſpectarentque quanam per juncta cœlo juga in alium orbem terrarum tranſirent, religio etiam tenuit; quod allatum eſt, advenas quærentes agrum ab Salyum gente oppugnari. Maſſilienſes erant hi, navibus à Phocide profecti. Id Galli fortunæ ſuæ omen rati adjuvere, ut quem primum in terram egreſſi occupaverant locum, patentibus ſilvis communirent. ipſi Taurino ſaltu invias Alpeis tranſcenderunt: fuſiſque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum in quo conſederant, agrum Inſubrium appellari audiſſent, cognomine Inſubribus pago Heduorum: ibi omen ſequentes loci, condidere urbem: Mediolanum appellarunt. Alia ſubinde manus Cænomanorum Elitovio duce veſtigia priorum ſecuta, eodem ſaltu, favente Belloveſo, quum tranſcendiſſet Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt (locos tenuere Libui) conſidunt. poſt hos Salluvii, prope antiquam gentem Lævos, Ligures, incolentes circa Ticinum amnem. Pœnino deinde Boii Lingoneſq; tranſgreſſi, quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruſcos modo, ſed etiam Vmbros agro pellunt: intra Apennium tamen ſeſe tenuere. Tum Senones, recentiſſimi advenarum, ab

Vten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ꝛente flumine uſque ad Æſim fines habuere. anc gentem Cluſium, Vomamque inde veſſe comperio. id parum certum eſt, ſolamne, a ab omnibus Ciſalpinorum Gallorum popu; adjutam. Cluſini novo bello exterriti, quum ıultitudinem, quum formas hominum inuſitas cernerent, & genus armorum, audirentue ſæpe ab iis cis Padum ultraque, legiones truſcorum fuſas, quamquam adverſus Romanos nullũ eis jus ſocietatis amicitiæve erat, iſi quod Veientes conſanguineos adverſus poulum Romanum non defendiſſent, legatos omam, qui auxilium ab ſenatu peterent, miere. De auxilio nihil impetratum. legati tres 1. Fabii Ambuſti filii miſſi, qui ſenatus, popuique Romani nomine agerent cum Gallis, Ne quibus nullam injuriam accepiſſent, ſocios opuli Romani atque amicos oppugnarent. Romanis eos bello quoque, ſi res cogat, tuenlos eſſe. ſed melius viſum bellum ipſum amoeri, ſi poſſet: & Gallos, novam gentem, pace potius cognoſci, quam armis. Mitis legatio, nî præferoces legatos, Galliſque magis quam Romanis ſimiles, habuiſſet. quibus poſtquam mandata ediderunt in concilio Gallorum, datur reſponſum: *Etſi novum nomen audiant Romanorum, tamen credere viros fortes eſſe, quorum auxilium à Cluſinis, in re trepida ſit imploratum. & quoniam legatione adverſus ſe maluerint quam armis tueri ſocios, ne ſe quidem pacem quam illi afferant, aſpernari, ſi Gallis egentibus agro, quem latius poßideant quam colant Cluſini, partem finium concedant. aliter pacem impetrari non poſſe. Et reſponſum coram Romanis, ſe accipere velle: & ſi negetur ager, coram iiſdem Romanis dimicaturos, ut* nun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nunciare domum poſſint, quantum Galli virtut[e] ceteros mortales præſtarent. Quodnam id jus eſſe[t] agrum à poſſeſſoribus petere, aut minari arma? Romanis quærentibus, ecquid in Etruria re[i] Gallis eſſet? quum illi ſe in armis jus ferre, & omnia fortium virorum eſſe, ferociter dicerent, accenſis utrimque animis ad arma diſcurritur, & prœlium conſeritur. Ibi, jam urgentibus Romanam urbem fatis, legati contra ju[s] gentium arma capiunt. nec id clam eſſe potuit quum ante ſigna Etruſcorum tres nobiliſſim[i] fortiſſimique Romanæ juventutis pugnarent tantum eminebat peregrina virtus. Quin etiam Q. Fabius evectus extra aciem equo, ducem Gallorum ferociter in ipſa ſigna Etruſcorum incurſantem, per latus transfixum, haſta occidit, ſpoliaque ejus legentem Galli agnovere perque totam aciem, Romanum legatum eſſe ſignum datum eſt. Omiſſa inde in Cluſinos ira, receptui canunt, minantes Romanis. Erant, qui extemplo Romam eundum cenſerent. vicere ſeniores, ut legati prius mitterentur queſtum injurias, poſtulatumque, ut pro jure gentium violato Fabii dederentur. Legati Gallorum quum ea, ſicut erant mandata, expoſuiſſent, ſenatui nec factum placebat Fabiorum, & jus poſtulare barbari videbantur. ſed ne id, quod placebat, decerneret in tantæ nobilitatis viris, ambitio obſtabat. Itaque ne penes ipſos culpa eſſet cladis forte Gallico bello acceptæ, cognitionem de poſtulatis Gallorum ad populum rejiciunt. ubi tanto plus gratia atque opes valuere, ut quorum de pœna agebatur, tribuni militum conſulari poteſtate in inſequentē annum crearentur. Quo facto, haud ſecus quam dignum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

gnum erat, infenſi Galli, bellum propalam nantes, ad ſuos redeunt. Tribuni militum m tribus Fabiis creati Q. Sulpicius Longus, Servilius quartum, Ser. Cornelius Malugi-nſis. Quum tanta moles mali inſtaret (adeo cæcat animos fortuna, ubi vim ſuam in-uentem refringi non vult) civitas, quæ ad-rſus Fidenatem & Veientem hoſtem, alioſq; nitimos populos ultima experiens auxilia, ictatorem multis tempeſtatibus dixiſſet; ea inc inuſitato atque inaudito hoſte, ab Ocea-o terrarumque ultimis oris bellum ciente, ni-il extraordinarii imperii aut auxilii quæſivit. ribuni, quorum temeritate bellum contra-um erat, ſummæ rerum præerant: delectum-ue nihilo accuratiorem quam ad media bella aberi ſolitus erat, (extenuantes etiam famam elli) habebant. Interim Galli, poſtquam ac-epere, ultro honorem habitum violatoribus uris humani, eluſamque ſuam legationem eſſe, lagrantes ira, cujus impotens eſt gens, confe-tim ſignis convulſis, citato agmine iter ingre-iuntur. Ad quorum prætereuntium raptim umultum quum exterritæ urbes ad arma con-currerent, fugaque agreſtium fieret, Romam e ire, magno clamore ſignificabant. quacunq; bant, equis, viriſque longe ac late fuſo agmine immenſum obtinentes loci. Sed antecedente fama, nunciiſque Cluſinorum, deinceps inde aliorum populorum plurimum terroris Romam celeritas hoſtium tulit. quippe quibus, velut tumultuario exercitu raptim ducto, ægre ad undecimum lapidem occurſum eſt, qua flumen Allia Cruſtuminis montibus præ alto defluens alveo, haud multum infra viam Tiberino

amni

amni miſcetur. Iam omnia contra circaque hoſtium plena erant, & nata in vanos tumultus gens, truci cantu, clamoribuſque variis horrendo cuncta compleverant ſono. Ibi tribuni militum, non loco caſtris ante capto, non præmunito vallo, quo receptus eſſet, non Deorum ſaltem, ſi non hominum memores, nec auſpicato, nec litato, inſtruunt aciem diductam in cornua, ne circumveniri multitudine hoſtium poſſent. nec tamen æquari frontes poterant, quum extenuando, infirmam & vix cohærentem mediam aciem haberent. Paulum erat ab dextera editi loci, quem ſubſidiariis repleri placuit: eaque res ut initium pavoris ac fugæ, ſic una ſalus fugientibus fuit. Nam Brennus regulus Gallorum, in paucitate hoſtium artem maxime timens, ratus ad id captum ſuperiorem locum, ut ubi Galli cum acie legionum recta fronte concurriſſent, ſubſidia in averſos tranſverſoſq; impetum darent, ad ſubſidiarios ſigna convertit: ſi eos loco depuliſſet, haud dubius facilem in æquo campi tantũ ſuperanti multitudine victoriam fore. adeo non fortuna modo, ſed ratio etiam cum barbaris ſtabat. In altera acie nihil ſimile Romanis, non apud duces, non apud milites erat. pavor fugaque occupaverat animos. tanta hominum oblivio, ut multo major pars Veios in hoſtium urbem, quum Tiberis arceret, quam recto itinere Romam ad conjuges ac liberos fugerent. Parumper ſubſidiarios tutatus eſt locus. in reliqua acie, ſimul eſt clamor proximis ab latere, ultimis ab tergo auditus, ignotum hoſtem (prius pene quam viderent, non modo non tentato certamine, ſed ne clamore quidem reddito)

inte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tegri intactique fugerunt. Nec ulla cædes ignantium fuit. terga cæſa ſuomet ipſorum rtamine in turba impedientium fugam. Cir- ripam Tiberis, quo armis abjectis totum ſi- ſtrum cornu defugit, magna ſtrages facta eſt: ultoſque imperitos nandi, aut invalidos, gra- es loricis aliiſque tegminibus hauſere gurgites. axima tamen pars incolumis Veios perfugit; nde non modo præſidii quicquam, ſed ne uncius quidem cladis Romam eſt miſſus. Ab extro cornu, quod procul à flumine, & magis ıb monte ſteterat; Romam omnes petiere, & e clauſis quidem portis urbis in arcem con- ugerunt. Gallos quoque velut obſtupefactos, niraculum victoriæ tam repentinæ tenuit. & pſi pavore defixi primum ſteterunt, velut gnari quid accidiſſet. deinde inſidias vereri, oſtremo cæſorum ſpolia legere, armorumque umulos, ut mos eis eſt, coacervare. Tum de- num poſtquam nihil uſquam hoſtile cerneba- ur, viam ingreſſi, haud multo ante Solis occa- ſum ad urbem Romam perveniunt. ubi quum ræegreſſi equites, non portas clauſas, non ſta- ionem pro portis excubare, non armatos eſſe n muris, retuliſſent; aliud priori ſimile mira- culum eos ſuſtinuit; noctemque veriti, & igno- tæ ſitum urbis, inter Romam atque Anienem conſedere; exploratoribus miſſis circa mœnia aliaſque portas, quæ nam hoſtibus in perdita re conſilia eſſent. Romani, quum pars major ex acie Veios petiiſſet, nec ſupereſſe quemquam præter eos, qui Romam refugerant, crederent, comploratis omnibus pariter vivis mortuiſ- que, totam prope urbem lamentis impleve- runt. Privatos deinde luctus ſtupefecit publicus pavor,

pavor, poſtquam hoſtes adeſſe nunciatum eſt. mox ululatus cantuſque diſſonos, vagantibus circa mœnia turmatim barbaris, audiebant. Omne inde tempus ſuſpenſos ita tenuit animos uſque ad lucem alteram, ut identidem jam in urbem futurus videretur impetus primo adventu, quo acceſſerant ad urbem. manſuros enim ad Alliam fuiſſe, niſi hoc conſilii foret. Deinde ſub occaſum Solis, quia haud multum diei ſupererat, ante noctem rati ſe invaſuros; tum in noctem dilatum conſilium eſſe, quo plus pavoris inferrent. Poſtremo lux appropinquans exanimare: timoriq; perpetuo ipſum malum continens fuit, quum ſigna infeſta portis ſunt illata. nequaquam tamen ea nocte, neque inſequenti die ſimilis illi, quæ ad Alliam tam pavide fugerat, civitas fuit. Nam quum defendi urbem poſſe, tam parva relicta manu ſpes nulla eſſet, placuit cum conjugibus ac liberis juventutem militarem, ſenatuſque robur, in arcem Capitoliumque conſcendere: armiſque & frumento collatis, ex loco inde munito Deos homineſque & Romanum nomen defendere. Flaminem, ſacerdoteſque Veſtales, ſacra publica à cæde, ab incendiis procul auferre: nec ante deſeri cultum eorum, quam non ſuperesſent qui colerent. Si arx, Capitoliumque ſedes Deorum, ſi ſenatus caput publici conſilii, ſi militaris juventus ſuperfuerit imminenti ruinæ urbis, facilem jacturam eſſe ſeniorum, relictæ in urbe utique perituræ turbæ. &, quo id æquiore animo de plebe multitudo ferret, ſenes triumphales conſulareſque ſimul ſe cum illis palam dicere obituros: nec his corporibus quibus non arma ferre, non tueri patriam poſſent

ſent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſent, oneraturos inopiam armatorum. Hæc inter ſeniores morti deſtinatos jactata ſolatia. Verſæ inde adhortationes ad agmen juveñum; quos in Capitolium atque in arcem proſequebantur, *commendantes virtuti eorum juventæque urbis per trecentos ſexaginta annos omnibus bellis victricis, quæcunque reliqua eſſet, fortunam.* digredientibus qui ſpem omnem atque opem ſecum ferebant, ab iis, qui captæ urbis non ſupereſſe ſtatuerant exitio; quum ipſa res ſpecieſque miſerabilis erat, tum muliebris fletus & concurſatio incerta, nunc hos nunc illos ſequentium, rogantiumque viros natoſque cui ſe fato darent, nihil, quod humanis ſupereſſet malis, relinquebant. magna pars tamen earum in arcem ſuos perſecutæ ſunt, nec prohibente ullo, nec vocante: quia quod utile obſeſſis ad minuendam imbellem multitudinem, id parum humanum erat. Alia maxime plebis turba, quam nec capere tam exiguus collis, nec alere in tanta inopia frumenti poterat, ex urbe effuſa velut agmine jam uno petiit Ianiculum. inde pars per agros dilapſi, pars urbes petunt finitimas; ſine ullo duce, aut conſenſu, ſuam quiſque ſpem, ſua conſilia, communibus deploratis, exſequentes. Flamen interim Quirinalis, virgineſque Veſtales, omiſſa rerum ſuarum cura, quæ ſacrorum ferenda, quæ (quia vires ad omnia ferenda deerant) relinquenda eſſent conſultantes, quiſve ea locus fideli aſſervaturus cuſtodia eſſet; optimum ducunt, condita in doliolis ſacello proximo ædibus flaminis Quirinalis, ubi nunc deſpui religio eſt, defodere: cetera inter ſe onere partito ferunt, via quæ ſublicio ponte ducit ad Ianiculum. In eo clivo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eas quum L. Albinius de plebe Romana homo conſpexiſſet, plauſtro conjugem ac liberos vehens inter ceteram turbam, quæ inutilis bello urbe excedebat; ſalvo etiam tum diſcrimine divinarum humanarumque rerum; irreligioſum ratus ſacerdotes publicos ſacraque populi Romani pedibus ire, ferrique; ſe ac ſuos in vehiculo conſpici; deſcendere uxorem ac pueros juſſit, virgines ſacraque in plauſtrum impoſuit: & Cære, quo iter ſacerdotibus erat, pervexit. Romæ interim, ſatis jam omnibus, ut in tali re, ad tuendam arcem compoſitis, turba ſeniorum domos regreſſa, adventum hoſtium obſtinato ad mortem animo exſpectabat. qui eorum curules geſſerant magiſtratus, ut in fortunæ priſtinæ honorumq; aut virtutis inſignibus morerentur, quæ auguſtiſſima veſtis eſt, thenſas ducentibus, triumphantibuſve, ea veſtiti medio ædium eburneis ſellis ſedere. Sunt, qui, M. Fabio Pontifice maximo præfante carmen, devoviſſe eos ſe pro patria, Quiritibuſque Romanis tradant. Galli, & quia interpoſita nocte à contentione pugnæ remiſerant animos, & quod nec in acie ancipiti uſquam certaverant prœlio, nec tum impetu aut vi capiebant urbem, ſine ira, ſine ardore animorum ingreſſi poſtero die urbem, patente Collina porta in forum perveniunt; circumferentes oculos ad templa Deûm, arcemque ſolam belli ſpeciem tenentem. Inde modico relicto præſidio (ne quis in diſſipatos ex arce aut Capitolio impetus fieret) dilapſi ad prædam vacuis occurſu hominum viis, pars in proximam quæque tectorum agmine ruunt: pars ultima, velut ea demum intacta & referta præda, petunt. inde rurſus

ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſa ſolitudine abſterriti, ne qua fraus hoſtilis
igos exciperet, in forum ac propinqua foro
ca conglobati redibant: ubi eos, plebis ædi-
ciis obſeratis, patentibus atriis principum,
ajor prope cunctatio tenebat, aperta quam
auſa invadendi. adeo haud ſecus quam vene-
bundi intuebantur in ædium veſtibulis ſe-
ntes viros, præter ornatum habitumque hu-
ano auguſtiorem; majeſtate etiam, quam
ltus gravitaſque oris præ ſe ferebat, ſimili-
os Diis. Ad eos veluti ſimulachra verſi quum
irent, M. Papirius unus ex his dicitur Gallo
rbam ſuam, ut tum omnibus promiſſa erat,
rmulcenti, ſcipione eburneo in caput incuſſo
m moviſſe: atq; ab eo initium cædis ortum,
teros in ſedibus ſuis trucidatos. Poſt princi-
m cædem, nulli deinde mortalium parci,
ripi tecta, exhauſtis injici ignes. Ceterum,
non omnibus delendi urbem libido erat,
ita placuerat principibus Gallorum, &
tentari quædam incendia, terroris cauſſa, ſi
mpelli ad deditionem caritate ſedium ſua-
m obſeſſi poſſent; & non omnia concremari
ta, ut quodcunque ſupereſſet urbis, id pignus
flectendos hoſtium animos haberent; ne-
aquam perinde atque in capta urbe prima
aut paſſim aut late vagatus eſt ignis. Ro-
ani ex arce plenam hoſtium urbem cernen-
, vagoſque per vias omnes curſus, quum alia
que alia parte nova aliqua clades oriretur,
n mentibus ſolum concipere, ſed ne auribus
idem atque oculis ſatis conſtare poterant.
ocunque clamor hoſtium, mulierum pue-
rumque ploratus, ſonitus flammæ, & fragor
entium tectorum avertiſſet, paventes ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

omnia, animos oraque & oculos flectebant;
velut ad ſpectaculum à fortuna poſiti occiden-
tis patriæ: nec ullius rerum ſuarum relicti, præ-
terquam corporum vindices. tanto ante alios
miſerandi magis, qui umquam obſeſſi ſunt,
quod intercluſi à patria obſidebantur; omnia
ſua cernentes in hoſtium poteſtate. Nec tran-
quillior nox diem tam fœde actum excepit: lux
deinde noctem inquietam inſecuta eſt, nec ul-
lum erat tempus, quod à novæ ſemper cladis
alicujus ſpectaculo ceſſaret. Nihil tamen tot
onerati atque obruti malis flexerunt animos:
quin, etſi omnia flammis ac ruinis æquata vi-
diſſent, quamvis inopem parumque, quem te-
nebant, collem, libertati relictum, virtute de-
fenderent: & jam, quum eadem quotidie acci-
derent, velut aſſueti malis, abalienaverant ab
ſenſu rerum ſuarum animos; arma tantum fer-
rumque in dextris, velut ſolas reliquias ſpei ſuæ,
intuentes. Galli quoque per aliquot dies in tecta
modo urbis nequiquam bello geſto, quum in-
ter incendia ac ruinas captæ urbis nihil ſuper-
eſſe præter armatos hoſtes viderent; nec quic-
quam tot cladibus territos, nec flexuros ad de-
ditionem animos ni vis adhiberetur; experiri
ultima, & impetũ facere in arcem ſtatuunt. Pri-
ma luce ſigno dato, multitudo omnis in foro
inſtruitur. inde clamore ſublato, ac teſtudine
facta, ſubeunt. adverſus quos Romani nihil te-
mere nec trepide, ad omnes aditus ſtationibu
firmatis, qua ſigna ferri videbant, eà robor
virorum oppoſito ſcandere hoſtem ſinunt: qu
ſucceſſerit magis in arduum, eo pelli poſſe pe
proclive facilius rati. Medio fere clivo reſtiter
atq;inde ex loco ſuperiore, qui prope ſua ſpon
i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

In hoſtem inferebat, impetu facto, ſtrage ac ruina fudêre Gallos: ut numquam poſtea nec pars nec univerſi tentaverint tale pugnæ genus. Omiſſa itaque ſpe per vim atq; arma ſub- undi, obſidionem parant. cujus ad id tempus immemores, & quod in urbe fuerat frumentum, incendiis urbis abſumſerant, & ex agris per ipſos dies raptum omne Veios erat. Igitur exercitu diviſo, partim per finitimos populos prædari placuit, partim obſideri arcem; ut obſidentibus frumentum populatores agrorum præberent. Proficiſcentes Gallos ab urbe ad Romanam experiendam virtutẽ, fortuna ipſa Ardeam, ubi Camillus exulabat, duxit. qui mœſtior ibi fortuna publica quam ſua, quum Diis hominibuſque accuſandis ſeneſceret, indignando mirandoque ubi illi viri eſſent, qui ſecum Veios Falerioſque cepiſſent, qui alia bella fortius ſemper quam felicius geſſiſſent; repente audit Gallorum exercitum adventare, atque de eo pavidos Ardeates cõſultare. nec ſecus quam divino ſpiritu tactus, quum ſe in mediam concionem intuliſſet, abſtinere ſuetus ante talibus conciliis, *Ardeates*, inquit, *veteres amici, novi etiam cives mei, quando & veſtrum beneficium ita tulit, & fortuna hoc egit mea, nemo veſtrum conditionis meæ oblitũ me huc proceſſiſſe putet: ſed res, ac periculum commune cogit, quod quiſque poſſit in re trepida præſidii, in medium conferre. Et quando ego vobis pro tantis veſtris in me meritis gratiam referam, ſi nunc ceſſavero? aut ubi uſus erit mei vobis, ſi in bello non fuerit? Hac arte in patria ſteti: & invictus bello, in pace ab ingratis civibus pulſus ſum. Vobis autem, Ardeates, fortuna oblata eſt, & pro tantis priſtinis populi Romani beneficiis, quanta*

ipſi meminiſtis (nec enim exprobranda apud memores ſunt) gratiæ referendæ; & huic urbi decus ingens belli ex hoſte communi pariendi. Quæ effuſo agmine adventat, gens eſt, cui natura corpora animoſque magna magis quam firma dederit. eo in certamen omne plus terroris quam virium ferunt. Argumento ſit clades Romana. patentem cepere urbem: ex arce Capitolioque his exigua reſiſtitur manu. Iam obſidionis tædio victi abſcedunt, vagique per agros palantur; cibo, vinoq; raptim hauſto repleti. Vbi nox appetit, prope rivos aquarum, ſine munimento, ſine ſtationibus ac cuſtodiis paſſim ferarum ritu ſternuntur: nunc ab ſecundis rebus magis etiam ſolito incauti. Si vobis in animo eſt, tueri mœnia veſtra, nec pati hæc omnia Galliam fieri; prima vigilia capite arma frequentes. Me ſequimini ad cædem, non ad pugnam. niſi victos ſomno, veluti pecudes trucidandos tradidero; non recuſo eundem Ardeæ rerum mearum exitum, quem Romæ habui. Æquis iniquiſque perſuaſum erat, tantum bello virum neminem uſquam ea tempeſtate eſſe. Concione dimiſſa, corpora curant, intenti quam mox ſignum daretur. quo dato, primæ noctis ſilentio ad portas cum Camillo præſto fuere. Egreſſi haud procul urbe, ſicuti prædictum erat, caſtra Gallorum, intuta neglectaque ab omni parte nacti, cũ ingenti clamore invadunt. Nuſquam prœlium, omnibus locis cædes eſt: nuda corpora, & ſoluta ſomno trucidantur. extremos tamen pavor cubilibus ſuis excitos, quæ aut unde vis eſſet ignaros, in fugam, & quoſdam in hoſtem ipſum improvidos tulit. magna pars in agrum Antiatem delati, incurſione ab oppidanis in palatos facta, circumveniuntur. Similis in agro Veienti Tuſcorum facta ſtrages eſt: qu[...]

urbi[...]

urbis jam prope quadringenteſimum annum vicinæ oppreſſæ ab hoſte inuſitato inauditoque, adeo nihil miſerti ſunt, ut in agrum Romanum eo tempore incurſiones facerent, pleniq; prædæ Veios etiam præſidiumque, & ſpem ultimam Romani nominis in animo habuerint oppugnare. Viderant eos milites Romani vagantes per agros, & congregatos agmine prædam præ ſe agentes, & caſtra cernebant haud procul Veiis poſita. inde primum miſeratio ſui, deinde indignitas, atque ex ea ira animos cepit, *Etruſcisne etiam, à quibus bellum Gallicum in ſe avertiſſent, ludibrio eſſe clades ſuas?* Vix temperavere animis, quin extemplo impetum facerent: compreſſique à Cæditio Centurione, quem ſibimetipſi præfecerant, rem in noctem ſuſtinuere. Tantum par Camillo defuit auctor, cetera eodem ordine eodemq; fortunæ eventu geſta. quin etiam ducibus captivis, qui cædi nocturnę ſuperfuerant, ad aliam manum Tuſcorũ ad Salinas profecti, nocte inſequenti ex improviſo majorem cædem edidere: duplicique victoria ovantes Veios redeunt. Romæ interim plerumq; obſidio ſegnis, & utrimque ſilentium eſſe; ad id tantum intentis Gallis, ne quis hoſtium evadere inter ſtationes poſſet: quum repentè juvenis Romanus admiratione in ſe cives hoſteſq; convertit. Sacrificium erat ſtatum in Quirinali colle genti Fabiæ. ad id faciendum C. Fabius Dorſo, Gabino cinctu ſacra manibus gerens quum dè Capitolio deſcendiſſet, per medias hoſtium ſtationes egreſſus, nihil ad vocem cujuſquam terroremve motus, in Quirinalem collem pervenit. ibique, omnibus ſolenniter peractis, eadem revertens ſimiliter conſtanti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vultu graduque, ſatis ſperans, propitios eſſe Deos, quorum cultum ne mortis quidem metu prohibitus deſeruiſſet, in Capitolium ad ſuos rediit: ſeu attonitis Gallis miraculo audaciæ, ſeu religione etiam motis, cujus haudquaquam negligens eſt. Veiis interim, non animi tantum indies, ſed etiam vires creſcebant: nec Romanis ſolum eo convenientibus ex agris, qui aut prœlio adverſo aut clade captę urbis palati fuerant, ſed etiam ex Latio voluntariis confluentibus, ut in parte prædę eſſent. Maturum jam videbatur, repeti patriam, eripique ex hoſtium manibus: ſed corpori valido caput deerat. Locus ipſe admonebat Camilli, & magna pars militum erat, qui ductu auſpicioq; ejus res proſpere geſſerant: & Cæditius negare, ſe commiſſurum, cur ſibi aut Deorum aut hominũ quiſquam imperium finiret potius, quam ipſe memor ordinis ſui poſceret imperatorẽ. Conſenſu omnium placuit, ab Ardea Camillum acciri; ſed antea conſulto Senatu, qui Romæ eſſet. adeo regebat omnia pudor, diſcriminaque rerum prope perditis rebus ſervabant. Ingenti periculo tranſeundum per hoſtium cuſtodias erat. ad eam rem Pontius Cominus, impiger juvenis, operam pollicitus, incubans cortici, ſecundo Tiberi ad urbem defertur. inde qua proximum fuit à ripa, per præruptum eoq; neglectum hoſtium cuſtodiæ ſaxum, in Capitolium evadit: &, ad magiſtratus ductus, mandata exercitus edit. Accepto inde Senatus decreto, ut & comitiis curiatis revocatus de exilio, juſſu populi Camillus dictator extemplo diceretur, militeſque haberent imperatorẽ quem vellent, eadem digreſſus, nuncius Veios contendit: miſſiq; Ardeam legati ad Camillum,

millum, Veios eum perduxere: ſeu, quod magis credere libet, non prius profectum ab Ardea, quam comperit legem latam; quod nec injuſſu populi mutari finibus poſſet, nec niſi dictator dictus auſpicia in exercitu habere; lex curiata lata eſt, dictatorque abſens dictus. Dum hæc Veiis agebantur, interim arx Romæ Capitoliumque in ingenti periculo fuit. namque Galli, ſeu veſtigio notato humano, qua nuncius à Veiis pervenerat, ſeu ſua ſponte animadverſo ad Carmētis ſaxum aſcenſu æquo, nocte ſubluſtri, quum primo inermem, qui tentaret viam, præmiſiſſent, tradentes inde arma, ubi quid iniqui eſſet, alterni innixi, ſublevanteſque invicem, & trahentes alii alios, prout poſtularet locus; tanto ſilentio in ſummum evaſere, ut non cuſtodes ſolum fallerent, ſed ne canes quidem, ſolicitum animal ad nocturnos ſtrepitus, excitarent. Anſeres non fefellère, quibus ſacris Iunoni, in ſumma inopia cibi, tamen abſtinebatur. quæ res ſaluti fuit. Namq; clangore eorum, alarumque crepitu excitus M. Manlius, qui triennio ante conſul fuerat, vir bello egregius, armis arreptis ſimul ad arma ceteros ciens vadit. & dum ceteri trepidant, Gallum, qui jam in ſummo conſtiterat, umbone ictum deturbat. Cujus caſus prolapſi quum proximos ſterneret, trepidantes alios, armiſque omiſſis, ſaxa, quibus adhærebant, manibus amplexos, trucidat. jamque & alii congregati telis, miſſilibuſque ſaxis perturbare hoſtes, ruinaque tota prolapſa acies in præceps deferri. Sedato deinde tumultu, reliquum noctis (quantum in turbatis mentibus poterat, quum præteritum quoq; periculum ſolicitaret) quieti datum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Luce orta, vocatis claſſico ad concilium militibus, ad tribunos, quum & rectè & perperam facto precium deberetur; Manlius primum ob virtutem laudatus donatuſque, non ab tribunis ſolum militum, ſed conſenſu etiam militari: cui univerſi ſelibras farris, & quartarios vini, ad ædes ejus, quæ in arce erant, contulerunt. rem dictu parvam, ceterum inopia fecerat eam argumentum ingens caritatis; cum ſe quiſque victu ſuo fraudans, detractum corpori atque uſibus neceſſariis ad honorem unius viri conferret. Tum vigiles ejus loci, qua fefellerat aſcendens hoſtis, citati: & quum in omnes more militari ſe animadverſurum P. Sulpicius tribunus militum pronunciaſſet; conſentiente clamore militum, in unum vigilem conjicientium culpam, deterritus, à cæteris abſtinuit: reum haud dubium ejus noxæ approbantibus cunctis de ſaxo dejecit. Inde intentiores utrimque cuſtodiæ eſſe: & apud Gallos, quia vulgatum erat, inter Veios Romamq; nuncios commeare: & apud Romanos, nocturni periculi memoria. Sed ante omnia obſidionis bellique mala, fames utrimque exercitum urgebat: Gallos peſtilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos caſtra habentes, tum ab incendiis torrido & vaporis pleno, cineremque non pulverem modo ferente quum quid venti motum eſſet, quorum intolerantiſſima gens eſt, humori ac frigori aſſueta; tum æſtu & languore vexata, vulgatis velut in pecua morbis, moreretur. Iam pigritia ſingulos ſepeliendi, promiſcue acervatos cumulos hominum urebant: buſtorumque inde Gallicorum nomine inſignem locum fecere. Induciæ deinde cum Romanis factæ, & collo-

colloquia permiſſu imperatorum habita: in quibus quum identidem Galli famem objicerent; eaq; neceſſitate ad deditionem vocarent; dicitur avertendæ ejus opinionis cauſſa multis locis panis de Capitolio jactatus eſſe in hoſtium ſtationes. Sed jam neque diſſimulari, neque ferri ultra fames poterat: itaque dum dictator delectum per ſe Ardeæ habet, magiſtrum equitum L. Valerium à Veiis abducere exercitum jubet: parat inſtruitque quibus haud impar adoriatur hoſtes. Interim Capitolinus exercitus ſtationibus vigiliiſq; feſſus, ſuperatis tamen humanis omnibus malis, quum famem unam natura vinci non ſineret: diem de die proſpectans, ecquod auxilium ab dictatore appareret; poſtremo ſpe quoque jam non ſolum cibo deficiente, & quum ſtationes procederent prope obruentibus infirmum corpus armis, vel dedi, vel redimi ſe quacumque pactione poſſent, juſſit: jactantibus non obſcure Gallis, haud magna mercede ſe adduci poſſe, ut obſidionem relinquant. Tum ſenatus habitus, tribuniſque militum negotium datum, ut paciſcerentur. Inde inter P. Sulpicium tribunum militum, & Brennum regulum Gallorum colloquio tranſacta res eſt, & mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi factum. Rei fœdiſſimæ per ſe, adjecta indignitas eſt. pondera ab Gallis allata iniqua, &, tribuno recuſante, additus ab inſolente Gallo ponderi gladius: auditaq; intoleranda Romanis vox *Væ victis* eſſe. Sed Diique & homines prohibuere redemtos vivere Romanos. nam forte quadam, prius quam infanda merces perficeretur, per altercationem nondum omni auro appenſo, dictator

inter-

intervenit: auferrique aurum de medio, & Gallos ſubmoveri jubet. Quum illi, renitentes, pactos dicerent ſeſe, negat eam pactionem ratam eſſe, quæ, poſtquam ipſe dictator creatus eſſet, injuſſu ſuo ab inferioris juris magiſtratu facta eſſet: denunciatque Gallis, ut ſe ad prœlium expediant. Suos in acervum conjicere ſarcinas, & arma aptare, ferroque non auro recuperare patriam jubet; in conſpectu habentes fana Deûm, & conjuges, & liberos, & ſolum patriæ deforme belli malis, & omnia quæ defendi repetique & ulciſci fas ſit. Inſtruit deinde aciem, ut loci natura patiebatur, in ſemirutæ ſolo urbis, & natura inæquali: & omnia quæ arte belli ſecunda ſuis eligi præpararive poterant, providit. Galli nova re trepidi arma capiunt, iraque magis quam conſilio in Romanos incurrunt. Iam verterat fortuna, jam Deorum opes humanaque conſilia rem Romanam adjuvabant. igitur primo concurſu haud majore momento fuſi Galli ſunt, quam ad Alliam vicerant. Iuſtiore altero deinde prœlio, ad octavum lapidĕ Gabina via, quo ſe ex fuga contulerant, ejuſdem ductu auſpicioque Camilli vincuntur. Ibi cædes omnia obtinuit. caſtra capiuntur, & ne nuncius quidem cladis relictus. Dictator, recuperata ex hoſtibus patria, triumphans in urbem redit: interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriæ, conditorque alter urbis, haud vanis laudibus appellatur. Servatam deinde bello patriam, iterum in pace haud dubiè ſervavit, quum prohibuit migrari Veios: & tribunis rem intentius agentibus poſt incenſam urbem, & per ſe inclinata magis plebe ad id conſilium. eaque cauſſa

fuit

fuit non abdicandæ poſt triumphum dictaturæ, ſenatu obſecrante, ne Rempublicam in incerto relinqueret ſtatu. Omnium primum, ut erat diligentiſſimus religionum cultor, quæ ad Deos immortales pertinebant, retulit: & ſenatuſconſultum facit, *Fana omnia, quod ea hoſtes poſſediſſent, reſtituerentur expiarenturq; : expiatioque eorũ in libris per duumviros quæreretur. Cum Cæretibus publicè hoſpitium fieret, quod ſacra populi Romani ac ſacerdótes recepiſſent, beneficioque ejus populi non intermiſſus honos Deum immortalium eſſet: ludi Capitolini fierent, quod Iupiter optimus maximus ſuam ſedem atque arcem populi Romani in re trepida tutatus eſſet: collegiumque ad eam rem M. Furius dictator conſtitueret, ex iis, qui in Capitolio atq; arce habitarent.* Expiandæ etiam vocis nocturnæ, quæ nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque templum in Nova via Aio Locutio fieri. Aurum quod Gallis ereptum erat, quodque ex aliis templis inter trepidationem in Iovis cellam collatum, quum in quæ referri oporteret, confuſa memoria eſſet, ſacrũ omne judicatum, & ſub Iovis ſella poni juſſum. Iam ante in eo religio civitatis apparuerat, quod quum in publico deeſſet aurum, ex quo ſumma pactæ mercedis Gallis confieret, à matronis collatũ acceperant, ut ſacro auro abſtineretur. Matronis gratiæ actæ, honoſque additus, ut earum ſicut virorum, poſt mortem ſolemnis laudatio eſſet. Iis peractis quæ ad Deos pertinebant, quæque per ſenatum agi poterant; tum demum, agitantibus tribunis plebem aſſiduis concionibus, ut relictis ruinis in urbem paratam Veios tranſmigrarent; in concionem, univerſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

verſo ſenatu proſequente, aſcendit, atque ita verba fecit: *Adeo mihi acerbæ ſunt, Quirites, contentiones cum tribunis plebis, ut nec triſtiſſimi exilii ſolatium aliud habuerim, quoad Ardeæ vixi, quam quod procul ab his certaminibus eram: & ob eadem hæc, non, niſi me ſenatusconſulto populique juſſu revocaretis, rediturus umquam fuerim. Nec nunc me, ut redirem, mea voluntas mutata, ſed veſtra fortuna perpulit. quippe ut in ſua ſede maneret patria, id agebatur: non ut ego utiq; in patria eſſem & nunc quieſcerem & tacerem libenter, niſi hæc quoq; pro patria dimicatio eſſet. cui deeſſe quoad vita ſuppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas eſt. Quid enim repetimus? quid obſeſſam ex hoſtium manibus eripuimus, ſi recuperatam ipſi deſerimus? & cum victoribus Gallis capta tota urbe, Capitolium tamen atq; arcem Diique & homines Romani tenuerint, habitaverint; victoribus Romanis recuperata urbe, arx quoque & Capitolium deſeratur: & plus vaſtitatis huic urbi ſecunda noſtra fortuna faciat, quam adverſa fecerit. Equidem ſi nobis cum urbe ſimul poſitæ traditæque per manus religiones nullæ eſſent; tamẽ tam evidens numen hac tempeſtate rebus affuit Romanis, ut omnem negligentiam divini cultus exemtam hominibus putem. Intuemini enim horum deinceps annorum vel ſecundas res vel adverſas: invenietis omnia proſpere eveniſſe ſequentibus Deos, adverſa ſpernentibus. Iam omnium primum Veiens bellum (per quot annos, quanto labore geſtum!) non ante cepit finem, quam monitu Deorum aqua ex lacu Albano emiſſa eſt. Quid hæc tandem urbis noſtræ clades nova? num ante exorta eſt, quam ſpreta vox cœlo emiſſa de adventu Gallorum, quam gentium jus ab legatis noſtris violatum, quam à nobis, quum vindicari deberet, eadem negli-*

negligentia Deorum prætermiſſum? Igitur victi captique ac redemti tantum pœnarum Diis hominibuſq; dedimus, ut terrarum orbi documento eſſemus. Adverſæ deinde res admonuerunt religionum. Confugimus in Capitolium ad Deos, ad ſedem Iovis optimi maximi: ſacra in ruina rerum noſtrarum alia terræ celavimus, alia avecta in finitimas urbes amovimus ab hoſtium oculis. Deorum cultum, deſerti ab Diis hominibuſq;, tamen non intermiſimus. Reddidere igitur patriam, & victoriam, & antiquum belli decus amiſſum: & in hoſtes qui cæci avaritia in pondere auri fœdus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem, fugamque & cædem. Hæc culti neglectique numinis tanta monimenta in rebus humanis cernentes, ecquid ſentitis Quirites, quantum vixdum ex naufragiis prioris culpæ cladiſque emergentes, paremus nefas? Vrbem auſpicato inauguratoque conditam habemus: nullus locus in ea non religionum Deorumque eſt plenus: ſacrificiis ſolennibus non dies magis ſtati quam loca ſunt, in quibus fiant. Hos omnes Deos, publicos privatoſque, Quirites, deſerturi eſtis? Quam par veſtrum factum eſt, quod in obſidione nuper in egregio adoleſcente C. Fabio, non minore hoſtium admiratione quam veſtra, conſpectum eſt; quum inter Gallica tela digreſſus ex arce ſolenne Fabiæ gentis in colle Quirinali obiit? An gentilitia ſacra ne in bello quidem intermitti, publica ſacra & Romanos Deos etiam in pace deſeri placet? & pontifices flamineſque negligentiores publicarum religionum eſſe, quam privatus in ſolenni gentis fuerit? Forſitan aliquis dicat, aut Veiis nos facturos, aut huc inde miſſuros ſacerdotes noſtros, qui faciant: quorum neutrum fieri ſalvis cæremoniis poteſt. & ne omnia generatim ſacra, omneſque percenſeam Deos; in Iovis epulo, num alibi,

alibi, quam in Capitolio, pulvinar ſuſcipi poteſt? Quid de æternis Veſtæ ignibus, ſignoque, quod imperii pignus cuſtodia ejus templi tenetur, loquar? quid de ancilibus veſtris? Mars Gradive, tuque Quirine pater! hæc omnia in profano deſeri placet ſacra, æqualia urbi, quædam vetuſtiora origine urbis? Et videte quid inter nos ac majores interſit. illi ſacra quædam in monte Albano Lavinioque nobis facienda tradiderunt. An ex hoſtium urbibus Romam ad nos transferri ſacra religioſum fuit: hinc ſine piaculo in hoſtium urbem Veios transferemus? Recordamini agitedum, quoties ſacra inſtaurentur, quia aliquid ex patrio ritu negligentia caſuve prætermiſſum eſt. Modo quæ res, poſt prodigium Albani lacus, niſi inſtauratio ſacrorum auſpiciorumque renovatio, affectæ Veienti bello Reipublicæ remedio fuit? At etiam, tamquam veterum religionum memores, & peregrinos Deos tranſtulimus Romam, & inſtituimus novos. Iuno regina tranſvecta à Veiis nuper in Aventino, quam inſigni, ob excellens matronarum ſtudium, celebrique dedicata eſt die? Aio Locutio templum propter cœleſtem vocem exauditam in Nova via juſſimus fieri: Capitolinos ludos ſolennibus aliis addidimus: collegiumque ad id novum, auctore ſenatu, condidimus. Quid horum opus fuit ſuſcipi, ſi una cum Gallis urbem Romanam relicturi fuimus? ſi non voluntate manſimus in Capitolio per tot menſes obſidionis? ſi ab hoſtibus metu retenti ſumus? De ſacris loquimur, & de templis: quid tandem de ſacerdotibus? Nonne in mentem venit, quantum piaculi committatur? Veſtalibus nempe una illa ſedes eſt, ex qua eas nihil umquam præterquam urbs capta movit. Flamini diali noctem unam manere extra urbem nefas eſt. Hos Veientes pro Romanis facturi

eſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſtis ſacerdotes, & Veſtales tuæ te deſerent Veſta? & flamen peregre habitando, in ſingulas noctes tantum ſibi reique publicæ piaculi contrahet? Quid alia, quæ auſpicato agimus omnia fere intra pomœrium, cui oblivioni, aut cui negligentiæ damus? Comitia curiata, quæ rem militarem continent, comitia centuriata, quibus conſules tribunoſque militares creatis, ubi auſpicato, niſi ubi adſolent, fieri poſſent? Veioſne hæc transferemus? an comitiorum cauſſa populus tanto incommodo in deſertam hanc ab Diis hominibusque urbem conveniet? Sed res ipſa cogit vaſtatam incendiis ruiniſque relinquere urbem, & ad integra omnia Veios migrare, nec hic ædificando inopem plebem vexare. Hanc autem jactari magis cauſſam, quam veram eſſe, ut ego non dicam, apparere vobis, Quirites, puto, qui meminiſtis ante Gallorum adventum, ſalvis tectis publicis privatiſque, ſtante incolumi urbe, hanc eandem rem actam eſſe, ut Veios tranſmigraremus. Et videte, quantum inter meam ſententiam veſtramque interſit, tribuni. Vos etiam ſi tunc faciendum non fuerit, nunc utiq; faciendum putatis: ego contra (nec id mirati ſitis prius quam quale ſit audieritis) etiamſi tunc migrandum fuiſſet incolumi tota urbe, nunc has ruinas relinquendas non cenſerem. Quippe tum cauſſa nobis in urbem captam migrandi victoria eſſet, glorioſa nobis ac poſteris noſtris; nunc hæc migratio nobis miſera ac turpis, Gallis glorioſa eſt. non enim reliquiſſe victores, ſed amiſiſſe victi patriam videbimur. hoc ad Alliam fuga, hoc capta urbs, hoc circumſeſſum Capitolium neceſſitatis impoſuiſſe, ut deſereremus penates noſtros, exiliumque ac fugam nobis ex eo loco conſciſceremur, quem tueri non poſſemus. & Galli evertere potuerunt Romam, quam Romani reſtituere non videbuntur

potuiſſe?

potuiſſe? Quid reſtat, niſi ut jam novis copiis veniant, (conſtat enim vix credibilẽ multitudinẽ eſſe) & habitare in capta ab ſe, deſerta à vobis hac urbe velint, ſinatis? Quid ſi non Galli hoc, ſed veteres hoſtes veſtri, Æqui Volſcive faciant, uti commigrent Romam? Velitisne illos Romanos, vos Veientes eſſe? non malitis hanc ſolitudinem veſtram, quam urbem hoſtium eſſe? non equidem video quid magis nefas ſit. Hæc ſcelera, quia piget ædificare, hæc dedecora, pati parati eſtis? Si tota urbe nullum melius ampliusve tectum fieri poſſit, quam caſa illa conditoris eſt noſtri, non in caſis ritu paſtorum agreſtiumque habitare eſt ſatius inter ſacra penateſque veſtros, quam exulatum publice ire? Majores noſtri convenæ paſtoreſque, quum in his locis nihil præter ſilvas paludeſque eſſet, novam urbem tam brevi ædificaverunt: nos Capitolio, arce incolumi, ſtantibus templis Deorum, ædificare incenſam piget? & quod ſinguli facturi fuimus, ſi ædes noſtræ deflagraſſent, hoc in publico incendio univerſi recuſamus facere? Quid tandem, ſi fraude, ſi caſu Veiis incendium ortum ſit, ventoque (ut fieri poteſt) diffuſa flamma magnam partem urbis abſumat; Fidenas inde aut Gabios, aliamve quam urbem quæſituri ſumus, quo tranſmigremus? Ade nihil tenet ſolum patriæ? nec hæc terra quam matrem appellamus? ſed in ſuperficie tigniſque carita nobis patriæ pendet? Equidem, fatebor vobis, etſ minus injuriæ veſtræ quam meæ calamitatis meminiſſe juvat; quum abeſſem, quotieſcunque patria in mentem veniret, hæc omnia occurrebant, colles, campique, & Tiberis, & aſſueta oculis regio & hoc cœlum, ſub quo natus educatuſque eſſem quæ vos, Quirites, nunc moveant potius caritat ſua, ut maneatis in ſede veſtra, quam poſtea quum

rel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

reliqueritis ea, macerent deſiderio. Non ſine cauſa Dii homineſque hunc urbi condendæ locum elegerunt; ſaluberrimos colles, flumen opportunum, quo ex mediterraneis locis fruges devehantur, quo maritimi commeatus accipiantur: mare vicinum ad commoditates, nec expoſitum nimia propinquitate ad pericula claßium externarum: regionum Italiæ medium, ad incrementum urbis natum unice locum. Argumento eſt ipſa magnitudo tam novæ urbis. trecenteſimus ſexageſimus quintus annus urbis, Quirites, agitur: inter tot veterrimos populos tamdiu bella geritis, quum interea, ne ſingulas loquar urbes, non conjuncti cum Æquis Volſci, tot tam valida oppida, non univerſa Etruria tantum terra marique pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiæ, bello vobis par eſt. Quod quum ita ſit, quæ (malum) ratio eſt expertis alia experiri, quum jam, ut virtus veſtra tranſire alio poßit, fortuna certè loci hujus transferri hinc non poßit? Hic Capitolium eſt, ubi quondam capite humano invento reſponſum eſt, eo loco caput rerum ſummamque imperii fore. hic, quum augurato liberaretur Capitolium, Iuventas Terminuſque maximo gaudio patrum noſtrorum moveri ſe non paßi. hic Veſtæ ignes, hic Ancilia cœlo demiſſa, hic omnes propitii manentibus vobis, Dii. Moviſſe eos Camillus tum alia oratione, tum ea quæ ad religiones pertinebant, maxime dicitur. ſed rem dubiam decrevit opportune vox omiſſa, quod quum ſenatus poſt paullò de his rebus in curia Hoſtilia haberetur, cohorteſque ex præſidiis revertentes, forte agmine forum tranſirent, centurio in comitio exclamavit: *Signifer, ſtatue ſignum: hic manebimus optime.* qua voce audita, & ſenatus, accipere ſe omen, ex curia egreſſus,

egreſſus, conclamavit, & plebes circumfuſa, approbavit. Antiquata deinde lege, promiſcue urbs ædificari cœpta. Tegula publice præbita eſt: ſaxa materiæque cædendæ unde quiſque vellet jus factum: prædibus acceptis eo anno ædificia perfecturos. Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omiſſo ſui alieniq; diſcrimine, in vacuo ædificant. Ea eſt cauſa, ut veteres cloacæ, primo per publicum ductæ, nunc privata paſſim ſubeant tecta: formaque urbis ſit occupatæ magis, quam diviſæ ſimilis.

EPITOME
LIBRI VI.

Res adverſus Æquos & Volſcos & Præneſtinos proſpere geſtas continet. Quatuor tribus additæ, Stellatina, Sabatina, Tromentina, Arnienſis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, quum obſtrictos ære alieno liberaret, nexos exſolveret, crimine affectati regni damnatus; de ſaxo Tarpeio dejectus eſt: in cujus notam Senatusconſultum factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet. C. Licinius, & L. Seſtius trib. pleb. legem promulgarunt, ut conſules etiam ex plebe fierent, qui ex Patribus creabantur. eamque legem cum magna contentione, repugnantibus Patribus, quum eidem tribuni plebis per quinquennium ſoli magiſtratus fuiſſent, pertulerunt; & primus ex plebe conſul L. Seſtius creatus eſt. Lata eſt altera lex, ne cui plus quingentis jugeribus agri liceret poſſidere.

QVAE ab condita urbe Roma ad captam eandem urbem Romani ſub regibus primum, conſulibus deinde ac dictatoribus, decemviriſq; ac tribunis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

conſularibus geſſere foris bella, domi ſeditiones, quinque libris expoſui; res quum vetuſtate nimia obſcuras, veluti quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur: tum quod & raræ per eadem tempora literæ fuere; una cuſtodia fidelis memoriæ rerum geſtarum: &, quod etiam ſi quæ in commentariis pontificum, aliiſq; publicis privatiſque erant monumentis, incenſa urbe pleraque interiere. Clariora deinceps certioraque ab ſecunda origine, velut ab ſtirpibus lętius feraciuſq; renatæ urbis, geſta domi militiæque, exponentur. Ceterum quo primo adminiculo erecta erat, eodem innixa M. Furio principe ſtetit. neque eum abdicare ſe dictatura, niſi anno circumacto paſſi ſunt. Comitia in inſequentem annum tribunos habere, quorum in magiſtratu capta urbs eſſet, non placuit: res ad interregnum rediit. Quum civitas in opere ac labore aſſiduo reficiendæ urbis teneretur, interim Q. Fabio, ſimul primum magiſtratu abiit, ab C. Marcio tribuno plebis dicta dies eſt, quod legatus in Gallos, ad quos miſſus erat orator, contra jus gentium pugnaſſet. cui judicio eum mors, adeo opportuna, ut voluntariam magna pars crederet, ſubtraxit. Interregnum iniit tum P. Cornelius Scipio iterum, & poſt eum M. Furius Camillus iterum. Is tribunos militum conſulari poteſtate creat, A. Valerium Publicolam iterum, L. Virginium, P. Cornelium, A. Manlium, L. Æmilium, L. Poſtumium. Ii ex interregno quum extemplo magiſtratum iniſſent, nulla de re prius quam de religionibus ſenatum conſuluêre. In primis fœdera ac leges (erant autem eæ duodecim tabulæ, & quædam regiæ leges) conquiri, quæ comparerent, juſſerunt:

alia

alia ex eis edita etiam in vulgus. Quæ autem ad ſacra pertinebant, à pontificibus maxime, ut religione obſtrictos haberent multitudinis animos, ſuppreſſa. Tum de diebus religioſis agitari cœptum, diemque ad xv Calendas Sextiles duplici clade inſignem (quo die ad Cremeram Fabii cæſi: quo deinde ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum) à poſteriore clade Allienſem appellarunt, inſignemque rei nulli publice privatimque agendæ fecerunt. Quidam, quod poſtridie Idus Quintiles non litaſſet Sulpicius tribunus militum, neque inventa pace Deûm poſt diem tertium objectus hoſti exercitus Romanus eſſet, etiam poſtridie Idus rebus divinis superſederi juſſum: inde ut poſtridie Calendas quoque ac Nonas eadem religio eſſet, traditum, putant. Nec diu licuit quietis conſilia erigendę ex tam gravi caſu Reip. ſecum agitare. Hinc Volſci veteres hoſtes ad extinguendũ nomen Romanum arma ceperant, hinc Etruriæ principum ex omnibus populis conjurationem de bello ad fanum Voltumnę factam, mercatores afferebant. novus quoque terror acceſſerat defectione Latinorum Hernicorumque, qui poſt pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum numquam ambigua fide in amicitia populi Romani fuerant. Itaq; quum tanti undique terrores circumſtarent, appareretque omnibus, non odio ſolum apud hoſtes, ſed contemtu etiam inter ſocios nomen Romanum laborare; placuit ejuſdẽ auſpiciis defendi rempublicam, cujus recuperata eſſet, dictatoremq; dici M. Furium Camillum. Is dictator C. Servilium Ahalam magiſtrum equitum dixit: juſtitioq; indicto, delectum juniorum habuit. ita ut ſeniores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

pes quoque, quibus aliquid roboris ſupereſſet, in verba ſua juratos centuriaret. Exercitũ conſcriptum armatumq; trifariam diviſit. partem unam in agro Veiente Etruriæ oppoſuit: alteram ante urbem caſtra locare juſſit. tribunus militum his A. Manlius, illi qui adverſus Etruſcos mittebantur, Æmilius præpoſitus: tertiam partem ipſe ad Volſcos duxit. nec procul ab Lanuvia *(ad Metium* is locus dicitur) caſtra oppugnare eſt adortus. Quibus ab contemtu (quod prope omnem deletam à Gallis Romanam juventutem crederent) ad bellum profectis, tantum Camillus auditus imperator terroris intulerat, ut vallo ſe ipſi, vallum congeſtis arboribus ſepirent, ne qua intrare ad munimenta hoſtis poſſet. Quod ubi animadvertit Camillus, ignem in objectam ſepem conjici juſſit (& forte erat vis magna venti verſa in hoſtem). itaque non aperuit ſolum incendio viam, ſed flammis in caſtra tendentibus, vapore etiam ac fumo, crepituq; viridis materiæ flagrantis ita conſternavit hoſtes; ut minor moles ſuperantibus vallum in caſtra Volſcorum Romanis fuerit, quam tranſcendentibus ſepem incendio abſumtam fuerat. Fuſis hoſtibus cæſiſque, quum caſtra impetu cepiſſet dictator, prædam militi dedit; quo minus ſperatã à minime largitore duce, eò militi gratiorẽ. perſecutus deinde fugientes, quum omnem Volſcum agrum depopulatus eſſet, ad deditionem Volſcos LXX demum anno ſubegit. Victor ex Volſcis in Æquos tranſiit, & ipſos bellum molientes, exercitum eorum, ad Bolas oppreſſit: nec caſtra modo, ſed urbẽ etiam aggreſſus, impetu primo cepit. Quũ in ea parte, in qua caput rei Rom. Camillus erat, ea fortuna eſſet,

aliam

aliam in partem terror ingens ingruerat. Etruria prope omnis armata Sutrium ſocios populi Romani obſidebat: quorum legati opem rebus affectis orantes, quum ſenatum adiſſent, decretum tulere, ut dictator primo quoque tempore auxilium Sutrinis ferret. Cujus ſpei moram quum pati fortuna obſeſſorum non potuiſſet, confectaque paucitas oppidanorum, opere, vigiliis, vulneribuſque, quæ ſemper eoſdem urgebant, per pactionem urbe hoſtibus tradita, inermes cum ſingulis emiſſi veſtimentis, miſerabili agmine penates relinquerent; eo forte tempore Camillus cum exercitu Romano intervenit. cui quum ſe mœſta turba ad pedes provolviſſet, principumque orationem neceſſitate ultima expreſſam, fletus mulierum ac puerorum, qui exilii comites trahebantur excepiſſet; parcere lamentis Sutrinos juſſit: Etruſcis ſe luctum lacrimaſque ferre. Sarcinas inde deponi, Sutrinoſque ibi conſidere modico præſidio relicto, arma ſecum militem ferre jubet. Ita expedito exercitu, profectus ad Sutrium, id quod rebatur, ſoluta omnia rebus (ut fit) ſecundis invenit: nullam ſtationem ante mœnia, patentes portas, victorem vagum prædam ex hoſtium tectis egerentem. Iterum igitur eodem die Sutrium capitur: victores Etruſci paſſim trucidantur ab novo hoſte, neque ſe conglobandi coeundique in unum, aut arma capiendi datur ſpatium. quum pro ſe quiſque tenderent ad portas, ſi qua forte ſe in agros ejicere poſſent, clauſas (id enim primum dictator imperaverat) portas inveniunt. Inde alii arma capere, alii quos forte armatos tumultus occupaverat, convocare ſuos ut prœ-

lium

lium inirent. quod accenſum ab deſperatione hoſtium fuiſſet, ni præcones per urbem dimiſſi, poni arma, & parci inermi juſſiſſent, nec præter armatos quenquam violari. Tum etiam, quibus animi in ſpe ultima obſtinati ad decertandum fuerant, poſtquam data ſpes vitæ eſt, jactare paſſim arma; inermeſque, quod tutius fortuna fecerat, ſe hoſti offerre. Magna multitudo in cuſtodias diviſa: oppidum ante noctem redditum Sutrinis inviolatum, integrumque ab omni clade belli. quia non vi captum, ſed traditum per conditiones fuerat. Camillus in urbem triumphans rediit, trium ſimul bellorum victor, longe plurimos captivos ex Etruſcis ante currum duxit. quibus ſub haſta venundatis, tantum æris redactum eſt, ut pretio pro auro matronis perſoluto, ex eo quod ſupererat, tres pateræ aureæ factæ ſint: quas cum titulo nominis Camilli ante Capitolium incenſum, in Iovis cella conſtat ante pedes Iunonis poſitas fuiſſe. Eo anno in civitatem accepti, qui Veientium Capenatiumque ac Faliſcorum per ea bella transfugerant ad Romanos, agerq; iis novis civibus aſſignatus. revocati quoque in urbem ſenatuſconſulto à Veiis, qui ædificandi Romæ pigritia, occupatis ibi vacuis tectis, Veios ſe contulerant. & primo fremitus fuit aſpernantium imperium: dies deinde præſtituta, capitaliſque pœna, qui non remigraſſet Romam, ex ferocibus univerſis ſingulos metu ſuo quemque obedientes fecit. Et Roma cum frequentia creſcere, tum tota ſimul exſurgere ædificiis: & Republica impenſas adjuvante, & ædilibus velut publicum exigentibus opus, & ipſis privatis (admonebat enim deſiderium

 uſus)

uſus) feſtinantibus ad effectum operis. intraque annum nova urbs ſtetit. Exitu anni comitia tribunorum militum conſulari poteſtate habita. creati T. Quintius Cincinnatus, Q. Servilius Fidenas quintum, Iulius Iulus, L. Aquilius Corvus, L. Lucretius Tricipitinus, Ser. Sulpicius Rufus. Exercitum alterum in Æquos, non ad bellum (victos namque ſe fatebantur) ſed ab odio ad pervaſtandos fines, ne quid ad nova conſilia relinquerent virium, duxere: alterum in agrum Tarquinienſem. Ibi oppida Etruſcorum Cortuoſa & Contenebra vi capta dirutaque. Ad Cortuoſam nihil certaminis fuit. improviſo adorti, primo clamore atque impetu cepere: direptum oppidum atque incenſum eſt. Contenebra paucos dies oppugnationem ſuſtinuit: laborque continuus, non die non nocte remiſſus, ſubegit eos; quum in ſex partes diviſus exercitus Romanus, ſenis horis in orbem ſuccederet prœlio, oppidanos eoſdem integro ſemper certamini paucitas feſſos objiceret. ceſſere tandem, locuſque invadendi urbem Romanis datus eſt. Publicari prædam tribunis placebat: ſed imperium quam conſilium ſegnius fuit. dum cunctantur, jam militum præda erat; nec niſi per invidiam adimi poterat. Eodem anno, ne privatis tantum operibus creſceret urbs, Capitolium quoque ſaxo quadrato ſubſtructum eſt: opus vel in hac magnificentia urbis conſpiciendum. Iam & tribuni plebis civitate ædificando occupata, conciones ſuas frequentare legibus agrariis conabantur. oſtentabatur in ſpem Pomptinus ager, tum primum, poſt acciſas à Camillo Volſcorum res, poſſeſſionis haud ambiguæ. Criminabantur,

bantur, *multo eum infeſtiorem agrum ab nobilitate eſſe, quam à Volſcis fuerit: ab illis enim tantum, quoad vires & arma habuerunt, incurſiones eo factas. nobiles homines in poſſeſſionem agri publici graſſari: nec niſi, antequam omnia præripiant, diviſus ſit, locum ibi plebi fore.* Haud magnopere plebem moverant, & infrequentem in foro, propter ædificandi curam, & eodem exhauſtam impenſis: eoque agri immemorem; ad quem inſtruendum vires non eſſent. In civitate plena religionum, tum etiam ab recenti clade ſuperſtitioſis principibus, ut renovarentur auſpicia, res ad interregnum rediit. interreges deinceps, M. Manlius Capitolinus, Ser. Sulpicius Camerinus, L. Valerius Potitus. Hic demum tribunorum militum conſulari poteſtate comitia habuit. L. Papirium, C. Sergium, L. Æmilium iterum, L. Menenium, L. Valerium Poplicolam tertium creat. hi ex interregno magiſtratum occœpêre. Eo anno ædes Martis Gallico bello vota, dedicata eſt à T. Quintio duumviro ſacris faciundis. Tribus quatuor ex novis civibus additæ; Stellatina, Tromentina, Sabbatina, Arnienſis: eæque viginti quinque tribuum numerum explevere. De agro Pomptino ab L. Sicinio tribuno plebis actum ad frequentiorem jam populum, mobilioremque ad cupiditatem agri quam fuerat. Et de Latino Hernicoq; bello mentio facta in ſenatu; majoris belli cura, quod Etruria in armis erat, dilata eſt. Res ad Camillum tribunum militum conſulari poteſtate rediit. collegæ additi quinque, Ser. Cornelius Maluginenſis, Q. Servilius Fidenas ſextum, L. Quintius Cincinnatus, L. Horatius Pulvillus, P. Valerius. Principio

anni averſæ curæ hominum ſunt à bello Etruſco: quod fugientium ex agro Pomptino agmen repente illatum in urbem attulit, Antiates in armis eſſe, Latinorumque populos juventutem ſubmiſiſſe ad id bellum. eo abnuentes publicum fuiſſe conſilium; quod non prohibitos tantummodo voluntarios dicerent militare ubi vellent. Deſierant jam ulla contemni bella. itaque ſenatus Diis agere gratias, quod Camillus in magiſtratu eſſet. Dictatorem quippe dicendum eum fuiſſe, ſi privatus eſſet: & collegæ fateri, *regimen omnium rerum, ubi quid bellici terroris ingruat, in viro uno eſſe: ſibique deſtinatum in animo eſſe, Camillo ſubmittere imperium. nec quicquam de majeſtate ſua detractum credere, quod majeſtati ejus viri conceſſiſſent.* Collaudatis ab ſenatu tribunis, & ipſe Camillus confuſus animo, gratias egit. *Ingens indi*, ait, *onus à populo Romano ſibi, qui ſe dictatorem jam quartum creaſſet: magnum à ſenatu talibus de ſe judiciis ejus ordinis, maximum tam honoratorum collegarum obſequio injungi. Itaque ſi quid laboris vigiliarumque adjici poſſit, certantem ſecum ipſum, anniſurum, ut tanto de ſe conſenſu civitatis opinionem, quæ maxima ſit, etiam conſtantem efficiat. Quod ad bellum atque Antiates attineat; plus ibi minarum, quam periculi eſſe. ſe tamen, ut nihil timendi, ſic nihil contemnendi auctorem eſſe. Circumſederi urbem Romanam ab invidia & odio finitimorum: itaque ducibus pluribus & exercitibus ad adminiſtrandam Rempubl. opus eſſe. Te*, inquit, *P. Valeri ſocium imperii conſiliique legiones mecum adverſus Antiatem hoſtem ducere placet: te, Q. Servili, altero exercitu inſtructo paratoque in urbe caſtra habere; intentum, ſive Etruria ſe interim, ut nuper, ſive*

ſive nova hæc cura, Latini atque Hernici, moverint. Pro certo habeo ita rem geſturum, ut patre, avo, teque ipſo ac ſex tribunatibus dignum eſt. Tertius exercitus ex cauſſariis ſenioribuſque à L. Quintio ſcribatur, qui urbi mœnibuſque præſidio ſit. L. Horatius, arma, tela, frumentum, quæque belli alia tempora poſcent, provideat. Te, Sergi Corneli, præſidem hujus publici conſilii, cuſtodem religionum, comitiorum, legum, rerum omnium urbanarum, collegæ facimus. Cunctis in partes muneris ſui benigne pollicentibus operam, Valerius ſocius imperii lectus, adjecit, *M. Furium ſibi pro dictatore, ſeque ei pro magiſtro equitum futurum. Proinde quam opinionem de unico imperatore, eam ſpem de bello haberent. ſe vero bene ſperare, & de bello, & de pace, univerſaque Republica.* Erecti gaudio fremunt: *nec dictatore unquam opus fore Reipublicæ, ſi tales viros in magiſtratu habeat, tam concordibus junctos animis; parere atque imperare juxta paratos: laudemque conferentes potius in medium, quam ex communi ad ſe trahentes.* Iuſtitio indicto, delectuque habito, Furius ac Valerius ad Satricum profecti; quo non Volſcorum modo juventutem Antiates ex nova ſobole lectam, ſed ingentem Latinorum Hernicorumque conciverant ex integerrimis diutina pace populis. itaque novus hoſtis veteri adjunctus commovit animos militis Romani. Quod ubi aciem jam inſtruenti Camillo centuriones renunciaverunt, *turbatas militum mentes eſſe, ſegniter arma capta, cunctabundoſque & reſiſtentes egreſſos caſtris eſſe, quin voces quoque auditas, cum centenis hoſtibus ſingulos pugnaturos, & ægre inermem tantam multitudinem, nedum armatam ſuſtineri poſſe*; in equum inſilit, &

 ante

ante ſigna obverſus in aciem, ordines interequitans, *Quæ triſtitia, milites, hæc, quæ inſolita cunctatio eſt? Hoſtē, an me, an vos ignoratis? Hoſtis eſt. quid aliud quam perpetua materia virtutis gloriæque veſtræ? Vos contra, me duce, (ut Falerios Veioſque captos, & in capta patria Gallorum legiones cæſas taceam) modo trigeminæ victoriæ triplicem triumphum ex his ipſis Volſcis & Æquis, & ex Etruria egiſtis. An me, quod non dictator vobis ſed tribunus ſignum dedi, non agnoſcitis ducem? neque ego maxima imperia in vos deſidero: & vos in me nihil præter me ipſum intueri decet. neque enim dictatura mihi unquam animos fecit, ut ne exilium quidem ademit. Iidem igitur omnes ſumus: & quum eadem omnia in hoc bellum afferamus quæ in priora attulimus, eundem eventum belli exſpectemus. Simul concurreritis, quod quiſq; didicit ac conſuevit, faciet. Vos vincetis, illi fugient.* Dato deinde ſigno, ex equo deſilit, & proximum ſigniferum manu arreptum ſecum in hoſtem rapit; infer miles, clamitans, ſignū. quod ubi videre (ipſum Camillum, jam ad munera corporis ſenecta invalidum, vadentem in hoſtes) procurrunt pariter omnes, clamore ſublato: Sequere imperatorem, pro ſe quiſque clamantes. Emiſſum etiam ſignum Camilli juſſu in hoſtium aciem ferunt: idque ut repeteretur, concitatos anteſignanos. Ibi primum pulſum Antiatem, terroremque non in primam tantum aciem, ſed etiam ad ſubſidiarios perlatum. nec vis tantum militum movebat excitata præſentia ducis, ſed quod Volſcorum animis nihil terribilius erat, quam ipſius Camilli forte oblata ſpecies. Ita quocumque ſe intuliſſet, victoriam ſecum haud dubiam trahebat.

maxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

maxime id evidens fuit, quum in lævum cornu prope jam pulſum, arrepto repente equo cum ſcuto pedeſtri advectus, conſpectu ſuo prœlium reſtituit; oſtentans vincentem ceteram aciem. Iam inclinata res erat, ſed turba hoſtium & fuga impediebat, & longa cæde conficienda multitudo tanta feſſo militi erat: quum repente ingentibus procellis fuſus imber, certam magis victoriam quam prœlium diremit. Signo deinde receptui dato, nox inſecuta, quietis Romanis perfecit bellum. Latini namque & Hernici, relictis Volſcis, domos profecti ſunt; malis conſiliis pares adepti eventus. Volſci ubi ſe deſertos ab eis videre, quorum fiducia rebellaverant; relictis caſtris, mœnibus Satrici ſe includunt. quos primo Camillus vallo circumdare & aggere atque operibus oppugnare eſt adortus. Quæ poſtquam nulla eruptione impediri videt; minus eſſe animi ratus in hoſte, quam ut in eo tam lentæ ſpei victoriam exſpectaret; cohortatus milites, ne tanquam Veios oppugnantes in opere longinquo ſeſe tererent, victoriam in manibus eſſe; ingenti militum alacritate mœnia undique aggreſſus ſcalis, oppidum cepit. Volſci abjectis armis ſeſe dediderunt. Cæterum animus ducis rei majori, Antio, imminebat. id caput Volſcorum, eam fuiſſe originem proximi belli. Sed quia niſi magno apparatu, tormentis machiniſque, tam valida urbs capi non poterat; relicto ad exercitum collega, Romam eſt profectus, ut ſenatum ad excidendum Antium hortaretur. Inter ſermonem ejus (credo rem Antiatem diuturniorem manere Diis cordi fuiſſe) legati ab Nepete ac Sutrio auxilium adverſus Etruſcos

petentes veniunt; brevem occaſionem eſſe ferendi auxilii memorantes. eò vim Camilli ab Antio fortuna avertit. Namque quum ea loca oppoſita Etruriæ, & velut clauſtra inde portæque eſſent; & illis occupandi ea, quum quid novi molirentur, & Romanis recuperandi tuendique cura erat. Igitur ſenatui cum Camillo agi placuit, ut omiſſo Antio bellum Etruſcum ſuſciperet. Legiones urbanæ, quibus Quintius præfuerat, ei decernuntur. quamquam expertum exercitum, aſſuetumque imperio, qui in Volſcis erat, mallet, nihil recuſavit: Valerium tantummodo imperii ſocium depopoſcit. Quintius Horatiuſque ſucceſſores Valerio in Volſcis miſſi. Profecti ab urbe Sutrium Furius & Valerius, partem oppidi jam captam ab Etruſcis invenere: ex parte altera interſeptis itineribus ægre oppidanos vim hoſtium ab ſe arcentes. Tum Romani auxilii adventus, tum Camilli nomen celeberrimum apud hoſtes ſocioſque, & in præſentia rem inclinatam ſuſtinuit, & ſpacium ad opem ferendam dedit. Itaque diviſo exercitu Camillus, collegam, eam in partem circumductis copiis quam hoſtes tenebant, mœnia aggredi jubet: non tanta ſpe ſcalis capi urbem poſſe, quam ut averſis eo hoſtibus, & oppidanis jam pugnando feſſis, laxaretur labor, & ipſe ſpatium intrandi ſine certamine mœnia haberet. Quod quum ſimul utrimque factum eſſet, ancepſque terror Etruſcos circumſtaret, & mœnia ſumma vi oppugnari, & intra mœnia eſſe hoſtem viderent; porta ſe, quæ una forte non obſidebatur, trepidi uno agmine ejecere. Magna cædes fugientium, & in urbe & per agros eſt facta.

plures

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

plures à Furianis inter mœnia cæſi: Valeriani expeditiores ad perſequendos fuere: nec ante noctem, quæ conſpectum ademit, finem cædendi fecere. Sutrio recepto, reſtitutoq; ſociis, Nepete exercitus ductus, quod per deditionem acceptum jam totum Etruſci habebant. Videbatur plus in ea urbe recipienda laboris fore; non in eo ſolum quod tota hoſtium erat; ſed etiam quod parte Nepeſinorum prodente civitatem, facta erat deditio. Mitti tamen ad principes eorum placuit, ut ſecernerent ſe ab Etruſcis: fidemque quam imploraſſent ab Romanis, ipſi præſtarent. Vnde quum reſponſum allatum eſſet, nihil ſuæ poteſtatis eſſe, Etruſcos mœnia cuſtodiaſque portarum tenere; primo populationibus agri terror eſt oppidanis admotus: deinde poſtquam deditionis quam ſocietatis fides ſanctior erat; faſcibus ſarmentorum ex agro collatis ductus ad mœnia exercitus, completiſque foſſis ſcalæ admotæ, & clamore primo impetuque oppidum capitur. Nepeſinis inde edictum, ut arma ponant, parciq; juſſum inermi. Etruſci pariter armati atque inermes cæſi. Nepeſinorum quoque auctores deditionis ſecuri percuſſi: innoxiæ multitudini redditæ res, oppidumq; cum præſidio relictum. Ita duabus ſociis urbibus ex hoſte receptis, victorem exercitum tribuni cum magna gloria Romam reduxerunt. Eodem anno, ab Latinis Hernicíſque res repetitæ, quæſitumque, cur per eos annos militem ex inſtituto non dediſſent? Reſponſum frequenti utriuſque gentis concilio eſt, *nec culpam in eo publicam, nec conſilium fuiſſe, quod ſuæ juventutis aliqui apud Volſcos militaverint. eos tamen ipſos pravi conſilii pœnam habere,*

 nec

nec quemquam ex his reducem eſſe. Militis autem non dati cauſſam, terrorem aßiduum à Volſcis fuiſſe, quam peſtem adhærentem lateri ſuo tot ſuper alia aliis bellis exhauriri nequiſſe. Quæ relata Patribus, magis tempus, quam cauſſam, non viſa belli habere. Inſequenti anno A. Manlio, P. Cornelio, T. & L. Quintiis Capitolinis, L. Papirio Curſore iterum, C. Sergio iterum tribunis conſulari poteſtate, grave bellum foris, gravior domi ſeditio exorta: bellum à Volſcis adjuncta Latinorum atque Hernicorum defectione: ſeditio, unde minime timeri potuit, à patriciæ gentis viro, & inclytæ famæ, M. Manlio Capitolino: qui nimius animis, quum alios principes ſperneret, uni invideret, eximio ſimul honoribus atq; virtutibus M. Furio; ægre ferebat ſolum eum in magiſtratibus, ſolum apud exercitum eſſe; *tantum jam eminere, ut iiſdem auſpiciis creatos, non pro collegis, ſed pro miniſtris habeat. quum interim, ſi quis verè æſtimare velit, à M. Furio recuperari patria ex obſidione hoſtium non potuerit, niſi à ſe prius Capitolium atque arx ſervata eſſet. & ille, inter aurum accipiendum, & ſpem pacis ſolutis animis, Gallos aggreſſus ſit: ipſe armatos capienteſq; arcem depulerit. illius gloriæ pars virilis apud omnes milites ſit, qui ſimul vicerint; ſuæ victoriæ neminem omnium mortalium ſocium eſſe.* His opinionibus inflato animo, ad hoc vitio quoque ingenii vehemens & impotens, poſtquam inter Patres, non quantum æquum cenſebat, excellere ſuas opes animadvertit; primum omnium ex Patribus popularis factus; cum plebis magiſtratibus conſilia communicare; criminando Patres, alliciendo ad ſe plebem. jam aura non conſilio

ferri,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ferri, famæque magnæ malle quam bonæ eſſe: & non contentus agrariis legibus, quæ materia ſemper tribunis plebis ſeditionum fuiſſet, fidem moliri cœpit: *acriores quippe æris alieni ſtimulos eſſe, qui non egeſtatem modo atque ignominiam minentur, ſed nervo ac vinculis corpus liberum territent.* & erat æris alieni magna vis (res damnoſiſſima etiam divitibus) ædificando contracta. Bellum itaque Volſcum, grave per ſe, oneratum Latinorum atq; Hernicorum defectione, in ſpeciem cauſſæ jactatum, ut major poteſtas quæreretur. Sed nova conſilia Manlii magis compulere ſenatum ad dictatorem creandum. Creatus A. Cornelius Coſſus magiſtrum equitum dixit T. Quintium Capitolinum: Dictator, etſi majorem dimicationem propoſitam domi quam foris cernebat; tamen, ſeu quia celeritate ad bellum opus erat, ſeu victoria triumphoque dictaturæ ipſi vires ſe additurum ratus, delectu habito in agrum Pomptinum, quo à Volſcis exercitum indictum audierat, pergit. Non dubito præter ſatietatem tot jam libris aſſidua bella cum Volſcis geſta legentibus, illud quoque ſuccurſurum (quod mihi percenſenti propiores temporibus harum rerum auctores miraculo fuit) unde toties victis Volſcis & Æquis ſuffecerint milites. quod quum ab antiquis tacitum prætermiſſumque ſit, cujus tandem ego rei præter opinionem, quæ ſua cuique conjectanti eſſe poteſt, auctor ſim? Simile veri eſt, aut intervallis bellorum, ſicut nunc in delectibus fit Romanis, alia atque alia ſobole juniorum ad bella inſtauranda toties uſos eſſe: aut non ex iiſdem ſemper populis exercitus ſcriptos; quanquam eadem ſemper gens bel-

lum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lum intulerit: aut innumerabilem multitudinem liberorum capitum in eis fuiſſe locis, quæ nunc vix ſeminario exiguo militum relicto, ſervitia Romana ab ſolitudine vindicant. Ingens certe (quod inter omnes auctores conveniat) quamquam nuper Camilli ductu atque auſpicio accíſæ res erant, Volſcorum exercitus fuit. ad hoc Latini Hernicique acceſſerant, & Circeienſium quidam, & coloni etiam à Velitris. Romanus dictator caſtris eo die poſitis, poſtero cum auſpicato prodiſſet, hoſtiaque cæſa pacem Deûm adoraſſet; lætus ad milites, jam arma ad propoſitum pugnæ ſignum, ſicut edictum erat, luce prima capientes proceſſit: *Noſtra victoria eſt*, *milites*, inquit, *ſi quid Dii vateſque eorum in futurum vident: itaque, ut decet certæ ſpei plenos, & cum imparibus manus conſerturos, pilis ante pedes poſitis, gladiis tantum dextram armemus: ne procurri quidem ab acie velim, ſed obnixos vos ſtabili gradu impetum hoſtium excipere. Vbi illi vana injecerint miſſilia, & effuſi ſtantibus vobis ſe intulerint, tum micent gladii, & veniat in mentem unicuique, Deos eſſe, qui Romanum adjuvent: Deos, qui ſecundis avibus in prœlium miſerint. Tu, Quinti, equitem intentus ad primum initium moti certaminis teneas: ubi hærere jam aciem collato pede videris, tum terrorem equeſtrem occupatis alio pavore infer: invectuſque ordines pugnantium diſſipa.* Sic eques, ſic pedes, ut præceperat, pugnant: nec dux legiones, nec fortuna fefellit ducem. Multitudo hoſtium nulli rei præterquam numero freta, & oculis utramque metiens aciem, temere prœlium iniit, temere omiſit: clamore tantum miſſilibuſque telis, & primo pugnæ impetu ferox; gladios & col-

& collatum pedem, & vultum hoſtis ardore animi micantem ferre non potuit. Impulſa frons prima, & trepidatio ſubſidiis illata, & ſuum terrorem intulit eques: rupti inde multis locis ordines, motaque omnia, & fluctuanti ſimilis acies erat. deinde, poſtquam cadentibus primis, jam ad ſe quiſque perventuram cædem cernebat; terga vertunt. Inſtare Romanus; & donec armati confertique abibant, peditum labor in perſequendo fuit: poſtquam jactari arma paſſim, fugaque per agros ſpargi aciem hoſtium animadverſum eſt; tum equitum turmæ emiſſæ, dato ſigno, ne in ſingulorum morando cæde ſpatium ad evadendum interim multitudini darent. Satis eſſe miſſilibus ac terrore impediri curſum, obequitandoque agmen teneri, dum aſſequi pedes & juſta cæde conficere hoſtem poſſet. Fugæ ſequendique non ante noctem finis fuit: capta quoque ac direpta eodem die caſtra Volſcorum, prædaque omnis, præter libera corpora, militi conceſſa eſt. Pars maxima captivorum ex Latinis atque Hernicis fuit: nec hominum de plebe, ut credi poſſet mercede militaſſe, ſed principes quidam juventutis inventi; manifeſta fide publica ope Volſcos hoſtes adjutos. Circeienſium quoque quidam cogniti, & coloni à Velitris: Romamque omnes miſſi, percunctantibus primoribus Patrum, eadem, quæ dictatori, defectionem ſui quiſque populi haud perplexe indicavere. Dictator exercitum in ſtativis tenebat; minime dubius bellum cum his populis Patres juſſuros: quum major domi exorta moles coegit acciri Romam eum; gliſcente indies ſeditione, quam ſolito magis metuendam auctor faciebat. non

enim

enim jam orationes modo Manlii, ſed facta popularia in ſpeciem, tumultuoſa eadem, qua mente fierent, intuenda erant. Centurione, nobilem militaribus factis, judicatum pecuniæ quum duci vidiſſet; medio foro cum caterva ſua accurrit, & manum injecit: vociferatuſque de ſuperbia Patrum, ac crudelitate fœneratorum, & miſeriis plebis, virtutibus ejus viri fortunaque; *Tum vero ego*, inquit, *nequiquam hac dextra Capitolium arcemque ſervaverim, ſi civem commilitonemque meum, tamquam Gallis victoribus captum, in ſervitutem ac vincula duci videam*. Ideo rem creditori palam populo ſolvit, libraque & ære liberatum emittit; Deos atque homines obteſtantem, *ut M. Manlio, liberatori ſuo, parenti plebis Romanæ, gratiam referant*. Acceptus extemplo in tumultuoſam turbam, & ipſe tumultum augebat; cicatrices acceptas Veienti, Gallico aliiſque deinceps bellis oſtentans. *Se militantem, ſe reſtituentem everſos penates, multiplici jam ſorte exſoluta mergentibus ſemper ſortem uſuris, obrutum fœnore eſſe. Videre lucem, forum, civium ora, M. Manlii opera: omnia parentum beneficia ab illo ſe habere: illi devovere corporis vitæque ac ſanguinis quod ſuperſit. quodcunque ſibi cum patria, penatibus publicis ac privatis juris fuerit; id cum uno homine eſſe*. His vocibus inſtincta plebes quum jam unius hominis eſſet; addita alia commotioris ad omnia turbanda conſilii res. Fundum in Veienti, caput patrimonii, ſubjecit præconi: *Ne quem veſtrum*, inquit, *Quirites, donec quicquam in re mea ſupererit, judicatum addictumve duci patiar*. Id vero ita accendit animos, ut per omne fas ac nefas ſecuturi vindicem libertatis viderentur. Ad hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hoc domi, concionantis in modum, ſermones pleni criminum in Patres: inter quos, cum omiſſo diſcrimine, vera an vana jaceret, theſauros Gallici auri occultari à Patribus jecit: nec jam poſſidendis publicis agris contentos eſſe, niſi pecuniam quoque publicam avertant. Ea res ſi palam fiat, exſolvi plebem ære alieno poſſe. Quæ ubi objecta ſpes eſt, enimvero indignum facinus videri, quum conferendum ad redimendam civitatem è Gallis aurum fuerit, tributo collationem factam; idem aurum ex hoſtibus captum in paucorum prædam ceſſiſſe. Itaque exſequebantur, quærendo ubi tantæ rei furtum occultaretur: differenteque, & tempore ſuo ſe indicaturum dicente; ceteris omiſſis eo verſæ erant omnium curæ: apparebatque nec veri indicii gratiam mediam, nec falſi offenſionem fore. Ita ſuſpenſis rebus dictator accitus ab exercitu, in urbem venit. poſtero die ſenatu habito, quum ſatis periclitatus voluntates hominum, diſcedere ſenatum ab ſe vetuiſſet; ſtipatus ea multitudine, ſella in comitio poſita, viatorem ad M. Manlium miſit: qui dictatoris juſſu vocatus, quum ſignum ſuis dediſſet adeſſe certamen, agmine ingenti ad tribunal venit. Hinc ſenatus, hinc plebs ſuum quiſque intuentes ducem, velut in acie conſtiterant. Tum dictator, ſilentio facto, *Utinam*, inquit, *mihi Patribuſque Romanis ita de ceteris rebus cum plebe conveniat, quemadmodum quod ad te attinet, eamque rem quam de te ſum quæſiturus, conventurum ſatis confido. Spem factam à te civitati video, fide incolumi ex theſauris Gallicis, quos primores Patrum occultent, creditum ſolvi poſſe: Cui ego rei tantum abeſt ut impedimento ſim, ut*

contra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

contra te, M. Manli, adhorter, liberes fœnore plebem Romanam: & iſtos incubantes publicis theſauris ex præda clandeſtina evolvas. Quod niſi facis, ſive ut & ipſe in parte prædæ ſis, ſive quia vanum indicium eſt; in vincula te duci jubebo: nec diutius patiar à te multitudinem fallaci ſpe concitari. Ad ea Manlius, *nec ſe ſefelliſſe*, ait, *non adverſus Volſcos toties hoſtes, quoties Patribus expediat, nec adverſus Latinos Hernicoſque, quos falſis criminibus in arma agant; ſed adverſus ſe ac plebem Romanam dictatorem creatum eſſe. Iam, omiſſo bello, quod ſimulatum ſit, in ſe impetum fieri: jam dictatorem profiteri patrocinium fœneratorum adverſus plebem: jam ſibi ex favore multitudinis crimen & perniciem quæri. Offendit*, inquit, *te A. Corneli, voſque Patres conſcripti, circumfuſa turba lateri meo? Quin eam diducitis à me ſinguli veſtris beneficiis, intercedendo, eximendo de nervo cives veſtros, prohibendo judicatos addictoſq; duci; ex eo, quod affluit opibus veſtris, ſuſtinendo neceſſitates aliorum? Sed quid ego vos de veſtro impendatis, hortor? Sortem aliam ferte, de capite deducite quod uſuris pernumeratum eſt: jam nihilo mea turba, quam ullius conſpectior erit. At enim, quid ita ſolus ego civium curam ago? nihilo magis quod reſpondeam, habeo, quam ſi quæras, quid ita ſolus Capitolium arcemque ſervarim. Et tum univerſis quam potui, opem tuli, & nunc ſingulis feram. Nam quod ad theſauros Gallicos attinet, rem ſuapte natura facilem, difficilem interrogatio facit. cur enim quæritis quod ſcitis? cur quod in ſinu veſtro eſt, excuti jubetis potius, quam ponatis? niſi aliqua fraus ſubeſt quo magis argui præſtigias jubetis veſtras, eo plus vereor ne abſtuleritis, obſervantibus etiam oculis. Itaque non ego vobis ut indicem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cem prædas veſtras, ſed vos id cogendi eſtis, ut in medium proferatis. Quum mittere ambages, dictator juberet, & aut peragere verum indicium cogeret, aut fateri facinus, inſimulati falſo crimine ſenatus, oblatæque vani furti invidiæ; negantem arbitrio inimicorum ſe locuturum, in vincula duci juſſit. Arreptus à viatore, *Iupiter*, inquit, *optime maxime, Iunoque regina, ac Minerva, ceterique Dii Deæque, qui Capitolium arcemque incolitis; ſiccine veſtrum militem ac præſidem ſinitis vexari ab inimicis? Hæc dextra, qua Gallos fudi à delubris veſtris, jam in vinculis & catenis erit?* Nullius nec oculi nec aures indignitatem ferebant: ſed invicta ſibi quædam patientiſſima juſti imperii civitas fecerat. neo adverſus dictatoriam vim aut tribuni plebis, aut ipſa plebs, attollere oculos aut hiſcere audebant. Conjecto in carcerem Manlio, ſatis conſtat, magnam partem plebis veſtem mutaſſe, multos mortales capillum ac barbam promiſiſſe, obverſatamque veſtibulo carceris mœſtam turbam. Dictator de Volſcis triumphavit: invidiæque magis triumphus quam gloriæ fuit. Quippe domi, non militiæ, partum eum; actumque de cive, non de hoſte, fremebant: unum defuiſſe tantum ſuperbiæ, quod non M. Manlius ante currum ſit ductus. Iamque haud procul ſeditione res erat: cujus leniendæ cauſſa, poſtulante nullo, largitor voluntarius repente ſenatus factus, Satricum coloniam duo millia civium Romanorum deduci juſſit: bina jugera & ſemiſſes agri aſſignati. Quod quum & parvum & paucis datum, & mercedem eſſe prodendi M. Manlii interpretarentur; remedio irritatur ſeditio: & jam magis

inſignis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

inſignis ſordibus & facie reorum turba Manliana erat. amotuſque poſt triumphum abdicatione dictaturæ, terror & linguam & animos liberaverat hominum. Audiebantur itaque propalam voces exprobrantium multitudini, *quod defenſores ſuos in præcipitem ſemper locum favore tollat, deinde in ipſo diſcrimine periculi deſtituat. Sic Sp. Caſſium in agros plebem vocantem, ſic Sp. Mælium ab ore civium famem ſuis impenſis propulſantem, oppreſſos: ſic M. Manlium, merſam & obrutam fœnore partem civitatis in libertatem ac lucem extrahentem, proditum inimicis. Saginare plebem populares ſuos ut jugulentur. Hoccine patiendum fuiſſe, ſi ad nutum dictatoris non reſponderet vir conſularis? Fingerent mentitum ante, atque ideo non habuiſſe quod tum reſponderet: cui ſervo umquam mendacii pœnam vincula fuiſſe? Non obverſatam eſſe memoriam noctis illius, quæ pene ultima atque æterna nomini Romano fuerit? non ſpeciem agminis Gallorum, per Tarpeiam rupem ſcandentis? non ipſius M. Manlii, qualem eum armatum, plenum ſudoris ac ſanguinis, ipſo pene Iove erepto ex hoſtium manibus vidiſſet? Selibrisne farris gratiam ſervatori patriæ relatam? & quem prope cœleſtem, cognomine certe Capitolino Iovi parem fecerint, eum pati vinctum in carcere, in tenebris, obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam? Adeo in uno omnibus ſatis auxilii fuiſſe, nullam opem in tam multis uni eſſe?* Iam ne nocte quidem turba ex eo loco dilabebatur, refracturoſque carcerem minabantur: quum remiſſo, id quod erepturi erant, ex ſenatuſconſulto Manlius vinculis liberatur. quo facto ſeditio non finita, ſed dux ſeditioni datus eſt. Per eoſdem dies Latinis & Hernicis, ſimul colonis Circeienſibus,

ibus,& à Veletris purgantibus ſe Volſci crimine belli, captivoſque repetentibus, ut ſuis legibus in eos animadverterent, triſtia reſponſa reddita: triſtiora colonis, quod cives Romani patriæ oppugnandæ nefanda conſilia iniiſſent. Non negatum itaque tantum de captivis; ſed, quo ab ſociis tamen temperaverant, denuntiatum ſenatus verbis, faceſſerent propere ex urbe, ab ore atque oculis populi Romani ne nihil eos legationis jus, externo non civi comparatum, tegeret. Recrudeſcente Manliana ſeditione, ſub exitu anni comitia habita, creatique tribuni militum conſulari poteſtate ex Patribus Ser. Cornelius Maluginenſis tertium, P. Valerius Potitus iterum, M. Furius Camillus quintum, Ser. Sulpicius Rufus iterum, C. Papirius Craſſus, T. Quintius Cincinnatus ſecundum. Cujus principio anni, & Patribus & plebi peropportune externa pax data: plebi, quod non avocata delectu ſpem cepit, dum tam potentem haberet ducem, fœnoris expugnandi: Patribus, ne quo externo terrore avocarentur animi ab ſanandis domeſticis malis. Igitur quum pars utraque acrior aliquanto coorta eſſet; jam in propinquum certamen aderat: & Manlius, advocata domum plebe, cum principibus novandarum rerum interdiu noctuque conſilia agitat; plenior aliquanto animorum irarumque, quam antea fuerat. Iram accenderat ignominia recens in animo ad contumeliam inexperto. ſpiritus dabat; quod nec auſus eſſet idem in ſe dictator, quod in Sp. Mælio Cincinnatus Quintius feciſſet: & vinculorum ſuorum invidiam non dictator modo abdicando dictaturam fugiſſet, ſed ne ſenatus quidem ſu-

ſtinere

ſtinere potuiſſet. His ſimul inflatus, exacerba
tuſque, jam per ſe accenſos incitabat plebis an
mos : *Quouſque tandem ignorabitis vires veſtra*
quas natura ne belluas quidem ignorare voluit
numerate ſaltem quot ipſi ſitis, quot adverſari
habeatis. Si ſinguli ſingulos aggreſſuri eſſetis, ta
men acrius crederem vos pro libertate, quam ill
pro dominatione certaturos. Quot enim client
circa ſingulos fuiſtis patronos, tot nunc adverſ
unum hoſtem eritis. Oſtendite modo bellum, pace
habebitis. Videant vos paratos ad vim, jus ipſi r
mittent. Audendum eſt aliquid univerſis, a
omnia ſingulis patienda. Quouſque me circum
ſpectabitis? Ego quidem nulli veſtrûm deero.
fortuna mea deſit, videte. Ipſe vindex veſter, u
viſum inimicis eſt, nullus repente fui: & vidiſt
in vincula duci univerſi eum, qui à ſingulis vob
vincula depuleram. Quid ſperem, ſi plus in me a
deant inimici? an exitum Caßii Meliiq; expecten
Bene facitis quod abominamini: Dii prohibebu
hæc: ſed nunquam propter me de cœlo deſcenden
Vobis dent mentem oportet, ut prohibeatis: ſic
mihi dederunt armato togatoque, ut vos à barbar
hoſtibus, à ſuperbis defenderem civibus. Tam pa
vus animus tanti populi eſt, ut ſemper vobis aux
lium adverſus inimicos ſatis ſit, nec ullum, n
quatenus imperari vobis ſinatis, certamen adve
ſus Patres noveritis? Nec hoc natura inſitum vob
eſt, ſed uſu poßidemini. Cur enim adverſus e
ternos tantum animorum geritis, ut imperare ill
æquum cenſeatis? quia conſueſtis cum eis pro in
perio certare: adverſus hos tentare magis qua
tueri libertatem. Tamen qualeſcunque duces h
buiſtis, qualeſcunque ipſi fuiſtis, omnia adh
quantacunque petiſtis, obtinuiſtis; ſeu vi, ſeu fo
tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

na veſtra. unde tempus eſt etiam majora cona- . Experimini modo & veſtram felicitatem, & e (ut ſpero) feliciter expertum : minore negotio, ui imperet Patribus imponetis, quam qui reſiſtent imperantibus, impoſuiſtis. Solo æquandæ ſunt ictaturæ conſulatuſque, ut caput attollere Roma- a plebes poſſit. Proinde adeſte, prohibete jus de pe- uniis dici. ego me patronum profiteor plebis, quod nihi cura mea & fides nomen induit. Vos ſi quo nſigni magis imperii honorisve nomine veſtrum ppellabitis ducem, eo utemini potentiore ad obti- enda ea quæ vultis. Inde de regno agendi or- um initium dicitur: ſed nec cum quibus, nec uem ad finem conſilia pervenerint, ſat pla- um traditur. At in parte altera ſenatus de ſe- eſſione, in domum privatam, plebis, forte etiam in arce poſitam, & imminenti mole li- bertati, agitat. Magna pars vociferantur, Ser- vilio Ahala opus eſſe, qui non in vincula duci jubendo irritet publicum hoſtem, ſed unius jactura civis, finiat inteſtinum bellum. Decur- ritur ad leviorem verbis ſententiam; vim ta- men eandem habentem, Vt videant magiſtra- tus, ne quid pernicioſis conſiliis M. Manlii Reſpublica detrimenti capiat. Tum tribuni conſulari poteſtate, tribunique plebis (nam & quia eundem & ſuæ poteſtatis quem liber- tatis omnium finem cernebant, Patrum au- ctoritati ſe dediderant) hi tum omnes quid opus facto ſit, conſultant. Quum præter vim & cædem nihil cuiquam occurreret; eam au- tem ingentis dimicationis fore appareret; tum M. Mænius & Q. Publilius tribuni ple- bis, *Quid Patrum & plebis certamen facimus, quod civitatis eſſe adverſus unum peſtiferum ci-*

vem

vem debet? Quid cum plebe aggredimur eum, quem per ipſam plebem tutius aggredi eſt, ut ſuis ipſe oneratus viribus ruat? Diem dicere ei, nobis in animo eſt. nihil minus populare quam regnum eſt. Simul multitudo illa non ſecum certari viderint, & ex advocatis judices facti erunt, & accuſatores de plebe, patricium reum intuebuntur, & regni crimen in medio; nulli magis quam libertati favebunt ſuæ. Approbantibus cunctis, diem Manlio dicunt. quod ubi eſt factum, primo commota plebs eſt, utique poſtquam ſordidatum reum viderunt: nec cum eo non modo Patrum quemquam, ſed ne cognatos quidem aut affines, poſtremo ne fratres quidem A. & T. Manlios: quod ad eum diem nunquam uſu veniſſet, ut in tanto diſcrimine non & proximi veſtem mutarent. Appio Claudio in vincula ducto, C. Claudium inimicum, Claudiamq; omnem gentem ſorditatam fuiſſe. conſenſu opprimi popularem virum: quod primus à Patribus ad plebem defeciſſet. Quum dies venit, quæ præter cœtus multitudinis ſeditioſaſque voces, & largitionem & fallax indicium, pertinentia proprie ad regni crimen, ab accuſatoribus objecta ſint reo, apud neminem auctorem invenio. nec dubito haud parva fuiſſe, quum damnandi mora plebi non in cauſſa, ſed in loco fuerit. Illud notandum videtur, ut ſciant homines, quæ & quanta decora fœda cupiditas regni, non ingrata ſolum, ſed inviſa etiam reddiderit. Homines prope quadringentos produxiſſe dicitur, quibus ſine fœnŏre expenſas pecunias tuliſſet, quorum bona venire, quos duci addictos prohibuiſſet. Ad hæc, decora quoq; belli non commemoraſſe tantum,

ſed

d protuliſſe etiam conſpicienda; ſpolia ho-
ium cæſorum ad triginta, dona imperatorum
l quadraginta: in quibus inſignes duas mura-
s coronas, civicas octo. Ad hæc ſervatos ex
oſtibus cives produxiſſe; inter quos C. Servi-
ım magiſtrum equitum, abſentem nomina-
ım. & quum ea quoque quæ bello geſta eſſent,
o faſtigio rerum oratione etiam magnifica
cta dictis æquando memoraſſet; nudaſſe pe-
us inſigne cicatricibus bello acceptis: & iden-
dem Capitolium ſpectans, Iovem Deoſque
ios devocaſſe ad auxilium fortunarum ſua-
ım: precatuſque eſſe, ut quam mentem ſibi
apitolinam arcem protegenti ad ſalutem po-
ıli Romani dediſſent, eam populo Romano
ı ſuo diſcrimine darent: & oraſſe ſingulos
niverſoſque ut Capitolium atque arcem in-
ıentes, ut ad Deos immortales verſi, de ſe ju-
icarent. In Campo Martio quum centuriatim
opulus citaretur, & reus ad Capitolium ma-
us tendens, ab hominibus ad Deos preces
vertiſſet; apparuit tribunis, niſi oculos quo-
ıe hominum liberaſſent à tanti memoria de-
oris, numquam fore in præoccupatis benefi-
o animis vero crimini locum. Ita producta
ie, in Petelinum lucum extra portam Flumen-
ınam, unde conſpectus in Capitolium non
ſſet, concilium populi indictum eſt. ibi crimen
aluit, & obſtinatis animis triſte judicium in-
iſumque, etiam judicibus, factum. Sunt qui
uumviros, qui de perduellione anquirerent,
reatos, auctores ſint. damnatum tribuni de
ıxo Tarpeio dejecerunt: locuſque idem in uno
omine & eximiæ gloriæ monimentum, &
œnæ ultimæ fuit. Adjectæ mortuo notæ ſunt:

publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

publica una; quod, quum domus ejus fuiſſet, ubi nunc ædes atque officina Monetæ eſt; latum ad populum eſt, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret: gentilitia altera; quod gentis Manliæ decreto cautum eſt, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Hunc exitum habuit vir, niſi in libera civitate natus eſſet, memorabilis. Populum brevi, poſtquam periculum ab eo nullum erat, per ſe ipſas recordantem virtutes, deſiderium ejus tenuit. peſtilentia etiam brevi conſecuta, nullis occurrentibus tantæ cladis cauſſis; ex Manliano ſupplicio magnæ parti videri orta: Violatum Capitolium eſſe ſanguine ſervatoris. nec Diis cordi fuiſſe pœnam ejus oblatam prope oculis ſuis, à quo ſua templa erepta è manibus hoſtium eſſent. Peſtilentiam, inopiam frugum, & vulgatam utriuſque mali famam, anno inſequente multiplex bellum excepit, L. Valerio quartum, A. Manlio tertium, Ser. Sulpicio tertium, L. Lucretio, L. Æmilio tertium, M. Trebonio, tribunis militum conſulari poteſtate. Hoſtes novi, præter Volſcos, velut ſorte quadam prope in æternum exercendo Romano militi datos, Circeioſque & Velitras colonias, jamdiu molientes defectionem, & ſuſpectum Latium, Lanuvini etiam, quæ fideliſſima urbs fuerat, ſubito exorti. Id patres rati contemptu accidere, quod Veliternis civibus ſuis tamdiu impunita defectio eſſet; decreverunt, ut primo quoque tempore ad populum ferretur de bello eis indicendo. ad quam militiam quo paratior plebes eſſet, quinque-viros Pomptino agro dividendo, & triumviros Nepete coloniæ deducendæ creaverunt. Tum ut bellum juberent, latum

a(d)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ad populum eſt: & nequiquam diſſuadentibus tribunis plebis, omnes tribus bellum juſſerunt. Apparatum eo anno bellum eſt: exercitus propter peſtilentiam non eductus. eaque cunctatio colonis ſpacium dederat deprecandi ſenatum: & magna hominum pars eo, ut legatio ſupplex Romam mitteretur, inclinabat. ni privato (ut fit) periculo publicum implicitum eſſet, auctoreſque defectionis ab Romanis, metu ne ſoli crimini ſubjecti, piacula iræ Romanorum dederentur, avertiſſent colonias à conſiliis pacis. Neque in ſenatu ſolum per eos legatio impedita eſt, ſed magna pars plebis incitata, ut prædatum in agrum Romanum exirent. hæc nova injuria exturbavit omnem ſpem pacis. De Præneſtinorum quoque defectione eo anno primum fama exorta: arguentibuſque eos Tuſculanis, & Gabinis, & Lavicanis, quorum in fines incurſatum erat, ita placide ab ſenatu reſponſum eſt, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea vera eſſe, appareret. Inſequenti anno Sp. & L. Papirii novi tribuni militum conſulari poteſtate Velitras legiones duxêre; quatuor collegis Ser. Cornelio Maluginenſe quartum, Q. Servilio, Ser. Sulpicio, L. Æmilio quartum, tribunis ad præſidium urbis, & ſi qui ex Etruria novi motus nunciarentur (omnia enim inde ſuſpecta erant) relictis. Ad Velitras adverſus majora pene auxilia Præneſtinorum, quam ipſam colonorum multitudinem ſecundo prœlio pugnatum eſt; ita ut propinquitas urbis hoſti & cauſſa maturioris fugæ, & unum ex fuga receptaculum eſſet. Oppidi oppugnatione tribuni abſtinuere; quia & anceps erat, nec in perniciem coloniæ pugnan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dum cenſebant. Literæ Romam ad ſenatum cum victoriæ nunciis acriores in Præneſtinum, quam in Veliternum hoſtem, miſſæ. Itaque ex ſenatuſconſulto, populique juſſu, bellum Præneſtinis indictum: qui conjuncti Volſcis anno inſequente Satricum coloniam populi Romani pertinaciter à colonis defenſam vi expugnarunt, fœdeque in captis exercuere victoriam. Eam rem ægre paſſi Romani; M. Furium Camillum ſeptimum tribunum militum creavêre. additi collegæ, A. & L. Poſtumii Regillenſes, ac L. Furius, cum L. Lucretio, & M. Fabio Ambuſto. Volſcum bellum M. Furio extra ordinem decretum. adjutor ex tribunis ſorte L. Furius datur; non tam è Republica quam ut collegæ materia ad omnem laudem eſſet: & publicè, quod rem temeritate ejus prolapſam reſtituit: & privatim, quod ex errore gratiam potius ejus ſibi quam ſuam gloriam petiit. Exactæ jam ætatis Camillus erat, comitiiſque jurare parato in verba excuſandæ valetudini ſolita, conſenſus populi reſtiterat: ſed vegetum ingenium in vivido pectore vigebat, virebatque integris ſenſibus, & civiles jam res haud magnopere obeuntem bella excitabant. Quatuor legionibus quaternûm millium ſcriptis, exercitu indicto ad portam Eſquilinam, in poſteram diem ad Satricum profectus; ibi eum expugnatores coloniæ haud quaquam perculſi, fidentes militum numero, quo aliquantum præſtabant, opperiebantur. poſtquam appropinquare Romanos ſenſerunt, extemplo in aciem procedunt; nihil dilaturi, quin periculum ſummæ rerum facerent: ita paucitati hoſtium, nihil artes imperatoris unici, quibus ſolis confiderent, profuturas eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſſe. Idem ardor & in Romano exercitu erat, & in altero duce: nec præſentis dimicationis fortunam ulla res, præterquam unius viri conſilium atque imperium, morabatur: qui occaſionem juvandarum ratione virium trahendo bello quærebat. Eo magis hoſtis inſtare: nec jam pro caſtris tantum ſuis explicare aciem, ſed procedere in medium campi, & vallo prope hoſtium ſigna inferendo, ſuperbam fiduciam virium oſtentare. Id ægre patiebatur Romanus miles: multo ægrius alter ex tribunis militum L. Furius; ferox quum ætate & ingenio, tum multitudinis, ex incertiſſimo ſumentis animos, ſpe inflatus. Hic per ſe jam milites incitatos inſuper inſtigabat, elevando, qua una poterat, ætate, auctoritatem collegæ: *Iuvenibus bella data*, dictitans, *& cum corporibus vigere & deflorescere animos.* d*Cunctatorem ex acerrimo bellatore factum: & qui adveniens caſtra urbeſque primo impetu capere ſit ſolitus; eum reſidem intra vallum tempus terere: quid acceſſurum ſuis, deceſſurumve hoſtium viribus ſperantem? quam occaſionem, quod tempus, quem inſidiis inſtruentem locum? frigere ac torpere ſenis conſilia. Sed Camillo, tum vitæ ſatis, tum gloriæ eſſe. quid attinere cum mortali corpore uno, civitatis, quam immortalem eſſe deceat, pati conſeneſcere vires?* His ſermonibus tota in ſe averterat caſtra. & quum omnibus locis poſceretur pugna, *Suſtinere*, inquit, *M. Furi, non poſſumus militum impetum: & hoſtis, cujus animos cunctando auximus, jam minime toleranda ſuperbia inſultat. Cede unus omnibus, & patere te vinci conſilio, ut maturius bello vincas.* Ad ea Camillus, *Quæ bella ſuo unius auſpicio geſta ad eam diem eſſent, negare in eis neq; ſe, neque*

populum Romanum, aut conſilii ſui, aut fortunæ pœnituiſſe. nunc ſcire ſe collegam habere jure imperioque parem, vigore ætatis præſtantem. Itaque ſe quod ad exercitum attineat, regere conſueſſe, non regi. collegæ imperium ſe non poſſe impedire. Diis bene juvantibus ageret, quod è Republica duceret. Ætati ſuæ ſe veniam etiam petere, ne in prima acie eſſet. quæ ſenis munia in bello ſint, iis ſe non defuturum. Id à Diis immortalibus precari, ne qui caſus ſuum conſilium laudabile efficiat. Nec ab hominibus ſalutaris ſententia, nec à Diis tam piæ preces auditæ ſunt. primam aciem auctor pugnæ inſtruit, ſubſidia Camillus firmat, validamque ſtationem pro caſtris opponit. ipſe edito loco ſpectator intentus in eventu alieni conſilii conſtitit. Simul primo concurſu concrepuêre arma, hoſtis dolo, non metu, pedem retulit. lenis à tergo clivus erat inter aciem & caſtra: & ,quod multitudo ſuppeditabat, aliquot validas cohortes in caſtris armatas inſtructaſque reliquerant, quæ inter commiſſum jam certamen, ubi vallo appropinquaſſet hoſtis, erumperent. Romanus cedentem hoſtem effuſe ſequendo, in locum iniquum pertractus, opportunus huic eruptioni fuit. verſus itaque in victorem terror, & novo hoſte, & ſupina valle Romanam inclinavit aciem. Inſtant Volſci recentes, qui è caſtris impetum fecerant. integrant & illi pugnam, qui ſimulata ceſſerant fuga. Iam non recipiebat ſe Romanus miles, ſed immemor recentis ferociæ veteriſque decoris, terga paſſim dabat, atque effuſo curſu caſtra repetebat: quum Camillus, ſublatus a circumſtantibus in equum, & raptim ſubſidiis oppoſitis, *Hæc eſt*, inquit, *milites pugna quam*

popo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

popoſciſtis? Quis homo, quis Deus eſt, quem accuſare poſſitis? veſtra illa temeritas, veſtra ignavia hæc eſt. Secuti alium ducem, ſequimini nunc Camillum: & quod ductu meo ſoletis, vincite. Quid vallum & caſtra ſpectatis? neminem veſtrum illa, niſi victorem, receptura ſunt. Pudor primo tenuit effuſos: inde, ut circumagi ſigna obvertique aciem viderunt, ruunt in hoſtem, & dux, prçterquam quod tot inſignis triumphis, etiam ætate venerabilis, inter prima ſigna (ubi plurimus labor periculumque erat) ſe offerebat. increpare ſinguli ſe quiſque & alios, & adhortatio invicem totam alacri clamore pervaſit aciem. Neque alter tribunus rei defuit: ſed miſſus à collega reſtituente peditum aciem, ad equites, non caſtigando (ad quam rem leviorem auctorem eum culpæ ſocietas fecerat) ſed ab imperio totus ad preces verſus, orare ſingulos univerſoſque, *ut ſe reum fortunæ ejus diei crimine eximerent. Abnuente ac prohibente collega, temeritatis me omnium potius ſocium, quam unius prudentiæ dedi. Camillus in utraque veſtra fortuna ſuam gloriam videt: ego, ni reſtituitur pugna (quod miſerrimum eſt) fortunam cum omnibus, infamiam ſolus ſentiam.* Optimum viſum eſt in fluctuantem aciem tradi equos, & pedeſtri pugna invadere hoſtem. Eunt inſignes armis animiſque, qua premi parte maxime peditum copias vident. nihil neque apud duces, neque apud milites remittitur à ſummo certamine animi. Senſit ergo eventus virtutis enixæ opem: & Volſci, qua modo ſimulato metu ceſſerant, ea in veram fugam effuſi, magna pars & in ipſo certamine, & poſt in fuga cæſi: ceteri in caſtris, quæ capta eodem impetu ſunt, plures

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tamen capti quam occiſi. Vbi in recenſendis captivis quum Tuſculani aliquot noſcitarentur, ſecreti ab aliis ad tribunos adducuntur: percunctantibuſq; faſſi, publico conſilio ſe militaſſe. cujus tam vicini belli metu Camillus motus, extemplo ſe Romam captivos ducturũ ait, ne Patres ignari ſint Tuſculanos ab ſocietate deſciſſe. caſtris exercituiq; interim, ſi videatur, præſit collega. Documento unus dies fuerat, ne ſua conſilia melioribus præferret. nec tamẽ aut ipſi, aut in exercitu cuiquam ſatis placato animo Camillus laturus culpam ejus videbatur, qua data in tam præcipitem caſum Reſpublica eſſet, & tum in exercitu, tum Romæ conſtans omnium fama erat, quum varia fortuna in Volſcis geſta res eſſet, adverſæ pugnæ fugæque in L. Furio culpam, ſecundæ decus omne penes M. Furium eſſe. Introductis in ſenatum captivis, quum bello perſequendos Tuſculanos Patres cenſuiſſent, Camilloque id bellum mandaſſent; adjutorem ſibi ad eam rem unum petit: permiſſòque, ut ex collegis optaret, quem vellet, contra ſpem omnium L. Furium optavit. qua moderatione animi quum collegæ levavit infamiam, tum ſibi gloriam ingentem peperit. Nec fuit cum Tuſculanis bellum: pace conſtanti vim Romanam arcuerunt, quam armis non poterant. Intrantibus fines Romanis, non demigratũ ex propinquis itineri locis, non cultus agrorum intermiſſus: patentibus portis urbis, togati obviam frequentes imperatoribus proceſſere: commeatus exercitui comiter in caſtra ex urbe & ex agris devehitur. Camillus caſtris ante portas poſitis, eademne forma pacis, qua in agris oſtentaretur etiam intra mœnia eſſet

ſcir

ſcire cupiens, ingreſſus urbem, ubi patentes januas, & tabernis apertis propoſita omnia in medio vidit, intentoſque opifices ſuo quemque operi, & ludos literarum ſtrepere diſcentium vocibus, ac repletas ſemitas inter vulgus aliud puerorum & mulierum huc atq; illuc euntium, qua quemque ſuorum uſuum cauſſæ ferrent: nihil uſquam, non pavidis modo, ſed ne mirantibus quidem ſimile circumſpiciebat, omnia inquirens oculis, ubinam bellum fuiſſet: adeo nec amotæ rei uſquam, nec oblatæ ad tempus veſtigium ullum erat: ſed ita omnia conſtanti tranquilla pace, ut eo vix fama belli perlata videri poſſet. Victus igitur patientia hoſtium, ſenatum eorum vocari juſſit. *Soli adhuc*, inquit, *Tuſculani vera arma, veraſque vires, quibus ab ira Romanorum veſtra tutaremini, inveniſtis. ite Romam ad ſenatum. æſtimabunt Patres, utrum plus ante pœnæ, an nunc veniæ meriti ſitis. non præcipiam gratiam publici beneficii. deprecandi poteſtatem à me habueritis, precibus eventum veſtris ſenatus, quem videbitur, dabit.* Poſtquam Romam Tuſculani venerunt, ſenatuſque paulo ante fidelium ſociorum mœſtus in veſtibulo curiæ eſt conſpectus, moti extemplo Patres, vocari eos jam tum hoſpitaliter magis, quam hoſtiliter juſſere. Dictator Tuſculanus ita verba fecit: *Quibus bellum indixiſtis, intuliſtiſque Patres conſcripti, ſicuti nunc videtis nos ſtantes in veſtibulo curiæ veſtræ, ita armati paratique obviam imperatoribus legionibuſque veſtris proceſſimus. Hic noſter, hic plebis noſtræ habitus fuit, eritque ſemper, niſi ſi quando à vobis, proque vobis, arma acceperimus. Gratias agimus & ducibus veſtris & exercitibus, quod oculis magis quam auribus crediderunt:*

& ubi nihil hoſtile erat, ne ipſi quidem fecerunt. Pacem quam nos præſtitimus, eam à vobis petimus: bellum eo, ſicubi eſt, avertatis precamur. In nos quid arma polleant veſtra, ſi patiendo experiundum eſt, inermes experiemur. Hæc mens noſtra eſt: Dii immortales faciant, tam felix quam pia. Quod ad crimina attinet, quibus moti bellum indixiſtis; etſi revicta rebus, verbis confutare nihil attinet; tamen etiamſi vera ſint, vel fateri nobis ea, quum tam evidenter pœnituerit, tutum cenſemus. Peccetur in vos, dum digni ſitis, quibus ita ſatisfiat. Tantum fere verborum ab Tuſculanis factum. Pacem in præſentia, nec ita multo poſt civitatem etiam impetraverunt. ab Tuſculo legiones reductæ. Camillus conſilio & virtute in Volſco bello, felicitate in Tuſculana expeditione, utrobique ſingulari adverſus collegam patientia & moderatione inſignis, magiſtratu abiit; creatis tribunis militaribus in inſequentem annum, L. & P. Valeriis, Lucio quintum, Publio tertium, & C. Sergio tertium, L. Menenio ſecundum, Sp. Papirio, Ser. Cornelio Maluginenſe. Cenſoribus quoque eguit annus: maxime propter incertam famam æris alieni; aggravantibus ſummam etiam invidiæ ejus tribunis plebis, quum ab iis elevaretur, quibus fide magis quam fortuna debentium laborare creditum videri expediebat. Creati cenſores, C. Sulpicius Camerinus, Sp. Poſtumius Regillenſis. cœptaque jam res morte Poſtumi, quia collegam ſuffici cenſori religio erat, interpellata eſt. Igitur quum Sulpicius abdicaſſet ſe magiſtratu, cenſores alii vitio creati non geſſerunt magiſtratum. tertios creari (velut Diis non accipientibus in eum annum cenſuram) reli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

religioſum fuit. Eam verò ludificationem plebis tribuni ferendam negabant. *Fugere ſenatum, teſtes, tabulas publicas, cenſus cujuſque, quia nolint conſpici ſummam æris alieni, qua indicatura ſit demerſam partem à parte civitatis: quum interim obæratam plebem objectari aliis atque aliis hoſtibus. Paßim jam ſine ullo diſcrimine bella quæri. ab Antio Satricum, ab Satrico Velitras, inde Tuſculum legiones ductas. Latinis, Hernicis, Præneſtinis, jam intentari arma; civium magis quam hoſtium odio, ut in armis terant plebem, nec reſpirare in urbe, aut per ocium libertatis meminiſſe ſinant, aut conſiſtere in concione, ubi aliquando audiant vocem tribuniciam de levando fœnore, & fine aliarum injuriarum agentem. Quod ſi ſit animus plebi memor patrum libertatis, ſe nec addici quemquam civem Romanum ob creditam pecuniam paſſuros; neque delectum haberi donec inſpecto ære alieno, initaque ratione minuendi ejus, ſciat unuſquiſque quid ſui, quid alieni ſit: ſuperſit ſibi liberum corpus, an id quoque nervo debeatur.* Merces ſeditionis propoſita confeſtim ſeditionem excitavit: nam & addicebantur multi, & ad Præneſtini famam belli novas legiones ſcribendas Patres cenſuerant. quæ utraque ſimul auxilio tribunitio, & conſenſu plebis impediri cœpta. Nam neque duci addictos tribuni ſinebant, neque juniores nomina dabant, quum Patribus minor præſens cura creditæ pecuniæ juris exſequendi, quam delectus eſſet: quippe jam à Præneſte profectos hoſtes in agro Sabino conſediſſe nunciabatur. Interim tribunos plebis fama ea ipſa irritaverat magis ad ſuſceptum certamen quam deterruerat. neque aliud ad ſeditionem exſtinguendam in urbe,

quam prope illatum mœnibus ipſis bellum valuit. Nam quum eſſet Præneſtinis nunciatum, nullum exercitum conſcriptum Romæ, nullum ducem certum eſſe, Patres ac plebem in ſemetipſos verſos; occaſionem rati duces eorum, raptim agmine facto, pervaſtatis protinus agris, ad portam Collinam ſigna intulere. Ingens in urbe trepidatio fuit. conclamatum *ad arma*, concurſumque in muros atque portas eſt: tandemque ab ſeditione ad bellum verſi, dictatorem T. Quintium Cincinnatum creavêre. Is magiſtrum equitum A. Sempronium Atratinum dixit. Quod ubi auditum eſt, (tantus ejus magiſtratus terror erat) ſimul hoſtes à mœnibus receſſere, & juniores Romani ad edictum ſine detrectatione convenêre. Dum conſcribitur Romæ exercitus, caſtra interim hoſtium haud procul Allia flumine poſita. inde agrum latè populantes fatalem ſe urbi Romanæ locum cepiſſe, inter ſe jactabant: *ſimilem pavorem inde ac fugam fore, ac bello Gallico fuerit. Etenim, ſi diem contactum religione, inſignemque nomine ejus loci timeant Romani, quanto magis Allienſi die Alliam ipſam, monumentum tantæ cladis, reformidaturos? Species profecto his ibi truces Gallorum, ſonumque vocis, in oculis atque in auribus fore.* Has inanium rerum inanes ipſas volventes cogitationes, fortunæ loci delegaverant ſpes ſuas. Romani contra, *Ubicumque eſſet Latinus hoſtis, ſatis ſcire eum eſſe, quem ad Regillum lacum devictum, centum annorum pace obnoxia tenuerint. Locum inſignem memoria cladis, irritaturum ſe potius ad delendam memoriam dedecoris, quam ut timorem faciat, ne qua terra ſit nefaſta victoriæ ſuæ.*

Quin

Quin ipſi Galli ſi offerantur, illo loco ſe ita pugnaturos, ut Romæ pugnaverint in repetenda patria, ut poſtero die ad Gabios; tunc, quum effecerint, ne quis hoſtis qui mœnia Romana intraſſet, nuncium ſecundæ adverſæque fortunæ domum perferret. His utrimque animis ad Alliam ventum eſt. Dictator Romanus, poſtquam in conſpectu hoſtes erant inſtructi intentique, *Videsne, tu*, inquit, *A. Semproni, loci fortuna illos fretos ad Alliam conſtitiſſe? nec illis Dii immortales certioris quicquam fiduciæ majorisve quod ſit auxilii dederint. At tu, fretus armis animiſque, concitatis equis invade mediam aciem: ego cum legionibus, in turbatos trepidanteſque inferam ſigna. Adeſte Dii teſtes fœderis: & expetite pœnas debitas ſimul vobis violatis, nobiſque per veſtrûm numen deceptis.* Non equitem, non peditem ſuſtinuere Præneſtini. primo impetu ac clamore diſſipati ordines ſunt. Deinde, poſtquam nullo loco conſtabat acies, terga vertunt: conſternatique, & præter caſtra etiam ſua pavore prælati, non prius ſe ab effuſo curſu ſiſtunt, quam in conſpectu Præneſte fuit. Ibi ex fuga diſſipati, locum, quem tumultuario opere communirent, capiunt: ne, ſi intra mœnia ſe recepiſſent, extemplo ureretur ager, depopulatiſque omnibus obſidio urbi inferretur. Sed poſtquam direptis ad Alliam caſtris victor Romanus aderat, id quoque munimentum relictum: & vix mœnia tuta rati, oppido ſe Præneſte includunt. Octo præterea oppida erant ſub ditione Præneſtinorum. ad ea circumlatum bellum: deincepſque haud magno certamine captis, Velitras exercitus ductus. Eæ quoque expugnatæ.

tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tum ad caput belli Præneſte ventum. Id non vi, ſed per deditionem receptum eſt. T. Quintius ſemel acie victor, binis caſtris hoſtium, novem oppidis vi captis, Præneſte in deditionem accepto, Romam revertit: triumphanſque ſignum Præneſte devectum Iovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum eſt inter cellam Iovis ac Minervæ: tabulaque ſub eo fixa, monumentum rerum geſtarum, his ferme inciſa literis fuit: IVPITER. ATQVE. DIVI. OMNES. HOC. DEDERVNT. VT. T. QVINTIVS. DICTATOR. OPPIDA. NOVEM. DIEBVS. NOVEM. CAPERET. DECIMO. PRAENESTE. IN. DEDITIONEM. ACCIPERET. EARVM. RERVM. ERGO. TRIENTEM. TERTIVM. PONDO. CORONAM. AVREAM. IOVI. D. D. Die vigeſima quam creatus erat, dictatura ſe abdicavit. Comitia inde habita tribunorum militum conſulari poteſtate: quibus æquatus patriciorum plebeiorumque numerus. Ex patribus creati, P. & C. Manlii, cum L. Iulio: plebes C. Sextilium, M. Albinium, L. Antiſtium dedit. Manliis, quod genere plebeios, gratia Iulium anteibant. Volſci provincia, ſine ſorte, ſine comparatione extra ordinem data: cujus & ipſos poſtmodo, & Patres, qui dederant, pœnituit. Inexplorato, pabulatum cohortes miſere. quibus velut circumventis, quum id falſo nunciatum eſſet; dum præſidio ut eſſent, citati feruntur, ne auctore quidem aſſervato, qui eos, hoſtis Latinus pro milite Romano, fruſtratus erat; ipſi in inſidias præcipitavêre. Ibi dum iniquo loco ſola virtute militum reſtantes cæduntur cæduntque,

duntque, caſtra interim Romana jacentia in campo, ab altera parte hoſtes invaſere. Ab ducibus utrobique proditæ temeritate atque inſcitia res. quicquid ſuperfuit fortunæ populi Romani, id militum etiam ſine rectore ſtabilis virtus tutata eſt. Quæ ubi Romam ſunt relata, primum dictatorem dici placebat: deinde, poſtquam quietæ res ex Volſcis afferebantur, & apparuit neſcire eos victoria & tempore uti, revocati etiam inde exercitus ac duces: ociumque inde, quantum à Volſcis fuit. id modo extremo anno tumultuatum, quod Præneſtini concitatis Latinorum populis rebellarunt. Eodem anno, etiam ipſis querentibus penuriam hominum, novi coloni aſſcripti. Rebuſque haud proſperis bello, domeſtica quies, quam tribunorum militum ex plebe gratia majeſtaſque inter ſuos obtinuit, ſolatium fuit. Inſequentis anni principia ſtatim ſeditione ingenti arſere; tribunis militum conſulari poteſtate, Sp. Furio, Q. Servilio ſecundum, C. Licinio, P. Clœlio, M. Horatio, L. Geganio. Erat autem & materia & cauſſa ſeditionis æs alienum: cujus noſcendi gratia Sp. Servilius Priſcus, Q. Clœlius Siculus cenſores facti, ne rem agerent, bello impediti ſunt. namque trepidi nuncii primo, fuga deinde ex agris, legiones Volſcorum ingreſſas fines popularique paſſim Romanum agrum, attulere. In qua trepidatione tantum abfuit, ut civilia certamina terror externus cohiberet, ut contra eo violentior tribunitia poteſtas impediendo delectui eſſet: donec conditiones impoſitæ Patribus, ne quis quoad bellatum eſſet, tributum daret, aut jus de pecunia credita diceret. Eo laxa-

laxamento plebi ſumpto, mora delectui non eſt facta. Legionibus novis ſcriptis, placuit duos exercitus in agrum Volſcum legionibus diviſis duci. Sp. Furius, M. Horatius dextrorſus maritimam oram atque Antium, Q. Servilius, & L. Geganius læva ad montes Ecetram pergunt. Neutra parte hoſtis obvius fuit, populatioque non illi vagæ ſimilis, quam Volſcus latrocinii more diſcordia hoſtium fretus, & virtutem metuens per trepidationem raptim fecerat: ſed ab juſto exercitu juſta ira facta; ſpacio quoque temporis gravior. Quippe à Volſcis timentibus, ne interim exercitus ab Roma exiret, incurſiones in extrema finium factæ erant: Romano contra etiam in hoſtico morandi erat cauſſa, ut hoſtem ad certamen eliceret. Itaque omnibus paſſim tectis agrorum, viciſque etiam quibuſdam exuſtis, non arbore frugifera, non ſatis in ſpem frugum relictis, omni, quæ extra mœnia fuit, hominum pecudumque præda abacta, Romam utrimque exercitus reducti. Parvo intervallo ad reſpirandum debitoribus dato, poſtquam quietæ res ab hoſtibus erant, celebrari de integro juriſdictio: & tantum abeſſe ſpes veteris levandi fœnoris, ut tributo novum fœnus contraheretur, in murum à cenſoribus locatum ſaxo quadrato faciundum. cui ſuccumbere oneri coacta plebes; quia quem delectum impedirent, non habebant tribuni plebis. Tribunos etiam militares patricios omneis coacta principum opibus fecit, L. Æmilium, P. Valerium quartum, C. Veturium, Ser. Sulpicium, L. & C. Quintios Cincinnatos. Iiſdem opibus obtinuere, ut adverſus Latinos, Volſcoſque, qui

qui conjunctis legionibus ad Satricum caſtra habebant, nullo impediente omnibus junioribus ſacramento adactis, tres exercitus ſcriberent: unum, ad præſidium urbis: alterum, qui ſi qui alibi motus exſtitiſſet, ad ſubita bella mitti poſſet, tertium longè validiſſimum P. Valerius, & L. Æmilius ad Satricum duxere. ubi quum aciem inſtructam hoſtium, loco æquo inveniſſent, extemplo pugnatum: & ut nondum ſatis claram victoriam, ſic proſperæ ſpei pugnam imber ingentibus procellis fuſus diremit. Poſtero die iterata pugna: & aliquamdiu æqua virtute fortunaque Latinæ maximè legiones, longa ſocietate militiam Romanam edoctæ, reſtabant. eques immiſſus ordines turbavit; turbatis ſigna peditum illata: quantumque Romana ſe invexit acies, tantum hoſtes gradu demoti. & ut ſemel inclinavit pugna, jam intolerabilis Romana vis erat. Fuſi hoſtes, quum Satricum, quod duobus millibus inde aberat, non caſtra peterent, ab equite maxime cæſi. caſtra capta, direptaque. Ab Satrico nocte, quæ prœlio proxima fuit, fugæ ſimili agmine petunt Antium: & quum Romanus exercitus prope in veſtigiis ſequeretur, plus tamen timor, quam ira celeritatis habuit. Prius itaque mœnia intravêre hoſtes, quam Romanus extrema agminis carpere aut morari poſſet. inde aliquot dies vaſtando agro abſumpti; nec Romanis ſatis inſtructis apparatu bellico ad mœnia aggredienda, nec illis ad ſubeundum pugnæ caſum. Seditio tum inter Antiates Latinoſque coorta; quum Antiates victi malis ſubactique bello, in quo & nati erant & conſenuerant, deditionem ſpectarent: Latinos ex diu-

tina

tina pace nova defectio recentibus adhuc animis ferociores ad perſeverandum in bello faceret. finis certaminis fuit, poſtquam utriſque apparuit, nihil per alteros ſtare, quo minus incœpta perſequerentur. Latini profecti, à ſocietate pacis, ut rebantur, inhoneſtæ, ſeſe vindicaverunt. Antiates incommodis arbitris ſalutarium conſiliorum remotis, urbem agroſque Romanis dedunt. Ira & rabies Latinorum, quia nec Romanos bello lædere, nec Volſcos in armis retinere potuerant, eo erupit, ut Satricum urbem, quæ receptaculum primum eis adverſæ pugnæ fuerat, igni concremarent: nec aliud tectum ejus ſuperfuit urbis (quum faces pariter ſacris profaniſque injicerent) quam matris Matutæ templum. Inde eos nec ſua religio, nec verecundia Deûm arcuiſſe dicitur, ſed vox horrenda edita templo cum triſtibus minis, ni nefandos ignes procul delubris amoviſſent. Incenſos ea rabie, impetus Tuſculum tulit; ob iram, quod deſerto communi concilio Latinorum, non in ſocietatem modo Romanam, ſed etiam in civitatem ſe dediſſent. Patentib⁹ portis quum improviſo incidiſſent, primo clamore oppidum præter arcem captum eſt. in arcem oppidani refugêre cum conjugibus ac liberis: nunciosque Romam, qui certiorem de ſuo caſu ſenatum facerent, miſere. Haud ſegnius, quam fide populi Romani dignum fuit, exercitus Tuſculum ductus. L. Quintius, & Servius Sulpicius tribuni militum duxêre. clauſas portas Tuſculi, Latinoſque ſimul obſidentium atque obſeſſorum animo hinc mœnia tueri vident, illinc arcem oppugnare; terrere una ac pavere. Adventus Romanorum mutaverat utriuſq; partis animos.

animos. Tuſculanos ex ingenti metu in ſummam alacritatem; Latinos ex prope certa fiducia mox capiendæ arcis, quoniam oppido potirentur, in exiguam de ſeipſis ſpem verterat. Tollitur ex arce clamor ab Tuſculanis: excipitur aliquanto majore ab exercitu Romano. Utrimque urgentur Latini: nec impetus Tuſculanorum decurrentium ex ſuperiore loco ſustinent: nec Romanos ſubeuntes mœnia, molientesque obices portarum, arcere poſſunt. Scalis prius mœnia capta; inde effracta clauſtra portarum. & quum anceps hoſtis & à fronte & à tergo urgeret; nec ad pugnam ulla vis, nec ad fugam loci quicquam ſupereſſet; in medio cæſi ad unum omnes. Recuperato ab hoſtibus Tuſculo, exercitus Romam eſt reductus. Quanto magis proſperis eo anno bellis tranquilla omnia foris erant, tanto in urbe vis Patrum indies miſeriæq; plebis creſcebant; quum eo ipſo, quod neceſſe erat ſolvi, facultas ſolvendi impediretur. Itaque quum jam ex re nihil dari poſſet, fama & corpore judicati atque addicti creditoribus ſatisfaciebant, pœnaque in vicem fidei ceſſerat. Adeo ergo obnoxios ſummiſerant animos, non infimi ſolum, ſed principes etiam plebis, ut non modo ad tribunatum militum inter patricios petendum, quod tanta vi ut liceret tetenderant; ſed ne ad plebeios quidem magiſtratus capeſſendos petendoſque ulli viro acri experientique animus eſſet: poſſeſſionemque honoris uſurpati modo è plebe per paucos annos, recuperaſſe in perpetuum Patres viderentur. Ne id nimis lætum parti alteri eſſet, parva (ut plerumque ſolet) rem ingentem moliundi cauſſa intervenit. M. Fabii Ambuſti potentis

tentis viri, quum inter ſui corporis homines, tum etiam ad plebem, quod haud quaquam inter id genus contemptor ejus habebatur, filiæ duæ nuptæ Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stoloni erat; illuſtri quidem viro, tamen plebeio: eaque ipſa affinitas haud ſpreta, gratiam Fabio ad vulgum quæſierat. Forte ita incidit, ut in Ser. Sulpicii tribuni militum domo ſorores Fabiæ, quum inter ſe (ut fit) ſermonibus tempus tererent, lictor Sulpicii, quum is de foro ſe domum reciperet, forem (ut mos eſt) virga pecuteret. quum ad id, moris ejus inſueta, expaviſſet minor Fabia, riſui ſorori fuit; miranti ignorare id ſororem. Ceterum is riſus ſtimulos parvis mobili rebus animo muliebri ſubdidit: frequentia quoque proſequentium rogantiumque numquid vellet? credo fortunatum matrimonium ei ſororis viſum: ſuique ipſam malo arbitrio, quo à proximis quiſq; minime anteiri vult, pœnituiſſe. Confuſam eam ex recenti morſu animi, quum pater fortè vidiſſet, percunctatus, ſatin' ſalvæ, avertentem, cauſſam doloris (quippe nec ſatis piam adverſus ſororem, nec admodum in virum honorificam) elicuit, comiter ſciſcitando, ut fateretur, eam eſſe cauſam doloris, quod juncta impari eſſet; nupta in domo, quam nec honos nec gratia intrare poſſet. Conſolans inde filiam Ambuſtus, bonum animum habere juſſit. eoſdem propediem domi viſuram honores, quos apud ſororem viderat. Inde conſilia inire cum genero cœpit, adhibitio L. Sextio, ſtrenuo adoleſcente, & cujus ſpei nihil præter genus patricium deeſſet. Occaſio videbatur rerum novandarum propter ingentem vim æris alieni, cujus levamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

levamen mali plebes, niſi ſuis in ſummo impe-
rio locatis nullum ſperaret. Accingendum ad
eam cogitationem eſſe. conando agendoque
jam eo gradum feciſſe plebeios, unde ſi porro
annitantur, pervenire ad ſumma, & Patribus
æquari tam honore quam virtute poſſent. In
præſentia tribuuos plebis fieri placuit, quo in
magiſtratu ſibimetipſi viam ad ceteros hono-
res aperirent. creatique tribuni C. Licinius &
L. Sextius, promulgavere leges omnes adverſus
opes patriciorum, & pro commodis plebis:
unam de ære alieno, ut deducto eo de capite
quod uſuris pernumeratum eſſet, id quod ſu-
pereſſet triennio æquis portionibus perſolve-
retur. alteram de modo agrorum, ne quis plus
quingenta jugera agri poſſideret: tertiam, ne
tribunorum militum comitia fierent, conſu-
lumque utique alter ex plebe crearetur. cuncta
ingentia & quæ ſine certamine maximo obti-
neri non poſſent. Omnium igitur ſimul re-
rum, quarum immodica cupido inter morta-
les eſt, agri, pecuniæ, honorum, diſcrimine
propoſito, conterriti Patres quum trepidaſ-
ſent, publicis privatiſque conſiliis nullo reme-
dio alio prȩter expertam multis jam ante certa-
minibus interceſſionem invento; collegas ad-
verſus tribunicias rogationes comparaverunt.
qui ubi tribus ad ſuffragium ineundum citari à
Licinio Sextioque viderunt; ſtipati Patrum prȩ-
ſidiis, nec recitari rogationes, nec ſolenne quic-
quam aliud ad ſciſcendum plebi fieri, paſſi ſunt.
Iamque fruſtra ſæpe concilio advocato, quum
pro antiquatis rogationes eſſent; *Bene habet,*
inquit, Sextius. *quandoquidem tantum interceſ-
ſionem pollere placet, iſto ipſo telo tutabimur plebem.*

Agite

Agitedum, comitia indicite Patres tribunis militum creandis. faxo ne juvet vox iſta, VETO, qua nunc concinentes collegas noſtros tam læti auditis. Haud irritæ cecidêre minæ: comitia, præter ædilium tribunorumque plebis, nulla ſunt habita. Licinius Sextiuſque tribuni plebis refecti, nullos curules magiſtratus creari paſſi ſunt, eaque ſolitudo magiſtratuum, & plebe reficiente duos tribunos, & his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium urbem tenuit. Alia bella opportune quievêre: Veliterni coloni, geſtientes ocio, quod nullus exercitus Romanus eſſet, & agrum Romanum aliquoties incurſavere, & Tuſculum oppugnare adorti ſunt. eaque res Tuſculanis, veteribus ſociis, novis civibus, opem orantibus, verecundia maxime non patres modo, ſed etiam plebem movit. Remittentibus tribunis plebis comitia per interregem ſunt habita: creatique tribuni militum L. Furius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, A. & C. Valerii, haudquaquam tam obedientem in delectu, quam in comitiis plebem habuere: ingentique contentione exercitu ſcripto profecti, non ab Tuſculo modo ſubmovere hoſtem, ſed intra ſua meipſum mœnia compulere. obſidebanturq; haud paulo vi majore Velitræ quam Tuſculum obſeſſum fuerat: nec tamen ab eis, à quibus obſideri cœptæ erant, expugnari potuere. Anti novi creati ſunt tribuni militum, Q. Servilius, C. Veturius, A. & M. Cornelii, Q. Quintius, M. Fabius. nihil ne ab his quidem tribunis ad Velitras memorabile factum. In majore diſcrimine domi res vertebantur: nam præter Sextium Liciniumque latores legum, jam octavum

tribuno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tribunos plebis refectos, Fabius quoque tribunus militum Stolonis ſocer, quarum legum auctor fuerat earum ſuaſorem ſe haud dubium ferebat. & quum octo ex collegio tribunorum plebis primo interceſſores legum fuiſſent, quinque ſoli erant: & (ut ferme ſolent, qui à ſuis deſciſcunt) capti, & ſtupentes animi; vocibus alienis id modo quod domi præceptum erat, interceſſioni ſuæ prætendebant: Velitris in exercitu plebis magnam partem abeſſe: in adventum militum comitia differri debere, ut univerſa plebes de ſuis commodis ſuffragium ferret. Sextius Liciniuſque, cum parte collegarum, & uno ex tribunis militum Fabio, artifices jam tot annorum uſu tractandi animos plebis, primores Patrum productos, interrogando de ſingulis quæ ferebantur ad populum, fatigabant: *Auderentne poſtulare, ut quum bina jugera agri plebi dividerentur, ipſis plus quingenta jugera habere liceret? Ut ſinguli prope trecentorum civium poßiderent agros, plebeio homini vix ad tectum neceſſarium, aut locum ſepulturæ, ſuus pateret ager? An placeret fœnore circumventam plebem, ni potius quam ſortem creditum ſolvat, corpus in nervum ac ſupplicia dare: & gregatim quotidie de foro addictos duci, & repleri vinctis nobiles domos? & ubicunque patricius habitet, ibi carcerem privatum eſſe?* Hæc indigna miſerandaque auditu, quum apud timentes ſibimetipſos majore audientium indignatione quam ſua increpuiſſent: *atqui nec agros occupandi modum, nec fœnore trucidandi plebem alium Patribus unquam fore* affirmabant; *niſi alterum ex plebe conſulem, cuſtodem ſuæ libertatis plebs feciſſet. Contemni jam tribunos plebis, quippe quæ poteſtas jam ſuam ipſa vim*

vim frangat intercedendo. Non poſſe æquo jure agi, ubi imperium penes illos, penes ſe auxilium tantum ſit. niſi imperio communicato, nunquam plebem in parte pari Reipublicæ fore: nec eſſe quod quiſquam ſatis putet, ſi plebeiorum ratio comitiis conſularibus habeatur. niſi alterum conſulem utique ex plebe fieri neceſſe ſit, neminem fore. An jam memoria exiſſe, quum tribunos militum idcirco potius quam conſules creare placuiſſet, ut & plebeiis pateret ſummus honos, quatuor & quadraginta annis neminem ex plebe tribunum militum creatum eſſe? Qui crederent, duobus ne in locis ſua voluntate impertituros plebi honorem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare ſoliti ſint? & ad conſulatum, viam fieri paſſuros, qui tribunatum ſeptum tam diu habuerint? Lege obtinendum eſſe, quod comitiis per gratiam nequeat: & ſeponendum extra certamen alterum conſulatum, ad quem plebi ſit aditus. quoniam in certamine relictus, præmium ſemper potentioris futurus ſit. Nec jam poſſe dici id, quod antea jactare ſoliti ſint, non eſſe in plebejis idoneos viros ad curules magiſtratus. Nunquid enim ſocordius, aut ſegnius Rempublicam adminiſtrari poſt P. Licinii Calvi tribunatum, qui primus ex plebe creatus ſit, quam per eos annos geſta ſit, quibus præter patricios nemo tribunus militum fuerit? quin contra patricios aliquot damnatos poſt tribunatum, neminem plebeium. Quæſtores quoque, ſicut tribunos militum, paucis ante annis ex plebe cœptos creari, nec ullius eorum populum Romanum pœnituiſſe. Conſulatum ſupereſſe plebejis: eam eſſe arcem libertatis, id columen. ſi eo perventum ſit, tum populum Romanum vere exactos ex urbe reges, & ſtabilem libertatem ſuam exiſtimaturum. Quippe ex illa die in plebem ventura omnia, quibus patricii excellant

impe-

imperium atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem, magna ipſis fruenda, majora liberis relinquenda. Hujus generis orationes ubi accipi vidêre; novam rogationẽ promulgant, ut pro duum-viris ſacris faciundis decem-viri creentur: ita ut pars ex plebe, pars ex Patribus fiat: omniumq; earum rogationum comitia in adventum ejus exercitus differunt, qui Velitras obſidebat. Prius circumactus eſt annus, quam à Velitris reducerentur legiones. ita ſuſpenſa de legibus res, ad novos tribunos militum dilata. nam plebis tribunos eoſdem, duos utique qui legum latores erant, plebes reficiebat. Tribuni militum creati T. Quintius, Ser. Cornelius, Ser. Sulpicius, Sp. Servilius, L. Papirius, L. Veturius. Principio ſtatim anni, ad ultimam dimicationem de legibus ventum: & quum tribus vocarentur, nec interceſſio collegarum latoribus obſtaret; trepidi Patres ad duo ultima auxilia, ſummum imperium ſummumq; ad civem decurrunt. Dictatorem dici placet. dicitur M. Furius Camillus, qui magiſtrum equitum L. Æmilium cooptat. Legum quoque latores, adverſus tantum apparatum adverſariorum, & ipſi cauſſam plebis ingentibus animis armant: concilioque plebis indicto, tribus ad ſuffragium vocant. Quum dictator ſtipatus agmine patriciorum, plenus irę minarumque conſediſſet, atque ageretur res ſolito primum certamine inter ſe tribunorum plebis, ferentium legem intercedentiumque, & quanto jure potentior interceſſio erat, tantum vinceretur favore legum ipſarum, latorumque, & *Uti rogas*, primæ tribus dicerent; tum Camillus, *Quandoquidem*, inquit, *Quirites, jam vos tribunicia libido non*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

poteſtas regit, & interceſſionem ſeceſſione quondam plebis partam, nobis eadem vi facitis irritam, qua peperiſtis; non Reipublicæ magis univerſæ, quam veſtra cauſſa dictator interceſſioni veſtræ adero eversumque veſtrum auxilium imperio tutabor. Itaque ſi C. Licinius & L. Sextius interceſſioni collegarum cedunt nihil, patricium magiſtratum inſeram concilio plebis. ſi adverſus interceſſionem tamquam captæ civitati, leges imponere tenden vim tribunitiam à ſeipſa diſſolvi non patiar. Adverſus ea quum cõtemptim tribuni plebis rem nihilo ſegnius peragerent: tum percitus ira Camillus, lictores, qui de medio plebem emoverent, miſit. & addit minas: ſi pergerent, ſacramento omnes juniores adacturum, exercitumque extemplo ex urbe deducturum. Terrorem ingentem incuſſerat plebi: ducibus plebis accendit magis certamine animos, quam minuit ſed re neutro inclinata, magiſtratu ſe abdicavit: ſeu quia vitio creatus erat, ut ſcripſere quidam: ſeu quia tribuni plebis tulerunt ad plebem, idque plebes ſcivit, ut ſi M. Furius pro dictatore quid egiſſet, quingentum millium aeris ei mulcta eſſet. Sed auſpiciis magis quam novi exempli rogatione deterritum, ut potius credam, quum ipſius viri facit ingenium, tum quod ei ſuffectus eſt extemplo P. Manlius dictator: quem quid creari attinebat ad id certamen, quo M. Furius victus eſſet? & quod eundem M. Furium dictatorem inſequens annus habuit; haud ſine pudore certe fractum priore anno in ſe imperium repetiturum: ſimul quod eo tempore, quo promulgatum de mulcta ejus traditur; aut & huic rogationi, qua ſe in ordinem cogi videbat, obſiſtere potuit: aut

ill

illas quidem, propter quas & hæc lata erat, impedire: & quoad uſque ad memoriam noſtram tribuniciis conſularibuſq; certatum viribus eſt, dictaturæ ſemper altius faſtigium fuit. Inter priorem dictaturam abdicatam, novamque à Manlio initam, ab tribunis velut per interregnum concilio plebis habito, apparuit quæ ex promulgatis plebi, quæ latoribus gratiora eſſent. nam de fœnore atque agro rogationes jubebant, de plebeio conſulatu antiquabant. & perfecta utraque res eſſet, ni tribuni ſe in omnia ſimul conſulere plebem dixiſſent. P. Manlius deinde dictator rem in cauſſam plebis inclinavit; C. Licinio qui tribunus militum fuerat, magiſtro equitum de plebe dicto. Id ægre Patres paſſos accipio: dictatorem propinqua cognatione Licini ſe apud Patres excuſare ſolitum; ſimul negantem magiſtri equitum majus, quam tribuni conſularis imperium eſſe. Licinius Sextiuſque, quum tribunorũ plebis creandorum indicta comitia eſſent, ita ſe gerere, ut, negando jam ſibi velle continuari honorem, acerrime accenderent, ad id quod diſſimulando petebant, plebem. *Nonum ſe annum jam velut in aciem adverſus optimates maximo privatim periculo, nullo publico emolumento ſtare. conſenuiſſe jam ſecum, & rogationes promulgatas, & vim omnem tribuniciæ poteſtatis. Primo interceſſione collegarum in leges ſuas pugnatum eſſe: deinde ablegatione juventutis ad Veliternum bellum: poſtremo dictatorium fulmen in ſe intentatum. Iam nec collegas, nec bellum, nec dictatorem obſtare; quippe qui etiam omen plebeio conſuli, magiſtro equitum ex plebe dicendo dederit. ſeipſam plebem, & commoda morari ſua. Liberam urbem ac forum à credito-*

ribus, liberos agros ab injuſtis poſſeſſoribus extemplo, ſi velit, habere poſſe. Quæ munera quando tandem ſatis grato animo æſtimaturos, ſi inter accipiendas de ſuis commodis rogationes, ſpem honoris latoribus earum incidant? non eſſe modeſtiæ populi Romani id poſtulare, ut ipſe fœnore levetur: & in agrum injuria poſſeſſum à potentibus inducatur, per quos ea conſecutus ſit; ſenes tribunicios non ſine honore tantum, ſed etiam ſine ſpe honoris relinquat. Proinde, ipſi primum ſtatuerent apud animos quid vellent: deinde comitiis tribuniciis declararent voluntatem. Si conjunctim ferri ab ſe promulgatas rogationes vellent, eſſe quod eoſdem reficerent tribunos plebis: perlaturos enim quæ promulgaverint. ſin quod cuique privatim opus ſit, id modo accipi velint; opus eſſe nihil invidioſa continuatione honoris; nec ſe tribunatum, nec illos ea quæ promulgata ſint, habituros. Adverſus tam obſtinatam orationem tribunorum, quum, præ indignitate rerum, ſtupor, ſilentiumque inde ceteros Patrum defixiſſet; App. Claudius Craſſus, nepos decemviri, dicitur odio magis iraque, quam ſpe, ad diſſuadendum proceſſiſſe; & locutus in hanc fere ſententiam eſſe: *Neque novum, neque inopinatum mihi ſit, Quirites, ſi quod unum familiæ noſtræ ſemper objectum eſt ab ſeditioſis tribunis, id nunc ego quoque audiam: Claudiæ genti jam inde ab initio nil antiquius in Republica, Patrum majeſtate fuiſſe: ſemper plebis commodis adverſatos eſſe. Quorum alterum neque nego, neque infitias eo: nos, ex quo aſſciti ſumus ſimul in civitatem & Patres, enixe operam dediſſe, ut per nos aucta potius quam imminuta majeſtas earum gentium, inter quas nos eſſe voluiſtis, dici verè poſſet. Illud alterum pro me majoribuſque meis contendere auſim, Quirites, (niſi*

quæ pro univerſa Republ. fiant, ea plebi tamquam aliam incolenti urbem adverſa quis putet) nihil nos neque privatos, neque in magiſtratibus, quod incommodum plebi eſſet, ſcientes feciſſe: nec ullum factum dictumve noſtrum contra utilitatem veſtram (etſi quædam contra voluntatem fuerint) vere referri poſſe. An hoc, ſi Claudiæ familiæ non ſim, nec ex patricio ſanguine ortus, ſed unus Quiritium quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum, & vivere in libera civitate ſciam, reticere poſſim? L. illum Sextium & C. Licinium perpetuos (ſi Diis placet) tribunos, tantum licentiæ novem annis, quibus regnant, ſumpſiſſe, ut vobis negent poteſtatem liberam ſuffragii, non in comitiis, non in legibus jubendis, ſe permiſſuros eſſe? Sub conditione, inquit, nos reficietis decimum tribunos. Quid eſt aliud dicere, quod petunt alii, nos adeo faſtidimus, ut ſine mercede magna non accipiamus. Sed quæ tandem iſta merces eſt, qua vos ſemper tribunos plebis habeamus? ut rogationes, inquit, noſtras, ſeu placent, ſeu diſplicent, ſeu utiles, ſeu inutiles ſunt, omnes conjunctim accipiatis. Obſecro vos, Tarquinii tribuni plebis, putate me ex media concione unum civem ſucclamare: Bona venia veſtra liceat ex his rogationib. legere, quas ſalubres nobis cenſemus eſſe; antiquare alias. Non, inquit, licebit. Tu de fœnore atque agris, quod ad vos omnes pertinet, jubeas: & hoc portenti non fiat in urbe Romana, uti L. Sextium atque hunc C. Licinium conſules, quod indignaris, quod abominaris, videas. Aut omnia accipe: aut nihil fero. Ut ſi quis ei, quem urgeat fames, venenum ponat cum cibo, & aut abſtinere eo quod vitale ſit, jubeat, aut mortiferum vitali admiſceat. Ergo ſi eſſet libera hæc civitas, non tibi frequentes ſucclamaſſent, Abi hinc cum tribunatibus ac roga-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tionibus tuis? quid ſi non tuleris, quod commodum eſt populo accipere, nemo erit qui ferat illud? Si quis patricius, ſi quis (quod illi volunt invidioſius eſſe) Claudius diceret, Aut omnia accipite, aut nihil fero; quis veſtrum Quirites ferret? Nunquamne vos res potius quam auctores ſpectabitis, ſed omnia ſemper, quæ magiſtratus ille dicet, ſecundis auribus, quæ ab noſtrûm quo dicentur, adverſis accipietis? At, herculè, ſermo eſt minimè civilis. Quid? Rogatio qualis eſt, quam à vobis antiquatam indignantur? ſermoni Quirites ſimillima. Conſules, inquit, rogo, ne vobis, quos velitis, facere liceat. An aliter rogat, qui utiq; alterum ex plebe fieri conſulem jubet: nec duos patricios creandi poteſtatem vobis permittit? Si hodie bella ſint, quale Etruſcum fuit, quum Porſena Ianiculum inſedit, quale Gallicum modo, quum præter Capitolium atque arcem omnia hæc hoſtium erant, & conſulatum cum hoc M. Furio, aut quolibet alio ex Patribus L. ille Sextius peteret; poſſetiſne ferre Sextium haud pro dubio conſulem eſſe, Camillum de repulſa dimicare? Hoccine eſt in commune honores vocare, ut duos plebeios fieri conſules liceat, duos patricios non liceat? & alterum ex plebe creari neceſſe ſit, utrumque ex Patribus præterire liceat? Quænam iſta ſocietas, quænam conſortio eſt? Parum eſt, ſi cujus pars tua nulla adhuc fuit, in partem eius venis, niſi partem petendo, totum traxeris? Timeo, inquit, ne ſi duos licebit creari patricios, neminem creetis plebeium. Quid eſt dicere aliud, niſi, quia indignos veſtra voluntate creaturi non eſtis, neceſſitatem vobis creandi quos non vultis, imponam? quid ſequitur, niſi ut ne beneficium quidem debeat populo, ſi cum duobus patriciis unus petierit plebeius, & lege ſe, non ſuffragio, creatum dicat? Quomodo extorqueant,

torqueant, non quomodo petant honores, quærunt: & ita maxima ſunt adepturi, ut nihil ne pro minimis quidem debeant; & occaſionibus potius quam virtute petere honores malint. Eſt aliquis qui ſe inſpici, qui æſtimari faſtidiat? qui certos ſibi uni honores inter dimicantes competitores æquum cenſeat eſſe? qui ſe arbitrio veſtro eximat? qui veſtra neceſſaria ſuffragia pro voluntariis & ſerva pro liberis faciat? Omitto Licinium Sextiumque, quorum annos in perpetua poteſtate, tanquam regum in Capitolio numeratis; quis eſt hodie in civitate tam humilis, cui non via ad conſulatum facilior per iſtius legis occaſionem, quam nobis ac liberis noſtris, fiat? ſi quidem nos, ne quum volueritis quidem creare interdum poteritis, iſtos etiam ſi nolueritis, neceſſe ſit. De indignitate ſatis dictum eſt (etenim dignitas ad homines pertinet) quid de religionibus atque auſpiciis, quæ propria Deorum immortalium contemptio atque injuria eſt, loquar? Auſpiciis hanc urbem conditam eſſe, auſpiciis bello ac pace, domi militiæque omnia geri, quis eſt qui ignoret? Penes quos igitur ſunt auſpicia more majorum? nempe penes Patres. nam plebejus quidem magiſtratus nullus auſpicato creatur. Nobis adeo propria ſunt auſpicia, ut non ſolum quos populus creat patricios magiſtratus, non aliter quam auſpicato creet; ſed nos quoq; ipſi ſuffragio populi auſpicato interregem prodamus, & privatim auſpicia habeamus, quæ iſti ne in magiſtratibus quidem habent. Quid igitur aliud quam tollit ex civitate auſpicia, qui plebejos conſules creando, à Patribus, qui ſoli ea habere poſſunt, aufert? Eludant nunc licet religiones. Quid enim eſt, ſi pulli non paſcentur? ſi ex cavea tardius exierint? ſi occinuerit avis? Parva ſunt hæc: ſed, parva iſta non contemnendo, majores noſtri, maximam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hanc rem fecerunt. Nunc nos, tamquam jam nihil pace Deorum opus ſit, omnes cæremonias polluimus. Vulgo ergo pontifices, augures, ſacrificuli reges creentur: cuilibet apicem dialem, dum modo homo ſit, imponamus: tradamus ancilia, penetralia, Deos Deorumque curam, quibus nefas eſt. non leges auſpicato ferantur, non magiſtratus creentur: nec centuriatis comitiis Patres auctores fiant. Seſtius & Licinius, tanquam Romulus ac Tatius, in urbe Romana regnent, quia pecunias alienas, quia agros dono dant. Tanta dulcedo eſt ex alienis fortunis prædandi: nec in mentem venit, altera lege ſolitudines vaſtas in agris fieri, pellendo finibus dominos: altera fidem abrogari, cum qua omnis humana ſocietas tollitur. Omnium rerum cauſſa vobis antiquandas cenſeo iſtas rogationes. Quod faxitis Deos velim fortunare. Oratio Appii ad id modo valuit ut tempus rogationum jubendarum proferretur. Refecti decimum iidem tribuni Seſtius & Licinius. De decem-viris ſacrorum ex parte de plebe creandis pertulere. creati quinque Patrum, quinque plebis: graduque eo jam via facta ad conſulatum videbatur. Hac victoria contenta plebes ceſſit patribus, ut in præſentia conſulum mentione omiſſa, tribuni militum crearentur. creati A. & M. Cornelii iterum: M. Geganius, P. Manlius, L. Veturius, P. Valerius ſextum. Quum præter Velitrarum obſidionem, tardi magis rerum exitus quam dubii, quietæ externæ res Romanis eſſent; fama repens belli Gallici allata, perpulit civitatem, ut M. Furius dictator quintum diceretur. is T. Quintium Pennum magiſtrum equitum dixit. Bellatum cum Gallis eo anno circa Anienem flumen, auctor eſt Claudius: inclitamque in ponte pugnam, qua

qua T. Manlius Gallum, cum quo provocatus manus conſeruit, in conſpectu duorum exercituum cæſum torque ſpoliavit, tum pugnatam. Pluribus auctorib⁹ magis adducor, ut credam, decem haud minus poſt annos ea acta: hoc autem anno in Albano agro cum Gallis dictatore M. Furio ſigna collata. Nec dubia, nec difficilis Romanis (quamquam ingentem Galli terrorem memoria priſtinæ cladis attulerant) victoria fuit. multa millia Barbarorum in acie, multa captis caſtris cæſa: palati alii Apuliam maxime petentes, quum fuga ſe longinqua, tum quod paſſim eos ſimul pavor terrorq; diſtulerant, ab hoſte ſeſe tutati ſunt. Dictatori, conſenſu Patrum plebiſque, triumphus decretus. Vix dum perfunctum eum bello, atrocior domi ſeditio excepit: & per ingentia certamina dictator ſenatuſque victus, ut rogationes tribuniciæ acciperentur: & comitia conſulum adverſa nobilitate habita, quibus L. Seſtius de plebe primus Cos. factus. Et ne is quidem finis certaminum fuit. quia patricii ſe auctores futuros negabant, prope ad ſeceſſionem plebis res terribileſque alias minas civilium certaminum venit: cum tamen per dictatorem conditionibus ſedatæ diſcordiæ ſunt, conceſſumque ab nobilitate plebi de conſule plebeio: à plebe nobilitati de prætore uno, qui jus in urbe diceret, ex Patribus creando. Ita ab diutina ira tandem in concordiam redactis ordinibus, quum dignam eam rem ſenatus cenſeret eſſe, meritoque id, ſi quando unquam alias, Deûm immortalium cauſſa libenter facturos fore, ut ludi maximi fierent, & dies unus ad triduum adjiceretur; recuſantibus id munus ædilibus plebis,

conclamatum à patriciis eſt juvenibus, ſe id honoris, Deûm immortalium cauſſa libenter acturos, ut ædiles fierent. Quibus quum ab univerſis gratiæ actæ eſſent, factum ſenatusconſultum, ut duos viros ædiles ex Patribus dictator populum rogaret: Patres auctores omnibus ejus anni comitiis fierent.

EPITOME
LIBRI VII.

DUo novi magiſtratus adjecti ſunt; prætura & ædilitas curulis. Peſtilentia civitas laboravit, eamque inſignem fecit mors Furii Camilli. cujus remedium & finis quum per novas religiones quæreretur, ludi ſcenici tunc primum facti ſunt. Quum dies L. Manlio dicta eſſet à M. Pomponio tribuno plebis, propter delectum acerbe actum, & T. Manlium filium, relegatum ſine ullo crimine; adoleſcens ipſe, cujus relegatio patri objiciebatur, venit in cubiculum tribuni, ſtrictoque gladio coegit eum in verba ſua jurare, Non perſeveraturum ſe in accuſatione. Tunc omnia precioſa miſſa ſunt in patentem voraginem urbis Romæ. in eam Curtius armatus equo ſe præcipitavit, eaque expleta eſt. T. Manlius adoleſcens, qui patrem à tribunitia vexatione liberaverat, contra Gallum provocantem aliquem ex militibus Romanis, in ſingulare certamen deſcendit, eique occiſo, torquem aureum detraxit: quem ipſe poſtea tulit, & ex eo Torquatus eſt nuncupatus. Duæ tribus additæ, Pomtina & Publicia. Licinius Stolo lege ab ipſo lata damnatus eſt, quod plus quingentis jugeribus agri poſſideret. M. Valerius tribunus militum Gallum, à quo provocatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tus erat, inſidente galeæ corvo, & unguibus roſtroque hoſtem infeſtante, interemit, & ex eo Corvini nomen accepit: conſulque proximo anno creatus eſt ob virtutem, quum vigeſimum tertium ageret annum. Amicitia cum Carthaginenſibus juncta. Campani, quum urgerentur à Samnitibus bello, auxilio adverſus eos à ſenatu petito; quum id non impetrarent, urbem atq; agros populo Romano dediderunt. ob quam cauſſam ea quæ populi Romani facta eſſent, defendi bello adverſus Samnites placuit. Quum ab A. Cornelio conſule exercitus in iniquum locum deductus, in magno diſcrimine eſſet, P. Decii Muris tribuni militum opera ſervatus eſt. qui occupato colle ſuper id jugum, in quo Samnites conſederant, occaſionem conſuli in æquiorem locum evadendi dedit: ipſe ab hoſtibus circumſeſſus erupit. Milites Romani, qui Capuæ in præſidio erant relicti, quum de ea occupanda urbe conſpiraſſent, & detecto conſilio, metu ſupplicii à populo Romano defeciſſent; per M. Valerium Corvinum dictatorem, qui conſilio ſuo eos à furore revocaverat, patriæ reſtituti ſunt. Res præterea contra Hernicos, & Gallos, & Tiburtes, & Privernates, & Tarquinienſes, & Samnites, & Volſcos proſpere geſtas continet.

ANNVS hic erat inſignis novi hominis conſulatu, inſignis novis duobus magiſtratibus, prætura, & curuli ædilitate. Hos ſibi patricii quæſivere honores, pro conceſſo plebi altero conſulatu. Plebes conſulatum L. Sextio, cujus lege partus erat, dedit: Patres præturam Sp. Furio M. filio Camillo, ædilitatem Cn. Quintio Capitolino, & P. Cornelio Scipioni, ſuarum gentium viris, gratia campe-

 ſtri

ſtri dederunt. L. Sextio collega ex patribus datus Lucius Æmilius Mamercus. Principio anni, & de Gallis, quos primo palatos per Apuliam congregari jam fama erat, & de Hernicorum defectione, agitata mentio. Quum de induſtria omnia, ne quid per plebeium conſulem ageretur, proferrentur; ſilentium omnium rerum, ac juſtitio ſimile ocium fuit: niſi quod non patientibus tacitum tribunis, quod pro conſule uno plebeio tres patricios magiſtratus curulibus ſellis prętextatos tamquam conſules ſedentes nobilitas ſibi ſumpſiſſet, prætorem quidem etiam jura reddentem, & collegam conſulibus, atq; iiſdem auſpiciis creatum. Verecundia inde impoſita eſt ſenatui, ex Patribus jubendi ædiles curules creari. primo ut alternis annis ex plebe fierent, convenerat: poſtea promiſcuum fuit. Inde L. Genucio & Q. Servilio conſulibus, & ab ſeditione & à bello quietis rebus, ne quando à metu ac periculis vacarent, peſtilentia ingens orta. Cenſorem, ædilem curulem, tres tribunos plebis mortuos ferunt: pro portione & ex multitudine alia multa funera fuiſſe. maximeque eam peſtilentiam inſignem mors quam matura, tam acerba, M. Furii fecit. Fuit enim vere vir unicus in omni fortuna; princeps pace belloque, prius quam exulatum iret: clarior in exilio; vel deſiderio civitatis, quæ capta abſentis imploravit opem; vel felicitate, qua reſtitutus in patriam, ſecum patriam ipſam reſtituit. Par deinde per quinque & viginti annos (tot enim poſtea vixit) titulo tantæ gloriæ fuit, dignuſque habitus, quem ſecundum à Romulo conditorem urbis Romæ ferrent. Et hoc, & inſequenti anno C. Sulpicio Pætico, C. Licinio Stolone,

lone, conſulibus, peſtilentia fuit. ec nihil dignum memoria actum; niſi quod pacis Deûm expoſcendæ cauſſa tertio tum poſt conditam urbem lectiſternium fuit. & quum vis morbi, nec humanis conſiliis nec ope divina levaretur, victis ſuperſtitione animis, ludi quoque ſcenici, nova res bellicoſo populo (nam circi modo ſpectaculum fuerat) inter alia cœleſtis iræ placamina inſtituti dicuntur. Cęterum parva quoque (ut ferme principia omnia) & ea ipſa peregrina res fuit. Sine carmine ullo, ſine imitandorum carminium actu, ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus, more Tuſco dabant. imitari deinde eos juventus, ſimul inconditis inter ſe jocularia fundentes verſibus, cœpere: nec abſoni à voce motus erant. Accepta itaque res, ſæpiuſque uſurpando excitata, vernaculis artificibus, quia hiſter Tuſco verbo ludio vocabatur; nomen hiſtrionibus inditum: qui non ſicut ante, Feſcennino verſu ſimilem incompoſitum temere ac rudem alternis jaciebant; ſed impletas modis ſatyras, deſcripto jam ad tibicinem cantu, motuque congruenti, peragebant. Livius poſt aliquot annos, qui ab ſatyris auſus eſt primus argumento fabulam ſerere, idem ſcilicet, id quod omnes tum erant, ſuorum carminum actor; dicitur, quum ſæpius revocatus vocem obtudiſſet, venia petita puerum ad canendum ante tibinicem quum ſtatuiſſet, canticum egiſſe aliquanto magis vigenti motu, quia nihil vocis uſus impediebat. inde ad manum cantari hiſtrionibus cœptum, diverbiaque tantum ipſorum voci relicta. Poſtquam lege hac fabularũ ab riſu ac ſoluto joco

res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

res avocabatur; & ludus in artem paulatim verterat; juventus, hiſtrionibus fabellarum actu relicto, ipſa inter ſe more antiquo ridicula intexta verſibus jactitare cœpit: quæ inde exodia poſtea appellata, conſertaque fabellis potiſſimum Attelanis ſunt. Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit juventus: nec ab Hiſtrionibus pollui paſſa eſt. Eo inſtitutum manet, ut actores Attellanarum, nec tribu moveantur, & ſtipendia, tamquam expertes artis ludicræ, faciant. Inter aliarum parva principia rerum, ludorum quoque prima origo ponenda viſa eſt: ut appareret quam ab ſano initio res in hanc vix opulentis regnis tolerabilem inſaniam venerit. Nec tamen ludorum primum initium procurandis religionibus datum; aut religione animos, aut corpora morbis levavit. quin etiam quum medios forte ludos circus Tiberi ſuperfuſo irrigatus impediſſet; id vero, velut averſis jam Diis, aſpernantibuſque placamina iræ, terrorem ingentem fecit. Itaque Cn. Genucio, L. Æmilio Mamerco, ſecundum conſulibus, quum piaculorum magis conquiſitio animos quam corpora morbi afficerent, repetitum ex ſeniorum memoria dicitur, peſtilentiam quondam clavo ab dictatore fixo ſedatam. Ea religione adductus ſenatus, dictatorem clavi figendi cauſſa dici juſſit. dictus L. Manlius Imperioſus, L. Pinarium magiſtrum equitum dixit. Lex vetuſta eſt priſcis literis, verbiſque ſcripta, ut qui prætor maximus ſit, idibus Septembrib. clavum pangat. Fixus fuit dextro lateri ædis Iovis optimi maximi, ea ex parte qua Minervæ templum eſt. Eum clavum, quia raræ per ea tempora literæ erant, notam numeri

meri annorum fuiſſe ferunt: eoque Minervæ templo dicatam legem, quia numerus à Minerva inventus ſit. Volſiniis quoque clavos indices numeri annorum, fixos in templo Nortiæ Etruſcæ Deæ, comparere, diligens talium monimentorum auctor Cincius affirmat. M. Horatius conſul, ex lege templum Iovis optimi maximi dedicavit; anno poſt reges exactos. à conſulibus poſtea dictatores, quia majus imperium erat, ſolenne clavi figendi tranſlatum eſt. Intermiſſo deinde more, digna etiam per ſe viſa eſt res, propter quam dictator crearetur. qua de cauſſà creatus L. Manlius, perinde ac rei gerendæ, ac non ſolvendæ religionis gratia creatus eſſet, bellum Hernicum affectans, delectu acerbo juventutem agitavit; tandemque omnibus in eum tribunis plebis coortis, ſeu vi ſeu verecundia victus, dictatura abiit. Neque eo minus principio inſequentis anni, Q. Servilio Ahala, L. Genucio ſecundum conſulibus, dies Manlio dicitur à M. Pomponio tribuno plebis. Acerbitas in delectu, nõ damno modo civium, ſed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæſis, qui ad nomina non reſpondiſſent, partim in vincula ductis, inviſa erat: & ante omnia inviſum ipſum ingenium atrox, cognomenq; Imperioſi grave liberæ civitati, ab oſtentatione ſævitiæ adſcitum; quam non magis in alienis, quam in proximis, ac ſanguine ipſe ſuo exerceret. criminique ei tribunus inter cetera dabat, *Quod filium juvenem nullius probri compertum, extorrem, urbe, domo, penatibus, foro, luce, congreſſu æqualium prohibitum, in opus ſervile, prope in carcerem atque in ergaſtulum dederit: ubi ſummo loco natus dictatorius juvenis quotidiana miſe-*

miſeria diſceret, vere imperioſo patre ſe natum eſſe. At quam ob noxam? quia infacundior ſit, & lingua impromptus. Quod naturæ damnum utrum nutriendum patri (ſi quicquam in eo humani eſſet) an caſtigandum, ac vexatione inſigne faciendum fuiſſe? ne mutas quidem beſtias minus alere, ac fovere, ſi quid ex progenie ſua parum proſperum ſit. At, hercule, L. Manlium, malum malo augere filii; & tarditatem ingenii inſuper premere: & ſi quid in eo exiguum naturalis vigoris ſit, id extinguere vita agreſti, & ruſtico cultu, inter pecudes habendo. Omnium potius his criminationibus, quam ipſius juvenis irritatus eſt animus: quin contra ſe quoq; parenti cauſſam invidiæ atque criminum eſſe ægre paſſus; ut omnes Dii hominesque ſcirent, ſe parenti opem latam quam inimicis ejus malle; capit conſilium, rudis quidem atque agreſtis animi, & quamquam non civilis exempli, tamen pietate laudabile. Inſcientibus cunctis cultro ſuccinctus, mane in Vrbem, atque à porta domum confeſtim ad M. Pomponium tribunum pergit: janitori, opus eſſe ſibi domino ejus convento extemplo, ait. Nunciaret T. Manlium Lucii filium eſſe. Mox introductus (etenim percitum ira in patrem ſpes erat aut criminis aliquid novi, aut conſilii ad rem agendam deferre) ſalute accepta redditaque, eſſe ait, quæ cum eo agere arbitris remotis velit. Procul inde omnibus abire juſſis, cultrum ſtringit: & ſuper lectum ſtans ferro intento, niſi quæ ipſe concepiſſet verba juraret, ſe patris ejus accuſandi cauſſa concilium plebis numquam habiturum, ſe eum extemplo transfixurum minatur. Pavidus tribunus (quippe qui ferrum ante oculos micare, ſe

ſolum

ſolum inermem, illum prævalidum juvenem, & quod haud minus timendum erat,ſtolide ferocem viribus ſuis cerneret)adjuratin quę adactus eſt verba; & præ ſe deinde tulit, ea vi ſubactum ſe incœpto deſtitiſſe; nec perinde ut maluiſſet plebes, ſibi ſuffragii ferendi de tam crudeli & ſuperbo reo poteſtatem fieri:ita ęgre habuit filium id pro parente auſum. eoque id laudabilius erat, quod animum ejus tanta acerbitas patria nihil à pietate avertiſſet. Itaque non patri modo remiſſa cauſſæ dictio eſt, ſed ipſi etiam adoleſcenti ea res honori fuit. & quum eo anno primum placuiſſet tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam & antea ſicut nunc, quos ruffulos vocant, imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit, nullis domi militięque ad conciliandum gratiam meritis; ut qui rure, & procul cœtu hominum juventam egiſſet. Eodem anno ſeu motu terræ, ſeu qua vi alia, forum medium ferme ſpecu vaſto collapſum in immenſam altitudinem dicitur: neque eam voraginem conjectu terræ, quum pro ſe quiſque gereret, expleri potuiſſe prius; quam Deûm monitu quæri cœptum, quo plurimum populus Romanus poſſet? Id enim illi loco dicandum vates canebant, ſi Rempublicam Romanam perpetuam eſſe vellent. Tum M. Curtium juvenem bello egregium, caſtigaſſe ferunt dubitantes, an ullum magis Romanum bonum, quam arma virtuſq; eſſet. Silentio facto, templa Deorum immortalium, quæ foro imminent, Capitoliumque intuentem, & manus nunc in cœlum nunc in patentes terrę hiatus ad Deos manes porrigentem, ſe devoviſſe. equo deinde quam poterat maxime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

maxime exornato inſidentem, armatum ſe in ſpecum immiſiſſe, donaq; ac fruges ſuper eum à multitudine virorum ac mulierũ congeſtas: lacumque Curtium, non ab antiquo illo T. Tatii milite Curtio Metio, ſed ab hoc appellatum. Cura non deeſſet, ſi qua ad verum via inquirentem ferret: nunc famæ rerum ſtandum eſt, ubi certam derogat vetuſtas fidem. & lacus nomen ab hac recentiore inſignius fabula eſt. Poſt tanti prodigii procurationem, eodem anno de Hernicis conſultus ſenatus, quum feciales ad res repetendas nequiquam miſiſſet, primo quoque die ferendum ad populum de bello indicendo Hernicis cenſuit: populuſque id bellum frequens juſſit. L. Genucio conſuli ea provincia ſorte evenit. In exſpectatione civitas erat, quod primus ille de plebe conſul bellum ſuis auſpiciis geſturus eſſet; perinde ut eveniret res, ita communicatos honores probe aut ſecus conſulta habitura. Forte ita tulit caſus, ut Genucius ad hoſtes magno conatu profectus, in inſidias præcipitaretur: legionibus nec opinato pavore fuſis, conſul circumventus ab inſciis, quem interfeciſſent, occideretur. Quod ubi eſt Romam nunciatum, nequaquam tantum publica calamitate mœſti patres, quantum feroces infelici conſulis plebeii ductu, fremunt omnibus locis, *Irent, crearent conſules ex plebe, transferrent auſpicia quo nefas eſſet. Potuiſſe Patres plebiſcito pelli honoribus ſuis: num etiam in Deos immortales inauſpicatam legem valuiſſe? Vindicaſſe ipſos ſuum numen, ſua auſpicia. quæ ut primum contacta ſint ab eo à quo nec jus nec fas fuerit, deletum cum duce exercitum documento fuiſſe, ne deinde, turbato gentium jure, comitia haberentur.*

His

His vocibus curia & forum perſonat: Appium Claudium, quia diſſuaſerat legem; majore nunc auctoritate eventum reprehenſi ab ſe conſilii incuſantem, dictatorem conſenſu patriciorum Servilius conſul dicit: delectuſque & juſtitium indictum. Priuſquam dictator legioneſque novæ in Hernicos venirent ductu C. Sulpicii legati, res per occaſionem geſta egregie eſt. In Hernicos morte conſulis contemptim ad caſtra Romana cum haud dubia expugnandi ſpe ſuccedentes, hortante legato, & plenis iræ atque indignitatis militum animis, eruptio eſt facta. Multum ab ſpe adeundi valli res Hernicis abfuit; adeo turbatis inde ordinibus abſceſſere. Dictatoris deinde adventu novus veteri exercitus jungitur, & copię duplicantur. & pro concione dictator laudibus legati militumque, quorum virtute caſtra defenſa erant, ſimul audientibus laudes meritas, tollit animos: ſimul ceteros ad æmulandas virtutes acuit. Neque ſegnius & hoſtes bellum apparant, qui & parti ante decoris memores, neque ignari auctarum virium hoſtis, ſuas quoque vires augent. Omne Hernicum nomen, omnis militaris ætas excitur. quadringentariæ octo cohortes, lecta robora virorum ſcribuntur. Hunc eximium florem juventutis, eo etiam, quod ut duplex acciperent ſtipendium, decreverant, ſpei animorumque implevere. immunes quoque operum militarium erant; ut in unum pugnæ laborem reſervati, plus ſibi, quam pro virili parte annitendum ſcirent. Extra ordinem etjam in acie locati, quo conſpectior virtus eſſet; duûm millium planicies caſtra Romana ab Hernicis dirimebat: ibi pari ferme utrimque ſpacio in

in medio pugnatum eſt. Primo ſtetit ambigua ſpe pugna; nequiquam ſæpe conatis equitibus Romanis impetu turbare hoſtium aciem. poſtquam equeſtris pugna effectu quam conatibus vanior erat; conſulto prius dictatore equites, permiſſu denique ejus, relictis equis, clamore ingenti provolant ante ſigna, & novam integrant pugnam. neque ſuſtineri poterant, ni extraordinariæ cohortes pari corporum animorumque robore ſe objeciſſent. Tunc inter primores duorum populorum res geritur. quicquid hinc aut illinc communis Mars belli aufert, multiplex quam pro numero damnum eſt: vulgus aliud armatorum, velut delegata primoribus pugna, eventum ſuum in virtute aliena ponit. multi utrimque cadunt, plures vulnera accipiunt. Tandem equites alius alium increpantes, *quid deinde reſtaret*, quærendo, *ſi neque ex equis pepuliſſent hoſtem, neque pedites quicquam momenti facerent. Quam tertiam exſpectarent pugnam? quid ante ſigna feroces proſiluiſſent, & alieno pugnarent loco?* His inter ſe vocibus concitati, clamore renovato, inferunt pedem: & primum gradu moverunt hoſtem, deinde pepulerunt; poſtremo jam haud dubie avertunt: neque tam vires pares quæ ſuperaverit res, facile dictu eſt, niſi quod perpetua fortuna utriuſque populi, & extollere animos, & minuere potuit. Vſque ad caſtra fugientes Hernicos Romanus ſequitur: caſtrorum oppugnatione, quia ſerum erat diei, abſtinuere. Diu non perlitatum tenuerat dictatorem, ne ante meridiem ſignum dare poſſet: eo in noctem tractum erat certamen. Poſtera die deſerta fuga caſtra Hernicorum, & saucii relicti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

relicti quidam inventi: agmenque fugientium ab ſignis, quum præter mœnia eorum infrequentia ſigna conſpecta eſſent, fuſum, ac per agros trepida fuga palatum eſt. Nec Romanis incruenta victoria fuit: quarta pars militum amiſſa. &, ubi haud minus jacturæ fuit, aliquot equites Romani cecidere. Inſequenti anno, quum L. Sulpicius & C. Licinius Calvus conſules in Hernicos exercitum duxiſſent, neque inventis in agro hoſtibus, Ferentinum urbem eorum vi cepiſſent, revertentibus inde eis, Tiburtes portas clauſere. Ea ultima fuit cauſſa, quum multæ ante querimoniæ ultro citroque jactatæ eſſent, cur per feciales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur. Dictatorem T. Quintium Pennum eo anno fuiſſe ſatis conſtat, & magiſtrum equitum Sergium Cornelium Maluginenſem. Macer Licinius, comitiorum habendorum cauſſa, & ab Licinio conſule dictum ſcribit, quia collega comitia bello præferre feſtinante, ut continuaret conſulatum, obviam eundum pravæ cupiditati fuerit. Quæſita ea propriæ familiæ laus, leviorem auctorem Licinium facit. quum mentionem ejus rei in vetuſtioribus annalib⁹ nullam inveniam, magis ut belli Gallici cauſſa dictatorem creatum arbitrer, inclinat animus. eo certè anno Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem Anienis caſtra habuere. Dictator, quum tumultus Gallici cauſſa juſtitium edixiſſet, omnes juniores ſacramento adegit, ingentique exercitu ab urbe profectus, in citeriore ripa Anienis caſtra poſuit. Pons in medio erat; neutris eum rumpentibus, ne timoris indicium eſſet. Prælia de occupando ponte crebra erant; nec

nec qui potirentur, incertis viribus ſatis diſcerni poterat. Tum eximia corporis magnitudine in vacuum pontem Gallus proceſſit: & quantum maxima voce potuit, *Quem nunc*, inquit, *Roma fortiſsimum virum habet, procedat agedum ad pugnam, ut noſter duorum eventus oſtendat utra gens bello ſit melior.* Diu inter primores juvenum Romanorum ſilentium fuit, quum & abnuere certamen vererentur, & pręcipuam ſortem periculi petere nollent. tum T. Manlius L. filius, qui patrem à vexatione tribunicia vindicaverat; ex ſtatione ad dictatorem pergit: *Injuſſu tuo*, inquit, *imperator, extra ordinem numquam pugnaverim, non ſi certam victoriam videam. Si tu permittis, volo ego illi belluæ oſtendere, quando adeo ferox præſultat hoſtium ſignis, me ex ea familia ortum, quæ Gallorum agmen ex rupe Tarpeia dejecit.* Tum dictator, *Macte virtute*, inquit, *hac pietate in patrem patriamque, T. Manli, eſto. Perge, & nomen Romanum invictum, juvantibus Diis, præſta.* Armant inde juvenem æquales. pedeſtre ſcutum capit, Hiſpano cingitur gladio, ad propiorem habili pugnam. Armatum adornatumque adverſus Gallum ſtolide lætum, & (quoniam id quoque memoria dignum antiquis viſum eſt) linguam etiam ab irriſu exerentem, producunt. Recipiunt inde ſe ad ſtationem ceteri, & duo in medio armati, ſpectaculi magis more, quam lege belli deſtituuntur; nequaquam viſu ac ſpecie æſtimantib⁹ pares. Corpus alteri magnitudine eximium, verſicolori veſte, pictiſque & auro cælatis refulgens armis: media in altero militaris ſtatura, modicaque in armis habilibus magis quam decoris ſpecies. non cantus, non exultatio, armo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

umque agitatio vana, ſed pectus animorum
ræque tacitæ plenum, omnem ferociam in diſ-
rimen ipſum certaminis diſtulerat. Vbi cõſti-
ere inter duas acies, tot circa mortalium ani-
nis ſpe metuq; pendentibus; Gallus, velut mo-
es ſuperne imminens, projecto læva ſcuto in
dvenientis arma hoſtis, vanum cæſim cum
ngenti ſonitu enſem dejecit. Romanus, mu-
rone ſurrecto, quum ſcutum ſcuto imum per-
uliſſet, totoque corpore interior periculo vul-
ieris factus, inſinuaſſet ſe inter corpus arma-
que, uno alteroque ſubinde ictu ventrem atque
nguina hauſit, & in ſpacium ingens ruentem
orrexit hoſtem. jacentis inde corpus, ab omni
lia vexatione intactum, uno torque ſpoliavit:
quem reſperſum cruore, collo circumdedit ſuo.
Defixerat pavor cũ admiratione Gallos. Roma-
ni alacres ab ſtatione obviam militi ſuo pro-
greſſi, laudantes gratulanteſque ad dictatorem
perducunt. Inter carminum propemodum in-
condita quædam militariter joculantes, Tor-
quati cognomen auditum; celebratum deinde
poſteris etiam, familiæque honori fuit. Dicta-
tor coronam auream addidit donum, miriſque
pro concione eam pugnam laudibus tulit. Et,
Hercle, tanti ea ad univerſi belli eventum mo-
menti dimicatio fuit, ut Gallorum exercitus
proxima nocte, relictis trepide caſtris, in Ti-
burtem agrum, atque inde ſocietate belli facta,
commeatuque benigno ab Tiburtibus adjutus,
mox in Campaniam tranſierit. Ea fuit cauſſa
cur proximo anno C. Pœtelius Balbus conſul,
quum collegæ ejus M. Fabio Ambuſto Hernici
provincia eveniſſet, adverſus Tiburtes juſſu po-
puli exercitum duceret. ad quorum auxilium
quum

quum Galli ex Campania rediſſent, fœdæ populationes in Lavicano, Tuſculanoque, & Albano agro, haud dubie Tiburtibus ducibus, ſunt factæ. Et quum adverſus Tiburtem hoſtem duce conſule contenta reſpublica eſſet, Gallicus tumultus dictatorem creari coegit. creatus Q. Servilius Ahala, T. Quintium magiſtrum equitum dixit: & ex auctoritate Patrum, ſi proſpere id bellum eveniſſet, ludos magnos vovit. Dictator ad continendos proprio bello Tiburtes, conſulari exercitu juſſo manere, omnes juniores nullo detrectante militiam, ſacramento adegit. Pugnatum haud procul porta Collina eſt totius viribus urbis, in conſpectu parentum conjugumque ac liberorum. quæ magna, etiam abſentibus, hortamenta animi, tum ſubjecta oculis; ſimul verecundia miſericordiaque militem accendebant. Magna utrimque edita cęde, avertitur tandem acies Gallorum. fugati Tibur, ſicut arcem belli Gallici, petunt: palati à conſule Pætelio haud procul Tibure excepti, egreſſis ad opem ferendam Tiburtibus, ſimul cum his intra portas compelluntur. Egregie quum ab dictatore, tum ab conſule res geſta eſt. Et conſul alter Fabius prœliis primum parvis, poſtremo una inſigni pugna quum hoſtes totis adorti copiis eſſent, Hernicos devicit. Dictator conſulibus in ſenatu & apud populum magnifice collaudatis, & ſuarum quoque rerum illis remiſſo honore, dictatura ſe abdicavit. Pœtelius de Gallis Tiburtibuſque geminum triumphum egit. Fabio ſatis viſum, ut ovans urbem iniret. Irridere Pœtelii triumphum Tiburtes: *Ubi enim eum ſecum acie conflixiſſe? ſpectatores paucos fugæ trepidationiſque Gallorum, extra portas egreſſos, poſt-*

oſtquam in ſe quoque fieri impetum viderint, & ne diſcrimine obvios cædi, recepiſſe ſe intra urbem. am rem triumpho dignam viſam Romanis? ne ni-is mirum magnumque cenſerent, tumultum ex-iere in hoſtium portis. majorem ipſos trepidatio-em ante mœnia ſua viſuros. Itaque inſequenti nno M. Popillio Lænate, Cn. Manlio conſuli-us primo ſilentio noctis ab Tibure agmine in-ſto profecti ad urbem Romam venerunt. ter-orem repente ex ſomno excitatis ſubita res & octurnus pavor præbuit: ad hæc multorum nſcitia, qui aut unde hoſtes adveniſſent. Con-lamatum tamen celeriter ad arma eſt, & portę tationibus murique præſidiis firmati. & ubi rima lux mediocrem multitudinē ante mœ-ia, neq; alium quam Tiburtem hoſtem oſten-lit, duabus portis egreſſi conſules, utrimque ciem ſubeuntium jam muros aggrediuntur. Apparuitque occaſione magis, quam virtute retos veniſſe. ideo vix primum impetum Ro-nanorum ſuſtinuere. Quin etiam bono fuiſſe Romanis adventum eorum conſtabat, orien-emque jam ſeditionem inter patres & plebem, netu tam propinqui belli compreſſam. Alius dventus hoſtium fuit proximo bello, agris quam urbi terribilior. Populabundi Tarqui-nienſes, fines Romanos, maxime qua ex parte Etruriam adjacent, peragravere: rebuſque ne-quiquam repetitis, novi conſules, C. Fabius, & C. Plautius juſſu populi bellum indixere; Fa-bioque ea provincia, Plautio Hernici evenere. Gallici quoque belli fama increbreſcebat. ſed inter multos terrores ſolatio fuit pax Latinis petentibus data, & magna vis militum ab iis, fœdere vetuſto, quod multis intermiſerant

annis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

annis, accepta. quo præſidio quum fulta res Romana eſſet, levius fuit, quod Gallos mox Præneſte veniſſe, atque inde circa Pedum conſediſſe, auditum eſt. Dictatorem dici C. Sulpicium placuit. conſul ad id accitus C. Plautius dixit. magiſter equitum dictatori additus M. Valerius. Hi robora militum ex duobus conſularibus exercitibus electa, adverſus Gallos duxerunt. Lentius id aliquanto bellum, quam parti utrique placebat, fuit. quum primo Galli tantum avidi certaminis fuiſſent; deinde Romanus miles ruendo in arma ac dimicationem, aliquantum Gallicam ferociam vinceret; dictatori neutiquam placebat, quando nulla cogeret res, fortuuæ ſe committere, adverſus hoſtem, quem tempus deteriorem indies & locus alienus faceret, ſine præparato commeatu, ſine firmo munimento morantem. ad hoc iis animis corporibuſque, quorum omnis in impetu vis eſſet, parva eadem langueſceret mora. His conſiliis dictator bellum trahebat, gravemque edixerat pœnam, ſi quis injuſſu in hoſtem pugnaſſet. Milites ægre id patientes, primo in ſtationibus vigiliiſq; inter ſe dictatorem ſermonibus carpere, interdum Patres communiter increpare, quod non juſſiſſent per conſules geri bellum. Electum eſſe eximium imperatorem, unicum ducem, qui nihil agenti ſibi de cœlo devolaturam in ſinum victoriam cenſeat. Eadem deinde hæc interdiu propalam, ac ferociora his jactare: ſe injuſſu imperatoris, aut dimicaturos aut agmine Romam ituros. Immiſcerique militibus centuriones: nec in circulis modo fremere, ſed jam in principiis ac prætorio in unum ſermones confundi: atq; in con-

concionis magnitudinem creſcere turba, & vociferari ex omnibus locis, ut extemplo ad dictatorem iretur. Verba pro exercitu faceret Sex. Tullius, ut virtute ejus dignum eſſet. Septimum primum pilum jam Tullius ducebat, neque erat in exercitu, qui quidem pedeſtria ſtipendia feciſſet, vir factis nobilior. is præcedens militum agmen, ad tribunal pergit, mirantiq; Sulpicio, non turbam magis quam turbę principem Tullium, imperiis obedientiſſimum militem: *Scilicet dictator*, inquit, *condemnatum ſe univerſus exercitus à te ignaviæ ratus, & prope ignominiæ cauſſa deſtitutum ſine armis, oravit me ut ſuam cauſſam apud te agerem. Equidem ſicubi loco ceſſum, ſi terga data hoſti, ſi ſigna fœde amiſſa objici nobis poſſent, tamen hoc à te impetrari æquum cenſerem, ut nos virtute culpam noſtram corrigere, & abolere flagitii memoriam nova gloria patereris. Etjam ad Alliam fuſæ legiones, eandẽ quam per pavorem amiſerant patriam, profectæ poſtea ab Veiis virtute recuperavere. nobis Deûm benignitate, felicitate tua, populiq; Romani, & res & gloria eſt integra. Quanquam de gloria vix dicere auſim, ſi nos & hoſtes haud ſecus quam fœminas abditos intra vallum omnibus contumeliis eludunt: & tu imperator noſter, quod ægrius patimur, exercitum tuum, ſine animis, ſine armis, ſine manibus, judicas eſſe: & prius quam expertus nos eſſes, de nobis ita deſperaſti, ut te mancorum ac debilium ducem judicares eſſe. Quid enim aliud eſſe cauſſæ credemus, cur veteranus dux, fortiſſimus bello, compreſſis, quod ajunt, manibus ſedeas? utcumque enim ſe habeat res, te de noſtra virtute dubitaſſe videri, quam nos de tua verius eſt. Sin autem non tuum iſtuc ſed publicum eſt conſilium, & conſenſus aliquis Patrum, non Gallicum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

bellum nos ab urbe, à penatibus noſtris, ablegatos tenet; quæſo, ut quæ dicam, non à militibus imperatori dicta cenſeas, ſed à plebe Patribus, quæ, ſicut vos veſtra habeatis conſilia, ſic ſe ſua habituram dicat. Quis tandem ſuccenſeat milites nos eſſe, non ſervos veſtros? ad bellum, non in exilium, miſſos? Si quis det ſignum, in acie educat, ut viris ac Romanis dignum ſit pugnaturos: ſi nihil armis opus ſit, ocium Romæ potius quam in caſtris acturos. hæc dicta ſint Patribus. Te imperator milites tui oramus, ut nobis pugnandi copiam facias. tum vincere cupimus, tum duce te vincere, tibi lauream inſignem deferre, tecum triumphantes urbem inire. tuum ſequẽtes currum Iovis Opt. Max. templum gratantes ovanteſque adire. Orationem Tullii exceperunt preces multitudinis: & undique ut ſignum daret, ut capere arma juberet, clamabant. Dictator, quamquam rem bonam exemplo haud probabili actam cenſebat, tamen facturum quod milites vellent, ſe recepit: Tulliumque ſecreto, quænam hæc res ſit, aut quo acta more, percunctatur. Tullius magnopere à dictatore petere, ne ſe oblitum diſciplinæ militaris, ne ſui, neve imperatoriæ majeſtatis, crederet: *Multitudini concitatæ, quæ ferme auctoribus ſimilis eſſet, non ſubtraxiſſe ſe ducem: ne quis alius, qualem mota creare multitudo ſoleret, exiſteret. nam ſe quidem nihil non arbitrio imperatoris acturum. illi quoq; tamen videndum magnopere eſſe, ut exercitum in poteſtate haberet. Differri non poſſe adeo concitatos animos. ipſos ſibi locum ac tempus pugnandi ſumpturos, ſi ab imperatore non detur.* Dum hæc loquuntur, jumenta forte paſcentia extra vallum Gallo abigenti duo milites Romani ademerunt. In eos ſaxa conjecta à Gallis: deinde ab Romana ſtatione

tione clamor ortus, ac procurſum utrimq; eſt. Iamque haud procul juſto prœlio res erant, ni celeriter diremptum certamen per centuriones eſſet. Affirmata certe eo caſu Tullii apud dictatorem fides eſt. nec recipiente jam dilationem re, in poſterum diem edicitur, acie pugnaturos. Dictator tamen, ut qui magis animis quam viribus fretus ad certamen deſcenderet, omnia circumſpicere atque agitare cœpit, ut arte aliqua terrorem hoſtibus incuteret. Solerti animo rem novam excogitat, qua deinde multi noſtri atque externi imperatores, noſtra quoque quidam ætate uſi ſunt. Mulis ſtrata detrahi jubet: biniſque tantum centunculis relictis, agaſones, partim captivis partim ægrorum armis ornatos imponit. His fere mille effectis, centum admiſcet equites. & nocte ſuper caſtra in montes evadere, ac ſilvis ſe occultare jubet: neque inde ante moveri, quam ab ſe acciperent ſignum. ipſe ubi illuxit, in radicibus montium extendere aciem cœpit ſedulo, ut adverſus montes conſiſteret hoſtis. Inſtructo jam vani terroris apparatu, qui quidem terror plus pene veris viribus profuit; primo credere duces Gallorum non deſcenſuros in æquum Romanos; deinde ubi degreſſos repente viderunt, & ipſi avidi certaminis in prœlium ruunt: priuſque pugna cœpit, quam ſignum ab ducibus daretur. Acrius invaſere Galli dextrum cornu: neque ſuſtineri potuiſſent, ni forte eo loco dictator fuiſſet, Sex. Tullium nomine increpans rogitanſque: *Siccine pugnaturos milites ſpopondiſſet? Ubi illi clamores ſint arma poſcentium? ubi minæ injuſſu imperatoris prœlium inituros? En ipſum imperatorem clara voce vocare ad prœlium,*

& ire armatum ante prima ſigna. Ecquis ſequeretur eorum, qui modo ducturi fuerint; in caſtris feroces, in acie pavidi? Vera audiebant. itaque tantos pudor ſtimulos admovit, ut ruerent in hoſtium tela alienatis à memoria periculi animis. Hic primo impetus prope vecors turbavit hoſtes: eques deinde emiſſus turbatos avertit. Ipſe dictator, poſtquam labantem una parte vidit aciem, ſigna in lævum cornu confert, quo turbam hoſtium congregari cernebat; & iis, qui in monte erant, ſignum quod convenerat, dedit. Vbi inde quoque novus clamor ortus, & tendere obliquo monte ad caſtra Gallorum viſi ſunt; tum metu, ne excluderentur, omiſſa pugna eſt, curſuque effuſo ad caſtra ferebantur. ubi quum occurriſſet eis M. Valerius, magiſter equitum (qui profligato dextro cornu obequitabat hoſtium munimentis,) ad montes ſilvaſque vertunt fugam: plurimique ibi à fallaci equitum ſpecie, agaſonibuſque excepti ſunt: & eorum, quos pavor pertulerat in ſilvas, atrox cædes poſt ſedatũ prœlium fuit. Nec alius poſt M. Furium, quam C. Sulpicius, juſtiorem de Gallis egit triumphum. auri quoque ex Gallicis ſpoliis ſatis magnum pondus ſaxo quadrato ſeptum in Capitolio ſacravit. Eodem anno & à Coss. vario eventu bellatum. nam Hernici à C. Plautio devicti ſubactique ſunt. Fabius collega ejus, incaute atque inconſulte adverſus Tarquinienſes pugnavit. nec in acie tantum ibi cladis acceptum, quam quod trecentos ſeptem milites Romanos captos Tarquinienſes immolarunt: qua fœditate ſupplicii aliquanto ignominia populi Romani inſignitior fuit. Acceſſit ad eam cladem & vaſtatio Romani agri, quam Privernates,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nates, Veliterni deinde, incurſione repentina fecerunt. Eodem anno duæ tribus, Pomptina & Publicia additæ. Ludi votivi, quos M. Furius dictator voverat, facti: & de ambitu à C. Pœtilio, tribuno plebis, auctoribus Patribus, tum primum ad populum latum eſt. eaque rogatione novorum maxime hominum ambitionem, qui nundinas & conciliabula obire ſoliti erant, compreſſam credebant. Haud æque Patribus læta inſequenti anno C. Marcio, Cn. Manlio conſulibus, de unciario fœnore à M. Duilio, L. Mænio tribunis plebis rogatio eſt perlata: & plebs aliquanto eam cupidius ſcivit, accepitque. Ad bella nova, priore anno deſtinata, Faliſci quoque hoſtes exorti, duplici crimine: quod & cum Tarquinienſibus juventus eorum militaverat: & eos, qui Valerios perfugerant, quum male pugnatum eſt, repetentibus fecialibus Romanis non reddiderant. Ea provincia Cn. Manlio obvenit, Marcius exercitum in agrum Privernatem, integrum pace longinqua induxit: militemq; præda implevit. Ad copiam rerum addidit munificentiam, quod nihil in publicum ſecernendo; augenti rem privatam militi favit. Privernates, quum ante mœnia ſua caſtris permunitis conſediſſent; vocatis ad concionem militibus, *Caſtra nunc*, inquit, *vobis hoſtium, urbemque prædæ do; ſi mihi pollicemini vos fortiter in acie operam novaturos, nec prædæ magis, quam pugnæ paratos eſſe.* Signum poſcunt ingenti clamore: celſique & ſpe haud dubia feroces in prœlium vadunt. Ibi ante ſigna Sex. Tullius, de quo ante dictum eſt, exclamat: Aſpice imperator, inquit, quemadmodũ exercitus tuus tibi promiſſa pręſtet: piloq; poſito, ſtricto gladio in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hoſtem impetum facit. Sequuntur Tullium anteſignani omnes: primoque impetu avertere hoſtem: fuſum inde ad oppidum perſecuti, quum jam ſcalas mœnibus admoverent, in deditione urbem acceperunt. triumphus de Privernatibus actus. Ab altero conſule nihil memorabile geſtum: niſi quod legem, novo exemplo, ad Sutrium in caſtris tributim de viceſima eorum, qui manumitterentur, tulit. Patres, quia ea lege haud parvum vectigali inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt. Ceterum tribuni plebis, non tam lege quam exemplo moti, ne quis poſtea populum ſevocaret, capite ſanxerunt. nihil enim non per milites juratos in conſulis verba, quamvis pernicioſum populo, ſi id liceret, ferri poſſe. Eodem anno C. Licinius Stolo, à M. Popillio Lænate ſua lege decem millibus æris eſt damnatus, quod mille jugerum agri cum filio poſſideret, mancipandoque filium fraudem legi feciſſet. Novi conſules inde, M. Fabius Ambuſtus ſecundum, & M. Popillius Lænas iterum, duo bella habuere. Facile alterum cum Tiburtibus quod Lænas geſſit: qui hoſte in urbem compulſo, agros vaſtavit. Faliſci Tarquinienſeſque alterum conſulem prima pugna fuderunt. inde terror maximus fuit, quod ſacerdotes eorum facibus ardentibus anguibuſque prælatis inceſſu furiali militem Romanum inſueta turbaverunt ſpecie: & tunc quidem velut limphati & attoniti munimentis ſuis trepido agmine inciderunt: deinde ubi conſules legatique ac tribuni, puerorum ritu vana miracula paventes irridebant increpabantque; vertit animos repente pudor: & in ea ipſa, quæ fugerant, velut cæci ruebant. Diſcuſſo itaque

itaque vano apparatu hoſtium, quum in ipſos armatos ſe intuliſſent, averterunt totam aciem: caſtriſque etiam eo die potiti, præda ingenti parta victores reverterunt; militaribus jocis, quum apparatum hoſtium, tum ſuum increpantes pavorem. Concitatur deinde omne nomen Etruſcum, & Tarquinienſibus Faliſciſque ducibus ad Sabinas perveniunt. Adverſus eum terrorem dictator C. Marcius Rutilus primus de plebe dict⁹, magiſtrum equitum, item de plebe C. Plautium dixit. Id vero Patribus indignum videri, etiam dictaturam jam in promiſcuo eſſe? omnique ope impediebant, ne quid dictatori ad id bellum decerneretur, parareturve. eo promptius cuncta, ferente dictatore, populus juſſit. Profectus ab urbe, utraque parte Tiberis, ratibus exercitu, quocumque fama hoſtium ducebat, trajecto; multos populatores agrorum vagos, palantes oppreſſit. Caſtra quoque, nec opinato aggreſſus, cepit. & octo millibus hoſtium captis, ceteris aut cæſis, aut ex agro Romano fugatis, ſine auctoritate Patrum, populi juſſu, triumphavit. Quia nec per dictatorem plebejum, nec per conſulem, comitia conſularia haberi volebant, & alter conſul Fabius bello retinebatur; res ad interregnum redit. Interreges deinceps Q. Servilius Ahala, M. Fabius, Cn. Manlius, C. Fabius, C. Sulpicius, L. Æmilius, Q. Servilius, M. Fabius Ambuſtus. In ſecundo interregno orta contentio eſt, quod duo patricii conſules creabantur: intercedentibuſque tribunis, interrex Fabius ajebat in duodecim tabulis legem eſſe, ut quodcumque poſtremum populus juſſiſſet, id jus ratumque eſſet, juſſum populi & ſuffragia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſſe. Quumq; intercedendo tribuni nihil aliud, quam ut differrent comitia, valuiſſent; duo patricii conſules creati ſunt, C. Sulpicius Peticus tertium, M. Valerius Publicola: eodemque die magiſtratum inierunt. Quadringenteſimo anno, quam urbs Romana condita erat, quinto triceſimo quam à Gallis recepta, ablato poſt undecimum annum à plebe conſulatu, patricii conſules ambo ex interregno magiſtratum iniere, C. Sulpicius Peticus tertium, M. Valerius Publicola. Empulum eo anno ex Tiburtibus haud memorando certamine captum; ſive duorum conſulum auſpicio bellum ibi geſtum eſt, ut ſcripſere quidam; ſeu per idem rempus Tarquinienſium quoque ſunt vaſtati agri ab Sulpicio conſule, quo Valerius adverſus Tiburtes legiones duxit. Domi majus certamen conſulibus cum plebe ac tribunis erat. Fidei jam ſuæ, non ſolum virtutis ducebant eſſe, ut accepiſſent duo patricii conſulatum, ita ambobus patriciis mandare. quin aut toto cedendũ eſſe, ſi plebejus jam magiſtratus conſulatus fiat, aut poſſidendum totum, quam poſſeſſionem integram à Patribus accepiſſent. Plebs contra fremit: *Quid ſe vivere, quid in parte civium cenſeri: ſi quod duorum hominum virtute L. Sextii, ac C. Licinii partum ſit, id obtinere univerſi non poßint? Vel reges, vel decemviros, vel ſi quod triſtius ſit imperii nomen patiendum eſſe potius, quam ambos patricios conſules videant: nec invicem pareatur atque imperetur, ſed pars altera in æterno imperio locata plebem nuſquam alio natam quam ad ſerviendum putet.* Non deſunt tribuni auctores turbarum: ſed inter concitatos per ſe omnes, vix duces eminent. Aliquoties fruſtra in campum deſcen-

deſcenſum quum eſſet, multique per ſeditiones
acti comitiales dies; poſtremo victæ perſeve-
rantia conſulum plebis, eo dolor erupit, ut tri-
bunos actum eſſe de libertate vociferantes, re-
linquendumque non campum jam ſolum, ſed
etiam urbem captam atque oppreſſam regno
patriciorum, mœſta plebs ſequeretur. Conſules
relicti à parte populi per infrequentiam, co-
mitia nihilo ſegnius perficiunt. creati conſules
ambo patricii, M. Fabius Ambuſtus tertium,
T. Quintius. In quibuſdam annalibus pro
T. Quintio, M. Popillium conſulem invenio.
Duo bella eo anno proſpere geſta: cum Tibur-
tibuſque ad deditionem pugnatum. Saſſula ex
his urbs capta. ceteraque oppida eandem for-
tunam habuiſſent, ni univerſa gens poſitis ar-
mis in fidem conſulis veniſſet. Triumphatum
de Tiburtibus: alioquin mitis victoria fuit. In
Tarquinienſes acerbe ſævitum; multis morta-
libus in acie cæſis. ex ingenti captivorum nu-
mero, trecenti quinquaginta octo delecti no-
biliſſimus quiſque, qui Romam mitteretur:
vulgus aliud trucidatum. Nec populus in eos,
qui miſſi Romam erant, mitior fuit. medio in
foro omnes virgis cæſi ac ſecuri percuſſi. id pro
immolatis in foro Tarquinienſium Romanis
pœnæ hoſtibus redditum. Res bello bene ge-
ſtæ, ut Samnites quoque amicitiam peterent,
effecerunt. Legatis eorum comiter ab ſenatu
reſponſum: fœdere in ſocietatem accepti. Non
eadem domi quæ militiæ fortuna erat plebi
Romanæ. nam etſi unciario fœnore facto le-
vata uſura erat, ſorte ipſa obruebantur inopes,
nexumque inibant. eo nec patricios ambo con-
ſules, nec comitiorum curam, publicave ſtudia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

præ privatis incommodis plebs ad animum admittebat. Conſulatus uterque apud patricios manet. Conſules creati C. Sulpicius Peticus quartum, M. Valerius Puplicola iterum. In bellum Etruſcum intentam civitatem, quia Cæritem populum miſericordia conſanguinitatis Tarquinienſibus adjunctum fama ferebat, legati Latini ad Volſcos convertere, nunciantes, exercitum conſcriptum armatumque jam ſuis finibus imminere. deinde populandos in agrum Romanum venturos eſſe. Cenſuit igitur ſenatus, neutram negligendam rem eſſe: utroque legiones ſcribi, conſuleſque ſortiri provincias juſſit. Inclinavit deinde pars major curæ in Etruſcum bellum: poſtquam literis Sulpicii conſulis, cui Tarquinii provincia evenerat, cognitum eſt, depopulatum agrum circa Romanas Salinas, prædæque partem in Cæritum fines avectam: & haud dubie juventutem ejus populi inter prædatores fuiſſe. Itaque Valerium conſulem, Volſcis oppoſitum, caſtraque ad finem Tuſculanum habentem, revocatum inde ſenatus dictatorem dicere juſſit. T. Manlium Lucii filium dixit. Is, quum ſibi magiſtrum equitum A. Cornelium Coſſum dixiſſet, conſulari exercitu contentus, ex auctoritate Patrum ac populi juſſu, Cæritibus bellum indixit. Tum primum Cærites, tanquam in verbis hoſtium vis major ad bellum ſignificandum, quam in ſuis factis, qui per populationem Romanos laceſſierant, eſſet, etiam verus belli terror invaſit: & quam non ſuarum virium ea dimicatio eſſet, cernebant. Pœnitebatque populationis, & Tarquinienſes execrabantur defectionis auctores. nec arma, aut bellum

bellum quiſquam apparare, ſed pro ſe quiſque legatos mitti jubebat ad petendam erroris veniam. Legati ſenatum quum adiſſent; à ſenatu rejecti ad populum, Deos rogaverunt, quorum ſacra bello Gallico accepta rite procuraſſent, ut Romanos florentes ea ſui miſericordia caperet, quæ ſe rebus adfectis quondam populi Romani cepiſſet, converſique ad delubra Veſtæ, hoſpitium Flaminum Veſtaliumque ab ſe caſte ac religioſe cultum invocabant. *Eane meritos crederet quiſquam, hoſtes repente ſine cauſſa factos? aut ſi quid hoſtiliter feciſſent, conſilio id magis, quam furore lapſos feciſſe, ut ſua vetera beneficia, locata præſertim apud tam gratos, novis corrumperent maleficiis, florentemq; populum Romanum ac feliciſſimum bello ſibi deſumerent hoſtem, cujus afflicti amicitiam cepiſſent? ne appellarēt conſilium, quæ vis ac neceſſitas appellanda eſſet. Tranſeuntes agmine infeſto per agrum ſuum Tarquinienſes, quum præter viam nihil petiſſent, traxiſſe quoſdam agreſtium populationis ejus, quæ ſibi crimini detur, comites. Eos, ſeu dedi placeat, dedere ſe paratos eſſe: ſeu ſupplicio affici, daturos pœnas. Cære ſacrarium populi Romani. diverſorium ſacerdotum ac receptaculum Romanorum ſacrorum, intactum inviolatumque crimine belli, hoſpitio Veſtalium cultiſque diis darent.* Movit populum non tam cauſſa præſens, quam vetus meritum, ut maleficii quam beneficii potius immemores eſſent. Itaque pax populo Cæriti data, induciaſque in centum annos factas, in ſenatusconſulta referri placuit. In Faliſcos eodem noxios crimine vis belli converſa eſt: ſed hoſtes nuſquam inventi. Quum populatione peragrati fines eſſent, ab oppugnatione urbium temperatum:
legio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

legionibuſque Romam reductis, reliquum anni muris turribuſque reficiendis conſumptum, & ædes Apollinis dedicata eſt. Extremo anno comitia conſularia certamen patrum ac plebis diremit; tribunis negantibus paſſuros comitia haberi, ni ſecundum Liciniam legem haberentur; dictatore obſtinato tollere potius totum è Republ. conſulatum, quam promiſcuum Patribus ac plebi facere. Prolatandis igitur comitiis, quum dictator magiſtratu abiſſet, res ad interregnum rediit. Infeſtam inde Patribus plebem interreges quum accepiſſent, ad undecimum interregem ſeditionibus certatum eſt. Legis Liciniæ patrocinium tribuni jactabant. Propior dolor plebi fœnoris ingraveſcentis erat: curæque privatæ in certaminibus publicis erumpebant. Quorum tædio Patres L. Cornelium Scipionem interregem, concordiæ cauſſa obſervare legem Liciniam, comitiis conſularibus juſsêre. P. Valerio Publicolæ datus è plebe collega C. Marcius Rutilus. Inclinatis ſemel in concordiam animis, novi conſules fœnebrem quoq; rem, quæ diſtinere unanimos videbatur, levare aggreſſi; ſolutionem alieni æris in publicam curam verterunt: quinqueviris creatis, quos menſarios ab diſpenſatione pecuniæ appellarunt. Meriti æquitate curaque ſunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus eſſent. Fuêre autem C. Duilius, P. Decius Mus, M. Papirius, Q. Publilius, & Tib. Æmilius, qui rem difficilimam tractatu, & plerumque parti utrique, ſemper certe alteri, gravem, quum alia moderatione, tum impendio magis publico, quam jactura ſuſtinuerunt. tarda enim nomina, & impeditiora

inertia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

inertia debitorum quam facultatibus; aut æra-
rium menſis cum ære in foro poſitis, diſſol-
vit, ut populo prius caveretur: aut æſtimatio
æquis rerum preciis liberavit: ut non modo
ſine injuria, ſed etiam ſine querimoniis partis
utriuſq; exhauſta vis ingens æris alieni fit. Ter-
ror inde vanus belli Etruſci, quum conjuraſſe
duodecim populos fama eſſet, dictatorem dici
coegit. dictus in caſtris (eo enim ad conſules
miſſum ſenatusconſultum eſt) C. Iulius, cui
magiſter equitum adjectus L. Æmilius. Ce-
terum foris tranquilla omnia fuere. Tenta-
tum domi per dictatorem, ut ambo patricii
conſules crearentur, rem ad interregnum per-
duxit. duo interreges C. Sulpicius, & Fabius,
interpoſiti obtinuêre, quod dictator fruſtra
tetenderat, mitiore jam plebe ob recens meri-
tum levati æris alieni, ut ambo patricii conſules
crearentur. creati ipſe C. Sulpicius Peticus,
qui prior interregno abiit, & T. Quintius Pen-
nus. quidam Cæſonem, alii Cajum nomen
Quintio adjiciunt. Ad bellum ambo profecti;
Faliſcum Quintius, Sulpicius Tarquinienſe. Nuſ-
quam acie congreſſo hoſte, cum agris magis
quam cum hominibus urendo populandoque
geſſerunt bella: cujus lentæ velut tabis ſenio vi-
cta utriuſque pertinacia populi eſt, ut primum
à conſulibus, dein permiſſu eorum ab ſenatu
inducias peterent. In quadraginta annos impe-
traverunt: ita poſita duorum bellorum quę im-
minebant, cura. Dum aliqua ab armis quies eſ-
ſet; quia ſolutio æris alieni multarũ rerum mu-
taverat dominos; cenſum agi placuit. ceterum
quum cenſoribus creandis indicta comitia eſ-
ſent; profeſſus ſe petere cenſuram C. Marcius
Rutilus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Rutilus, qui primus dictator de plebe fuerat, concordiam ordinum turbavit. quod videbatur quidem tempore alieno feciſſe: quia ambo tum forte patricii conſules erant, qui rationem ejus ſe habituros negabant. Sed & ipſe conſtantia inceptum obtinuit, & tribuni omni vi recuperando jus conſularib⁹ comitiis amiſſum, adjuverunt; & quum ipſius viri majeſtas nullius honoris faſtigium non æquabat, tum per eundem, qui ad dictaturam aperuiſſet viam, cenſuram quoque in partem vocari plebs volebat. Nec variatum comitiis eſt, quin cum Manlio Cnæo cenſor Marcius crearetur. Dictatorem quoque hic annus habuit M. Fabium; nullo terrore belli, ſed ne Licinia lex comitiis conſularibus obſervaretur. Magiſter equitum dictatori additus Q. Servilius. nec tamen dictatura potentiorem eum conſenſum Patrum conſularibus comitiis fecit, quam cenſoris fuerat. M. Popillius Lænas, à plebe conſul, à Patribus L. Cornelius Scipio datus. Fortuna quoque illuſtriorem plebejum conſulem fecit. Nam quum ingentem Gallorum exercitum in agro Latino caſtra poſuiſſe nunciatum eſſet; Scipione gravi morbo implicito, Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum. Is impigre exercitu ſcripto, quum omnes extra portam Capenam ad Martis ædem convenire armatos juniores juſſiſſet, ſignaque eodem quæſtores ex ærario deferre; quatuor expletis legionibus, quod ſuperfuit militum, P. Valerio Publicolæ prætori tradidit: auctor Patribus ſcribendi alterius exercitus, quod ad incertos belli eventus ſubſidium Reipublicæ eſſet. Ipſe jam ſatis omnibus inſtructis comparatiſque, ad hoſtem pergit: cujus ut

prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

priùs noſceret vires quam periculo ultimo tentaret; in tumulo, quem proximum caſtris Gallorum capere potuit, vallum ducere cœpit. Gens ferox,& ingenii avidi ad pugnam, quum, procul viſis Romanorum ſignis, ut extemplo prœlium initura explicuiſſet aciem; poſtquam neque in æquum demitti agmen vidit,& quum loci altitudine,tum vallo etiam tegi Romanos; perculſos pavore rata, ſimul opportuniores, quod intenti tum maxime operi eſſent, truci clamore aggreditur. Ab Romanis nec opus intermiſſum, (triarii erant,qui muniebant) & ab haſtatis principibuſque, qui pro munitoribus intenti armatique ſteterant, prœlium initum. Præter virtutem locus quoq; ſuperior adjuvit, ut pila omnia haſtæque,non tanquam ex æquo miſſa,vana (quod plerumque fit) caderent, ſed omnia librata ponderibus figerentur,oneratiq; telis Galli, quibus aut corpora transfixa, aut prægravata inhærentib⁹ gerebant ſcuta, quum curſu pene in adverſum ſubiſſent, primo incerti reſtitêre: dein quum ipſa cunctatio & his animos minuiſſet & auxiſſet hoſti, impulſi retro ruere alii ſuper alios, ſtragemque inter ſe cæde ipſa fœdiorem dare.adeo prçcipiti turba obtriti plures, quam ferro necati. Nec dum certa Romanis victoria erat. alia in campum degreſſis ſupererat moles. Namq; multitudo Gallorum, ſenſum omnem talis damni exſuperans, velut nova rurſus exoriente acie, integrum militem adverſus victorem hoſtem ciebat.ſtetitque ſuppreſſo impetu Romanus; & quia iterum feſſis ſubeunda dimicatio erat, & quod conſul, dum inter primores incautus agitat, lævo humero matari prope trajecto, ceſſerat parumper ex

acie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

acie. Iamque omiſſa cunctando victoria erat quum conſul vulnere alligato, revectus ad prima ſigna: *Quid ſtas miles?* inquit. *Non cum Latino Sabinoque hoſte res eſt, quem victum armis ſocium ex hoſte facias. In belluas ſtrinximus ferrum. hauriendus aut dandus eſt ſanguis. Pepuliſtis à caſtris, ſupina valle præcipites egiſtis, ſtratis corporibus hoſtium ſuperſtatis. Complete eadem ſtrage campos, qua montes repleſtis. Nolite exſpectare dum ſtantes vos fugiant. inferenda ſunt ſigna, & vadendum in hoſtem.* His adhortationibus iterum coorti, pellunt loco primos manipulos Gallorum: cuneis deinde in medium agmen perrumpunt. Inde barbari diſſipati, quibus nec certa imperia, nec duces eſſent, vertunt impetum in ſuos: fuſique per campos, & præter caſtra etiam ſua fuga prælati, quod editiſſimum inter æquales tumulos occurrebat oculis, arcem Albanam petunt. Conſul non ultra caſtra inſecutus, quia & vulnus degravabat, & ſubjicere exercitum pugna feſſum novo labori nolebat, à perſequendo hoſte continuit; tumulis ab hoſte occupatis. Præda omni caſtrorum, militi data, victorem exercitum, opulentumque Gallicis ſpoliis, Romã reduxit. Moram triumpho vulnus conſulis attulit. eademque cauſſa dictatoris deſiderium ſenatui fecit, ut eſſet qui ægris conſulib. comitia haberet. Dictator L. Furius Camillus dictus, addito magiſtro equitum P. Cornelio Scipione, reddidit Patribus poſſeſſionem priſtinam conſulatus. ipſe ob id meritum ingenti Patrum ſtudio creatus conſul, collegam Ap. Claudium Craſſum dixit. Priuſquam inirent novi conſules magiſtratum, triumphus à Popillio de Gallis actus magno favore plebis:
muſſan-

muſſanteſque inter ſe rogitabant, num quem plebeii conſulis pœniteret? Simul dictatorem increpabant, qui legis Liciniæ ſpretæ mercedem conſulatum privata cupiditate, quam publica injuria fœdiorem, cepiſſet, ut ſe ipſe conſulem dictator crearet. Annus multis variiſque motibus fuit inſignis. Galli ex Albanis montibus, quia hiemis vim pati nequiverant, per campos maritimaque loca vagi populabantur. Mare infeſtum claſſibus Græcorum erat: oraque littoris Antiatis, Laurenſque tractus, & Tiberis oſtia: ut prædones maritimi cum terreſtribus congreſſi, ancipiti ſemel prælio decertarint, dubiique diſceſſerint in caſtra Galli, Græci retro ad naves, victos ſe an victores putarent. Inter hæc longe maximus extitit terror, concilia populorum Latinorum ad lucum Ferentinæ habita: reſponſumque haud ambiguum imperantibus milites Romanis datum, abſiſterent imperare iis, quorum auxilio egerent. Latinos pro ſua libertate potius, quam pro alieno imperio laturos arma. Inter duo ſimul bella externa, defectione etiam ſociorum ſenatus anxius, quum cerneret metu tenendos, quos fides non tenuiſſet; extendere omnes imperii vires conſules delectu habēdo juſſit. civili quippe ſtandum exercitu eſſe, quando ſocialis cœtus deſereret. Undique, non urbana tantum, ſed etiam agreſti juventute, decem legiones ſcriptæ dicuntur, quaternum millium & ducenorum peditum, equitumque trecenorum. quem nunc novum exercitum, ſi qua externa vis ingruat, hæ vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis, contractæ in unum haud facile efficiant: adeo in quæ laboramus ſola crevimus, divitias, luxu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

luxuriamque. Inter cetera triſtia ejus anni, conſul alter Ap. Claudius ipſo belli apparatu moritur. redierantque res ad Camillum: cui unico conſuli, vel ob aliam dignationem haud ſubjiciendam dictaturæ, vel ob omen fauſtum ad Gallicum tumultum cognominis, dictatorem arrogari haud ſatis decorum viſum eſt Patribus. Conſul duab. legionib. urbi prępoſitis, octo cum L. Pinario prætore diviſis, memor paternæ virtutis, Gallicum ſibi bellum extra ſortem ſumit: prætorem maritimam oram tutari, Gręcoſque arcere littoribus juſſit. & quum in agrũ Pomptinum deſcendiſſet, quia neque in campis congredi nulla cogente re volebat, & prohibendo populationibus, quos rapto vivere neceſſitas cogeret, ſatis domari credebat hoſtem; locum idoneum ſtativis delegit. Vbi quum ſtationibus quieti tempus tererent, Gallus proceſſit magnitudine atque armis inſignis: quatienſque ſcutum haſta, quum ſilentium feciſſet, provocat per interpretem unum ex Romanis, qui ſecum ferro decernat. M. erat Valerius tribunus militum, adoleſcens, qui haud indigniorem eo decore ſe quam T. Manlium ratus, prius ſciſcitatus conſulis voluntatem, in medium armatus proceſſit. Minus inſigne certamen humanum numine interpoſito Deorum factum. namque conſerenti jam manum Romano corvus repente in galea conſedit, in hoſtem verſus; quod primo ut augurium cœlo miſſum, lætus accepit tribunus. precatus deinde; Si divus, ſi diva eſſet, qui ſibi præpetem miſiſſet, volens propitius adeſſet; dictu mirabile, tenuit non ſolum ales captam ſemel ſedem, ſed quotieſcumque certamen initum eſt, levans ſe alis, os oculoſque

loſque hoſtis roſtro & unguibus appetit: donec territum prodigii talis viſu, oculiſque ſimul ac mente turbatum, Valerius obtruncat. corvus è conſpectu elatus orientem petit. Hactenus quietæ utrimque ſtationes fuere. poſtquam ſpoliare corpus cæſi hoſtis tribunus cœpit; nec Galli ſe ſtatione tenuerunt, & Romanorum curſus ad victorem etiam ocior fuit. Ibi circa jacentis Galli corpus contracto certamine, pugna atrox concitatur. Iam non manipulis proximarum ſtationum, ſed legionibus utrimque effuſis res geritur. Camillus lætum militem victoria tribuni, lætum tam præſentibus ac ſecundis Diis, ire in prælium jubet: oſtentanſq; inſignem ſpoliis tribunum, Hunc imitare miles, ajebat, & circa jacentem ducem ſterne Gallorum catervas. Dii homineſque illi affuere pugnæ; depugnatumq; haud quaquam certamine ambiguo cum Gallis eſt. adeo duorum militum eventum, inter quos pugnatum erat, utraque acies animis præceperat. Inter primos, quorum concurſus alios exciverat, atrox prelium fuit: alia multitudo, priuſquam ad conjectum teli veniret, terga vertit. Primo per Volſcos Falernumque agrum diſſipati ſunt: inde Apuliam ac mare inferum petierunt. Conſul, concione advocata, laudatum tribunum, decem bobus aureaque corona donat. ipſe juſſus ab ſenatu bellum maritimum curare, cum prætore junxit caſtra. ibi, quia res trahi ſegnitia Græcorum non committentium ſe in aciem videbatur, dictatorem comitiorum cauſſa T. Manlium Torquatum ex auctoritate ſenatus dixit. Dictator, magiſtro equitum A. Cornelio Coſſo dicto, conſularia comitia habuit, æmulumque decoris ſui abſen-
tem

tem M. Valerium Corvum (id enim illi deinde cognominis fuit) ſummo favore populi tres & viginti natum annos conſulem renuntiavit. collega Corvo de plebe, M. Popillius Lænas quartum conſul futurus datus eſt. Cum Græcis à Camillo nulla memorabilis geſta res: nec illi terra, nec Romanus mari bellator erat. Poſtremo quum littoribus arcerentur, aqua etiam præter cætera neceſſaria uſui deficiente, Italiam reliquere. Cujus populi ea, cujuſque gentis claſſis fuerit, nihil certi eſt. maxime Siciliæ fuiſſe tyrannos crediderim. nam ulterior Græcia ea tempeſtate inteſtina feſſa bello, jam Macedonum opes horrebat. Exercitibus dimiſſis, quum & foris pax & domi cõcordia, ordinum otium eſſet, ne nimis lætæ res eſſent, peſtilentia civitatem adorta coegit ſenatum imperare decemviris, ut libros Sibyllinos inſpicerent: eorumque monitu lectiſternium fuit. Eodem anno Satricum ab Antiatibus colonia deducta, reſtitutaque urbs, quam Latini diruerant. & cum Carthaginenſibus legatis Romæ fœdus ictum, quũ amicitiam ac ſocietatem petentes veniſſent. Idem ocium domi foriſque manſit. T. Manlio Torquato, C. Plautio ſecundum conſulibus, ſemunciarium tantum ex unciario fœnus factũ, & in penſiones æquas triennii, ita ut quarta præſens eſſet, ſolutio æris alieni diſpenſata eſt. & ſic quoque parte plebis affecta, fides tamen publica privatis difficultatibus potior ad curam ſenatui fuit. Levatæ maxime res, quia tributo ac delectu ſuperſeſſum. Tertio anno poſt Satricum reſtitutum à Volſcis, M. Valerius Corvus ſecundum conſul cum C. Pœtelio factus, quum ex Latio nunciatum eſſet, legatos ab Antio cir-

cumire populos Latinorum ad concitandum bellum; priuſquam plus hoſtium fieret, Volſcis arma inferre juſſus, ad Satricum exercitu infeſto pergit. quo quum Antiates aliique Volſci præparatis jam ante, ſi quid ab Roma moveretur, copiis occurriſſent, nulla mora inter infenſos diutino odio dimicandi facta eſt. Volſci, ferocior ad rebellandum quam ad bellandum gens, certamine victi, fuga effuſa Satrici mœnia petunt. & ne in muris quidem ſatis firma ſpe, quum corona militum cincta jam ſcalis caperetur urbs, ad quatuor millia præter multitudinem imbellem, ſeſe dedidêre. Oppidum dirutum atque incenſum: ab æde tantum matris Matutæ abſtinuere ignem. Præda omnis militi data. Extra prædam quatuor millia deditorum habita. eos vinctos conſul ante currum triumphans egit: venditis deinde magnam pecuniam in ærarium redegit. Sunt qui hanc multitudinem captivam ſervorum fuiſſe ſcribant: idque magis veriſimile eſt, quam deditos veniiſſe. Hos conſules ſecuti ſunt M. Fabius Dorſo, Ser. Sulpicius Camerinus. Auruncum inde bellum ab repentina populatione cœptum. metuque, ne id factum populi unius conſilium omnis nominis Latini eſſet, dictator velut adverſus armatum jam Latium L. Furius creatus, magiſtrum equitum Cn. Manlium Capitolinum dixit. & quum (quod per magnos tumultus fieri ſolitū erat) juſtitio indicto, delectus ſine vacationib. habitus eſſet; legiones, quantum maturari potuit, in Auruncos ductæ. ibi prædonum magis, quam hoſtium animi inventi. Prima itaq; acie debellatum eſt. Dictator tamen, quia & ultro bellum intulerant, & ſine detrectatione ſe certamini

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tamini offerebant; Deorum quoque opes adhibendas ratus, inter ipſam dimicationem, ædem Iunoni Monetæ vovit: cujus damnatus voti quum victor Romam revertiſſet, dictatura ſe abdicavit. Senatus duumuiros ad eandem ædem pro amplitudine populi Romani faciendam creari juſſit. locus in arce deſtinatus, quæ area ædium M. Manlii Capitolini fuerat. Conſules dictatoris exercitu ad bellum Volſcum uſi, Soram ex hoſtibus, incautos adorti, ceperunt. Anno poſtquam vota erat, ædes Monetæ dedicatur, C. Marcio Rutilo tertium, T. Manlio Torquato ſecundum conſulibus. Prodigium extemplo dedicationem ſecutum, ſimile vetuſto montis Albani prodigio. namque & lapidib. pluit, & nox interdiu viſa intendi: libriſque inſpectis, quum plena religione civitas eſſet, ſenatui placuit, dictatorem feriarum conſtituendarum cauſſa dici. Dictus P. Valerius Publicola. magiſter equitum ei Q. Fabius Ambuſtus datus eſt. Non tribus tantum ſupplicatum ire placuit, ſed finitimos etiam populos: ordoque iis, quo quiſque die ſupplicarent, ſtatutus. Iudicia eo anno populi Romani triſtia in fœneratores facta, quibus ab ædilib. dicta dies eſſet, traduntur. Et res, haud ulla inſigni ad memoriam cauſſa, ad interregnum rediit. Ex interregno, ut id actum videri poſſet, ambo patricii conſules creati ſũt, M. Valerius Corvinus tertium, A. Cornelius Coſſus. Majora jam hinc bella, & virib. hoſtium, & longinquitate, vel regionum, vel temporum ſpatio, quib. bellatum eſt, dicentur. namque eo anno adverſus Samnites, gentem opibus armiſque validam, mota arma. Samnitium bellum, ancipiti Marte geſtum. Pyrrhus

hoſtis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hoſtis. Pyrrhum Pœni ſecuti. Quanta rerum mole, quoties in extrema periculorum ventum, ut in hanc magnitudinem, quæ vix ſuſtinetur, erigi imperium poſſet? Belli autem cauſſa cum Samnitibus, Romanis, quum ſocietate amicitiaque juncti eſſent, extrinſecus venit, non orta inter ipſos eſt. Samnites Sidicinis injuſta arma, quia viribus plus poterant, quum intuliſſent, coacti inopes ad opulentiorum auxilium confugere, Campanis ſeſe conjungunt. Campani magis nomen ad præſidium ſociorum quam vires quum attuliſſent, fluentes luxu, ab duratis uſu armorum in Sidicinio pulſi agro, in ſe deinde molem omnem belli verterunt. namq; Samnites, omiſſis Sidicinis, ipſam arcem finitimorum Campanos adorti; unde æque facilis victoria, prædæ atque gloriæ plus eſſet; Tifata imminentes Capuæ colles, quum præſidio firmo occupaſſent; deſcendunt inde quadrato agmine in planitiem, quæ Capuam Tifataque interjacet. ibi rurſus acie dimicatum: adverſoque prælio Campani intra mœnia compulſi. Quum robore juventutis ſuæ acciſo, nulla propinqua ſpes eſſet, coacti ſunt ab Romanis petere auxilium. Legati introducti in ſenatum, maxime in hanc ſententiam locuti ſunt: *Populus nos Campanus legatos ad vos, Patres conſcripti, miſit; amicitiam in perpetuum, auxilium præſens à vobis petitum. quam ſi ſecundis rebus noſtris petiſſemus, ſicut cœpta celerius, ita infirmiore vinculo contracta eſſet. tunc enim, ut qui ex æquo nos veniſſe in amicitiam meminiſſemus, amici forſitan pariter ac nunc, ſubjecti atque obnoxii vobis minus eſſemus. nunc miſericordia veſtra conciliati, auxilioque in dubiis rebus defenſi, beneficium quoque acceptum colamus oportet,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

oportet, ne ingrati, atque omni ope divina humanaque indigni videamur. Neque Hercule, quod Samnites priores amici ſociique vobis facti ſunt, ad id valere arbitror, ne nos in amicitiam ſuſcipiamur. ſed ut vetuſtate & gradu honoris nos præſtent. neque enim fœdere Samnitium, ne qua nova jungeretis fœdera, cautum eſt. Fuit quidem apud vos ſemper ſatis juſta cauſſa amicitiæ, velle eum vobis amicum eſſe, qui vos appeteret. Campani, etſi fortuna præſens magnifice loqui prohibet, non urbis amplitudine, non agri ubertate, ulli populo præterquam vobis cedentes, haud parva (ut arbitror) acceſſio bonis rebus veſtris, in amicitiam venimus veſtram. Æquis Volſciſque æternis hoſtibus hujus urbis, quandocunque ſe moverint, ab tergo erimus: & quod vos pro ſalute noſtra priores feceritis; id nos pro imperio veſtro & gloria ſemper faciemus. Subactis iis gentibus, quæ inter nos voſque ſunt, quod propediem futurum ſpondet & virtus & fortuna veſtra, continens imperium uſque ad nos habebitis. Acerbum & miſerum eſt quod fateri nos fortuna noſtra cogit. Eo ventum eſt, Patres Conſcripti, ut aut amicorum aut inimicorum Campani ſimus. Si defenditis, veſtri: ſi deſeritis, Samnitium erimus. Capuam ergo, & Campaniam omnem veſtris an Samnitium viribus accedere malitis, deliberate. Omnibus quidem, Romani, veſtram miſericordiam, veſtrumque auxilium æquum eſt patere; iis tamen maxime, qui eam implorantibus aliis, auxilium dum ſupra vires ſuas præſtant, omnes ipſi in hanc neceſſitatem venerunt. quanquam pugnavimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, quum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti: & ubi conflagraſſent Sidicini, ad nos trajecturum illud incendium eſſe. Nec enim nunc, quia dolent injuriam acceptam

Samni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Samnites, ſed quia gaudent oblatam ſibi eſſe cauſſam, oppugnatum nos veniunt. An ſi ultio iræ hæc, & non occaſio cupiditatis explendæ eſſet, parum fuit, quod ſemel in Sidicino agro, iterum in Campania ipſa legiones noſtras cæcidere? Quæ eſt iſta tam infeſta ira, quam per duas acies fuſus ſanguis explere non potuerit? Adde huc populationem agrorum, prædas hominum atque pecudum actas, incendia villarum ac ruinas, omnia ferro ignique vaſtata. Hiſcene ira expleri non potuit? Sed cupiditas explenda eſt. ea ad oppugnandam Capuam rapit. aut delere urbem pulcherrimam, aut ipſi poßidere volunt. Sed vos potius, Romani, beneficio veſtro occupate eam, quam illos habere per maleficium ſinatis. Non loquor apud recuſantem juſta bella populum: ſed tamen ſi oſtenderitis auxilia veſtra, ne bello quidem arbitror vobis opus fore. Vſque ad nos contemtus Samnitium pervenit, ſupra non aſcendit. Itaque umbra veſtri auxilii, Romani, tegi poſſumus: quicquid deinde habuerimus; quicquid ipſi fuerimus; veſtrum id omne exiſtimaturi. Vobis arabitur ager Campanus, vobis Capua urbs frequentabitur: conditorum, parentum, Deorum immortalium numero nobis eritis. Nulla colonia veſtra erit, quæ nos obſequio erga vos fideque ſuperet. Annuite, Patres Conſcripti, nutum nomenque veſtrum invictum Campanis, & jubete ſperare incolumem Capuam futuram. Qua frequentia omnium generum multitudinis proſequente creditis nos illinc profectos? quã omnia votorum lachrimarumque plena reliquiſſe? in qua nunc exſpectatione ſenatum populumque Campanum, conjuges, liberoſque noſtros eſſe? ſtare omnem multitudinem ad portas, viam hinc ferentem proſpectantes, certum habeo, quid illis nos, Patres Conſcripti, ſolicitis ac pendentib. animis renun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tiare jubeatis. Alterum reſponſum ſalutem, victoriam, lucem ac libertatem: alterum ominari horreo, quæ ferat. Proinde ut aut de veſtris futuris ſociis atque amicis, aut nuſquam ullis futuris nobis, conſulite. Summotis deinde legatis, quum conſultus ſenatus eſſet, etſi magnæ parti urbs maxima opulentiſſimaque Italiæ, uberrimus ager marique propinquus ad varietates annonæ horreum populi Romani fore videbatur; tamen tanta utilitate fides antiquior fuit, reſponditque ita ex auctoritate ſenatus, Conſul: *Auxilio vos Campani dignos cenſet ſenatus: ſed ita vobiſcum amicitiam inſtitui par eſt, ne qua vetuſtior amicitia ac ſocietas violetur. Samnites nobiſcum fœdere juncti ſunt. itaque arma, Deos prius quam homines violatura, adverſus Samnites vobis negamus. Legatos, ſicut fas juſque eſt, ad ſocios atque amicos precatum mittemus, ne qua vobis vis fiat.* Ad ea princeps legationis (ſic enim domo mandatum attulerat) *Quandoquidem,* inquit, *noſtra tueri adverſus vim atque injuriam juſta vi non vultis; veſtra certe defendetis. Itaque populum Campanum, urbemque Capuam, agros, delubra Deûm, divina humanaque omnia, in veſtram, Patres Conſcripti, populique Romani ditionem dedimus: quicquid deinde patiemur, dedititii veſtri paſſuri.* Sub hæc dicta, omnes manus ad Coſſ. tendentes, pleni lacrimarum in veſtibulo curiæ procubuerunt. Commoti Patres vice fortunarum humanarum, ſi ille præpotens opibus populus, luxuria ſuperbiaque clarus, à quo paulo ante auxilium finitimi petiſſent, adeo infractos gereret animos, ut ſe ipſe ſuaque omnia poteſtatis alienæ faceret; tum jam fides agi viſa, deditos non prodi nec facturum æqua Samnitium populum cenſe-

cenſebant, ſi agrum urbemque per deditionem factam populi Romani, oppugnarent. Legatos itaque extemplo mitti ad Samnites placuit. data mandata, *ut preces Campanorum, reſponſum ſenatus amicitiæ Samnitium memor, deditionem poſtremo factam, Samnitib. exponerent. Peterent pro ſocietate amicitiaque, ut dedititiis ſuis parcerent: neque in eum agrum, qui populi Romani factus eſſet, hoſtilia arma inferrent. Si leniter agendo parum proficerent, denunciarent Samnitib. populi Romani ſenatuſque verbis, ut Capua urbe Campanoque agro abſtinerent.* Hæc legatis agentibus in concilio Samnitium, adeo eſt ferociter reſponſum, ut non ſolum geſturos ſe eſſe dicerent id bellum, ſed magiſtratus eorum è curia egreſſi, ſtantibus legatis præfectos cohortium vocarét: iiſque clara voce imperarent, ut prædatum in agrum Campanum extemplo proficiſcerentur. Hac legatione Romam relata, poſitis omnium aliarum rerum curis, Patres fecialibus ad res repetendas miſſis, belloque quia non redderentur ſolenni more indicto, decreverunt, ut primo quoque tempore de ea re ad populum ferretur: juſſuque populi conſules ambo cum duobus ab urbe exercitibus profecti. Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium; ille ad montem Gaurum, hic ad Saticulam caſtra ponunt. Priori Valerio Samnitium legiones (eo namque omnem belli molem inclinaturam cenſebant) occurrunt. ſimul in Campanos, ſtimulabat ira, tam promptos nunc ad ferenda, nunc ad accerſenda adverſus ſe auxilia. Vt vero caſtra Romana viderunt, ferociter pro ſe quiſque ſignum duces poſcere, affirmare, eâdem fortuna Romanum Campano laturum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

opem, quam Cāpanus Sidicino tulerit. Valerius levibus certaminibus, tentandi hoſtis cauſſa haud ita multos moratus dies, ſignum pugnæ propoſuit; paucis ſuos adhortatus: *Ne novum bellum eos, novuſque hoſtis terreret. quidquid ab urbe longius proferrent arma, magis magiſq; in imbelles gentes eos prodire. Ne Sidicinorum Campanorumq; cladibus Samnitium æſtimarent virtutem. qualeſcunque inter ſe certaverint, neceſſe fuiſſe alteram partem vinci. Campanos quidem haud dubio magis nimio luxu fluentibus rebus, mollitiaque ſua, quam virtute hoſtium victos eſſe. Quid autem eſſe, duo proſpera in tot ſeculis bella Samnitium, adverſus tot decora populi Romani, qui triumphos pene plures quam annos ab urbe condita numeret? qui omnia circa ſe, Sabinos, Etruriam, Latinos, Hernicos, Æquos, Volſcos, Auruncos, domita armis habeat? qui Gallos tot præliis cæſos, poſtremo in mare ac naves fuga cōpulerit? Quum gloria belli ac virtute ſua quemque fretos ire in aciem debere: tum etiam intueri cujus ductu auſpicioque ineunda pugna ſit. utrum qui audiendus duntaxat magnificus adhortator ſit, verbis tantum ferox, operum militarium expers; an qui & ipſe tela tractare, procedere ante ſigna, verſari media in mole pugnæ ſciat? Facta mea, non dicta vos milites,* inquit, *ſequi volo: nec diſciplinam modo, ſed exemplum etiam à me petere. Non factionib. modo, nec per conciones uſitatas nobilibus, ſed hac dextra mihi tres conſulatus ſummamq; laudem peperi. Fuit, quum hoc dici poterat: Patricius enim eras, & à liberatorib. patriæ ortus: & eodē anno familia iſta conſulatum, quo urbs hæc conſulem habuit. Nunc jam nobis Patribus, vobiſq; plebeiis promiſcuus conſulatus patet; nec generis, ut ante, ſed virtutis eſt præmium. proinde ſummum quodq; ſpectate,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſtate, milites, decus. Non ſi mihi novum hoc Corvi cognomen Diis auctoribus homines dediſtis, Publicolarum vetuſtum familiæ noſtræ cognomen memoria exceſſit. Semper ego plebem Romanam militiæ domique, privatus in magiſtratibus parvis magniſque, æque tribunus ac conſul, eodem tenore per omnes deinceps conſulatus, colo atque colui. nunc quod inſtat, Diis bene juvantibus, novum atque integrum de Samnitibus triumphum mecum petite. Non alias militi familiarior dux fuit; omnia inter infimos militum haud gravate munia obeundo. In ludo præterea militari, quum velocitatis viriumque inter ſe æquales certamina ineunt, comiter facilis, vincere ac vinci vultu eodem; nec quemquam aſpernari parem qui ſe offerret: factis benignus pro re, dictis haud minus libertatis alienæ quam ſuæ dignitatis memor: & quo nihil popularius eſt; quibus artibus petierat magiſtratus, iiſdem gerebat. Itaq; univerſus exercitus, incredibili alacritate adhortationē proſecutus ducis, caſtris egreditur. Prælium, ut quod maxime umquam, pari ſpe, utrimque ęquis viribus cum fiducia ſui, ſine cōtemptu hoſtium, commiſſum eſt. Samnitibus ferociam augebant novæ res geſtæ, & paucos ante dies geminata victoria. Romanis contra, quadringentorum annorum decora, & conditæ urbi æqualis victoria. Vtriſque tamen novus hoſtis curam addebat: pugna indicio fuit, quos geſſerint animos. namque ita conflixerunt, ut aliquamdiu in neutram partē inclinaret acies. Tum conſul, trepidationem injiciendam ratus, quando vi pelli non poterant; equitib. immiſſis turbare prima ſigna hoſtium conatur. quos ubi nequiquā tumultuantes in ſpatio exiguo vol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vere turmas vidit, nec poſſe aperire in hoſtes viam; revectus ad anteſignanos legionum, quum deſiluiſſet ex equo: *Noſtrum*, inquit, *peditum illud milites eſt opus: agitedum, ut me videritis quacumque inceſſero, in aciem hoſtium ferro viam facientem, ſic pro ſe quiſque obvios ſternite. Illa nunc omnia, quæ nunc erecta micant haſtæ, patefacta ſtrage vaſta cernetis.* Hæc dicta dederat, quum equites conſulis juſſu diſcurrunt in cornua, legionibuſque in mediam aciem aperiunt viam. Primus omnium conſul invadit hoſtem: & cum quo fortè contulit gradum, obtruncat. Hoc ſpectaculo accenſi, dextra lævaque ante ſe quiſque memorandum prœlium ciet. Stant obnixi Samnites, quamquam plura accipiunt quam inferunt vulnera. Aliquamdiu jam pugnatum erat: atrox cædes circa ſigna Samnitium, fuga ab nulla dum parte erat. adeo morte ſola vinci deſtinaverant animis. Itaque Romani quum effluere jam laſſitudine vires ſentirent & diei haud multum ſupereſſe, accenſi ira concitant ſe in hoſtem. Tum primum referri pedem atque inclinari rem in fugam apparuit; tum capi, occidi Samnis. nec ſuperfuiſſent multi, ni nox victoriam magis quam prœlium diremiſſet. & Romani fatebantur, numquam cum pertinaciore hoſte conflictum. & Samnites, quum quæreretur quæ nam prima cauſſa tam obſtinatos moviſſet in fugam? Oculos ſibi Romanorum ardere viſos, ajebant, veſanoſque vultus & furentia ora: inde pluſquam ex alia ulla re terroris ortum. quem terrorem non pugnæ ſolum eventu, ſed nocturna profectione confeſſi ſunt. Poſtero die vacuis hoſtium caſtris Romanus potitur: quo ſe omnis Campanorum multi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

multitudo gratulabunda effudit. Ceterum hoc gaudium magna prope clade in Samnio fœdatum eſt. nam ab Satricula profectus Cornelius conſul exercitum incaute in ſaltum cava valle pervium, circaque inſeſſum ab hoſte induxit: nec prius quam recipi tuto ſigna non poterant, imminentē capiti hoſtem vidit. Dum id moræ Samnitibus eſt, quoad totũ in vallem infimam demitteret agmen, P. Decius tribunus militum conſpicit unum editum in ſaltu collem, imminentē hoſtium caſtris, aditu arduum impedito agmini, expeditis haud difficilem. Itaque conſuli territo animi, *Videſne tu,* inquit, *A. Corneli, cacumen illud ſupra hoſtem? Arx illa eſt ſpei ſalutiſque noſtræ, ſi eam, quam cæci reliquêre Samnites, impigre capimus. Nec tu mihi plus quam unius legionis principes haſtatoſque dederis. cum quibus ubi evaſero in ſummum, perge hinc omni liber metu: teque & exercitum ſerva. neque enim moveri hoſtis ſubjectus nobis ad omnes ictus ſine ſua pernicie poterit. Nos deinde aut fortuna populi Romani, aut noſtra virtus expediet.* Collaudatus à conſule, accepto præſidio vadit occultus per ſaltus: nec prius ab hoſte eſt viſus, quam loco quem petebat, appropinquavit. Inde admiratione paventibus cunctis, quum omnium in ſe vertiſſet oculos; & ſpatium conſuli dedit ad ſubducendum agmen in æquiorem locum, & ipſe in ſummo conſtitit vertice. Samnites dum huc illuc ſigna vertunt, utriuſque rei omiſſa occaſione, neque inſequi conſulem, niſi per eandem vallem, in qua paulo ante ſubjectum eum telis ſuis habuerant, poſſunt: nec erigere agmen in captũ ſuper ſe ab Decio tumulum. Sed quum ira in hos magis, qui fortunam gerendæ rei eri-

 puerant,

puerant, tum propinquitas loci, atque ipſa paucitas incitat: & nunc circumdare undique collem armatis volunt, ut à conſule Decium intercludant: nunc viam patefacere, ut degreſſos in vallem adoriantur. incertos quid agerent, nox oppreſſit. Decium primum ſpes tenuit, cum ſubeuntibus in adverſum collem ex ſuperiore loco ſe pugnaturum: deinde admiratio inceſſit, quod nec pugnam inirent, nec, ſi ab eo conſilio iniquitate loci deterrerentur, opere ſe valloque circumdarent. Tum centurionibus ad ſe vocatis, *Quænam illa inſcitia belli ac pigritia eſt? aut quonam modo iſti ex Sidicinis Campaniſque victoriam pepererunt? Huc atque illuc ſigna moveri, ac modo in unum conferri, modo educi videtis. opus quidem incipit nemo; cum jam circumdati vallo potuerimus eſſe. Tum vero nos ſimiles iſtorum ſimus, ſi diutius hic moremur, quam commodum ſit. Agitedum, ite mecum, ut dum lucis aliquid ſupereſt, quibus locis præſidia ponant, qua pateat hinc exitus, exploremus.* Hæc omnia ſagulo gregali amictus, centurionibus item manipularium militum habitu ductis, ne ducem circumire hoſtes notarent, perluſtravit. Vigiliis deinde diſpoſitis, ceteris omnibus teſſeram dari jubet: ubi ſecundæ vigiliæ buccina datum ſignum eſſet, armati cum ſilentio ad ſe venirent. Quo ubi, ſicut edictum erat, taciti convenerunt, *Hoc ſilentium, milites,* inquit, *omiſſo militari aſſenſu, in me audiendo ſervandum eſt. ubi ſententiam meam vobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti tranſibitis: quæ pars major erit, eo ſtabitur conſilio. Nunc quæ mente agitem, audite. Non fuga delatos, nec inertia relictos hic vos circumvenit hoſtis. virtute cepiſtis locum, virtute hinc oportet evadatis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

datis. Veniendo huc, exercitum egregium populi Romani ſervaſtis: erumpendo hinc, voſmet ipſos ſervate. digni eſtis qui pauci pluribus opem tuleritis, ipſi nullius auxilio egueritis. Cum eo hoſte res eſt, qui heſterno die delendi omnis exercitus fortuna per ſocordiam uſus non ſit, hunc tam opportunum collem imminentem capiti ſuo non ante viderit, quam captum à nobis: nos tam paucos tot ipſe millibus hominum nec aſcenſu arcuerit: nec tenentes locum, quum diei tantum ſupereſſet, vallo circumdederit. quem videntem ac vigilantem ſic eluſeritis, ſopitum oportet fallatis. immo neceſſe eſt. In eo enim loco res ſunt noſtræ, ut ego vobis magis neceſſitatis veſtræ index, quam conſilii auctor ſim. neque enim maneatis, an abeatis hinc, deliberari poteſt; quum, præter arma & animos armorum memores, nihil vobis fortuna reliqui fecerit. fame & ſiti moriendum ſit, ſi plus quam viros ac Romanos decet, ferrum timeamus. Ergo una eſt ſalus, erumpere hinc atque abire. id aut interdiu aut nocte faciamus oportet. Ecce hoc aliud minus dubium. quippe ſi lux exſpectetur, quæ ſpes eſt, non vallo perpetuo foſſaque nos ſepturum hoſtem? qui nunc corporibus ſuis ſubjectis undique cinxerit, ut videtis, collem. Atqui ſi nox opportuna eſt eruptione, ſicut eſt; hæc profecto noctis aptiſſima hora eſt. Signo ſecundæ vigiliæ conveniſtis, quod tempus mortales ſomno altiſſimo premit. per corpora ſopita vadetis; vel ſilentio incautos fallentes, vel ſentientibus clamore ſubito pavorem injecturi. Me modo ſequimini, quem ſecuti eſtis. ego eandem, quæ duxit huc, ſequar fortunam. Quibus hæc ſalutaria videntur, agitedum, in dextram partem pedibus tranſite. Omnes tranſierunt, vadentemque per intermiſſa cuſtodiis loca, Decium ſecuti ſunt. Iam evaſerant media caſtra, quum ſuperſcan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dens vigilum ſtrata ſomno corpora miles, offenſo ſcuto præbuit ſonitum: quo excitatus vigil, quum proximum moviſſet, erectique alios concitarent, ignari cives an hoſtes eſſent, præſidium erumperet, an conſul caſtra cepiſſet; Decius, quum non fallerent, clamorem tollere juſſis militibus, torpidos ſomno, inſuper pavore exanimat: quo præpediti, nec arma impigre capere, nec obſiſtere, nec inſequi poterant. Inter trepidationem tumultumq; Samnitium, præſidium Romanum, obviis cuſtodibus cæſis, ad caſtra conſulis pervadit. Aliquantum ſupererat noctis: jamque in tuto videbatur eſſe, quum Decius, *Macti virtute*, inquit, *milites Romani eſte. veſtrum iter ac reditum omnia ſecula laudibus ferent. Sed ad conſpiciendam tantam virtutem, luce ac die opus eſt. nec vos digni eſtis, quos cum tanta gloria in caſtra reduces ſilentium ac nox tegat. hic lucem quieti operiamur.* Dictis obtemperatum. atque ubi primum illuxit, præmiſſo nuncio ad conſulem, in caſtra ingenti gaudio concitantur: & teſſera data, incolumes reverti, qui ſua corpora pro ſalute omnium haud dubio periculo objeciſſent, pro ſe quiſque obviam effuſi laudant, gratulantur, ſingulos univerſoſque ſervatores ſuos vocant: Diis laudes grateſque agunt, Decium in cœlum ferunt. Hic Decii caſtrenſis triumphus fuit, incedentis per media caſtra cum armato præſidio, conjectis in eum omnium oculis, & omni honore tribunum conſuli æquantibus. Vbi ad prætorium ventum eſt, conſul claſſico ad concionem convocat: orſuſque meritas Decii laudes, interfante ipſo Decio, diſtulit concionem: qui auctor omnia poſthabendi, dum occaſio in

mani-

manibus eſſet, perpulit conſulem, ut hoſtes, & nocturno pavore attonitos, & circa collem caſtellatim diſſipatos, aggrederetur. credere etiam aliquos ad ſe ſequendum emiſſos, per ſaltum vagari. Iuſſæ legiones arma capere: egreſſæque caſtris, quum per exploratores notior jam ſaltus eſſet, via patentiore ad hoſtem ducuntur. quem incautum improviſo adortæ, quum palati paſſim Samnitium milites, plerique inermes, nec coire in unum, nec arma capere, nec recipere intra vallum ſe poſſent, paventem primum intra caſtra compellunt: deinde caſtra ipſa turbatis ſtationibus capiunt. Perfertur circa collem clamor: fugatque ex ſuis quemque præſidiis. ita magna pars abſenti hoſti ceſſit. quos intra vallum egerat pavor (fuêre autem ad triginta millia) omnes cæſi. caſtra direpta. Ita rebus geſtis, conſul, advocata concione, P. Decii non cœptas ſolum antè, ſed cumulatas nova virtute laudes peragit: & præter militaria alia dona, aurea corona eum, & centum bobus, eximioque uno albo opimo auratis cornibus donat. Milites, qui in præſidio ſimul fuerant, duplici frumento in perpetuum, in præſentia ſingulis bobus, biniſque privis tunicis donati. Secundum conſulis donationem, legiones gramineam coronam obſidionalem, clamore donum approbantes, Decio imponunt. altera corona ejuſdem honoris index à præſidio ſuo impoſita eſt. His decoratus inſignibus, bovem eximium Marti immolavit, centum boves militibus dono dedit qui ſecum in expeditione fuerant. iiſdem militibus legiones libras farris & ſextarios vini contulerunt, omniaque

ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ea ingenti alacritate per clamorem militarem, indicem omnium aſſenſus, gerebantur. Tertia pugna ad Sueſſulam commiſſa eſt, qua fugatus à M. Valerio Samnitium exercitus, omni robore juventutis domo accito, certamine ultimo fortunam experiri ſtatuit. Ab Sueſſula nuncii trepidi Capuam, inde equites citati ad Valerium conſulem opem oratum veniunt. Confeſtim ſigna mota: relictiſque impedimentis caſtrorum valido præſidio, raptim agitur agmen: nec procul ab hoſte locum exiguum (ut quibus præter equos cæterorum jumentorum calonumque turba abeſſet) caſtris cepit. Samnitium exercitus, velut haud ulla mora pugnæ futura eſſet, aciem inſtruit; deinde poſtquam nemo obvius ibat, infeſtis ſignis ad caſtra hoſtium ſuccedit. ibi ut militem in vallo vidit, miſſique ab omni parte exploratum; quod in exiguum orbem contracta caſtra eſſent, paucitatem inde hoſtium colligentes, retulerunt. Fremere omnis acies, complendas eſſe foſſas, ſcindendumque vallum, & in caſtra irrumpendum. tranſactumque ea temeritate bellum foret, ni duces continuiſſent impetum militum. Ceterum, quia multitudo ſua commeatibus gravis, & prius ſedendo ad Sueſſulam, & tunc certaminis mora, haud procul ab rerum omnium inopia eſſet; placuit dum incluſus paveret hoſtis, frumentatum per agros militem duci. interim & Romano, qui expeditus, quantum humeris inter arma geri poſſet, frumenti ſecum attuliſſet, defutura omnia. Conſul palatos per agros quum vidiſſet hoſtes, ſtationes infrequentes relictas, paucis milites adhortatus, ad caſtra oppugnanda ducit.

ducit. quæ quum primo clamore atque impetu cepiſſet, pluribus hoſtium in tentoriis ſuis, quam in portis valloque cæſis, ſigna captiva in unum locum conferri juſſit; relictiſque duabus legionibus, cuſtodiæ & præſidii cauſſa, gravi edicto monitis, ut donec ipſe revertiſſet, præda abſtinerent; profectus agmine inſtructo, quum præmiſſus eques velut indagine diſſipatos Samnites ageret, cędem ingentem fecit. nam neq; quo ſigno coirent inter ſe, neque utrum caſtra peterent, an longiorem intenderent fugam, territis conſtare poterat. Tantumque fugæ ac formidinis fuit, ut ad quadraginta millia ſcutorum, nequaquam tot cæſis, & ſigna militaria cum iis, quæ in caſtris capta erant, ad centum ſeptuaginta ad conſulem deferrentur. Tum in caſtra hoſtium reditum: ibique omnis præda militi data. Hujus certaminis fortuna, & Faliſcos, quum in induciis eſſent, fœdus petere ab ſenatu coegit: & Latinos jam exercitibus comparatis, ab Romano in Pelignum vertit bellum. Neq; ita rei geſtæ fama Italiæ ſe finibus tenuit: ſed Carthaginienſes quoq; legatos gratulatum Romam miſere, cum coronæ aureæ dono, quæ in Capitolio in Iovis cella poneretur. fuit pondo viginti quinque. Conſules ambo de Samnitibus triumpharunt; ſequente Decio inſigni cum laude, doniſque: quum incondito militari joco haud minus tribuni celebre nomen quam conſulum eſſet. Campanorum deinde Sueſſanorumque auditæ legationes: precantibuſque datum, ut præſidium eo in hiberna mitteretur, quo Samnitium excurſiones arcerentur. Iam tum minime ſalubris militari diſciplinę Capua, inſtrumento omnium voluptatum delinitos

militum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

militum animos avertit à memoria patriæ: inibanturque conſilia in hibernis eodem ſcelere adimendæ Campanis Capuæ, per quod illi eam antiquis cultoribus ademiſſent: neque immerito ſuum ipſorum exemplum in eos verſurum. Cur autem potius Campani agrum Italiæ uberrimum, dignam agro urbem, qui nec ſe, nec ſua tutari poſſint, quam victor exercitus haberet, qui ſuo ſudore ac ſanguine inde Samnites depuliſſet? *An æquum eſſe, dedititios ſuos illa fertilitate atque amœnitate perfrui; ſe, militando feſſos, in peſtilenti atque arido circa urbem ſolo luctari, aut in urbe inſidentem labem creſcentis indies fœnoris pati?* Hæc agitata occultis conjurationibus, nec dum vulgata in omnes conſilia, invenit novus conſul C. Marcius Rutilus: cui Campania ſorte provincia evenerat; Q. Servilio collega ad urbem relicto. Itaque quum omnia ea, ſicut geſta erant, per tribunos comperta haberet, & ætate & uſu doctus (quippe qui jam quartum conſul eſſet, dictatorque & cenſor fuiſſet) optimum ratus, differendo ſpem quandocumque vellent conſilii exequendi, militarem impetum fruſtrari; rumorem diſſipat, in iiſdem oppidis & anno poſt præſidia hibernatura. diviſa enim erant per Campaniæ urbes, manaverantque à Capua conſilia in exercitum omnem. Eo laxamento cogitationibus dato; quievit in præſentia ſeditio. Conſul, educto in æſtiva milite, dum quietos Samnites habebat, exercitum purgare miſſionibus turbulentorũ hominum inſtituit; aliis emerita dicendo ſtipendia eſſe; alios graves jam ætate, aut viribus parum validis. quidam in commeatus mittebantur, ſinguli primo, deinde & cohortes quædam,

lam, quia procul ab domo ac rebus ſuis hiber-naſſent. Per ſpeciem etiam militarium uſuum quum alii alio mitterentur, magna pars able-gati. quam multitudinem conſul alter Romæ, prætorque, alias ex aliis fingendo moras, reti-nebat. Et primo quidem ignari ludificationis, minime inviti domos reviſebant. poſtquam ne-que reverti ad ſigna primos, nec ferme alium quam qui in Campania hibernaſſent, præcipue-que ex iis ſeditionis auctores mitti viderunt; primum admiratio, deinde haud dubius timor inceſſit animos, conſilia ſua emanaſſe: jam quæ-ſtiones, jam judicia, jam occulta ſingulorum ſupplicia, impotenſque & crudele conſulum ac Patrum in ſe regnum paſſuros. Hæc qui in ca-ſtris erant, occultis ſermonibus ſerunt; nervos conjurationis ejectos arte conſulis cernentes. Cohors una, quum haud procul Anxure eſſet, ad Lautulas ſaltu anguſto inter mare ac mon-tes conſedit, ad excipiendos quos conſul aliis atque aliis (ut ante dictum eſt) cauſſis mitte-bat. Iam valida admodũ numero manus erat, nec quicquam ad juſti exercitus formam, præ-ter ducem, deerat. incompoſiti itaque prædan-tes in agrum Albanum perveniunt, & ſub jugo Albæ longæ caſtra vallo cingunt. Perfecto inde opere, reliquum diei, de imperatore ſumendo, ſententiis decertant; nulli ex præſentibus ſatis fidentes. *Quem autem ab Roma poſſe acciri? quem Patrum aut plebis eſſe, qui aut ſe tanto periculo ſciens offerat, aut cui ex injuria inſanientis exerci-tus cauſſa recte committatur?* Poſtero die quum eadem deliberatio teneret, ex prædatoribus va-gis quidam compertum attulerunt, T. Quin-tium in Tuſculano agrum colere; urbis hono-

rumque

rumque immemorem. Patriciæ hic vir gentis erat, cui quum militiæ magna cum gloria actæ finem pes alter ex vulnere claudus fecisset, ruri agere vitam procul ambitione ac foro conſtituit. Nomine audito, extemplo agnovere virum: &, quod bene verteret, acciri juſſerũt. Sed parum ſpei erat, voluntate quicquam facturum. vim adhiberi ac metum placuit. Itaque ſilentio noctis, quum tectum villæ, qui ad id miſſi erant, intraſſent; ſomno gravi Quintium oppreſſum, nihil medium, aut imperium atque honorem, aut ubi reſtitaret, mortem, ni ſequeretur, denunciantes, in caſtra pertraxerunt. Imperator extemplo adveniens appellatus: inſigniaque honoris exterrito ſubitæ rei miraculo deferunt, & ad urbem ducere jubent. Suo magis inde impetu, quam conſilio ducis, convulſis ſignis, infeſto agmine, ad lapidem octavum viæ, quæ nunc Appia eſt, perveniunt: iſſentque confeſtim ad urbem, ni venire contra exercitum, dictatoremque adverſus ſe M. Valerium Corvum dictum, audiſſent, & magiſtrũm equitum L. Æmilium Mamercinum. Ubi primum in conſpectum ventum eſt, arma, ſignaque agnovère: extemplo omnibus memoria patriæ iras permulſit. Nondum erant tam fortes ad ſanguinem civilem, nec præter externa noverant bella: ultimaque rabies ſeceſſio ab ſuis habebatur. itaque jam duces, jam milites utrimque, congreſſus quærere ad colloquia. Quintius, quem armorum etiam pro patria ſatietas teneret, nedum adverſus patriam; Corvus omnes caritate cives, præcipue milites, & ante alios ſuum exercitum complexus; ad colloquium proceſſit. Cognito ei extemplo haud minor

minor ab adverſariis verecundia, quam ab ſuis lectium datum: *Deos*, inquit, *immortales, milites, eſtros, publicos, meoſque, ab urbe proficiſcens ita doravi, veniamque ſupplex popoſci, ut mihi de obis concordiæ partæ gloriam non victoriam dant. Satis fuit eritque unde belli decus pariatur: inc pax petenda eſt. Quod Deus immortales inter uncupanda vota expopoſci, ejus me compotem voti os facere poteſtis; ſi meminiſſe vultis, non vos in amnio, nec in Volſcis, ſed in Romano ſolo caſtra haere. ſi illos colles, quos cernitis, patriæ veſtræ eſſe, hunc exercitum civium veſtrorum: ſi me conſuem veſtrum, cujus ductu auſpicioq; priore anno bis egiones Samnitium fudiſtis, bis caſtra vi cepiſtis. Ego ſum M. Valerius Corvus, milites, cujus vos nobilitatem beneficiis erga vos non injuriis ſenſiſtis; nullius ſuperbæ in vos legis, nullius crudelis Senatusconſulti auctor: in omnibus meis imperiis in me ſeverior, quam in vos. Ac ſi cui genus, ſi cui ſua virtus, ſi cui etiam majeſtas, ſi cui honores ſubdere ſpiritus potuerunt; is eram natus, id ſpecimen mei dederam, ea ætate conſulatum adeptus eram, ut potuerim, tres & viginti annos natus, conſul Patribus quoque ferox eſſe, non ſolum plebi. Quod meum factum dictumve conſulis gravius quam tribuni audiſtis? eodem tenore duos inſequentes conſulatus geſſi, eodem hæc imperioſa dictatura geretur: ut neque in hos meos & patriæ meæ milites mitior, quam in vos, horreo dicere, hoſtes. Ergo vos prius in me ſtrinxeritis ferrum, quam in vos ego. iſtinc ſigna canent, iſtinc clamor prius incipiet atque impetus, ſi dimicandum eſt. Inducite in animum, quod non induxerunt patres avique veſtri: non illi, qui in Sacrum montem ſeceſſerunt, non hi, qui poſtea Aventinum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

inſederunt. Exſpectate dum vobis ſingulis, ut olim Coriolano, matres, conjugeſque crinibus paſſis obviæ ab urbe veniant. Tum Volſcorum legiones, quia Romanum habebant ducem, quieverunt: vos Romanus exercitus non deſtiteritis impio bello? T. Quinti, quocunque iſtic loco, ſeu volens ſeu invitus, conſtitiſti, ſi dimicandum erit, tum tu in noviſſimos te recipito: fugeris etiam honeſtius, tergumque civi dederis, quam pugnaveris contra patriam. Nunc ad pacificandum bene atque honeſte inter primos ſtabis, & colloquii hujus ſalutaris interpres fueris. Poſtulate æqua, & ferte. quamquam vel iniquis ſtandum eſt potius, quam impias inter nos conferamus manus. T. Quintius plenus lacrimarum, ad ſuos verſus, *Me quoque,* inquit, *milites, ſi quis uſus mei eſt, meliorem pacis quam belli habetis ducem. Non enim illa modo Volſcus aut Samnis ſed Romanus verba fecit; veſter conſul, veſter imperator, milites: cujus auſpicia pro vobis experti nolite adverſus vos velle experiri. Qui pugnarent vobiſcum infeſtius, & alios duces ſenatus habuit: qui maxime vobis ſuis militibus parceret, cui plurimum vos imperatori veſtro crederetis, eum elegit. Pacem, etiam qui vincere poſſunt, volunt. quid nos velle oportet? quin, omiſſis ira & ſpe fallacibus auctoribus, nos ipſos noſtraque omnia cognitæ permittimus fidei?* Approbantibus clamore cunctis, T. Quintius ante ſigna progreſſus, in poteſtate dictatoris milites fore dixit: oravitque, ut cauſſam miſerorum civium ſuſciperet: ſuſceptamque eadem fide, qua Rempublicam adminiſtrare ſolitus eſſet, tueretur. Sibi ſe privatim nihil cavere. *nolle alibi, quam in innocentia ſpem habere. Militibus cavendum, quod apud Patres ſemel plebi, iterum legionibus cautum ſit, ne*

fraudi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

audi ſeceßio eſſet. Quintio collaudato, ceteris onum animum habere juſſis, dictator equo itato ad urbem revectus, auctoribus Patribus ulit ad populum in luco Petilino, ne cui milium fraudi ſeceſſio eſſet. oravit etiam bona venia Quirites, ne quis eam rem joco ſeriove cuiquam exprobraret. Lex quoque ſacra militaris ata eſt, ne cujus militis ſcripti nomen, niſi ipſo volente, deleretur. additumque legi, ne quis, ubi tribunus militum fuiſſet, poſtea ordinum ductor eſſet. Id propter P. Salonium poſtulatum eſt ab conjuratis: qui alternis prope annis, & tribunus militum, & primus centurio erat, quem nunc primipili appellāt. Huic infenſi milites erant, quod ſemper adverſatus novis conſiliis fuiſſet, nec particeps eorum eſſet, qui ab Lautulis fugiſſent. Itaq; quum hoc unum propter Salonium ab ſenatu non impetraretur; tū Salonius, obteſtatus Patres Conſcriptos, ne ſuum honorem pluris quam concordiam civitatis æſtimarent, perpulit, ut id quoq; ferretur. Æque impotens poſtulatum fuit, ut de ſtipendio equitum (merebant autem triplex ea tempeſtate) æra demerentur, quod adverſati conjurationi fuiſſent. Præter hæc invenio apud quoſdam, L. Genucium, tribunum plebis, tuliſſe ad populum, ne fœnerare liceret. item aliis plebiſcitis cautum, ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet: neu duos magiſtratus uno anno gereret. utique liceret conſules ambos plebejos creari. quæ ſi omnia conceſſa ſunt plebi, apparet haud parvas vires defectionem habuiſſe. Aliis annalibus proditum eſt, neque dictatorem Valerium dictum, ſed per conſules omnem rem actam: neque, antequam

quam Romam veniretur, ſed Romæ, eam multitudinem conjuratorum ad arma conſternatam eſſe, nec in T. Quintii villam, ſed in ædes C. Manlii nocte impetum factum: eumque à conjuratis comprehenſum, ut dux fieret: inde ad quartum lapidem profectos loco munito conſediſſe: nec ab ducibus mentionem concordiæ ortam, ſed repente, quum in aciem armati exercitus proceſſiſſent, ſalutationem factam: & permiſtos dextras jungere, ac complecti inter ſe lacrimantes milites cœpiſſe, coactoſque conſules, quum viderent averſos à dimicatione militum animos, retuliſſe ad Patres de concordia reconcilianda. adeo nihil, præterquam ſeditionem fuiſſe, eamque compoſitam, inter antiquos rerum auctores cōſtat. Et hujus fama ſeditionis, & ſuſceptum cum Samnitibus grave bellum, aliquot populos ab Romana ſocietate avertit, & præter Latinorum infidum jam diu fœdus, Privernates etiam Norbam atque Setiam, finitimas colonias Romanas, incurſione ſubita depopulati ſunt.

EPITOME
LIBRI VIII.

Latini cum Campanis defecerunt, & miſſis legatis ad ſenatum conditionem tulerunt, ut, ſi pacem habere vellent, alterum ex Latinis conſulem facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapſus eſt, ut exanimaretur. T. Manlius conſul filium, quod contra edictum adverſum Latinos, quamvis proſpere, pugnaſſet, ſecuri percuſſit. Laborantibus in acie Romanis, P. Decius

tunc

nc conſul cum Manlio, devovit ſe pro exercitu:
concitato equo quum in medios hoſtes ſe intuliſ-
t, interfectus, morte ſua Romanis victoriam reſti-
it. Latini in deditionem venerunt. T. Manlio in
bem reverſo, nemo ex juventute obviam proceſſit.
inucia virgo Veſtalis, inceſti damnata eſt. Au-
nibus victis, in oppidum ex iis captum Cales colo-
ia deducta eſt. Item Fregellæ colonia deductæ ſunt.
eneficium complurium matronarũ deprehenſum:
uarum plurimæ ſtatim epotis medicaminibus per-
erunt. Lex de veneficio tunc primum conſtituta.
rivernatibus, quum rebellaſſent, victis civitas
ata eſt. Palæpolitani, bello & obſidione victi, in
editionem venerunt. Q. Publilio, qui eos obſede-
at primo, & imperium prolatum, & pro conſule
ecretus triumphus. Plebs nexu liberata eſt, propter
Lucii Papirii creditoris libidinem, qui C. Publi-
io debitori ſuo ſtuprum inferre voluerat. Quum
L. Papirius dictator reverſus in urbem ab exercitu
iſſet propter auſpicia repetenda, Q. Fabius magiſter
equitum, occaſione rei bene gerendæ invitatus, con-
tra edictum ejus proſpere adverſus Samnites pu-
gnavit. Ob eam cauſſam quum dictator de magi-
ſtro equitum ſupplicium ſumpturus videretur, Fa-
bius Romam profugit: &, quum cauſſa parum pro-
ficeret, populi precibus donatus eſt. Res præterea
contra Samnites proſpere geſtas continet.

IAM conſules erant C. Plautius ſecundum, L. Æmilius Mamercus, quum Setini Norbanique Romam, nuncii defectionis Privernatium cum querimoniis acceptæ cladis venerunt. Volſcorum item exercitum duce Antiati populo conſediſſe ad Satricum, allatum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſt. utrumque bellum Plautio ſorte evenit. Prius ad Privernum profectus, extemplo acie conflixit. haud magno certamine devicti hoſtes: oppidum captum, redditumque Privernatibus, præſidio valido impoſito: agri partes duæ ademptæ. Inde victor exercitus Satricum contra Antiates ductus. Ibi magna utrimque cæde atrox prœlium fuit, & quum tempeſtas eos neutro inclinata ſpe dimicantes, diremiſſet, Romani, nihil eo certamine tam ambiguo feſſi, in poſterum diem prœlium parant. Volſcis recenſentibus quos viros in acie amiſiſſent, haudquaquam idem animus ad iterandum periculum fuit. nocte pro victis Antium agmine trepido, ſauciis, ac parte impedimentorum relicta, abierunt. Armorum magna vis tum inter cæſa corpora hoſtium, tum in caſtris inventa eſt. *Ea Luæ matri dare ſe* conſul dixit; fineſque hoſtium uſque ad oram maritimam eſt depopulatus. Alteri conſuli Æmilio ingreſſo Sabellum agrum, non caſtra Samnitium, non legiones uſquam oppoſitæ. ferro ignique vaſtantem agros legati Samnitium pacem orantes adeunt, à quo rejecti ad ſenatum, poteſtate facta dicendi, poſitis ferocibus animis, pacem ſibi ab Romanis, bellique jus adverſus Sidicinos petierunt. *quæ ſe eo juſtius petere, quod in amicitiam populi Romani ſecundis ſuis rebus, non adverſis, ut Campani veniſſent: & adverſus Sidicinos ſumerent arma, ſuos ſemper hoſtes, populi Romani numquam amicos. qui nec, ut Samnites in pace amicitiam, nec, ut Campani, auxilium in bello petiſſent, nec in fide populi Romani nec ditione eſſent.* Quum de poſtulatis Samnitium Tib. Æmilius prætor ſenatum conſuluiſſet, reddendumque

his

s fœdus Patres cenſuiſſent, prætor Samniti-
ıs reſpondit: *Nec, quo minus perpetua cum eis
nicitia eſſet, per populum Romanum ſtetiſſe: nec
ntradici, quin quoniam ipſos belli culpa ſua con-
ıcti tædium ceperit, amicitia de integro reconci-
tur. Quod ad Sidicinos attinet, nihil intercedi,
ıo minus Samniti populo pacis bellique liberum
bitrium ſit.* Fœdere icto quum domum re-
rtiſſent, extemplo inde exercitus Romanus
ıctus; annuo ſtipendio, & trium menſium
umento accepto; quod pepigerat conſul ut
mpus induciis daret, quoad legati rediſſent.
ımnites, copiis iiſdem, quibus uſi adverſus
omanum bellum fuerunt, contra Sidicinos
rofecti, haud indubia ſpe erant, mature urbis
oſtium potiundæ. Tum ab Sidicinis deditio
rius ad Romanos cœpta fieri, deinde, poſt-
uam Patres, ut ſeram eam, ultimaque tandem
eceſſitate expreſſam, aſpernabantur, ad Lati-
os jam ſua ſponte in arma motos facta eſt. ne
ampani quidem (adeo injuriæ Samnitium,
uam beneficii Romanorum memoria præ-
ntior erat) his ſe armis abſtinuêre. Ex his tot
opulis, ingens exercitus, duce Latino, fines
amnitium ingreſſus, plus populationib⁹ quam
rœliis cladium fecit. & quamquam ſuperiores
ertaminibus Latini erant, haud inviti, ne ſæ-
ius dimicandum foret, agro hoſtium exceſsê-
e. Id ſpatium Samnitibus datum eſt Romam
gatos mittendi. qui quum adiiſſent ſenatum,
onqueſti eadem ſe fœderatos pati, quæ hoſtes
ſſent paſſi, precibus infimis petière, *ut ſatis du-
erent Romani victoriam, quam Samnitibus ex
ampano Sidicinoq; hoſte eripuiſſent: ne vinci etiam
ê ab ignaviſſimis populis ſinerent. Latinos Cam-*

panoſque

panoſque ſi ſub ditione populi Romani eſſent, pro imperio arcerent Samniti agro, ſin imperium abnuerent, armis coercerent. Adverſus hæc reſponſum anceps datum, quia fateri pigebat, in poteſtate ſua Latinos jam non eſſe, timebantque ne arguendo abalienarent, *Campanorum aliam conditionem eſſe, qui non fœdere, ſed per deditionem in fidem veniſſent. itaque Campanos, ſeu velint, ſeu nolint, quieturos: in fœdere Latino nihil eſſe, quod bellare cum quibus ipſi velint, prohibeantur,* Quod reſponſum, ſicut dubios Samnites, quidnam facturum Romanum cenſerent, dimiſit, ita Campanos metu abalienavit: Latinos, velut nihil jam non concedentibus Romanis, ferociores fecit. Itaq; per ſpeciem adverſus Samnites belli parandi, crebra concilia indicentes, omnibus conſultationib⁹ inter ſe principes occulte Romanum coquebant bellum. huic quoque adverſus ſervatores ſuos bello Campanus aderat. Sed quamquam omnia de induſtria celabantur, priuſque quam moverentur Romani, tolli ab tergo Samnitem hoſtem volebant; tamen per quoſdam, privatis hoſpitiis neceſſitudinibuſque conjunctos, indicia conjurationis ejus Romam emanarunt. juſſiſq; ante tempus conſulibus abdicare ſe magiſtratu, quo maturius novi conſules adverſus tantam molem belli crearentur; religio inceſſit ab eis, quorum imminutum imperium eſſet, comitia haberi. Itaq; interregnum initum. duo interreges fuerunt, M. Valerius ac M. Fabius. Is creavit conſules, T. Manlium Torquatum tertium, P. Decium Murem. Eo anno Alexandrum, Epiri regem, in Italiam claſſe appuliſſe conſtat. quod bellum, ſi prima ſatis proſpera fuiſſent, haud dubie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dubie ad Romanos perveniſſet. Eadem ætas rerum Magni Alexandri eſt, quem, ſorore hujus ortum, in alio tractu orbis invictum bellis juvenem fortuna morbo extinxit. Ceterum Romani, etſi defectio ſociorum nominiſque Latini haud dubia erat; tamen, tamquam de Samnitibus, non de ſe, curam agerent; decem principes Latinorum Romam evocaverunt, quibus imperarent quæ vellent. Prætores tum duos Latini habebant, L. Annium Setinum, & L. Numicium Circeienſem; ambo ex coloniis Romanis: per quos præter Signiam Velitraſque, & ipſas colonias Romanas, Volſci etiam exciti ad arma erant. eos nominatim evocari placuit. Haud cuiquam dubium erat ſuper qua re accirentur. itaque concilio prius habito prætores, quam Romam proficiſcerentur, evocatos ſe ab ſenatu docent Romano, & quæ actum iri ſecum credant, quidnam ad ea reſponderi placeat, referunt. Quum aliud alii cenſerent, tum Annius: *Quamquam ipſe ego retuli quid reſponderi placeret, tamen magis ad ſummam rerum noſtrarum pertinere arbitror, quid agendum nobis, quam quid loquendum ſit. facile erit, explicatis conſiliis, accommodare rebus verba. Nam ſi etiam nunc ſub umbra fœderis æqui ſervitutem pati poſſumus; quid abeſt, quin proditis Sidicinis, non Romanorum ſolum ſed Samnitium quoque dicto pareamus, reſpondeamuſque Romanis, nos, ubi innuerint, poſituros arma? Sin autem tandem libertatis deſiderium remordet animos, ſi fœdus eſt, ſi ſocietas æquatio juris eſt, ſi conſanguineos nos Romanorum eſſe, quod olim pudebat, nunc gloriari licet, ſi ſocialis illis exercitus is eſt, quo adjuncto duplicent vires ſuas, quem ſecernere ab ſe* Coss. *bellis propriis ponendis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſumendiſque nolint; cur non omnia æquantur? cur non alter ab Latinis conſul datur? ubi pars virium, ibi & imperii pars eſt? Eſt quidem nobis hoc per ſe haud nimis amplum: quippe concedentibus Romam caput Latio eſſe. ſed ut amplum videri poſſet, diuturna patientia fecimus. Atqui ſi quando unquam conſociandi imperii, uſurpandæ libertatis tempus optaſtis; en hoc tempus adeſt, & virtute veſtra, & Deûm benignitate vobis datum. Tentaſtis patientiam negando militem. quis dubitat exarſiſſe eos, quum plus ducentorum annorum morem ſolveremus? pertulerunt tamen hunc dolorem. Bellum noſtro nomine cum Pelignis geſſimus: qui ne noſtrorum quidem finium per nos tuendorum jus antea dabant, nihil interceſſerunt. Sidicinos in fidem receptos, Campanos ab ſe ad nos deſciſſe, exercitus nos parare adverſus Samnites fœderatos ſuos audierunt: nec moverunt ſe ab urbe. Unde hæc illis tanta modeſtia, niſi à conſcientia virium & noſtrarum & ſuarum? Idoneos auctores habeo, querentibus de nobis Samnitibus, ita reſponſum ab ſenatu Romano eſſe, ut facile appareret, ne ipſos quidem jam poſtulare, ut Latium ſub Romano imperio ſit. Uſurpate modo poſtulando eo, quod illi vobis taciti concedunt. Si quem hoc dicere metus prohibet, en ego ipſe, audiente, non populo Romano modo ſenatuque, ſed Iove ipſo qui Capitolium incolit, profiteor me dicturum, ut ſi nos in fœdere ac ſocietate eſſe velint, conſulem alterum ab nobis ſenatuſque partem accipiant. Hæc ferociter non ſuadenti ſolum, ſed pollicenti, clamore & aſſenſu omnes permiſerunt, ut ageret diceretque, quæ è Republica nominis Latini fideque ſua viderentur. Vbi eſt Romam ventum, in Capitolio ei ſenatus datus eſt. Ibi quum T. Manlius conſul egiſſet

egiſſet cum eis ex auctoritate Patrum ne Samnitibus fœderatis bellum inferrent; Annius, tamquam victor armis Capitolium cepiſſet, non legatus, jure gentium tutus, loqueretur, *Tempus erat*, inquit, *T. Manli, voſque Patres Conſcripti, tandem jam vos nobiſcum nihil pro imperio agere, quum florentiſſimum Deûm benignitate, nunc Latium armis viriſque, Samnitibus bello victis, Sidicinis Campaniſque ſociis, nunc etiam Volſcis adjunctis, videretis: colonias quoque veſtras Latinum Romano prætuliſſe imperium. Sed quoniam vos regno impotenti finem ut imponatis, non inducitis in animum; nos, quamquam armis poſſumus aſſerere Latium in libertatem, conſanguinitati tamen hoc dabimus, ut conditiones pacis feramus æquas utriſque: quoniam vires quoque æquari Diis immortalibus placuit. Conſulem alterum Roma, alterum ex Latio creari oportet: ſenatus partem æquam ex utraque gente eſſe: unum populum, unam Rempublicam fieri, & ut imperii eadem ſedes ſit, idemque omnibus nomen quoniam ab alterutra parte concedi neceſſe eſt, quod utriſque bene vertat, ſit hæc ſane patria potior, & Romani omnes vocemur.* Forte ita accidit, ut parem ferociæ hujus & Romani Conſulẽ T. Manlium haberent: qui adeo non tenuit iram, ut ſi tanta dementia Patres Conſcriptos cepiſſet, ut ab Setino homine leges acciperent, gladio cinctum in ſenatum venturum ſe eſſe palam diceret, & quemcunque in curia Latinum vidiſſet, ſua manu interempturum, & converſus ad ſimulacrum Iovis, *Audi Iupiter hæc ſcelera*, inquit, *audite jus faſque! Peregrinos Conſules, & peregrinum ſenatum in tuo Iupiter augurato templo, captus, atque ipſe oppreſſus, viſurus es? Haccine*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cine fœdera Tullus Romanus rex cum Albanis Patribus veſtris Latini, hæc L. Tarquinius vobiſcum poſtea fecit? Non venit in mentem pugna apud Regillum lacum? adeo & cladium veſtrarum veterũ, & beneficiorum noſtrorum erga vos obliti eſtis? Quum conſulis vocem ſubſecuta Patrum indignatio eſſet, proditur memoriæ, adverſus crebram implorationem Deûm, quos teſtes fœderum ſæpius invocabant Conſules, vocem Annii ſpernentis numina Iovis Romani auditam. certe quum commotus ira ſe ab veſtibulo templi citato gradu proriperet, lapſus per gradus, capite graviter offenſo, impactus imo ita eſt ſaxo, ut ſopiretur. Exanimatum auctores quoniam non omnes ſunt, mihi quoque in incerto relictum ſit: ſicut inter fœderum ruptorum teſtationem ingenti fragore cœli procellam effuſam. nam & vera eſſe, & apte ad repræſentandam iram Deûm ficta poſſunt. Torquatus, miſſus ab ſenatu ad dimittendos legatos, quum jacentem Annium vidiſſet, exclamat, ita, ut populo Patribuſque audita vox pariter ſit, *Bene habet Dii, pium movete bellum. Eſt cæleſte numen! es magne Iupiter! haud fruſtra te patrem Deum hominumque hac ſede ſacravimus. Quid ceſſatis, Quirites, voſque Patres Conſcripti, arma capere diis ducibus! Sic ſtratas legiones Latinorum dabo, quemadmodum legatum jacentem videtis.* Aſſenſu populi excepta vox conſulis, tantum ardoris animis fecit, ut legatos proficiſcentes cura magiſtratuum magis, qui juſſu conſulis proſequebantur, quam jus gentium ab ira impetuq; hominum tegeret. Conſenſit & ſenatus bellum: conſuleſq; duobus ſcriptis exercitibus per Marſos Pelignoſque profecti, adjuncto Samnitium exer-

exercitu, ad Capuam, quo jam Latini ſociique convenerant, caſtra locant. Ibi in quiete utriq; conſuli eadem dicitur viſa ſpecies viri majoris, quam pro humano habitu, auguſtioriſque; dicentis : *Ex una acie imperatorem, ex altera exercitum diis Manibus matriq; Terræ deberi: utriuſq; exercitus imperator legiones hoſtium, ſuperque eas ſe devoviſſet, ejus populi partiſque victoriam fore.* Hos ubi nocturnos viſus inter ſe conſules contulerunt; placuit averruncandæ Deûm iræ victimas cedi. ſimul, ut, ſi extis eadem quæ ſomno viſa fuerant, portenderentur, alteruter conſulum fata impleret. Vbi reſponſa aruſpicum inſidenti jam animo tacitæ religioni congruerunt; tum adhibitis legatis tribuniſque, & imperiis Deûm propalam expoſitis, ne mors voluntaria conſulis exercitum in acie terreret; comparant inter ſe, ut ab utra parte cedere Romanus exercitus cœpiſſet, inde ſe conſul devoveret pro populo Romano, Quiritibuſque. Agitatum etiam in concilio eſt, ut ſi quando umquam ſevero ullum imperio bellum adminiſtratum eſſet, tunc uti diſciplina militaris ad priſcos redigeretur mores. Curam acuebat, quod adverſus Latinos bellandum erat; lingua, moribus, armorum genere, inſtitutis ante omnia militaribus, congruentes: milites militibus, centurionibus centuriones, tribuni tribunis compares, collegæque iiſdem præſidiis, ſæpe iiſdem manipulis permiſti fuerant. per hæc ne quo errore milites caperentur, edicunt conſules, ne quis extra ordinem in hoſtem pugnaret. Forte inter ceteros turmarum præfectos, qui exploratum in omnes partes dimiſſi erant, T. Manlius Conſulis filius ſuper caſtra hoſtium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cum ſuis turmalibus evaſit, ut vix teli jactu ab ſtatione proxima abeſſet. ibi Tuſculani erant equites, præerat Geminius Metius, vir tum genere inter ſuos, tum factis, clarus. Is ubi Romanos equites inſignemq; inter eos præcedentem conſulis filium (nam omnes inter ſe, utique illuſtres viri noti erant) cognovit, *Unane*, ait, *turma Romani cum Latinis ſociiſque bellum geſturi eſtis? quid interea conſules, quid duo exercitus conſulares agent? Aderunt in tempore*, Manlius inquit, *& cum illis aderit Iupiter ipſe fœderum à vobis violatorum teſtis, qui plus poteſt polletque. Si ad Regillum lacum, ad ſatietatem veſtram pugnavimus; hic quoque efficiemus profecto, ne quid minus quam acies vobis & collata ſigna nobiſcum cordi ſint*. Ad ea Geminius paululum ab ſuis equo profectus, *Viſne igitur dum dies iſta venit, qua magno conatu exercitus moveatis, interea tu ipſe congredi mecum, ut noſtro duorum jam hinc eventu cernatur, quantum eques Latinus Romano præſtet?* Movet ferocem animum juvenis, ſeu ira, ſeu detrectandi certaminis pudor, ſeu inexſuperabilis vis fati. oblitus itaque imperii patrii, conſulumque edicti, pręceps ad id certamen agitur; quo vinceret an vinceretur, haud multum intereſſet. equitibus ceteris velut ad ſpectaculum ſummotis, ſpacio quod vacui interjacebat campi, adverſos concitant equos: & quum infeſtis cuſpidibus concurriſſent, Manlii cuſpis ſuper galeam hoſtis, Metii trans cervicem equi elapſa eſt. Circumactis deinde equis, quum prior ad iterandum ictum Manlius conſurrexiſſet; ſpiculum inter aures equi fixit. ad cujus vulneris ſenſum quum equus prioribus pedibus erectis magna vi caput quateret, excuſſit equitem: quem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quem cuſpide parmaque innixum, attollentem ſe à gravi caſu, Manlius ab jugulo, ita ut per coſtas ferrum emineret, terræ affixit, ſpoliiſque lectis ad ſuos revectus, cum ovante gaudio turma in caſtra, atque inde ad prætorium ad patrem tendit; ignarus fati futurique, laus an pœna merita eſſet, *Vt me omnes*, inquit, *pater tuo ſanguine ortum vere ferrent, provocatus equeſtria hæc ſpolia capta ex hoſte cæſo porto.* Quod ubi audivit conſul, extemplo filium averſatus, concionem claſſico advocari juſſit. quæ ubi frequens convenit, *Quandoquidem*, inquit, *tu T. Manli, neque imperium conſulare, neque majeſtatem patriam veritus, adverſus edictum noſtrum extra ordinem in hoſtem pugnaſti: & quantum in te fuit, diſciplinam militarem, qua ſtetit ad hanc diem Romana res, ſolviſti, meque in eam neceſſitatem adduxiſti, ut aut Reipubl. mihi, aut mei meorumque obliviſcendum ſit; nos potius noſtro delicto plectemur, quam Reſpublica tanto ſuo damno noſtra peccata luat. triſte exemplum, ſed in poſterum ſalubre juventuti erimus. Me quidem quum ingenita caritas liberûm, tum ſpecimen iſtud virtutis deceptum vana imagine decoris in te movet. Sed quum aut morte tua ſancienda ſint conſulum imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda; nec te quidem, ſi quid in te noſtri ſanguinis eſt, recuſare cenſeam, quin diſciplinam militarem culpa tua prolapſam, pœna reſtituas. I lictor, deliga ad palum.* Exanimati omnes tam atroci imperio, nec aliter quam in ſe quiſque diſtrictam cernentes ſecurim; metu magis quam modeſtia quievere. Itaque, velut emerſo ab admiratione animo, quum ſilentio defixi ſtetiſſent, repente poſtquam cervice cæſa fuſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

eſt cruor, tum libero conqueſtu coortæ voces ſunt, ut neque lamentis, neque execrationibus parceretur: ſpoliiſque contectum juvenis corpus, quantum militaribus ſtudiis funus ullum concelebrari poteſt, ſtructo extra vallum rogo cremaretur: Manlianaque imperia non in præſentia modo horrenda, ſed exempli etiam triſtis in poſterum eſſent. Fecit tamen atrocitas pœnæ obedientiorem duci militem: & prærerquam quod cuſtodiæ vigilięque & ordo ſtationum intentioris ubique curæ erant, in ultimo etiam certamine, quum deſcenſum in aciem eſt, ea ſeveritas profuit. Fuit enim civili maximè bello pugna ſimilis. adeo nihil apud Latinos diſſonum ab Romana re, præter animos, erat. Clypeis antea Romanis uſi ſunt. deinde poſtquam ſtipendiarii facti ſunt, ſcuta pro clypeis fecêre: & quod antea phalanges ſimiles Macedonicis, hoc poſtea manipulatim ſtructa acies cœpit eſſe. Poſtremo in plures ordines inſtruebantur. ordo ſexagenos milites, duos centuriones, vexillarium unum habebat. Prima acies haſtati erant, manipuli quindecim, diſtantes inter ſe modicum ſpacium: manipulus leves vicenos milites, aliam turbam ſcutatorum habebat. leves autem, qui haſtam tantum gæſaque gererent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florem juvenum pubeſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ætas, totidem manipulorum, quibus principibus eſt nomen: hos ſequebantur ſcutati omnes, inſignibus maxime armis. hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant, quia ſub ſignis jam alii quindecim ordines locabantur: ex quibus ordo unuſquiſque tres partes habebat. earum unamquamque

quamque

quamque primum pilum vocabant. Tribus ex vexillis conſtabat. vexillum centum octoginta ſex homines erant. Primum vexillum triarios ducebat; veteranum militem ſpectatæ virtutis: ſecundum rorarios; minus roboris ætate factiſque: tertium accenſos; minimæ fiduciæ manum. eo & in poſtremam aciem rejiciebantur. Vbi his ordinibus exercitus inſtructus eſſet, haſtati omnium primi pugnam inibant. ſi haſtati profligare hoſtem non poſſent, pede preſſo eos retrocedentes in intervalla ordinum principes recipiebant. tum principum pugna erat; haſtati ſequebantur. triarii ſub vexillis conſidebant, ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſub erecta cuſpide in terra fixas, haud ſecus quam vallo ſepta inhorreret acies, tenentes. Si apud principes quoque haud ſatis proſpere eſſet pugnatum, à prima acię ad triarios ſenſim referebantur. inde rem ad triarios rediſſe, quum laboratur, proverbio increbuit. Triarii conſurgentes, ubi in intervalla ordinum ſuorum principes & haſtatos recepiſſent, extemplo compreſſis ordinibus velut claudebant vias: unoque continente agmine; jam nulla ſpe poſt relicta, in hoſtem incidebant: id erat formidoloſiſſimum hoſti, quum velut victos inſecuti, novam repente aciem exſurgentem, auctam numero cernebant. Scribebantur autem quatuor fere legiones quinis millibus peditum, equitibus in ſingulas legiones trecenis. alterum tantum ex Latino delectu adjiciebatur, qui ea tempeſtate hoſtes erant Romanis, eodemque ordine inſtruxerant aciem: nec vexilla cum vexillis tantum, univerſi haſtati cum haſtatis, principes cum prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cipibus; ſed centurio quoque cum centurione, ſi ordines turbati non eſſent, concurrendum ſibi eſſe ſciebat. Duo primipili ex utraque acie inter triarios erant: Romanus, corpore haud quaquam ſatis validus, ceterum ſtrenuus vir perituſque militiæ: Latinus, viribus ingens, bellatorque primus; notiſſimi inter ſe, quia ſemper pares ordines duxerunt. Romano haud ſatis fidenti viribus, jam Romæ permiſſum erat ab conſulibus, ut ſubcenturionem ſibi, quem vellet, legeret, qui tutaretur eum ab uno deſtinato hoſte. isque juvenis in acie oblatus, ex centurione Latino victoriam tulit. Pugnatum eſt haud procul radicibus Veſuvii montis, qua via ad Veſerim ferebat. Romani conſules prius quam educerent in aciem, immolaverunt. Decio caput jecinoris à familiari parte cæſum aruſpex dicitur oſtendiſſe: alioqui acceptam Diis hoſtiam eſſe: Manlium egregie litaſſe. Atqui bene habet, inquit Decius, ſi ab collega proſpere litatum eſt. Inſtructis, ſicut ante dictum eſt, ordinibus, proceſſere in aciem. Manlius dextro, Decius lævo cornu præerat. primo utrimque æquis viribus, eodem ardore animorum gerebatur res: deinde ab lævo cornu haſtati Romani, non ferentes impreſſionem Latinorum, ſe ad principes recepêre: In hac trepidatione Decius conſul M. Valerium magna voce inclamat: *Deorum*, inquit, *ope Valeri opus eſt. agedum pontifex publicus populi Romani præi verba, quibus me pro legionibus devoveam*. Pontifex eum togam prætextam ſumere juſſit, & velato capite manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper telum ſubjectum pedibus ſtantem ſic dicere: *Iane, Iupiter, Mars pater,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

pater, Quirine, Bellona, Lares, Divi Novenſiles, Dii indigetes, Divi, quorum eſt poteſtas noſtrorum hoſtiumque, Diiq; Manes, vos precor, veneror, veniam peto feroque, uti populo Romano Quiritium, vim victoriamque proſperetis: hoſteſque populi Romani Quiritium, terrore, formidine, morteque afficiatis. Sicut verbis nuncupavi, ita pro Republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis populi Romani Quiritium, legiones auxiliaque hoſtium, mecum Diis Manibus Tellurique devoveo. Hæc ita precatus, lictores ire ad T. Manlium jubet: matureque collegæ ſe devotum pro exercitu nunciare. Ipſe incinctus cinctu Gabino, armatus in equum inſiluit, ac ſe in medios hoſtes immiſit. Conſpectus ab utraque acie aliquanto auguſtior humano viſu, ſicut cœlo miſſus, piaculum omnis Deorum iræ, qui peſtem ab ſuis averſam in hoſtes ferret. Ita omnis terror, pavorque cum illo latus, ſigna primo Latinorum turbavit: deinde in totam penitus aciem pervaſit. Evidentiſſimum id fuit, quod quacumque equo invectus eſt, ibi haud ſecus quam peſtifero ſidere icti pavebant: ubi vero corruit obrutus telis, inde jam haud dubie conſternatæ cohortes Latinorum; fugam ac vaſtitatem late fecerunt. Simul & Romani exſolutis religione animis, velut tum primum ſigno dato coorti pugnam integram ediderunt. nam & rorarii procurrebant inter antepilanos, addiderantque vires haſtatis ac principibus: & triarii genu dextero innixi, nutum conſulis ad conſurgendum exſpectabant. Procedente deinde certamine, quum aliis partibus multitudo ſuperaret Latinorum, Manlius conſul, audito eventu

eventu collegæ, quum, ut jus faſque erat lacrimis non minus quam laudibus debitis proſecutus tam memorabilem mortem eſſet; paulisper addubitavit, an conſurgendi jam triariis tempus eſſet: deinde melius ratus integros eos ad ultimum diſcrimen ſervari; accenſos ab noviſſima acie ante ſigna procedere jubet. Qui ubi ſubière, extemplo Latini, tanquam idem adverſarii feciſſent, triarios ſuos excitaverunt: qui aliquamdiu pugna atroci quum & ſemetipſi fatigaſſent, & haſtas aut præfregiſſent, aut hebetaſſent, pellerent vi tamen hoſtem, debellatum jam rati, perventumque ad extremam aciem; tum conſul triariis, *Conſurgite nunc*, inquit, *integri adverſus feſſos; memores patriæ parentumque & conjugum ac liberorum: memores conſulis pro veſtra victoria morte occumbentis*. Vbi triarii conſurrexerunt integri, refulgentibus armis, nova ex improviſo exorta acies, receptis in intervalla ordinum antepilanis, clamore ſublato principia Latinorum perturbant: haſtiſque ora fodientes, primo robore virorum cæſo, per alios manipulos velut inermes prope intacti evaſere: tantaque cæde perrupere cuneos, ut vix quartam partem relinquerent hoſtium. Samnites quoque ſub radicibus montis procul inſtructi præbuêre terrorem Latinis. Ceterum inter omnes cives ſociosque præcipua laus ejus belli penes conſules fuit: quorum alter omnes minas periculaque ab Diis ſuperis inferiſque in ſe unum vertit: alter ea virtute eoque conſilio in prœlio fuit, ut facile convenerit inter Romanos Latinoſque, qui ejus pugnæ memoriam poſteris tradiderunt, utrius partis L. Manlius dux fuiſſet, ejus

futu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

futuram haud dubie fuiſſe victoriam. Latini ex fuga ſe Minturnas contulerunt. caſtra ſecundum prœlium capta, multiq; mortales ibi vivi oppreſſi, maxime Campani. Decii corpus ne eo die inveniretur, nox quærentes oppreſſit. poſtero die inventum inter maximam hoſtium ſtragem coopertum telis: funuſque par morti, celebrante collega, factum. Illud adjiciendum videtur, licere conſuli, dictatorique, & prætori, quum legiones hoſtium devoveant, non utique ſe, ſed quem velit ex legione Romana ſcripta civem devovere, *ſi is homo qui devotus eſt, moritur, probe factum videri: ni moritur, tum ſignum ſeptem pedes altum, aut majus in terram defodi, & piaculum hoſtia cædi. Ubi illud ſignum defoſſum erit, eo magiſtratum Romanum deſcendere fas non eſſe.* Sin autem ſeſe devovere volet, ſicuti Decius devovit: *ni moritur, neque ſuum, neque publicum divinum pure faciet, qui ſeſe devoverit. Vulcano arma, ſive cui alii divo devovere volet, ſive hoſtia, ſive quo alio volet, jus eſto. Telo, ſuper quod ſtans conſul precatus eſt, hoſtem potiri, fas non eſt: ſi potiatur, Marti ſuovetaurilibus piaculum fieri.* Hæc etſi omnis divini humanique moris memoria abolevit, nova peregrinaque omnia priſcis ac patriis præferendo; haud ab re duxi verbis quoque ipſis, ut tradita nuncupataque ſunt, referre. Romanis poſt prœlium demum factum Samnites veniſſe ſubſidio, exſpectato eventu pugnæ, apud quoſdam auctores invenio. Latinis quoque ab Lavinio auxilium, dum deliberando terunt tempus, victis demum ferri cœptum. & cum jam portis prima ſigna, & pars agminis eſſet egreſſa, nuncio allato de clade Latinorum, quum converſis

ſignis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſignis retro in urbem rediretur, prætorem eorum nomine Millionium dixiſſe ferunt, pro paullula via magnam mercedem Romanis eſſe ſolvendam. Qui Latinorum pugnæ ſuperfuerant, multis itineribus diſſipati, quum ſe in unum conglobaſſent, Veſcia urbs eis receptaculum fuit. Ibi in conciliis Numiſius imperator eorum, affirmando *communem vere Martem belli utramque aciem pari cæde proſtraviſſe; victoriæque nomen tantum penes Romanos eſſe; ceteram pro victis fortunam & illos gerere: funeſta duo conſulum prætoria, alterum parricidio filii, alterum conſulis devoti cæde: trucidatum exercitũ omnem: cæſos haſtatos principeſque: ſtragem & ante ſigna & poſt ſigna factam: triarios poſtremo rem reſtituiſſe. Latinorum etſi pariter acciſæ copiæ ſint, tamen ſupplemento vel Latium propius eſſe, vel Volſcos, quam Romam. Itaque, ſi videatur eis, ſe ex Latinis & ex Volſcis populis juventute propere excita, rediturum infeſto exercitu Capuam eſſe: Romanoſque nihil tum minus quam prœlium exſpectantes, nec opinato adventu perculſurum.* Fallacibus literis circa Latium nomenq; Volſcum miſſis, quia qui non interfuerunt pugnæ, ad credendum temere faciliores erant, tumultuarius undique exercitus raptim conſcriptus convenit. Huic agmini Torquatus conſul ad Trifanum (inter Sinueſſam Minturnaſque is locus eſt) occurrit, prius quam caſtris locus caperetur. ſarcinis utrimque in acervum conjectis, pugnatum debellatumque eſt. adeo enim acciſæ res ſunt, ut conſuli victorem exercitum ad populandos agros eorum ducenti dederent ſe omnes Latini: deditionemque eam Campani ſequerentur. Latium Capuaque agro mulctati.

Lati-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

atinus ager Privernati addito agro: & Falernus, qui populi Campani fuerat, uſque ad Vulturnum flumen, plebi Romanæ dividitur. bina in Latino jugera, ita ut dodrantem ex Privernati complerent, data: terna in Falerno, quadrantibus etiam pro longinquitate adjectis. Extra pœnam fuere Latinorum Laurentes, Campanorumque equites, quia non deſciverant. Cum Laurentibus renovari fœdus juſſum. renovaturque ex eo quotannis poſt diem decimum Latinarum. Equitibus Campanis civitas data: monumentoque ut eſſet, æneam tabulam in æde Caſtoris Romæ fixerunt. vectigal quoque eis Campanus populus juſſus pendere in ſingulos quotannis (fuêre autem mille, & ſexcenti) denarios nummos quadringenos quinquagenos. Ita bello geſto, præmiis pœnaque pro cujuſque merito perſolutis, T. Manlius Romam rediit: cui venienti ſeniores tantum obviam exiſſe conſtat: juventutem, & tunc, & omni vita deinde, averſatam eum execratamque. Antiates in agrum Hoſtienſem, Ardeatem, Solonium incurſiones fecerunt. Manlius conſul, quia ipſe per valetudinem id bellum exſequi nequierat, dictatorem L. Papirium Craſſum, qui tum forte erat prætor, dixit: ab eo magiſter equitum L. Papirius Curſor, dictus. Nihil memorabile adverſus Antiates ab dictatore geſtum eſt, quum aliquot menſes ſtativa in agro Antiati habuiſſet. Anno inſigni victoria de tot ac tam potentibus populis, ad hoc conſulum alterius nobili morte, alterius ſicut truci, ita claro ad memoriam imperio, ſucceſſere conſules Ti. Æmilius Mamercinus, & Q. Publilius Philo: neque in ſimilem materiam

rerum,

rerum, & ipſi aut ſuarum rerum, aut partium in Republica magis quam patriæ memores. Latinos ob iram agri amiſſi rebellantes in campis Fenectanis fuderunt, caſtriſque exuerunt. Ibi Publilio, cujus ductu auſpicioque res geſtæ erant, in deditionem accipiente Latinos populos, quorum ibi juventus cæſa erat; Æmilius ad Pedum exercitum duxit. Pedanos tuebatur Tiburs, Præneſtinus, Veliternuſque populus: venerant & ab Lavinio Antioque auxilia. Vbi quum præliis quidem ſuperior Romanus eſſet, ad urbem ipſam Pedum, caſtraque ſociorum populorum, quæ urbi adjuncta erant, integer labor reſtaret; bello infecto repente omiſſo, conſul, quia collegæ decretum triumphum audivit, ipſe quoque triumphi ante victoriam flagitator Romam rediit. Qua cupiditate offenſis Patribus, negantibuſque, niſi Pedo capto aut dedito, triumphum, hinc alienatus ab ſenatu Æmilius, ſeditioſis tribunatibus ſimilem deinde conſulatum geſſit. Nam neque quoad fuit conſul, criminari apud populum Patres deſtitit, collega haud quaquam adverſante; quia & ipſe de plebe erat: materiam autem præbebat criminibus ager in Latino Falernoq; agro maligne plebi diviſus. & poſtquam ſenatus finire imperium conſulibus cupiens, dictatorem adverſus rebellantes Latinos dici juſſit; Æmilius, cujus tum faſces erant, collegam dictatorem dixit: ab eo magiſter equitum Iunius Brutus dictus. Dictatura popularis, & orationibus in Patres crimino ſis fuit; & quod tres leges ſecundiſſimas plebi, adverſas nobilitati tulit: unam, ut plebiſcita omnes Quirites tenerent: alteram, ut legum, quæ comitiis centuriatis

riatis ferrent, ante initum ſuffragium Patres auctores fierent: tertiam, ut alter utique ex plebe, quum eo ventum ſit ut utrumque plebeium conſulem fieri liceret, cenſor crearetur. Plus eo anno domi acceptum cladis ab conſulibus, ac dictatore, quam ex victoria eorum bellicisque rebus foris auctum imperium Patres credebant. Anno inſequenti L. Furio Camillo, C. Mænio conſulibus, quo inſignius omiſſa res Æmilio ſuperioris anni conſuli exprobraretur, Pedum armis, viriſque, & omni vi expugnandum ac delendum, ſenatus fremit: coactiq; novi conſules omnibus eam rem præverti, proficiſcuntur. Iam Latio is ſtatus erat rerum, ut neque bellum neque pacem pati poſſent. ad bellum opes deerant: pacem ob agri adempti dolorem aſpernabantur. Mediis conſiliis ſtandum videbatur, ut oppidis ſe tenerent: ne laceſſitus Romanus cauſſam belli haberet: & ſi cujus oppidi obſidio nunciata eſſet, undique ex omnibus populis auxilium obſeſſis ferretur. Neque tamen niſi admodum à paucis populis Pedani adjuti ſunt. Tiburtes, Præneſtinique, quorum ager propior erat, Pedum pervenere. Aricinos, Laviniosque, & Veliternos Antiatibus Volſcis ſe conjungentes ad Aſturæ flumen, Mænius improviſo adortus fudit. Camillus ad Pedum cum Tiburtibus, maxime valido exercitu, majore mole, quamquam æque proſpero eventu, pugnat. Tumultum maxime repentina inter prœlium eruptio oppidanorum fecit: in quos parte exercitus converſa Camillus, non compulit ſolum eos intra mœnia, ſed eodem etiam die, quum ipſos auxiliaq; eorum perculiſſet, oppidum ſcalis cepit. Placuit

inde

inde jam majore conatu animoque ab unius expugnatione urbis ad perdomandum Latium victorem circumducere exercitum: nec quievere ante, quam expugnando, aut in deditionem accipiendo ſingulas urbes, Latium omne ſubegere. Præſidiis inde diſpoſitis, per recepta oppida, Romam ad deſtinatum omnium conſenſu triumphum deceſſere. additus triumpho honos, ut ſtatuæ equeſtres eis, rara illa ætate res, in foro ponerentur. Prius quam comitiis in ſequentem annum conſules rogarent, Camillus de Latinis populis ad ſenatum retulit, atque ita diſſeruit: *Patres Conſcripti, quod bello armiſque in Latio agendum fuit, id jam Deûm benignitate ac virtute militum ad finem venit. caſi ad Pedum Aſturamque ſunt exercitus hoſtium: oppida Latina omnia, & Antium ex Volſcis, aut vi capta, aut recepta in deditionem, præſidiis tenentur veſtris. Reliqua conſultatio eſt, quoniam rebellando ſæpius nos ſollicitant, quonam modo perpetua pace quietos obtineamus. Dii immortales, ita vos potentes hujus conſilii fecerunt, ut ſit Latium deinde, an non ſit, in veſtra manu poſuerint. Itaque pacem vobis, quod ad Latinos attinet, parare in perpetuum, vel ſæviendo, vel ignoſcendo, poteſtis. Vultis crudeliter conſulere in deditos, victoſque? licet delere omne Latium: vaſtas inde ſolitudines facere, unde ſociali egregio exercitu per multa bella magnaque ſæpe uſi eſtis. Vultis exemplo majorum augere rem Romanam, victos in civitatem accipiendo? materia creſcendi per ſummam gloriam ſuppeditat. certe id firmiſſimum longe imperium eſt, quo obedientes gaudent. Sed maturato opus eſt, quicquid ſtatuere placet. tot populos inter ſpem metumque ſuſpenſos animi habetis:*

& ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

& veſtram utique de eis curam quamprimum abſolvi, & illorum animos, dum exſpectatione ſtupent, ſeu pœna, ſeu beneficio, præoccupari oportet. Noſtrum enim fuit efficere, ut omnium rerum vobis ad conſulendum poteſtas eſſet. veſtrum eſt decernere quod optimum vobis Reique publicæ ſit. Principes ſenatus relationem conſulis de ſumma rerum laudare. ſed quum aliorum cauſſa alia eſſet, ita expediri poſſe conſilium dicere, ut pro merito cujuſque ſtatueretur, ſi de ſingulis nominatim referrent populis. Relatum igitur de ſingulis, decretumque. Lanuvinis civitas data: ſacraque ſua reddita cum eo, ut ædes lucuſque Soſpitæ Iunonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano eſſet. Aricini, Nomentanique, & Pedani, eodem jure, quo Lanuvini in civitatem accepti. Tuſculanis ſervata civitas, quam habebant: crimenque rebellionis à publica fraude in paucos auctores verſum. In Veliternos, veteres cives Romanos, quod toties rebellaſſent, graviter ſævitum: & muri dejecti, & ſenatus inde abductus: juſſique trans Tiberim habitare: ut ejus, qui cis Tiberim deprehenſus eſſet, uſque ad mille pondo clarigatio eſſet: nec priuſquam ære perſoluto, is qui cepiſſet extra vincula captum haberet. In agrum ſenatorum coloni miſſi: quibus adſcriptis, ſpeciem antiquæ frequentiæ Velitræ receperunt. Et Antium nova colonia miſſa, cum eo, ut Antiatibus permitteretur, ſi & ipſi adſcribi coloni vellent. naves inde longæ abactæ: interdictumque mari Antiati populo eſt, & civitas data. Tiburtes, Præneſtinique agro mulctati: neque ob recens tantum rebellionis, commune cum aliis Latinis crimen, ſed quod, tædio

tædio imperii Romani, cum Gallis, gente efferata, arma quondam conſociaſſent. Ceteris Latinis populis connubia commerciaque & concilia inter ſe ademerunt. Campanis equitibus, honoris cauſſa, quia cum Latinis rebellare noluiſſent, Fundaniſque, & Formianis, quod per fines eorum tuta pacataque ſemper fuiſſet via, civitas ſine ſuffragio data. Cumanos, Sueſſulanoſque ejuſdem juris conditioniſque cujus Capuam eſſe placuit. Naves Antiatium, partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro exſtructum, adornari placuit: Roſtraque id templum appellatum. C. Sulpicio Longo, P. Ælio Pæto, conſulibus, quum omnia non opes magis Romanæ, quam beneficiis parta gratia bona pace obtineret, inter Sidicinos Auruncoſque bellum ortum. Aurunci à T. Manlio conſule in deditionem accepti; nihil deinde moverant: eo petendi auxilii ab Romanis cauſſa juſtior fuit. Sed prius quam conſules ab urbe (juſſerat enim ſenatus defendi Auruncos) exercitum educerent, fama affertur: Auruncos metu oppidum deſeruiſſe, profugoſque cum conjugibus ac liberis, Sueſſam communiſſe (quæ nunc Aurunca appellata) mœnia antiqua eorum, urbemq; ab Sidicinis deletam. Ob ea infenſus conſulibus ſenatus, quorum cunctatione proditi ſocii eſſent, dictatorem dici juſſit. dictus C. Claudius Regillenſis, magiſtrum equitum C. Claudium Hortatorem dixit. Religio inde injecta de dictatore: & quum augures vitio creatum videri dixiſſent, dictator magiſterque equitum ſe magiſtratu abdicarunt. Eo anno Minutia Veſtalis, ſuſpecta primo propter mundiorem juſto

cultum,

ltum, inſimulata deinde apud pontifices ab
lice ſervo; quum decreto eorum juſſa eſſet
ris abſtinere, familiamque in poteſtate ha-
re; facto judicio, viva ſub terram, ad portam
llinam dextera via ſtrata defoſſa Scelerato
mpo. credo ab inceſto id ei loco nomen fa-
um. Eodem anno Q. Publilius Philo prætor
imum de plebe, averſante Sulpicio conſule,
i negabat, rationem ejus ſe habiturum, eſt
ctus; ſenatu, quum in ſummis imperiis id non
tinuiſſet, manus in prætura intendente. In-
quens annus, L. Papirio Craſſo, Cæſone Dui-
conſulibus, Auſonum magis novo quam
agno bello fuit inſignis. ea gens Cales urbem
colebat, Sidicinis finitimis arma conjunxe-
t: unoque prœlio haud ſane memorabili
iorum populorum exercitus fuſus, propin-
uitate urbium & ad fugam pronior, & in fu-
a ipſa tutior fuit. nec tamen omiſſa ejus belli
ura Patribus, quia toties jam Sidicini, aut ipſi
ioverant bellum, aut moventibus auxilium
lerant, aut cauſſa armorum fuerant. Itaque
mni ope annixi ſunt, ut maximum ea tem-
eſtate imperatorem M. Valerium Corvum
onſulem quartum facerent: collega additus
Corvo M. Attilius Regulus. & ne forte caſu
rraretur, petitum ab conſulibus, ut extra ſor-
em, Corvi ea provincia eſſet. Exercitu victore
 ſuperioribus conſulibus accepto ad Cales,
inde bellum ortum erat, profectus, quum ho-
tes ab ſuperioris etiam certaminis memoria
avidos clamore atque impetu primo fudiſſet;
nœnia ipſa oppugnare eſt aggreſſus. & mili-
um quidem is erat ardor, ut jam inde cum
calis ſuccedere ad muros vellent, evaſuroſque
conten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

contenderent. Corvus, quia id arduum factu erat, labore militum potius quam periculo, peragere incœptum voluit. itaque aggerem & vineas egit, turreſque muro admovit: quarum uſum forte oblata opportunitas prævertit. namque M. Fabius, captivus Romanus, quum per negligentiam cuſtodum feſto die vinculis ruptis, per murum inter opera Romanorum, religata ad pinnam muri reſte, ſuſpenſus manibus ſe demiſiſſet; perpulit imperatorem ut vino epuliſque ſopitos hoſtes aggrederetur. nec majore certamine capti cum urbe Auſones ſunt, quam acie fuſi erant. Præda capta ingens eſt. præſidioque impoſito Calibus reductæ Romam legiones. Conſul ex Senatuſconſulto triumphavit: &, ne Attilius expers gloriæ eſſet, juſſi ambo conſules adverſus Sidicinos ducere exercitum. Dictatorem ante ex ſenatuſconſulto comitiorum habendorum cauſſa dixerunt L. Æmilium Mamercinum. is magiſtrum equitum Q. Publilium Philonem dixit. Dictatore comitia habente, conſules creati ſunt T. Veturius, Sp. Poſtumius. Etſi belli pars cum Sidicinis reſtabat; tamen ut beneficio prævenirent deſiderium plebis, de colonia deducenda Cales retulerunt: factoque ſenatuſconſulto, ut duo millia quingenti homines eo ſcriberentur, triumviros coloniæ deducendæ, agroque dividundo creaverunt Cæſonē Duilium, T. Quintium, M. Fabium. Novi deinde conſules, à veteribus exercitu accepto, ingreſſi hoſtium fines, populando uſque ad mœnia atque urbem pervenerunt. Ibi, quia ingenti exercitu comparato Sidicini, & ipſi pro extrema ſpe dimicaturi enixe videbantur, & Samnium fama erat con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſi ad bellum ; dictator ab conſulibus ex au-
oritate ſenatus dictus P. Cornelius Ruffinus:
agiſter equitum M. Antonius. Religio dein-
inceſſit, vitio eos creatos : magiſtratuque ſe
dicaverunt. & quia peſtilentia inſecuta eſt,
lut omnibus eo vitio contactis auſpiciis, res
interregnum rediit. ab interregno initio
r quintum demum interregem M. Valerium
rvum creati conſules L. Cornelius iterum,
Cn. Domitius. Tranquillis rebus, fama Gal-
i belli pro tumultu valuit, ut dictatorem dici
aceret. Dictus M. Papirius Craſſus, & magi-
r equitum P. Valerius Publicola. à quibus
m delectus intentius quam adverſus finiti-
a bella haberetur, exploratores miſſi attule-
nt, quieta omnia apud Gallos eſſe. Samnium
oq; jam alterum annum turbari novis con-
iis ſuſpectum erat. eo ex agro Sidicino exer-
tus Romanus non eſt deductus. Ceterum
mnites bellum Alexandri Epirenſis in Luca-
os traxit, qui duo populi adverſus regem ex-
rſionem à Pæſto facientem ſignis collatis
ignaverunt. eo certamine ſuperior Alexan-
er, incertum qua fide culturus, ſi perinde ce-
ra proceſſiſſent, pacem cum Romanis fecit.
odem anno cenſus actus, novique cives cenſi:
ibus propter eos additæ, Metia & Scaptia:
enſores addiderunt, Publilius Philo, Sp. Po-
umius. Romani facti Acerrani lege ab L. Pa-
irio prætore lata, qua civitas ſine ſuffragio
ata. hæc eo anno domi militiæque geſta. Fœ-
us inſequens annus, ſeu intemperie cœli, ſeu
umana fraude fuit, M. Claudio Marcello,
. Valerio conſulibus. Flaccum Potitumque,
arie in annalibus cognomen conſulis invenio:
cete-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ceterum in eo parvi refert, quid veri ſit: illud pervelim (nec omnes auctores ſunt) proditum falſo eſſe venenis abſumptos, quorum mors infamem annum peſtilentia fecerit. ſicut proditur tamen res, ne cui auctorum fidem abrogaverim, exponenda eſt. Quum primores civitatis ſimilibus morbis, eodemque ferme omnes eventu morerentur; ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum ædilem curulem, indicaturam ſe cauſſam publicæ peſtis profeſſa eſt; ſi ab eo fides ſibi data eſſet, haud futurum noxę indicium. Fabius confeſtim rem ad conſules, conſules ad ſenatum referunt: conſenſuque ordinis fides indici data. Tum patefactum, muliebri fraude civitatem premi: matronaſq; ea venena coquere; & ſi ſequi extemplo velint, manifeſto deprehendi poſſe. Secuti indicem, & coquentes quaſdam medicamenta, & recondita alia, invenerunt. quibus in forum delatis, & viginti matronis apud quas deprehenſa erant, per viatorem accitis; duæ ex eis, Cornelia ac Sergia; patriciæ utraque gentis, quum ea medicamenta ſalubria eſſe contenderent, ab confutante indice, bibere juſſæ, ut ſe falſum commentam arguerent. Spacio ad colloquendum ſumpto, quum ſummoto populo in conſpectu omnium rem ad ceteras retuliſſent: haud abnuentibus & illis bibere, epoto medicamento, ſuamet ipſæ fraude omnes interierunt. comprehenſæ extemplo earum comites, magnum numerum matronarũ indicaverunt: ex quibus ad centum ſeptuaginta damnatæ. Neque de veneficiis ante eam diem Romę quæſitum eſt. prodigii ea res loco habita; captiſque magis mentibus quam conſceleratis, ſimilis viſa.

ſa. Itaque memoria ex annalibus repetita, in ſeceſſionibus quondam plebis, clavum ab dictatore fixum, alienataſque diſcordia mentes hominum eo piaculo compotes ſui feciſſe, dictatorem clavi figendi cauſſa creari placuit. Creatus Cn. Quintilius magiſtrum equitum L. Valerium dixit: qui fixo clavo magiſtratu ſe abdicarunt. Creati conſules L. Papirius Craſſus iterum, L. Plautius Venno. cujus principio anni legati ex Volſcis Fabraterni & Lucani Romam venerunt; orantes ut in fidem reciperentur. ſi à Samnitium armis defenſi eſſent, ſe ſub imperio populi Romani fideliter atque obedienter futuros. Miſſi tum ab ſenatu legati: denunciatumque Samnitibus, ut eorum populorum finibus vim abſtinerent. valuitque ea legatio, non tam quia pacem volebant Samnites, quam quia nondum parati erant ad bellum. Eodem anno Privernas bellum initum: cujus ſocii Fundani, dux etiam Fundanus fuit, Vitruvius Vaccus; vir non domi ſolum, ſed etiam Romæ clarus. ædes fuêre in Palatio ejus, quæ Vacciprata, diruto ædificio publicatoque ſolo appellata. Adverſus hunc, vaſtantem effuſe Setinum Norbanumq; & Coranum agrum, L. Papirius profectus; haud procul caſtris ejus conſedit. Vitruvio, nec ut vallo ſe teneret adverſus validiorem hoſtem, ſana conſtare mens, nec ut longius à caſtris dimicaret animus ſuppetere. vix tota extra portam caſtrorum explicata acie, fugam magis retro, quam prœlium aut hoſtem ſpectante milite, ſine conſilio, ſine audacia depugnat, & ut levi momento, nec ambigue eſt victus, ita brevitate ipſa loci, facilique receptu in tam propinqua caſtra, haud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ægre militem à multa cæde eſt tutatus: nec fere quiſquam in ipſo certamine, pauci in turba fugæ extremæ, quum in caſtra ruerent, cæſi, primiſque tenebris Privernum inde petitum agmine trepido, ut muris potius quam vallo ſe tutarentur. A Priverno Plautius, alter conſul, pervaſtatis paſſim agris prædaque abacta, in agrum Fundanum exercitum inducit. Ingredienti fines ſenatus Fundanorum occurrit, *negant ſe pro Vitruvio ſectamq; ejus ſecutis precatum veniſſe, ſed pro Fundano populo, quem extra culpam belli eſſe ipſum Vitruvium indicaſſe, quum receptaculum fugæ Privernum habuerit, non patriam Fundos. Priverni igitur hoſtes populi Romani quærendos perſequendoſque eſſe, qui ſimul à Fundanis ac Romanis utriuſque patriæ immemores defecerint. Fundanis pacem eſſe, & animos Romanos, & gratam memoriam acceptæ civitatis. Orare ſe conſulem, ut bellum ab innoxio populo abſtineat: agros, urbem, corpora ipſorum conjugumque ac liberorum ſuorum, in poteſtate populi Romani eſſe, futuraque.* Collaudatis Fundanis conſul, literiſque Romam miſſis, in officio Fundanos eſſe, ad Privernum flexit iter. Prius animadverſum in eos, qui capita conjurationis fuerant à conſule. Scribit Claudius, ad trecentos quinquaginta ex conjuratis vinctos Romam miſſos: eamque deditionem ab ſenatu non acceptam; quod egentium atque humilium pœna defungi velle Fundanum populum cenſuerint. Privernum duobus conſularib⁹ exercitibus quum obſideretur, alter conſul comitiorum cauſſa Romam revocatus. Carceres eo anno in circo primum ſtatuti. Nondum perfunctos cura Privernatis belli, tumultus Gallici fama atrox inva-

nvaſit ; haud ferme unquam neglecta Patribus. Extemplo igitur conſules novi, L. Æmilius Mamercinus, & C. Plautius, eo ipſo die Calendis Quintilibus, quo magiſtratus inierunt, comparare inter ſe provincias juſſi: & Mamercinus, cui Gallicum bellum evenerat, ſcribere exercitum ſine ulla vacationis venia. quin opificum quoque vulgus, & ſellularii, minime militiæ idoneum genus, exciti dicuntur. Veioſque ingens exercitus contractus, ut inde obviam Gallis iretur. longius diſcedi, ne alio itinere hoſtis falleret ad urbem incedens, non placuit. Paucos deinde poſt dies, ſatis explorata temporis ejus quiete, à Gallis Privernum omnis converſa vis. Duplex inde fama eſt, alii vi captam urbem, Vitruviumq; vivum in poteſtatem veniſſe: alii, priuſquam ultima adhiberetur vis, ipſos ſe in deditionem conſulis caduceum præferentes permiſiſſe, auctores ſunt, Vitruviumque ab ſuis traditum. Senatus, de Vitruvio Privernatibuſque conſultus, conſulem Plautium, dirutis Priverni muris, præſidioque valido impoſito, ad triumphum accerſit: Vitruvium in carcerem aſſervari juſſit, quoad conſul rediſſet; tum verberatum necari. ædes ejus quæ eſſent in Palatio, diruendas, bona Semoni Sango cenſuerunt conſecranda: quodque æris ex eis redactum eſt, ex eo ænei orbes facti; poſiti in ſacello Sangi verſus ædem Quirini. De ſenatu Privernate ita decretum, ut qui ſenator Priverni poſt defectionem ab Romanis manſiſſet, trans Tiberim, lege eadem qua Veliterni, habitaret. His ita decretis, uſque ad triumphum Plautii ſilentium de Privernatibus fuit: poſt triumphum

conſul necato Vitruvio, ſociiſque ejus noxæ, apud ſatiatos jam ſuppliciis nocentium, tutam mentionem de Privernatibus ratus; *Quoniam auctores defectionis, inquit, meritas pœnas, & ab Diis immortalibus & à vobis habent, Patres Conſcripti, quid placet de innoxia multitudine fieri? Equidem etſi meæ partes exquirendæ magis ſententiæ, quam dandæ ſunt; tamen, quum videam Privernates vicinos Samnitibus eſſe, unde nunc nobis incertiſſima pax eſt; quam minimum irarum inter nos illoſque relinqui velim.* Quum ipſa per ſe res anceps eſſet; prout cujuſque ingenium erat, atrocius mitiuſve ſuadentibus; tum incertiora omnia unus ex Privernatibus legatis fecit; magis conditionis in qua natus eſſet, quam præſentis neceſſitatis memor: qui interrogatus à quodam triſtioris ſententiæ auctore, quam pœnam meritos Privernates cenſeret? eam, inquit, quam merentur qui ſe libertate dignos cenſent. cujus quum feroci reſponſo infeſtiores factos videret conſul eos, qui ante Privernatium cauſſam impugnabant; ut ipſe benigna interrogatione mitius reſponſum eliceret, Quid, ſi pœnam, inquit, remittimus vobis, qualem nos pacem vobiſcum habituros ſperemus? Si bonam dederitis, inquit, & fidam, & perpetuam: ſi malam, haud diuturnam. Tum vero minari, nec id ambigue, Privernatem quidam, & illis vocibus ad rebellandum incitari pacatos populos. Pars melior ſenatus ad meliora reſponſa trahere, & dicere, *Viri, & liberi, vocem auditam. an credi poſſe ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione, cujus eum pœniteat, diutius quam neceſſe ſit manſurum? Ibi pacem eſſe fidam, ubi volun-*

tari-

tarii pacati ſint : neque eo loco , ubi ſervitutem eſſe velint , fidem ſperandam eſſe. In hanc ſententiam maxime conſul ipſe inclinavit animos, identidem ad principes ſententiam conſulares, uti exaudiri poſſet à pluribus , dicendo, Eos demum , qui nihil præterquam de libertate cogitant, dignos eſſe qui Romani fiant. Itaque & in ſenatu cauſſam obtinuere , & ex auctoritate Patrum latum ad populum eſt, ut Privernatibus civitas daretur. Eodem anno Anxur trecenti in coloniam miſſi ſunt : bina jugera agri acceperunt. Secutus eſt annus nulla re belli domive inſignis , P. Plautio Proculo, P. Cornelio Scapula conſulibus ; præterquam quod Fregellas (Sidicinorum is ager, deinde Volſcorum fuerat) colonia deducta : & populo viſceratio data à M. Flavio in funere matris. Erant qui per ſpeciem honorandæ parentis , meritam mercedem populo ſolutam interpretarentur, quod eum die dicta ab ædilibus crimine ſtupratæ matrisfamiliæ abſolviſſet. Data viſceratio in præteritam judicii gratiam, honoris etiam ei cauſſa fuit : tribunatuque plebis proximis comitiis, abſens petentibus præfertur. Palæpolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis ſita eſt. duabus urbibus populus idem habitabat. Cumis erant oriundi. Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt. Claſſe, qua advecti à domo fuerant, multum in ora maris ejus , quod accolunt, potuêre. Primo in inſulas Ænariam & Pithecuſas egreſſi, deinde in continentem auſi ſedes transferre. Hæc civitas, quum ſuis viribus, tum Samnitium , infida adverſus Romanos ſocietate freta, ſive peſtilentiæ, quæ Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nam urbem adorta nunciabatur, fidens, multa hoſtilia adverſus Romanos, agrum Campanum Falernumque incolentes, fecit. Igitur, L. Cornelio Lentulo, Q. Publilio Philone iterum conſulibus, fecialibus Palæpolim ad res repetendas miſſis, quum relatum eſſet à Græcis, gente lingua magis ſtrenua, quam factis, ferox reſponſum; ex auctoritate Patrum populus Palæpolitanis bellum fieri juſſit. Inter conſules provinciis comparatis, bello Græci perſequendi Publilio evenerunt, Cornelius altero exercitu Samnitibus, ſi qua ſe moverent, oppoſitus. Fama autem erat, defectioni Campanorum imminentes admoturos caſtra. ibi optimum viſum Cornelio ſtativa habere. Ab utroque conſule exiguam ſpem pacis cum Samnitibus eſſe, certior fit ſenatus. Publilius duo millia Nolanorum militum, & quatuor Samnitium, magis Nolanis cogentibus quam voluntate Græcorum, recepta Palæpoli miſerat. Romæ compertum eſt, delectum indictum à magiſtratibus: univerſum Samnium erectum: ac vicinos populos, Privernatem Fundanumque & Formianum, haud ambigue ſolicitari. Ob hæc quum legatos mitti placuiſſet prius ad Samnites, quam bellum fieret; reſponſum redditur à Samnitibus ferox. Vltro incuſabant injurias Romanorum: neque eo negligentius ea quæ ipſis objicerentur, purgabant. *Haud ullo publico conſilio auxiliove juvari Græcos: nec Fundanum Formianumve à ſe ſolicitatos. quippe minime pœnitere ſe virium ſuarum, ſi bellum placeat. Cæterum non poſſe diſſimulare, ægre pati civitatem Samnitium, quod Fregellas, ex Volſcis captas dirutaſque ab ſe, reſtituerit Romanus*

manus populus, coloniamque in Samnitium agro impoſuerit, quam coloni eorum Fregellas appellent. Eam ſe contumeliam injuriamque, ni ſibi ab iis qui fecerint dematur, ipſos omni vi depulſuros eſſe. Quum Romanus legatus ad diſceptandum eos ad communes ſocios atque amicos vocaret: *Quid perplexe agimus?* inquit, *noſtra certamina, Romani, non verba legatorum, nec hominum quiſquam diſceptator, ſed campus Campanus, in quo concurrendum eſt, & arma, & communis Mars belli decernet. Proinde inter Capuam Sueſſulamque caſtra caſtris conferamus: & Samnis Romanusne imperio Italiam regat, decernamus.* Legati Romanorum quum ſe non quo hoſtis vocaſſet, ſed quo imperatores ſui duxiſſent, ituros eſſe reſpondiſſent; jam Publilius inter Palæpolim Neapolimque loco opportune capto, diremerat hoſtibus ſocietatem auxilii mutui: qua ut quiſque locus premeretur, inter ſe uſi fuerant. Itaque quum & comitiorum dies inſtaret, & Publilium imminentem hoſtium muris, avocari ab ſpe capiendæ in dies urbis, haud è Republica eſſet; actum cum tribunis eſt, ad populum ferrent, ut quum Publilius Philo conſulatu abiſſet, proconſul rem gereret, quoad debellatum cum Græcis eſſet. L. Cornelio (quia ne eum quidem in Samnium jam ingreſſum revocari ab impetu belli placebat) literæ miſſæ, ut dictatorem comitiorum cauſſa diceret. dixit M. Claudium Marcellum. ab eo magiſter equitum dictus Sp. Poſtumius. Nec tamen ab dictatore comitia ſunt habita, quia vitióne creatus eſſet, in diſquiſitionem venit. conſulti augures, vitioſum videri dictatorem, pronunciaverunt. Eam rem tribuni ſuſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ctam infamemque criminando fecerunt. *Nam neque facile fuiſſe id vitium noſci, quum conſul ineunte nocte ſilentio diceret dictatorem: neque ab conſule cuiquam publice privatimve de ea re ſcriptum eſſe: nec quemquam mortalium exſtare, qui ſe vidiſſe aut audiviſſe, quid dicat, quod auſpicium dirimeret: neque augures divinare Romæ ſedentes potuiſſe, quid in caſtris conſuli vitii obveniſſet. Cui non apparere, quod plebeius dictator ſit, id vitium auguribus viſum?* Hæc, aliaque ab tribunis nequiquam jactata, tamen ad interregnum res redit: dilatiſque alia atque alia de cauſſa comitiis, quartusdecimus demum interrex Lucius Æmilius conſules creat, C. Pœtelium, L. Papirium Mugillanum. Curſorem in aliis annalibus invenio. Eodem anno Alexandriam in Ægypto proditum conditam: Alexandrumque Epiri regem, ab exule Lucano interfectum, ſortes Dodonæi Iovis eventu affirmaſſe. Accito ab Tarentinis in Italiam, data dictio erat, caveret Acheruſiam aquam, Pandoſiamque urbem. ibi fatis ejus terminum dari. Eoque ocius tranſmiſit in Italiam, ut quam maxime procul abeſſet urbe Pandoſia in Epiro, & Acheronte amni, quem ex Moloſſide fluentem in ſtagna inferna accipit Theſprotius ſinus. Ceterum (ut ferme fugiendo in media fata ruitur) quum ſæpe Brutias Lucanaſque legiones fudiſſet; Heracleam Tarentinorum coloniam, Conſentiam ex Lucanis, Sipontumque, Brutiorum coloniam Acerinam, alias inde Meſſapiorum ac Lucanorum cepiſſet urbes, & trecentas familias illuſtres in Epirum, quas obſidum numero haberet, miſiſſet; haud procul Pandoſia urbe immi-

imminentes Lucanis ac Brutiis finibus treis tumulos aliquantum inter ſe diſtantes inſedit, ex quibus incurſiones in omnem partem agri hoſtilis faceret. & ducentos ferme Lucanorum exſules circa ſe pro fidis habebat; ut pleraque ejus generis ingenia ſunt, cum fortuna mutabilem gerentes fidem. Imbres continui campis omnibus inundantes, quum interclusiſſent trifariam exercitum à mutuo inter ſe auxilio, duo præſidia, quæ ſine rege erant, improviſo hoſtium adventu opprimuntur: deletiſque eis, ad ipſius obſidionem omnes converſi. Inde ab Lucanis exſulibus ad ſuos nuncii miſſi ſunt: pactoque reditu, promiſſum eſt, regem, aut vivum, aut mortuum, in poteſtatem daturos. Ceterum cum delectis ipſe egregium facinus auſus, per medios erumpit hoſtes, & ducem Lucanorum cominus congreſſum obtruncat: contrahenſque ſuos ex fuga palatos, pervenit ad amnem ruinis recentibus pontis, quem vis aquæ abſtulerat; indicantem iter. quem quum incerto vado tranſiret agmen, feſſus metu ac labore miles, increpans nomen abominandum fluminis, Iure Acheros vocaris, inquit. quod ubi ad aures accidit regis; adjecit extemplo animum fatis ſuis: ſubſtititque dubius, an tranſiret. Tum Sotimus miniſter ex regiis pueris, quid in tanto diſcrimine periculi cunctaretur interrogans; indicat Lucanos inſidiis quærere locum. Quos ubi reſpexit rex procul grege facto venientes, ſtringit gladium, & per medium amnem tranſmittit equum. Iamque in vadum egreſſum, eminus veruto Lucanus exul transfigit. lapſum inde cum inhærente telo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

corpus exanime detulit amnis in hoſtium præſidia. Ibi fœda laceratio corporis facta. namque, præciſo medio, partem Conſentiam miſere: pars ipſis retenta ad ludibrium. quæ, quum jaculis ſaxiſque procul inceſſeretur; mulier una, ultra humanarum irarum fidem, ſævienti turbæ immiſta, ut parumper ſuſtinerent precata, flens ait, virum ſibi liberoſque captos apud hoſtes eſſe. ſperare, corpore regio utcumque mulctato, ſe ſuos redempturam. Is finis lacerationi fuit. ſepultumque Conſentiæ, quod membrorum reliquum fuit; cura mulieris unius: oſſaque Metapontum ad hoſtes remiſſa: inde Epirum devecta ad Cleopatram uxorem, ſororemque Olympiadem: quarum mater Magni Alexandri altera, ſoror altera fuit. Hæc de Alexandri Epirenſis triſti eventu, quamquam Romano bello fortuna eum abſtinuit, tamen quia in Italia bella geſſit, paucis dixiſſe ſatis ſit. Eodem anno lectiſternium Romæ quinto poſt conditam urbem, iiſdem, quibus ante, placandis habitum eſt Diis. Novi deinde conſules juſſu populi quum miſiſſent, qui indicerent Samnitibus bellum; & ipſi majore conatu quam adverſus Græcos cuncta parabant; & alia nova nihil tum animo tale agitantibus acceſſerunt auxilia. Lucani atque Apuli, quibus gentibus nihil ad eam diem cum Romano populo fuerat, in fidem venerunt; arma viroſque ad bellum pollicentes. fœdere ergo in amicitiam accepti. Eodem tempore etiam in Samnio res proſpere geſta. tria oppida in poteſtatem venerunt; Allifæ, Calliſe, Ruffrium: aliuſque ager primo adventu conſulum longe lateque

eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſt pervaſtatus. Hoc bello tam proſpere commiſſo, alteri quoque bello, quo Græci obſidebantur, jam finis aderat. nam præterquam quod interſeptis munimentis hoſtium pars parti abſciſſa erat, fœdiora aliquanto intra muros iis, quibus hoſtis territabat, patiebantur: & velut capti à ſuiſmetipſis præſidiis, indigna jam liberis quoque ac conjugibus, & quæ captarum urbium extrema ſunt, patiebantur. Itaque, quum & à Tarento & à Samnitibus fama eſſet nova auxilia ventura, Samnitium plus quam vellent intra mœnia eſſe rebantur: Tarentinorum juventutem Græci, Græcos haud minus per quos Samniti Nolanoque, quam ut Romanis hoſtibus reſiſterent, exſpectabant. Poſtremo, leviſſimum malorum deditio ad Romanos viſa. Charilaus & Nymphius principes civitatis, communicato inter ſe conſilio, partes ad rem agendam diviſere, ut alter ad imperatorem Romanorum transfugeret, alter ſubſiſteret ad præbendam opportunam conſilio urbem. Charilaus fuit, qui ad Philonem venit: &, *quod bonum, fauſtum, felix Palæpolitanis, populoque Romano eſſet, tradere ſe* ait *mœnia ſtatuiſſe. Eo facto, utrum ab ſe prodita an ſervata patria videatur; in fide Romana poſitum eſſe. ſibi privatim nec paciſci quicquam, nec petere: publice petere quam paciſci magis, ut ſi ſucceßiſſet incœptum; cogitaret populus Romanus, potius cum quanto ſtudio periculoque reditum in amicitiam ſuam eſſet, quam qua ſtultitia & temeritate de officio deceſſum.* Collaudatus ab imperatore, tria millia militum ad occupandam eam partem urbis, quam Samnites inſidebant, accepit: præſidio ei

L. Quin-

L. Quintius tribunus militum præpoſitus. Eodem tempore & Nymphius prætorem Samnitium arte aggreſſus perpulerat, ut quoniam omnis Romanus exercitus, aut circa Palæpolim aut in Samnio eſſet, ſineret ſe claſſe circumvehi ad Romanum agrum; non oram modo maris, ſed ipſi urbi propinqua loca depopulaturum. Sed ut falleret, nocte proficiſcendum eſſe, extemploque naves deducendas. quod quo maturius fieret, omnis juventus Samnitium, præter neceſſarium urbis præſidium, ad littus miſſa. ubi dum Nymphius, in tenebris & multitudine ſemetipſa impediente, ſedulo aliis alia imperia turbans, terit tempus, Charilaus ex compoſito ab ſociis in urbem receptus; quum ſumma urbis Romano milite impleſſet, tolli clamorem juſſit. ad quem Græci ſigno accepto à principibus, quievêre. Nolani per averſam partem urbis via Nolam ferente effugiunt. Samnitibus excluſis ab urbe, ut expeditior in præſentia fuga, ita fœdior, poſtquam periculo evaſerunt, viſa: quippe qui inermes nulla rerum ſuarum non relicta inter hoſtes, ludibrium non externis modo, ſed etiam popularibus, ſpoliati atque egentes domos rediere. Haud ignarus opinionis alterius, qua hæc proditio ab Samnitibus facta traditur; quum auctoribus hoc dedi, quibus dignius credi eſt, tum fœdus Neapolitanum (eo enim deinde ſumma rei Græcorum venit) ſimilius vero facit, ipſos in amicitiam rediſſe. Publilio triumphus decretus: quod ſatis credebatur obſidione domitos hoſtes in fidem veniſſe. Duo ſingularia hæc ei viro primum contigêre:
pro-

prorogatio imperii non ante in ullo facto, & acto honore triumphus. Aliud ſubinde bellum cum alterius oræ Græcis exortum. namque quum Tarentini rem Palæpolitanam vana ſpe auxilii aliquamdiu ſuſtinuiſſent, poſtquam Romanos urbe potitos accepere, velut deſtituti, ac non qui ipſi deſtituiſſent, increpare Palæpolitanos, ira atque invidia in Romanos furere: eo etiam quod Lucanos & Apulos (nam utraque eo anno ſocietas cœpta eſt) in fidem populi Romani veniſſe allatum eſt. *quippe propemodum perventum ad ſe eſſe: jamque in eo rem fore, ut Romani aut hoſtes, aut domini habendi ſint. Diſcrimen profecto rerum ſuarum in bello Samnitium eventuque ejus verti. eam ſolam gentem reſtare, nec eam ipſam ſatis validam, quando Lucanus defecerit. quem revocari adhuc, impellique ad abolendam ſocietatem Romanam poſſe, ſi qua ars ſerendis diſcordiis adhibeatur.* Hæc conſilia quum apud cupidos rerum novandarum valuiſſent; ex juventute quidam Lucanorum precio aſciti, clari magis inter populares quam honeſti, inter ſe mulctati ipſi virgis, quum corpora nuda intuliſſent in civium cœtum, vociferati ſunt, ſe, quod caſtra Romana ingredi auſi eſſent, à conſule virgis cæſos, ac prope ſecuri percuſſos eſſe. Deformis ſuapte natura res, quum ſpeciem injuriæ magis quam doli præ ſe ferret; concitati homines cogunt clamore ſuo magiſtratus ſenatum vocare: & alii circumſtantes concilium, bellum in Romanos poſcunt: alii ad concitandam in arma multitudinem agreſtium diſcurrunt: tumultuque, etiam ſanos conſternante animos, decernitur, ut ſocietas cum Samnitibus renovetur, legatiq;

ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ad eam rem mittantur. Repentina res, quia quam cauſſam nullam, tam ne fidem quidem habebat; coacti à Samnitibus & obſides dare, & præſidia in loca munita accipere. cæci fraude & ira nihil recuſarunt. Dilucere deinde brevi fraus cepit, poſtquam criminum falſorum auctores Tarentum commigravere: ſed amiſſa omni de ſe poteſtate, nihil ultra quam ut pœniteret fruſtra, reſtabat. Eo anno plebi Romanæ, velut aliud initium libertatis factum eſt, quod necti deſierunt: mutatum autem jus ob unius fœneratoris ſimul libidinem, ſimul crudelitatem inſignem. L. Papirius is fuit. cui quum ſe C. Publilius ob æs alienum paternum nexum dediſſet; quæ ætas formaque miſericordiam elicere poterat, ad libidinem & contumeliam animum accenderunt: & florem ætatis ejus fructum adventitium crediti ratus, primo perlicere adoleſcentem ſermone inceſto eſt conatus: dein poſtquam aſpernabantur flagitium aures, minis territare, atque identidem admonere fortunæ: poſtremo, quum ingenuitatis magis, quam præſentis conditionis memorem videret, nudari jubet, verberaque afferri. Quibus laceratus juvenis, quum ſe in publicum proripuiſſet, libidinem crudelitatemque conquerens fœneratoris; ingens vis hominum, quum ætatis miſeratione atque indignitate injuriæ accenſa, tum ſuæ conditionis, liberûmque ſuorum reſpectu, in forum, atque inde, agmine facto, ad curiam concurrit. & quum conſules tumultu repentino coacti ſenatum vocarent, introeuntibus in curiam Patribus, laceratum juvenis tergum, procumbentes ad ſingulorum pedes oſtentabant. Victum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

o die ob impotentem injuriam unius ingens vinculum fidei: juſſique conſules ferre ad populum, ne quis, niſi qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus aut in nervo teneretur. Pecuniæ creditæ, bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet. Ita nexi ſoluti: cautumque in poſterum, ne necterentur. Eodem anno quum ſatis per ſeipſum Samnitium bellum, & defectio recens Lucanorum, auctoreſque defectionis Tarentini ſolicitos haberent Patres; acceſſit, ut & Veſtinus populus Samnitibus ſeſe conjungeret. quæ res, ſicut eo anno ſermonibus magis paſſim hominum jactata, quam in publico ullo concilio eſt: ita inſequentis anni conſules L. Furio Camillo iterum, Iunio Bruto Scævæ, nulla prior potiorque viſa eſt, de qua ad ſenatum referrent. & quamquam nova res erat, tamen tanta cura Patres inceſſit, ut pariter eam ſuſceptam neglectamque timerent: ne aut impunitas eorum laſcivia ſuperbiaque, aut bello pœnæ expetitæ metu propinquo atque ira, conſcirent finitimos populos. Et erat genus omne abunde bello Samnitibus par, Marſi Pelignique & Marrucini: quos, ſi Veſtinus attingeretur, omnes habendos hoſtes. Vicit tamen pars, quæ in præſentia videri potuit majoris animi, quam conſilii: ſed eventus docuit, fortes fortunam juvare. Bellum ex auctoritate Patrum populus adverſus Veſtinos juſſit. Provincia ea Bruto, Samnium Camillo ſorte evenit. Exercitus utroque ducti, & cura tuendorum finium hoſtes prohibiti conjungere arma. Ceterum alterum conſulem L. Furium, cui major moles rerum impoſita erat, morbo gravi implicitum fortuna bello ſubtraxit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

traxit: juſſuſque dictatorem dicere rei gerendæ cauſſa; longe clariſſimum bello ea tempeſtate dixit L. Papirium Curſorem, à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magiſter equitum eſt dictus; par nobile rebus in eo magiſtratu geſtis: diſcordia tamen, qua prope ad ultimum dimicationis ventum eſt, nobilius. Ab altero conſule in Veſtinis multiplex bellum, nec uſquam vario eventu geſtum eſt. nam & pervaſtavit agros, & populando atque urendo tecta hoſtium, ſataque, in aciem invitos extraxit: & ita prælio uno accidit Veſtinorum res, (haudquaquam tamen incruento milite ſuo) ut non in caſtra ſolum refugerent hoſtes, ſed jam ne vallo quidem ac foſſis freti, dilaberentur in oppida, ſitu urbium mœnibuſque ſe defenſuri. Poſtremo, oppida quoque vi expugnare adortus, primo Cutinam ingenti ardore militum aut vulnerum ira, quod haud fere quiſquam integer prœlio exceſſerat, ſcalis cepit: deinde Cingiliam. utriuſque urbis prædam militibus, quod eos neque portæ, neque muri hoſtium arcuerant, conceſſit. In Samnium, incertis itum auſpiciis eſt: cujus rei vitium non in belli eventum, quod proſpere geſtum eſt, ſed in rabiem atque iras imperatorum vertit. namque Papirius dictator à pullario monitus, quum ad auſpicium repetendum Romam proficiſceretur, magiſtro equitum denunciavit, ut ſeſe loco teneret, neu abſente ſe cum hoſte manum conſereret. Fabius quum poſt profectionem dictatoris per exploratores comperiſſet, perinde omnia ſoluta apud hoſtes, ac ſi nemo Romanus in Samnio eſſet; ſeu ferox adoleſcens indignitate accenſus, quod omnia in dictatore viderentur

repo-

repoſita eſſe; ſeu occaſione bene gerendæ rei inductus; exercitu inſtructo paratoque profectus ad Imbrinium (ita vocant locum) acie cum Samnitibus conflixit. ea fortuna pugnæ fuit, ut nihil relictum ſit, quo ſi affuiſſet dictator, res melius geri potuerit: non dux militi, non miles duci defuit. Eques etiam, auctore L. Cominio tribuno militum, qui aliquoties impetu capto perrumpere non poterat hoſtium agmen, detraxit frenos equis; atque ita concitatos calcaribus permiſit, ut ſuſtinere eos nulla vis poſſet. per arma, per viros late ſtragem dedêre. Secutus pedes impetum equitum, turbatis hoſtibus intulit ſigna. Viginti millia hoſtium, cæſa eo die traduntur. Auctores habeo, bis cum hoſte ſigna collata dictatore abſente, bis rem egregie geſtam. Apud antiquiſſimos ſcriptores, una hæc pugna invenitur: in quibuſdam annalibus tota res prætermiſſa eſt. Magiſter equitum, ut ex tanta cæde multis potitus ſpoliis, congeſta in ingentem acervum hoſtilia arma ſubdito igne concremavit: ſeu votum id Deorum cuipiam fuit; ſeu credere libet, Fabio auctore factum, ne ſuæ gloriæ fructum dictator caperet, nomenque ibi ſcriberet, aut ſpolia in triumpho ferret. Literæ quoque de re proſpere geſta ad ſenatum, non ad dictatorem miſſæ; argumentum fuêre minime cum eo communicantis laudem. Ita certe dictator id factum accepit, ut lætis aliis victoria parta, præ ſe ferret iram triſtitiamque. Miſſo itaque repente ſenatu, ſe ex curia proripuit: tum vero, non Samnitium magis legiones, quam majeſtatem dictatoriam & diſciplinam militarem à magiſtro equitum victam & everſam, dictans, ſi illi impune

pune ſpretum imperium fuiſſet. Itaque plenus minarum iræque, profectus in caſtra quum maximis itineribus iſſet; non tamen prævenire famam adventus ſui potuit. Pręcurrerant enim ab urbe, qui nunciarent dictatorem avidum pœnæ venire, alternis pene verbis T. Manlii factum laudantem. Fabius concione extemplo advocata, obteſtatus milites eſt, *ut qua virtute Rempubl. ab infeſtiſſimis hoſtibus defendiſſent, eadem ſe cujus ductu auſpicioque viciſſent, ab impotenti crudelitate dictatoris tutarentur. Venire amentem invidia, iratum virtuti alienæ felicitatique, furere, quod ſe abſente res egregie geſta eſſet: malle, ſi mutare fortunam poſſet, apud Samnites, quam Romanos victoriam eſſe. Imperium dictitare ſpretum, tanquam non eadem mente pugnari vetuerit, qua pugnatum doleat: & tunc invidia impedire virtutem alienam voluiſſe, cupidiſſimisque arma ablaturum fuiſſe militibus, ne ſe abſente moveri poſſent: & nunc id furere, id ægre pati, quod ſine L. Papirio, non inermes, non manci milites fuerint, quod ſe Q. Fabius magiſtrum equitum duxerit, ac non accenſum dictatoris. Quid illum facturum fuiſſe, ſi quod belli caſus ferunt, Marsq; communis, adverſa pugna eveniſſet: qui ſibi devictis hoſtibus, Republica bene geſta, ita ut non ab illo unico duce melius geri potuerit, ſupplicium magiſtro equitum, & tunc victori minetur? Neque illum magiſtro equitum infeſtiorem, quam tribunis militum, quam centurionibus, quam militibus eſſe: ſi poſſit, in omnes ſæviturum fuiſſe: quia id nequeat, in unum ſævire. Etiam invidiam tamquam ignem ſumma petere, in caput conſilii, in ducem incurrere. ſi ſe ſimul cum gloria rei geſtæ extinxiſſet, tunc victorem velut in capto exercitu dominantem, quicquid*

quid

uid licuerit in magiſtro equitum, in militibus au-
urum. Proinde adeſſent in ſua cauſſa omnium li-
ertati. Si conſenſum exercitus eundem, qui in
rœlio fuerit in tuenda victoria videat, & ſalutem
nius omnibus curæ eſſe; inclinaturum ad clemen-
iorem ſententiam animum. Poſtremo ſe vitam,
ortunasque ſuas illorum fidei virtutique permit-
ere. Clamor è tota concione ortus, uti bo-
num animum haberet: neminem illi vim alla-
turum ſalvis legionibus Romanis. Haud mul-
to poſt dictator advenit: claſſicoque extemplo
ad concionem advocavit. Tum ſilentio facto,
præco Q. Fabium magiſtrum equitum citavit.
qui ſimul ex inferiore loco ad tribunal acceſſit,
tum dictator: *Quæro*, inquit, *de te Q. Fabi,*
quum ſummum imperium dictatoris ſit, pareantq;
ei Conſules, regia poteſtas, prætores iiſdem auſpiciis
quibus Conſules creati; æquum cenſeas, necne, ma-
giſtrum equitum dicto audientem eſſe? Itemque
illud interrogo, quum me incertis auſpiciis profe-
ctum ab domo ſcirem, utrum mihi turbatis religio-
nibus Reſpubl. in diſcrimen committenda fuerit,
an auſpicia repetenda, ne quid dubiis Diis agerem?
Simul illud, quæ dictatori religio impedimento ad
rem gerendam fuerit, num ea magiſter equitum ſo-
lutus ac liber potuerit eſſe? Sed quid ego hæc inter-
rogo, quum ſi ego tacitus abiſſem, tamen tibi ad
voluntatis interpretationem meæ dirigenda tua ſen-
tentia fuerit. Quin tu reſpondes, vetuerímne te
quicquam rei me abſente agere? vetuerímne ſigna
cum hoſtibus conferre? Quo tu imperio meo ſpreto,
incertis auſpiciis, turbatis religionibus, adverſus
morem militarem, diſciplinamque majorum, &
numen Deorum, auſus cum hoſte confligere? Ad
hæc, quæ interrogatus es, reſponde. extra ea cave

vocem

vocem mittas. Accede lictor. Adverſus quæ ſingula Q. Fabio quum reſpondere haud facile eſſet, & nunc quereretur, eundem accuſatorem capitis ſui, ac judicem eſſe; modo, vitam ſibi eripi citius, quam gloriam rerum geſtarum poſſe, vociferaretur; purgaretque ſe invicem, atque ultro accuſaret; tunc Papirius, redintegrata ira, ſpoliari magiſtrum equitum, ac virgas & ſecures expediri juſſit. Fabius fidem militum implorans, lacerantibus veſtem lictoribus, ad triarios, tumultum jam in concionem miſcentes, ſeſe recepit. Inde clamor in totam concionem eſt perlatus: alibi preces, alibi minæ audiebantur. qui proximi forte tribunali ſteterant, quia ſubjecti oculis imperatoris noſcitari poterant, orabant ut parceret magiſtro equitum, neu cum eo exercitum damnaret. Extrema concio, & circa Fabium globus, increpabant inclementem dictatorem. nec procul ſeditione aberant: ne tribunal quidem ſatis quietum erat. Legati circumſtantes ſellam, orabant, ut rem in poſterum diem differret, & iræ ſuæ ſpatium, & conſilio tempus daret: *Satis caſtigatam adoleſcentiam Fabii eſſe: ſatis deformatam victoriam: ne ad extremum finem ſupplicii tenderet: neu unico juveni, neu patri ejus clariſſimo viro, neu Fabiæ genti eam inureret ignominiam.* Quum parum precibus, parum cauſſa proficerent, *intueri ſævientem concionem jubebant. ita irritatis militum animis ſubdere ignem, ac materiam ſeditioni, non eſſe ætatis, non prudentiæ ejus. neminem id Q. Fabio pœnam deprecanti ſuam vitio verſurum, ſed dictatori, ſi occæcatus ira infeſtam multitudinem in ſe pravo certamine moviſſet. Poſtremo, ne id ſe gratiæ dare Q. Fabii crede-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ederet, ſe jusjurandum dare paratos eſſe; non vi-
ri è republica in Q. Fabium eo tempore animad-
rti. His vocibus quum in ſe magis incitarent
ictatoré, quam magiſtro equitum placarent,
uſſi de tribunali deſcendere legati: & ſilentio
equiquam per præconem tentato, quum præ
repitu ac tumultu nec ipſius dictatoris, nec
pparitorum ejus vox audiretur; nox, velut in
rœlio, certamini finem fecit. Magiſter equi-
um, juſſus poſtero die adeſſe; quum omnes af-
irmarent infeſtius Papirium exarſurum, agi-
atum contentione ipſa, exacerbatumque;
lam ex caſtris Romam profugit: &, patre au-
ctore M. Fabio, qui tertium conſul dictatorque
fuerat, vocato extemplo ſenatu, quum maxi-
me conquereretur apud Patres vim atque in-
juriam dictatoris, repente ſtrepitus ante cu-
riam lictorum ſubmoventium auditur. & ipſe
infenſus aderat; poſtquam comperit profectum
ex caſtris, cum expedito equitatu ſecutus. Itera-
ta deinde contentio eſt: & prehendi Papirius
Fabium juſſit. Vbi quum deprecantibus primo-
ribus Patrum, atque univerſo ſenatu perſtaret
in cœpto immitis animus; tum pater M. Fabius,
Quandoquidem, inquit, *apud te nec auctoritas ſe-*
natus, nec ætas mea, cui orbitatem paras, nec virtus
nobilitasque magiſtri equitum à te ipſo nominati
valet, nec preces, quæ ſæpe hoſtem mitigavere, quæ
Deorum iras placant; tribunos plebis appello, & pro-
voco ad populum. eumque tibi fugienti exercitus
tui, fugienti ſenatus judicium, judicem fero, qui
certe unus plus quam tua dictatura poteſt polletque.
Videro ceſſurusne provocationi ſis, cui Rex Roma-
nus Tullus Hoſtilius ceſſit. Ex curia in concionem
itur. quo cum paucis dictator, cum omni
agmine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

agmine principum magiſter equitum quum aſcendiſſet; deduci eum de roſtris Papirius in partem inferiorem juſſit. Secutus pater, *Bene agis*, inquit, *quum eo nos deduci juſsiſti, unde & privati vocem mittere poſſemus.* Ibi primo, non tam perpetuæ orationes, quam altercatio exaudiebantur. Vicit deinde ſtrepitum vox & indignatio Fabii ſenis, increpantis ſuperbiam crudelitatemque Papirii, *Se quoque dictatorem Romæ fuiſſe, nec à ſe quemquam, ne plebis quidem hominem, non centurionem, non militem, violatum. Papirium tamquam ex hoſtium ducibus, ſic ex Romano imperatore victoriam & triumphum petere. Quantum intereſſet inter moderationem antiquorum, & novam ſuperbiam crudelitatemque. Dictatorem Quintium Cincinnatum, in L. Minutium conſulem, ex obſidione à ſe ereptum, non ultra ſæviſſe, quam ut legatum eum ad exercitum pro conſule relinqueret. M. Furium Camillum, in L. Furio, qui contempta ſua ſenectute & auctoritate, fœdiſsimo cum eventu pugnaſſet; non ſolum in præſentia moderatum iræ eſſe, ne quid de collega ſecus populo, aut ſenatui ſcriberet; ſed quum revertiſſet, potiſsimum ex tribunis conſularibus habuiſſe, quem ex collegis, optione ab ſenatu data, ſocium ſibi imperii delegerit. Nam populi quidem, penes quem poteſtas omnium rerum eſſet, ne iram quidem umquam atrociorem fuiſſe in eos, qui temeritate atque inſcitia exercitus amiſiſſent, quam ut pecunia eos mulctaret. capite anquiſitum ob rem bello male geſtam, de imperatore nullum ad eam diem eſſe. Nunc ducibus populi Romani, quæ ne victis quidem bello fas fuerit, virgas & ſecures victoribus, & juſtiſsimos meritis triumphos intentari. Quid enim tandem paſſurum fuiſſe filium ſuum, ſi exercitum*

ami-

*iſiſſet, ſi fuſus, fugatus, caſtris exutus fuiſſet?
o ultra iram violentiamq; ejus exceſſuram fuiſſe,
am ut verberaret necaretque? Quam conve-
ens eſſe, propter Q. Fabii victoriam civitatem in
titia, in ſupplicationibus, ac gratulationibus eſſe:
m, propter quem Deûm delubra pateant, aræ ſa-
ificiis fument, honore, donis cumulentur, nuda-
m virgis lacerari in conſpectu populi Romani; in-
ientem Capitolium atque arcem, Deosque ab ſe
obus prœliis haud fruſtrà advocatos? Quo id ani-
o exercitum, qui ejus ductu auſpiciusque viciſſet,
turum? quem luctum in caſtris Romanis, quam
etitiam inter hoſtes fore?* Hæc ſimul jurgans,
uerens, Deûm hominumque fidem obteſtans,
c complexus filium, plurimis cum lacrimis
gebat. Stabat cum eo ſenatus majeſtas, favor
opuli, tribunicium auxilium, memoria abſen-
is exercitus. Ex parte altera, *imperium invictum
opuli Romani, & diſciplina rei militaris, & dicta-
oris edictum pro numine ſemper obſervatum, &
Manliana imperia, & poſthabita filii caritas pu-
blicæ utilitati*, jactabantur. *Hoc etiam L. Bru-
tum, conditorem Romanæ libertatis, antea in duo-
bus liberis feciſſe. nunc patres comes, & ſenes faci-
les, de alieno imperio ſpreto, tamquam rei parvæ,
diſciplinæ militaris everſæ juventuti gratiam fa-
cere. Se tamen perſtaturum in incœpto: nec ei, qui
adverſus dictum ſuum turbatis religionibus, ac du-
biis auſpiciis pugnaſſet, quicquam ex juſta pœna
remiſſurum. Majeſtas imperii perpetua ne eſſet,
non eſſe in ſua poteſtate. L. Papirium nihil de ejus
jure diminuturum. optare, ne poteſtas tribunitia,
inviolata, ipſa violet interceſſione ſua Romanum
imperium, neu populus Romanus in ſe potiſſimum
dictatorem & jus dictaturæ extinguat. Quod ſi
feciſſet,*

feciſſet, non L. Papirium, ſed tribunos, ſed pravum populi judicium nequiquam poſteros accuſaturos: quum polluta ſemel militari diſciplina, non miles centurionis, non centurio tribuni, non tribunus legati, non legatus conſuli, non magiſter equitum, dictatoris pareat imperio: nemo hominum, nemo Deorum verecundiam habeat: non edicta imperatorum, non auſpicia obſerventur. ſine commeatu vagi milites in pacato in hoſtico errent; immemores ſacramenti, licentia ſola ſe, ubi velint, exauctorent; infrequentia deſerant ſigna. neque conveniant ad edictum, nec diſcernant interdiu nocte, æquo iniquo loco, juſſu injuſſu imperatoris pugnent: & non ſigna, non ordines ſervent. latrocinii modo cæca, & fortuita, pro ſolenni & ſacrata militia ſit. Horum criminum vos reos in omnia ſecula offerte tribuni plebis. veſtra obnoxia capita pro licentia Q. Fabio objicite. Stupentes tribunos, & ſuam jam vicem magis anxios, quam ejus cui auxilium ab ſe petebatur; liberavit onere conſenſus populi Romani: ad preces & obteſtationem verſus, ut ſibi pœnam magiſtri equitum dictator remitteret. Tribuni quoque inclinatam rem in preces ſubſecuti, orare dictatorem inſiſtunt, ut veniam errori humano, veniam adoleſcentiæ Q. Fabii daret. ſatis eum pœnarum dediſſe. Iam ipſe adoleſcens, jam pater M. Fabius contentionis obliti, procumbere ad genua, & iram deprecari dictatoris. Tum dictator ſilentio facto: *Bene habet,* inquit, *Quirites. vicit diſciplina militaris: vicit imperii majeſtas. quæ in diſcrimine fuerunt, an ulla poſt hanc diem eſſent. Non noxæ eximitur Q. Fabius, qui contra edictum imperatoris pugnavit; ſed, noxæ damnatus, donatur populo Romano, donatur tribunitiæ poteſtati; precarium*

non

non juſtum auxilium ferenti. Vive, Q. Fabi, felicior hoc conſenſu civitatis ad tuendum te, quam qua paulo ante exultabas victoria. vive, id facinus auſus, cujus tibi ne parens quidem, ſi eodem loco fuiſſet, quo fuit L. Papirius, veniam dediſſet. Mecum ut voles, revertêris in gratiam: populo Romano, cui vitam debes, nihil majus præſtiteris, quam ſi hic tibi dies ſatis documenti dederit, ut bello ac pace pati legitima imperia poſſis. Quum ſe nihil morari magiſtrum equitum pronuntiaſſet, digreſſum eum templo lætus ſenatus, lætior populus, circumfuſi, ac gratulantes hinc magiſtro equitum, hinc dictatori, proſecuti ſunt: firmatumq; imperium militare haud minus periculo Q. Fabii, quam ſupplicio miſerabili adoleſcentis Manlii videbatur. Forte ita eo anno evênit, ut quotieſcunque dictator ab exercitu receſſit, hoſtes in Samnio moverentur. ceterum in oculis exemplum erat Q. Fabius M. Valerio legato, qui caſtris præerat, ne quam vim hoſtium magis, quam trucem dictatoris iram timeret. Itaq; frumentatores, quum circumventi ex inſidiis, cæſi loco iniquo eſſent, creditum vulgo eſt, ſubveniri eis ab legato potuiſſe, ni triſtia edicta exhorruiſſet. ea quoque ira alienavit à dictatore militum animos; jam ante infenſos, quod implacabilis Q. Fabio fuiſſet: & quod ſuis precibus negaſſet, ejus populo Romano veniam dediſſet. Poſtquam dictator præpoſito in urbe L. Papirio Craſſo magiſtro equitum, Q. Fabio vetito quicquam pro magiſtratu agere, in caſtra rediit; neque civibus ſatis lætus adventus ejus fuit, nec hoſtibus quicquam attulit terroris. namque poſtero die, ſeu ignari veniſſe dictatorem, ſeu, adeſſet an

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

abeſſet, parvi facientes, inſtructa acie ad caſtra acceſſerunt. Ceterum tantum momenti in uno viro L. Papirio fuit, ut ſi ducis conſilia favor ſubſecutus militum foret, debellari eo die cum Samnitibus potuiſſe, pro haud dubio habitum ſit. ita inſtruxit aciem loco, ac ſubſidiis: ita omni arte bellica firmavit. ceſſatum à milite, ac de induſtria, ut obtrectaretur laudibus ducis, impedita victoria eſt. Plures Samnitium cecidere: plures Romani vulnerati ſunt. Senſit peritus dux, quæ res victoriæ obſtaret: temperandum ingenium ſuum eſſe, & ſeveritatem miſcendam comitati. Itaque adhibitis legatis ipſe circum ſaucios milites inſerens in tentoria caput, ſingulos ut ſeſe haberent rogitans, curam eorum nominatim legatis, tribuniſque, & præfectis demandabat: rem per ſe popularē ita dexter egit, ut medendis corporib⁹, animi multo prius militum imperatori reconciliarentur: nec quicquam ad ſalubritatem efficacius fuerit, quam quod grato animo ea cura accepta eſt. Refecto exercitu, cum hoſte congreſſus, haud dubia ſpe ſua militumque, ita fudit fugavitque Samnites, ut ille ultimus eis dies conferendi ſigna cum dictatore fuerit. Inceſſit deinde, qua duxit prædæ ſpes, victor exercitus: perluſtravitq; hoſtium agros; nulla arma, nullam vim nec apertam, nec inſidiis expertus. Addebat alacritatem, quod dictator prædam omnem edixerat militibus: nec ira magis publica, quam privatum compendium in hoſtem acuebat. His cladibus ſubacti Samnites, pacem à dictatore petiêre: cum quo pacti, ut ſingula veſtimenta militibus, & annuum ſtipendium darent; quum ire ad ſenatum juſſi eſſent, ſecuturos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

uros ſe dictatorem reſponderunt, unius ejus ſidei virtutique cauſſam ſuam commendantes. ita deductus ex Samnitibus exercitus. Dictator riumphans urbem eſt ingreſſus: & quum ſe lictatura abdicare vellet, juſſu Patrum prius qvam abdicaret, conſules creavit C. Sulpicium Longum iterum, Q. Æmilium Cæretanum. Samnites, infecta pace, quia de conditionibus igebatur, inducias annuas ab urbe retulerunt. nec earum ipſarum ſancta fides fuit: adeo poſtquam Papirium abiſſe magiſtratu nunciatum eſt, arrecti ad bellandum animi ſunt. C. Sulpicio, Quinto Æmilio (Aulium quidam annales habent) conſulibus, ad defectionem Samnitium, Apulum novum bellum acceſſit. Vtroque exercitus miſſi: Sulpicio Samnites, Apuli Æmilio ſorte evenerunt. Sunt qui non pſis Apulis bellum illatum, ſed ſocios ejus genis populos ab Samnitium vi atque injuriis deenſos ſcribant. Ceterum fortuna Samnitium vix à ſeipſis eo tempore propulſantium bellum, propius ut ſit vero facit; non Apulis ab Samnitibus arma illata, ſed cum utraque ſimul gente bellum Romanis fuiſſe. nec tamen res ulla memorabilis acta: ager Apulus, Samniumque evaſtatum: hoſtes nec hic nec illic inventi. Romæ nocturnus terror ita ex ſomno trepidam repente civitatem excivit, ut Capitolium atque arx, mœniaque & portæ, plena armatorum fuerint. & quum concurſatum conclamatumque ad arma omnibus locis eſſet, prima luce nec autor, nec cauſſa terroris comparuit. Eodem anno de Tuſculanis Flavia rogatione populi fuit judicium. M. Flavius Tribunus plebis tulit ad populũ, ut in Tuſculanos animadver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

teretur: quorum ope ac conſilio Veliterni Privernateſque populo Rom. bellum feciſſent. Populus Tuſculanus cum conjugibus ac liberis Romam venit: ea multitudo veſte mutata, & ſpecie reorum tribus circuit, genib⁹ ſe omnium advolvens. plus itaque miſericordia ad pœnæ veniam impetrandam, quam cauſa ad crimen purgandum valuit. Tribus omnes, præter Polliam, antiquarunt legem. Polliæ ſententia fuit, puberes verberatos necari; conjuges liberoſque ſub corona lege belli venire: memoriamq; ejus iræ Tuſculanis in pœnæ tam atrocis auctores manſiſſe ad patrum ætatem conſtat: nec quemquam ferme ex Pollia tribu candidatum Papiriam ferre ſolitum. Inſequenti anno Q. Fabio, L. Fulvio Conſulibus, A. Cornelius Arvina dictator, & M. Fabius Ambuſtus magiſter equitum, metu gravioris in Samnio belli (conducta enim precio à finitimis juventus dicebatur) intentiore delectu habito, egregium exercitum adverſus Samnites duxerunt. Caſtra in hoſtico incurioſe ita poſita, tamquam procul abeſſet hoſtis: quum ſubito advenere Samnitium legiones, tanta ferocia, ut vallum uſque ad ſtationem Romanam inferrent. Nox jam appetebat: id prohibuit munimenta adoriri. nec diſſimulabant orta luce poſtero die facturos. Dictator ubi propiorem ſpe dimicationem vidit, ne militum virtuti damno locus eſſet, ignibus crebris relictis, qui conſpectum hoſtium fruſtrarentur, ſilentio legiones educit: nec tamen fallere propter propinquitatem caſtrorum potuit. Eques extemplo inſecutus, ita inſtitit agmini, ut donec luceſceret, prœlio abſtineret. nec pedeſtres quidem copiæ ante lucem caſtris egreſſæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Eques luce demum auſus incurſare in hoſtem, carpendo noviſſimos, premendoque iniquis ad tranſitum locis, agmen detinuit. interim pedes equitem aſſecutus, & totis jam copiis Samnis urgebat. Tum dictator, poſtquam ſine magno incommodo progredi non poterat, eum ipſum, in quo conſtiterat, locum, caſtris communiri juſſit. id vero circumfuſo undique equitatu, ut vallum peteretur, opuſque inciperet, fieri non poterat. Itaque, ubi neque eundi neq; manendi copiam eſſe videt, inſtruit aciem, impedimentis ex agmine remotis: inſtruunt contra & hoſtes; & animis & viribus pares. auxerat id maxime animos, quod ignari loco iniquo non hoſti ceſſum, velut fugientes ac territos terribiles ipſi ſecuti fuerant. Id aliquamdiu æquavit pugnam; jam pridem deſueto Samnite clamorem Romani exercitus pati. At hercule illo die ab hora diei tertia ad octavam ita anceps dicitur certamen ſtetiſſe, ut neque clamor, ut primo ſemel concurſu eſt ſublatus, iteratus ſit, neque ſigna promota loco retrove recepta, neque recurſum ab ulla ſit parte. In ſuo quiſque gradu obnixi, urgentes ſcutis ſine reſpiratione ac reſpectu pugnabant. fremitus æqualis, tenorq; idem pugnæ in defatigationem ultimam aut noctem ſpectabat. Iam viris vires, jam ferro ſua vis, jam conſilia ducibus deerant, quum ſubito Samnitium equites, cum turma una longius provecta, accepiſſent impedimenta Romanorum procul ab armatis ſine præſidio ſine munimento ſtare, aviditate, prædæ impetum faciunt. Quod ubi dictatori trepidus nuncius attulit; Sine modo, inquit, ſeſe præda præpediant. alii deinde ſuper alios,

diripi paſſim ferrique fortunas militum vociferabantur. Tum magiſtro equitum accito, *Vides tu*, inquit, *M. Fabi, ab hoſtium equite omiſſam pugnam? hærent impediti impedimentis noſtris. Aggredere (quod inter prædandum omni multitudini evenit) diſſipatos. raros equis inſidentes, raros quibus ferrum in manu ſit, invenies: equoſque, dum præda onerant, cæde inermes, cruentamque illis prædam redde. Mihi legiones, peditumque pugna curæ erunt: penes te equeſtre ſit decus.* Equitum acies, qualis quæ eſſe inſtructiſſima poteſt, invecta in diſſipatos impeditoſque hoſtes, cæde omnia replet. inter ſarcinas omiſſas repente objacentes pedibus fugientium, conſternatorumque equorum, neque pugnæ, neque fugæ ſatis potentes cæduntur. Tum, deleto prope equitatu hoſtium, M. Fabius, circumductis paulum alis, ab tergo pedeſtrem aciem adoritur. clamor inde novus accidens, & Samnitium animos terruit, & dictator, ubi reſpectantes hoſtium anteſignanos, turbataque ſigna, & fluctuantem aciem vidit, tum appellare, tum adhortari milites, tribunos principeſque ordinum nominatim ad iterandam ſecum pugnam vocare. Novato clamore ſigna inferuntur: & quicquid progrediebantur, magis magiſque turbatos hoſtes cernebant. Eques ipſe jam primus erat in conſpectu: & Cornelius, reſpiciens ad manipulos militum, quod manu, quod voce poterat, monſtrabat, vexilla ſe ſuorum parmaſque cernere equitum. Quod ubi auditum ſimulque viſum eſt, adeo repente laboris per diem pene totum tolerati vulnerumque obliti ſunt, ut haud ſecus quam ſi tum integri è caſtris ſignum pugnæ accepiſſent, concitaverint

verint ſe in hoſtem. nec ultra Samnis tolerare terrorem equitum peditumq; vim potuit: partim in medio cæſi, partim in fugam diſſipati ſunt. Pedes reſtantes, ac circumventos cecidit: ab equite fugientium ſtrages eſt facta: inter quos & ipſe imperator cecidit. Hoc demum prœlium Samnitium res ita infregit, ut omnibus conciliis fremerent, *minime id quidem mirum eſſe, ſi impio bello, & contra fœdus ſuſcepto, infeſtioribus merito Diis quam hominibus, nihil proſpere agerent. expiandum id bellum magna mercede, luendumque eſſe. Id referre tantum, utrum ſupplicia noxio paucorum, an omnium innoxio præbeant ſanguine:* audebantque jam quidam nominare auctores armorum. Vnum maxime nomen per conſenſum clamantium Brutuli Papii exaudiebatur. vir nobilis, potenſque erat, haud dubie proximarum induciarum ruptor. De eo coacti referre prætores decretum fecerunt, *Vt Brutulus Papius Romanis dederetur: & cum eo præda omnis Romana, captivique ut Romam mitterentur. quæque res per feciales ex fœdere repetitæ eſſent, ſecundum jus faſque reſtituerentur.* Feciales Romam, ut cenſuerunt, miſſi, & corpus Brutuli exanime: ipſe, morte voluntaria, ignominiæ ſe, ac ſupplicio ſubtraxit. Placuit cum corpore bona quoque ejus dedi: nihil tamen earum rerum præter captivos ac ſi qua cognita ex præda ſunt, acceptum eſt: ceterarum rerum irrita fuit deditio. dictator Senatusconſulto triumphavit. Hoc bellum à Coss. bellatum quidem auctores ſunt, eoſque de Samnitibus triumphaſſe: Fabium etiam in Apuliam proceſſiſſe, atque inde magnas prædas egiſſe. Nec diſcrepat, quin dictator eo anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

A. Cornelius fuerit. id ambigitur, belline gerendi cauſſa creatus ſit, an ut eſſet qui ludis Romanis, quia L. Plautius prætor gravi morbo implicitus erat, ſignum mittendis quadrigis daret, functuſque eo haud ſane memorandi imperii miniſterio, ſe dictatura abdicaret. nec facile eſt aut rem rei, aut auctorem auctori præferre. Vitiatam memoriam funebribus laudibus reor, falſiſque imaginum titulis, dum familia ad ſe quæque famam rerum geſtarum, honorumque fallente mendacio trahunt. Inde certe & ſingulorum geſta, & publica monimenta rerum confuſa. nec quiſquam æqualis temporibus illis ſcriptor extat, quo ſatis certo auctore ſtetur.

EPITOME

LIBRI IX.

Titus Veturius & Sp. Poſtumius apud Caudinas Furcas, deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla ſpes evadendi eſſet, fœdere cum Samnitibus facto, & ſexcentis equitibus Romanis obſidibus datis, ita exercitum abduxerunt, ut omnes ſub jugum mitterentur. iidemque, auctore Sp. Poſtumio conſule, qui in ſenatu ſuaſerat, ut eorum deditione, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur, cum duobus tribunis plebis, & omnibus qui fœdus ſpoponderant, dediti Samnitibus, non ſunt recepti. nec multo poſt fuſis à Papirio Curſore Samnitibus, & ſub jugum miſſis, receptiſque ſexcentis equitibus Romanis, qui obſides dati erant, pudor prioris flagitii abolitus. Tribus duæ adjectæ ſunt. Ap. Claudius cenſor aquam Claudiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

iam perduxit : viam ſtravit, quæ Appia vocata
t : libertinorum filios in ſenatum legit. Ideoque
uoniam is ordo videbatur inquinatus indignis, ſe-
uentis anni conſules in ſenatu legendo obſervave-
unt, quemadmodum ante per proximos cenſores ob-
rvatum fuerat. Res præterea contra Apulos,
truſcos, Umbros, Marſos, Pelignos, Æquos &
amnites, quibus fœdus erat reſtitutum, proſpere
eſtas continet. Flavius Scriba, libertino patre na-
us, ædilis curulis fuit; per forenſem factionem crea-
us : quæ quum comitia & campum turbaret, &
n iis propter nimias vires dominaretur, à Q. Fabio
enſore in quatuor tribus redacta eſt. Eaque res
abio Max. nomen dedit. In hoc libro mentio Ale-
andri Magni, qui temporibus his fuit. & æſti-
natis populi Romani viribus quæ tunc erant, colli-
it, ſi Alexander in Italiam trajeciſſet, non tam
acilem ei victoriam de populo Romano fore, quam
le iis gentibus quas ad Orientem imperio ſuo ſub-
ecerat.

SEQVITVR hunc annum nobilis clade Romana Caudina pax, T. Veturio Calvino, Sp. Poſtumio conſulibus. Samnites eo anno imperatorem Cajum Pontium Herennii filium habuerunt, patre longe prudentiſſimo natum, primum ipſum bellatorem ducemque. Is, ubi legati, qui ad dedendas res miſſi erant, pace infecta redierunt, *Ne nihil actum*, inquit, *hac legatione cenſeatis, expiatum eſt quicquid ex fœdere rupto irarum in nos cœleſtium fuit. Satis ſcio, quibuscunque Diis cordi fuit, ſubigi nos ad neceſſitatem dedendi res, quæ à nobis ex fœdere repetitæ fuerant; iis non fuiſſe cordi tam ſuperbe ab*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Romanis fœderis expiationem ſpretam. Quid enim ultra fieri ad placandos Deos mitigandoſque homines potuit, quam quod nos fecimus? Res hoſtium in præda captas, quæ belli jure noſtræ videbantur, remiſimus: auctores belli, quia vivos non potuimus, perfunctos jam fato dedimus: bona eorum, ne quid ex contagione noxæ remaneret penes nos, Romam portavimus. Quid ultra tibi, Romane, quid fœderi, quid Diis arbitris fœderis debeo? quem tibi tuarum irarum, quem meorum ſuppliciorum judicem feram? Neminem neque populum, neque privatum fugio. Quod ſi nihil cum potentiore juris humani relinquitur inopi, at ego ad Deos vindices intolerandæ ſuperbiæ confugiam: & precabor, ut iras ſuas vertant in eos, quibus non ſuæ redditæ res, non alienæ accumulatæ ſatis ſint: quorum ſævitiam non mors noxiorum, non deditio exanimatorum corporum, non bona ſequentia domini deditionem exſatient: placari nequeant, niſi hauriendum ſanguinem laniandaque viſcera noſtra præbuerimus. Iuſtum eſt bellum Samnites quibus neceſſarium: & pia arma, quibus nulla niſi in armis relinquitur ſpes. Proinde, quum rerum humanarum maximum momentum ſit, quam propitiis rem, quam adverſis agant Diis; pro certo habete, priora bella adverſus Deos magis, quam homines geſſiſſe: hoc, quod inſtat, ducibus ipſis Diis geſturos. Hæc non læta magis quam vera vaticinatus, exercitu educto circa Caudium caſtra, quam poteſt occultiſſime locat: inde ad Calatiam, ubi jam conſules Romanos, caſtraque eſſe audiebat, milites decem paſtorum habitu mittit, pecoraque diverſos alium alibi haud procul Romanis paſcere jubet præſidiis: ubi inciderint in prædatores, ut idem omnibus ſermo conſtet, legiones

Samni-

amnitium in Apulia eſſe: Luceriam omnibus opiis circumſedere. nec procul abeſſe, quin i capiant. Iam & is etiam rumor ante de induſtria vulgatus venerat ad Romanos, ſed fidem auxere captivi; eo maxime, quod ſermo nter omnes congruebat. Haud erat dubium, uin Lucerinis opem Romanus ferret; bonis ac idelibus ſociis: ſimul ne Apulia omnis ad præentem terrorem deficeret. ea modo, qua irent, onſultatio fuit. Duæ ad Luceriam ferebant iæ, altera præter oram ſuperi maris patens pertaque; ſed quanto tutior, tanto fere lonior: altera per Furculas Caudinas brevior. ed ita natus locus eſt: ſaltus duo alti anguſti ilvoſique ſunt; montibus circa ſe perpetuis inter ſe juncti. jacet inter eos ſatis patens clauus in medio campus herbidus, aquoſuſque, per quem medium iter eſt. ſed ante quam venias ad eum, intrandæ primæ anguſtiæ ſunt, & aut eadem, qua te inſinuaveris, retro via repetenda: aut ſi ire porro pergas, per alium ſalum arctiorem impeditioremque evadendum. In eum campum via alia per cavam rupem Romani demiſſo agmine, quum ad alias anguſtias protinus pergerent, ſeptas dejectu arborum ſaxorumque ingentium objacente mole nvenêre. quum fraus hoſtilis apparuiſſet, præidium etiam in ſummo ſaltu conſpicitur. Ciati inde retro qua venerant, pergunt repetere viam. eam quoque clauſam ſua obice armiſque nveniunt. ſiſtunt inde gradum ſine ullius imperio, ſtuporq; omnium animos, ac velut torpor quidam inſolitus membra tenet: intuentesque alii alios (quum alterum quiſque magis mentis compotem ac conſilii ducerent) diu immobiles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

mobiles ſilent. Deinde,ubi prætoria ccrlum
erigi videre, & expedire quoſdam utiloperi,
quamquam ludibrio fore munientes æditis
rebus ac ſpe omni adempta cernebant amen
ne culpam malis adderent, pro ſe quiſe, nec
hortante ullo nec imperante ad mur.dum
verſi, caſtra propter aquam vallo circu lant:
ſua ipſi opera, laboremq; irritum (præ quam
quod hoſtes ſuperbe increpabant) cum iſera-
bili confeſſione eludentes. Ad conſu mœ-
ſtos, ne advocantes quidem in conſiliu quan-
do nec cõſilio nec auxilio locus eſſet) ſ pon-
te legati, ac tribuni conveniunt; milit ue in
prætorium verſi, opem, quam vix Dii mor-
tales ferre poterant, ab ducibus exp unt.
Querentes magis quam conſultantes x op-
preſſit. quum pro ingenio quiſque frer ent:
alius *per obices viarũ*; alius *per adverſa m ium,*
per ſilvas, qua ferri arma poterant, eamu Modo
ad hoſtem pervenire liceat, quem annos ja prope
triginta vincimus; omnia æqua ac pla erunt
Romano, in perfidum Samnitem pugnan alius,
Quo, aut qua eamus? Num montes m i ſede
ſua paramus? Dum hæc imminebunt ju qua
tu ad hoſtem venies? Armati, inermes ortes,
ignavi, pariter omnes capti atque victi ſu s. Ne
ferrum quidem ad bene moriendum obla us eſt
hoſtis: ſedens bellum conficiet. His invi m ſer-
monibus, qua cibi qua quietis immen, nox
traducta eſt. Ne Samnitibus quiden conſi-
lium in tam lætis ſuppetebat rebus. ita e uni-
verſi Herennium Pontium patrem in rato-
ris per literas conſulendum cenſent. Ia is gra-
vior annis, non militaribus ſolum ſ civili-
bus quoque abſceſſerat muneribus: in rpore

amen

ͨto vigebat vis animi, conſiliique.
it, ad Furculas Caudinas inter duos
os exercitus Romanos, conſultus
ilii, cenſuit omnes inde quam pri-
latos dimittendos. quæ ubi ſpreta
t, iterumque eodem remeante nun-
batur, cenſuit ad unum omnes in-
s. Quæ ubi tam diſcordia inter ſe,
ıcipiti oraculo, reſponſa data ſunt;
ı filius ipſe in primis jam animum
tris conſenuiſſe in affecto corpore
ımen conſenſu omnium victus eſt,
n concilium acciret. Nec gravatus
ıſtro in caſtra dicitur advectus: vo-
ı concilium, ita ferme locutus eſſe,
ntentiæ ſuæ mutaret; cauſſas tan-
ret. *Priore ſe conſilio, quod optimum*
m potentiſſimo populo per ingens beneſi-
uam firmare pacem, amicitiamque:
lio, in multas ætates, quibus amiſſis
citibus haud facile receptura vires Ro-
ſſet, bellum differre. tertium nullum
ſe. Quum filius aliique principes per-
ı exquirerent, *Quid ſi media via con-*
retur? ut & dimitterentur incolumes,
ure belli victis imponerentur? Iſta qui-
ia, inquit, *ea eſt, quæ neque amicos*
e inimicos tollit. Servate modo, quos
rritaveritis. ea eſt Romana gens, quæ
cere neſciat. Vivet ſemper in pectoribus
cquid iſtuc præſens neceſſitas inuſſerit:
nte multiplices pœnas expetitas à vobis
net. Neutra ſententia accepta. He-
mum è caſtris eſt avectus. Et in ca-
anis quum fruſtra multi conatus ad
erum-

erumpendum capti eſſent, & jam omnium rerum inopia eſſet; victi neceſſitate legatos mittunt, qui primum pacem æquam peterent: ſi pacem non impetrarent, ut provocarent ad pugnam. Tum Pontius, debellatum eſſe reſpondit: *& quoniam ne victi quidem ac capti fortunam fateri ſcirent, inermes cum ſingulis veſtimentis ſub jugum miſſurum: alias conditiones pacis æquas victis ac victoribus fore: agro Samnitium decederetur, coloniæ abducerentur, ſuis deinde legibus Romanum ac Samnitem æquo fœdere victurum. His conditionibus paratum ſe eſſe fœdus cum Conſulibus ferire: ſi quod eorum diſpliceat, legatos jam redire ad ſe vetuit.* Hæc quum legatio renunciaretur, tantus gemitus omnium ſubito exortus eſt, tantaque mœſtitia inceſſit, ut non gravius accepturi viderentur, ſi nunciaretur omnibus eo loco mortem oppetendam eſſe. Quum diu ſilentium fuiſſet, nec conſules aut pro fœdere tam turpi, aut contra fœdus tam neceſſarium hiſcere poſſent; tum L. Lentulus, qui tum princeps legatorum virtute atque honoribus erat: *Patrem meum*, inquit, *Conſules, ſæpe audivi memorantem, ſe in Capitolio unum non fuiſſe auctorem ſenatui redimendæ auro à Gallis civitatis, quando nec foſſa valloque ab ignaviſſimo ad opera ac muniendum hoſte clauſi eſſent: & erumpere ſi non ſine periculo magno, tamen ſine certa pernicie poſſent. Quod ſi ut illis decurrere ex Capitolio armatis in hoſtem licuit (quo ſæpe modo obſeſſi in obſidentes eruperunt) ita nobis æquo aut iniquo loco dimicandi tantummodo cum hoſte copia eſſet, non mihi paterni animi indoles in conſilio dando deeſſet. Equidem mortem pro patria præclaram eſſe fateor: & me vel devovere pro populo Romano*

mano legionibuſque, vel in medios me mittere hoſtes paratus ſum. Sed hic patriam video: hic quicquid Romanarum legionum eſt. quæ niſi pro ſe ipſis ad mortem ruere volunt, quid habent quod morte ſua ſervent? Tecta urbis dicat aliquis, & mœnia, & eam turbam, à qua urbs incolitur. imo hercule produntur magis omnia deleto hoc exercitu, non ſervantur. Quis enim ea tuebitur? Imbellis videlicet atque inermis multitudo. tam hercule, quam à Gallorum impetu defendit. An à Veis exercitum, Camillumque ducem implorabunt? Hic omnes ſpes opeſque ſunt: quas ſervando, patriam ſervamus: dedendo, ad necem, patriam deſerimus, ac prodimus. At fœda atque ignominioſa deditio eſt. ſed ea caritas patriæ eſt, ut tam ignominia eam quam morte noſtra, ſi opus ſit, ſervemus. Subeatur ergo iſta quantacumque eſt indignitas: & pareatur neceßitati, quam ne Dii quidem ſuperant. Ite Conſules, redimite armis civitatem, quam auro majores veſtri redemerunt. Conſules profecti ad Pontium in colloquium, quum de fœdere victor agitaret, negarunt, injuſſu populi fœdus fieri poſſe: nec ſine fecialibus cæremoniaque alia ſolenni. Itaque, non ut vulgo credunt, Clauдiuſque etiam ſcribit, fœdere pax Caudina, ſed per ſponſionem facta eſt. Quid enim aut ſponſoribus in fœdere opus eſſet aut obſidibus, ubi precatione res tranſigitur? *per quem populum fiat, quo minus legibus dictis ſtetur, ut eum ita Iupiter feriat, quemadmodum à fecialibus porcus feriatur?* Spoponderunt conſules, legati, quæſtores, tribuni militum: nominaque omnium, qui ſpoponderunt, extant: ubi ſi ex fœdere acta res eſſet, præterquam duorum fecialium non extarent, & propter neceſſariam fœderis

deris dilationem obſides etiam ſexcenti equites imperati, qui capite luerent, ſi pacto non ſtaretur: tempus inde ſtatutum tradendis obſidibus, exercituque inermi mittendo. Redintegravit luctum in caſtris conſulum adventus, ut vix ab iis abſtinerent manus quorum temeritate in eum locum deducti eſſent: quorum ignavia fœdius inde quam veniſſent abituri. illis non ducem locorum, non exploratorem fuiſſe: belluarum modo cæcos in foveam miſſos. Alii alios intueri, contemplari arma mox tradenda, & inermes futuras dextras, obnoxiaque corpora hoſti. proponere ſibimetipſi ante oculos jugum hoſtile, & ludibria victoris, & vultus ſuperbos, & per armatos inermium iter. Inde fœdi agminis miſerabilem viam, per ſociorum urbes reditum in patriam, ac parentes, quo ſæpe ipſi majoreſque eorum triumphantes veniſſent. Se ſolos ſine vulnere, ſine ferro, ſine acie victos: ſibi non ſtringere licuiſſe gladios, non manum cum hoſte conferre: ſibi nequiquam arma, nequiquam vires, nequiquam animos datos. Hæc frementibus hora fatalis ignominiæ advenit; omnia triſtiora experiundo factura, quam quæ præceperant animis. Iam primum cum ſingulis veſtimentis inermes extra vallum exire juſſi: & primi traditi obſides, atque in cuſtodiam abducti. Tum à conſulibus abire lictores juſſi, paludamentaque detracta; tantam inter ipſos, qui paulo ante eos execrantes, dedendos lacerandoſque cenſuerant, miſerationem fecit, ut ſuæ quiſque conditionis oblitus, ab illa deformatione tantæ majeſtatis, velut ab nefando ſpectaculo, averteret oculos. Primi conſules prope ſeminudi ſub jugũ miſſi:

tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tum ut quiſque gradu proximus erat, ita igno-
miniæ objectus: tum deinceps ſingulæ legiones. Circumſtabant armati hoſtes exprobrantes, illudenteſque: gladii etiam pleriſque intentati: ac vulnerati quidam, necatique, ſi vultus eorum indignitate rerum acrior victorem offendiſſet. ita traducti ſub jugum, &, quod pene gravius erat, per hoſtium oculos. Quum ex ſaltu evaſiſſent, etſi velut ab inferis extracti tum primum lucem aſpicere viſi ſunt; tamen ipſa lux ita deforme intuentibus agmen omni morte triſtior fuit. Itaque quum ante noctem Capuam pervenire poſſent, incerti de fide ſociorum, &, quod pudor præpediebat, circa viam haud procul Capua omnium egena corpora humi proſtraverunt. Quod ubi eſt Capuam nunciatum, evicit miſeratio juſta ſociorum ſuperbiam ingenitam Campanis. confeſtim inſignia ſua conſulibus, faſces, lictores, arma, equos, veſtimenta, commeatus militibus benigne mittunt: & venientibus Capuam cunctus ſenatus populuſque obviam egreſſus, juſtis omnibus hoſpitalibus privatiſque & publicis fungitur officiis: neque illis ſociorum comitas, vultuſque benigni, & alloquia non modo ſermonem elicere, ſed ne ut oculos quidem attollerent, aut conſolantes amicos contra intuerentur, efficere poterant. adeo ſuper mœrorem pudor quidam effugere colloquia & cœtus hominum, cogebat. Poſtero die, quum juvenes nobiles, miſſi à Capua, ut proficiſcentes ad finem Campanum proſequerentur, revertiſſent; vocatique in curiam, percunctantibus majoribus natu, multo ſibi mœſtioris & abjectioris animi viſos referrent; adeò ſilens,

ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ac prope mutum agmen inceſſiſſe: *tacere indolem illam Romanam, ablatoſque eum armis animos. non reddere ſalutem, non ſalutantibus dare reſponſum, non hiſcere quemquam præ metu potuiſſe; tamquam ferentibus adhuc cervicibus jugum, ſub quod emiſſi eſſent. Habere Samnites victoriam, non præclaram ſolum, ſed etiam perpetuam. cepiſſe enim non Romam, ſicut ante Gallos, ſed, quod multo bellicoſius fuerit, Romanam virtutem, ferociamque.* Quum hæc dicerentur, audirentque, & deploratum pene Rom. nomen in concilio ſociorum fidelium eſſet; dicitur Ofilius Calavius Ovii filius, clarus genere factiſque, tum etiam ætate verendus, longe aliter ſe habere rem dixiſſe, *Silentium illud obſtinatum fixoſque in terram oculos, & ſurdas ad omnia ſolatia aures, & pudorem intuendæ lucis, ingentem molem irarum ex alto animo cientis, indicia eſſe, aut ſe Romana ignorare ingenia, aut ſilentium illud Samnitibus flebiles brevi clamores gemituſque excitaturum: Caudinæque pacis aliquanto Samnitibus quam Romanis triſtiorem memoriam fore. Quippe ſuos quemque coram animos habiturum, ubicumque congreſſuri ſint; ſaltus Caudinos non ubique Samnitibus fore.* Iam & Romæ ſua infamis clades erat. Obſeſſos primum audierunt: triſtior deinde ignominioſæ pacis magis, quam periculi nuncius fuit. Ad famam obſidionis delectus haberi cœptus erat: dimiſſus deinde auxiliorum apparatus, poſtquam deditionem tam fœde factam acceperunt. extemploque ſine ulla publica auctoritate conceſſum in omnem formam luctus eſt. Tabernæ circa forum clauſæ, juſtitiumque in foro ſua ſponte cœptum, prius quam indictum: lati clavi, annuli

aurei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

aurei poſiti; pene mœſtior exercitu ipſo civitas
eſſe: nec ducibus ſolum atque auctoribus ſpon-
ſoribuſque pacis iraſci, ſed innoxios etiam mi-
lites odiſſe, & negare urbe tectiſve accipiendos.
Quam concitationem animorum fregit ad-
ventus exercitus, etiam iratis miſerabilis. non
enim tanquam in patriam revertentes ex in-
sperato incolumes, ſed captorum habitu vul-
tuque ingreſſi ſero in urbem, ita ſe in ſuis quiſ-
que tectis abdiderunt, ut poſtero atque inſe-
quentibus diebus, nemo eorum forum aut pu-
blicum adſpicere vellet. Conſules in privato
abditi, nihil pro magiſtratu agere niſi quod ex-
preſſum ſenatuſconſulto eſt, ut dictatorem di-
cerent comitiorum cauſſa. Q. Fabium Ambu-
stum dixerunt, & P. Ælium Pætum, magiſtrum
equitum. quibus vitio creatis, ſuffecti M. Æmi-
lius Papus dictator, L. Valerius Flaccus magi-
ſter equitum. Nec per eos comitia habita. &
quia tędebat populum omnium magiſtratuum
ejus anni, res ad interregnum rediit. Inter-
reges Q. Fabius Maximus, M. Valerius Corvus.
is conſules creavit Q. Publilium Philonem, &
L. Papirium Curſorem iterum: haud dubio
conſenſu civitatis, quod nulli ea tempeſtate du-
ces clariores eſſent. Quo creati ſunt die, eo
(ſic enim placuerat Patribus) magiſtratum
inierunt, ſolennibuſque S. C. perfectis, de pace
Caudina retulerunt. & Publilius, penes quem
faſces erant, *Dic Spuri Poſtumi*, inquit. Qui
ubi ſurrexit, eodem illo vultu, quo ſub jugum
miſſus erat, *Haud ſum ignarus*, inquit, Coss.
*ignominiæ, non honoris cauſſa me primum excita-
tum, juſſumque dicere, non tanquam ſenatorem,
ſed tamquam reum qua infelicis belli, qua ignomi-
nioſæ*

nioſæ pacis. Ego tamen, quando neque de noxa noſtra neque de pœna retuliſtis, omiſſa defenſione, quæ non difficilima eſſet apud haud ignaros fortunarum humanarum neceſſitatumque; ſententiam de eo, de quo retuliſtis, paucis peragam. quæ ſententia teſtis erit, mihine, an legionibus veſtris pepercerim, quum me ſeu turpi ſeu neceſſaria ſponſione obſtrinxi. Quæ tamen, quando injuſſu populi facta eſt, non tenetur populus Romanus: nec quicquam ex ea, præterquam corpora noſtra, debentur Samnitibus. Dedamur per feciales nudi vinctique. exſolvamus religione populum, ſi qua obligavimus; ne quid divini humanive obſtet, quo minus juſtum piumque de integro ineatur bellum. Interea conſules exercitum ſcribere, armare, educere placet: nec prius ingredi hoſtium fines, quam omnia juſta in deditionem noſtram perfecta erunt. Vos, Dii immortales, precor quæſoque, ſi vobis non fuit cordi Sp. Poſtumium, T. Veturium conſules, cum Samnitibus proſpere bellum gerere; at vos ſatis habeatis, vidiſſe nos ſub jugum miſſos, vidiſſe ſponſione infami obligatos, videre nudos vinctoſque hoſtibus deditos; omnem iram hoſtium noſtris capitibus excipientes. Novos conſules legioneſque Romanas ita cum Samnite gerere bellum velitis, ut omnia ante nos conſules bella geſta ſunt. Quæ ubi dixit, tanta ſimul admiratio miſeratioque viri inceſſit homines, ut modo vix crederent illum eundem eſſe Sp. Poſtumium, qui auctor tam fœdæ pacis fuiſſet: modo miſerarentur, quod vir talis, etiam præcipuum apud hoſtes ſupplicium paſſurus eſſet, ob iram diremptæ pacis. Quum omnes laudibus modo proſequentes virum in ſententiam ejus pedibus irent; tentata pauliſper interceſſio eſt ab L. Livio, & Q. Mælio,

bunis plebis : qui neque exſolvi religione popu-m,ajebant, deditione ſua, niſi omnia Samnitibus, alia apud Caudium fuiſſent, reſtituerentur : ne-e ſe pro eo, quod ſpondendo pacem, ſervaſſent exer-tum populi Romani, pœnam ullam meritos eſſe : que ad extremum, quum ſacroſancti eſſent, dedi ſtibus violarive poſſe. Tum Poſtumius: Interea dite, inquit, profanos nos, quos ſalva religione teſtis. Dedetis deinde & iſtos ſacroſanctos, quum imum magiſtratu abierint. Sed, ſi me audiatis, ius quam dedantur, hic in comitio virgis cæſos, anc jam ut intercalatæ pœnæ uſuram habeant. am quod deditione noſtra negant exſolvi religione pulum, id iſtos magis ne dedantur, quam quia a ſe res habeat, dicere, quis adeo juris fecialium xpers eſt, qui ignoret ? Neque ego infitias eo, Pa-res Conſcripti, tam ſponſiones quam fœdera ſancta ſſe apud eos homines, apud quos juxta divinas re-igiones fides humana colitur : ſed injuſſu populi ego quicquam ſanciri poſſe, quod populum teneat. An ſi eadem ſuperbia, qua ſponſionem iſtam ex-reſſerunt nobis Samnites, coegiſſent nos verba legi-tima dedentium urbes nuncupare, deditum popu-lum Romanum vos tribuni diceretis, & hanc ur-bem, templa, delubra, fines, aquas, Samnitium eſſe ? Omitto deditionem, quoniam de ſponſione agi-tur. quid tandem, ſi ſpopondiſſemus urbem hanc relicturum populum Romanum ? ſi incenſurum ? ſi magiſtratus, ſi ſenatum, ſi leges non habiturum? ſi ſub regibus futurum ? Dii meliora, inquis ! at-qui non indignitas rerum ſponſionis vinculum le-vat. Si quid eſt, in quod obligari populus poſſit, in omnia poteſt. & ne illud quidem, quod quoſdam forſitan moveat, refert, conſul an dictator, an præ-tor ſpoponderit. Et hoc ipſi etiam Samnites judica-verunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

verunt, quibus non fuit ſatis Conſules ſpondere, ſed legatos, quæſtores, tribunos militum ſpondere coegerunt. Nec à me nunc quiſquam quæſiverit, quid ita ſpoponderim: quum id nec conſulis jus eſſet, nec illis ſpondere pacem, quæ mei non erat arbitrii, nec pro vobis, qui nihil mandaveratis, poſſem. Nihil ad Caudium, Patres Conſcripti, humanis conſiliis geſtum eſt. Dii immortales & veſtris & hoſtium imperatoribus mentem ademerunt. nec nos in bello ſatis cavimus; & illi male partam victoriam male perdiderunt: dum vix locis, quibus vicerant, credunt, dum quacunque conditione arma viris in arma natis auferre feſtinant. An ſi ſana mens fuiſſet, difficile illis fuit, dum ſenes ab domo ad conſultandum accerſunt, mittere Romam legatos, cum ſenatu, cum populo de pace fœdere agere? Tridui iter expeditis erat. interea in induciis res fuiſſet, donec ab Roma legati aut victoriam illis certam, aut pacem afferrent. ea demum ſponſio eſſet, quam populi juſſu ſpopondiſſemus. Sed neque vos tuliſſetis, nec nos ſpopondiſſemus: nec fas fuit alium rerum exitum eſſe, quam ut & illi velut ſomnio lætiore, quam quod mentes eorum capere poſſent, nequiquam eluderentur: & noſtrum exercitum eadem quæ impedierat fortuna, expediret. Vanam victoriam vanior irritam faceret pax: ſponſio interponeretur, quæ neminem præter ſponſorem obligaret. Quid enim vobiſcum, Patres Conſcripti, quid cum populo Romano actum eſt? quis vos appellare poteſt? quis ſe à vobis dicere deceptum? hoſtis? an civis? Hoſti nihil ſpopondiſtis: civem neminem ſpondere pro vobis juſsiſtis. Nihil ergo vobis, nec nobiſcum eſt, quibus nihil mandaſtis: nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egiſtis. Samnitibus ſponſores nos ſumus, rei ſatis locupletes in id, quod

noſtrum

*ſtrum eſt : in id, quod præſtare poſſumus, cor-
ra noſtra, & animos. in hæc ſæviant, in hæc fer-
m, in hæc iras acuant. Quod ad tribunos plebis
tinet, conſulite, utrum præſens deditio eorum fie-
poßit, an in diem differatur. nos interim, T. Ve-
ri, voſque ceteri, vilia hæc capita luendæ ſpon-
nis feramus, & noſtro ſupplicio liberemus Roma-
arma.* Movit Patres Conſcriptos, tum cauſ-
, tum auctor: nec ceteros ſolum, ſed tribu-
os etiam plebis, ut ſe in ſenatus dicerent fore
oteſtate. Magiſtratu inde ſe extemplo abdica-
runt: traditique fecialibus cum cæteris Cau-
ium ducendi. Hoc facto ſenatuſconſulto, lux
uædam affulſiſſe civitati viſa eſt. Poſtumius
ore erat: eum laudibus ad cœlum ferebant:
evotioni P. Decii Conſulis, aliis claris faci-
oribus æquabant. Emerſiſſe civitatem ex ob-
oxia pace, illius conſilio & opera. ipſum ſe
ruciatibus & hoſtium iræ offerre, piaculaque
ro populo dare Romano. Arma cuncti ſpe-
ant, & bellum. En unquam futurum, ut con-
redi armatis cum Samnite liceat? In civitate,
a odioque ardente, delectus omnium prope
oluntariorum fuit. reſcriptæ ex eodem milite
ovæ legiones, ductuſque ad Caudium exer-
itus. Prægreſſi feciales, ubi ad portam vene-
e, veſtem detrahi pacis ſponſoribus jubent,
anus poſt tergum vinciri. Quum apparitor
erecundia majeſtatis Poſtumium laxè vinci-
et, *Quin tu,* inquit, *adducis lorum, ut juſta fiat
editio?* Tum ubi in cœtum Samnitium, & ad
ibunal ventum Pontii eſt, A. Cornelius Arvi-
a fecialis ita verba fecit: *Quandoquidem hice
omines injuſſu populi Romani Quiritium fœdus
tum iri ſpoponderunt, atque ob eam rem noxam
nocue-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

nocuerunt; ob eam rem, quo populus Romanus ſcelere impio ſit ſolutus, hoſce homines vobis dedo. Hæc dicenti feciali, Poſtumius genu femur, quanta maxime poterat vi perculit, & clara voce ait, *ſe Samnitem civem eſſe, illum legatum, fecialem à ſe contra jus gentium violatum: eo juſtius bellum geſturos.* Tum Pontius, *Nec ego iſtam deditionem accipiam*, inquit, *nec Samnites ratam habebunt. Quin tu, Spuri Poſtumi, ſi Deos eſſe cenſes, aut omnia irrita facis, aut pacto ſtas? Samniti populo omnes, quos in poteſtate habuit, aut pro eis, pax debetur. Sed quid ego te appello, qui te captum victori cum qua potes fide reſtituis? Populum Romanum appello; quem ſi ſponſionis ad Furculas Caudinas factæ pœnitet, reſtituat legiones intra ſaltum, quo ſeptæ fuerunt. Nemo quemquam deceperit, omnia pro infecto ſint: recipiant arma, quæ per pactionem tradiderunt: redeant in caſtra ſua. quicquid pridie habuerunt quam in colloquium eſt ventum, habeant. tum bellum & fortia conſilia placeant, tunc ſponſio & pax repudietur. Ea vero fortuna, iis locis, quæ ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum. nec populus Romanus conſulum ſponſionem, nec nos fidem populi Romani accuſemus. Nunquamne cauſſa deficiet, cur victi pacto non ſtetis. Obſides Porſenæ dediſtis; furto eos ſubduxiſtis: auro civitatem à Gallis redemiſtis; inter accipiendum aurum cæſi ſunt: pacem nobiſcum pepigiſtis, ut legiones vobis captas reſtituerimus; eam pacem irritam facitis, & ſemper aliquam fraudi ſpeciem juris imponitis. Non probat populus Romanus ignominioſa pace legiones ſervatas? pacem ſibi habeat, legiones captas victori reſtituat: Hoc fide, hoc fœderibus, hoc fecialibus cæremoniis dignum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lignum erat, ut tu quidem, quod petiſti, per pactionem habeas, tot cives incolumes, ego pacem, quam hoſti tibi remittendo pactus ſum, non habeam? Hoc tu, A. Corneli, hoc vos feciales juris entibus dicitis? Ego vero iſtos, quos dedi ſimulais, nec accipio, nec dedi arbitror, nec moror, quo minus in civitatem obligatam ſponſione commiſſa iratis omnibus Diis, quorum eluditur numen, redeant. Gerite bellum, quando Sp. Poſtumius modo legatum fecialem genu perculit. Ita Dii credent Samnitem civem Poſtumium non civem Romanum eſſe, & à Samnite legatum Romanum violatum. eo vobis juſtum in nos factum eſſe bellum. Hæc ludibria religionum non pudere in lucem proferre, & vix pueris dignas ambages ſenes ac conſulares fallendæ fidei exquirere? I lictor, deme vincla Romanis. moratus ſit nemo, quo minus ubi viſum fuerit, abeant. Et illi quidem, forſitan & publica, ſua certe liberata fide, ab Claudio in caſtra Romana inviolati redierunt. Samnitibus pro ſuperba pace infeſtiſſimum cernentibus renatum bellum, omnia, quæ deinde venerunt, non in animis ſolum ſed prope in oculis eſſe: & ſerò ac nequiquam laudare ſenis Pontii utraq; conſilia, inter quæ ſe media lapſos, victoriæ poſſeſſionem pace incerta mutaſſe, & beneficii & maleficii occaſione amiſſa, pugnaturos cum iis, quos potuerint in perpetuum vel inimicos tollere, vel amicos facere: adeoque nullo dum certamine inclinatis viribus poſt Caudinam pacem animi mutaverant, ut clariorem inter Romanos deditio Poſtumium, quam Pontium incruenta victoria inter Samnites faceret: & geri poſſe bellum Romani pro victoria certa haberent: Samnites ſimul rebellaſſe & viciſſe

CC credc-

crederent Romanum. Inter hæc Satricani ad Samnites defecerunt, & Fregellæ colonia necopinato adventu Samnitium (fuiſſe & Satricanos cum iis ſatis conſtat) nocte occupata eſt. timor inde mutuus utroſque uſque ad lucem quietos tenuit: lux pugnæ initium fuit. quam aliquamdiu æquam, & quia pro aris ac focis dimicabatur, & quia ex tectis adjuvabat imbellis multitudo, tamen Fregellani ſuſtinuerunt. Fraus deinde rem inclinavit, quod vocem audiri præconis paſſi ſunt; Incolumem abiturum qui arma poſuiſſet. ea ſpes remiſit à certamine animos, & paſſim arma jactari cœpta. Pertinacior pars armata per averſam portam erupit, tutiorque eis audacia fuit, quam incautus ad credendum ceteris pavor: quos circumdatos igni, nequiquam Deos fidemque invocantes, Samnites concremaverunt. Conſules inter ſe partiri provincias. Papirius in Apuliam ad Luceriam pergit, ubi equites Romani obſides ad Caudium dati cuſtodiebantur: Publilius in Samnio ſubſtitit adverſus Caudinas legiones. Diſtendit ea res Samnitium animos, quod nec ad Luceriam ire, ne à tergo inſtaret hoſtis, nec manere, ne Luceria interim amitteretur, ſatis audebant. Optimum viſum eſt committere rem fortunæ, & tranſigere cum Publilio certamen. Itaque in aciem copias ducunt. Adverſus quos Publilius conſul quum dimicaturus eſſet, prius alloquendos milites ratus, concionem advocari juſſit. ceterum ſicut ingenti alacritate ad prætorium concurſum eſt, ita præ clamore poſcentium pugnam nulla adhortatio imperatoris audita eſt. Suus cuique animus memor ignominiæ

adhor-

adhortator aderat. Vaduntigitur in prœlium urgentes ſigniferos: & ne mora in concurſu pilis emittendis ſtringendiſque inde gladiis eſſet; pila velut dato ad id ſigno abjiciunt, ſtrictiſque gladiis curſu in hoſtem feruntur. Nihil illic imperatoriæ artis ordinibus aut ſubſidiis locandis fuit: omnia ira militaris prope veſano impetu egit. Itaque, non fuſi modo hoſtes ſunt, ſed ne caſtris quidem ſuis fugam impedire auſi, Apuliam diſſipati petiere: Luceriam tamen coacto rurſus in unum agmine eſt perventum. Romanos ira eadem, quæ per mediam aciem hoſtium tulerat, & in caſtra pertulit. ibi plus quam in acie ſanguinis ac cædis factum, prædæque pars major ira corrupta. Exercitus alter cum Papirio conſule locis maritimis pervenerat Arpos, per omnia pacata; Samnitium magis injuriis & odio, quam beneficio ullo populi Romani. Iam Samnites ea tempeſtate in montibus vicatim habitantes, campeſtria & maritima loca, contempto cultu molliore, atque, ut evenit, fere, locis ſimili genere, ipſi montani atque agreſtes depopulabantur. quæ regio ſi fida Samnitibus fuiſſet, aut pervenire Arpos exercitus Romanus nequiſſet, aut interjecta inter Romam & Arpos penuria rerum omnium, excluſos à commeatibus abſumſiſſet. Tum quoq; profectos inde ad Luceriam juxta obſidentes obſeſſoſque inopia vexavit. omnia ab Arpis Romanis ſuppeditabantur: ceterum adeo exigue, ut militi occupato ſtationibus vigiliiſque & opere, eques folliculis in caſtra ab Arpis frumentum veheret; interdum occurſu hoſtium cogeretur abjecto ex equo frumento, pugnare. & obſeſſis, prius quam alter Conſul

victore exercitu advenit, & commeatus ex montibus Samnitium invecti erant, & auxilia intromiſſa. Arctiora omnia adventus Publilii fecit, qui obſidione delegata in curam collegæ, vacuus per agros cuncta infeſta commeatibus hoſtium fecerat. Itaque quum ſpes nulla eſſet diutius obſeſſos inopiam laturos; coacti Samnites, qui ad Luceriam caſtra habebant, undique contractis viribus ſigna cum Papirio conferre. Per id tempus parantibus utriſque ſe ad prœlium, legati Tarentini interveniunt, denunciantes Samnitibus Romaniſque, ut bellum omitterent. per utros ſtetiſſet, quo minus diſcederetur ab armis, adverſus eos ſe pro alteris pugnaturos. Ea legatione Papirius audita, perinde ac motus dictis eorum, cum collega ſe communicaturum reſpondit: accitoque eo quum tempus omne in apparatu conſumſiſſet, collocutus de re haud dubia, ſignum pugnæ propoſuit. Agentibus divina humanaque, quæ aſſolent quum acie dimicandum eſt, Conſulibus, Tarentini legati occurſare, reſponſum exſpectantes. quibus Papirius ait: *Auſpicia ſecunda eſſe, Tarentini, pullarius nunciat. litatum præterea eſt egregie. auctoribus Diis, ut videtis, ad rem gerendam proficiſcimur.* Signa inde ferre juſſit, & copias eduxit, vaniſſimam increpans gentem, quæ ſuarum impotens rerum, præ domeſticis ſeditionibus diſcordiiſque, aliis modum pacis ac belli facere æquum cenſeret. Samnites, ex parte altera, quum omnem curam belli remiſiſſent, quia aut pacem vere cupiebant, aut expediebat ſimulare, ut Tarentinos ſibi conciliarent, quum inſtructos repente ad pugnam Romanos conſpexiſſent, vociferari

ſe in

ſe in auctoritate Tarentinorum manere, nec deſcendere in aciem, nec extra vallum arma ferre. Deceptos potius quodcumq; caſus ferat paſſuros, quam ut ſpreviſſe pacis auctores Tarentinos videantur. Accipere ſe omen, Conſules ajunt, & eam precari mentem hoſtibus, ut ne vallum quidem defendant. ipſi inter ſe partitis copiis ſuccedunt hoſtium munimentis, & ſimul undique adorti, quum pars foſſas explerent, pars vellerent vallum, atque in foſſas proruerent, nec virtus modo inſita, ſed ira etiam exulceratos ignominia ſtimularet animos; caſtra invaſere: & pro ſe quiſque, non hæc Furculas, nec Caudium, nec ſaltus invios eſſe, ubi errorem fraus ſuperbe viciſſet, ſed Romanam virtutem, quam nec vallum, nec foſſæ arcerent, memorantes; cædunt pariter reſiſtentes, fuſoſque, inermes atque armatos, ſervos, liberos, puberes, impuberes, homines, jumentaque. nec ullum ſuperfuiſſet animal, ni conſules receptui ſignum dediſſent, avidoſq; cædis milites è caſtris hoſtium imperio ac minis expuliſſent. Itaque apud inſenſos, ob interpellatam dulcedinem iræ, confeſtim oratio habita eſt, ut doceretur miles *Minime cuiquam militum conſules odio in hoſtes ceſſiſſe, aut ceſſuros. quin duces, ſicut belli ita inſatiabilis ſupplicii futuros fuiſſe, ni reſpectus equitum ſexcentorum, qui Luceriæ obſides tenerentur, præpediſſet animos: ne deſperata venia hoſtes cæcos in ſupplicia eorum ageret; perdere prius quam perire, optantes.* Laudare ea milites lætarique; obviam itum iræ ſuæ eſſe. fateri; omnia patienda potius, quam proderetur ſalus tot principum Romanæ juventutis. Dimiſſa concione concilium habitum, omnibuſne copiis Luceriam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

premerent, an altero exercitu & duce Apuli circa, gens dubiæ ad id voluntatis, tentarentur. Publilius conſul ad peragrandam profectus Apuliam, aliquot expeditione una populos aut vi ſubegit, aut conditionibus in ſocietatem accepit. Papirio quoque, qui obſeſſor Luceriæ reſtiterat, brevi ad ſpem eventus reſpondit. nam inſeſſis omnibus viis, per quas commeatus ex Samnio ſubvehebatur, fame domiti Samnites qui Luceriæ in pręſidio erant, legatos miſère ad conſulem Romanum, ut receptis equitibus, qui cauſſa belli eſſent, abſiſteret obſidione. His Papirius ita reſpondit: *Debuiſſe eos Pontium Herennii filium, quo auctore Romanos ſub jugum miſiſſent, conſulere, quid victis patiendum cenſeret. ceterum, quoniam ab hoſtibus in ſe æqua ſtatui, quam in ſe ipſi ferre maluerint; nunciare Luceriam juſſit, arma, ſarcinas, jumenta, multitudinem omnem imbellem intra mœnia relinquerent. militem ſe cum ſingulis veſtimentis ſub jugum miſſurum; ulciſcentem illatam, non novam inferentem ignominiam.* Nihil recuſatum. ſeptem millia militum ſub jugum miſſa, prædaque ingens Luceriæ capta; receptis omnibus ſignis, armiſque quæ ad Caudium amiſerant: &, quod omnia ſuperabat gaudia, equitibus recuperatis, quos pignora pacis cuſtodiendos Luceriam Samnites dederant. Haud ferme alia mutatione ſubita rerum clarior victoria populi Romani eſt: ſiquidem etiam (quod quibuſdam in annalibus invenitur) Pontius Herennii filius, Samnitium imperator, ut expiaret Conſulum ignominiam, ſub jugum cum ceteris eſt miſſus. Ceterum id minus miror, obſcurum eſſe de hoſtium duce dedito

dedito miſſoque ſub jugum. id magis mirabile eſt ambigi, Luciuſne Cornelius dictator cum L. Papirio Curſore, magiſtro equitum, eas res ad Caudium, atque inde Luceriam geſſerit, ultorque unicus Romanæ ignominiæ, haud ſciam an juſtiſſimo triumpho ad eam ætatem, ſecundum Furium Camillum triumphaverit, an conſulis Papirii præcipuum id decus ſit. Sequitur hunc errorem alius error, Curſorne Papirius proximis comitiis cum Q. Æmilio Cerretano iterum ob rem bene geſtam, Luceriæ continuato magiſtratu conſul tertium creatus ſit; an L. Papirius Mugillanus; & in cognomine erratum ſit. Convenit jam inde per conſules reliqua belli perfecta. Æmilius cum Ferentanis uno ſecundo prœlio debellavit: urbemque ipſam, quo ſe fuſa contulerat acies, obſidibus imperatis in deditionem accepit. Pari fortuna conſul alter cum Satricanis, qui cives Romani poſt Caudinam cladem ad Samnites defecerant, præſidiumque eorum in urbem acceperant, rem geſſit. nam quum ad mœnia Satrici admotus eſſet exercitus, legatiſq; miſſis ad pacem cum precibus petendam, triſte reſponſum ab Conſule redditum eſſet, niſi præſidio Samnitium interfecto aut tradito, ne ad ſe remearent; plus ea voce, quam armis illatis terroris colonis injectum. Itaque ſubinde quum exequerentur quærendo à conſule legati, quonam ſe pacto paucos & infirmos crederet, præſidio tam valido & armato vim allaturos; ab iiſdem conſilium petere juſſi, quibus auctoribus præſidium in urbem accepiſſent, diſcedunt: ægreque impetrato, ut de ea re conſuli ſenatum reſponſaque ad ſe ferri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſineret, ad ſuos redeunt. Duæ factiones ſenatum diſtinebant: una, cujus principes erant defectionis à populo Romano auctores; altera, fidelium civium. certatum ab utriſque tamen eſt, ut ad reconciliandam pacem conſuli opera navaretur. Pars altera (quum præſidium Samnitium, quia nihil ſatis præparati erat ad obſidionem tolerandam, exceſſurum proxima nocte eſſet) nunciare conſuli ſatis habuit, qua noctis hora, quamque per portam, & quam in viam egreſſurus hoſtis foret. altera, quibus invitis deſcitum ad Samnites erat, eadem nocte portam etiam Conſuli aperuerunt, armatoſque clam hoſtes in urbem acceperunt. Ita duplici proditione & præſidium Samnitium inſeſſis circa viam ſilveſtribus locis, nec opinato oppreſſum eſt: & ab urbe plena hoſtium clamor ſublatus, momentoque unius horæ Samnis cæſus, Satricanus captus, & omnia in poteſtate Conſulis erant. Qui, quæſtione habita, quorum opera defectio eſſet facta; quos ſontes comperit virgis cæſos ſecuri percuſſit: præſidioque valido impoſito, arma Satricanis ademit. Inde ad triumphum deceſſiſſe Romam Papirium Curſorem ſcribunt, qui eo duce Luceriam receptam, Samniteſque ſub jugum miſſos, auctores ſunt. Et fuit vir haud dubie dignus omni bellica laude; non animi ſolum vigore, ſed etiam corporis viribus excellens. Præcipua pedum pernicitas inerat, quæ cognomen etiam dedit: victoremque curſu omnium ætatis ſuæ fuiſſe ferunt. & ſeu virium vi, ſeu exercitatione multa, cibi vinique eundem capaciſſimum: nec cum ullo aſperiorem (quia ipſe invicti ad laborem corporis eſſet)

fuiſſe

fuiſſe militiam pediti pariter equitique. Equites etiam aliquando auſos ob eo petere, ut ſibi pro re bene geſta laxaret aliquid laboris: quibus ille, Ne nihil remiſſum dicatis, remitto, inquit, ne utique dorſum demulceatis, quum ex equis deſcendetis. & vis erat in eo viro imperii ingens pariter in ſocios civeſque. Prænestinus prætor per timorem ſegnius ex ſubſidiis ſuos duxerat in primam aciem. quem quum inambulans ante tabernaculum vocari juſſiſſet; lictoré expedire ſecurim juſſit. ad quam vocem exanimi ſtante Præneſtino, *Agedum lictor, excide radicem hanc,* inquit, *incommodam ambulantibus:* perfuſumque ultimi ſupplicii metu, mulcta dicta dimiſit. Haud dubie illa ætate, qua nulla virtutum ferocior fuit, nemo unus erat vir, quo magis innixa res Romana ſtaret. quin eum parem deſtinarant animis Magno Alexandro ducem, ſi arma Aſia perdomita in Europam vertiſſet. Nihil minus quæſitũ à principio hujus operis videri poteſt, quam ut plus juſto ab rerum ordine declinarem, varietatibuſque diſtinguendo opere, & legentibns velut diverticula amœna & requiem animo meo quærerem: tamen tanti regis ac ducis mentio, quibus ſæpe tacitis cogitationibus volutavit animum, eas evocat in medium: ut quærere libeat, quinam eventus Romanis rebus, ſi cum Alexandro foret bellatum, futurus fuerit. Plurimum in bello pollere videntur, militum copia & virtus, ingenia imperatorum, fortuna, per omnia humana, maxime in res bellicas, potens. Ea & ſingula intuenti, & univerſa, ſicut ab aliis regibus gentibuſque, ita ab hoc quoque facile præſtant invictum Romanum imperium. Iam pri-

 mum,

mum,ut ordiar ab ducibus comparandis;haud equidem abnuo egregium ducem fuiſſe Alexandrum: ſed clariorem tamẽ eum facit, quod unus fuit, quod adoleſcens, quod in incremento rerum nondum alteram fortunam expertus deceſſit. Vt alios reges claros duceſque omittam; magna exempla caſuum humanorum; Cyrum, quem maxime Græci laudibus celebrant, quid niſi longa vita, ſicut Magnum modo Pompeium, vertenti præbuit fortunæ? Recenſeam duces Romanos, nec omnes omnium ætatum, ſed ipſos eos cum quibus conſulibus aut dictatoribus Alexandro fuit bellandum: M. Valerium Corvum, C. Marcium Rutilum, C. Sulpicium, T. Manlium Torquatum, Q. Publilium Philonem, L. Papirium Curſorem, Q. Fabium Maximum, duos Decios, L. Volumnium, Marcum Curium. Deinceps ingentes ſequuntur viri; ſi Punicum Romano prævertiſſet bellum, ſeniorque in Italiam trajeciſſet. Horum in quolibet tum indoles eadem quæ in Alexandro erat animi ingeniique; tum diſciplina militaris jam inde ab initiis urbis tradita per manus, in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum venerat. Ita reges geſſerant bella: ita deinde exactores regum Iunii Valeriique: ita deinceps Fabii, Quintii, Cornelii: ita Furius Camillus, quem juvenes duo, quibus cum Alexandro dimicandum erat, ſenem viderant. Militaria opera pugnando obeunti Alexandro, (nam ea quoque haud minus clarum eum faciunt) ceſſiſſet videlicet in acie oblatus par Manlius Torquatus, aut Valerius Corvus; inſignes ante milites, quam duces: ceſſiſſent Decii, devotis corporibus in hoſtem ruen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

uentes: ceſſiſſet Papirius Curſor, illo corporis robore, illo animi: victus eſſet conſiliis juvenis nius, ne ſingulos nominem, ſenatus ille, quem qui ex regibus conſtare dixit, unus veram peciem Romani ſenatus cepit? Id vero erat periculum, ne ſolertius quam quivis unus, ex is quos nominavi, caſtris locum caperet, commeatus expediret, ab inſidiis præcaveret, tempus pugnæ eligeret, aciem inſtrueret, ſubſidiis firmaret. Non jam cum Dario rem eſſe dixiſſet: quem mulierum ac ſpadonum agmen trahentem, inter purpuram atque aurum enervatum fortunæ ſuæ apparatibus, prædam verius quam hoſtem, nihil aliud quam bene auſus vana contemnere, incruentus devicit. Longe alius Italiæ, quam Indiæ, per quam temulento agmine commeſſabundus inceſſit, viſus illi habitus eſſet; ſaltus Apuliæ ac montes Lucanos cernenti, & veſtigia recentia domeſticæ cladis, ubi avunculus ejus nuper Epiri rex Alexander abſumptus erat. Et loquimur de Alexandro nondum merſo ſecundis rebus, quarum nemo intolerantior fuit. qui ſi ex habitu novæ fortunæ, novique, ut ita dicam, ingenii, quod ſibi victor induerat, ſpectetur; Dario magis ſimilis quam Alexandro in Italiam veniſſet, & exercitum Macedoniæ oblitum degenerantemque jam in Perſarum mores adduxiſſet. Referre in tanto rege piget ſuperbam mutationem veſtis, & deſideratas humi jacentium adulationes; etiam victis Macedonibus graves, nedum victoribus: & fœda ſupplicia, & inter vinum & epulas cædes amicorum, & vanitatem ementiendæ ſtirpis. Quid ſi vini amor indies fieret acrior, quid ſi trux ac præfervida ira (nec quic-

quam

quam dubium inter ſcriptores refero) nullane hæc damna imperatoriis virtutibus ducimus? Id vero periculum erat, quod leviſſimi ex Græcis, qui Parthorum quoque contra nomen Romanum gloriæ favent, dictitare ſolent, ne majeſtatem nominis Alexandri (quem ne fama quidem illis notum arbitror fuiſſe) ſuſtinere non potuerit populus Romanus. & adverſus quem Athenis, in civitate fracta Macedonum armis, cernente tum maxime prope fumantes Thebarum ruinas, concionari libere auſi ſint homines (id quod ex monumentis orationum patet) adverſus eum nemo ex tot proceribus Romanis vocem liberam miſſurus fuerit. Quantalibet magnitudo hominis concipiatur animo, unius tamen ea magnitudo hominis erit; collecta paulo plus decem annorum felicitate: quam qui eo extollunt, quod populus Romanus etſi nullo bello, multis tamen prœliis victus ſit, Alexandro nullius pugnæ non ſecunda fortuna fuerit; non intelligunt, ſe unius hominis res geſtas, & ejus juvenis, cum populi jam octingenteſimum bellantis annum rebus conferre. Miremur, ſi quum ex hac parte ſecula plura numerentur, quam ex illa anni, plus in tam longo ſpatio quam in ætate tredecim annorum fortuna variaverit. Quin tu hominis cum homine, & ducis cum duce, fortunam cum fortuna confers. Quot Romanos duces nominem, quibus nunquam adverſa fortuna pugnæ fuit. paginas in annalibus magiſtratuum, faſtiſque percurrere licet, conſulum, dictatorumque, quorum nec virtutis, nec fortunæ ullo die populum Romanum pœnituit. Et quo ſint mirabiliores, quam

Alexan-

Alexander, aut quiſquam alius rex; denos, vicenoſque dies quidam dictaturam, nemo pluſquam annum conſulatum geſſit: ab tribunis plebis delectus impediti ſunt: poſt tempus ad bella ierunt: ante tempus, comitiorum cauſſa revocati ſunt: in ipſo conatu rerum circumegit ſe annus: collegæ nunc temeritas, nunc pravitas, impedimento aut damno fuit: male geſtis rebus alterius ſucceſſum eſt: tironem, aut mala diſciplina inſtitutum exercitum acceperunt. At, Hercule, reges, non liberi ſolum impedimentis omnibus, ſed domini rerum temporumque, trahunt conſiliis cuncta, non ſequuntur. Invictus ergo Alexander cum invictis ducibus bella geſſiſſet, & eadem fortunæ pignora in diſcrimen detuliſſet. imo etiam eo plus periculi ſubiſſet, quod Macedones unum Alexandrum habuiſſent; multis caſibus non ſolum obnoxium, ſed etiam offerentem ſe: Romani multi fuiſſent Alexandro, vel gloria vel rerum magnitudine pares; quorum ſuo quiſque fato, ſine publico diſcrimine viveret, moreretur que. Reſtat, ut copiæ copiis comparentur, vel numero, vel militum genere, vel multitudine auxiliorum. Cenſebantur ejus ætatis luſtris ducena quinquagena millia capitum. Itaque in omni defectione ſociorum Latini nominis, urbano prope delectu decem ſcribebantur legiones. quaterni, quinique exercitus ſæpe per eos annos, in Etruria, in Vmbria, Gallis hoſtibus adjunctis; in Samnio, in Lucanis gerebant bellum. Latium deinde omne cum Sabinis, & Volſcis, & Æquis, & omni Campania, & parte Vmbriæ Etruriæque, & Picentibus, & Marſis, Pelignisque, ac Veſtinis atque Apulis, adjunctaque

omni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

omni ora Græcorum inferi maris à Thuriis Neapolim & Cumas, & inde Antio atque Hoſtia tenus Samnites, aut ſocios validos Romanis, aut fractos bello inveniſſet hoſtes. Ipſe trajeciſſet mare cum veteranis Macedonibus, non plus triginta millibus hominum, & quatuor millibus equitum, maxime Theſſalorum: hoc enim roboris erat. Perſas, Indos, aliaſque ſi adjunxiſſet gentes, impedimentum majus quam auxilium traheret. Adde, quod Romanis ad manum domi ſupplementum eſſet. Alexandro (quod poſtea Annibali accidit) alieno in agro bellanti, exercitus conſenuiſſet. Arma, clypeus, ſariſſæque illis: Romano ſcutum, majus corpori tegumentum, & pilum, haud paulo quam haſta vehementius ictu miſſuque telum. Statarius uterque miles, ordines ſervans: ſed illa phalanx immobilis, & unius generis: Romana acies diſtinctior, ex pluribus partibus conſtans: facilis partienti quacunque opus eſſet, facilis jungenti. Iam in opere quis par Romano miles? quis ad tolerandum laborem melior? Vno prœlio victus Alexander, bello victus eſſet. Romanum, quem Caudium, quem Cannæ non fregerunt, quæ fregiſſet acies? Næ ille ſæpe, etiam ſi prima proſpere eveniſſent, Perſas & Indos, & imbellem Aſiam quæſiſſet, & cum fœminis ſibi bellum fuiſſe dixiſſet: quod Epiri regem Alexandrum mortifero vulnere ictum dixiſſe ferunt; ſortem bellorum in Aſia geſtorum ab hoc ipſo juvene cum ſua conferentem. Equidem quum per annos quatuor & viginti, primo Punico bello claſſibus certatum cum Pœnis recordor, vix ætatem Alexandri ſuffecturam fuiſſe reor ad unum bellum. & forſitan quum & fœderibus

ribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ribus vetuſtis juncta Punica res Romanæ eſſet, & timor, par adverſus communem hoſtem, duas potentiſſimas armis viriſque urbes armaret, ſimul Punico Romanoque obrutus bello eſſet. Non quidem, Alexandro duce, nec integris Macedonum rebus; ſed experti tamen ſunt Romani Macedonem hoſtem adverſus Antiochum. Philippum, & Perſen, non modo cum clade ulla, ſed ne cum periculo quidem ſuo. Abſit invidia verbo, & civilia bella ſileant, numquam ab equite hoſte, numquam àpedite, numquam aperta acie, numquam æquis utique, numquam iniquis locis laboravimus. Equidem, ſagittas, ſaltus impeditos, avia commeatibus loca, gravis armis miles timere poteſt. Mille acies graviores quam Macedonum atque Alexandri, avertit, avertetque; modo ſit perpetuus hujus, qua vivimus, pacis amor, & civilis cura concordiæ. M. Foſlius Flaccinator inde, & L. Plautius Venno conſules facti. Eo anno ab frequentibus Samnitium populis de fœdere renovando legati quum ſenatū humi ſtrati moviſſent, rejecti ad populum, haud quaquam tam efficaces habebant preces. Itaque de fœdere negatum: induciæ biennii, quum per aliquot dies fatigaſſent ſingulos precibus, impetratæ. Et ex Apulia Theanenſes Canuſinique populationibus feſſi, obſidibus L. Plautio Conſuli datis, in deditionem venerunt. Eodem anno primum præfecti Capuæ creari cœpti; legibus ab L. Furio prætore datis: quum utrumque ipſi pro remedio ęgris rebus diſcordia inteſtina petiſſent. Et duæ Romæ additæ tribus, Vfentina ac Faletina. Inclinatis ſemel in Apulia rebus, Theates quoque Apuli ad novos Conſules,

C. Iu-

C. Iunium Bubulcum, Q. Æmilium Barbulam fœdus petitum venerunt. Pacis per omnem Apuliam præſtandæ populo Romano auctores, id audacter ſpondendo impetraverunt, ut fœdus daretur: neque ut æquo tamen fœdere, ſed ut in ditione populi Rom. eſſent. Apulia perdomita (nam Acheronto quoque valido oppido Iunius potitus erat) in Lucanos perrectum. inde repentino adventu Æmilii Conſulis, Nerulum vi captum. Et poſtquam res Capuæ ſtabilitas Romana diſciplina, fama per ſocios vulgavit, Antiatibus quoque, qui ſe ſine legibus certis, ſine magiſtratibus agere querebantur, dati ab ſenatu ad jura ſtatuenda ipſius coloniæ patroni: nec arma modo, ſed jura etiam Romana late pollebant. C. Iunius Bubulcus, & Q. Æmilius Barbula Conſules, exitu anni non Conſulibus ab ſe creatis, Sp. Nautio, & M. Popillio, ceterum dictatori L. Æmilio, legiones tradiderunt. Is cum L. Fulvio magiſtro equitum Saticulam oppugnare adortus, rebellandi cauſſam Samnitibus dedit. Duplex inde terror illatus Romanis. hinc Samnis magno exercitu coacto ad eximendos obſidione ſocios, haud procul caſtris Romanorum caſtra poſuit. hinc Satricani magno cum tumultu, patefactis repente portis, in ſtationes hoſtium incurrerunt. Inde pars utraque ſpe alieni magis auxilii, quam viribus freta ſuis, juſto mox prœlio inito Romanos urgent. & quamqam anceps dimicatio erat: tamen utrimque tutam aciem dictator habuit: quia & locum haud facilem ad circumveniendum cepit, & diverſa ſtatuit ſigna. Infeſtior tamen in erumpentes inceſſit: nec magno certamine intra mœnia compulit. Tum totam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tam aciem in Samnites obvertit. ibi plus cer-
minis fuit. Victoria ſicut ſera, ita nec dubia,
c varia fuit. Fuſi in caſtra Samnites, extinctis
octe ignibus, tacito agmine abeunt: & ſpe ab-
cta Saticulæ tuendæ, Pliſtiam ipſi ſocios Ro-
anorum, ut parem dolorem hoſti redderent,
rcumſidunt. Anno circumacto, bellum dein-
ps ab dictatore Q. Fabio geſtum eſt. Conſules
ovi, ſicut ſuperiores Romæ manſerunt: Fa-
ius ad accipiendum ab Æmilio exercitum, ad
aticulam cum ſupplemento venit. neq; enim
amnites ad Pliſtiam manſerant: ſed accitis ab
omo novis militibus, multitudine freti, caſtra
odem quo ante loco poſuerunt: laceſſenteſ-
ue prœlio Romanos avertere ab obſidione co-
abantur. Eo intentius dictator in mœnia ho-
ium verſus, id bellum tanti ducere quod ur-
em oppugnabat: ſecurior ab Samnitibus age-
e, ſtationibus modo oppoſitis, ne qua in caſtra
is fieret. Eo ferocius obequitare Samnites val-
o, neque ocium pati. & quum jam prope in
ortis caſtrorum eſſet hoſtis, nihil conſulto di-
tatore magiſter equitum Q. Æmilius Cerreta-
us magno tumultu cum omnibus turmis e-
uitum evectus, ſummovit hoſtem. tum in mi-
ime pertinaci genere pugnæ, ſic fortuna exer-
uit opes, ut inſignis utrimque clades, & clara
pſorum ducum ederet funera. Prior Samni-
ium imperator, ægre patiens quod tam fero-
citer adequitaſſet, inde ſe fundi fugarique, o-
rando hortandoque equites prœlium integra-
vit. in quem inſignem inter ſuos cientem pu-
gnam, magiſter equitum Romanus infeſta cu-
ſpide ita permiſit equum, ut uno ictu exani-
mem equo præcipitaret: nec, ut fit, ad ducis
caſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

caſum perculſa magis, quam irritata eſt multitudo omnis. Qui circa erant, in Æmilium temere invectum per hoſtium turmas tela conjecerunt, fratrique præcipuum decus ulti Samnitium imperatoris dederunt. is victorem detractum ex equo magiſtrum equitum, plenus mœroris atque iræ trucidavit: nec multum abfuit, quin corpore etiam, quia inter hoſtiles ceciderat turmas, Samnites potirentur. Sed extemplo ad pedes deſcenſum ab Romanis eſt, coactique idem Samnites facere. & repentina acies circa corpora ducum pedeſtre prœlium init, quo haud dubie ſuperat Romanus: recuperatumque Æmilii corpus miſta cum dolore lætitia victores in caſtra referunt. Samnites, duce amiſſo, & per equeſtre certamen tentatis viribus, omiſſa Saticula, quam nequiquam defendi rebantur, ad Pliſtiæ obſidionem redeunt: intraque paucos dies Saticula Romanus per deditionem, Pliſtia per vim Samnis potitur. Mutata inde belli ſedes eſt. ad Soram è Samnio Apuliaque traductæ legiones. Sora ad Samnites defecerat; interfectis colonis Romanorum. quo quum prior Romanus exercitus ad ulciſcendam civium necem recuperandamque coloniam magnis itineribus perveniſſet, & ſparſi per vias ſpeculatores, ſequi legiones Samnitium, nec jam procul abeſſe, alii ſuper alios nunciarent; obviam itum hoſti, atque ad Lautulas ancipiti prœlio dimicatum eſt. non cædes, non fuga alterius partis, ſed nox incertos, victi victoresne eſſent, diremit. Invenio apud quoſdam, adverſam eam pugnam Romanis fuiſſe, atque in ea cecidiſſe Q. Æmilium, magiſtrum equitum. Suffectus in locum Æmilii

C. Fabius

Fabius magiſter equitum, cum exercitu novo Roma advenit: & per præmiſſos nuncios nſulto dictatore, ubi ſubſiſteret, quove tem-re, & qua ex parte hoſtem aggrederetur, ſub-it; occultus ad omnia ſatis exploratis conſi-. Dictator quum per aliquot dies poſt pu-nam continuiſſet ſuos intra vallum, obſeſſi gis quam obſidentis modo; ſignum repente gnæ propoſuit, & efficacius ratus ad accen-ndos virorum fortium animos, nullam ali-quam in ſemetipſo cuiquam relictam ſpem, magiſtro equitum, novoque exercitu mili-n celavit. & tanquam nulla, niſi in eruptio-ſpes eſſet, *Locis*, inquit, *anguſtis, milites, de-henſi, niſi quam victoria patefecerimus, viam llam habemus. Stativa noſtra munimento ſatis ta ſunt, ſed inopia eadem infeſta. nam & circa nia defecerunt, unde ſubvehi commeatus pote-nt: & ſi homines juvare velint, iniqua loca ſunt. ique non fruſtrabor ego vos, caſtra hic relinquen-, in qua infecta victoria, ſicut priſtino die, vos cipiatis. armis munimenta, non munimentis ar-a tuta eſſe debent. Caſtra habeant repetantque, ibus opera eſt trahere bellum: nos omnium rerum ſpectum, præterquam victoriæ, nobis abſcinda-us. Ferte ſigna in hoſtem: ubi extra vallum agmen ceſſerit, caſtra quibus imperatum eſt, incendant: mna veſtra, milites, omnium circa, qui defece-nt, populorum præda ſarcientur.* Ea oratione ictatoris, quæ neceſſitatis ultimæ index erat, ilites accenſi, vadunt in hoſtem: & reſpectus ſe ardentium caſtrorum, quamquam proxi-nis tantum (ita enim juſſerat dictator) ignis t ſubditus, haud parvum fuit irritamentum. taque velut vecordes illati ſigna primo impetu hoſtium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

hoſtium turbant, & in tempore poſtquam ardentia procul vidit caſtra magiſter equitum (id convenerat ſignum) hoſtium terga invadit. ita circumventi Samnites, qua poteſt quiſque fugam per diverſa petunt. Ingens multitudo in unum metu conglobata, ac ſemetipſam turba impediens, in medio cæſa. Capta hoſtium caſtra direptaque; quorum præda onuſtum militem in Romana caſtra dictator reducit; haudquaquam tam victoria lætum, quam quod prçter exiguam deformatam incendio partem, cetera contra ſpem ſalva invenit. Ad Soram inde reditum, noviquę Conſules M. Pœtelius, C. Sulpicius exercitum ab dictatore Fabio accipiunt; magna parte veterum militum dimiſſa, noviſque cohortibus in ſupplementum adductis. Ceterum quum propter difficilem urbis ſitum nec oppugnandi ſatis certa ratio iniretur, & aut tempore longinqua, aut præceps periculo victoria eſſet; Soranus transfuga clam ex oppido profectus, quum ad vigiles Romanos penetraſſet, duci ſe extemplo ad conſules jubet, deductuſque, traditurum urbem promittit. Viſus inde (quum quonam modo id præſtaturus eſſet, percunctantes doceret) haud vana afferre, perpulit prope adjuncta mœnibus Romana caſtra, ut ſex millia ab oppido removerentur: fore ut minus intentæ in cuſtodiam urbis diurnæ ſtationes ac nocturnæ vigiliæ eſſent. ipſe inſequenti nocte ſub oppido ſilveſtribus locis cohortibus inſidere juſſis, decem milites delectos ſecum per ardua ac prope invia, in arcem ducit; pluribus quam pro numero virorum miſſilibus telis eo collatis. Ad hæc ſaxa erant, & temere jacentia (ut fit) in aſpretis, & de in-

duſtria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſtria etiam, quo locus tutior eſſet, ab oppi-
nis congeſta. Vbi quum conſtituiſſet Roma-
s, ſemitamq; anguſtam & arduam erectam
oppido in arcem oſtendiſſet: *Hoc quidem*
enſu, inquit, *vel tres armati quamlibet multitu-*
em arcuerint. Vos & decem numero, & quod
s eſt, Romani, Romanorumque fortiſſimi viri
is. & locus pro vobis, & nox erit, quæ omnia ex
erto majora territis oſtentat. Ego jam terrore
nia implebo: vos arcem intenti tenete. Decurrit
de quanto maxime poterat cum tumultu,
arma, & *prô veſtram fidem cives!* clamitans.
rx ab hoſtibus capta eſt, itc, defendite. Hæc inci-
ns principum foribus, hæc obviis, hæc ex-
rrentibus in publicum pavidis increpat. Ac-
ptum ab uno pavorem plures per urbem fe-
nt. Trepidi magiſtratus, miſſis ad arcem ex-
loratoribus, quum tela & armatos tenere ar-
m multiplicato numero audirent, avertunt
nimos à ſpe recuperandæ arcis. Fuga cuncta
mplentur, portæque à ſemiſomnis, ac maxi-
a parte inermibus refringuntur: quarum per
nam præſidium Romanum clamore excita-
um irrumpit, & concurſantes per viam pavi-
os cædit. Iam Sora capta erat; quum conſules
rima luce advenêre; & quos reliquos fortuna
x nocturna cæde ac fuga fecerat, in deditio-
em accipiunt. Ex his ducentos viginti quin-
ue, qui omnium conſenſu deſtinabantur, &
nfandæ colonorum cædis & defectionis au-
tores, vinctos Romam deducunt. ceteram
multitudinem incolumem præſidio impoſito
Soræ relinquunt. Omnes, qui Romam dedu-
cti erant, virgis in foro cæſi, ac ſecuri percuſſi
ſummo gaudio plebis: cujus maxime intererat,
tutam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tutam ubique, quæ paſſim in colonias mitteretur, multitudinem eſſe. Conſules ab Sora profecti, in agros atque urbes Auſonum bellum intulerunt. mota namque omnia adventu Samnitium, quum apud Lautulas dimicatum eſt, fuerant, conjurationeſque circa Campaniam paſſim factæ, nec Capua ipſa crimine caruit: quin Romam quoque & ad principum quoſdam inquirendos ventum eſt. ceterum Auſonum gens proditione urbium, ſicut Sora, in poteſtatem venit. Auſona, & Minturnæ, & Veſcia, urbes erant: ex quibus principes juventutis duodecim numero in proditionem urbium ſuarum conjurati ad conſules veniunt: docent, *ſuos jampridem, exoptantes Samnitium adventum, ſimul ad Lautulas pugnatum audierunt, pro victis Romanos habuiſſe, juventute & armis Samnites juviſſe. fugatis inde Samnitibus, incerta pace agere, nec claudentes portas Romanis, ne accerſant bellum, & obſtinatos claudere, ſi exercitus admoveatur. In ea fluctuatione animorum, opprimi incautos poſſe.* His auctoribus mota propius caſtra: miſſique eodem tempore circa tria oppida milites; partim armati, qui occulti propinqua mœnibus inſiderent loca; partim togati, tectis veſte gladiis, qui ſub lucem apertis portis urbes ingrederentur. Ab iis ſimul cuſtodes trucidari cœpti, ſimul datum ſignum armatis, ut ex inſidiis concurrerent. ita portæ occupatæ, triaque oppida eadem hora, eodemque conſilio, capta. Sed quia abſentibus ducibus impetus eſt factus, nullus modus cædibus fuit: deletaque Auſonum gens vix certo defectionis crimine, perinde ac ſi internecino bello certaſſet. Eodem anno, prodito hoſtibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

omano præſidio, Luceria Samnitium facta. :c diu proditoribus impunita res fuit. Haud ocul inde exercitus Romanus erat: cujus pri- o impetu urbs, ſita in plano, capitur. Luceri- ac Samnites, ad internecionem cæſi. eoque a proceſſit, ut Romæ quum de colonis mit- ndis Luceriam conſuleretur ſenatus, multi lendam urbem cenſerent. Præter odium, uod execrabile in bis captos erat, longinqui- ıs quoque abhorrere à relegandis tam procul domo civibus inter tam infeſtas gentes co- ebat. Vicit tamen ſententia, ut mitterentur oloni. duo millia & quingenti miſſi. Eodem nno, quum omnia infida Romanis eſſent, Ca- uæ quoque occultæ principum conjurationes atefactæ. De quibus quum ad ſenatum rela- um eſſet, haud quaquam neglecta res eſt. quæ- iones decretæ: dictatoremque quæſtionibus xercendis dici placuit. C. Mænius dictus. is I. Foſſium magiſtrum equitum dixit. Ingens rat magiſtratus ejus terror. itaque ſive timore jus, ſeu conſcientia, Calavios, Ovium No- iumque (ea capita conjurationis fuerant) rius quam nominarentur apud dictatorem, nors haud dubie ab ipſis conſcita, judicio ſub- raxit. Deinde ut quæſtioni Campanæ materia leceſſit, verſa Romam interpretando res: non ıominatim, qui Capuæ, ſed in univerſum, qui ıſquam coiſſent, conjuraſſentve adverſus Ro- nanum populum, quæri ſenatum juſſiſſe: & oitiones honorum adipiſcendorum cauſſa fa- ctas, adverſus Rempublicam eſſe: latiorque & e & perſonis quæſtio fieri: haud abnuente di- tatore ſine fine ulla quæſtionis ſuæ jus eſſe. Poſtulabantur ergo nobiles homines. appel-

lantibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lantibus tribunos nemo erat auxilio, quin nomina reciperentur. Inde nobilitas, nec ii modo in quos crimen intendebatur, ſed univerſi ſimul negare nobilium id crimen eſſe, quibus ſi nulla obſtetur fraude, pateat via ad honorem, ſed hominum novorum. ipſos adeo dictatorem magiſtrumque equitum, reos magis quam quæſitores idoneos ejus criminis eſſe. intellecturoſque ita eſſe, ſimul magiſtratu abiſſent. Tum enimvero Mænius jam famę magis quam imperii memor, progreſſus in concionem, ita verba fecit: *Et omnes anteactæ vitæ vos conſcios habeo, Quirites, & hic ipſe honos delatus ad me, teſtis eſt innocentiæ meæ. neq; enim quod ſæpe alias, quia ita tempora poſtulabant reipublicæ, qui bello clariſſimus eſſet, ſed qui maxime procul ab his concionibus vitam egiſſet, dictator deligendus exercendis quæſtionibus fuit. Sed quoniam quidam nobiles homines (qua de cauſſa vos exiſtimare, quam me pro magiſtratu quicquam incompertum dicere melius eſt) primum ipſas expugnare quæſtiones omni ope anniſi ſunt: dein, poſtquam ad id parum potentes erant, ne cauſſam dicerent, in præſidia adverſariorum, appellationem & tribunicium auxilium, patricii confugerunt. poſtremo repulſi inde (adeo omnia tutiora, quam ut innocentiam ſuam purgarent, viſa) in nos irruerunt, & privatis dictatorem poſcere reum verecundiæ non fuit: ut omnes Dii hominesque ſciant, ab illis, etiam quæ non poſſint, tentari, ne rationem vitæ reddant, me obviam ire crimini, & offerre me inimicis reum, dictatura me abdico. Vos quæſo, Conſules, ſi vobis datum ab ſenatu negotium fuerit, in me primum & hunc M. Foſtium quæſtiones exerceatis, ut appareat innocentia noſtra nos, non majeſtate honoris tutos à crimi-*

riminibus iſtis eſſe. Abdicat inde ſe dictatura,
q; poſt eum confeſtim Foſlius magiſterio equi-
um : primique apud conſules (iis enim ab ſe-
atu mandata res eſt) rei facti adverſus nobi-
ium teſtimonia, egregie abſolvuntur. Publi-
us etiam Philo multiplicatis ſummis honori-
us poſt res tot domi belloque geſtas, ceterum
nviſus nobilitati, cauſſam dixit, abſolutuſque
ſt. Nec diutius, ut fit, quam dum recens erat,
uæſtio, per clara nomina reorum viguit. inde
abi cœpit ad viliora capita, donec coitioni-
us factionibuſque, adverſus quas comparata
rat, oppreſſa eſt. Earum fama rerum magis ta-
nen ſpes Campanæ defectionis, in quam con-
uratum erat, Samnites in Apuliam verſos rur-
us ad Caudium revocavit: ut inde ex propin-
quo, ſi qui motus occaſionem aperiret, Ca-
puam Romanis eriperent. Eo conſules cum va-
lido exercitu venerunt. & primo circa ſaltus,
quum utrimque ad hoſtem iniqua via eſſet,
cunctati ſunt: deinde Samnites per aperta loca
brevi circuitu in loca plana, Campanos cam-
pos, agmen demittunt. ibique primum caſtra
n conſpectu hoſtibus data : deinde levibus
prœliis, equitum ſæpius quam peditum utrim-
que periculum factum: nec aut eventus eorum
Romanum, aut moræ, qua trahebant bellum,
pœnitebat. Samnitium contra ducibus, & car-
pi parvis quotidie damnis, & ſeneſcere dilatio-
ne belli vires ſuæ videbantur. itaque in aciem
procedunt; equitibus in cornua diviſis: qui-
bus præceptum erat, intentiores ad reſpectum
caſtrorum, ne qua eo vis fieret, quam ad prœ-
lium ſtarent. aciem peditii tutam fore. Conſu-
les Sulpicius in dextro, Pœtilius in lævo cornu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

conſiſtunt. Dextra pars, qua & Samnites raris ordinibus, aut ad circumeundos hoſtes, aut ne ipſi circumirentur, conſtiterant, latius patefacta ſtetit. Siniſtris, prȩterquam quod confertiores ſteterant, repentino conſilio Pœtelii conſulis additæ vires: qui ſubſidiárias cohortes, quæ integræ ad longioris pugnæ caſus reſervabantur, in primam aciem extemplo emiſit: univerſiſque hoſtem primo impetu viribus impulit. Commota pedeſtri acie Samnitium, eques in pugnam ſuccedit. in hunc tranſverſo agmine inter duas acies ſe inferentem Romanus equitatus concitat equos: ſignaque & ordines peditum atque equitum confundit, donec univerſam ab ea parte avertit aciem. In eo cornu non Pœtelius ſolus, ſed Sulpicius etiam hortator affuerat; avectus ab ſuis nondum conſerentibus manus, ad clamorem ab ſiniſtra parte prius exortum. unde haud dubiam victoriam cernens, quum ad ſuum cornu tenderet cum mille ducentis viris, diſſimilem ibi fortunam invenit: Romanos loco pulſos, victorem hoſtem ſigna in perculſos inferentem. Ceterum omnia mutavit repente conſulis adventus. nam & conſpectu ducis refectus militum eſt animus: & majus quam pro numero auxilium advenerat, fortes viri: & partis alterius victoria audita, mox viſa etiam, prœlium reſtituit. Tota deinde jam vincere acie Romanus, & omiſſo certamine, cædi capique Samnites: niſi qui Maleventum, cui nunc urbi Beneventum nomen eſt, perfugerunt. Ad triginta millia cæſa aut capta Samnitium, proditum memoriæ eſt. Conſules egregia victoria parta, protinus inde ad Bovianum oppugnandum legiones ducunt. ibique

hiberna

iberna egerunt, donec ab novis conſulibus
. Papirio Curſore quintum, C. Iunio Bubulco
erum, nominatus dictator C. Pœtelius cum
I. Foſlio magiſtro equitum, exercitum acce-
it. Is quum audiſſet arcem Fregellanam ab
amnitibus captam, omiſſo Boviano ad Fregel-
as pergit. unde poſt nocturnam Samnitium
ugam, ſine certamine receptis Fregellis, præſi-
lioque valido impoſito, in Campaniam redi-
um, maxime ad Nolam armis repetendam. eo
e intra mœnia ſub adventum dictatoris & Sa-
nnitium omnis multitudo & Nolana agreſtis,
ontulerant. Dictator urbis ſitu circumſpecto,
quo apertior aditus ad mœnia eſſet, omnia æ-
lificia (& frequenter ibi habitabatur) circum-
ecta muris incendit; nec ita multo poſt, ſive à
Pœtelio dictatore, ſive ab C. Iunio Conſule,
(nam utrumque traditur) Nola eſt capta. Qui
captæ decus Nolæ ad Conſulem trahunt, adji-
ciunt, Atinam & Calatiam, ab eodem captas:
Pœtelium autem peſtilentia orta clavi figendi
cauſſa dictatorem dictum. Sueſſa, & Pontiæ,
eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa,
Auruncorum fuerat: Volſci Pontias inſulam
ſitam in conſpectu littoris ſui incoluerant. &
in tertiam Caſſinum ut deducerentur coloni,
ſenatusconſultum factum eſt. ſed triumviros
creavêre, ac misêre colonorum quatuor mil-
lia. Inſequentes conſules, M. Valerius, P. De-
cius. Profligato fere Samnitium bello, prius
quam ea cura decederet Patribus Romanis,
Etruſci belli fama exorta eſt: nec erat ea tem-
peſtate gens alia, cujus, ſecundum Gallicos tu-
multus, arma terribiliora eſſent; quum propin-
quitate agri, tum multitudine hominum. Itaq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

altero conſule in Samnio reliquias bello perſequente, P. Decius, qui graviter æger Romæ reſtiterat, auctore ſenatu dictatorem C. Iunium Bubulcum dixit. is, prout rei magnitudo poſtulabat, omnes juniores ſacramento adigit: arma, quæque alia res poſcit, ſumma induſtria parat; nec tantis apparatibus elatus, de inferendo bello agitat: quieturus haud dubie, niſi ultro arma Etruſci inferrent. Eadem in comparando cohibendoque bello conſilia & apud Etruſcos fuere. neutri finibus egreſſi. & cenſura clara eo anno Appii Claudii, & C. Plautii fuit: memoriæ tamen felicioris ad poſteros nomen Appii, quod viam munivit, & aquam in urbem duxit, eaque unus perfecit: quia ob infamem, atque invidioſam ſenatus lectionem verecundia victus collega, magiſtratu ſe abdicaverat. Appius jam inde antiquitus inſitam pertinaciam familię gerendo, ſolus cenſuram obtinuit. Eodem Appio auctore Potitia gens, cujus ad aram Maximam Herculis familiare ſacerdotium fuerat, ſervos publicos miniſterii delegandi cauſſa, ſolennia ejus ſacri docuerat. Traditur inde dictu mirabile, & quod dimovendis ſtatu ſuo ſacris religionem facere poſſet, quum duodecim familiæ ea tempeſtate Potitiorum eſſent; puberes ad triginta, omnes intra annum cum ſtirpe extinctos: nec nomen tantum Potitiorum interiiſſe, ſed cenſorem etiam Appium, memori Deûm ira, poſt aliquot annos luminibus captum. Itaque conſules, qui eum annum ſecuti ſunt, C. Iunius Bubulcus tertium, & Q. Æmilius Barbula iterum, initio anni queſti apud populum, deformatum ordinem prava lectione ſenatus, qua potiores aliquot

quot lectu præteriti eſſent; negaverunt eam lectionem ſe, quæ ſine recti pravique diſcrimine ad gratiam & libidiné facta eſſet, obſervaturos. & ſenatum extemplo citaverunt eo ordine, qui ante cenſores Appium Claudium & C. Plautium fuerat. Et duo imperia eo anno dari cœpta per populum; utraq; pertinentia ad rem militarem: unum, ut tribuni militum ſenideni in quatuor legiones à populo crearentur, quæ antea per quam paucis ſuffragio populi relictis locis, dictatorum & conſulum ferme fuerant beneficia. Tulere eam rogationé tribuni plebis L. Atilius, C. Marcius: alterum, ut duumviros navales claſſis ornandę reficiendęque cauſſa idem popul⁹ juberet. lator hujus plebiſciti fuit M. Decius tribunus plebis. Ejuſdem anni rem dictu parvam præterirem, ni ad religionem viſa eſſet pertinere. Tibicines, quia prohibiti à proximis cenſoribus erant in æde Iovis veſci, quod traditum antiquitus erat, ęgre paſſi, Tibur uno agmine abierunt: adeo, ut nemo in urbe eſſet, qui ſacrificiis præcineret. Ejus rei religio tenuit Senatum, legatoſque Tibur miſerunt, ut darent operam, ut hi homines Romanis reſtituerentur. Tiburtini benigne polliciti, primum accitos in curiam hortati ſunt, ut reverterentur Romam: poſtquam perpelli nequibant, conſilio haud abhorrente ingeniis hominum, eos aggrediuntur. Die feſto alii alios per ſpeciem celebrandarum cantu epularũ cauſſa invitant, & vino, cujus avidum ferme genus eſt, oneratos ſopiunt: atque ita in plauſtra ſomno victos conjiciunt, ac Romam deportant. nec prius ſenſere; quam plauſtris in foro relictis plenos crapulæ eos lux oppreſſit. Tunc concurſus populi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

puli factus, impetratoque ut manerent datum, ut triduum quotannis ornati, cum cantu, atque hac, quæ nunc ſolennis eſt, licentia per urbem vagarentur: reſtitutumque in æde veſcendi jus iis, qui ſacris præcinerent. Hæc inter duorum ingentium bellorum curam gerebantur. Conſules inter ſe provincias partiti; Iunio Samnites, Æmilio novum bellum Etruria ſorte obvenit. In Samnio Cluviam præſidium Romanum quia nequiverat vi capi, obſeſſum fame in deditionem acceperant Samnites, verberibuſque fœdum in modum laceratos occiderant deditos. Huic infenſus crudelitati Iunius, nihil antiquius oppugnatione Cluviana ratus, quo die aggreſſus eſt mœnia, vi cepit; atque omnes puberes interfecit. Inde victor exercitus Bovianum ductus. caput hoc erat Pentrorum Samnitium longe ditiſſimum atque opulentiſſimum armis viriſque. Ibi quia haud tantum irarum erat, ſpē prædæ milites accenſi, oppido potiuntur. minus itaque ſçvitum in hoſtes eſt: prædę plus pene, quam ex omni Samnio unquam egeſtum: benigneq; omnis militi conceſſa. Et poſtquam præpotentem armis Romanum acies ſubſiſtere ullæ, nec caſtra, nec urbes poterant; omnium principum in Samnio eo curæ ſunt intentæ, ut inſidiis quæreretur locus, ſi qua licentia populando effuſus exercitus, excipi ac circumveniri poſſet. Transfugæ agreſtes, & captivi quidam, pars forte, pars conſilio oblati, congruentia ad conſulem afferentes, quæ & vera erant, pecoris vim ingentem in ſaltum avium compulſam eſſe, perpulerunt ut prædatum eo expeditæ ducerentur legiones. Ibi ingens hoſtium exercitus itinera

occultus

ccultus inſederat, & poſtquam intraſſe Roma-
os vidit ſaltum, repente exortus cum clamore
c tumultu incautos invadit. & primo nova
es trepidationem fecit, dum arma capiunt,
rcinas congerunt in medium: dein, poſtquam
t quiſque liberaverat ſe onere, aptaveratque
rmis, ad ſigna undique coibant, & notis ordi-
ibus in veteri diſciplina militiæ, jam ſine præ-
epto ullius ſua ſponte ſtruebatur acies. Conſul
d ancipitem maxime pugnam advectus, de-
ilit ex equo, & *Iovem, Martemque atque alios
eſtatur Deos, ſe nullam ſuam gloriam inde, ſed præ-
lam militi quærentem, in eum locum deveniſſe. neq;
n ſe aliud, quam nimiam ditandi ex hoſte militis
uram reprehendi poſſe. Ab eo ſe dedecore nullam
rem aliam, quam virtutem militum vindicatu-
ram. conniterentur modo uno animo omnes invade-
re hoſtem, victum acie, caſtris exutum, nudatum
urbibus, ultimam ſpem furto inſidiarum tentan-
tem, & loco non armis fretum. Sed quem eſſe jam
virtuti Romanæ inexpugnabilem locum?* Fregel-
lana arx, Soranaque, & ubicunque iniquo ſuc-
ceſſum erat loco, memorabantur. His accen-
ſus miles, omnium immemor difficultatum,
vadit adverſus imminentem hoſtium aciem.
ubi paululum laboris fuit, dum in adverſum
clivum erigitur agmen: ceterum poſtquam pri-
ma ſigna planiciem ſummam cœperunt; ſen-
ſitque acies æquo ſe jam inſtitiſſe loco, verſus
exemplo eſt terror in inſidiatores, eaſdemque
latebras, quibus ſe paulo ante texerant, palati
atque inermes fuga repetebant: ſed loca diffi-
cilia hoſti quæſita, ipſos tum ſua fraude impe-
diebant. Itaque ergo perpaucis effugium pa-
tuit: cæſa ad viginti millia hominum, victorque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Romanus ad oblatam ultro ab hoſte prædam pecorum diſcurrit. Dum hæc geruntur in Samnio, jam omnes Etruriæ populi, præter Aretinos, ad arma ierant, ab oppugnando Sutrio, quæ urbs ſocia Romanis velut clauſtra Etruriæ erat, ingens orſi bellum. Eo alter conſul Æmilius cum exercitu ad liberandos obſidione ſocios venit. Advenientibus Romanis, Sutrini commeatus benigne in caſtra ante urbem poſita advexere. Etruſci diem primum conſultando, maturarent, traherentne bellum, traduxerunt. Poſtero die, ubi celeriora quam tutiora conſilia magis placuere ducibus, ſole orto ſignum pugnæ propoſitum eſt: armatique in aciem procedunt. Quod poſtquam conſuli nunciatum eſt, extemplo teſſeram dari jubet, ut prandeat miles, firmatiſq; cibo viribus arma capiat. dicto paretur. Conſul ubi armatos paratoſque vidit, ſigna extra vallum proferri juſſit, & haud procul hoſte inſtruxit aciem. Aliquamdiu intenti utrimque ſteterunt, exſpectantes ut ab adverſariis clamor & pugna inciperet. & prius ſol meridie ſe inclinavit, quam telũ hinc aut illinc emiſſum eſt. inde, ne infecta re abiretur, clamor ab Etruſcis oritur, concinuntque tubæ, & ſigna inferuntur. Nec ſegnius à Romanis pugna initur, concurrunt infenſis animis. numero hoſtis, virtute Romanus ſuperat. Anceps prœlium multos utrimque, & fortiſſimum quemque abſumit: nec prius inclinata res eſt, quam ſecunda acies Romana ad prima ſigna, integri feſſis ſucceſſerunt. Etruſci, quia nullis recentibus ſubſidiis fulta prima acies fuit, ante ſigna circaque omnes ceciderunt. nullo unquam prœlio fugę minus nec plus cædis fuiſſet, ni obſtinatos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

natos mori Tuſcos nox texiſſet: ita, ut victo-
s prius quam victi pugnandi finem facerent.
ſt occaſum ſolis ſignum receptui datum eſt:
cte ab utroque in caſtra reditum. Nec dein-
quicquam eo anno rei memoria dignę apud
trium geſtum eſt: quia & ex hoſtium exerci-
prima tota acies deleta uno prœlio fuerat,
bſidiariis modo relictis; vix quod ſatis eſſet
l caſtrorum præſidium: & apud Romanos
ntum vulnerum fuit, ut plures poſt prœlium
ucii deceſſerint, quam ceciderant in acie.
. Fabius inſequentis anni conſul, bellum ad
trium excepit. collega Fabio C. Marcius Ru-
lus datus eſt. Ceterum & Fabius ſupplemen-
m ab Roma adduxit: & novus exercitus do-
o accitus Etruſcis venit. Permulti jam anni
rant; quum inter patricios magiſtratus tribu-
oſque plebis nulla certamina fuerant: quum
x ea familia, quæ velut fatalis tum tribunis ac
lebi erat, certamen oritur. Ap. Claudius cen-
or, circumactis decem & octo menſibus, quod
Æmilia lege finitum cenſuræ ſpacium temporis
rat, quum C. Plautius collega ejus magiſtratu
e abdicaſſet, nulla vi compelli, ut abdicaret,
potuit. P. Sempronius erat tribunus plebis, qui
finiendæ cenſuræ intra legitimũ tempus actio-
nem ſuſceperat; non popularem magis quam
juſtam, nec in vulgus, quam optimo cuique
gratiorem. Is quum identidem legem Æmiliam
recitaret, auctoremque ejus Mamercum Æmi-
lium dictatorem laudibus ferret, qui quinquen-
nalem ante cenſuram, & longinquitate po-
teſtatem dominantem, intra ſex menſium &
anni coegiſſet ſpacium: *Dic agedum*, inquit, *Ap.
Claudi, quidnam facturus fueris, ſi eo tempore, quo*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

C. Furius & M. Geganius cenſores fuerunt, cenſor fuiſſes? Negare Appius *interrogationem tribuni magnopere ad cauſſam pertinere ſuam. nam etſi tenuerit lex Æmilia eos cenſores, quorum in magiſtratu lata eſſet; quia poſt illos cenſores creatos eam legem populus juſsiſſet, quodque poſtremum juſsiſſet, id jus ratumque eſſet; non tamen aut ſe, aut eorum quemquam, qui poſt eam legem latam creati cenſores eſſent, teneri ea lege potuiſſe.* Hæc ſine ullius aſſenſu cavillante Appio, *En,* inquit, *Quirites, illius Appii progenies, qui decemvir in annum creatus, altero anno ſe ipſe creavit: tertio, nec ab ſe, nec ab ullo creatus, privatus faſces & imperium obtinuit. nec ante continuando abſtitit magiſtratu, quam obruerunt eum male parta, male geſta, male retenta imperia. Hæc eſt eadem familia, Quirites, cujus vi atque injuriis compulſi extorres patria Sacrum montem cepiſtis: hæc, adverſus quam tribunitium auxilium vobis comparaſtis: hæc, propter quam duo exercitus Aventinum inſediſtis: hæc, quæ fœnebres leges, hæc, quæ agrarias ſemper impugnavit: hæc connubia Patrum & plebis interrupit: hæc plebi ad curules magiſtratus iter obſepſit: hoc eſt nomen multo quam Tarquiniorum, infeſtius veſtræ libertati. Itane tandem, Appi Claudi, quum centeſimus jam annus ſit ab Mamerco Æmilio dictatore, tot cenſores fuerint nobiliſsimi fortiſsimique viri, nemo eorum duodecim tabulas legit? Nemo id jus eſſe, quod poſtremo populus juſsiſſet, ſcivit? Immo vero omnes ſciverunt. ideo Æmiliæ potius legi paruerunt, quam illi antiquæ, qua primum cenſores creati erant, quia hanc poſtremum juſſerat: &, quia ubi duæ contrariæ leges ſunt, ſemper antiquæ obrogat nova. An hoc dicis, Appi, non teneri Æmilia lege populum? an*

an populum teneri, te unm extra legem eſſe? Tenuit Æmilia lex violentos illos cenſores, C. Furium & M. Geganium, qui, quid iſte magiſtratus in Republica male facere poſſet, indicarunt: quum ira finitæ poteſtatis, Mamercum Æmilium principem ætatis ſuæ belli domique, ærarium fecerunt. Tenuit deinceps omnes cenſores intra centum annorum ſpacium, tenet C. Plautium collegam tuum, iiſdem auſpiciis, eodem jure creatum. An hunc non ut optimo jure cenſor creatus eſſet, populus creavit? tu unus eximius es, in quo hoc præcipuum ac ſingulare valeat, quem tu regem ſacrificiorum crees? Amplexus regni nomen, ut qui optimo jure rex Romæ creatus ſit, creatum ſe dicet? quem ſemeſtri dictatura, quem interregno quinque diebus contentum fore putes? quem clavi figendi, aut ludorum cauſſa dictatorem audacter crees? Quam iſti ſtolidos ac ſocordes videri creditis eos, qui intra viceſimum diem ingentibus rebus geſtis dictatura ſe abdicaverunt, aut qui vitio creati abierunt magiſtratu? Quid ego antiqua repetam? Nuper intra decem annos C. Mænius dictator, quia quum quæſtiones ſeverius quam quibuſdam potentibus tutum erat, exerceret, contagio ejus, quod quærebat, ipſi criminis objectata ab inimicis eſt; ut privatus obviam iret crimini, dictatura ſe abdicavit. Nolo ego iſtam in te modeſtiam: ne degeneraveris à familia imperioſiſſima & ſuperbiſſima: non die, non hora citius, quam neceſſe eſt, magiſtratu abieris, modo ne excedas finitum tempus. Satis eſt, aut diem aut menſem cenſuræ adjicere. Triennium, inquit, & ſex menſes ultra quam licet Æmilia lege, cenſuram geram, & ſolus geram. hoc quidem jam regno ſimile eſt. An collegam ſubrogabis, quem ne in demortui quidem loco ſubrogari fas eſt? Pænitet

nitet enim quod antiquiſſimum ſolenne, & ſolum ab ipſo, cui ſit, inſtitutum Deo, ab nobiliſſimis antiſtitibus ejus ſacri ad ſervorum miniſterium religioſus cenſor deduxiſti: gens antiquior originibus urbis hujus, hoſpitio Deorum immortalium ſancta, propter te ac tuam cenſuram intra annum ab ſtirpe extincta eſt: niſi univerſam Rempubl. eo nefario obſtrinxeris, quod ominari etiam reformidat animus. Urbs eo luſtro capta eſt, quo, demortuo collega C. Iulio cenſore L. Papirius Curſor, ne abiret magiſtratu, M. Cornelium Maluginenſem collegam ſubrogavit. Et quanto modeſtior illius cupiditas fuit, quam tua, Appi? Nec ſolus, nec ultra finitum lege tempus L. Papirius cenſuram geſſit. tamen neminem invenit qui ſe poſtea auctorem ſequeretur. omnes deinceps cenſores poſt mortem collegæ ſe magiſtratu abdicarunt. Te nec quod dies exiit cenſuræ, nec quod collega magiſtratu abiit, nec lex, nec pudor coercet: virtutem in ſuperbia, in audacia, in contemptu Deorum hominumque ponis. Ego te, Appi Claudi, pro iſtius magiſtratus majeſtate ac verecundia quem geſſiſti, non modo manu violatum, ſed ne verbo quidem inclementiori à me appellatum vellem: ſed & hæc quæ adhuc egi, pervicacia tua & ſuperbia coegit me loqui: & niſi Æmiliæ legi parueris, te in vincula duci jubebo. Nec, quum ita comparatum à majoribus ſit, ut comitiis cenſoriis, niſi duo confecerint legitima ſuffragia, non renunciato altero comitia differantur; ego te, qui ſolus cenſor creari non poſſis, ſolam cenſuram gerere patiar. Hæc taliaque quum dixiſſet, prehendi cenſorem, & in vincula duci juſſit. Approbantibus ſex tribunis actionem collegæ, tres appellanti Appio auxilio fuerunt: ſummaque invidia omnium ordinũ ſolus cenſuram geſſit.

Dum

Dum ea Romæ geruntur, jam Sutrium ab Etruſcis obſidebatur: conſulique Fabio imis montibus ducenti ad ferendam opem ſociis, tentandaſque munitiones, ſi qua poſſet, acies hoſtium inſtructa occurrit, quorum ingentem multitudinem quum oſtenderet ſubjecta late planicies; Conſul, ut loco paucitatem ſuorum adjuvaret, flectit paululum in clivos agmen: (aſpreta erant ſtrata ſaxis) inde ſigna in hoſtem obvertit. Etruſci omnium, præterquam multitudinis ſuæ, qua ſola freti erant, immemores, prœlium ineunt, adeò raptim & avide, ut, abjectis miſſilibus, quo celerius manus conſererent, ſtringerent gladios, vadentes in hoſtem. Romanus contra, nunc tela, nunc ſaxa, quibus eos affatim locus ipſe armabat, ingerere. Igitur ſcuta, galeæque ictæ, quum etiam quos non vulneraverant, turbarent (neque ſubire erat facile ad propiorem pugnam, neque miſſilia habebant, quibus eminus rem gererent) ſtantes & expoſitos ad ictus quum jam ſatis nihil tegeret, quoſdam etiam pedem referentes fluctuanteſque, & inſtabilem aciem, redintegrato clamore ſtrictis gladiis haſtati & principes invadunt. eum impetum non tulerunt Etruſci, verſiſque ſignis fuga effuſa caſtra repetunt. Sed equites Romani prævecti per obliqua campi, quum ſe fugientibus obtuliſſent, omiſſo ad caſtra itinere, montes petunt. Inde inermi pene agmine, ac vexato vulneribus, in ſilvam Ciminiam penetratum. Romanus multis millibus Etruſcorum cæſis, duodequadraginta ſignis militaribus captis, caſtris etiam hoſtium cum præda ingenti potitur. Tum de perſequendo hoſte agitari cœptum. Silva erat Ciminia magis

gis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

gis tum invia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici ſaltus: nulli ad eam diem ne mercatorum quidem adita. eam intrare haud fere quiſquam præter ducem ipſum audebat. aliis omnibus cladis Caudinæ nondum memoria aboleverat. Tum ex iis qui aderant, conſulis frater (M. Fabium Cæſonem alii, C. Claudium quidam matre eadem, qua Conſulem genitum, tradunt) ſpeculatum ſe iturum profeſſus, brevique omnia certa allaturum. Cære educatus apud hoſpites, Etruſcis inde literis eruditus erat: linguamque Etruſcam probe noverat. Habeo auctores, vulgo tum Romanos pueros, ſicut nunc Græcis, ita Etruſcis literis erudiri ſolitos. Sed propius eſt vero, præcipuum aliquid fuiſſe in eo, qui ſe tam audaci ſimulatione hoſtibus immiſcuerit. ſervus ei dicitur comes unus fuiſſe nutritus una, eoque haud ignarus linguæ ejuſdem: nec quicquam aliud proficiſcentes, quam ſummatim regionis, quæ intranda erat, naturam, ac nomina principum in populis accepere; ne qua inter colloquia inſigni nota hæſitantes deprehendi poſſent. Iêre paſtorali habitu, agreſtibus telis, falcibus gæſiſque binis armati. Sed neque commercium linguæ nec veſtis armorumve habitus ſic eos texit, quam quod abhorrebat à fide, quemquam externum Ciminios ſaltus intraturum. Vſque ad Camertes Vmbros penetraſſe dicuntur. ibi, qui eſſent, fateri Romanum auſum: introductumque in ſenatum, conſulis verbis egiſſe de ſocietate amicitiaque: atque inde comi hoſpitio acceptum, nunciare Romanis juſſum, commeatum exercitui dierum triginta præſto fore, ſi ea loca intraſſet:

juven-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

juventutemque Camertium Vmbrorum, in armis paratam imperio futuram. Hæc quum relata conſuli eſſent, impedimentis prima vigilia præmiſſis, legionibus poſt impedimenta ire juſſis, ipſe ſubſtitit cum equitatu: & luce orta poſtero die obequitavit ſtationibus hoſtium, quæ extra ſaltum diſpoſitæ erant, & quum ſatis diu tenuiſſet hoſtem, in caſtra ſeſe recepit: portaque altera egreſſus, ante noctem agmen aſſequitur. Poſtero die, luce prima, juga Ciminii montis tenebat. inde contemplatus opulenta Etruriæ arva, milites emittit. Ingenti jam abacta præda, tumultuariæ agreſtium Etruſcorum cohortes, repente à principibus regionis ejus concitatæ, Romanis occurrunt: adeò incompoſitæ, ut vindices prædarum prope ipſi prædæ fuerint. Cæſis fugatiſque iis, late depopulato agro victor Romanus, opulentuſque rerum omnium copia, in caſtra rediit. Eo forte quinque legati cum duobus tribunis plebis venerant; denunciatum Fabio ſenatus verbis, ne ſaltum Ciminium tranſiret. lætati ſerius ſe, quam ut impedire bellum poſſent, veniſſe, nuncii victoriæ Romam revertuntur. Hac expeditione conſulis, motum latius erat quam profligatum bellum. vaſtationem namque ſub Ciminii montis radicibus jacens ora ſenſerat: conciveratque indignatione non Etruriæ modo populos, ſed Vmbriæ finitima. Itaque quantus non unquam antea, exercitus ad Sutrium venit: neque è ſilvis tantummodo promota caſtra, ſed etiam aviditate dimicandi quam primum in campos delata acies: deinde inſtructa primo ſuo ſtare loco, relicto hoſtibus ad inſtruendam contra

ſpacio:

ſpacio: deinde, poſtquam detrectare hoſtem ſenſere pugnam, ad vallum ſubeunt. Vbi poſtquam ſtationes quoque receptas intra munimenta ſenſere, clamor repente circa duces ortus, ut eo ſibi è caſtris cibaria ejus diei deferre juberent, manſuros ſe ſub armis: & aut nocte, aut certe luce prima caſtra hoſtium invaſuros. Nihilo quietior Romanus exercitus imperio ducis continetur. decima erat fere diei hora, quum cibum capere conſul milites jubet, præcipit ut in armis ſint, quacumque diei noctiſve hora ſignum dederit. Paucis milites alloquitur, Samnitium bella extollit, elevat Etruſcos: nec hoſtem hoſti, nec multitudinem multitudini comparandam ait eſſe. Præterea telum aliud occultum ſcituros in tempore. interea taceri opus eſſe. His ambagibus prodi ſimulabat hoſtes, quo animus militum multitudine territus reſtitueretur: & quod ſine munimento conſederant, veriſimilius erat quod ſimulabatur. Curati cibo corpora quieti dant, & quarta fere vigilia ſine tumultu excitati arma capiunt. Dolabræ calonibus dividuntur ad vallum proruendum, foſſaſque implendas: intra munimenta inſtruitur acies: delectæ cohortes ad portarum exitus collocantur. dato deinde ſigno paulo ante lucem, quod æſtivis noctibus ſopitæ maxime quietis tempus eſt, proruto vallo erupit acies: ſtratos paſſim invadit hoſtes: alios immobiles, alios ſemiſomnos in cubilibus ſuis, maximam partem ad arma trepidantes, cædes oppreſſit: paucis armandi ſe datum ſpacium eſt. Eos ipſos non ſignum certum, non ducem ſequentes, fundit Romanus, fugatoſque perſequitur. ad caſtra, ad ſilvas di-
verſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

erſi tendebant. Silvæ tutius dedere refugium. am caſtra in campis ſita eodem die capiun- ur: aurum argentumque juſſum referre ad onſulem: cetera præda militis fuit. Cæſa aut apta eo die hoſtium millia ad ſexaginta. Eam am claram pugnam trans Ciminiam ſilvam d Peruſiam pugnatam, quidam auctores ſunt: netuque in magno civitatem fuiſſe, ne inter- luſus exercitus tam infeſto ſaltu, coortis un- lique Tuſcis Vmbriſque, opprimeretur. Sed ıbicunque pugnatum eſt, res Romana ſuperior uit: itaque à Peruſia, & Cortona, & Aretio, quæ ferme capita Etruriæ populorum ea tem- peſtate erant, legati pacem fœduſque ab Ro- manis petentes, inducias in triginta annos im- petraverunt. Dum hæc in Etruria geruntur, Conſul alter C. Marcius Rutilus Allifas de Sa- mnitibus vi cepit. multa alia caſtella, vicique, aut deleta hoſtiliter, aut integra in poteſtatem venere. Per idem tempus & claſſis Romana à P. Cornelio, quem ſenatus maritimæ oræ præ- fecerat, in Campaniam acta, quum appulſa Pompeios eſſet; ſocii inde navales ad depopu- landum agrum Nucerinum profecti, proximis raptim vaſtatis, unde reditus tutus ad naves eſſet, dulcedine (ut fit) prædæ longius progreſ- ſi, excivere hoſtes. Palatis per agros nemo ob- vius fuit, quum occidione occidi poſſent: re- deuntes agmine incauto haud procul navibus aſſecuti agreſtes, exuerunt præda, partem etiam occiderunt: quæ ſuperfuit cædi trepida multi- tudo, ad naves compulſa eſt. Profectio Q. Fa- bii trans Ciminiam ſilvam quantum Romæ terrorem fecerat, tam lætam famam in Sa- mnium ad hoſtes tulerat: interclusum Roma- num

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

num exercitum obſideri: cladiſque imaginem Furculas Caudinas memorabant. eadem temeritate avidam ulteriorum ſemper gentem in ſaltus invios deductam; ſeptam non hoſtium magis armis, quam locorum iniquitatibus eſſe. Iam gaudium invidia quadam miſcebatur: quod belli Romani decus ab Samnitibus fortuna ad Etruſcos avertiſſet. itaque armis viriſque ad obterendum C. Marcium conſulem concurrunt: protinus inde Etruriam per Marſos ac Sabinos petituri; ſi Marcius dimicandi poteſtatem non faciat Obvius iis conſul fuit. dimicatum prœlio utrimque atroci, atque incerto eventu eſt: & quum anceps cædes fuiſſet, adverſæ tamen rei fama in Romanos vertit, ob amiſſos quoſdam equeſtris ordinis, tribunoſq; militum, atque unum legatum, & (quod inſigne maxime fuit) conſulis ipſius vulnus. Ob hæc etiam aucta fama (ut ſolet) ingens terror Patres invaſit: dictatoremque dici placebat: nec quin Curſor Papirius diceretur, in quo tum ſumma rei bellicę ponebatur, dubium cuiquam erat: ſed nec in Samnium nuncium perferri, omnibus infeſtis, tuto poſſe: nec vivere Marcium conſulem ſatis fidebant. Alter conſul Fabius infeſtus privatim Papirio erat: quæ ne ira obſtaret bono publico, legatos ex conſularium numero mittendos ad eum ſenatus cenſuit: qui ſua quoque eum, non publica ſolum auctoritate, monerent, ut memoriam ſimultatum patriæ remitteret. Profecti legati ad Fabium conſulem, quum ſenatusconſultum tradidiſſent, adjeciſſentque orationem convenientem mandatis, conſul demiſſis in terram oculis, tacitus ab incertis quidnam eſſet acturus legatis receſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ceſſit. nocte deinde ſilentio (ut mos eſt) Papirium dictatorem dixit, cui quum ob nimum egregie victum legati gratias agerent, obſtinatum ſilentium obtinuit, ac ſine reſpon- ac mentione facta ſui, legatos dimiſit: ut ap- areret inſignem dolorem ingenti comprimi nimo. Papirius C. Iunium Bubulcum magi- rum equitum dixit: atque ei legem curiatam e imperio ferenti, triſte omen diem diffidit, uod Fauciæ curiæ fuit principium, duabus in- gnis cladibus, captæ urbis, & Caudinæ pacis: uod utroque anno ejuſdem curiæ fuerat prin- ipium. Macer Licinius tertia etiam clade, quæ d Cremeram accepta eſt, abominandam eam uriam facit. Dictator poſtero die auſpiciis re- etitis pertulit legem, & profectus cum legio- ibus, ad terrorem traducti ſilvam Ciminiam xercitus nuper ſcriptis, ad Longulam perve- it: acceptiſque à Marcio conſule veteribus nilitibus, in aciem copias eduxit: nec hoſtes letrectare viſi pugnam. inſtructos deinde, ar- matoſque (quum ab neutris prœlium incipere- tur) nox oppreſſit. Quieti aliquamdiu, nec ſuis diffidentes viribus, nec hoſtem ſpernentes, ſta- tiva in propinquo habuere. nam & cum Vm- brorum exercitu acie depugnatum eſt: fuſi ta- men magis quam cæſi hoſtes, quia cœptam acriter non tolerarunt pugnam, & ad Vadi- monis lacum Etruſci lege ſacrata coacto exer- citu, quum vir virum legiſſet, quantis nun- quam alias ante ſimul copiis, ſimul animis di- micarunt. tantoque irarum certamine res ge- ſta eſt, ut ab neutra parte emiſſa ſint tela; gla- diis pugna cœpit, & acerrime commiſſa, ipſo certamine quod aliquamdiu anceps fuit, ac-
cenſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

cenſa eſt: ut non cum Etruſcis toties victis, ſed cum aliqua nova gente videretur dimicatio eſſe. Nihil ab ulla parte movetur fugæ, cadunt anteſignani: & ne nudentur propugnatoribus ſigna, fit ex ſecunda prima acies. Ab ultimis deinde ſubſidiis cietur miles: adeoque ad ultimum laboris ac periculi ventum eſt, ut equites Romani, omiſſis equis, ad primos peditum, per arma, per corpora, evaſerint: ea velut nova inter feſſos exorta acies, turbavit ſigna Etruſcorum. Secuta deinde impetum eorum, utcumque affecta fuerat, cetera multitudo, tandem perrumpit ordines hoſtium. Tunc vinci pertinacia cœpta, & averti manipuli quidam: &, ut ſemel dedere terga, etiam certiorem capeſſere fugam. Ille primum dies fortuna veteri abundantes Etruſcorum fregit opes. cæſum in acie quod roboris fuit, caſtra eo impetu capta, direptaque. Pari ſubinde periculo gloriæque eventu bellum in Samnitibus erat, qui, præter cæteros belli apparatus, ut acies ſua fulgeret novis armorum inſignibus, fecerunt. Duo exercitus erant: ſcuta alterius auro, alterius argento cælaverunt. Forma erat ſcuti: ſummum latius qua pectus atque humeri teguntur, faſtigio æquali: ad imum cuneatior, mobilitatis cauſſa: ſpongia pectori tegumentum: & ſiniſtrum crus ocrea tectum: galeæ criſtatæ, quæ ſpeciem magnitudini corporum adderent. tunicæ auratis militibus verſicolores, argentatis linteæ candidæ. his dextrum cornu datum: illi in ſiniſtro conſiſtunt. Notus jam Romanis apparatus inſignium armorum fuerat: doctique à ducibus erant, *horridum militem eſſe debere; non cælatum auro argentoque, ſed ferro & animis*

nimis fretum. quippe illa prædam verius, quam arma eſſe; nitentia ante rem, deformia inter ſanguinem & vulnera. Virtutem eſſe militis decus, & omnia illa victoriam ſequi: & ditem hoſtem quamvis pauperis victoris præmium eſſe. His curſor vocibus inſtinctos milites in prœlium duxit. dextro ipſe cornu conſiſtit: ſiniſtro præfecit magiſtrum equitum. Simul eſt concurſum, ingens fuit cum hoſte certamen; non ſegnius inter dictatorem & magiſtrum equitum, ab utra parte victoria inciperet. Prior forte Iunius commovit hoſtem, lævo dextrum cornu, ſacratos more Samnitium milites, eoque candida veſte, & paribus candore armis inſignes. eos ſe orco mactare Iunius dictitans, quum intuliſſet ſigna, turbavit ordines, & haud dubie impulit aciem. Quod ubi ſenſit dictator, *Ab lævone cornu victoria incipiet?* inquit: *& dextrum cornu, dictatoris acies, alienam pugnam ſequetur, non partem maximam victoriæ trahet?* Concitat milites. nec peditum virtuti equites, aut legatorum ſtudia ducibus cedunt. M. Valerius à dextro, P. Decius ab lævo cornu, ambo conſulares, ad equites in cornibus poſitos evehuntur: adhortatique eos, ut partem ſecum capeſſerent decoris, in tranſverſa latera hoſtium incurrunt. Is novus additus terror, quum ex parte utraque circumvaſiſſet aciem, & ad terrorem hoſtium legiones Romanæ redintegrato clamore intuliſſent gradum; tum fuga à Samnitibus cœpta. Iam ſtrage hominum armorumque inſignium campi repleti. ac primo pavidos Samnites caſtra ſua accepêre: deinde ne ea quidem retenta. captis direptiſque ante noctem injectus ignis. Dictator ex Senatusconſulto trium-

triumphavit. cujus triumpho longe maximam ſpeciem captiva arma præbuere. tantum magnificentiæ viſum in iis, ut aurata ſcuta dominis argentariorum ad forum ornandum dividerentur. inde natum initium dicitur fori ornandi ab ædilibus, quum thenſæ ducerentur. Et Romani quidem, ad honorem Deûm inſignibus armis hoſtium uſi ſunt: Campani, ab ſuperbia & odio Samnitium, gladiatores, (quod ſpectaculum inter epulas erat,) eo ornatu armarunt. Samnitiumque nomine appellarunt. Eodem anno cum reliquis Etruſcorum ad Peruſiam, quæ ipſa induciarum fidem ruperat, Fabius Conſul nec dubia, nec difficili victoria dimicat. ipſum oppidum (nam ad mœnia victor acceſſit) cepiſſet: ni legati dedentes urbem exiſſent. Præſidio Peruſiæ impoſito, legationibus Etruriæ amicitiam petentibus præ ſe Romam ad ſenatum miſſis, Conſul, præſtantiore etiam quam dictator victoria triumphãs, urbem eſt invectus. Quin etiam devictorum Samnitium decus magna ex parte ad legatos, P. Decium & M. Valerium, eſt verſum: quos populus proximis comitiis ingenti conſenſu Conſulem alterum, alterum prætorem declaravit. Fabio ob egregie perdomitam Etruriam continuatur conſulatus: Decius collega datur. Valerius prætor quartum creatus. Conſules partiti provincias. Etruria Decio, Samnium Fabio evênit. Is profectus ad Nuceriam, Alfaternam; jam tum pacem petentes, quod uti ea quum daretur noluiſſent, aſpernatus, oppugnando ad deditionem ſubegit. Cum Samnitibus acie dimicatum: haud magno certamine hoſtes victi. neque ejus pugnæ memoria tradita

ita foret, ni Marſi eo primum prœlio cum
omanis bellaſſent. Secuti Marſorum defe-
ctionem Peligni; eandem fortunam habue-
unt. Decio quoque alteri conſuli ſecunda belli
ortuna erat. Tarquinienſem metu ſubegerat
rumentum exercitui præbere, atque inducias
n quadraginta annos petere: Volſinienſium
aſtella aliquot vi cepit: quædam ex iis diruit,
ne receptaculo hoſtibus eſſent: circumferen-
loque paſſim bello, tantum terrorem ſui fecit,
it nomen omne Etruſcum fœdus à Conſule
eteret. Ac de eo quidem nihil impetratum.
nduciæ annuæ datæ: ſtipendium exercitui Ro-
mano ab hoſte in eum annum penſum, & binæ
tunicæ in militem exactæ. ea merces inducia-
rum fuit. Tranquillas res jam Etruſcis turba-
vit repentina defectio Vmbrorum; gentis inte-
græ à cladibus belli, niſi quod tranſitum exer-
citus ager ſenſerat: ii concitata omni juventu-
te ſua, & magna parte Etruſcorum ad rebellio-
nem compulſa, tantum exercitum fecerant,
ut relicto poſt ſe in Etruria Decio, ad oppu-
gnandam inde Romam ituros, magnifice de
ſe, ac contemptim de Romanis loquentes, ja-
ctarent. Quod incœptum eorum ubi ad De-
cium Conſulem perlatum eſt, ad urbem ex
Etruria magnis itineribus pergit: & in agro
Pupinienſi ad famam intentus hoſtium conſe-
dit. Nec Romæ ſpernebatur Vmbrorum bel-
lum: & ipſæ minæ metum fecerant, expertis à
Gallica clade quam intutam urbem incolerent.
Itaque legati ad Fabium Conſulem miſſi ſunt:
ut, ſi quid laxamenti à bello Samnitium eſſet,
in Vmbriam propere exercitum duceret. Dicto
paruit Conſul, magniſque itineribus ad Meva-
niam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

niam, ubi tum copiæ Vmbrorum erant, perrexit. Repens adventus conſulis, quem procul Vmbria in Samnio bello alio occupatum crediderant, ita exterruit Vmbros, ut alii recedendum ad urbes munitas, quidam bellum mittendum cenſerent. Plaga una (Materinam ipſi appellant) non continuit modo ceteros in armis, ſed confeſtim ad certamen egit. caſtra vallantem Fabium adorti ſunt. Quos ubi effuſos ruere in munimenta conſul vidit, revocatos milites ab opere, prout loci natura tempuſque patiebatur, ita inſtruit: cohortatus prædicatione vera, qua in Tuſcis qua in Samnio partorum decorum, exiguam appendicem Etruſci belli conficere jubet: & vocis impiæ pœnas expetere, qua ſe urbem Romanam oppugnaturos, minati ſint. Hæc tanta ſunt alacritate militum audita, ut clamor ſua ſponte ortus loquentem interpellaverit ducem. ante imperium deinde, concentu tubarum ac cornuum, curſu effuſo in hoſtem feruntur. Non tamquam in viros, aut armatos incurrunt, mirabile dictu: ſigna primo eripi cœpta ſigniferis: deinde ipſi ſigniferi trahi ad conſulem, armatique milites ex acie in aciem transferri. & ſicubi eſt certamen, ſcutis magis quam gladiis geritur res. Vmbonibus incuſſaq; ala ſternuntur hoſtes. plus capitur hominum, quam cæditur: atque una vox ponere arma jubentium per totam fertur aciem. Itaque inter ipſum certamen facta deditio eſt à primis auctoribus belli. poſtero inſequentibuſque diebus, & ceteri Vmbrorum populi deduntur. Ocriculani ſponſione in amicitiam accepti. Fabius alienæ ſortis victor belli, in ſuam provinciam exer-
citum

citum reduxit. itaque ei ob res tam feliciter geſtas, ſicut priore anno populus continuarat conſulatum; ita ſervatus in inſequentem annum, quo Ap. Claudius, L. Volumnius Conſules fuerunt, prorogavit, maxime Appio adverſante, imperium. Appium cenſorem petiſſe conſulatum, comitiaque ejus ab L. Furio tribuno plebis interpellata, donec ſe cenſura abdicavit, in quibuſdam annalibus invenio. Creatus conſul, quum collegæ novum bellum Salentini hoſtes decernerentur, Romæ manſit, ut urbanis artibus opes augeret, quando belli decus penes alios eſſet. Volumnium provinciæ haud pœnituit. multa ſecunda prœlia fecit: aliquot urbes hoſtium vi cepit. prædæ erat largitor, & benignitatem per ſe gratam comitate adjuvabat, militemque iis artibus fecerat & periculi & laboris avidum. Q. Fabius proconſul ad urbem Allifas cum Samnitium exercitu ſignis collatis cõfligit. minime ambigua res fuit. Fuſi hoſtes, atque in caſtra compulſi. nec caſtra forent retenta, ni exiguum ſuperfuiſſet diei: ante noctem tamen ſunt circumſeſſa, & nocte cuſtodita, ne quis elabi poſſet. Poſtero die, vixdum luce certa, deditio fieri cœpta: & pacti, qui Samnitium forent, ut cum ſingulis veſtimentis emitterentur. Hi omnes ſub jugum miſſi. ſociis Samnitium nihil cautum: ad ſeptem millia ſub corona veniêre. qui ſe civem Hernicum dixerat, ſeorſim in cuſtodia habitus. Eos omnes Fabius Romam ad ſenatum miſit: & quum quæſitum eſſet, delectu, an voluntarii pro Samnitibus adverſus Romanos bellaſſent; per Latinos populos cuſtodiendi dantur. juſſiq; eam integram rem novi conſules, P. Corne-

lius Arvina, Q. Marcius Tremulus (ii enim jam creati erant) ad ſenatum referre. id ægre paſſi Hernici; concilium populorum omnium habentibus Anagninis, in circo, quem Maritimum vocant. præter Alatrinatem Ferentinatemque, & Verulanum, omnes Hernici nominis populo Romano bellum indixerunt. In Samnio quoque, quia deceſſerat inde Fabius, novi motus exorti. Galatia & Sora, præſidiaq; quæ in iis Romana erant, expugnata: & in captivorum corpora militum fœde ſævitum. itaque eo P. Cornelius cum exercitu miſſus. Marcio novi hoſtes (jam enim Anagninis Hernicisque aliis bellum juſſum erat) decernuntur. Primo ita omnia opportuna loca hoſtes inter conſulum caſtra interceperunt, ut pervadere expeditus nuncius non poſſet, & per aliquot dies incerti rerum omnium, ſuſpenſique de ſtatu alterius, uterque conſul ageret, Romamque is metus manaret: adeò, ut omnes juniores ſacramento adigerentur, atque ad ſubita rerum duo juſti ſcriberentur exercitus. Ceterum Hernicum bellum nequaquam pro præſenti terrore ac vetuſtate gentis gloriæ fuit. nihil uſquam dictu dignum auſi, trinis caſtris intra paucos dies exuti, triginta dierum inducias, ita ut ad ſenatum Romam legatos mitterent, pacti ſunt bimeſtri ſtipendio frumentoque, & ſingulis in militem tunicis. Ab ſenatu ad Marcium rejecti, cui Senatusconſulto permiſſum de Hernicis erat: iſque gentem in deditionem accepit. Et in Samnio alter conſul ſuperior viribus, locis impeditior erat. Omnia itinera obſepſerant hoſtes: ſaltuſque pervios ceperant, ne qua ſubvehi commeatus poſſent: neque eos, quum

quum quotidie ſigna in aciem conſul proferret, elicere ad certamen poterat. ſatiſque apparebat neque Samnitem certamen præſens, nec Romanum dilationem belli laturum. Adventus Marcii, qui Hernicis ſubactis maturavit collegæ venire auxilio, moram certaminis hoſti exemit. nam, ut qui ne alteri quidem exercitui ſe ad certamen crediddiſſent pares, conjungi utique paſſi duos conſulares exercitus, nihil crederent ſupereſſe ſpei; advenientem incompoſito agmine Marcium aggrediuntur. Raptim collatæ ſarcinæ in medium: & prout tempus patiebatur, inſtructa acies. Clamor primum in ſtativa perlatus, deinde conſpectus procul pulvis, tumultum apud alterum conſulem in caſtris fecit. iſque confeſtim arma capere juſſis, raptimque eductis in aciem militibus, tranſverſam hoſtium aciem, atque alio certamine occupatam, invadit: clamitans *ſummum flagitium fore, ſi alterum exercitum utriuſque victoriæ compotem ſinerent fieri, nec ad ſe ſui belli vindicarent decus.* Qua impetum dederat, perrumpit: aciemque per mediam in caſtra hoſtium tendit, & vacua defenſoribus capit atque incendit. Quæ ubi flagrantia Marcianus miles conſpexit, & hoſtes reſpexere, tum paſſim fuga cœpta Samnitium fieri. ſed omnia obtinet cædes: nec in ullam partem tutum perfugium eſt. Iam triginta millibus hoſtium cæſis, ſignum receptui conſules dederant, colligebantque in unum copias, invicem inter ſe gratantes: quum repente viſæ procul hoſtium novæ cohortes, quæ in ſupplementum ſcriptæ fuerant, integravere cædem. in quas nec juſſu conſulum, nec ſigno

accepto victores vadunt ; malo tyrocinio imbuendum Samnitem, clamitantes. Indulgent Conſules legionum ardori, ut qui probe ſcirent novum militem hoſtium inter perculſos fuga veteranos, ne tentando quidem ſatis certamini fore. Nec eos opinio fefellit. omnes Samnitium copiæ veteres novæque, montes proximos fuga capiunt. eo & Romana erigitur acies: nec quicquam ſatis tuti loci victis eſt. & de jugis, quæ ceperant, funduntur; jamque una voce omnes pacem petebant. Tum trium menſium frumento imperato, & annuo ſtipendio ac ſingulis in militem tunicis, ad ſenatum pacis oratores miſſi. Cornelius in Samnio relictus. Marcius de Hernicis triumphans, in urbem rediit: ſtatuaque equeſtris in foro decreta eſt, quæ ante templum Caſtoris poſita eſt. Hernicorum tribus populis, Alatrinati, Verulano, Ferentinati, quia maluerunt, quam civitatem, ſuæ leges redditæ: connubiumque inter ipſos, quod aliquandiu Hernicorum ſoli habuerunt, permiſſum. Anagninis, quique arma Romanis intulerant, civitas ſine ſuffragii latione data: concilia connubiaque adempta: & magiſtratibus, præterquam ſacrorum curatione, interdictum. Eodem anno ædes Salutis à C. Iunio Bubulco cenſore locata eſt: quam conſul bello Samnitium voverat. ab eodem collegaque ejus M. Valerio Maximo viæ per agros publica impenſa factæ. Et cum Carthaginenſibus eodem anno fœdus tertio renovatum: legatiſque eorum, qui ad id venerant, comiter munera miſſa. Dictatorem idem annus habuit P. Cornelium Scipionem, cum magiſtro equitum P. Decio Mure. ab iis, propter quæ creati erant,
comi-

comitia conſularia habita, quia neuter conſulum potuerat bello abeſſe. Creati conſules L. Poſtumius, Tib. Minucius. Hos conſules Piſo Q. Fabio & P. Decio ſuggerit. biennio exempto, quo Claudium Volumniumque, & Cornelium, cum Marcio conſules factos tradidimus: memoriane fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos conſules falſos ratus tranſcenderit, incertum eſt. Eodem anno in campum Stellatem agri Campani Samnitium incurſiones factæ. itaque ambo conſules in Samnium miſſi. Quum diverſas regiones, Tifernum Poſtumius, Bovianum Minucius petiſſent; Poſtumii prius ductu ad Tifernum pugnatum. Alii haud dubie Samnites victos, ac triginta millia inde hominum capta tradunt: alii Marte æquo diſceſſum, & Poſtumium metum ſimulantem nocturno itinere clam in montes copias abduxiſſe: hoſtes ſecutos duo millia inde locis munitis & ipſos conſediſſe. Conſul, ut ſtativa tuta, copioſaq; (& ita erant) petiſſe videretur; poſtquam & munimentis caſtra firmavit, & omni apparatu rerum utilium inſtruit; relicto firmo præſidio vigilia tertia, qua duci proxime poteſt, expeditas legiones ad collegam, & ipſum adverſus alios ſedentem, ducit. ibi auctore Poſtumio Minucius cum hoſtibus ſigna confert; & quum anceps prœlium in multum diei proceſſiſſet, tum Poſtumius integris legionibus defeſſam jam aciem hoſtium improviſo invadit. Itaque quum laſſitudo ac vulnera fugam quoque præpediſſent; occidione occiſi hoſtes, ſigna unum & viginti capta: atque inde ad caſtra Poſtumii perrectum. Ibi duo victores exercitus perculſum

jam fama hoſtem adorti fundunt fugantque: ſigna militaria ſex & viginti capta, & imperator Samnitium Statius Gellius, multique alii mortales, & caſtra utraque capta: & Bovianum, ubi poſtero die cœptum oppugnari, brevi capitur. magnaque gloria rerum geſtarum conſules triumpharunt. Minucium conſulem cum vulnere gravi relatum in caſtra mortuum, quidam auctores ſunt, & M. Fulvium in locum ejus conſulem ſuffectum: & ab eo quum ad exercitum Minucii miſſus eſſet, Bolam captam. Eodem anno Sora, Arpinum, Cenſennia, recepta ab Samnitibus. Herculis magnum ſimulacrum in Capitolio poſitum, dedicatumque. P. Sulpicio Saverrione, P. Sempronio Sopho conſulibus, Samnites, ſeu finem, ſeu dilationem belli quærentes, legatos de pace Romam miſere. quibus ſuppliciter agentibus reſponſum eſt, *niſi ſæpe bellum parantes pacem petiſſent Samnites, oratione ultro citroque habita, de pace tranſigi potuiſſe. nunc, quando verba vana ad id locorum fuerint, rebus ſtandum eſſe. P. Sempronium conſulem cum exercitu brevi in Samnio fore: eum ad bellum pacemne inclinent animi, falli non poſſe. Comperta omnia ſenatui relaturum. decedentem ex Samnio Conſulem legati ſequerentur.* Eo anno quum pacatum Samnium exercitus Romanus benigne præbito commeatu peragraſſet, fœdus antiquum Samnitibus redditum. Ad Æquos inde veteres hoſtes, ceterum permultos annos ſub ſpecie infidæ pacis quietos, verſa arma Romana: quod incolumi Hernico nomine miſſitaverant ſimul cum iis Samniti auxilia; & poſt Hernicos ſubactos, univerſa prope gens, ſine diſſimulatione conſilii publici,

publici, ad hoſtes deſciverat: & poſtquam icto Romæ cum Samnitibus fœdere, feciales venerant, res repetitum, *tentationem*, ajebant, *eſſe, ut terrore incuſſo belli Romanos ſe fieri paterentur. quod quantopere optandum foret, Hernicos docuiſſe: quum quibus licuerit, ſuas leges Romanæ civitati præoptaverint: quibus legendi quid mallent copia non fuerit, pro pœna neceſſariam civitatem fore.* Ob hæc, vulgo in conciliis jactata, populus Romanus bellum fieri Æquis juſſit: conſuleſq; ambo ad novum profecti bellum, quatuor millibus à caſtris hoſtium conſederunt. Æquorum exercitus (ut qui ſuo nomine permultos annos imbelles egiſſent) tumultuario ſimilis, ſine ducibus certis, ſine imperio trepidare. alii exeundum in aciem, alii caſtra tuenda cenſent: movet pleroſq; vaſtatio futura agrorum, ac deinceps cum levibus præſidiis urbium relictarum excidia. Itaque poſtquam inter multas ſententias una, quæ omiſſa cura communium ad reſpectum ſuarum quemque rerum avertiſſet, audita; ut prima vigilia diverſi è caſtris ad deportanda omnia tuendaſque mœnibus in urbes abirent; cuncti eam ſententiam ingenti aſſenſu accepere. Palatis hoſtibus per agros, prima luce Romani ſignis prolatis in acie conſiſtunt: & ubi nemo obvius ibat, pleno gradu ad caſtra hoſtium tendunt. Ceterum, poſtquam ibi neque ſtationes pro portis, nec quemquam in vallo, nec fremitum conſuetum caſtrorum animadverterunt; inſolito ſilentio moti, metu inſidiarum ſubſiſtunt. tranſgreſſi deinde vallum, quum deſerta omnia inveniſſent, pergunt hoſtem veſtigiis ſequi: ſed veſtigia in omnes æque ferentia partes, ut in dilapſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

paſſim, primo errorem faciebant; poſt, per exploratores compertis hoſtium conſiliis, ad ſingulas urbes circumferendo bello, unum & quadraginta oppida intra dies ſexaginta omnia oppugnando ceperunt: quorum pleraque diruta, atque incenſa, nomenque Æquorum prope ad internecionem deletum. De Æquis triumphatum, exemploque eorum clades fuit, ut Marrucini, Marſi, Peligni, Frentani, mitterent Romam oratores pacis petendæ, amicitiæque. iis populis fœdus petentibus datum. Eodem anno C. Flavius Cn. filius ſcriba, patre libertino, humili fortuna ortus, ceterum callidus vir & facundus; ædilis curulis fuit. Invenio in quibuſdam annalibus, quum appareret ædilibus, fierique ſe pro tribu ædilem videret, neque accipi nomen, quod ſcriptum faceret; tabulam poſuiſſe, & juraſſe, ſe ſcriptum non facturum. quem aliquanto antea deſiiſſe ſcriptum facere arguit Macer Licinius, tribunatu ante geſto, triumviratibuſque; nocturno altero, altero coloniæ deducendæ. Ceterum (id quod haud diſcrepat) contumacia adverſus contemnentes humilitatem ſuam nobiles certavit. civile jus repoſitum in penetralibus pontificum evulgavit, faſtoſque circa forum in albo propoſuit, ut quando lege agi poſſet ſciretur: ædem Concordiæ in area Vulcani ſumma invidia nobilium dedicavit; coactuſque conſenſu populi Cornelius Barbatus Pontifex maximus verba præire, quum more majorum negaret, niſi Conſulem aut imperatorem poſſe templum dedicare. Itaque ex auctoritate ſenatus latum ad populum eſt, ne quis templum aramve injuſſu ſenatus aut tribunorum plebis partis ma-

joris

joris dedicaret. Haud memorabilem rem per ſe, niſi documentum ſit adverſus ſuperbiam nobilium plebeiæ libertatis, referam. Ad collegam ægrum viſendi cauſſa Flavius quum veniſſet, conſenſuque nobilium adoleſcentium, qui ibi aſſidebant, aſſurrectum ei non eſſet; curulem afferri ſellam eo juſſit, ac ſede honoris ſui anxios invidia inimicos ſpectavit. Ceterum Flavium dixerat ædilem forenſis factio, Ap. Claudii cenſura vires nacta, qui ſenatum primus libertinorum filiis lectis inquinaverat. & poſteaquam eam lectionem nemo ratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat opes urbanas; humilibus per omnes tribus diviſis, forum & campum corrupit. tantumque Flavii comitia indignitatis habuerunt, ut plerique nobilium annulos aureos & phaleras deponerent. Ex eo tempore in duas partes diſceſſit civitas. aliud integer populus fautor & cultor bonorum, aliud forenſis factio tenebat; donec Q. Fabius & P. Decius cenſores facti. Fabius ſimul concordiæ cauſſa, ſimul ne humilimorum in manu comitia eſſent, omnem forenſem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, urbanaſque eas appellavit. adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot victoriis non pepererat, hac ordinum temperatione pareret. Ab eodem inſtitutum dicitur, ut equites idibus Quintilibus tranſveherentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

EPITOME
LIBRI X.

Coloniæ deductæ ſunt Sora ac Alba. Carſeoli Marſi in deditionem accepti. Collegium augurum ampliatum eſt, ut eſſent novem, cum antea quaterni fuiſſent. Lex de provocatione ad populum, à Valerio conſule tunc tertium lata eſt. Duæ tribus adjectæ ſunt, Anienſis & Terentina. Samnitibus bellum indictum; & adverſus eos ſæpe proſpere pugnatum. Quum adverſus Etruſcos, Vmbros, Samnites, Gallos, P. Decio & Q. Fabio ducibus, pugnaretur, Romanuſq; exercitus in maximo eſſet diſcrimine, P. Decius, ſecutus exemplum patris, devovit ſe pro exercitu, & morte ſua victoriam ejus pugnæ populo Romano dedit. Papirius Curſor, Samnitium exercitum, qui jurejurando obſtrictus, quo majore conſtantia virtutis pugnaret, in aciem deſcenderat, fudit. Cenſus actus eſt. luſtrum conditum. cenſa ſunt civium capita ducenta ſexaginta duo millia, & trecenta viginti duo.

LVCIO Genucio, Ser. Cornelio Conſulibus, ab externis ferme bellis ocium fuit. Soram atque Albam coloniæ deductæ. Albam in Æquos ſex millia colonorum ſcripta. Sora agri Volſci fuerat; ſed poſſederant Samnites. eo quatuor millia hominum miſſa. Eodem anno Arpinatibus Trebulaniſque civitas data. Fruſinates tertia parte agri damnati, quod Hernicos ab eis ſolicitatos compertum: capitaque conjurationis ejus, quæſtione ab conſulibus ex Senatuſconſulto habita, virgis cæſi ac ſecuri per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

percuſſi. Tamen ne prorſus imbellem agerent annum, parva expeditio in Vmbria facta eſt: quod nunciabatur ex ſpelunca quadam excurſiones armatorum in agros fieri. In eam ſpeluncam penetratum cum ſignis eſt: & ex eo loco obſcuro multa vulnera accepta maximeque lapidum ictu, donec altero ſpecus ejus ore (nam pervius erat) invento, utræque fauces congeſtis lignis accenſæ: ita intus fumo ac vapore ad duo millia armatorum (ruentia noviſſime in ipſas flammas, dum evadere tendunt) abſumta. M. Livio Dentre, & Æmilio conſulibus redintegratum Æquorum bellum. Coloniam ægre patientes velut arcem ſuis finibus impoſitam, ſumma vi expugnare adorti, ab ipſis colonis pelluntur. Cæterum tantum Romæ terrorem fecere, quia vix credibile erat, tam affectis rebus ſolos per ſe Æquos ad bellum coortos, ut tumultus ejus cauſſa dictator diceretur C. Iunius Bubulcus: cum M. Titinio magiſtro equitum profectus, primo congreſſu Æquos ſubegit, ac die octavo triumphans in urbem quum rediſſet, ædem Salutis, quam Conſul voverat, cenſor locaverat, dictator dedicavit. Eodem anno claſſis Græcorum, Cleonymo duce Lacedæmonio, ad Italiæ litora appulſa, Thurias urbem in Salentinis cepit. Adverſus hunc hoſtem Conſul Æmilius miſſus, prœlio uno fugatum compulit in naves. Thuriæ redditæ veteri cultori: Salentinoque agro pax parta. Iunium Bubulcum dictatorem miſſum in Salentinos, in quibuſdam annalibus invenio: & Cleonymum prius, quam confligendum eſſet cum Romanis, Italia exceſſiſſe. circumvectus inde Brunduſii promontorium,

medio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

medioque ſinu Hadriatico ventis latus, quum læva importuoſa Italiæ littora, dextra Illyrici Liburnique & Iſtri, gentes feræ, & magna ex parte latrociniis maritimis infames, terrerent, penitus ad littora Venetorum pervenit: ibi expoſitis paucis qui loca explorarent, quum audiſſent, tenue prætentũ littus eſſe, quod tranſgreſſis, ſtagna ab tergo ſint irrigua æſtibus maritimis. agros haud procul proximos campeſtres cerni: ulteriora colles: inde eſſe oſtium fluminis præalti, quo circumagi naves in ſtationem tutam vidiſſet, (Meduacus amnis erat) eo invectam claſſem ſubire flumine adverſo juſſit. Graviſſimas navium non pertulit alveus fluminis. in leviora navigia tranſgreſſa multudo armatorum, ad frequentes agros tribus maritimis Patavinorum vicis, colentibus eam oram, pervenit. Ibi egreſſi levi præſidio navibus relicto, vicos expugnant, inflammant tecta, hominum pecudumque prædas agunt; & dulcedine prædandi longius uſque à navibus procedunt. Hæc ubi Patavium ſunt nunciata (ſemper autem eos in armis accolæ Galli habebant) in duas partes juventutem dividunt. altera in regionem, qua effuſa populatio nunciabatur: altera, ne cui prædonum obvia fieret, altero itinere ad ſtationem navium (millia autem quindecim ab oppido aberat) ducta. In naves parvas, cuſtodibus interemptis, impetus factus: territique nautæ coguntur naves in alteram ripam amnis transjicere. & in terra proſperum æque in palatos prædatores prœlium fuerat: refugientibuſque ad ſtationem Græcis, Veneti obſiſtunt. Ita in medium circumventi hoſtes, cæſique, pars capti, claſſem indicant,

regem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

regemq; Cleonymum tria inde millia abeſſe. Ibi captivis proximo vico in cuſtodiam datis, pars fluviatiles naves ad ſuperanda vada ſtagnorum apte planis alveis fabricatas, pars captiva navigia armatis complent. profectique ad claſſem, immobiles naves, & loca ignota plus quam hoſtem timentes, circumvadunt: fugientesque in altum, ac nuſquam repugnantes, uſque ad oſtium amnis perſecuti, captis quibuſdam incenſiſque navibus hoſtium, quas trepidatio in vada intulerat, victores revertuntur. Cleonymus vix quinta parte navium incolumi, nulla regione maris Hadriatici proſpere adita, diſceſſit. roſtra navium ſpoliaque Laconum in ęde Iunonis veteri fixa, multi ſuperſunt qui viderunt. Patavii monimentum navalis pugnæ eo die, qua pugnatum eſt, quotannis ſolenni certamine navium in flumine oppidi medio exercetur. Eodem anno Romæ cum Veſtinis, petentibus amicitiam, ictum eſt fœdus. Multiplex deinde exortus terror. Etruriam rebellare ab Aretinorum ſeditionibus motu orto nunciabatur: ubi Cilnium, genus præpotens, divitiarum invidia pelli armis cœptum. ſimul Marſos agrum vi tueri: in quem colonia Carſeoli deducta erat, quatuor millibus hominum ſcriptis. Itaque propter eos tumultus, dictus M. Valerius Maximus dictator, magiſtrum equitum ſibi legit M. Æmilium Paulum. id magis credo, quam Q. Fabium ea ætate atque eis honoribus Valerio ſubjectum. ceterum ex Maximi cognomine ortum errorem haud abnuerim. Profectus dictator cum exercitu, prœlio uno Marſos fundit. compulſis deinde in urbes munitas, Milioniam, Pleſtinam, Freſiliam, intra

dies

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dies paucos cepit: & parte agri mulctatis Marſis, fœdus reſtituit. Tum in Etruſcos verſum bellum, & quum dictator auſpiciorum repetendorum cauſſa profectus Romam eſſet, magiſter equitum pabulatum egreſſus, ex inſidiis circumvenitur: ſigniſque aliquot amiſſis, fœda militum cæde ac fuga in caſtra eſt compulſus. qui terror non eo tantum à Fabio abhorret, quod ſi qua alia arte cognomen ſuum æquavit, tum maxime bellicis laudibus: ſed etiam, quod memor Papirianæ ſævitiæ, numquam, ut dictatoris injuſſu dimicaret, adduci potuiſſet. Nunciata ea clades Romam, majorem quam res erat terrorem excivit. nam ut exercitu deleto, ita juſtitium indictum: cuſtodiæ in portis, vigiliæ vicatim exactæ: arma, tela in muros congeſta. Omnibus junioribus ſacramento adactis, dictator ad exercitum miſſus, omnia ſpe tranquilliora & compoſita magiſtri equitum cura, caſtra in tutiorem locum redacta, cohortes, quæ ſigna amiſerant, extra vallum ſine tentoriis deſtitutas, invenit: exercitum avidum pugnæ quo maturius ignominia aboleretur. Itaque confeſtim caſtra inde in agrum Ruſellanum promovit. Eo & hoſtes ſecuti. & quamquam ex bene geſta re, ſummam & in aperto certamine virium ſpem habebant; tamen inſidiis quoque, quas feliciter experti erant, hoſtem tentant. Tecta ſemiruta, vici per vaſtationem agrorum deuſti, haud procul caſtris Romanorum aberant. ibi abditis armis, pecus in conſpectu præſidii Romani, cui præerat Cn. Fulvius legatus, propulſum. ad quam illecebram quum commoveretur nemo ab Romana ſtatione; paſtorum unus progreſſus ſub ipſas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ipſas munitiones, inclamat alios cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, quid ceſſarent, quum per media caſtra Romana tuto agere poſſent? Hæc cum legato Cærites quidam interpretarentur, & per omnes manipulos militum ingens eſſet indignatio, nec tamen injuſſu movere ſe auderent; jubet peritos linguę attendere animum paſtorum ſermo agreſti an urbano propior eſſet. Quum referrent ſonum linguæ, & corporum habitum, & nitorem, cultiora quam paſtoralia eſſe; *ite igitur, dicite,* inquit, *detegant nequiquam conditas inſidias: omnia ſcire Romanum: nec magis jam dolo capi, quam armis vinci poſſe.* Hæc ubi audita ſunt, & ad eos qui conſederant in inſidiis perlata, conſurrectum repente ex latebris eſt, & in patentem ad conſpectum undique campum prolata ſigna. Viſa legato major acies, quam quæ ab ſuo præſidio ſuſtineri poſſet. itaque propere ad dictatorem auxilia accitum mittit, interea ipſe impetus hoſtium ſuſtinet. Nuncio allato, dictator ſigna ferri ac ſequi armatos jubet. ſed celeriora prope omnia imperio erant. Rapta extemplo ſigna armaque, & vix ab impetu & curſu tenebantur. quum ira ab accepta nuper clade ſtimulabat, tum concitatior accidens clamor ab increſcente certamine. Vrgent itaque alii alios, hortanturque ſigniferos, ut ocius eant. quo magis feſtinantes videt dictator, eo impenſius retentat agmen, ac ſenſim incedere jubet. Etruſci contra, principio exciti pugnæ, omnibus copiis aderant: & ſuper alios alii nunciant dictatori, omnes legiones Etruſcorum capeſſiſſe pugnam: nec jam ab ſuis reſiſti poſſe. & ipſe cernit ex ſuperiore loco, in quanto diſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

diſcrimine præſidium eſſet. Ceterum ſatis fretus eſſe etiam nunc tolerando certamini legatum, nec ſe procul abeſſe periculi vindicem. quam maxime vult fatigari hoſtem, ut integris adoriatur viribus feſſos. Quamquam lente procedunt, jam tamen ad impetum capiendum equiti utique modicum erat ſpacium. prima incedebant ſigna legionum, ne quid occultum aut repentinum hoſtis timeret: ſed relinqueret intervalla inter ordines peditum, qua ſatis laxo ſpacio equi permitti poſſent. Pariter ſuſtulit clamorem acies: & immiſſus eques libero curſu in hoſtem invehitur, incompoſitiſque adverſus equeſtrem procellam ſubitum pavorem offundit. Itaque ut prope ſerum auxilium jam pene circumventis, ita univerſa requies data eſt. integri accepere pugnam: nec ea ipſa longa aut anceps fuit. Fuſi hoſtes caſtra repetunt, inferentibuſque jam ſigna Romanis cedunt, & in ultimam caſtrorum partem conglobantur. Hærent fugientes in anguſtiis portarum: pars magna aggerem vallumque conſcendunt; ſi aut ex ſuperiore loco tueri ſe, aut ſuperare aliqua & evadere poſſent. Forte quodam loco male denſatus agger pondere ſuperaſtantium in foſſam procubuit: atque ea quum Deos pandere viam fugæ conclamaſſent, plures inermes quam armati evadunt. Hoc prœlio fractæ iterum Etruſcorum vires: & pacto annuo ſtipendio, & duûm menſium frumento, permiſſum ab dictatore, ut de pace legatos mitterent Romam. Pax negata: induciæ biennii datæ. dictator triumphans in urbem rediit. Habeo auctores, ſine ullo memorabili prœlio pacatam ab dictatore Etruriam eſſe; ſeditionibus

ibus tantum Aretinorum compoſitis, & Cil-io genere cum plebe in gratiam reducto. Con-ul ex dictatura factus M. Valerius. non peten-em, atque adeo etiam abſentem, creatum cre-idere quidam: & per interregem ea comitia acta. id unum non ambigitur, conſulatum um Appuleio Panſa geſſiſſe. M. Valerio & Q. Appuleio conſulis ſatis pacatæ foris res fuê-e. Etruſcum adverſæ belli res, & induciæ quie-um tenebant: Samnitem, multorum anno-um cladibus domitum, haud dum fœderis ovi pœnitebat. Romæ quoque plebem quie-am & exoneratam deducta in colonias multi-udo præſtabat. tamen ne undique tranquillæ es eſſent, certamen injectum inter primores ivitatis, patricios plebejoſque, ab tribunis ple-bis Q. & Cn. Ogulniis. qui undique criminan-dorum Patrum apud plebem occaſionibus quæ-ſitis, poſtquam alia fruſtra tentata erant, eam actionem ſuſceperunt, qua non infimam ple-bem accenderent, ſed ipſa capita plebis, conſu-lares triumphaleſque plebejos: quorum hono-ribus nihil, præter ſacerdotia, quæ nondum promiſcua erant, deeſſet. Rogationem pro-mulgarunt, ut, quum quatuor augures, qua-tuor pontifices ea tempeſtate eſſent, placeret-que augeri ſacerdotum numerum; quatuor pontifices, quinque augures, de plebe omnes adlegerentur. Quemadmodum ad quatuor au-gurum numerum, niſi morte duorum id redigi collegium potuerit, non invenio: quum inter augures conſtet, imparem numerum debere eſſe, ut tres antiquæ tribus, Ramnenſes, Titien-ſes, Luceres, ſuum quæque augurem habeant: aut ſi pluribus ſit opus, pari inter ſe numero ſa-

cerdotes

cerdotes multiplicent: ſicut multiplicati ſunt, quum ad quatuor quinque adjecti novem numerum, ut terni in ſingulas eſſent, expleverunt. Ceterum, quia de plebe adlegebantur, juxta eam rem ægre paſſi Patres, quam quum conſulatum vulgari viderent. Simulabant ad Deos id magis, quam ad ſe pertinere: ipſos viſuros, ne ſacra ſua polluantur. id ſe optare tantum, ne qua in Rempublicam clades veniat. Minus autem tetendêre; aſſueti jam tali genere certaminum vinci. & cernebant adverſarios non id, quod olim vix ſperaverint, affectantes magnos honores, ſed omnia jam, in quorum ſpem dubiam erat certatum, tamen adeptos; multiplices conſulatus, cenſuraſque & triumphos. Certatum tamen ſuadenda diſſuadendaque lege inter Ap. Claudium maxime ferunt, & inter Publium Decium Murem. qui cum eadem ferme de jure Patrum ac plebis, quæ pro lege Licinia quondam contraque eam dicta erant, cum plebeis cõſulatus rogabatur, diſſeruiſſent; retuliſſe dicitur Decius parentis ſui ſpeciem, qualem eum multi, qui in concione erant, viderant, incinctum Gabino cultu, ſuper telum ſtantem, quo ſe habitu pro populo ac legionibus Romanis devoviſſet. *tum Publium Decium Coſ. purum piumque Diis immortalibus viſum, æque ac ſi T. Manlius collega ejus devoveretur. eundem P. Decium, qui ſacra publica populi Romani faceret, legi rite non potuiſſe? id eſſe periculum, ne ſuas preces minus audirent Dii, quam Ap. Claudii, caſtius eum ſacra privata facere, & religioſius Deos colere, quam ſe? quem pœnitere votorum, quæ pro Republica nuncupaverint tot conſules plebeii, tot dictatores, aut ad exercitus euntes, aut*

inter

ter ipſa bella? Numerarentur duces eorum anno-
um, quibus plebeiorum ductu & auſpicio res geri
eptæ ſunt. Numerarentur triumphi: jam ne no-
litatis quidem ſuæ plebeios pœnitere. pro certo ha-
re, ſi quod repens bellum oriatur, non plus ſpei fore
natui populoque Romano in patriciis, quam in
ebeiis ducibus. Quod quum ita ſe habeat, cui Deo-
um hominumve indignum videri poteſt, inquit,
viris, quos vos ſellis curulibus, toga prætexta,
nica palmata, & toga picta, & corona trium-
hali laureaque honoraveritis, quorum domos ſpo-
is hoſtium affixis inſignes inter alias feceritis, pon-
ficialia atque auguralia inſignia adjicere? qui
vis Optimi Maximi ornatu decoratus, curru au-
ato per urbem vectus in Capitolium aſcenderit, ſi
onſpiciatur cum capide ac lituo, capite velato vi-
timam cædat, auguriumve ex arce capiat? Cujus
naginis titulo conſulatus, cenſuraque, & trium-
hus, æquo animo legetur; ſi auguratum aut ponti-
icatum adjeceritis, non ſuſtinebunt legentium ocu-
i? Equidem (pace dixerim Deûm) eo nos jam po-
uli Romani beneficio eſſe ſpero, qui ſacerdotiis non
ninus reddamus dignatione noſtra honoris, quam
cceperimus; & Deorum magis, quam noſtra cauſſa
xpetamus, ut quos privatim colimus, publice cola-
nus. Quid autem ego ſic adhuc egi, tamquam inte-
gra ſit cauſſa patriciorum de ſacerdotiis, & non
jam in poſſeſſione unius ampliſſimi ſimus ſacerdo-
tii? Decemviros ſacris faciundis, carminum Si-
byllæ ac fatorum populi hujus interpretes, antiſtites
eoſdem Apollinaris ſacri cæremoniarumque alia-
rum plebeios videmus. nec tum patriciis ulla inju-
ria facta eſt, quum duumviris ſacris faciundis ad-
jectus eſt propter plebeios numerus: & nunc tribu-
nus, vir fortis ac ſtrenuus, quinque augurum loca,
quatuor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quatuor pontificum adjecit; in quæ plebeii nominentur: non ut vos Appii veſtro loco pellant, ſed ut adjuvent vos homines plebeii divinis quoq; rebus procurandis, ſicut in ceteris humanis pro parte virili adjuvant. Noli erubeſcere, Appi, collegam in ſacerdotio habere, quem in cenſura, quem in conſulatu collegam habere potuiſti: cujus tam dictatoris magiſter equitum, quam magiſtri equitum dictator eſſe potes. Sabinum advenam principem nobilitatis veſtræ, ſeu Ap. Clauſum ſeu Ap. Claudium mavultis, illi antiqui patricii in ſuum numerum acceperunt. Ne faſtidieris nos in ſacerdotum numerum accipere. multa nobiſcum decora afferimus; imo omnia eadem, quæ vos ſuperbos fecerunt. L. Sextius primus de plebe conſul eſt factus. Cajus Licinius Stolo primus magiſter equitum, C. Marcus Rutilus primus & dictator & cenſor, Q. Publilius Philo primus prætor. Semper iſta audita ſunt eadem, penes vos auſpicia eſſe, vos ſolos gentem habere, vos ſolos juſtum imperium & auſpicium domi militiæque. Æque adhuc proſperum plebeium ac patricium fuit, porroque erit. En Romæ umquam fando audiſtis, patricios primo eſſe factos, non de cælo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent: id eſt, nihil ultra quam ingenuos? Conſulem jam patrem ciere poſſum, avumque jam poterit filius meus. Nihil eſt aliud in re, Quirites, niſi ut omnia negata adipiſcamur. certamen tantum patricii petunt, nec curant quem eventum certaminum habeant. Ego hanc legem, quod bonum, fauſtum, felixque ſit, vobis ac Reipublicæ, uti rogata eſt, jubendam cenſeo. Vocare tribus extemplo populus jubebat, apparebatque accipi legem: ille tamen dies eſt interceſſione ſublatus. poſtero die deterritis tribunis, ingenti conſenſu accepta eſt.

Ponti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ntifices creantur, ſuaſor legis P. Decius Mus, Sempronius Sophus, C. Marcius Rutilus, . Livius Denter. Quinque augures item de ebe, C. Genucius, P. Ælius Pætus, M. Minucius ſſus, C. Marcius, T. Publilius. Ita octo pon-icum, novem augurum numerus factus. Eo-m anno M. Valerius conſul de provocatione gem tulit, diligentius ſanctam. tertio ea tum ſt reges exactos lata eſt, ſemper à familia ea-m. Cauſſam renovandæ ſæpius haud aliam iſſe reor, quam quod plus paucorum opes, iam libertas plebis, poterant. Porcia tamen x ſola pro tergo civium lata videtur: quod avi pœna, ſi quis verberaſſet necaſſetve ci-mRomanum, ſanxit. Valeria lex, quum eum, ii provocaſſet, virgis cædi ſecurique necari tuiſſet, ſi quis adverſus ea feciſſet, nihil ultra, iam improbe factum, adjecit. Id (qui tum pu-or hominum erat) viſum, credo, vinculum tis validum legis. nunc vix ſervo ita minetur uiſquam. Bellum ab eodem conſule haud qua-uam memorabile adverſus rebellantes Æquos, uum præter animos feroces nihil ex antiqua ortuna haberent, geſtum eſt. Alter conſul Ap-uleius in Vmbria Nequinum oppidum cir-umſedit. locus erat arduus, atque in parte una ræceps, ubi nunc Narnia ſita eſt. nec vi, nec nunimento capi poterat. Itaque eam infectam em M. Fulvius Pætus, T. Manlius Torquatus iovi conſules acceperũt. In eum annum quum Q. Fabium conſulem non petentem omnes di-erent centuriæ, ipſum auctorem fuiſſe Macer Licinius ac Tubero tradunt, differendi ſibi con-ulatus in bellicoſiorẽ annum: eo anno majori e uſui Reipubl. fore, urbano geſto magiſtratu.

ita

ita nec diſſimulantem quid mallet, nec petentem tamen, ædilem curulem cum L. Papirio Curſore factum. Id ne pro certo ponerem, vetuſtior annalium auctor Piſo effecit: qui eo anno ædiles curules fuiſſe tradit C. Domitium, Cn. F. Calvinum, & Sp. Carvilium, Q. F. Maximum. Id credo cognomen errorem in ædilibus feciſſe: ſecutamque fabulam miſtam ex ædilitiis & conſularibus comitiis, convenientem errori. Et luſtrum eo anno conditum à P. Sempronio Sopho, & P. Sulpicio Saverrione cenſoribus: tribuſque additæ duæ, Anienſis ac Tarentina. Hæc Romæ geſta. Ceterum ad Nequinum oppidum quum ſegni obſidione tempus tereretur, duo ex oppidanis, quorum erant ædificia juncta muro, ſpecu facto ad ſtationes Romanas itinere occulto perveniunt: inde ad conſulem deducti, præſidium armatum ſe intra mœnia & muros accepturos confirmant. Nec aſpernanda res viſa, neque incaute credenda. cum altero eorum (nam alter obſes retentus) duo exploratores per cuniculum miſſi: per quos ſatis comperta re, trecenti armati transfuga duce in urbem ingreſſi, nocte portam, quæ proxima erat, cepere. qua refracta, conſul exercituſque Romanus ſine certamine urbem invaſere. Ita Nequinum in ditionem populi Romani venit. Colonia eo adverſus Vmbros miſſa, à flumine Narnia appellata: exercitus cum magna præda Romam reductus. Eodem anno ab Etruſcis adverſus inducias paratum bellum. ſed eos alia molientes Gallorum ingens exercitus fines ingreſſus, pauliſper à propoſito avertit. Pecunia deinde, qua multum poterant, freti, ſocios ex hoſtibus facere Gallos conantur,

ut

ex adjuncto exercitu cum Romanis bella-
nt. De ſocietate haud abnuunt barbari: de
ercede agitur. qua pacta acceptaque, quum
rata cetera ad bellum eſſent, ſequique Etru-
us juberet, infitias eunt, mercedem ſe belli
omanis inferendi pactos. quicquid accepe-
nt, accepiſſe ne agrum Etruſcum vaſtarent,
miſque laceſſerent cultores. Militaturos ta-
en ſe, ſi utique Etruſci velint, ſed nulla alia
ercede, quam ut in partem agri accipiantur,
ndemque aliqua ſede certa conſiſtant. Multa
eo concilia populorum Etruriæ habita. nec
rfici quicquam potuit, non tam, quia immi-
ui agrum, quam quia accolas ſibi quiſque ad-
ngere tam efferatæ gentis homines horre-
at. ita dimiſſi Galli, pecuniam ingentem ſine
bore ac periculo paratam retulerunt. Romæ
rrorem præbuit fama Gallici tumultus ad
ellum Etruſcum adjecti: eo minus cunctanter
ædus ictum cum Picenti populo eſt. Manlio
onſuli Etruria provincia ſorte evenit, qui vix
um ingreſſus hoſtium fines, quum exercere-
ur inter equites, ab rapido curſu circumagen-
o equo effuſus, extemplo prope exſpiravit.
ertius ab eo caſu dies finis vitæ conſulis fuit.
Quo velut omine belli accepto, Deos pro ſe
ommiſiſſe bellum memorantes Etruſci, ſuſtu-
ere animos. Romæ tum deſiderio viri, tum in-
ommoditate temporis triſtis nuncius fuit: ut
Patres ab jubendo dictatore, conſulis ſubro-
andi comitia, ex ſententia principum habi-
a, deterruerint. M. Valerium conſulem omnes
ententiæ centuriæque dixêre, quem ſenatus
ictatorem dici juſſurus fuerat. tum extemplo
n Etruriam ad legiones proficiſci juſſit. Ad-
ventus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ventus ejus compreſſit Etruſcos, adeo ut nemo extra munimenta egredi auderet, timorque ipſorum obſidioni ſimilis eſſet. neque illos novus conſul vaſtandis agris urendiſque tectis, quum paſſim non villæ ſolum, ſed frequentes quoque vici incendiis fumarent, elicere ad certamen potuit. Quum hoc ſegnius bellum opinione eſſet, alterius belli, quod multis invicem cladibus haud immerito terribile erat, fama Picentium novorum ſociorum indicio exorta eſt: Samnites arma & rebellionem ſpectare, ſeque ab iis ſolicitatos eſſe. Picentibus gratiæ actæ, & magna pars curæ Patribus ab Etruria in Samnites verſa eſt. Caritas etiam annonæ ſolicitam civitatem habuit: ventumque ad inopiæ ultimum foret, ut ſcripsére quibus ædilem fuiſſe eo anno Fabium Maximum placet, ni ejus viri cura, qualis in bellicis rebus multis tempeſtatibus fuerat, talis domi tum in annonæ diſpenſatione, præparando ac convehendo frumento, fuiſſet. Eo anno (nec traditur cauſſa) interregnum initum. interreges fuere Appius Claudius, dein P. Sulpicius. Is comitia conſularia habuit. creavit L. Cornelium Scipionem, Cn. Fulvium conſules. Principio hujus anni oratores Lucanorum ad novos conſules venerunt, queſtum, *quia conditionibus pellicere ſe nequiverint ad ſocietatem armorum, Samnites infeſto exercitu ingreſſos fines ſuos vaſtare, belloque ad bellum cogere. Lucano populo ſatis ſuperque erratum quondam: nunc ita obſtinatos animos eſſe, ut omnia ferre ac pati tolerabilius ducant, quam ut unquam poſtea nomen Romanum violent. Orare patres, ut & Lucanos in fidem accipiant, & vim atque injuriam ab ſe Samnitium arceant. Se, quamquam*

bello

bello cum Samnitibus ſuſcepto neceſſaria jam facta adverſus Romanos fides ſit, tamen obſides dare paratos eſſe. Brevis conſultatio ſenatus fuit. ad unum omnes jungendum fœdus cum Lucanis, reſque repetendas ab Samnitibus, cenſent. Benigne reſponſum Lucanis: ictumque fœdus. Feciales miſſi, qui Samnitem decedere agro ſociorum, ac deducere exercitum finibus Lucanis juberent. quibus obviam miſſi ab Samnitibus qui denunciarent, *Si quod adiſſent in Samnio concilium, haud inviolatos abituros.* Hæc poſtquam audita ſunt Romæ; bellum Samnitibus & Patres cenſuerunt, & populus juſſit. Conſules inter ſe provincias partiti ſunt. Scipioni Etruria, Fulvio Samnites obvenerunt: diverſique ad ſuum quiſque bellum proficiſcuutur. Scipioni ſegne bellum & ſimile prioris anni militiæ expectanti, hoſtes ad Volaterras inſtructo agmine occurrerunt. Pugnatum majore parte diei, magna utrimque cæde: nox incertis qua data victoria eſſet, intervenit: lux inſequens, victorem victumque oſtendit. Nam Etruſci ſilentio noctis caſtra reliquerunt. Romanus egreſſus in aciem, ubi profectione hoſtium conceſſam victoriam videt, progreſſus ad caſtra, vacuis cum plurima præda (nam & ſtativa trepide deſerta fuerant) potitur. inde in Faliſcum agrum copiis reductis, quum impedimenta Faleriis cum modico præſidio reliquiſſet, expedito agmine ad populandos hoſtium fines incedit. Omnia ferro ignique vaſtantur: prædæ undique actæ: nec ſolum modo vaſtum hoſti relictum, ſed caſtellis etiam vicíſque illatus ignis. urbibus oppugnandis temperatum, in quas timor Etruſcos compulerat. Cn. Fulvii cõſulis clara pugna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

in Samnio ad Bovianum haudquaquam ambiguæ victoriæ fuit. Bovianum inde aggreſſus, nec ita multo poſt Aufidenam vi cepit. Eodem anno Carſeolos colonia in agrum Æquicolarum deducta. Fulvius conſul de Samnitibus triumphavit. quum comitia conſularia inſtarent, fama exorta, Etruſcos Samniteſque ingentes conſcribere exercitus: palam omnibus conciliis vexari principes Etruſcorum, quod non Gallos quacumq; conditione traxerint ad bellum: increpari magiſtratus Samnitium, quod exercitum adverſus Lucanum hoſtem comparatum objecerint Romanis. Itaque ſuis ſociorumque viribus conſurgere hoſtes ad bellum, & haudquaquam pari defungendum eſſe certamine. Hic terror, quum illuſtres viri conſulatum peterent, omnes in Q. Fabium Maximum, primo, non petentem, deinde, ut inclinata ſtudia vidit, etiam recuſantem, convertit: *Quid ſe jam ſenem ac perfunctum laboribus laborumque præmiis, ſolicitarent? Nec corporis, nec animi vigorem remanere eundem: & fortunam ipſam vereri, ne cui Deorum nimia jam in ſe, & conſtantior, quam velint humanæ res, videatur. Et ſe gloriæ ſeniorum ſuccreviſſe; & ad ſuam gloriam conſurgentes alios lætum aſpicere. nec honores magnos fortiſſimis viris Romæ, nec honoribus deeſſe fortes viros.* Acuebat hac moderatione tam juſta ſtudia, quæ verecundia legum reſtinguenda ratus, legem recitari juſſit, qua intra decem annos eundem conſulem refici non liceret. Vix præ ſtrepitu audita lex eſt: tribunique plebis, nihil id impedimenti futurum ajebant: ſe ad populum laturos, uti legibus ſolveretur. Et ille quidem in recuſando perſtabat: quid ergo attineret

neret leges ferri rogitans, quibus per eoſdem qui tuliſſent, fraus fieret? Iam regi leges, non regere. Populus nihilominus ſuffragia inibat: & ut quæque intro vocata erat centuria, conſulem haud dubie Fabium dicebat. Tum demum conſenſu civitatis victus, *Dii approbent*, inquit, *quod agitis, acturique eſtis, Quirites. Ceterum quoniam in me, quod vos vultis, facturi eſtis, in collega ſit meæ apud vos gratiæ locus. P. Decium expertum mihi concordi collegio virum, dignum vobis, dignum parente ſuo, quæſo, mecum conſulem faciatis.* Iuſta ſuffragatio viſa. omnes quæ ſupererant centuriæ, Q. Fabium, P. Decium conſules dixere. Eo anno pleriſque dies dicta ab ædilibus; quia plus quam quod lege finitum erat, agri poſſiderent. nec quiſquam ferme eſt purgatus: vinculumque ingens immodicæ cupiditatis injectum eſt. Conſules novi, Q. Fabius Maximus quartum, & P. Decius Mus tertium, quum inter ſe agitarent, ut alter Samnites hoſtes, alter Etruſcos deligeret; quantæque in hanc aut in illam provinciam copiæ ſatis eſſent, & uter ad utrum bellum dux idoneus magis eſſet; ab Sutrio, & Nepete, & Faleriis legati, auctores, concilia Etruriæ populorum de petenda pace haberi, totam belli molem in Samnium averterunt. Profecti conſules quo expeditiores commeatus eſſent, & incertior hoſtis, quo venturum bellum foret; Fabius per Soranum, Decius per Sidicinum agrum, in Samnium legiones ducunt. Vbi in hoſtium fines ventum eſt, uterque populabundus effuſo agmine incedit. explorant tamen latius, quam populantur. Igitur non fefellere ad Tifernum hoſtes in occulta valle inſtructi, qua ingreſſos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Romanos ſuperiore ex loco adoriri parabant. Fabius impedimentis in locum tutum remotis, præſidioque modico impoſito, præmonitis militibus adeſſe certamen, quadrato agmine ad prædictas hoſtium latebras ſuccedit. Samnites deſperantes improviſo tumultu, quando in apertum ſemel diſcrimen evaſura eſſet res, & ipſi acie juſta maluerunt concurrere. itaque & in æquum deſcendunt, ac fortunæ ſe, majore animo quam ſpe, committunt. Ceterum, ſive quia ex omnium Samnitium populis, quodcunque roboris fuerat, cõtraxerant, ſeu quia diſcrimen ſummæ rerum augebat animos, aliquantum aperta quoq; pugna præbuerunt terroris. Fabius, ubi nulla ex parte hoſtem loco moveri videt, M. Fulvium & M. Valerium, tribunos militum, cum quibus ad primam aciem procurrerat, ire ad equites jubet: & adhortari, ut ſi quando umquam equeſtri ope adjutam rempublicam meminerint; illo die annitantur, ut ordinis ejus gloriam invictam prçſtét. Peditum certamine immobilem hoſtem reſtare: omnem reliquam ſpem in impetu eſſe equitum. & ipſos nominatim juvenes pari comitate utrumque, nunc laudib⁹ nunc promiſſis onerat. Ceterum quando ne ea quoq; tentata vis proficeret, conſilio graſſandum, ſi nihil vires juvarent ratus; Scipionem legatum, haſtatos primæ legionis ſubtrahere ex acie, & ad montes proximos, quam poſſet occultiſſime, circumducere jubet: inde aſcenſu abdito à cõſpectu erigere in montes agmen, averſoque hoſti ab tergo repente ſe oſtendere. Equites, ducibus tribunis, haud multo plus hoſtibus quam ſuis, ex improviſo ante ſigna evecti, præbuerunt tumultus. Adverſus

inci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

incitatas turmas ſtetit immota Samnitium acies, nec parte ulla pelli aut perrumpi potuit. Et poſtquam irritum inceptum erat, recepti poſt ſigna prœlio exceſſerunt. Crevit ex eo hoſtium animus, nec ſuſtinere frons prima tam longum certamen increſcentemque fiducia ſui vim potuiſſet, ni ſecunda acies juſſu conſulis in primam ſucceſſiſſet. Ibi integræ vires ſiſtunt invehentem ſe jam Samnitem: & tẽpore improviſa ex montibus ſigna, clamorq; ſublatus, non vero tantum metu terruere Samnitium animos. nam & Fabius, Decium collegam appropinquare exclamavit, & pro ſe quiſque miles, adeſſe alterum conſulem, adeſſe legiones, gaudio alacres fremunt; terrorque utilis Romanis oblatus, fugæ formidiniſque Samnites implevit, maxime territos, ne ab altero exercitu integro intactoq; feſſi opprimerentur: & quia paſſim in fugam diſſipati ſunt, minor cædes, quam pro tanta victoria fuit. tria millia & quadringẽti cæſa: capti trecenti ferme & triginta: ſigna militaria capta tria & viginti. Samnitibus Apuli ſe ante prœlium conjunxiſſent, ni P. Decius conſul iis ad Maleventum caſtra objeciſſet, extractoſque deinde ad certamen fudiſſet. Ibi quoque plus fugę fuit quam cædis. duo millia Apulorum cæſa: ſpretoq; eo hoſte Decius in Samnium legiones duxit. Ibi duo conſulares exercitus diverſis vagati partibus, omnia ſpacio quinque menſium evaſtarunt. Quadraginta & quinque loca in Samnio fuêre, in quibus Decii caſtra fuerunt: alterius conſulis ſex & octoginta. nec valli tantũ, ac foſſarum veſtigia relicta, ſed multa illis inſigniora monimẽta vaſtitatis circa, regionumq; depopulatarum. Fabius etiam urbẽ Cimetram

cepit: ibi capta armatorum duo millia quadringenti: cæſi ferme pugnantes ad quadringentos triginta. Inde comitiorum cauſſa Romam profectus, maturavit eam rem agere. quum primo vocatæ Q. Fabium conſulem dicerent omnes centuriæ Ap. Claudius conſularis candidatus, vir acer & ambitioſus, non ſui magis honoris cauſſa, quam ut patricii recuperarent duo conſularia loca, quum ſuis, tum totius nobilitatis viribus incubuit, ut ſe cum Q. Fabio conſulem dicerent. Fabius primo, de ſe eadem fere quæ priore anno dicendo, abnuere. circumſtare ſellam omnis nobilitas, orare ut ex cœno plebeio conſulatum extraheret, majeſtatemque priſtinam tum honori, tum patriciis gentibus redderet. Fabius ſilentio facto media oratione ſtudia hominum ſedavit. facturum enim ſe fuiſſe dixit, ut duorum patriciorum nomina reciperet, ſi alium quam ſe conſulem fieri videret: *nunc ſe ſui rationem comitiis, quum contra leges futurum ſit, peſſimo exemplo non habiturum.* Ita Lucius Volumnius de plebe cum Ap. Claudio conſul eſt factus; priori item conſulatu inter ſe comparati. Nobilitas objectare Fabio, fugiſſe eum Appium Claudium collegam, eloquentia, civilibuſque artibus haud dubie præſtantem. Comitiis perfectis, veteres conſules juſſi bellum in Samnio gerere; prorogato in ſex menſes imperio. Itaque inſequenti quoque anno L. Volumnio & Ap. Claudio conſulibus, P. Decius, qui conſul in Samnio relictus à collega fuerat; proconſul idem populari non deſtitit agros, donec Samnitium exercitũ nuſquam ſe prœlio committentem, poſtremo expulit finibus. Etruriam pulſi petierunt: & quod legationibus nequiquam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quam ſæpe tentaverant, id ſe tanto agmine armatorum miſtis terrore precibus, acturos efficacius rati, poſtulaverunt principum Etruriæ concilium. Quo coacto, per quot annos pro libertate dimicent cum Romanis, exponunt. *omnia expertos eſſe, ſi ſuiſmet ipſorum viribus tolerare tantam molem belli poſſent: tentaſſe etiam haud magni momenti finitimarum gentium auxilia: petiſſe pacem à populo Romano, quum bellum tolerare non poſſent: rebellaſſe, quod pax ſervientibus gravior, quam liberis bellum eſſet. Vnam ſibi ſpem reliquam in Etruſcis reſtare. Scire gentem Italiæ opulentiſſimam armis, viris, pecunia, eſſe: habere accolas Gallos inter ferrũ & arma natos, feroces quum ſuopte ingenio, tum adverſus Romanum populum: quem captum à ſe auroque redemptum haud vana jactantes memorent. Nihil abeſſe, ſi ſit animus Etruſcis, qui Porſenæ quondam, majoribuſq; eorum fuerit; quin Romanos omni agro cis Tiberim pulſos dimicare pro ſalute ſua, non de intolerando Italiæ regno cogant. Samnitem illis exercitum paratum, inſtructum armis, ſtipendio veniſſe: confeſtim ſecuturos, vel ſi ad ipſam Romanam urbem oppugnandam ducant.* Hæc eos in Etruria jactantes, molienteſque, bellum domi Romanum urebat. nam P. Decius ubi comperit per exploratores profectum Samnitium exercitum, advocato concilio: *Quid per agros*, inquit, *vagamur, vicatim circumferentes bellum? quin urbes ac mœnia aggredimur? nullus jam exercitus Samnio præſidet. ceſſere finibus, ac ſibimetipſi exilium conſcivere.* Approbantibus cunctis, ad Murgantiam validam urbem oppugnandum ducit: tantuſq; ardor militum fuit, & caritate ducis, & ſpe majoris quam ex agreſtibus populationibus prædæ,

 ut

ut uno die vi atque armis urbem caperent. ibi duo millia Samnitium & centum pugnantes circumventi, captique: & alia præda ingens capta eſt. quæ ne impedimentis gravib⁹ agmen oneraret, convocari milites Decius jubet: *Haccine,* inquit, *victoria ſola, aut hac præda contenti eſtis futuri? Vultis vos pro virtute ſpes gerere? omnes Samnitium urbes fortunæque in urbibus relictæ, veſtra ſunt; quando legiones eorum tot prœliis fuſas, poſtremo finibus expuliſtis. Vendite iſta, & illicite lucro mercatorem, ut ſequatur agmen. ego ſubinde ſuggeram quæ vendatis. Ad Romuleam urbem hinc eamus, ubi vos labor haud magnus, præda major manet.* Divendita præda, ultro adhortantes imperatorem, ad Romuleam pergunt. Ibi quoque ſine opere, ſine tormentis, ſimul admota ſunt ſigna, nulla vi deterriti à muris, qua cuique proximum fuit, ſcalis raptim admotis in mœnia evaſere. captum oppidum ac direptũ eſt, ad duo millia & trecentos occiſi; & ſex millia hominum capta. & miles ingenti præda potitus; quam vendere, ſicut priorem, coactus; Ferentinum inde, quanquam nihil quietis dabatur, tamen ſumma alacritate ductus. Ceterum ibi plus laboris ac periculi fuit. nam & defenſa ſumma vi mœnia ſunt, & locus erat munimento, naturaque tutus: ſed evicit omnia aſſuetus prædę miles. ad tria millia hoſtium circa muros cæſa: præda militis fuit. Hujus oppugnatarum urbium decoris pars major in quibuſdam annalib⁹ ad Maximum trahitur. Murgantiam ab Decio, à Fabio Ferentinum Romuleamque oppugnatas tradunt: ſunt qui novorum conſulum hanc gloriam faciant. Quidam non amborũ, ſed alterius, P. Volumnii: ei Samnium provin-

provinciam eveniſſe. Dum ea in Samnio, cujuſcunque ductu auſpicioque, gererentur; Romanis in Etruria interim bellum ingens multis ex gentibus concitur. cujus auctor Gellius Egnatius ex Samnitibus erat. Tuſci fere omnes conciverant bellum: traxerat contagio proximos Vmbriæ populos: & Gallica auxilia mercede ſolicitabantur. omnis ea multitudo ad caſtra Samnitium conveniebat. Qui tumultus repens poſtquam Romam perlatus eſt, quum jam L. Volumnius conſul cum legionibus ſecunda ac tertia, ſociorumq; millibus quindecim profectus in Samnium eſſet, Ap. Claudium primo quoque tempore in Etruriam ire placuit. duæ Romanæ legiones ſecutæ, prima & quarta, & ſociorum duodecim millia. caſtra haud procul ab hoſte poſita. Ceterum magis eo profectum eſt quod mature ventum erat, ut quoſdam ſpectantes jam arma in Etruria populos, metus Romani nominis comprimeret, quam quod ductu conſulis quicquam ibi ſatis ſcite, aut fortunate geſtum ſit. Multa prœlia locis & temporibus iniquis commiſſa: ſpesq; indies graviorem hoſtem faciebat. & jam prope erat, ut nec duci milites, nec militibus dux ſatis fideret. Literas ad collegam accerſendum ex Samnio miſſas in trinis annalibus invenio. piget tamen incertum ponere, quum ea ipſa inter conſules populi Romani jam iterum eodem honore fungentes diſcrepatio fuerit: Appio abnuente miſſas, Volumnio affirmante Appii ſe literis accitum. Iam Volumnius in Samnio tria caſtella ceperat, in quibus ad tria millia hoſtiũ cæſa erant: dimidium fere ejus captum. & Lucanorũ ſeditiones, à plebeiis & egentibus ducibus ortas, ſumma

optimatium voluntate, per Q. Fabium proconſulem, miſſum eo cum veteri exercitu, cõpreſſerat. Decio populandos hoſtium agros relinquit. ipſe cum copiis in Etruriam ad collegam pergit: quem advenientem læti omnes accepere. Appium ex conſcientia ſua credo animum habuiſſe haud immerito iratum, ſi nihil ſcripſerat: illiberali, & ingrato animo, ſi eguerat ope, diſſimulantem. Vix enim ſalute mutua reddita quum obviam egreſſus eſſet: *Satin' ſalve,* inquit, *Luci Volumni? ut ſeſe in Samnio res habent? Quæ te cauſſa ut provincia tua excederes, induxit?* Volumnius in Samnio res proſperas eſſe ait: literis ejus accitum veniſſe: quæ ſi falſæ fuerint, nec uſus ſui ſit in Etruria, extemplo converſis ſignis abiturum. *Tu vero abeas,* inquit, *neque te quiſquam moratur: etenim minime conſentaneum eſt, quum bello tuo forſitan vix ſufficias, hîc te ad opem ferendam aliis gloriari veniſſe. Bene Hercules verteret,* dicere Volumnius: *malle fruſtra operam inſumptam, quam quicquam incidiſſe, cur non ſatis eſſet Etruriæ unus conſularis exercitus.* Digredientes jam conſules legati tribunique ex Appiano exercitu circumſiſtunt: pars imperatorẽ ſuum orare, ne collegæ auxilium, quod accipiendum ultro fuerit, ſua ſponte oblatum ſperneretur: plures abeunti Volumnio obſiſtere, atque obteſtari, *ne pravo cum collega certamine Rempub. prodat. ſi qua clades incidiſſet, deſertori magis quam deſerto noxiæ fore. Eo rem adductam, ut omnis rei bene aut ſecus geſtæ in Etruria decus dedecuſque ad L. Volumnium ſit delegatum. neminem quæſiturum quæ verba Appii, ſed quæ fortuna exercitus fuerit. Dimitti ab Appio eum, ſed à Republ. & ab exercitu retineri. experiretur modo voluntatem militum.*

Hæc

Hæc monendo obteſtandoque, prope reſtitantes conſules in concionem pertraxerunt. ibi orationes longiores habitæ in eandem ferme ſententiam, in quam inter paucos certatum verbis fuerat. Et quum Volumnius cauſſa ſuperior, ne infacundus quidem adverſus eximiam eloquentiam collegæ viſus eſſet; cavillanſque Appius *ſibi acceptum referre diceret debere, quod ex muto atque elingui, facundum etiam conſulem haberent: priore conſulatu primis utique menſibus hiſcere eum nequiſſe, nunc jam populares orationes ſerere*; *Quam mallem*, inquit Volumnius, *tu à me ſtrenue facere, quam ego ab te ſcite loqui didiciſſem. Poſtremo conditionem ferre, quæ decretura ſit, non orator (neque enim id deſiderare Rempublicam) ſed imperator uter ſit melior. Etruriam & Samnium provincias eſſe: utram mallet, eligeret. ſuo exercitu ſe vel in Etruria, vel in Samnio rem geſturum.* Tum militum clamor ortus, ut ſimul ambo bellum Etruſcum ſuſciperent. quo animadverſo conſenſu Volumnius, *Quoniam in collegæ voluntate interpretanda*, inquit, *erravi; non committam ut quid vos velitis, obſcurum ſit. manere, an abire me velitis, clamore ſignificate.* Tum vero tantus eſt clamor exortus, ut hoſtes è caſtris exciret: armis arreptis in aciem deſcendunt. & Volumnius ſigna canere, ac vexilla afferri è caſtris juſſit. Appium addubitaſſe ferunt, cernentem, ſeu pugnante, ſeu quieto ſe, fore collegæ victoriam: deinde veritum, ne ſuæ quoque legiones Volumnium ſequerentur, & ipſum flagitantibus ſuis ſignum dediſſe. Ab neutra parte ſatis commode inſtructi fuerunt. nam & Samnitium dux Gellius Egnatius pabulatum cum cohortibus paucis ierat: ſuoque impetu magis

milites

militesquam cujuſquam ductu aut imperio pugnam capeſſebant. & Romani exercitus nec pariter ambo ducti, nec ſatis temporis ad inſtruendum fuit. Prius concurrit Volumnius, quam Appius ad hoſtem perveniret. itaq; fronte inæquali concurſum eſt: & velut ſorte quadam mutante aſſuetos inter ſe hoſtes, Etruſci Volumnio, Samnites parumper cunctati, quia dux aberat, Appio occurrere. Dicitur Appius in medio pugnæ diſcrimine, ita ut inter prima ſigna manibus ad cœlum ſublatis conſpiceretur, ita precatus eſſe, *Bellona ſi hodie nobis victoriam duis, aſt ego templum tibi voveo.* Hæc precatus, velut inſtigante Dea, & ipſe collegę & exercitus virtutem adæquavit ducis. Imperatoria opera exſequitur; & milites, ne ab altera parte prius victoria incipiat, annituntur. Ergo fundunt fugantque hoſtes, majorem molem haud facile ſuſtinentes, quam cum qua manus conſerere aſſueti fuerant. urgendo cedentes, inſequendoque effuſos compulère ad caſtra. Ibi, interventu Gellii, cohortiumq; Sabellarum, paulisper recruduit pugna. iis quoq; mox fuſis, jam à victoribus caſtra oppugnabantur: & quum Volumnius ipſe portæ ſigna inferret, Appius Bellonam victricem identidem celebrans, accenderet militum animos, per vallum, per foſſas irruperunt. Caſtra capta, direptaque præda ingens parta, & militi conceſſa eſt. ſeptem millia ac trecenti hoſtium occiſi, duo millia & centum viginti capti. Dum ambo cōſules omniſq; Romana vis in Etruſcum bellum magis inclinat, in Samnio novi exercitus exorti ad depopulandos imperii Romani fines, per Veſcinos in Campaniam Falernumq; agrum tranſcendunt, ingen-

ingenteſq; prędas faciunt. Volumnium magnis itineribus in Samnium redeuntem (jam enim Fabio Decioque prorogati imperii finis aderat) fama de Samnitium exercitu populationibuſq; Campani agri, ad tuendos ſocios convertit. Vt in Calenum agrum venit, & ipſe cernit recentia cladis veſtigia, & Caleni narrant tantum jam prædæ hoſtes trahere, ut vix explicare agmen poſſint: itaque jam propalam duces loqui, extemplo eundum in Samnium eſſe, ut relicta ibi præda in expeditionem redeant, nec tam oneratum agmen dimicationi committant. Ea quanquam ſimilia veris erant, certius tamen exploranda ratus, dimittit equites, qui vagos prædatores in agros palantes excipiant: ex quibus inquirendo, cognoſcit, ad Vulturnum flumen ſedere hoſtem, inde tertia vigilia moturum iter in Samnium eſſe. His ſatis exploratis profectus, tanto intervallo ab hoſtibus conſedit, ut nec adventus ſuus propinquitate nimia noſci poſſet, & egredientem è caſtris hoſtem opprimeret. Aliquanto ante lucem ad caſtra acceſſit: gnaroſque Oſcæ linguæ, exploratum quid agatur, mittit. Intermiſti hoſtibus (quod facile erat in nocturna trepidatione) cognoſcunt infrequentia armatis ſigna egreſſa, prædam prædæque cuſtodes exire; ignobile agmen, & ſua quemque molientem, nullo inter alios conſenſu, nec ſatis certo imperio. Tempus aggrediendi aptiſſimum viſum eſt: & jam lux appetebat. itaque ſigna canere juſſit: agmenque hoſtium aggreditur. Samnites, præda impediti, infrequentes armati, pars addere gradum, ac præ ſe agere prædam: pars ſtare; incerti utrum progredi, an regredi in

caſtra

caſtra tutius foret. Inter cunctationem opprimuntur. & Romani jam tranſcenderant vallum, cædeſque ac tumultus erat in caſtris. Samnitium agmen præterquam hoſtili tumultu, captivorum etiam repentina defectione turbatum erat: qui partim ipſi ſoluti vinctos ſolvebant: partim arma in ſarcinis deligata rapiebant, tumultumque prœlio ipſo terribiliorem intermiſti agmini præbebant. Memorandum deinde edidere facinus: nam Statium Egnatium ducem, adeuntem ordines hortantemque, invadunt. diſſipatis inde equitibus, qui cum eo aderant, ipſum circumſiſtunt: inſidentemque equo, captum, ad conſulem Romanum rapiunt. Revocata eo tumultu prima ſigna Samnitium: prœliumque jam profligatum integratum eſt, nec diutius ſuſtineri potuit. Cæſa ad ſex millia hominum: duo millia & quingenti capti: in eis tribuni militum quatuor: ſigna militaria triginta: & quod lætiſſimum victoribus fuit, captivorum recepta ſeptem millia & quadringenti; præda ingens ſociorum: accitique edicto domini ad res ſuas noſcendas, recipiendaſque. Præſtituta die, quarum rerum non extitit dominus, militi conceſſæ: coactique vendere prædam, ne alibi quam in armis animum haberent. Magnum ea populatio Campani agri tumultum Romæ præbuerat; & per eos forte dies ex Etruria allatum erat, poſt deductum inde Volumnianum exercitum, Etruriam concitam in arma, & Gellium Egnatium Samnitium ducem, & Umbros ad defectionem vocari, & Gallos pretio ingenti ſolicitari. His nunciis ſenatus conterritus, juſtitium indici, delectum omnis generis homi-

hominum haberi juſſit. nec ingenui modo aut juniores ſacramento adacti ſunt, ſed ſeniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati. & defendendæ urbis conſilia agitabantur; ſummæque rerum prætor P. Sempronius præerat. Ceterum parte curæ exonerarunt ſenatum Lucii Volumnii conſulis literæ, quibus cæſos fuſoſque populatores Campaniæ cognitum eſt. Itaque & ſupplicationes ob rem bene geſtam conſulis nomine decernunt. juſtitium remittitur, quod fuerat per dies decem & octo, ſupplicatioque perlæta fuit. Tum de præſidio regionis, depopulatæ ab Samnitibus, agitari cœptum. Itaque placuit, ut duæ coloniæ circa Veſcinum & Falernũ agrum deducerentur; una ad oſtium Liris fluvii, quæ Minturnæ appellata; altera in ſaltu Veſcino, Falernum contingente agrum: ubi Sinope dicitur Græca urbs fuiſſe; Sinueſſa deinde ab colonis Romanis appellata. Tribunis plebis negotium datũ eſt, ut plebiſcito juberetur P. Sempronius prætor triumviros in ea loca colonis deducendis creare. nec qui nomina darent, facile inveniebantur, quia in ſtationem ſe prope perpetuam infeſtæ regionis, non in agros mitti rebantur. Avertit ab eis curis ſenatum Etruriæ ingraveſcens bellum; & crebræ literæ Appii, monentis, ne regionis ejus motum negligerent: *quatuor gentes conferre arma; Etruſcos, Samnites, Vmbros, Gallos. jam caſtra bifariam facta eſſe, quia unus locus capere tantam multitudinem non poſſit.* Ob hæc, & jam appetebat tempus, comitiorum cauſa, L. Volumnius conſul Romam revocatus: qui prius quam ad ſuffragium centurias vocaret, in concione advocato populo, multa de magnitudine belli

belli Etruſci diſſeruit. *jam tum, quum ipſe ibi cum collega rem pariter geſſerit, fuiſſe tantum bellum, ut nec duce uno, nec exercitu geri potuerit: acceßiſſe poſtea dici Vmbros, & ingentem exercitum Gallorum. Adverſus quatuor populos duos conſules illo die deligi meminiſſent. ſe, niſi confideret eum conſenſu populi Romani conſulem declaratum iri, qui haud dubie tum primus omnium ductor habeatur, dictatorem fuiſſe extemplo dicturum.* Nemini dubium erat, quin Q. Fabius omnium conſenſu deſtinaretur, eumque & prærogativæ, & primo vocatæ omnes centuriæ conſulem cum L. Volumnio dicebant. Fabii oratio fuit, qualis biennio ante: deinde, ut vincebatur conſenſu, verſa poſtremo ad collegam P. Decium poſcendum. *id ſenectuti ſuæ adminiculum fore: cenſura, duobuſque conſulatibus ſimul geſtis expertum ſe, nil concordi collegio firmius ad Rempubl. tuendam eſſe. novo imperii ſocio vix jam aſſueſcere ſenilem animum poſſe. cum moribus notis facilius ſe communicaturum conſilia.* Subſcripſit orationi ejus conſul cum meritis P. Decii laudibus, tum *quæ ex concordia conſulum bona, quæque ex diſcordia mala in adminiſtratione rerum militarium evenirent*, memorando, *quam prope ad ultimum diſcrimen ſuis & collegæ certaminibus nuper ventum foret*: admonendo Decium, Fabiumque, *ut uno animo, una mente viverent. eſſe præterea viros natos militiæ, factis magnos, ad verborum linguæque certamina rudes. Ea ingenia conſularia eſſe. callidos ſolerteſque, juris atque eloquentiæ conſultos, qualis Ap. Claudius eſſet, urbi ac foro præſides habendos, prætoreſque ad reddenda jura creandos eſſe.* His agendis dies eſt conſumptus. poſtridie ad præſcriptum con-

ſulis

ſulis & conſularia & prætoria comitia habita. Conſules creati, Q. Fabius & P. Decius: Ap. Claudius prætor; omnes abſentes: & L. Volumnio ex ſenatusconſulto & ſcito plebis prorogatum in annum imperium eſt. Eo anno prodigia multa fuerunt: quorum averruncandorum cauſſa ſupplicationes in biduum ſenatus decrevit. Publice vinum ac thus ſacrificiis præbitum. ſupplicatum iere frequentes viri, fœminæque. Inſignem ſupplicationem fecit certamen in ſacello Pudicitiæ patriciæ, quæ in foro boario eſt ad ædem rotundam Herculis, inter matronas ortum. Virginiam Auli filiam, patriciam plebeio nuptam Volumnio conſuli, matronæ, quod è Patribus enupſiſſet, ſacris arcuerant. Brevis altercatio inde, ex iracundia muliebri in contentionem animorum exarſit. quum ſe Virginia & patriciam & pudicam in patriciæ Pudicitiæ templum ingreſſam, & uni nuptam, ad quem virgo deducta ſit; nec ſe viri, honorumve ejus ac rerum geſtarum pœnitere; vero gloriaretur. Facto deinde egregio magnifica verba adauxit. in vico Longo, ubi habitabat, ex parte ædium quod ſatis eſſet loci modico ſacello, excluſit: aramque ibi poſuit. & convocatis plebeiis matronis, conqueſta injuriam patriciarum, *Hanc ego aram*, inquit, *Pudicitiæ plebeiæ dedico: voſque hortor, ut quod certamen virtutis viros in hac civitate tenet, hoc pudicitiæ inter matronas ſit. detiſque operam, ut hæc ara quam illa, ſi quid poteſt, ſanctius, & à caſtioribus coli dicatur.* Eodem ferme ritu & hæc ara, quo illa antiquior, culta eſt; ut nulla niſi ſpectatæ pudicitiæ matrona, & quæ uni viro nupta fuiſſet, jus ſacrificandi haberet. Vulgata dein religio

ligio à pollutis, nec matronis ſolum, ſed omnis ordinis fœminis, poſtremo in oblivionem venit. Eodem anno Cn. & Q. Ogulnii ædiles curules aliquot fœneratoribus diem dixerunt, quorum bonis mulctatis, ex eo quod in publicum redactum eſt, ænea in Capitolio limina, & trium menſarum argentea vaſa in cella Iovis, Iovemque in culmine cum quadrigis, & ad Ficum Ruminalem ſimulacra infantium conditorum Vrbis ſub uberibus lupæ poſuerunt: ſemitamque ſaxo quadrato à Capena porta ad Martis ſtraverunt, & ab ædilibus plebeiis L. Æmilio Pæto, & C. Fulvio Curvo, ex mulctaticia item pecunia, quam exegerunt pecuariis damnatis, ludi facti: pateræque aureæ ad Cereris poſitæ. Q. inde Fabius quintum, & P. Decius quartum, conſulatum ineunt: tribus conſulatibus, cenſuraque collegæ, nec gloria magis rerum, quæ ingens erat, quam concordia inter ſe clari. quæ ne perpetua eſſet, ordinum magis quam ipſorum inter ſe certamen interveniſſe reor: patriciis tendentibus, ut Fabius Etruriam extra ordinem provinciam haberet: plebeiis auctoribus Decio, ut ad ſortem revocaret. Fuit certe contentio in ſenatu; & poſtquam ibi Fabius plus poterat, revocata res ad populum eſt in concione. ut inter militares viros, & factis potius quam dictis fretos, pauca verba habita: Fabius *quam arborem conſeruiſſet, ſub ea legere alium fructum, indignum eſſe,* dicere. *ſe aperuiſſe Ciminiam ſilvam, viamque per devios ſaltus Romano bello feciſſe. Quid ſe id ætatis ſolicitaſſent, ſi alio duce bellum geſturi eſſent? Nimirum adverſarium ſe, non ſocium imperii legiſſe,* ſenſim exprobat: *& invidiſſe Decium concordibus collegiis*

giis tribus. Poſtremo *ſe tendere nihil ultra, uam ut, ſi ſe dignum provincia ducerent, in eam itterent: in ſenatus arbitrio ſe fuiſſe, & in pote-ate populi futurum.* P. Decius ſenatus injuriam uerebatur: *quoad potuerint Patres anniſos, ne lebeiis aditus ad magnos honores eſſet: poſtquam pſa virtus pervicerit, ne in ullo genere hominum nhonorata eſſet; quæri, quemadmodum irrita int, non ſuffragia modo populi, ſed arbitria etiam ortunæ, & in paucorum poteſtatem vertantur. mnes ante ſe conſules ſortitos provincias eſſe: nunc xtra ſortem Fabio ſenatum provinciam dare. Si onoris ejus cauſſa: ita eum de ſe deque Republica eritum eſſe, ut faveat Q. Fabii gloriæ: quæ modo on ſua contumelia ſplendeat. Cui autem dubium ſſe, ubi unum bellum ſit aſperum ac difficile, quum d alteri extra ſortem mandetur, quin alter conſul ro ſupervacaneo atque inutili habeatur? Gloriari Fabium rebus in Etruria geſtis. velle & P. Decium loriari: & forſitan quem ille obrutum ignem reli-uerit, ita ut toties novum ex improviſo incendium laret, eum ſe extincturum. Poſtremo ſe, collegæ onores præmiaque conceſſurum verecundia ætatis jus majeſtatiſque. quum periculum, quum dimi-atio propoſita ſit, neque cedere ſua ſponte, neque eſſurum. & ſi nihil aliud ex eo certamine tulerit, llud certe laturum, ut quod populi ſit, populus ju-eat potius, quam Patres gratificentur. Iovem opti-mum maximum, Deoſque immortales ſe precari, t ita ſortem æquam ſibi cum collega dent, ſi ean-dem virtutem felicitatemq; in bello adminiſtrando daturi ſint. certe id & natura æquum, & exemplo utile eſſe, & ad famam populi Romani pertinere; eos conſules eſſe, quorum utrolibet duce bellum Etruſcum geri recte poſſit.* Fabius nihil aliud pre-

catus

catus populum, quam ut prius quam intro vocarentur ad ſuffragium tribus, Ap. Claudii prætoris allatas ex Etruria literas audirent, comitio abit. nec minore populi conſenſu quam ſenatus, provincia Etruria extra ſortem Fabio decreta eſt. Concurſus inde ad conſulem factus omnium ferme juniorum. & pro ſe quiſque nomina dabant: tanta cupido erat ſub eo duce ſtipendia faciendi. Qua circumfuſus turba, *Quatuor millia*, inquit, *peditum, & ſexcentos equites duntaxat ſcribere in animo eſt: hodierno & craſtino die qui nomina dederitis, mecum ducam. majori mihi curæ eſt, ut omnes locupletes reducam, quam ut multis rem geram militibus.* Profectus apto exercitu, & eo plus fiduciæ ac ſpei gerente, quod non deſiderata multitudo erat, ad oppidum Aharnam, unde haud procul hoſtes erant, ad caſtra Appii prætoris pergit. paucis citra millibus lignatores ei cum præſidio occurrunt: qui ut lictores prægredi viderunt, Fabiumque eſſe conſulem accepere, læti atque alacres Diis populoq; Romano gratias agunt, quod eum ſibi imperatorem miſiſſent. Circumfuſi deinde quum conſulem ſalutarent, quærit Fabius quo pergerent, reſpondentibuſque, lignatum ſe ire: Ain' tandem, inquit, num caſtra vallata non habetis? Ad hoc quum ſuc-clamatum eſſet: duplici quidem vallo, & foſſa, & tamen in ingenti metu eſſe: Habetis igitur, inquit, affatim lignorum. redite, & vellite vallum. Redeunt in caſtra, terroremque ibi vellentes vallum, & iis qui in caſtris remanſerunt militibus, & ipſi Appio fecerunt. Tum pro ſe quiſque alii aliis dicere, Conſulis ſe Q. Fabii facere juſſu. Poſtero inde die caſtra mota: & Ap-

pius

pius prætor Romam dimiſſus. inde nuſquam ſtativa Romanis fuere. negabat utile eſſe uno loco ſedere exercitum: itineribus, ac mutatione locorum nobiliorem ac ſalubriorem eſſe. Fiebant auté itinera, quanta fieri ſinebat hiems haud dum exacta. Vere inde primo relicta ſecunda legione ad Cluſium, quod Camars olim appellabant: præpoſitoque caſtris L. Scipione proprætore, Romam ipſe ad conſultandum de bello rediit: ſive ipſe ſponte ſua, quia bellum ei majus in conſpectu erat, quam quantum eſſe famæ crediderat; ſive ſenatusconſulto accitus. nam in utrumque auctores ſunt. Ab Ap. Claudio prætore retractum quidam videri volunt; quum in ſenatu, & apud populum (id quod per literas aſſidue fecerat) terrorem belli Etruſci augeret: *non ſuffecturum ducem unum nec exercitum unum, adverſus quatuor populos. Periculoſum eſſe, ſive juncti unum premant, ſive id diverſi gerant bellum, ne ad omnia ſimul obire unus non poſſit. Duas ſe ibi legiones Romanas reliquiſſe: & minus quinque millia peditum equitumq; cum Fabio veniſſe: ſibi placere, P. Decium conſulem, primo quoque tempore in Etruriam ad collegam proficiſci: L. Volumnio Samnium provinciam dari. Si conſul malit in ſuam provinciam ire; Volumnium in Etruriam ad conſulem cum exercitu juſto conſulari proficiſci.* Quum magnam partem moveret oratio prætoris, P. Decium cenſuiſſe ferunt, Vt omnia integra ac libera Q. Fabio ſervarentur: donec vel ipſe, ſi per commodum Reipubl. poſſet, Romam veniſſet, vel aliquem ex legatis miſiſſet: à quo diſceret ſenatus, quantum in Etruria belli eſſet: quantiſque adminiſtrandum copiis & quot per duces eſſet.

Fabius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Fabius ut Romam rediit, & in ſenatu, & productus ad populum, mediam orationem habuit, ut nec augere nec minuere videretur belli famam: magiſque in altero aſſumendo duce aliorum indulgere timori, quam ſuo aut Reip. periculo conſulere: Ceterum ſi ſibi adjutorem belli, ſociumque imperii darent; quonam modo ſe oblivíſci P. Decii conſulis per tot collegia experti poſſe? *Neminem omnium ſecum conjungi malle: & copiarum ſatis ſibi cum P. Decio, & nunquam nimium hoſtium fore. Sin collega quid aliud malit; at ſibi L. Volumnium darent adjutorem.* Omnium rerum arbitrium & à populo, & à ſenatu,& ab ipſo collega Fabio permiſſum eſt.& quum Decius ſe in Samnium, vel in Etruriam proficiſci paratum eſſe oſtendiſſet; tanta lætitia ac gratulatio fuit, ut præciperetur victoria animis, triumphuſque non bellum decretum conſulibus videretur. Invenio apud quoſdam, extemplo conſulatu inito, profectos in Etruriam Fabium Deciumque, ſine ulla mentione ſortis provinciarum certaminumque inter collegas, quæ expoſui. Sunt, quibus ne hæc quidem certamina exponere ſatis fuerit. adjecerunt & Appii criminationes de Fabio abſente ad populũ, & pertinaciam adverſus præſentem conſulem prætoris, contentionemque aliam inter collegas; tendente Decio, ut ſuæ quiſque provinciæ ſortem tueretur. Conſtare res incipit ex eo tempore, quo profecti ambo conſules ad bellum ſunt. Ceterum, antequam conſules in Etruriam pervenirent, Senones Galli multitudine ingenti ad Cluſium venerunt; legionem Romanam caſtraq; oppugnaturi. Scipio, qui caſtris præerat, loco adjuvandam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

dam paucitatem ſuorum militum ratus; in colle qui inter urbé & caſtra erat, aciem erexit. Sed, ut in re ſubita, parum explorato itinere ad jugum perrexit, quod hoſtes ceperant, parte alia egreſſi. ita cæſa ab tergo legio: atque in medio, quum hoſtis undiq; urgeret, circumventa. Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non ſupereſſet, quidam auctores ſunt: nec ante ad conſules, qui jam haud procul à Cluſio aberant, famam ejus cladis perlatam, quam in conſpectu fuere Gallorum equites, pectoribus equorum ſuſpenſa geſtantes capita, & lanceis infixa, ovanteſque moris ſui carmine. Sunt qui Vmbros fuiſſe, non Gallos tradant: nec tantum cladis acceptum. & circumventis pabulatoribus cum L. Manlio Torquato legato Scipionem proprætorem ſubſidium è caſtris tuliſſe, victoreſq; Vmbros, redintegrato prœlio, victos eſſe: captivoſq; eis ac prædam ademptam. Similius vero eſt, à Gallo hoſte quam Vmbro eam cladem acceptam, quod, quum ſæpe alias, tum eo anno, Gallici tumultus præcipuus terror civitatem tenuit. Itaque præterquam quod ambo conſules profecti ad bellum erant cum quatuor legionibus, & magno equitatu Romano, Campaniſque mille equitibus delectis ad id bellum miſſis, & ſociorum nominiſque Latini majore exercitu, quam Romani; alii duo exercitus haud procul urbe Etruriæ oppoſiti; unus in Faliſco, alter in Vaticano agro. Cn. Fulvius, & L. Poſtumius Megellus, proprætores ambo ſtativa in eis locis habere juſſi. Conſules ad hoſtes tranſgreſſo Appennino in agrum Sentinatem pervenerunt. Ibi quatuor millium ferme intervallo caſtra poſita. Inter hoſtes deinde con-

conſultationes habitæ. atque ita convênit, ut ne unis caſtris miſcerentur omnes, neve in aciem deſcenderent ſimul. Samnitibus Galli, Etruſcis Vmbri adjecti. dies indicta pugnæ: Samnitibus Galliſque delegata pugna: inter ipſum certamen Etruſci Vmbrique juſſi caſtra Romana oppugnare. Hæc conſilia turbarunt transfugæ Cluſini tres; clam nocte ad Fabium conſulem tranſgreſſi. qui editis hoſtium conſiliis dimiſſi cum donis; ut ſubinde, ut quæque res nova decreta eſſet, exploratam perferrent. Conſules Fulvio, ut ex Faliſco, Poſtumio, ut ex Vaticano exercitum ad Cluſium admoveant, ſummaque vi fines hoſtium depopulentur, ſcribunt. Hujus populationis fama Etruſcos ex agro Sentinate ad ſuos fines tuendos movit. Inſtare inde conſules, ut abſentibus iis pugnaretur: per biduum laceſſiere prœlio hoſtem. biduo nihil dignum dictu actum. Pauci utrimque cecidêre: magiſque irritati ſunt ad juſtum certamen animi, quam ad diſcrimen ſumma rerum adducta. tertio die deſcenſum in campum omnibus copiis eſt. Quum inſtructæ acies ſtarent, cerva fugiens lupum è montibus exacta per campos inter duas acies decurrit: inde diverſæ feræ, cerva ad Gallos, lupus ad Romanos curſum deflexit. Lupo data inter ordines via, cervam Galli confixere. Tum ex antesignanis Romanus miles, *Illac fuga,* inquit, *& cædes vertit, ubi ſacram Dianæ feram jacentem videtis. Hinc victor Martius lupus, integer & intactus, gentis nos Martiæ & conditoris noſtri admonuit.* Dextro cornu Galli, ſiniſtro Samnites conſtiterunt. adverſus Samnites Fabius primam ac tertiam legiones pro dextro cornu, adver-

adverſus Gallos pro ſiniſtro Decius quintam & ſextam inſtruit. ſecunda & quarta cum L. Volumnio proconſule in Samnio gerebant bellum. Primo concurſu, adeo æquis viribus geſta res eſt, ut, ſi affuiſſent Etruſci & Vmbri, aut in acie, aut in caſtris, quocumque ſe inclinaſſent, accipienda clades fuerit. Ceterum, quamquam communis adhuc Mars belli erat, nec dum diſcrimen fortuna fecerat, qua datura vires eſſet; haudquaquam ſimilis pugna, in dextro lævoq; cornu erat. Romani apud Fabium arcebant magis quam inferebant pugnam: extrahebaturq; in quam maxime ſerum diei certamen. quia ita perſuaſum erat duci, & Samnites & Gallos primo impetu feroces eſſe, quos ſuſtineri ſatis ſit. Longiore certamine ſenſim reſidere Samnitium animos: Gallorum quidem etiam corpora intolerantiſſima laboris atque æſtus fluere, primaque eorum prœlia plusquam virorum, poſtrema minus quam fœminarum eſſe. In id tempus igitur, quo vinci ſolebat hoſtis, quam integerrimas vires militi ſervabat. Ferocior Decius, & ætate & vigore animi; quantumcunque virium habuit, certamine primo effudit. & quia lentior videbatur pedeſtris pugna, equitatum in pugnam concitat: & ipſe fortiſſimæ juvenum turmæ immiſtus, orat proceres juventutis, ut ſecum in hoſtem impetum faciant. Duplicem illorum gloriam fore, ſi ab lævo cornu & ab equite victoria incipiat. Bis avertere Gallicum equitatum. iterum longius evectos, & jam inter media equitum agmina prœlium cientes, novum pugnæ conterruit genus: eſſedis, carriſque ſuperſtans armatus hoſtis, ingenti ſonitu equorum rota-

rumque advênit, & inſolitos ejus tumultus Romanorum conterruit equos. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pavor diſſipat: ſternit inde ruentes equos viroſque improvida fuga. Turbata hinc etiam ſigna legionum: multique impetu equorum ac vehiculorum raptorum per agmen obtriti anteſignani: & inſecuta, ſimul territos hoſtes vidit, Gallica acies nullum ſpacium reſpirandi recipiendique ſe dedit. Vociferari Decius, Quo fugerent? quamve in fuga ſpem haberent? Obſiſtere cedentibus, ac revocare fuſos. deinde ut nulla vi perculſos ſuſtinere poterat, patrem P. Decium nomine compellans, *Quid ultra moror*, inquit, *familiare fatum? Datum hoc noſtro generi eſt, ut luendis periculis publicis piacula ſimus. Iam ego mecum legiones hoſtium mactandas Telluri ac Diis Manibus dabo.* Hæc locutus, M. Livium Pontificem, quem deſcendens in aciem digredi vetuerat ab ſe, præire juſſit verba, quibus ſe legioneſque hoſtium pro exercitu populi Romani Quiritium devoveret. Devotus inde eadem precatione, eodemque habitu, quo pater P. Decius ad Veſerim bello Latino ſe juſſerat devoveri. Quum ſecundum ſolennes precationes adjeciſſet, *præ ſe agere ſeſe, formidinem ac fugam, cædemque ac cruorem, infernorumque iras. Contacturum funebribus diris ſigna, tela, arma hoſtium: locumque eundem ſuæ peſtis & Gallorum ac Samnitium fore.* Hæc execratus in ſe hoſteſque, qua conſertiſſimam cernebat Gallorum aciem, concitat equum: inferenſque ſe ipſe infeſtis telis interfectus eſt. Vix humanæ inde opis videri potuit. Romani, duce amiſſo, quæ res terrori alias eſſe ſolet, ſiſtere fugam, ac novam

de

de integro velle inſtaurare pugnam. Galli, & maxime globus circumſtans conſulis corpus, velut alienata mente vana incaſſum jactare tela. torpere quidam, & nec pugnæ meminiſſe, nec fugæ. At ex parte altera pontifex Livius, cui lictores Decius tradiderat, juſſeratque proprætorem eſſe; vociferari, *Viciſſe Romanos, defunctos conſulis fato. Gallos Samniteſque Telluris matris ac Deorum Manium eſſe. Rapere ad ſe ac vocare Decium devotam ſecum aciem; furiarumque ac formidinis plena omnia ad hoſtes eſſe.* Superveniunt deinde his reſtituentibus pugnam Cornelius Scipio & C. Marcius, cum ſubſidiis ex noviſſima acie; juſſu Q. Fabii conſulis ad præſidium collegæ miſſi. ibi auditur P. Decii eventus; ingens hortamen ad omnia pro Republica audenda. Itaque quum Galli ſtructis ante ſe ſcutis conferti ſtarent, nec facilis pede collato videretur pugna; juſſu legatorum collecta humi pila, quæ ſtrata inter duas acies jacebant, atque in teſtudinem hoſtium conjecta: quibus pleriſque in ſcuta, pleriſque verutis in corpora ipſa fixis, ſternitur cuneus: ita, ut magna pars integris corporibus attoniti conciderent. hæc in ſiniſtro cornu Romanorum fortuna variaverat. Fabius in dextro cornu primo (ut ante dictum eſt) cunctando extraxerat diem. deinde, poſtquam nec clamor hoſtium, nec impetus, nec tela miſſa, eandem vim habere viſa; præfectis equitum juſſis ad latus Samnitium circumducere alas, ut ſigno dato in tranſverſos quanto maximo poſſent impetu incurrerent; ſenſim ſuos ſigna inferre juſſit, & commovere hoſtem. Poſtquam non reſiſti vidit, & haud dubiam laſſitudinem eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tum collectis omnibus ſubſidiis,quæ ad id tempus reſervaverat, & legiones concitavit & ſignum ad invadendos hoſtes equitibus dedit. Nec ſuſtinuerunt Samnites impetum, præterque aciem ipſam Gallorum, relictis in dimicatione ſociis, ad caſtra effuſo curſu ferebantur. Galli teſtudine facta conferti ſtabant. Tum Fabius, audita morte collegæ, Campanorum alam, quingentos fere equites, excedere acie jubet: & circumvectos à tergo Gallicam invadere aciem. tertiæ deinde legionis ſubſequi principes, & qua turbatum agmen hoſtium viderent, impetu equitum, inſtare ac territos cædere. Ipſe ædem Iovi Victori, ſpoliaque hoſtium quum voviſſet,ad caſtra Samnitium perrexit: quo multitudo omnis conſternata agebatur ſub ipſo vallo. Quia tantam multitudinem portæ non recepere, tentata ab excluſis turba ſuorum pugna eſt. Ibi Gellius Egnatius imperator Samnitium cecidit. compulſi deinde intra vallum Samnites: parvoque certamine capta caſtra, & Galli à tergo circumventi. Cæſa eo die hoſtium viginti quinque millia, octo capta. nec incruenta victoria fuit. Nam ex P. Decii exercitu cæſa ſeptem millia; ex Fabii, mille ac ducenti. Fabius, dimiſſis ad quærendum collegæ corpus, ſpolia hoſtium conjecta in acervum Iovi Victori cremavit. Conſulis corpus eo die, quia obrutum ſuperſtratis Gallorum cumulis erat, inveniri non potuit. poſtero die inventum, relatumq; eſt cum multis militum lacrimis. Intermiſſa inde omnium aliarum cura, Fabius collegæ funus omni honore laudibuſque meritis celebrat. Et in Etruria per eos dies ab Cn. Fulvio proprætore res

ex

ex ſententia geſta; & præter ingentem allatam populationibus agrorum hoſti cladem, pugnatum etiam egregie eſt: Peruſinorumque & Cluſinorum cæſa amplius tria millia, & ſigna militaria ad viginti capta. Samnitium agmen quum per Pelignum agrum fugeret, circumventum à Pelignis eſt. ex millibus quinque ad mille cæſi. Magna ejus diei, quo in Sentinati agro bellatum, fama eſt; etiam vero ſtanti. ſed ſuperjecere quidam augendo fidem: qui in hoſtium exercitu peditum quadraginta millia trecentos triginta, equitum ſex millia, mille carpentorum ſcripſere fuiſſe: ſcilicet cum Vmbris, Tuſciſque; quos & ipſos pugnæ affuiſſe. & ut Romanorum quoque augerent copias, L. Volumnium proconſulem, conſulibus, exercitumque ejus legionibus conſulum adjiciunt. In pluribus annalibus duorum ea conſulum propria victoria eſt. Volumnius in Samnio interim res gerit, Samnitiumque exercitum in Trifernum montem compulſum, non deterritus iniquitate loci, fundit fugatque. Q. Fabius Deciano exercitu relicto in Etruria, ſuis legionibus deductis ad urbem, de Gallis Etruſciſque ac Samnitibus triumphavit. milites triumphantem ſecuti ſunt. Celebrata inconditis carminibus militaribus non magis victoria Q. Fabii, quam mors præclara P. Decii eſt: excitataque memoria parentis, æquata eventu publico privatoque filii laudibus. Data ex præda militibus æris octogeni bini, ſagaque & tunica; præmia illa tempeſtate militiæ haudquaquam ſpernenda. His ita rebus geſtis, nec in Samnitibus adhuc nec in Etruria pax erat. nam & Peruſinis auctoribus poſt deductum ab conſule exercitum

rebellatum fuerat: & Samnites prædatum in agrum Veſcinum Formianumque, & parte alia in Æſerniacum, quæ Vulturno adjacent flumini, deſcendêre. Adverſus eos Appius Claudius prætor cum exercitu Deciano miſſus. Fabius in Etruria rebellante denuo, quatuor millia & quingentos Peruſinorum occidit: cepit ad mille ſeptingentos quadraginta: qui redempti ſinguli æris trecentis decem. præda alia omnis militibus conceſſa. Samnitium legiones quum partim Ap. Claudius prætor, partim L. Volumnius proconſul ſequeretur; in agrum Stellatem convenerunt. ibi & Samnitium legiones omnes conſidunt, & Appius Volumniuſque caſtra conjungunt. Pugnatum infeſtiſſimis animis; hinc ira ſtimulante adverſus rebellantes toties; illinc ab ultima jam dimicantibus ſpe. Cæſa ergo Samnitium ſexdecim milia trecenti, capta duo millia ſeptingenti. ex Romano exercitu cecidêre duo millia ſeptingenti. Felix annus bellicis rebus, peſtilentia gravis, prodigiiſq; ſolicitus. nam & terram multifariam pluiſſe, & in exercitu Appii Claudii pleroſque fulminibus ictos, nunciatum eſt; librique ob hæc aditi. Eo anno Q. Fabius Gurges conſulis filius aliquot matronas ad populum ſtupri damnatas pecunia mulctavit. ex quo mulctaticio ære Veneris ædem, quæ prope Circum eſt, faciendam curavit. Superſunt etiam nunc Samnitium bella, quæ continua per quartum jam volumen, annumque ſextum & quadrageſimum, à M. Valerio, A. Cornelio conſulibus, qui primi Samnio arma intulerunt, agimus: & ne tot annorum clades utriuſque gentis laboreſque actos nunc referam, quibus nequi-

verint

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

verint tamen duriora pectora vinci; proximo anno Samnites in Sentinati agro, Pelignis, ad Trifernum, Stellatibus campis, ſuis ipſi legionibus, miſti alienis, ab quatuor exercitibus quatuor ducibus Romanis cæſi fuerant, imperatorem clariſſimum gentis ſuæ amiſerant; ſocios belli Etruſcos, Vmbros, Gallos, in eadem fortuna videbant, qua ipſi erant, nec ſuis, nec externis viribus jam ſtare poterant; tamen bello non abſtinebant. adeo ne infeliciter quidem defenſæ libertatis tædebat: & vinci, quam non tentare victoriam, malebant. Quinam ſit ille, quem non pigeat longinquitatis bellorum ſcribendo legendoque, quæ gerentes non fatigaverunt? Q. Fabium, P. Decium, L. Poſtumius Megellus, & M. Attilius Regulus, conſules ſecuti ſunt. Samnium ambobus decreta provincia eſt, quia tres ſcriptos hoſtium exercitus, uno Etruriam, altero populationem Campaniæ repeti, tertium tuendis parari finibus, fama erat. Poſtumium valetudo adverſa Romæ tenuit. Attilius cum exercitu extemplo profectus, ut in Samnio hoſtes (ita enim placuerat Patribus) nondum egreſſos opprimeret, velut ex compoſito ibi obvium habuere hoſtem: ubi & intrare, nedum vaſtare ipſi Samnitium agrum prohiberentur: & egredi inde in pacata ſociorumque populi Romani fines Samnitem prohiberent. Quum caſtra caſtris collata eſſent, quod vix Romanus toties victor auderet, auſi Samnites ſunt, (tantum deſperatio ultima temeritatis facit) caſtra Romana oppugnare. & quamquam non venit ad finem tam audax incœptum, tamen haud omnino vanum fuit. Nebula erat ad multum diei; denſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

adeo, ut lucis viſum eriperet; non proſpectu modo extra vallum adempto, ſed propinquo etiam congredientium inter ſe conſpectu. Hac velut latebra inſidiarum freti Samnites, vix dum ſatis certa luce, & eam ipſam premente caligine, ad ſtationem Romanam in porta ſegniter agentem vigilias perveniunt. Improviſo oppreſſis, nec animi ſatis ad reſiſtendum, nec virium fuit. Ab tergo caſtrorum decumana porta impetus factus. itaque captum quæſtorium: quæſtorque ibi L. Opimius Panſa occiſus. conclamatum inde ad arma. Conſul tumultu excitus, cohortes duas ſociorum, Lucanam Sueſſanamque, quæ proximæ forte erant, tueri prætorium jubet: manipulos legionum principali via inducit. Vixdum ſatis aptatis armis, in ordines eunt: & clamore magis quam oculis hoſtem noſcunt: nec quantus numerus ſit, æſtimari poteſt. Cedunt primo incerti fortunæ ſuæ, & hoſtem introrſum in media caſtra accipiunt. inde quum conſul vociferaretur, expulſine extra vallum, caſtra deinde ſua oppugnaturi eſſent, rogitans; clamore ſublato connixi primo reſiſtunt: deinde inferunt pedem, urgentque, & impulſos ſemel terrore eodem agunt, quo cœperunt. Expellunt extra portam vallumque. inde pergere ac perſequi (quia turbida lux metum circa inſidiarum faciebat) non auſi, liberatis caſtris contenti, receperunt ſe intra vallum; trecentis ferme hoſtium occiſis. Romanorum ſtationis primæ, vigilumque, & eorum qui circa quæſtorium oppreſſi, periere ad ducentos triginta. Animos inde Samnitibus non infelix audacia auxit, & non modo proferre inde caſtra Romanum, ſed ne pabulari

quidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

quidem per agros ſuos patiebantur. retro in pacatum Soranum agrum pabulatores ibant. Quarum rerum fama, tumultuoſior etiam, quam res erant, perlata Romam, coegit L. Poſtumium conſulem, vix dum validum, proficiſci ex urbe; prius tamen quam exiret, militibus edicto Soram juſſis convenire. Ipſe ædem Victoriæ, quam ædilis curulis ex mulctaticia pecunia faciendam curaverat, dedicavit. Ita ad exercitum profectus, ab Sora in Samnium ad caſtra collegæ perrexit. inde poſtquam Samnites, diffiſi duobus exercitibus reſiſti poſſe, receſſerunt; diverſi conſules ad vaſtandos agros urbeſque oppugnandas diſcedunt. Poſtumius Milioniam oppugnare adortus vi, primo atque impetu; deinde poſtquam ea parum procedebant, opere ac vineis demum injunctis muro cepit. Ibi capta jam urbe ab hora quarta diei ad octavam fere horam, omnibus partibus urbis diu incerto eventu pugnatum eſt. poſtremo potitur oppido Romanus. Samnitium cæſi tria millia ducenti: capti quatuor millia ducenti, præter prædam aliam. Inde Ferentinum ductæ legiones. unde oppidani cum omnibus rebus ſuis, quæ ferri agique potuerunt, nocte per averſam portam ſilentio exceſſerunt. Igitur ſimul advenit conſul, primo ita compoſitus inſtructuſque mœnibus ſucceſſit; tanquam idem, quod ad Milioniam fuerat, certaminis foret: deinde ut ſilentium vaſtum in urbe, nec arma nec viros in turribus ac muris vidit, avidum invadendi deſerta mœnia militem detinet; ne quam occultam in fraudem incautus rueret. Duas turmas ſociorum Latini nominis circumequitare mœnia atque explorare omnia jubet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

equites portam unam alteramq; eadem regione in propinquo patentes conſpiciunt, itineribuſq; iis veſtigia nocturnæ hoſtium fugæ. Adequitant deinde ſenſim portis, urbemque ex tuto rectis itineribus perviam conſpiciunt: & conſuli referunt, exceſſum urbe. Solitudine haud dubia perſpicuum eſſe, & recentibus veſtigiis fugæ, ac ſtrage rerum in trepidatione nocturna paſſim relictarum. His auditis conſul ad eam partem urbis, quam adierant equites, circumducit agmen: conſtitutiſq; haud procul porta ſignis, quinque equites jubet intrare urbem, & modicum ſpacium progreſſos, tres manere eodem loco, ſi tuta videantur: duos explorata ad ſe referre. Qui ubi redierunt, retuleruntque, eo ſe progreſſos, unde in omnes partes circumſpectus eſſet, longe lateque ſilentium ac ſolitudinem vidiſſe; extemplo conſul cohortes expeditas in urbem induxit: ceteros interim caſtra communire juſſit. Ingreſſi milites, refractis foribus, paucos graves ætate aut invalidos inveniunt, relictaque quæ migratu difficilia eſſent. Ea direpta, & cognitum ex captivis eſt, communi conſilio aliquot circa urbes conſciſſe fugam, ſuos prima vigilia profectos. credere eandem in aliis urbibus ſolitudinem inventuros. Dictis captivorum fides extitit: deſertis oppidis conſul potitur. Alteri conſuli M. Attilio, nequaquam tam facile bellum fuit, quum ad Luceriam duceret legiones, quam oppugnari ab Samnitibus audierat. Ad finem Lucerinum ei hoſtis obvius fuit. ibi ira vires æquavit. Prœlium varium & anceps fuit. triſtius tamen eventu Romanis; & quia inſueti erant vinci; & quia digredientes magis quam in ipſo certamine

mine ſenſerunt, quantum in ſua parte plus vulnerum ac cædis fuiſſet. Itaque is terror in caſtris ortus, qui ſi pugnantes cepiſſet, inſignis accepta clades foret. Tum quoque ſolicita nox fuit; jam invaſurum caſtra Samnitem credentibus, aut prima luce cum victoribus conſerendas manus. Minus cladis (ceterum non plus animorum) ad hoſtes erat. ubi primum illuxit, abire ſine certamine cupiunt. Sed via una, & ea ipſa præter hoſtes, erat. quam ingreſſi, præbuere ſpeciem recta tendentium ad caſtra oppugnanda. Conſul arma capere milites jubet, & ſequi ſe extra vallum. legatis, tribunis, præfectis ſociorum imperat, quod apud quemq; facto opus eſt. Omnes affirmant, *ſe quidem omnia facturos, ſed militum jacere animos. tota nocte inter vulnera, & gemitus morientium vigilatum eſſe. Si ante lucem ad caſtra ventum foret, tantum pavoris fuiſſe, ut relicturi ſigna fuerint: nunc pudore à fuga contineri, alioquin pro victis eſſe.* Quæ ubi conſul accepit, ſibimet ipſi circumeundos alloquendoſque milites ratus, ut ad quoſque venerat, cunctantes arma capere, increpabat; *Quid ceſſarent, tergiverſarenturque? Hoſtem in caſtra venturum, niſi illi extra caſtra exiſſent: & pro tentoriis ſuis pugnaturos, ſi pro vallo nollent. armatis ac dimicantibus, haud dubiam victoriam eſſe. Qui nudus atque inermis hoſtem maneat, ei aut mortem, aut ſervitutem patiendam.* Hæc jurganti increpantique reſpondebant, *confectos ſe pugna heſterna eſſe: nec virium quicquam, nec ſanguinis ſupereſſe. majorem multitudinem hoſtium apparere, quam pridie fuerit.* Inter hæc appropinquabat agmen: & jam breviore intervallo certiora intuentes, val-

lum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

lum ſecum portare Samnitem affirmant. nec dubium eſſe, quin caſtra circumvallaturi ſint. Tunc enimvero conſul *indignum facinus eſſe*, vociferari, *tantam contumeliam ignominiamque ab ignaviſſimo accipi hoſte. Etiamne circumſedebimur*, inquit, *in caſtris, ut fame potius per ignominiam, quam ferro, ſi neceſſe eſt, per virtutem moriamur? Dii bene verterent, facerentque quod ſe dignum quiſque ducerent. Conſulem M. Attilium vel ſolum, ſi nemo alius ſequatur, iturum adverſus hoſtes: caſurumque inter ſigna Samnitium potius, quam circumvallari caſtra Romana videat.* Dicta conſulis, legati, tribunique, & omnes turmæ equitum, & centuriones primorum ordinum, approbavere. Tum pudore victus miles ſegniter arma capit, ſegniter è caſtris egreditur. longo agmine, nec continenti, mœſti ac prope victi procedunt verſus hoſtem; nec ſpe, nec animo certiorem. Itaque ſimul conſpecta ſunt Romana ſigna, extemplo à primo Samnitium agmine ad noviſſimũ fremitus perfertur, Exire id quod timuerint, ad impediendum iter Romanos. Nullam inde ne fugæ quidem patere viam. illo loco aut cadendũ eſſe, aut ſtratis hoſtibus per corpora eorũ evadendum. In medio ſarcinas conjiciunt: armati ſuis quiſque ordinibus inſtruunt aciem. Iam exiguum inter duas acies erat ſpatium: & ſtabant exſpectantes dum ab hoſtibus prius impetus, prius clamor inciperet. neutris animus eſt ad pugnandum. Diverſique integri atq; intacti abiſſent, ni cedenti inſtiturum alterum timuiſſent. ſua ſponte inter invitos tergiverſanteſque ſegnis pugna, clamore incerto atque impari, cœpit: nec veſtigio quiſquam movebatur. Tum

conſul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

conſul Romanus, ut rem excitaret; equitum paucas turmas extra ordinem immiſit: quorum quum plerique delapſi ex equis eſſent, & alii turbati; & ab Samnitium acie ad opprimendos eos qui ceciderant, & ad ſuos tuendos ab Romanis procurſum eſt. Inde paululum irritata pugna eſt, ſed aliquanto & impigre magis, & plures procurrerunt Samnites: & turbatus eques ſua ipſe ſubſidia territis equis proculcavit. hinc fuga cœpta totam avertit aciem Romanam. Iamq; in terga fugientium Samnites pugnabant, quum conſul equo prævectus ad portam caſtrorum, ac ſtatione equitum ibi oppoſita, edictoque, Vt quicumque ad vallum tenderet, ſive ille Romanus, ſive Samnis eſſet, pro hoſte haberetur; hæc ipſa minitans, obſtitit profuſe tendentibus ſuis in caſtra. *Quo pergis*, inquit, *miles? & hic arma & viros invenies. nec vivo conſule, imo niſi victor caſtra intrabis. Proinde elige, cum cive, an hoſte pugnare malis.* Hæc dicente conſule, equites infeſtis cuſpidibus circumfunduntur, ac peditem in pugnam redire jubent. Non virtus ſolum conſulem, ſed fors etiam adjuvit; quod non inſtiterunt Samnites: ſpaciumque circum agendi ſigna, vertendique aciem à caſtris in hoſtem fuit. Tum alii alios hortari, ut repeterent pugnam: centuriones ab ſigniferis rapta ſigna inferre: & oſtendere ſuis, paucos & ordinibus incompoſitis effuſe venire hoſtes. Inter hæc conſul, manus ad cœlum attollens, voce clara ita ut exaudiretur, templum Iovi Statori vovet; ſi conſtitiſſet à fuga Romana acies, redintegratoque prœlio cecidiſſet viciſſetq; legiones Samnitium. Omnes undiq; anniſi ad reſtituendam pugnam, duces,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

duces, milites, peditum equitumque vis. numen etiam Deorum reſpexiſſe nomen Romanum viſum: adeo facile inclinata res, repulſiq; à caſtris hoſtes; mox etiam redacti ad eum locum, in quo commiſſa pugna erat. Ibi, objacente ſarcinarum cumulo, quas conjecerant in medium, hæſere impediti: deinde ne diriperentur res, orbem armatorum ſarcinis circumdant. Tum vero eos à fronte urgere pedites, ab tergo circumvecti equites. ita in medio cæſi captique. captivorum numerus fuit ſeptem millia trecenti, qui omnes nudi ſub jugum miſſi. cæſos retulere ad quatuor millia octingentos. Ne Romanis quidem læta victoria fuit; recenſente conſule biduo acceptam cladem. amiſſorum militum numerus relatus ſeptem millia trecenti. Dum hæc in Apulia gerebantur, altero exercitu Samnites Interamnam coloniam Romanam, quæ via Latina eſt, occupare conati; urbem non tenuerunt: agros depopulati quum prædam aliam inde miſtam hominum atque pecudum, colonoſque captos agerent; in victorem incidunt conſulem, ab Luceria redeuntem: nec prædam ſolum amittunt, ſed ipſi longo ac impedito agmine incompoſiti cæduntur. Conſul Interamnam, edicto dominis, ad res ſuas noſcendas recipiendaſque, revocatis, & exercitu ibi relicto, comitiorum cauſſà Romam eſt profectus. Cui de triumpho agenti negatus honos: & ob amiſſa tot millia militum, & quod captivos ſine pactione ſub jugum miſiſſet. Conſul alter Poſtumius, quia in Samnitibus materia belli deerat, in Ftruriam traducto exercitu, primum pervaſtaverat Volſinienſem agrum: deinde cum egreſſis ad tuendos fines,

haud

haud procul mœnibus ipſorum depugnat. duo millia c c Etruſcorum cæſi: cæteros propinquitas urbis tutata eſt. In Roſellanum agrum exercitus traductus: ibi non agri tantum vaſtati, ſed oppidum etiam expugnatum: capta amplius duo millia hominum, minus duo millia circa muros cæſa. Pax tamen clarior majorque, quam bellum in Etruria eo anno fuerat, parta eſt. Tres validiſſimæ urbes, Etruriæ capita, Volſinii, Peruſia, Arretium, pacem petiere; & veſtimentis militum, frumentoq; pacti cum Conſule, ut mitti Romam oratores liceret, inducias in quadraginta annos impetraverunt. mulcta præſens, quingentum millium æris in ſingulas civitates impoſita. Ob haſce res geſtas conſul quum triumphum ab ſenatu moris magis cauſſa, quam ſpe impetrandi petiſſet, videretque alios quod tardius ab urbe exiſſet; alios, quod injuſſu ſenatus ex Samnio in Etruriam tranſiſſet, partim ſuos inimicos, partim collegæ amicos, ad ſolatium æquatæ repulſæ ſibi quoq; negare triumphum; *Non ita*, inquit, *Patres Conſcripti, veſtræ majeſtatis meminero, ut me conſulem eſſe obliviſcar. eodem jure imperii, quo bella geſſi, bellis feliciter geſtis, Samnio atque Etruria ſubactis, victoria & pace parta triumphabo.* Ita ſenatum reliquit. Inde inter tribunos plebis contentio orta eſt, pars interceſſuros ne novo exemplo triumpharet, ajebant: pars auxilio ſe adverſus collegas triumphanti futuros. Iactata res ad populum eſt: vocatuſq; eo conſul, quum L. Horatium, Marcum Valerium conſules, C. Marcium Rutilum nuper patrem ejus, qui tunc cenſor eſſet, non ex auctoritate ſenatus, ſed juſſu populi triumphaſſe diceret; adjiciebat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſe quoque laturum fuiſſe ad populum, ni ſciret mancipia nobilium tribunos plebis legem impedituros: voluntatem ſibi ac favorem conſentientis populi pro omnibus juſſis eſſe, ac futuram. Poſteroque die auxilio tribunorum plebis trium, adverſus interceſſionem ſeptem tribunorum, & conſenſum ſenatus, celebrante populo diem, triumphavit. Et hujus anni parum conſtans memoria eſt. Poſtumium, auctor eſt Claudius, in Samnio captis aliquot urbibus, in Apulia fuſum fugatumque, ſaucium ipſum cum paucis Luceriam compulſum: ab Attilio in Etruria res geſtas; eumque triumphaſſe. Fabius, ambos Conſules in Samnio, & ad Luceriam res geſſiſſe ſcribit, traductumque in Etruriam exercitum (ſed ab utro conſule non adjecit) & ad Luceriam utrimque multos occiſos. inque ea pugna Iovis Statoris ædem votam, ut Romulus ante voverat: ſed fanum tantum, id eſt locus templo effatus, jam ſacratus fuerat. Cæterum hoc demum anno, ut ædem etiam fieri ſenatus juberet, bis ejuſdem voti damnata Reſpublica in religionem venit. Sequitur hunc annum conſul inſignis, L. Papirius Curſor, qua paterna gloria, qua ſua: & bellum ingens victoriaque, quantam de Samnitibus nemo ad eam diem, præter L. Papirium patrem conſulem pepererat, & forte eodem conatu apparatuq; omni opulentia inſignium armorum bellum adornaverant: & opus Deorum etiam adhibuerant ritu quodam ſacramenti vetuſto velut initiatis militibus; delectu per omne Samnium habito nova lege: ut qui juniorum conveniſſet ad imperatorium edictum, quique injuſſu abiſſet, caput Iovi ſacratum eſſet. Tum exercitus omnis

Aqui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Aquiloniam eſt indictus. ad quadraginta millia militum, quod roboris in Samnio erat, convenerunt. Ibi mediis fere caſtris locus eſt conſpectus, cratibus, pluteiſque, & linteis contectus; patens ducentos maxime pedes in omnes pariter partes. Ibi ex libro vetere linteo lecto ſacrificatum, ſacerdote Ovio Paccio quodam, homine magno natu, qui ſe id ſacrum petere affirmabat ex vetuſta Samnitium religione: qua quondam uſi majores eorum fuiſſent, quum adimendæ Etruſcis Capuæ clandeſtinum cepiſſent conſilium. Sacrificio perfecto, per viatorem imperator acciri jubebat nobiliſſimum quemque genere factiſque. ſinguli introducebantur. Erat quum alius apparatus ſacri, qui perfundere religione animum poſſet: tum in loco circa omni contecto aræ in medio, victimæque circa cæſæ, & circumſtantes centuriones ſtrictis gladiis. Admovebatur altaribus miles, magis ut victima, quam ut ſacri particeps: adigebaturque jurejurando, quę viſa auditaque in eo loco eſſent, non enunciaturum. Dein jurare cogebatur diro quodam carmine in execrationem capitis familięque & ſtirpis compoſito, niſi iſſet in prœlium, quo imperatores duxiſſent: & ſi aut ipſe ex acie fugiſſet, aut ſi quem fugientem vidiſſet, non extemplo occidiſſet. Id primo quidam abnuentes juraturos ſe, obtruncati circa altaria ſunt: jacentes deinde inter ſtragem victimarum, documento ceteris fuere, ne abnuerent. Primoribus Samnitium ea deteſtatione obſtrictis, decem nominatis ab imperatore, eis dictum, ut vir virum legerent, donec ſexdecim millium numerum confeciſſent: ea legio linteata ab integumento con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

conſepti, quo ſacrata nobilitas erat, appellatá eſt. His arma inſignia data, & criſtatæ galeæ, ut inter ceteros eminerent. paulo plus viginti millium alius exercitus fuit, nec corporum ſpecie, nec gloria belli, nec apparatu linteatæ legioni diſpar. hic hominum numerus quod roboris erat, ad Aquiloniam conſedit. Conſules profecti ab urbe: prior Sp. Carvilius, cui veteres legiones, quas M. Attilius ſuperioris anni conſul in agro Interamnati reliquerat, decretæ erant, cum eis in Samnium profectus, dum hoſtes operati ſuperſtitionibus concilia ſecreta agunt, Amiternum oppidum de Samnitibus vi cepit. Cæſa ibi millia hominum duo ferme atque octingenti: capta quatuor millia ducenti ſeptuaginta. Papirius novo exercitu (ita decretum erat) ſcripto, Duroniam urbem expugnavit: minus quam collega cepit hominum, plus aliquanto occidit. præda opulenta utrobique eſt parta. Inde pervagati Samnium conſules, maxime depopulato Atinate agro. Carvilius ad Cominium, Papirius ad Aquiloniam (ubi ſumma rei Samnitium erat) pervenit. ibi aliquandiu nec ceſſatum ab armis eſt, neque graviter pugnatum; laceſſendo quietos, reſiſtentibus cedendo: comminandoque magis quam inferendo pugnam dies aſſumebatur; quod quum inciperetur, remittereturque, omnium rerum etiam parvarum eventus proferebatur in dies. Altera Romana caſtra viginti millium ſpacio aberant: & abſentis collegæ conſilia omnibus gerendis intererant rebus. intentiorque Carvilius, quo majore diſcrimine res vertebatur, in Aquiloniam, quam ad Cominium, quod obſidebat, erat. L. Papirius jam per omnia ad dimicandum

andum ſatis paratus, nuncium ad collegam mittit; *ſibi in animo eſſe, poſtero die, ſi per auſpicia liceret, confligere cum hoſte. Opus eſſe & illum quanta maxima vi poſſet Cominium oppugnare: ne quid laxamenti ſit Samnitibus ad ſubſidia Aquiloniam mittenda.* Diem ad proficiſcendum nuncius habuit: nocte rediit; approbare collegam conſulta referens. Papirius, nuncio miſſo, exemplo concionem habuit; multa de univerſo genere belli, multa de præſenti hoſtium apparatu, vana magis ſpecie quam efficaci ad eventum, diſſeruit. *Non enim criſtas vulnera facere; & per picta atque aurata ſcuta tranſire Romanum pilum: & candore tunicarum fulgentem aciem, ubi res ferro geratur, cruentari. Auream olim atque argenteam Samnitium aciem à parente ſuo occidione occiſam: ſpoliaque ea honeſtiora victori hoſti, quam ipſis arma fuiſſe. Datum hoc forſan nomini familiæque ſuæ, ut adverſus maximos conatus Samnitium, opponerentur duces, ſpoliaque ea referrent, quæ inſignia publicis etiam locis decorandis eſſent. Deos immortales adeſſe propter toties petita fœdera, toties rupta: tum ſi qua conjectura mentis divinæ ſit, nulli unquam exercitui fuiſſe infeſtiores, quam qui nefando ſacro miſta hominum pecudumque cæde reſperſus, ancipiti Deûm iræ devotus, hinc fœderum cum Romanis ictorum teſtes Deos, hinc jurisjurandi adverſus fœdera ſuſcepti execrationes horrens, invitus juraverit, oderit ſacramentum; uno tempore Deos, cives, hoſtes metuat.* Hæc comperta perfugarum indicia, quum apud infenſos jam ſua ſponte milites diſſeruiſſet; ſimul divinæ humanæque ſpei pleni, clamore conſentienti pugnam poſcunt: pœnitet in poſterum diem dilatum certamen: moram

diei

diei noctiſque oderunt. Tertia vigilia noctis, jam relatis literis à collega, Papirius ſilentio ſurgit, & pullarium in auſpicium mittit. Nullum erat genus hominum caſtris intactum cupiditate pugnæ: ſummi infimique æque intenti erant: dux militum, miles ducis ardorem ſpectabat. Is ardor omnium etiam ad eos qui auſpicio intererant, pervenit. nam quum pulli non paſcerentur, pullarius auſpicium mentiri auſus, tripudium ſoliſtimum conſuli nunciavit. Conſul lætus, auſpicium egregium eſſe, & Deis auctoribus rem geſturos, pronunciat; ſignumq; pugnæ proponit. Exeunti jam in aciem nunciat perfuga, viginti cohortes Samnitium (quadringenariæ ferme erant) Cominium profectas. quod ne ignoraret collega extemplo nuncium mittit: ipſe ſigna ocius proferri jubet, ſubſidiaque ſuis quæque locis, & præfectos ſubſidiis attribuerat. Dextro cornu L. Volumnium, ſiniſtro L. Scipionem; equitibus legatos alios, C. Cæditium & C. Trebonium præfecit. Sp. Nautium mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus in tumulum conſpectum propere circumducere jubet, atque inter ipſam dimicationem quanto maxime poſſet moto pulvere oſtendere. Dum his intentus imperator erat, altercatio inter pullarios orta de auſpicio ejus diei, exauditaque ab equitibus Romanis; qui rem haud ſpernendam rati, Sp. Papirio fratris filio conſulis ambigi de auſpicio renunciaverunt. Iuvenis, ante doctrinam Deos ſpernentem, natus, rem inquiſitam, ne quid incompertum deferret ad conſulem, detulit. cui ille, *Tu quidem macte virtute diligentiaque eſto: Ceterum qui auſpicio adeſt, ſi quid falſi nunciat,*

it, in ſemetipſum religionem recipit. Mihi quim tripudium nunciatum, populo Romano exeruique egregium auſpicium eſt. Centurionibus inde imperavit, ut pullarios inter prima ſina conſtituerent. Promovent & Samnites ſina, inſequitur acies ornata armataque, ut houm quoque magnificum ſpectaculum eſſet. iuſquam clamor tolleretur concurreretúrq;, niſſo temere pilo ictus pullarius ante ſigna cedit. quod ubi conſuli nunciatum eſt, *Dii in œlio ſunt,* inquit. *habet pœnam noxium caput.* nte conſulem hæc dicentem corvus voce cla occinuit; quo lætus augurio conſul, affirnans, nunquam humanis rebus magis præſens interfuiſſe Deos; ſigna canere, & clamoem tolli juſſit. Prœlium commiſſum atrox. terum longe diſparibꝰ animis. Romanos ira, es, ardor certaminis, avidos hoſtium ſanguiis, in prœlium rapit: Samnitium magnam artem neceſſitas ac religio invitos magis reſiere quam inferre pugnam cogit. nec ſuſtinuiſnt primum clamorem atque impetum Ronanorum, per aliquot jam annos vinci aſſue, ni potentior alius metus inſidens pectoribus fuga retineret. Quippe in oculis erat omnis le occulti paratus ſacri, & armati ſacerdotes, c promiſcua hominum pecudumque ſtrages, c reſperſæ fando nefandoque ſanguine aræ, & ira execratio, ac furiale carmen, deteſtandæ amiliæ ſtirpique compoſitum. his vinculis fuæ obſtricti ſtabant; civem magis quam hoſtem imentes. Inſtare Romanus à cornu utroque, media acie, & cædere Deorum hominumque ttonitos metu. repugnatur ſegniter, ut ab iis uos timor moraretur à fuga. Iam prope ad

ſigna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

ſigna cædes pervenerat, quum ex tranſverſo pulvis, velut ingentis agminis inceſſu motus, apparuit. Sp. Nautius (Octavium Metium quidam eum tradunt) dux alaribus cohortibus erat. pulverem majorem quam pro numero excitabant: inſidentes mulis calones, frondoſos ramos per terram trahebant: arma ſignaque per turbidam lucem in primo apparebant: poſt altior denſiorque pulvis equitum ſpeciem cogentium agmen dabat. Fefellitque non Samnites modo, ſed etiam Romanos: & conſul affirmavit errorem; clamitans inter prima ſigna, ita ut vox etiam ad hoſtes accideret: *captum Cominium; victorem collegam adeſſe: annitantur vincere prius quam gloria alterius exercitus fieret.* Hæc inſidens equo. inde tribunis centurionibuſque imperat, ut vias equitibus patefaciant. Ipſe Trebonio Cædicioque prædixerat, ut ubi ſe cuſpidem erectam quatientem vidiſſent, quanta maxima vi poſſent, concitarent equites in hoſtem. Ad nutum omnia, ut ex ante præparato, fiunt. panduntur inter ordines viæ: provolat eques, atq; infeſtis cuſpidibus in medium agmen hoſtium ruit, perrumpitque ordines quacumque impetum dedit. inſtant Volumnius & Scipio, & perculſos ſternunt. Tum jam Deorum hominumque victa vi, funduntur linteatæ cohortes: pariter jurati injuratique fugiunt, nec quemquam præter hoſtes metuunt. Peditum agmen, quod ſuperfuit pugnæ, in caſtra ad Aquiloniam compulſum eſt. nobilitas equiteſque Bovianum perfugerunt: equites eques ſequitur, peditem pedes, ac diverſa cornua, dextrum ad caſtra Samnitium, lævum ad urbem tendit. Prior aliquanto Volumnius

caſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

caſtra cepit: ad urbem Scipioni majore reſiſtitur vi; non quia plus animi victis eſt, ſed melius muri quam vallum armatos arcent. inde lapidibus propulſant hoſtem. Scipio, niſi in primo pavore, priuſquam colligerentur animi, tranſacta res eſſet, lentiorem fore munitæ urbis oppugnationem ratus, interrogat, *Satin' æquo animo paterentur ab altero cornu caſtra capta eſſe: ſe victores pelli à portis urbis?* Reclamantibus univerſis, primus ipſe ſcuto ſuper caput elato pergit ad portam: ſecuti alii teſtudine facta in urbem perrumpunt: deturbatiſque Samnitibus, qui circa portam erant, muros occupavere. penetrare interiora urbis, quia pauci admodum erant, non audent. Hæc primo ignorare conſul, & intentus recipiendo exercitui eſſe: jam enim præceps in occaſum Sol erat: & appetens nox, periculoſa & ſuſpecta omnia etjam victoribus faciebat. Progreſſus longius ab dextra, caſtra capta videt: ab læva clamorem in urbe, miſtum pugnantium ac paventium fremitu eſſe. & tum forte certamen ad portam erat. Advectus deinde equo propius, ut ſuos in muris videt; nec jam integri quicquam eſſe, quoniam temeritate paucorum magnę rei parta occaſio eſſet; acciri, quas receperat, copias, ſignaque in urbem inferri juſſit. Ingreſſi proxima ex parte, quia nox appropinquabat, quievere. nocte oppidum ab hoſtibus deſertum eſt. Cæſa illo die ad Aquiloniam Samnitium millia triginta trecenti quadraginta: capta tria millia octingenti & ſeptuaginta: ſigna militaria nonaginta ſeptem. Ceterum illud memoriæ traditur; non ferme alium ducem lætiorem in acie viſum; ſeu ſuopte ingenio ſeu fiducia bene

gerendæ

gerendæ rei. Ab eodem robore animi neque controverſo auſpicio revocari à prœlio potuit, & in ipſo diſcrimine quo templa Diis immortalibus voveri mos erat, voverat Iovi Victori, ſi legiones hoſtium fudiſſet, pocillum mulſi, priuſquam temetum biberet, ſeſe facturum. id votum Diis cordi fuit: & auſpicia in bonum verterunt. Eadem fortuna ab altero conſule ad Cominium geſta res. Prima luce ad mœnia omnibus copiis admotis, corona cinxit urbẽ: ſubſidiaque firma, ne qua eruptio fieret, portis oppoſuit. Iam ſignum dantem eum nuncius à collega trepidus de viginti cohortium adventu, & ab impetu moratus eſt, & partem copiarum revocare inſtructam intentamque ad oppugnandum, coegit. D. Brutum Scævam legatum cum legione prima, & viginti cohortibus alaribus equitatuque ire adverſus ſubſidium hoſtium juſſit: quocunque in loco fuiſſet obvius, obſiſteret ac moraretur; manumque, ſi forte ita res poſceret, conferret: modo ne ad Cominium eæ copiæ admoveri poſſent. Ipſe ſcalas ferri ad muros ab omni parte urbis juſſit, ac teſtudine ad portas ſucceſſit. ſimul & refringebantur portæ, & vis undique in muros fiebat. Samnites, ſicut antequam in muris viderent armatos, ſatis animi habuerunt ad prohibendos urbis aditu hoſtes; ita poſtquam jam non ex intervallo nec miſſilibus, ſed cominus gerebatur res, & qui ægre ſucceſſerant ex plano in muros loco, quem magis timuerant, victo, facile in hoſtem imparem ex æquo pugnabant; relictis turribus muriſq; in forum omnes compulſi, pauliſper inde tentaverunt extremam pugnæ fortunam. Deinde, abjectis armis, ad

quin-

quindecim millia hominum & quadringenti in fidem conſulis venerunt. cæſa ad quatuor millia ac trecenti octoginta. Sic ad Cominium, ſic ad Aquiloniam geſta res. Inde medio inter duas urbes ſpatio, ubi tertia exſpectata erat pugna, hoſtes non inventi, ſeptem millia paſſuum quum abeſſent à Cominio, revocati ab ſuis, neutri prœlio occurrerunt. Primis ferme tenebris quum in conſpectu jam caſtra, jam Aquiloniam habuiſſent, clamor eos utrimque par accidens ſuſtinuit: deinde è regione caſtrorum, quæ incenſa ab Romanis erant, flamma late fuſa certioris cladis indicio progredi longius prohibuit. Eo ipſo loco prope temere ſub armis ſtrati paſſim, inquietum omne tempus noctis, exſpectando timendoque lucem egere. prima luce incerti quam in partem intenderent iter, repente in fugam conſternantur conſpecti ab equitibus: qui egreſſos nocte ab oppido Samnites perſecuti, viderant multitudinem, non vallo non ſtationibus firmatam. Conſpecta & ex muris Aquiloniæ ea multitudo erat: jamq; etiam legionariæ cohortes ſequebantur. Ceterum nec pedes fugientes perſequi potuit: & ab equite noviſſimi agminis ducenti ferme & octoginta interfecti. Arma multa pavidi, ac ſigna militaria duodeviginti reliquere. alio agmine incolumi, vix ex tanta trepidatione Bovianum perventum eſt. Lætitiam utriuſque exercitus Romani auxit, & ab altera parte feliciter geſta res. uterque ex alterius ſententia conſul captum oppidum diripiendum militi dedit: exhauſtis deinde tectis, ignem injecit, eodemque die Aquilonia & Cominium deflagravere: & conſules cum gratulatione mutua le-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

gionum ſuaque, caſtra conjunxere. In conſpectu duorum exercituum & Carvilius ſuos pro cujuſque merito laudavit, donavitque; & Papirius, apud quem multiplex in acie circa caſtra, circa urbem, fuerat certamen, Sp. Nautium, Sp. Papirium, fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque haſtatorum, armillis aureiſq; coronis donavit: Nautium propter expeditionem, qua magni agminis modo terruerat hoſtes: juvenem Papirium, propter navatam cum equitatu & in prœlio operam, & nocte qua fugam infeſtam Samnitib⁹ ab Aquilonia clam egreſſis fecit: cēturiones, militeſque, quia primi portam murumque Aquiloniæ cœperant. equites omnes ob inſignem multis locis operam, corniculis armilliſq; argenteis donat. Conſilium inde habitum, quum jam tempus eſſet deducendi ab Samnio exercitus aut utriuſque, aut certe alterius. Optimum viſum, quo magis fractæ res Samnitium eſſent, eo pertinacius & infeſtius agere cetera, & perſequi: ut perdomitum Samnium inſequentibus conſulibus tradi poſſet. *Quando jam nullus eſſet hoſtium exercitus, qui ſignis collatis dimicaturus videretur, unum ſupereſſe belli genus, urbium oppugnationes; quarum per excidia militem locupletare præda, & hoſtem pro aris ac focis dimicantē conficere poſſent.* Itaque literis miſſis ad ſenatum populumque Romanū de rebus ab ſe geſtis, diverſi, Papirius ad Sepinum, Carvilius, ad Volanam oppugnandam, legiones ducunt. Literę conſulum, ingenti lætitia, & in curia & in concione auditæ. & quatridui ſupplicatione publicū gaudium privatis ſtudiis celebratum eſt. nec populo Romano magna ſolum, ſed peropportuna etiam ea victo-

victoria fuit, quia per idem forte tempus rebellaſſe Etruſcos allatũ eſt. Subibat cogitatio animum, quonam modo tolerabilis futura Etruria fuiſſet, ſi quid in Samnio adverſi veniſſet, quæ, conjuratione Samnitium erecta, quoniam ambo conſules omniſq; Romana vis averſa in Samnium eſſet, occupationem populi Romani pro occaſione rebellandi habuiſſet. Legationes ſociorum à M. Attilio prætore in ſenatum introductæ, querebantur, uri & vaſtari agros à finitimis Etruſcis, quod deſciſcere à populo Romano nollent. Obteſtabanturque Patres conſcriptos, ut ſe à vi atque injuria communium hoſtium tutarentur. Reſponſum legatis. Curæ ſenatui futurum, ne ſocios fidei ſuæ pœniteret. Etruſcorum propediem eandem fortunam, quam Samnitium, fore. Segnius tamen, quod ad Etruriam attinebat, acta res eſſet, ni Faliſcos quoque, qui per multos annos in amicitia fuerant, allatum foret, arma Etruſcis junxiſſe. Hujus propinquitas populi acuit curam Patribus, ut feciales mittendos ad res repetendas cenſerent. quibus non redditis, ex auctoritate Patrum juſſu populi bellum Faliſcis indictũ eſt: juſſiq; conſules ſortiri, uter ex Samnio in Etruriam cum exercitu tranſiret. Iam Carvilius Volanam, & Palumbinum, & Herculaneum ex Samnitibus ceperat: Volanam intra paucos dies, Palumbinum eodem quo ad muros acceſſit. Ad Herculaneum bis etiam ſignis collatis ancipiti prœlio, & cum majore ſua quam hoſtium jactura, dimicavit. Caſtris deinde poſitis, mœnibus hoſtem incluſit. oppugnatum oppidum, captumque. In his tribus urbibus capta aut cæſa, ad decem millia hominum: ita, ut

pavore admodum plures caperentur. Sortientibus provincias conſulibus, Etruria Carvilio evenit, ſecundum vota militum, qui vim frigoris jam in Samnio non patiebantur. Papirio ad Sepinum major vis hoſtium reſtitit. ſæpe in acie, ſæpe in agmine, ſæpe circa ipſam urbem adverſus eruptiones hoſtium pugnatum: neque obſidio, neque bellum ex æquo erat: non enim muris magis ſe Samnites, quam armis ac viris mœnia tutabantur. Tandem pugnando in obſidionem juſtam coegit hoſtes: obſidendoque, vi atque operibus urbem expugnavit. itaque ab ira plus cædis editum capta urbe: ſeptem millia quadringenti cæſi: capta minus tria millia hominum: præda, quæ plurima fuit, congeſtis Samnitium rebus in urbes paucas, militi conceſſa eſt. Nives jam omnia oppleverant, nec durari extra tecta poterat: itaque conſul de Samnio exercitum deduxit. Venienti Romam triumphus omnium cõſenſu eſt delatus. triumphavit in magiſtratu, inſigni, ut illorum temporum habitus erat, triumpho. Pedites equiteſq; inſignes donis tranſire, ac tranſvecti ſunt: multæ civicæ coronæ vallareſque ac murales conſpectæ. Inſpectata ſpolia Samnitium: & decore ac pulchritudine paternis ſpoliis, quæ nota frequenti publicorum ornatu locorum erant, comparabantur. nobiles aliquot captivi, clari ſuis patrumque factis, ducti: æris gravis magna vis tranſvecta; vicies centum millia & quingenta triginta tria millia: id æs redactũ ex captivis dicebatur. argenti, quod captum ex urbibus erat, P. M. cccxxx. omne æs argentumque in ærarium conditum. Militibus nihil datum ex præda eſt. auctaque ea invidia eſt

eſt ad plebem, quod tributum etiam in ſtipendium militum collatum eſt: quum, ſi ſpreta gloria fuiſſet, captivæ pecuniæ in ærarium illatæ, & militi tum dari ex præda, & ſtipendium militare præſtari potuiſſet. Aedem Quirini, quam in ipſa dimicatione votam apud neminem veterem auctorem invenio (neque hercule tam exiguo tempore perficere potuiſſet) ab dictatore patre votam filius conſul dedicavit, exornavitq; hoſtium ſpoliis. quorum tanta multitudo fuit, ut non templum tantum forumque his ornaretur, ſed ſociis etiam coloniſque finitimis ad templorum locorumq; publicorum ornatum dividerentur. A triumpho exercitum in agrum Veſcinum, quia regio ea infeſta ab Samnitibus erat, hibernatum duxit. Inter hæc Carvilius conſul in Etruria Troilium primum oppugnare adortus, quadringentos ſeptuaginta ditiſſimos, pecunia grandi pactos, ut abire inde liceret, dimiſit: ceteram multitudinem oppidumque ipſum vi cepit. inde quinque caſtella, locis ſita munitis expugnavit. Cæſa ibi hoſtium duo millia quadringenti: minus duo millia capti. & Faliſcis pacem petentibus annuas inducias dedit: pactus centum millia gravis æris, & ſtipendium ejus anni militibus. His rebus actis ad triumphum deceſſit: ut minus clarũ de Samnitibus, quam collegæ triumphus fuerat; ita cumulo Etruſci belli æquatum. Aeris gravis tulit in ærarium trecenta nonaginta millia: de reliquo ære ædem Fortis Fortunæ de manubiis faciendam locavit; prope ædem eidem Deæ ab rege Servio Tullo dedicatam: & militibus ex præda centenos binos aſſes & alterum tantum centurionibus atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

equitibus (malignitate collegæ gratius accipientibus munus) diviſit. Favor conſulis tutatus ad populum eſt L. Poſtumium legatũ ejus: qui, dicta die à M. Cantio tribuno plebis, fugerat in legationem (ut fama ferebat) populi judicium: jactarique magis, quam peragi accuſatio ejus poterat. Exacto jam anno novi tribuni plebis magiſtratum inierant: iiſque ipſis, quia vitio creati erant, quinque poſt dies alii ſuffecti. Luſtrum conditũ eo anno eſt à P. Cornelio Arvina, C. Marcio Rutilo, cenſoribus: cenſa capitum millia ducenta ſexaginta duo trecenta viginti duo. Cenſores viceſimi ſexti à primis cenſoribus: luſtrum undeviceſimum fuit. Eodem anno, coronati primum ob res bello bene geſtas, ludos Romanos ſpectaverunt: palmæque, tum primum tranſlato è Græcia more, victoribus datæ. Eodem anno ab ædilibus curulibus, qui eos ludos fecerunt, damnatis aliquot pecuariis, via à Martis ſilice ad Bovillas perſtrata eſt. Comitia conſularia L. Papirius habuit: creavit conſules, Q. Fabium Maximi filium Gurgitem, & D. Iunium Brutum Scævam. ipſe Papirius prætor factus. Multis rebus lætus annus, vix ad ſolatium unius mali, peſtilentiæ urentis ſimul urbem atque agros, ſuffecit; portentoque jam ſimilis clades erat. & libri aditi, quinam finis, aut quod remedium ejus mali ab Diis daretur. Inventum in libris, Aeſculapium ab Epidauro Romam accerſendum. neque eo anno, quia bello occupati conſules erant, quicquam de ea re actũ: præterquam quod unum diem Aeſculapio ſupplicatio habita eſt.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVÆ primo hoc tomo continentur.

A.

ABorigines. 7
Accius Navius augur. 52
Æneæ errores. 6. in Italiam adventus. ibid. ſepulchrum. 8
Æneas Sylvius. ibid.
Æqui graves præda intercipiuntur. 168. ſub jugum miſſi. 194. vaſtant Tuſculanum agrum. 211. capiuntur. 246. à Romanis fuſi. 203, 307, 371. ad bellum cooriuntur. 324
Æquis bellum indicitur. 655
Æqui Volſcique agrum Hernicum depopulantur. 172
Alba longa conditur. 8. deſtruitur. 42
Albani de bello deliberant. 38. Romam traducuntur. 42
Albani exercitus deditio. 39
Albula qui & Tiberis. 8
Alexander Epiri rex in Italiam appulit. 528
Alexandria in Ægypto conditur. 560
Alexandri Magni ætas. 529. avunculus Alexander rex Epiri. ibid. mors. ib. dedecora. 611
Alexandro Magno an Romana virtus reſiſtere potuiſſet. 609
Amulius pulſo fratre regnat. 9
Ancus Martius rex. 45. bellicas ceremonias inſtituit. ibid.
Annus clade inſignis. 271 annus deſcribitur. 29
Antium. 526
Anxur captum. 329
Apex dialis. 462
Appii Claudii decemviri nefandum facinus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

*cinus.*218.*ſceleratum judicium.* 222. *provocatio.* 233. *defenſio* 234. *mors.* 237

Appii Conſulis iniquitas. 115. *ſævitia.* 157. *exercitus ipſius odio vinci voluit.* ibid.

Appius conſul animadvertit in exercitũ. 159 *ad judicium vocatur.* 160. *moritur.* ibid.

Appio Coſ. milites parum fidentes. 681

Appiani exercitus in retinendo Volumnio ſtudium. 682

Apulia perdomita. 616

Aquilonia expugnatur. 719

Ara pudicitiæ plebejæ. 689

Ardeam coloni mittuntur. 270

Ardeates Gallorum caſtra invadit. 390

Artena Volſcorum oppidum. 331. *ejus arx Romanis proditur.* ibid.

Aſcanius. 8

Aſylum aperit Romulus: 15

Athenas miſſi qui leges deſcriberent. 204

Attellanæ. 468

Atta Clauſus Sabinus Romã transfugit. 103

Attilius militem cunctantem increpat. 707 *ei negatur triumphus.* 710

Auguria. 12

Augurium Tarquinio Priſco oſtenſum. 50

Auſonum gens in poteſtatem populi Romani venit. 622

Auſpicia penes patres. 461

B.

Belli indicendi ritus. 46

Belli Sabini cauſa. 43

Bellum cum Volſcis. 162 *Æquicum.* 169, 659 *Etruſcum.* 632. *Gallicum.* 498. *inteſtinum ob nuptias virginis.* 267. *Latinum.* 106. *Romanum adverſus Rutulos.* 77. *Veſtinum.* 567

Brennus Gallorum rex. 382

Brutus autor arma capiendi adverſus tyrannos. 79. *ab exercitu benigne accipitur.* 81. *de ſuis filiis pœnas ſumit* 89

C. *Cacus.*

C.

CAcus. 13
Cænienſes vincuntur. 17
Cæremonia quædam in devovendis hoſtibus. 541
Cære oppulentum oppid. 7
Cæretibus pax data. 491
Cæſo capitis accerſitur. 180. defenditur à principibus civitatis. ibid. accuſatur de vi in civem illata. 181
Cajus Mucius de interficiendo Porſena cogitat. 98. foculo dextram injicit. 99. Scævola cognominatus. ib.
Cajus Sempronius ab Hortenſio accuſatur. 306. eius temeritas. 301. conſtantia. 309
Cales expugnatur. 550
Campani ſe Romanis dedunt. 506. Latinis ſe jungunt. 527
Campus Martius. 89
Capitolium ab exulibus occupatur. 184. recuperatur. 188
Capræ palus. 24
Capua capta. 301
Carcer ædificatur. 49. privatus. 453
Carmenta. 13
Carthaginienſes in Siciliam trajiciunt. 291. legatos Romam mittunt. 517
Carventana arx ab Æquis occupatur. 320, 321
Caßii Coſ. mors. 135
Caudinarum furcularũ deſcriptio. 587
Celeres à Romulo ad cuſtodiam corporis adhibiti. 24
Cenſores creantur. 440
Cenſuræ initium. 266
Centuriæ tres equitum conſcriptæ. 21
Centurionis vox pro omine. 403
Certamẽ inter duces. 311. inter matronas. 689. inter Appium & tribunos plebis. 633. de re agraria. 166. de ſacerdotiis cum plebe communicandis. 665
Clavi figendi cauſa dictator creatus. 553
Clœliæ virginis virtus. 101
Cluilius Albanorũ rex. 32
Comitium oppugnatur. 720

Conjuratio adoleſcentum nobilium. 88. *Latinorum.* 528
Conjurati Quintium ducẽ ſibi præficiunt. 520
Conjuratorum exercitus colligitur. 519
Connubium patrum cum plebeiis. 256
Conſualia ludi. 16
Conſulares exercitus omnia in Samnio vaſtant. 677
Conſules primi quando creati. 82
Conſules damnati. 203. *cum Pontio de fœdere agitant.* 591. *adverſus tribunos-pl. ſenatum incitant.* 257. *mittuntur contra Samnites.* 532. *in Volſcos & Æquos.* 157. *ſeditionem comprimunt.* 111. *ſuos pro merito laudant.* 722. *Conſules reliquiq; ſponſores Samnitibus deduntur.* 599
Conſulum cunctatio. 140
Conſulum alter de plebe creatur. 492
Coſſus Vejentium regem interficit. 279
Contentio de agraria lege. 188. *inter Coſs. & tribunum.* 155, 202. *inter Fabium & Decium.* 690
Coriolani virtus. 124
Coriolanus hoſtis tribuniciæ poteſtatis. 126. *in exilium mittitur.* 127. *fletu muliebri placatur.* 133
Corioli oppidum capitur. 125
Creuſa. 8
Cumæ captæ. 310
Curiæ triginta inſtitutæ à Romulo. 21
Curtius lacus, ibid.
M. Curtius ſe devovet. 471

D.

D Arius. 611
Decem tabulæ proponuntur. 206
Decẽviris imperii ſumma committitur. 205
Decemvirorum tyrannis. 208
Decemviratus tollitur. 231
Decius cum ſuis ſalvus. 514. *laudibus cumulatur.* 515. *ſe cum exercitu devovet.* 538
Deditionis formula. 54

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Delphicum reſponſum. 355
Dianæ Epheſiæ templum. 62
Dictator Romæ quis primus. 105. *creatur adverſus Æquos & Volſcos.* 287. *ejus prudentia.* 289
Dictator populi precibus donat Fabium, Tullium ſecrete alloquitur. 482. *leges fert nobilitati adverſas.* 544
Dictatoris cunctationem ægerrime ferunt milites. 480. *interrogatio ad magiſtrũ equitum.* 571. *creatio in M. Manlium.* 423. *adhortatio ad milites.* 483
Dictator plebejus triumphat de Faliſcis. 487
Dies religioſi. 406
Diſcordia civilis. 110. *de agrariis legibus.* 314
Diſſidia inter patres & plebem. 245
Diſſidium inter Romulum & Remum. 11
Diverbia. 467
Duodecim tabulæ publicè proponuntur. 236.

E.

Edictum ne quis extra ordinẽ pugnet. 533
Egnatius dux Samnitium captus. 686
Equites equis merere incipiunt. 343
Etruſcæ opes. 7
Etruſci Romanos adoriuntur. 637. *Gallos ex hoſtibus ſocios ſibi facere conantur.* 671. *magiſtrum equitum circumveniunt.* 662. *Romanum præſidium adoriuntur.* 663. *fuſi.* 664
Etruſcus exercitus ad Sutrium cogitur. 629
Evander. 10, 13
Exercitus Romani in agrum Vejentinũ & Faliſcũ mittuntur. 282
Exordia. 468

F.

Fabia gens ſibi bellum in Veientes depoſcit. 145
Fabii cæſi omnes. 148
Fabiorum nimia fiducia. 147
Q. Fabius Maximus Rullianus magiſter equitum

tum proſperè in hoſtem pugnat. 569. à dictatore ad pœnam depoſcitur. 571. Romam profugit. 573. conſul Papirium dictatorem quamvis inimicũ dicit, 643. cur Maximus dictus. 657, conſulatum recuſat. 674. Conſul in caſtra pervenit. 692. Romam rediit. 693
Faliſci vincuntur. 359, 487. inducias impetrant. 493
Faliſcorum urbs obſidetur. 368
Fames. 319
Fauſtulus paſtor. 10
Ferentani debellati. 607
Feſcenninus verſus. 467
Fidei ſolenne inſtitutum. 30
Fidenates bellum Romanis inferunt. 22. vincuntur. ibid. deſciſcunt à Romanis. 38. funduntur. 40. populantur agrum Romanum. 282. deficiunt. 294. ignibus Romanos terrere tentant. 296
Fidenatium deditio. 298
Fidenæ à Romanis deficiunt. 277. capiuntur. 283
Filius Lucii Manlii tribunum plebis cultro domi aggreditur. 470
Flamines creantur. 29
Flavii ædilis factũ contra nobilium ſuperbiam. 657
Fœdus cum Ardeatibus renovatur. 265
Fœdus cũ Carthaginienſibus. 500. cum eiſdem tertio renovatũ. 653. cum Lucanis. 673. inter Romanos & Albanos. 34. cum Latinis. 124. cum Samnitibus. 527
Fœneratores mulctantur. 690
Furius & Manlius rei ad populum. 152
M. Furius Camillus dictator dictus. 358. eius preces. 360, 361. Iunoni templum dedicat. 363. interrex creatur. 373. in exilium abiit. 376. revocatur ab exilio, & dictator creatur. 392, 393, 406. religionum cultor. 397. cum collegis imperium communicat.

municat. 412. *Sutrium recipit.* 416. *fugientem exercitum excipit.* 437. *Moderatio ejus erga Tuſculanos.* 439. *mors & laudes.* 466

G.

GAbini parent regi Romano. 74
Galli novi accolæ Etruriæ. 356
Galli cur Alpes tranſierint. 376. *Romam petunt.* 381. *fugant Romanos.* 382, 383. *Romanos in ædium veſtibulis trucidãt.* 387. *arcem impetentes funduntur à Romanis.* 388. *à Camillo fuſi.* 396. *victi in Albano agro.* 463. *Tibur fugati ſe recipiunt.* 478. *in agro Latino caſtra habent.* 494. *vincuntur.* 495. *primo impetu feroces.* 697
Gallici tumultus fama. 555
Genucius cum exercitu cæſus. 472
Græcorum claſsis ad Venetorum littus appulſa. 660

H.

HErcules. 12
Hernici devicti. 134, 650. *Hernicorum cũ Romanis pugna.* 473, 474
Herſilia conjux Romuli. 18
Hetruſci fuſi pacem ſupplices petunt. 147
Hetruſcos rebellaſſe nunciatur. 722
Hiſtoriæ utilitas. 5
Hiſtriones unde dicti. 467
Horatii Coclitis virtus. 95
Horatii & Curiatii trigemini. 33, *pugnant inter ſe.* 35
Horatius ſororem transfigit. 37. *provocat ad populum.* ibid.
Hoſtus Hoſtilius. 19.

I.

IMperioſi cognomẽ. 469
InduciæGallorum cum Romanis. 394, 395
Interregnum. 26, 528, 595.
Iulus. 8

Inno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Iuno quanta religione Veiis deportata. 362
Iupiter Feretrius. 18. *Stator.* 20. *Elicius.* 30
Iureiurando cautum, neminem Romæ regnaturum. 85
Ius ferri in armis. 38
Iuſtitium ob tumultum indictum. 170

L.

Lacus Curtius. 472
Latini unde dicti. 7, 8. *funduntur.* 447. *ferociores facti.* 528. *perſimiles Romanis.* 536. *vincuntur.* 540
Latinis triſtia reſponſa redduntur. 427
Lavicani agrum Tuſculanum depopulantur. 311.
Lavinium conditur. 7.
Laurentia. 10. *Laurentes.* 21
Lectiſternium primum Romæ. 351. *Tertium.* 467.
Legati ad Samnites. 558. *Tarentini.* 604. *à Romanis ad Gallos.* 372. *ad Coriolanum de pace mittuntur.* 132
Legio Romana à Gallis deleta. 695
Lex agraria primũ promulgatur. 134, 549
Lex de magiſtratu non creando ſine provocatione. 232. *vetuſta de clavo figendo.* 468
Lex de connubio patrum cum plebe. 261. *Portia.* 669. *Valeria.* ibid.
Licinius Calvus primus ex plebe tribunus militum. 454
Lictores unde petiti. 14
Livius ſuorum carminũ actor. 467
Luæ matri arma data. 526.
Lucanorũ mutabilis cum fortuna fides. 561
Lucani in amicitiam accepti. 562. *qua arte à Romanis defecerint.* 565
Luceres centuriæ equitum. 21
Lucii Papirii fœneratoris libido. 566
Lucius Manlius dictator filium in agrum ablegat. 468
Lucius Papirius concionem habet. 715
Lucius Quintius ab agricultura ad Dictaturam accerſitur. 197. *circum-*

circumvallat Æquos. 199.
Lucretia ſibi mortẽ conſciſcit. 79
Lucius Seſtius primus de plebe conſul. 463
Lucius Siccius decemvirorum fraude occiditur. 217
Ludi. 271. ſcenici inſtituti. 467. maximi. 463
Ludimagiſtri ſceleſtum facinus. 368
Ludiones. 467
Lupa mammas infantibus præbet. 10
Lupercal. 20
Luſtrum conditum. 61

M.

Magiſter equitum milites contra vim dictatoris obteſtatur. 570
Magiſtratus curules. 452.
Magiſtratuum ſolitudo. ibid.
Manlius arcem ſervat. 393. ſeditionis author. 418
Manlii Capitolini popularis liberalitas. 422. reſponſio. 424. cupiditas regni omnibus inviſa. 430. de ſaxo Tarpeio dejectus. 431 mortuo nota adjecta. 432.
Manlii coſ. reſponſio. 591
Manlii filii in patrem pietas. 470
Manlius filium ſecuri feriri jubet. 536
Mare infeſtum claſſibus Græcorum. 497
Matronarum liberalitas. 366
Metius Fuſſetius dictator Albanorum. 32. quadrigis laceratur. 41. Curtius. 19
Mezentius Etruſcorum rex. 7.
Milites Romani de occupanda Capua clam deliberant. 418
Minervæ templum. 468
Minuria Veſtalis viva defoſſa. 594
Muro lapideo cingitur urbs. 54

N.

Nepete recipitur. 417
Nocturnus terror Romæ. 579
Nola capta à Romanis. 628
Nolani fraude Palapoli ejecti. 564

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Numa regnum defertur. 27.
Numerus à Minerva inventus 469
Numicus flumen. 8.

O.

Opima ſpolia. 18
Oppida Romanis erepta Coriolano duce. 131
Oratio Ap. Claudii. 219, 356, 458. *Attii Tulli ad Coſſ.* 129. *ad cives.* 130. *C. Claudii.* 213. *C. Servilii ad tribunos.* 345. *Camilli.* 455. *ad Tuſculanos.* 434. *ad Ardeates.* 389. *de non deſerenda Roma.* 398. *ad milites.* 414. *Canuleii adverſus Coſſ.* 259. *A. Cornelii Coßi ad milites.* 420. *Decii ad centuriones.* 512. *ad milites.* ibid. *Dictatoris ad populum.* 275. *M. Horatii.* 212. *Menenii Agrippæ.* 123. *Metii Fuffetii.* 32. *Coſ. Romani.* 239. *ad equites.* 240. *Horatii Coſ. ad milites.* 241. *Quintii.* 247. *Vectii Meßi Volſci ad ſuos.* 290. *legatorum Campanorum.* 503. *Dictatoris ad conjuratos.* 521. *T. Quintii ad ſuos.* 529. *Manlii Coſ. ad filium.* 535. *Camilli de rebus Latinis.* 546. *Fabii ſenis in Dictatoris crudelitatem.* 574. *Caii Pontii.* 585. *L. Lentuli.* 590. *Sp. Poſthumii.* 595. *adverſus tribunos.* 597. *Dictatoris ad milites.* 619. *Sempronii in Appium.* 634. *P. Licinii.* 356. *Quintii in tribunos.* 189. *Scaptii vanißimi ſenis.* 153. *Oratio Manlii ſeditioſa ad plebem.* 428. *Appii Claudii Craßi.* 458. *Valerii Coſ.* 508.
Ordo militaris. 536

P.

Pacis conditiones inter Samnites & Romanos. 590. *leges inter patres & conjuratos.* 523.
Palæpolis. 557
Palæpolitani ſe dedunt. 563

Papi-

Papirius obſidet Satricum. 607. *Duronam expugnat.* 714. *ejus triumphus.* 724
Patres & patricii unde dicti & qui. 15
Patres prehenſant plebem. 373
Patricii prælati in creandis quæſtoribus. 309
Patrum de rege creando diſsidium. 25
Pax inter Romanos & Sabinos. 20
Pedū reliquaq; Latii oppida expugnātur. 546
Peruſia deditur. 646
Peſtilentia laboratur Romæ. 44, 172, 285, 319, 432, 466, 551.
Pinarii. 14
Plebeii patribus prælati. 350. *Plebeiorum ſoboles.* 322. *Plebeiorum conſulatus arx libertatis.* 454
Plebis indignatio. 153, 426. *ſeceſſus in ſacrum montem.* 228. *poſtulata.* 229
Plebs Romam reverſa tribunos creat. 230. *ære alieno oppreſſa patribus omnia permittit.* 449
Prætores latinorum. 529
Publius Decius ſe devovet. 698
Publius Licinius primus ex plebe tribunus militum. 350
Pomœrium. 61
Pontificis autoritas. 19
Pontii reſponſio. 600
Populare conſulis edictum. 113
Populi judicium de Tuſculanis. 579
Porſena Romam obſidet. 96. *Ariciam oppugnatum mittit.* 101
Portentum. 75, 202, 696
Poſtuma cædes vindicatur. 318
Poſtumius expugnat Melioniam. 605. *ingreditur Ferentinum deſertum.* 706. *in Hetruria proſpere res gerit.* 711
Potitii. 14
Prœlium inter Romanos & Sabinos. 242. *nocturnum.* 281. *inter Romanos & Samnites.* 717
Praneſte per deditionem recipitur. 444
Prætor unus ex plebe creatus. 463

Priver-

Privernum. 526
Privernates devicti. 485, 525
Privernas bellum. 553
Privernatis legati liberius reſponſum. 556
Proculus Iunius. 24.
Prodigia. 55, 62, 74, 136, 137, 353, 161, 689
Proditio tentata à Tarpeii filia. 19
Pythagoras Samius. 26

Q.

QVercus ſacra. 18
Quintii conſulis ſtratagema, mite ingenium. 159, 269. *laus.* 250,
Quintius non patitur ſe conſulem contra S. C. creari. 192.
Quirites unde appellati. 21

R.

RAmnenſes centuriæ equitum. 21
Reges Albani. 8
Religio majorum. 191
Remus capitur. 10. *occiditur.* 12
Rex ſacrificulus creatur. 85
Rogatio ut pro duumviris ſacris faciundis decemviri creentur. 453
Roma condita. 11. *augetur hoſtibus in civitatem accipiendis.* 47. *capta à Gallis.* 386. *intra annum reſtaurata.* 409. *in duas partes diſceſſit.* 657
Romanæ reip. laus. 5
Romani hoſtium caſtra capiunt. 108. *vinci ſe patiuntur.* 216. *relictis caſtris Aventinum inſident.* 226. *victos ſe putantes caſtra deſerunt.* 303. *ab Æquis fuſi.* 312. *vincunt Volſcos.* 326. *fugantur ab Æquis.* 370. *deſpondent animos.* 384. *cum Samnitibus pugnant.* 645. *ſiſtunt fugam duce amiſſo.* 699
Romani pueri Etruſcis literis erudiebantur. 639
Romulus fratrem liberat. 11, 12. *dat jura.* 14. *legatos circa vicinas gentes mittit.* 15. *ſolatur raptas.* 16. *templum Iovi ſtatori vovet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

vovet. 20. Deus creditur. 24.

S.

Sabinum bellum. 19

Sabini arcẽ capiunt. 19 funduntur. 20. vincuntur. 53. legatos de pace mittunt. 106. ad portas urbis uſq; graſſantur. 162. Roman. fines populantur. 197, 210

Sabinorum caſtra diripiuntur. 242

Salii. 29

Samnii urbes captæ. 723

Samnitium bellum. 503. caſtra direpta. 515. defectio. 579, 603. exercitus fugatus. 516 novæ cohortes fuſæ. 652. magna ſtrages. 605. ſeptem millia ſub jugum miſſa. 606. præcipua oppida expugnantur. 680

Samnitibus bellum indicitur. 507

Samnites vincũtur. 510, 517. ad Romana caſtra accedunt. 577. Brutulum defectionis autorem dedunt. 584. rebellarũt. 616. victi. 620. pugnant adverſus Romanos. 625. cæſi aut capti. 626. legatos de pace Romam mittunt. 654. rebellionem ſpectant. 672. Romanis reſiſtunt. 676. diſſipati. 677, 578. aciem inſtruunt. 708. cæſi captique. 710. bellum ſummo apparatu adornant. 712. terga vertunt. 718

Satyræ. 467

Satricani ad Samnites deficiunt. 602

Scriptorũ varietas. 712

Seditio Romæ. 116. ſeditio mira. 118. ſeditio labes civitatum. 139. caſtrenſis. 317. inteſtina. 349, 463

Semina belli inter Romanos & Albanos. 31

Senatores centum à Romulo creati. 15

Sergio Virginioq; dies dicitur. 347

Servilius Malium obtruncat. 274

Servorũ conjuratio. 310

Servius rex. 58. cenſum inſtituit. ibid. urbem ampliat. 61. plebis conſenſu rex declaratur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

tur. 62. interficitur. 66
Sextus Tarquinius Gabios transfugit. 72. nuncium ad patrem mittit, 73. Gabios per dolum capit. 74. Lucretiæ vim affert. 78
Sidicinorum deditio. 327
Silvius cognomen regum Albanorum. 8
Spolia hoſtium Iovi Victori cremantur. 601
Spurius Mælius regnum affectat. 272
Somnium Attinii. 128
Soranis ſpem capiundæ Soræ facit. 620
Spectaculum à Romulo indictum. 16
Stipendium miles de publico accipit. 329
Supplicationes ob rem bene geſtam. 687
Sutriũ expugnatur. 415. ab Etruſcis obſeſſum. 627. à Camillo recipitur. 408

T.

Tabulæ duæ prioribus adjectæ. 615
Talaſſio vox nuptialis. 16
Tanaquil uxor Tarquinii Priſci. 19
Tarentini. 565
Tarquinius Priſcus regnum affectat. 50. patres centum in ſenatum legit. 51. occiditur. 57
Tarquinius vi regnum affectat. 65. Superbus cognominatus. 67. Volſcis bellum movet. 71
Tarquinii ad Porſenam perfugiunt. 94
Tarquinii Superbi mors. 109
Tarquinienſes agrũ Romanum populantur. 479. opprimuntur. 355. milites Romanos immolant. 494
Tatius rex Sabinus. 17. interficitur. 21, 22
Tempanius. 304. ejus militum virtus. 301
Tibicines quo actu Romam deportati. 629. Tiburtibus bellum indicitur. 475
Titienſes centuriæ equitum. 20
Titius Manlius Cæritibus bellũ indixit. 490. cũ Gallo pugnat. 476 Gallum vincit. 477. torque ſpoliat. 463
Titius Quintius Cincinnatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

natus dictator creatur, 442
Triarii Romani. 143
Tribuni militum conſulari poteſtate creantur. 294. Octo conſulari poteſtate. 334. 375.
Tribuni plebis decē. 202. delectum imperium. 323. leges adverſus patricios promulgant. 451. refecti. 452. vim ſuam frangunt. 454
Tribunus domi ſuæ occiditur. 152
Tribunorum adverſus ſenatum contentio. 178. tribunorum & conſulis diſceptatio. 190. cum patribus certamen. 194. ſeditio. 299
Tribunitiæ ſeditiones. 316 conciones. 334
Tribus unde dictæ. 60. Romæ factæ. 109. duæ ad priores additæ. 615
Tulliæ ſceleſta conſilia. 64. inhumanum facinus. 66
Tullius Hoſtilius rex. 31. fulmine conflagrat. 45
Turnus Herdonius in Tarquinium invehitur. 68. occiditur. 70
Turnus rex Rutulorū. 7
Tuſci fundundur, 143. opprimuntur à Romanis. 391
Tuſculani dictatoris oratio in ſenatu. 439
Tuſculani Romanis ſuppetias ferunt. 187
Tuſculana arx ab Æquis capitur. 193
Tuſculum recipitur. 449

V.

Valerii cum Gallo duellum. 498. Valerii Coſ. oratio. 508. laudes. 509
Valerius conſul in ſuſpicionem venit affectati regni. 92. Poplicola dictus. 93
Valerius conſul conſilio bellum ſuſtinet. 238
Vejens bellum. 150
Vejentanus ager plebi dividitur. 374
Vejentes in fines Romanos excurrunt. 23. fuſi, 278. agrum Romanum populantur. 292. Romana munimenta incendunt. 342
Veientibus induciæ dantur. 299

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Vejentis ſenioris vaticinium. 353
Velitræ obſidentur. 452
Veneficium matronarũ. 552
Veneti unde appellati. 6
Veſtales virgines. 29
Veſtalis damnata inceſti. 136. *de inceſtu cauſam dicit.* 310
Veturiæ ad Coriolanum filium oratio. 132
Veturius Cos. fundit Volſcos. 175
Victoria de Auruncis. 115
Virgines rapiuntur à Romanis. 16
Virginia ad tribunal Ap. Claudii vocatur. 218
Virginius filiam transfigit. 223. *in caſtra profectus.* 224
Viſceratio data populo. 557
Umbri à Romanis deficiunt. 647. *ſe dedunt.* 648
Volani Lavicanos populantur. 316
Volſci vincuntur. 135, 193, 437, *ſub jugum miſſi à Tuſculanis occiduntur.* 264. *pacem impetrant.* 364. *terga vertunt.* 421. *agrum Romanum populantur.* 446
Volſcorum perfidia. 109. *exercitus funditur.* 114. *irruptio.* 161. *clades* 175. *caſtra oppugnantur,* 240. *expugnantur.* 253, 291. *deditio.* 407
Volſcum bellum Camillo decernitur. 457
Volumnii argutum reſponſum. 683
Volumnius Samnites aggreditur. 685
Urbium primordia cur ad Deos referantur. 4.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

korted.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 40 vol. 1